

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนกุงขาม, 2564
TEACHER COMPETENCY DEVELOPING MODEL FOR IN
INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT BASED
ON THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY
OF BAN KUNG KAM SCHOOL, 2021

¹สุรศักดิ์ ลือขจร

¹Surasak Luekhajorn

โรงเรียนบ้านกุงขาม, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2

Kungkam School, Sisaket Primary Educational Service Area Office 2

Surasak_l@gmail.com

Received July 2, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านกุงขาม จำนวน 8 คน เลือกมาแบบเจาะจง 2) เพื่อสร้างและพัฒนาแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เลือกมาแบบเจาะจง ประเมินความเหมาะสม

¹ ผู้อำนวยการ, โรงเรียนบ้านกุงขาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2

และความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านทุ่งขาม จำนวน 8 คน เลือกมาแบบเจาะจง และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านทุ่งขาม จำนวน 8 คน เลือกมาแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสารและวรรณกรรม แบบตรวจสอบองค์ประกอบและตัวชี้วัด แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบประสิทธิภาพรูปแบบ แบบทดสอบ แบบบันทึกผลการประเมินความสามารถ แบบประเมินรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม สภาพปัจจุบัน ครูผู้สอนมีสมรรถนะหลัก สมรรถนะประจำสายงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และครูผู้สอนมีสภาพความต้องการพัฒนาสมรรถนะทั้ง 2 สมรรถนะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนทุ่งขาม องค์ประกอบรูปแบบ 6 ด้าน มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก 3. ครูมีความรู้ ความเข้าใจ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสามารถในการออกแบบการประเมินผลประจำหน่วยการเรียนรู้ ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และความสามารถการจับคู่เนื้อหาการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด 4. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความเป็นไปได้ มีความเป็นประโยชน์ มีความเหมาะสม และมีความถูกต้องครอบคลุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบ ; สมรรถนะครู ; บูรณาการ ; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study basic information, current state and need in teachers' capacity development in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy in Ban Kungkham School that the target group was purposively selected 8 teachers; 2) to create and develop the model of teachers' capacity development in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy in Ban Kungkham School that the target group was purposively selected 9 experts to evaluate the suitability and feasibility of the model; 3) to test the teachers' capacity development model in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy in Ban Kungkham school that the target group included purposively selected 8 teachers; and 4) to evaluate the teachers' capacity development model in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy in Ban Kungkham school that the target group was purposively selected 8 teachers. The instruments used in this research included: a form for document and literature analysis; a form for checking components and indicators; a questionnaire; an interviewing form; a model efficiency check form; a test; a form for recording capacity assessment form; model evaluation form; and a satisfaction assessment form. The statistics used included percentage, means, standard deviation and qualitative data were used in content analysis. Findings of this research were as follows:

1. Regarding the capacity of teachers in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy in Ban Kungkham school, in current condition, the teachers had the overall main and line of work capacities at a high level; and the overall teachers' need in capacity development in the two areas was at a high level.

2. The model of teachers' capacity development in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy in Ban Kungkham school included 6 components which were suitable and feasible at a high level. 3. Knowledge and understanding of the teachers in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy was higher after than before the development with statistical significance at 0.05 level. The teachers had capacities in: designing the assessment for each learning unit; planning learning management; learning management; and mutual supervisory pairing at the highest level. 4. The overall teachers' capacity development model in integrated learning management on the principles of sufficiency economy philosophy was feasible, useful, valid, and covered at the highest level and the teachers were satisfied with the model at the highest level.

Keywords: Model; Teachers' Capacity; Integration; The Principles of Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศภายใต้แรงกดดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2555 : 5) การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคน ซึ่งในยุคศตวรรษที่ 21 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมทุกฉบับ มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย

ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในหลวงรัชกาลที่ 9 ใต้พระราชหฤทัยเรื่องการศึกษาของประเทศ มีพระบรมราโชบายเพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศในทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนดูแลให้การศึกษาเข้าถึงเด็กทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ไหนถิ่นทุรกันดารเพียงใด “การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด”การจัดการศึกษาควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งมีหลักการที่สมเหตุสมผลและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย จึงจำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกของประชาชนชาวไทยตั้งแต่วัยเด็ก กระทรวงศึกษาธิการจึงถือว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายให้สถานศึกษาถือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพราะด้วยลักษณะของการพัฒนาที่มีแนวทางในด้านพันธะด้านคุณธรรมจริยธรรม (Moral Obligation) ของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือเป็นอีกกุญแจสำคัญของการผลักดันกระบวนการด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกลไกที่ทำงานร่วมกัน

ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้การชี้แนะให้ผู้เรียนมีจินตนาการสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การคิดไตร่ตรอง และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีความสามารถในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงการเรียนรู้เพื่อสร้างความเท่าเทียมเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเรียนรู้ตลอดชีวิต สมรรถนะครูเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจาก ความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กรที่กำหนดเป็นคุณลักษณะร่วมของผู้ปฏิบัติงานทั้งระบบ เพื่อเป็นการหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกันโดย Poomipark (2019 : 77) กล่าวว่า สมรรถนะครู หมายถึง พฤติกรรมซึ่งเกิดจากการรวมความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill)

คุณลักษณะ(Character) ทศนคติ (Attitude) และแรงจูงใจ (Motivation) ของบุคคลและส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างโดดเด่น ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะครูกระทรวงศึกษาธิการระบุว่าในปัจจุบันการพัฒนาสมรรถนะทักษะครูในศตวรรษที่ 21 จำเป็นอย่างมาก เนื่องจากครูยุคดิจิทัลต้องปรับตัวเพื่อความยั่งยืนในวิชาชีพให้เป็นคุณลักษณะของครูยุคใหม่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่ง Jaikwang (2017 : 14) ได้กล่าวว่าการพัฒนาสมรรถนะครูเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานวิชาชีพครูให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการขององค์กรทางการศึกษา นอกจากจะพิจารณาบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงแล้วจะต้องมีการพัฒนาสมรรถนะครู ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น เหมาะสมกับยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะทำให้ครูสามารถนำผู้เรียนไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ นำโรงเรียนไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม แสวงหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ากับงบประมาณการลงทุนเพื่อมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาโดยต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาครูเป็นประการสำคัญจากการกำหนดเป็นสมรรถนะเชิงวิชาชีพเป็นฐานการพัฒนา (Competency-Based) วิชา พรหมโชติ (2564 : 330)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิผล เป็นหน้าที่ที่สำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการพัฒนาให้ได้มาตรฐานต่อไป การนำแนวคิดรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จึงเป็นสิ่งท้าทายการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านกุงขาม ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม
4. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนทุ่งขาม มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

ครูผู้สอน โรงเรียนบ้านทุ่งขาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 จำนวน 8 คน โดยเลือกมาแบบเจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาสาระการพัฒนา 4) กระบวนการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จและแนวทางการนำไปใช้

2.2 องค์ประกอบของสมรรถนะ ประกอบด้วย 2 สมรรถนะ ได้แก่ 1) สมรรถนะหลัก 2) สมรรถนะประจำสายงาน มีรายละเอียดดังนี้ สมรรถนะหลัก ประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย ได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การพัฒนาตนเอง และ 3) จรรยาบรรณทางวิชาชีพและ

จริยธรรม สมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย 5 สมรรถนะย่อย ได้แก่ 1) การจัด การเรียนรู้ 2) การพัฒนาทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) ภาวะผู้นำครู และ5) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

2.3 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาประกอบด้วย 1) การบริหารสถานศึกษา 2) การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน 3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) การพัฒนาบุคลากร และ5) ภาพความสำเร็จ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) แบบทดสอบ (Tests) และแบบประเมิน (Assessment) จำนวน 8 ฉบับ ดังนี้

3.1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการรูปแบบ การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3.3 แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.4 แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ของ(ร่าง)รูปแบบการพัฒนา สมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียน บ้านทุ่งขาม

3.5 แบบประเมินความเหมาะสม ของ(ร่าง)คู่มือรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม

3.6 แบบประเมินความสามารถในการออกแบบการประเมินผลประจำหน่วยการ เรียนรู้ ความสามารถในการในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดการ เรียนรู้ และความสามารถในการจับคู่เนื้อหา

3.7 แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความ ถูกต้องครอบคลุม ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม

3.8 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนกุงขาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการรูปแบบ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.2 วิเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

4.3 วิเคราะห์ผลการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ ด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้สถิติวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test)

4.4 วิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์และความถูกต้องครอบคลุม โดยใช้สถิติวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.5 วิเคราะห์ความพึงพอใจ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนกุงขาม สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการ รูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม

ตารางที่ 1 : ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการรูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม

รายละเอียด	สภาพปัจจุบัน			สภาพความต้องการ			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. สมรรถนะหลัก	3.94	0.53	มาก	4.47	0.54	มาก	0.14	1
2. สมรรถนะประจำ สายงาน	4.01	0.53	มาก	4.43	0.53	มาก	0.11	2
รวม	3.98	0.53	มาก	4.45	0.54	มาก	0.13	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน การพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม ($\bar{X} = 3.98$, S.D = 0.53) อยู่ในระดับมาก สภาพความต้องการรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวม ($\bar{X} = 4.45$, S.D = 0.54) อยู่ในระดับมาก และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น(PNI_{Modified}) โดยภาพรวม (PNI = 0.13)

2. ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม

ตารางที่ 2 : ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสม และความเป็นไปได้ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม

องค์ประกอบรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. หลักการของรูปแบบ	4.33	0.47	มาก	4.22	0.42	มาก
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.67	0.47	มากที่สุด	4.56	0.50	มากที่สุด
3. เนื้อหาสาระการพัฒนา	4.56	0.53	มากที่สุด	4.22	0.42	มาก
4. กระบวนการพัฒนา	4.61	0.48	มากที่สุด	4.40	0.48	มาก
5. การประเมินผล	4.48	0.48	มาก	4.40	0.49	มาก
6. เงื่อนไขความสำเร็จและ แนวทางการนำไปใช้	4.22	0.63	มาก	4.11	0.56	มาก
รวม	4.48	0.51	มาก	4.32	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม โดยภาพรวมมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.51) และมีความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.55) อยู่ในระดับคุณภาพมาก

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม

ตารางที่ 3 : ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจ ของผู้รับการอบรมพัฒนา ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม

การอบรมพัฒนา	N	$\bar{x}$ s	S.D.	$\sum D$	$\bar{D}$	t	p
ก่อนการใช้รูปแบบฯ	8	10.25	1.17	57	1.25	16.168*	.000
หลังการใช้รูปแบบฯ	8	17.38	0.74				

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$)

จากตารางที่ 3 การทดสอบความรู้ ความเข้าใจ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม พบว่าครูผู้สอนซึ่งเข้ารับการอบรมพัฒนา มีความรู้ ความเข้าใจรูปแบบฯ มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลการทดลองหลังใช้รูปแบบ 17.38 สูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบ 10.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม

ตารางที่ 4 : ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุม รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ความเป็นไปได้	4.54	0.52	มากที่สุด
2. ความเป็นประโยชน์	4.53	0.53	มากที่สุด
3. ความเหมาะสม	4.54	0.53	มากที่สุด
4. ความถูกต้องครอบคลุม	4.53	0.51	มากที่สุด
รวม	4.55	0.52	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม เป็นการประเมินเชิงปริมาณ ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยครูผู้สอนซึ่งเข้าร่วมอบรมพัฒนาเป็นผู้ประเมิน พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ มีความเป็นประโยชน์ มีความเหมาะสม และมีความถูกต้องครอบคลุม โดยภาพรวม ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.52) ด้านความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.53) ด้านความถูกต้องครอบคลุม ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.51) และด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.53) อยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุดตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม พบว่า สภาพปัจจุบันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.53) สภาพความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.54) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อวยชัย สุขณะล้ำ (2559 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูตามแนวคิดกระบวนการชี้แนะ (Coaching) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ความต้องการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยังมีปัญหาและต้องการพัฒนาเพิ่มขึ้น ครูมีปัญหาและต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด ควรจัดเสริมสร้างสมรรถนะครู โดยประยุกต์ใช้แนวคิดกระบวนการชี้แนะ (Coaching) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านทุ่งขาม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาสาระการพัฒนา 4) กระบวนการ

พัฒนา 5) การวัดและประเมินผลรูปแบบ และ 6) เจื่อนไขความสำเร็จและแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรินทร์ ภูสิงห์ (2552 : 282-295) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี พบว่า องค์ประกอบด้านการจัดการศึกษาประกอบด้วย การบริหารและการจัดการ การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผล การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่าย และคุณภาพนักเรียนตามลักษณะความมีชีวิตพอเพียง

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนนบ้านกุงขาม ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่าคะแนนเฉลี่ยผลการทดลองหลังใช้รูปแบบ 17.38 สูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบ 10.25 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องผลงานวิจัยสายฝน แสนใจพรหม (2561 : 110) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ด้านสุขอนามัยของโรงเรียนบนพื้นที่สูง พบว่า คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะของครูโรงเรียนบนพื้นที่สูงในการจัดการเรียนรู้ด้านสุขอนามัยหลังการพัฒนามีค่าสูงกว่าก่อนการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบได้ศึกษา ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ และศึกษาสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ และผ่านกระบวนการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด รวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการรวมทั้งผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแนะนำ เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนา การวัดและประเมินผล ดำเนินการอย่างละเอียดอ่อนหลายขั้นตอน

4. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม โดยครูผู้สอนซึ่งเข้าร่วมอบรมพัฒนาประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องครอบคลุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.52) สอดคล้องผลงานวิจัย ทศณรงค์ จารุเมธีชน (2559 : 110) รูปแบบการประเมินสมรรถนะครูที่ผู้วิจัยพัฒนามีมาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยพบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และครูผู้สอนมีความพึงพอใจ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.45) ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัย สายฝน แสนใจพรหม (2561 : 77) ครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านกุงขาม ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริหาร ครูผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการจัดการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้แก่ผู้เรียนระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมุ่งสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาสาระการพัฒนา 4) กระบวนการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จและแนวทางการนำ รูปแบบไปใช้

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนรงค์ จารุมณีชน. (2556). *การพัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะครูระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- วิชา พรหมโชติ. (2564). *การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.*
- สายฝน แสนใจพรม. (2561). “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อนามัยสำหรับโรงเรียนบนพื้นที่สูง,” *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*. 1, 10 (มกราคม-มิถุนายน 2561) : 110-112.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). *ทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคน ในยุคศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2555
- สุรินทร์ ภูสิงห์. (2552). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- อวยชัย สุขณะล้ำ. (2559). *รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูตามแนวคิดกระบวนการชี้แนะ (Coaching) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- Jaikwang, K. “Developing Indicators of Information Literacy for Thai Pupils,” *Journal of Research of Thai Library Association*. 4, 2 (March 2017) : 1-14.
- Jaikwang, O. (2017). *Professional Competencies of Thai Teachers: Development Towards a Modern Society*. Bangkok: Chulalongkorn University,

Poomipark Natwadee. (2019) *Nucleotide Sequencing and Cloning of Alanine Dehydrogenase Gene from Aeromonas Hydrophila*. Bangkok :
Chulalongkorn University,

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ
ของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

FACTORS AFFECTING WORKERS PURCHASING DECISIONS OF
SUPPLEMENTARY FOOD IN MUANG DISTRICT,
UBON RATCHATHANI PROVINCE

¹รัชดาภรณ์ ชาญธนโชค, ²รัตนภรณ์ แซ่ลี และ ³พิมุกต์ สมชอบ

¹Ratchadaporn Chanthanachok, ²Rattanaporn Saelee and ³Pimook Somchob

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

¹Ratchadaporn_ch@gmail.com

Received July 2, 2021; **Revised** October 9, 2021; **Accepted** November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด คุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (3) เพื่อศึกษาปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้บริโภควัยทำงานที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความสำคัญของ

¹ นักศึกษา หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร.สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านภาพรวมมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายตามลำดับ ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ด้านภาพรวมมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ด้านรู้จักตราสินค้า ด้านคุณภาพที่รับรู้ และด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ส่วนด้านการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้านภาพรวมมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ด้านประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านการแสวงหาข้อมูล ตามลำดับ 2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัว ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีตัวแปรอิสระ 3 ตัวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 5 ตัว ดังนี้ ด้านรู้จักตราสินค้า ด้านคุณภาพที่รับรู้ ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ด้านความภักดีต่อตราสินค้า และด้านสินทรัพย์อื่นๆ ได้ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า; การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ

Abstract

The objectives of the research were 1) to investigate the significance of marketing mix variables. For people of working age in Muang District, Ubon Ratchathani Province, brand value and the decision to buy health food supplements 2) to investigate the marketing mix characteristics that influence working-age persons in Muang District's decision to buy health food supplements. The province of Ubon Ratchathani 3) to investigate the influence of brand value factors on the purchase of health food supplements by working-age persons in Muang District. Province of Ubon Ratchathani. The study's participants were a group of working-age people who had bought health food supplements in Muang

district. Province of Ubon Ratchathani. Using multistage randomization, 400 participants were randomly selected for this study. Frequency, percentage, mean, and standard deviation are some of the statistics used in data analysis. coefficient of correlation Analysis of several regressions. The results of this analysis showed that 1) marketing mix elements are quite important. The relevance of the overall aspect is very great. when thinking on each item The averages were sorted in three orders from highest to lowest: product, price, and distribution channel; brand value factor. The relevance of the overall aspect is very great. when thinking on each item The averages were ordered in three sequences from highest to lowest: Aspect of brand recognition The element of brand association and perceived quality In regards to the decision in Muang district to purchase health food supplements for persons of working age. Province of Ubon Ratchathani The relevance of the overall aspect is very great. when taking into account each factor The averages were: purchase choice and information searching, respectively, were sorted from highest to lowest in three sequences. 2) Marketing mix variables impacting working-age people's purchasing decisions for health food supplements in Muang District. Province of Ubon Ratchathani The product, pricing, and distribution channel are the four independent variables. in addition to marketing promotion Working-age people in Muang District are influenced by three independent variables when purchasing health food supplements. Product marketing, promotion, and distribution networks in the province of Ubon Ratchathani.3) Brand value elements impacting the purchase of health food supplements by Muang District working-age residents. Province of Ubon Ratchathani It is made up of the following five independent variables: brand awareness quality perception Creating a connection with the brand With a statistically significant level of .01, brand loyalty and other assets increased by 60%.

Keywords: Mixed marketing factors, brand value factor, health supplement purchase choice Making the Purchase Decision

บทนำ

สังคมปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากปีที่ผ่านมาได้เกิดโรคระบาดไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่รู้จักกันในชื่อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนทั่วโลก มีผู้ที่ติดเชื้อไวรัสชนิดนี้เป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลแต่ละประเทศออกมาตรการดูแลการแพร่ระบาดอย่างเข้มงวด ส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวถูกเรียกว่า

“New Normal” หรือความปกติใหม่ ได้ถูกบัญญัติศัพท์เข้ามา โดย รศ.มาลี บุญศิริพันธ์ คณะกรรมการบัญญัติศัพท์นิเทศศาสตร์ราชบัณฑิตยสภา ได้อธิบายคำนี้ผ่านทางเฟซบุ๊ก Malee Boonsiripunth ไว้ว่า New Normal แปลว่า ความปกติใหม่, ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย (กรุงเทพธุรกิจ, 2563) ซึ่งหนึ่งในพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น คือ คนหันมาดูแลสุขภาพกันมากขึ้น จากผลสำรวจของ “ดุสิตโพล” มหาวิทยาลัยสวนดุสิตได้เผยแพร่ผลสำรวจความคิดเห็นประชาชนจากกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ New Normal ของคนไทยจากสถานการณ์ โควิด-19 ชี้ว่า 45.39% หันมาให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้นด้วยการออกกำลังกาย รับประทานอาหารเสริมและวิตามิน เพื่อดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงและปรึกษาแพทย์อยู่เสมอ (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

ขณะที่ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีเอ็มบี หรือ TMB Analytics ศึกษาโครงสร้างรายได้และการแข่งขันของธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของไทย พบว่า ธุรกิจอาหารเสริมเป็นธุรกิจที่เติบโตต่อเนื่องและทำกำไรได้ค่อนข้างดี โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเติบโตเฉลี่ย 10%ต่อปี และธุรกิจนี้ยังสามารถทำอัตรากำไรขั้นต้น (Gross Profit Margin) ได้ค่อนข้างสูงประมาณ 40-50% ต่อรายได้ จากข้อมูลบริษัทที่ประกอบธุรกิจอาหารเสริมของไทยที่จดทะเบียนกับกระทรวงพาณิชย์ในปี 2560 พบว่ามีรายได้รวมอยู่ที่ 8.7 หมื่นล้านบาท มีผู้ประกอบการจำนวนกว่า 6,300 ราย โดยเจ้าตลาดเป็นของผู้ประกอบการรายใหญ่เพียง 10 ราย ซึ่งกินส่วนแบ่งตลาดไปแล้วกว่า 60% อย่างไรก็ตามจากการที่ธุรกิจนี้มีอัตรากำไรขั้นต้นที่สูงประกอบกับตลาดผู้บริโภคที่มีจำนวนมากและเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ จึงพบว่ามีผู้ประกอบการ SME เข้ามาจำนวนมาก โดยมีสัดส่วนผู้ประกอบการ SME ถึง 95%ของผู้ประกอบการทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการจ้างโรงงานให้ผลิตและให้ดำเนินขั้นตอนการขออนุญาตของทางราชการ และจำหน่ายภายใต้แบรนด์ของตนเอง โดยเน้นโฆษณาสินค้าผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย สื่อโทรทัศน์วิทยุด้วยการใช้ฟรีเซ็นเตอร์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในสังคมมาเรียวลินค้า (Tmbbank.com, 2561)

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องด้วยจังหวัดอุบลราชธานี มีตัวเลขผู้ติดเชื้อโควิด-19 เพิ่มขึ้นทุกวัน ทำให้ประชาชนในพื้นที่เริ่มหันมาดูแลสุขภาพกันมากขึ้นอีกทั้งยังเป็นจังหวัดขนาดใหญ่และเริ่มเป็นสังคมเมือง อีกประการคือ จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ติดกับชายแดนประเทศลาว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นโอกาสในการขยายธุรกิจไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสามารถขยายตลาดได้ง่ายกว่าภูมิภาคอื่น โดยกลุ่มคนวัยทำงานเป็นกลุ่มประชากรที่ใหญ่

และน่าสนใจเพราะเป็นกลุ่มคนที่มีกำลังซื้อมากกว่าวัยอื่นๆ จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้เด็กอายุ 15 ปีก็เริ่มมีอาชีพมีรายได้เลี้ยงดูตัวเองระหว่างเรียนกันได้แล้ว ถึงแม้ว่าโครงสร้างประชากรของไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น แต่จำนวนประชากรผู้สูงอายุในไทยที่มีกำลังซื้อยังไม่มากนัก ดังนั้น ผู้ที่ตัดสินใจซื้อคือ บุตรหลาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดวิจัยนี้ขึ้นมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด คุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้บริโภควัยทำงาน อายุ 15-60 ปีในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้บริโภควัยทำงานที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977: 17) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของตัวอย่างไว้ร้อยละ 5 เป็นตัวอย่างรวมทั้งหมดจำนวน 400 คน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ขั้นที่1ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความสะดวก (Convenience Sampling) และขั้นที่2 ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยส่วนประสมทาง

การตลาด 2) ปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า และ 3) การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3. เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ใน 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 2) ปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า และ 3) การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) และ Multiple Regression Analysis

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม 400 คน พบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.30 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 30.70 ส่วนใหญ่อายุ 26-35 ปี ร้อยละ 48.00 รองลงมา อายุ 36-45 ปี ร้อยละ 26.50 อายุ 15-25 ปี ร้อยละ 18.80 และอายุ 46-60 ปี ร้อยละ 6.70 ตามลำดับ การศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.50 รองลงมา ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 13.20 และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 8.30 ตามลำดับ อาชีพส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 44.80 รองลงมา อาชีพพนักงานเอกชน คิดเป็นร้อยละ 32.30 อาชีพราชการ คิดเป็นร้อยละ 14.00 อาชีพรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 6.70 และอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 2.20 ตามลำดับ รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมา รายได้ระหว่าง 30,001-45,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.50 รายได้ไม่เกิน 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.00 และรายได้ 45,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7.00 ตามลำดับ สถานภาพสมรสส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 63.50 รองลงมา สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 35.00 และสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 1.50 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	ระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลความหมาย
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.25	.56	มาก
2. ด้านราคา	4.19	.59	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.19	.54	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.17	.53	มาก
ภาพรวม	4.19	.47	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) รองลงมา ด้านราคา ($\bar{X} = 4.19$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.19$) และด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X} = 4.17$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยคุณค่าตราสินค้า

ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า	ระดับความสำคัญต่อการตัดสินใจ		
	$\bar{X}$	S.D	แปลความหมาย
1. รู้จักตราสินค้า	4.22	.58	มาก
2. คุณภาพที่รับรู้	4.18	.56	มาก
3. การเชื่อมโยงกับตราสินค้า	4.15	.55	มาก
4. ความภักดีต่อตราสินค้า	4.06	.56	มาก
5. สินทรัพย์ประเภทอื่นๆ	4.15	.60	มาก
ภาพรวม	4.15	.45	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ รู้จักตราสินค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) รองลงมา คุณภาพที่รับรู้ ($\bar{X} = 4.18$) การเชื่อมโยงกับตราสินค้า ($\bar{X} = 4.15$) สินทรัพย์ประเภทอื่นๆ ($\bar{X} = 4.15$) และความภักดีต่อตราสินค้า ($\bar{X} = 4.06$) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	ระดับความสำคัญ		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
1. การรับรู้ถึงความต้องการ	4.11	.54	มาก
2. การแสวงหาข้อมูล	4.15	.49	มาก
3. การประเมินทางเลือก	4.18	.51	มาก
4. การตัดสินใจซื้อ	4.16	.59	มาก
5. พฤติกรรมภายหลังการซื้อ	4.05	.69	มาก
ภาพรวม	4.13	.44	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่การประเมินทางเลือกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) รองลงมา การตัดสินใจซื้อ ($\bar{X} = 4.16$) การแสวงหาข้อมูล ($\bar{X} = 4.15$) การรับรู้ถึงความต้องการ ($\bar{X} = 4.11$) และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ($\bar{X} = 4.05$) ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า ประกอบด้วย ด้านรู้จักตราสินค้า ด้านคุณภาพที่รับรู้ ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ด้านความภักดีต่อตราสินค้า และด้านสินทรัพย์อื่นๆ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดัง ตารางที่ 4, 5, 6 ดังนี้

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และปัจจัยคุณค่าตราสินค้า

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
X ₁	-	.68**	.59**	.50**	.50**	.56**	.53**	.43**	.43**
X ₂		-	.67**	.53**	.46**	.46**	.50**	.43**	.36**
X ₃			-	.66**	.55**	.40**	.50**	.53**	.44**
X ₄				-	.70**	.48**	.45**	.54**	.39**
X ₅					-	.69**	.52**	.53**	.40**
X ₆						-	.60**	.57**	.47**
X ₇							-	.53**	.43**
X ₈								-	.61**
X ₉									-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ด้วยวิธี Enter

Constant= 1.46 R = .69 R² = .47 R²_{adj} = .47 SE = .32 F = 87.80 Sig. = .00 Sig F = .00 df = 395

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยวิธี Enter

Constant= 1.00 R = .78 R² = .60 R²_{adj} = .60 SE = .28 F = 118.58 Sig. = .00 Sig F = .00 df = 394

จากตารางที่ 6 พบว่า ตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร โดยทั้ง 5 ตัวแปรเข้าสู่สมการถดถอย พหุคูณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งหมด ได้แก่ ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านคุณภาพที่รับรู้ ด้านรู้จักตราสินค้า ด้านสินทรัพย์อื่นๆ และด้านความภักดีต่อตราสินค้า สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 60 ($\text{Adj-R}^2 = .60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .78 ($R = .78$) เมื่อนำตัวแปรทั้ง 5 ตัว ที่สามารถพยากรณ์การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เขียนสมการดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.00 + 0.17 (\text{ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า}) + 0.16 (\text{ด้านคุณภาพที่รับรู้}) + 0.15 (\text{ด้านรู้จักตราสินค้า}) + 0.14 (\text{ด้านสินทรัพย์อื่นๆ}) + 0.13 (\text{ด้านความภักดีต่อตราสินค้า})$$

จากสมการดังกล่าวสามารถแปลผลสมการได้ดังนี้

ถ้าระดับความสำคัญของปัจจัยด้านการเชื่อมโยงตราสินค้าเพิ่มขึ้น 1 ระดับ จะทำให้การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.22

ถ้าระดับความสำคัญของปัจจัยด้านคุณภาพที่รับรู้เพิ่มขึ้น 1 ระดับ จะทำให้การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.20

ถ้าระดับความสำคัญของปัจจัยด้านรู้จักตราสินค้าเพิ่มขึ้น 1 ระดับ จะทำให้การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.20 ถ้าระดับความสำคัญของปัจจัยด้านสินทรัพย์อื่นๆ เพิ่มขึ้น 1 ระดับ จะทำให้การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.20

ถ้าระดับความสำคัญของปัจจัยด้านความภักดีต่อตราสินค้าเพิ่มขึ้น 1 ระดับ จะทำให้การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มขึ้น 0.17

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = 0.22 (\text{ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า}) + 0.20 (\text{ด้านคุณภาพที่รับรู้}) + 0.20 (\text{ด้านรู้จักตราสินค้า}) + 0.20 (\text{ด้านสินทรัพย์อื่นๆ}) + 0.17 (\text{ด้านความภักดีต่อตราสินค้า})$$

จากการวิเคราะห์ด้วยวิธี Enter จะเห็นว่า ตัวแปรอิสระที่เข้าสู่สมการถดถอย ทั้งหมด 5 ตัวแปร คือ ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านคุณภาพที่รับรู้ ด้านรู้จักตราสินค้า ด้านสินทรัพย์อื่นๆ และด้านความภักดีต่อตราสินค้า ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

อภิปรายผล

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า และการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

1.1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด มีระดับความสำคัญภาพรวมในระดับมากที่สุดคล้อยกับงานวิจัยของ เที่ยนเหอ (2558) ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของบริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด พบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอยู่ในระดับมาก

1.2 ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า มีระดับความสำคัญภาพรวมในระดับมากที่สุดคล้อยกับงานวิจัยของ วรณวิไล โพธิ์ชัย (2562) ศึกษา คุณค่าตราสินค้า และปัจจัยสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของ Gen Y ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยคุณค่าตราสินค้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีมีระดับความสำคัญภาพรวมในระดับมากที่สุดคล้อยกับงานวิจัยของ วรณวิไล โพธิ์ชัย (2562) ศึกษา คุณค่าตราสินค้า และปัจจัยสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของ Gen Y ในกรุงเทพมหานคร พบว่า การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Enter พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอ สามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 46 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ต้องอยู่ในสภาพดี ไม่ชำรุดวัสดุที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้อย่างดีผลิตภัณฑ์มีคุณภาพได้มาตรฐานมีเครื่องหมายรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และผลิตภัณฑ์มีสรรพคุณที่ดีตรงตามความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล สัมพัทธ์พงศ์ (2559) ศึกษา พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เลือกได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เย็นเหอ (2558) ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของบริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของบริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก ก้าวสัมพันธ์ (2560) ศึกษา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทบำรุงร่างกายของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทบำรุงร่างกายของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ต้องได้รับมาตรฐาน มีคุณภาพที่เชื่อถือได้ บรรจุภัณฑ์มีลักษณะปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hein de Vries et al. (2019) ศึกษา ปัจจัยการตัดสินใจเกี่ยวกับการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maisarah Masri (2017) ศึกษา ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค

2.2 ด้านการส่งเสริมการตลาด พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการจัดส่งฟรี มีการโฆษณาผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต แผ่นพับ ป้ายบิลบอร์ด หรือสื่อต่างๆ และผลิตภัณฑ์มีการรีวิวจากผู้มีชื่อเสียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ทิมาบุตร (2560) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของสินค้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล สัมพัทธ์พงศ์ (2559) ศึกษา พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ด้านการส่งเสริมการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค

ในจังหวัดนนทบุรี ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผู้บริโภคเลือกบริโภคมีการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจ

2.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการที่สามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นทางออนไลน์หรือออฟไลน์ ผลิตภัณฑ์ที่มีเพียงพอต่อความต้องการ และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเยียนเหอ (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของบริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของบริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการส่งมอบสินค้าถูกต้องและรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร ทิมาบุตร (2560) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสินค้าหาซื้อได้ง่ายมีจำหน่ายในร้านที่สามารถหาซื้อสะดวกทั่วถึง เช่น ร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของพรหมล สัมพัทธ์พงศ์ (2559) ศึกษา พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เลือกบริโภคมีจำหน่ายตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำ ศูนย์การค้า หรือซูเปอร์เซ็นเตอร์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก ก้าวสัมพันธ์ (2560) ศึกษา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทบำรุงร่างกายของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทบำรุงร่างกายของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์หาซื้อได้ง่ายหรือมีจำหน่ายทั่วไป

สำหรับตัวแปรอิสระที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ คือด้านราคา ผู้วิจัยมองว่าถ้าผลิตภัณฑ์มีสรรพคุณที่ดี ตรงตามความต้องการ วัสดุที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์มีความคงทนแข็งแรง สามารถปกป้องรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี และสามารถเลือกซื้อได้หลากหลายช่องทาง แม้ว่าผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพจะราคาสูงแต่ผู้บริโภคก็เต็มใจที่จะซื้อ เพราะผู้บริโภคมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับมากกว่าราคาที่ต้องจ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทนา ศรีพนมธร (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทต่างๆของผู้บริโภค พบว่า ด้านราคา ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทต่างๆของผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิลุบล บุญจันทร์ (2560) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการ

เลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล พบว่า ด้านราคา ไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Maisarah Masri (2017) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค พบว่า ด้านราคา ไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค

3. ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Enter พบว่า ด้านคุณภาพที่รับรู้ ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านสินทรัพย์อื่นๆ และด้านรู้จักตราสินค้า มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านคุณภาพที่รับรู้พบว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ ด้านคุณภาพที่รับรู้ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพของตราสินค้า ผู้บริโภคเชื่อว่าตราสินค้าของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพที่รับประกันสามารถแก้ไขปัญหาสุขภาพได้ และมีความชื่นชอบภาพลักษณ์ของตราสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณวิไล โพธิ์ชัย (2552) ศึกษา คุณค่าตราสินค้า และปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของ Gen Y ในกรุงเทพมหานคร พบว่าด้านคุณภาพที่รับรู้มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพต้องสามารถให้ประโยชน์กับผู้บริโภคตามคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์

3.2 ด้านความภักดีต่อตราสินค้า พบว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับตราสินค้าที่เคยรับประกันมากกว่าตราสินค้าอื่น แม้ว่าจะมีตราสินค้าอื่นๆมากมายในท้องตลาด และหากตราสินค้าที่เคยรับประกันออกผลิตภัณฑ์ใหม่ๆมา ก็ยังคงเลือกซื้อตราสินค้าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Peng, Wang Shao (2016) ศึกษา คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในเจิ้งโจว (Zheng Zhou) ประเทศจีน พบว่า ด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในเจิ้งโจว (Zheng Zhou) ประเทศจีน ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการกลับมาซื้อซ้ำ

3.3 ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า พบว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

คือ ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับตราสินค้าที่เมื่อพูดถึงเรื่องสุขภาพจะนึกถึงตราสินค้าของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ หรือตราสินค้าสามารถสะท้อนถึงการมีสุขภาพที่ดีได้ เมื่อต้องการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารผู้บริโภคจะนึกถึงตราสินค้าที่เคยรับประทานขึ้นมาเป็นลำดับแรก และเมื่อเห็นฟรีเซ็นเตอร์ผู้บริโภคสามารถนึกถึงตราสินค้าได้ทันที

3.4 ด้านสินทรัพย์อื่นๆ พบว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ ด้านสินทรัพย์อื่นๆ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการที่ตราสินค้าของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพได้รับรางวัลจากสถาบันต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมถึงการที่ตราสินค้ามีเครื่องหมายการค้าที่มีมูลค่าสูงเพราะแสดงถึงความได้มาตรฐาน และตราสินค้าที่มีสิทธิบัตรคุ้มครองผู้บริโภคมองว่าจะช่วยแสดงถึงความแตกต่างเป็นเอกลักษณ์ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้โดยสอดคล้องกับแนวคิดคุณค่าตราสินค้าของ Aaker (1991) ที่ได้กล่าวไว้ว่า คุณค่าตราสินค้าแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านรู้จักตราสินค้า ด้านคุณภาพที่รับรู้ ด้านความเชื่อมโยงกับตราสินค้า ด้านความภักดีต่อตราสินค้า และด้านสินทรัพย์อื่นๆ คุณค่าตราสินค้าเกิดจากความรู้สึกเชิงบวกที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า

3.5 ด้านรู้จักตราสินค้า พบว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ ด้านรู้จักตราสินค้า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการที่ตราสินค้าเป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับ โดยผู้บริโภครู้จักตราสินค้าจากการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ และตราสินค้ามีลักษณะโดดเด่นมีเอกลักษณ์จดจำได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ราโชภาญจน์ (2563) ศึกษา การสร้างคุณค่าตราสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริม Blackmores ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านรู้จักตราสินค้า มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริม Blackmores ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการรีวิวที่แสดงให้เห็นตัวสินค้าทำให้จดจำตราสินค้าของผลิตภัณฑ์อาหารเสริม Blackmores ได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของคนวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้องค์ความรู้เพื่อนำมาไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ จึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานวัสดุที่นำมาใช้มีความคงทนแข็งแรง วัสดุที่นำมาใช้

ทำบรรจุภัณฑ์ต้องสามารถปกป้องรักษาผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงการที่ผลิตภัณฑ์ต้องได้รับการรับรองอย่างถูกต้องจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือได้รับเครื่องหมายการันตีจากสถาบันที่มีชื่อเสียงต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคว่าผลิตภัณฑ์ปลอดภัยได้มาตรฐาน อีกทั้งคุณสมบัติหรือสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ต้องตรงตามที่ระบุไว้ เพื่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพได้อย่างรวดเร็ว

2. ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการจัดส่งฟรีจึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการจัดส่งฟรี รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งทางออนไลน์ ออฟไลน์ การทำการโฆษณาผ่านสื่อจะทำให้ผู้บริโภครู้จักผลิตภัณฑ์ได้กว้างขึ้น ควรมีการรีวิวจากผู้ที่มีชื่อเสียง ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ Influencer หรือ Beauty blogger ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะดูเข้าถึงง่ายกว่าดารารหรือนักแสดง ทำให้เมื่อมีการรีวิวสินค้าจะทำให้ผู้ติดตามรู้สึกคล้อยตามได้ง่าย

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ จึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของความหลากหลายของช่องทางการจัดจำหน่าย เพื่อความสะดวกในการเลือกซื้อของผู้บริโภค และควรมีการจัดสต็อกให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เพราะเมื่อผลิตภัณฑ์ขาดตลาดหรือไม่เพียงพออาจทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนใจไปซื้อของคู่แข่งได้ หากผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์ ควรมีฝ่ายจัดส่งที่มีความรอบคอบ แม่นยำ เลือกบริษัทขนส่งที่มีความน่าเชื่อถือเป็นมืออาชีพเพื่อป้องกันความผิดพลาดและความล่าช้าในการจัดส่ง

4. ด้านคุณภาพที่รับรู้ผู้บริโภคให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของตราสินค้า จึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของความน่าเชื่อถือของตราสินค้า อาจมีเภสัชหรือแพทย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา หรือมี Laboratory (Lab) ในการทดลองวิจัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เพื่อให้ตราสินค้าของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพมีความน่าเชื่อถือและมีคุณสมบัติ สรรพคุณตรงตามความต้องการสามารถแก้ปัญหาของผู้บริโภคได้ และการที่ผู้บริโภคจะเกิดความชื่นชอบในตราสินค้าอาจทำได้โดยการที่ผู้บริโภคประทับใจในตัวของผู้ผลิตภายใต้ตราสินค้านั้นๆ หรือภาพลักษณ์ที่ดีของตราสินค้า เช่น ตราสินค้ามีการบริจาคให้องค์กรการกุศลต่างๆ รวมถึงการเลือกใช้ฟรีเซ็นเตอร์ที่เป็นที่ชื่นชอบหรือมีความน่าเชื่อถือ แม้กระทั่งการได้รับรางวัลการันตี เป็นต้น

5. ด้านความภักดีต่อตราสินค้าผู้บริโภคให้ความสำคัญเกี่ยวกับตราสินค้าของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่เคยรับประทานมากกว่าตราสินค้าอื่นจึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของการรักษามาตรฐานและคุณภาพของผู้ผลิตภายใต้ตราสินค้านั้นๆ เพื่อรักษากลุ่มผู้บริโภคที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์เสริม

อาหารกลับมาซื้อซ้ำ อาจจะมีการส่งข้อความเพื่อบอกโปรโมชั่นต่างๆหรือเมื่อมีการเปิดตัวผลิตภัณฑ์ใหม่ รวมไปถึงการให้สิทธิพิเศษต่างๆในวันสำคัญของผู้บริโภค เป็นต้น

6. ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้าผู้บริโภคให้ความสำคัญเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตราสินค้า จึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของภาพลักษณ์ของตราสินค้า การเลือกใช้พรีเซนเตอร์ของตราสินค้าจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ควรเลือกบุคคลที่มีภาพลักษณ์ที่ดี มีความน่าเชื่อถือหรือภาพลักษณ์ของบุคคลนั้นมีความสอดคล้องกับบุคลิกภาพตราสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้าก็เป็นสิ่งสำคัญควรมีการตรวจสอบมาตรฐานของเครื่องจักรหรือส่วนผสมของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพอยู่เสมอ

7. ด้านสินทรัพย์อื่นๆผู้บริโภคให้ความสำคัญเกี่ยวกับรางวัลต่างๆ ที่ตราสินค้าได้รับจากสถาบันทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้บริโภคเห็นว่าเครื่องหมายการค้าที่มีมูลค่าสูงแสดงถึงคุณภาพได้มาตรฐาน จึงควรมุ่งเน้นในเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานการผลิต รวมไปถึงการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆขึ้นมา เมื่อผู้ประกอบการสามารถคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆขึ้นมาได้หรือพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นมาได้ เช่น คิดค้นวิธีที่จะสามารถทำให้ส่วนผสมในผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสามารถดูดซึมเข้าร่างกายได้อย่างรวดเร็ว ควรมีการจดสิทธิบัตรไว้เพื่อที่กฎหมายให้สิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวกับผู้คิดค้น นั่นหมายความว่า คู่แข่งจะมาผลิตแบบเดียวกันไม่ได้ตลอดระยะเวลาความคุ้มครอง ดังนั้นผู้ประกอบการจะมีตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ของตัวเอง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ราโชกาญจน์. (2561). การสร้างคุณค่าตราสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริม *Blackmores* ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กมลชนก ก้าวสัมพันธ์. (2560). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทบำรุงร่างกายของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- กรุงเทพธุรกิจ. *New Normal คือ อะไร? เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิต ปกติวิถีใหม่*. (2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2564.จาก:<https://www.bangkokbiznews.com>.
- จันทนา ศรีพนมธ. (2560). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมประเภทต่างๆของผู้บริโภค. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- นิลุบล บุญจันทร์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้ออาหารเสริมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต.

- ผู้จัดการออนไลน์. *New normal* ดันยุคทองเสริมอาหาร หลังโควิด-19 คนไทยใส่ใจสุขภาพ. (2563). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2563. จาก: <https://mgronline.com>.
- พรพมล สัมพัทธ์พงศ์. (2559). พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภคในจังหวัดนนทบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- เย็นนเหอ. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารเสริมของบริษัท แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- วรรณวิไล โพธิ์ชัย. (2562). คุณค่าตราสินค้าและปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพของ Gen Y ในกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต.
- ศิริพร ทิมาบุตร. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- Aaker, D. A. (1991). *Managing brand equity: Capitalizing on the value of a brand name*. New York: The Free.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. 3d ed. New York: John Wiley and Sons Inc.
- Hein de Vries et al. (2019). *How to foster informed decision making about buying food supplements: results from an international Delphi study*. Journal of Health Education Research.
- Maisarah, Masri. (2017). *The impact of marketing mix on consumer buying preference towards supplement product*. Journal of Advanced Research in Social and Behavioural Sciences.
- TMBBank . (2561). *แนวโน้มธุรกิจอาหารเสริมในยุคออนไลน์ครึ่งปีแรก*. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2562. จาก: <https://www.ttbbank.com>.

ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

RELATIONSHIPS BETWEEN SOCIAL SUPPORT AND EARLY
CHILDHOOD REARING THE SKIPPED-GENERATION FAMILIES
FOR CAREGIVER, NA FAI SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT,
CHAIYAPHUM PROVINCE

¹ยุภดี สงวนพงษ์ และ ²จารุมาศ จันทกุล

¹Yuphadi Sa-nguanphong and, ²Jarumars Janthakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand.

¹tookyuphadi@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย จำนวน 82 คน ในเดือน เมษายน ถึงกรกฎาคม 2565 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม และแบบสอบถามการเลี้ยงดูเด็ก มีค่าความเชื่อมั่น ของครอนบาคอัลฟาเท่ากับ .93 และ .92

¹ อาจารย์, สาขาวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ครูเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านห้วยบงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ พิสัย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.85$, $SD = 0.33$) และการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.27$, $SD = 0.48$) ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลางของผู้ดูแล มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ผลการวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลางที่มีความเปราะบางใน 2 กลุ่มวัย ควรได้รับการสนับสนุนทางสังคมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ 2) ด้านข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการประเมินค่าและ 4) ด้านแรงงานและทรัพยากร เพื่อส่งผลให้ผู้ดูแลเด็กมีพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กให้มีความเหมาะสมตามวัย เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพชีวิตต่อไป

คำสำคัญ: การสนับสนุนทางสังคม; การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย; ครอบครัวแห่วงกลาง; ผู้ดูแล

Abstract

This research aimed to examine the relationship between social support and early childhood rearing the skipped-generation families for caregiver, Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province. The sample group was 82 caregivers of early childhood children in April-July 2022. The instrument used was a general questionnaire. social support questionnaire and early childhood rearing the skipped-generation families for caregiver questionnaire have confidence Their Cronbach alpha's reliabilities were .93 and .92, respectively. Data were analyzed by using frequency, per cent, range, mean, standard deviation and Pearson's correlation coefficients. The results revealed that the total mean scores of social supports in good level ($\bar{x} = 3.85$, $SD = 0.33$) and the child rearing of the caregivers a moderate level ($\bar{x} = 3.27$, $SD = 0.48$). The relationship between social support and early childhood rearing the skipped-generation families for caregiver. There was a statistically significant positive correlation at the 0.01 level. The results of this research suggest that Early childhood caregivers in vulnerable middle cleft families in the two age groups should receive social support in four areas: 1) emotional 2)

information 3) valuation, and 4) labor and resources. in order to result in child caregivers having child-rearing behaviors to develop appropriately according to their age Continue to grow up to be an adult with quality of life.

Keywords: social support, early childhood rearing, the skipped-generation families, caregiver

บทนำ

จากรายงานประชากรไทย พ.ศ.2558 (UNFPA, 2016) ได้ชี้ให้เห็นว่า“ครอบครัวแห่วงกลาง”ในประเทศไทยมีแนวโน้มจึงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 1 แสนครอบครัว ในพ.ศ. 2530 เป็น 4 แสนครอบครัว ในพ.ศ. 2556 โดยส่วนใหญ่ 76% อยู่ในชนบท เกือบครึ่งในจำนวนนี้ หรือ 47% อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หญิง 90% มากกว่าครึ่งอายุ 60 ปีขึ้นไป และที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปก็เพิ่มขึ้นจาก 4% ในพ.ศ.2530 เป็น 8% ในพ.ศ.2556 ขณะที่หัวหน้าครอบครัวแห่วงกลางกลุ่มนี้ ยังคงทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม อีกทั้งผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรงมีจำนวนสูงถึง 16% และ 1 ใน 5 เท่า ของผู้สูงอายุในครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน1 โดยแหล่งรายได้มาจากเงินที่ลูกส่งให้รายได้ จากการทำงาน และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ครอบครัวแห่วงกลางเป็นกลุ่มครอบครัวเปราะบาง มีความเป็นอยู่ยากลำบากที่สุด ดังผลการวิจัยของอนันต์ ภาวสุทธิพิศฐ์ (2559) ที่พบว่าในช่วงเวลาไม่ถึง 30 ปี (พ.ศ.2530-2556) จำนวนครอบครัวแห่วงกลาง ในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า มีเด็กจำนวนมาถึง 1.2 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในครอบครัวแห่วงกลางและมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยร้อยละ 76 อยู่ในชนบท เกือบครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หญิงถึงร้อยละ 90 และมากกว่าครึ่งเป็นหญิงอายุมากกว่า 60 ปี รวมถึงร้อยละ 16 ของหัวหน้าครัวเรือนแห่วงกลาง สุขภาพไม่แข็งแรง ตลอดจน 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุในครอบครัวแห่วงกลาง มีรายได้ต่ำกว่าความยากจน ปัญหาของเด็กอายุ 0-17 ปีที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 19.30 ในปี พ.ศ.2548 เป็นร้อยละ 22.80 ในปีพ.ศ. 2554 และปัญหาที่สำคัญมากคือปัญหาการทำหน้าที่ของครอบครัวขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม

ค่านิยม การหล่อหลอมบุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ถูกละเลย และผลักภาระให้เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่นใน สังคมมากขึ้น จากปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าครอบครัวจำเป็นต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มากยิ่งขึ้น (รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ. 2563)

การศึกษาเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตและพัฒนาการในทุกด้าน เป็นช่วงวัยที่พัฒนาการทางด้านต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุดและเป็นฐานรากที่สำคัญสำหรับพัฒนาการในช่วงวัยต่อไป เด็กในวัยนี้จึงเป็นทรัพยากร บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย จะสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นการการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยจึงเป็นรากฐานที่มีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของคนตลอดชีวิตและเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด (UNFPA, 2016) ก้าวสู่ความพร้อมในการที่จะเรียนรู้ สังคมที่กว้างออกไปจากครอบครัว ดังนั้นผู้ดูแลควรเข้าใจในพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ตามแนวคิดของ Erikson (1950) เป็นการเลี้ยงดูเด็กที่ประกอบด้วย การให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ การส่งเสริมพัฒนาการให้ถูกวิธีมีการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเลียนแบบเด็ก บทบาทและความสนใจทางเพศได้รับการปกป้องและคุ้มครองที่เหมาะสม การส่งเสริมการเล่น และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เด็กวัยนี้ต้องการผู้ดูแลในการเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่นเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด การเลี้ยงดูที่มีคุณภาพจะส่งผลให้เด็กเจริญเติบโต สุขภาพแข็งแรง มีพัฒนาการสมดุลงทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมต่อไป

ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวช่วงกลางเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางมีแนวโน้มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนทางสังคมให้แก่ผู้ดูแล เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความผาสุกในชีวิตได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลในสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ประกอบด้วย การตอบสนองทางด้านอารมณ์ การยอมรับและการมองเห็นคุณค่าของตนเอง การได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับความช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลโดยตรงที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดกำลังใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถปรับตัว และเผชิญกับปัญหาต่างๆได้อย่างเหมาะสม (House, 1981)

องค์การบริหารเทศบาลตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พื้นที่การปกครองรับผิดชอบทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ตามที่สำนักงานทะเบียนราษฎรสำรวจข้อมูล (2564) จำนวนเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ทั้งหมดจำนวน 563 คน จากการลงพื้นที่ในการบริการวิชาการ ตำบลนาฝาย ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่ามีจำนวนครอบครัวช่วงกลางที่มีเด็ก

ปฐมวัยในช่วงอายุ 3-5 ปี ทั้งหมด จำนวน 82 ครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลยังเป็นรูปแบบเดิม ไม่ได้ส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัยอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง การมีหนังสือคุณภาพสำหรับเด็กในครอบครัวพบเพียง ร้อยละ 8 เท่านั้นปล่อยให้เด็กอยู่กับสื่อดิจิทัลโดยไม่มีเวลาในการชี้แนะ ปัญหาและอุปสรรคในการสนับสนุนทางสังคมยังไม่เพียงพอ พบว่า 1) ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย ผู้ดูแลต้องหารายได้เพิ่มเติม 2) ปัญหาสุขภาพของผู้ดูแลยังต้องมีการรักษาอย่างต่อเนื่องและต้องเป็นบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูเด็กด้วย 3) การได้รับข้อมูลข่าวสารยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากผู้ดูแลมีการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลที่จำกัด การเดินทางเข้าร่วมรับทราบข่าวสารยังไม่ทั่วถึง และ 4) การได้รับความช่วยเหลือด้านอารมณ์การปรับตัวในการแก้ไขปัญหา น้อย จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสนับสนุนทางสังคมและการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวแห่งกลาง (ไม่มีบิดามารดาเด็กอาศัยอยู่ด้วย) ศึกษาในพื้นที่ ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนทั้งหมด 16 หมู่บ้าน พบว่ามีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 4,927 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 11,729 คน จำนวนเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี) ทั้งหมด

จำนวน 563 คน ประชากรที่เป็นครอบครัวแห่งกลางมีเด็กปฐมวัยอาศัยอยู่มีจำนวนทั้งหมด 82 ครอบครัว เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยจึงเลือกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สรุผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางเป็นจำนวน 82 คน

เกณฑ์ในการคัดเข้า (Inclusion Criteria) ดังนี้ 1) ผู้ดูแลทำหน้าที่หลักในการเลี้ยงดูเด็ก (อายุตั้งแต่ 3 ปีบริบูรณ์ ถึง 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) และอาศัยอยู่ใน ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2) ผู้ดูแล มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับเด็ก ดูแลเด็กนานมากกว่า 3 เดือน และ 3) ผู้ดูแล อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรงหรือความพิการ ไม่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ความผิดปกติด้านการรับรู้ การได้ยินการมองเห็น การพูด สามารถติดต่อสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเก็บข้อมูลงานวิจัย

เกณฑ์ในการคัดออก (Exclusion Criteria) ดังนี้ 1) ผู้ดูแล ที่มีปัญหาสุขภาพรุนแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ติดเชื้ออย่างรุนแรง หลังผ่าตัด ภาวะเจ็บป่วยที่ต้องนอนโรงพยาบาล เป็นต้น 2) ผู้ดูแล ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ และ 3) ผู้ดูแลและเด็กย้ายที่อยู่อาศัยออกจาก ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ใน 2 ด้านคือ 1) การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล 2) การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแล จำนวน 11 ข้อ ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ความสัมพันธ์กับเด็ก สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย/เดือน ความเพียงพอของรายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ปัญหาภาวะสุขภาพ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ข้อมูลข่าวสาร 2) อารมณ์ 3) แรงงานและทรัพยากร และ 4) การประเมินค่า จำนวน 28 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวแห่งกลาง ตามทฤษฎีของ Erikson เป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ 2) การเลียนแบบเด็ก 3) บทบาทและความสนใจทางเพศ 4) การเล่น และ 5) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น จำนวน 26 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's product moment coefficient)

ผลการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 75.61 ส่วนใหญ่มีอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.22 การศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 39.02 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 84.51 อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 51.22 มีรายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.34 ความเพียงพอของรายได้เพียงพอกับรายจ่ายแต่ไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ 45.12 ผู้ดูแลเป็นตายายของเด็ก คิดเป็นร้อยละ 37.80 สมาชิกในครอบครัว 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 42.68 ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 64.63 และ การได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรศัพท์มือถือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.54

2. การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลาง (n=82)

ที่	การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านอารมณ์	3.61	0.54	ปานกลาง
2	ด้านข้อมูลข่าวสาร	3.46	0.56	ปานกลาง
3	ด้านการเปรียบเทียบและการประเมินคุณค่า	4.02	0.42	ดี
4	ด้านทรัพยากร	4.19	0.29	ดี
รวม		3.85	0.33	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลางในภาพรวม อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.85$, $SD = 0.33$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การสนับสนุนด้านทรัพยากรอยู่ในมีระดับดี มีลำดับคะแนนสูงกว่าทุกด้าน ($\bar{x} = 4.19$, $SD = 0.29$) ส่วนการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง เป็นการสนับสนุนทางสังคมด้านที่อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด ($\bar{x} = 3.46$, $SD = 0.56$)

3. การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแลในครอบครัวแห่งกลางแสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล

ที่	การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ	2.91	0.52	ปานกลาง
2	ด้านการเลียนแบบของเด็ก	3.11	0.61	ปานกลาง
3	ด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ	2.78	0.41	ปานกลาง
4	ด้านการเล่นของเด็ก	3.68	0.57	ดี
5	ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น	3.89	0.43	ดี
รวม		2.45	3.27	0.48

จากตาราง 2 พบว่า การเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.27$, $SD = 0.48$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ในระดับสูงกว่าทุกด้าน ($\bar{x} = 3.89$, $SD = 0.43$) ด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นด้านที่อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด ($\bar{x} = 2.78$, $SD = 0.41$)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล (n=82)

การสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล	การเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล					
	ด้านการให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ	ด้านการเลียนแบบของเด็ก	ด้านบทบาทและความสนใจ	ด้านการเล่นของเด็ก	ด้านการสร้างความสัมพันธ์	ภาพรวม

ด้านอารมณ์	0.939**	0.582**	0.600**	0.559**	0.555**	0.743**
ด้านข้อมูลข่าวสาร	0.753**	0.789**	0.854**	0.784**	0.707**	0.903**
ด้านการเปรียบเทียบ และการประเมินคุณค่า	0.090	0.027	0.177	0.433**	0.150	0.204
ด้านทรัพยากร	0.370**	0.355**	0.348**	0.346**	0.292**	0.397**
ภาพรวม	0.850**	0.697**	0.762**	0.771**	0.658**	0.865**

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ในภาพรวม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 สำหรับการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านทรัพยากร กับการเลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ยกเว้นการสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่ากับการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปผลได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลที่ศึกษารั้งนี้ พบว่า ในภาพรวมผู้ดูแลเด็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุช่วง 50-59 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพเกษตรกร มีรายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท ความเพียงพอของรายได้เพียงพอกับรายจ่ายแต่ไม่มีเงินออม ผู้ดูแลหลักเป็นตายายของเด็ก ผู้ดูแลส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวและการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรศัพท์มือถือมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของอุดมลักษณ์ กุลพิจิตรและพัชราภรณ์ พุทธิกุล (2563) “การวิเคราะห์สถานการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยผู้ปกครองที่ไม่ใช่พ่อแม่และการนำเสนอวัฒนธรรมเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว” พบว่า ผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางมีความเกี่ยวข้องกับเด็กโดยเป็นยายมากที่สุด ร้อยละ 50.4 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 77.6 ผู้เลี้ยงดูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร

2. การสนับสนุนทางสังคม พบว่า การสนับสนุนทางสังคมภาพรวม อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การสนับสนุนด้านทรัพยากรอยู่ในมีระดับที่สูงที่สุด ส่วนการสนับสนุนด้านอารมณ์ และด้านข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง จากการนำเอาการสนับสนุนทางสังคมใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ 2) ด้านข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการประเมินค่าและ 4) ด้านแรงงานและทรัพยากร เป็นการนำมาใช้ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่วงกลาง ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมนั้นนอกจากจะเป็นการเสริมความเข้มแข็ง และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้ดูแลเด็กสามารถปรับตัวในการเลี้ยงดูเด็กได้ดีมากขึ้นจากเดิม ควรมีการสนับสนุนทางสังคมกับทีมสหวิชาชีพพร้อมด้วย เพื่อให้มีการดำเนินการสนับสนุน การเข้าถึงแหล่งประโยชน์ การเสริมทรัพยากรในด้านการเงิน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และสังคม มีการนำเอาแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมาใช้กับกลุ่มเป้าหมายหลายๆ ด้าน สอดคล้องกับการศึกษาของชนิษฐา หะยิมะแซ (2556) ศึกษาการเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมในผู้ดูแลเด็กกลุ่มอาการออทิซึมและเด็กพัฒนาการสมวัยที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ พบว่าการสนับสนุนทางสังคมให้ผู้ดูแลเด็ก บุคคลทั่วไปหรือสหสาขาวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ผู้ดูแลเด็กกลุ่มอาการออทิซึมและเด็กพัฒนาการสมวัยให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กได้รับการสนับสนุนทางสังคมในระดับที่เหมาะสมต่อไป

3. การอบรมเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และด้านการเล่นของเด็กอยู่ในระดับดี เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ในชุมชนชนบทที่มีสิ่งแวดล้อมทั้งในครอบครัว ชุมชน มีการช่วยเสริมในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก การช่วยเหลือกันของบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูเด็ก เสริมให้พื้นฐานทางด้านอารมณ์ของเด็กมีความมั่นคงและสภาพแวดล้อม เป็นสิ่งสำคัญในการเลี้ยงดูเด็กในชนบท สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัญญา สอนสี, ยุณี พงศ์จตุรวิทย์ และนุจรีย์ ไชยมงคล (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมารดาในการส่งเสริมการเล่นแก่บุตรวัยก่อนเรียน พบว่า พื้นอารมณ์ของเด็ก และสภาพแวดล้อมที่บ้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของมารดาในการส่งเสริมการเล่นแก่บุตรวัยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .438, p < .01$ และ $r = .275, p < .05$ ตามลำดับ) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้โทรศัพท์มือถือพบมากถึงร้อยละ 58.54 และการ

เลี้ยงดูเด็กด้านการเล่นของเด็กอยู่ในระดับดี ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กร่วมกับการเล่นที่สร้างสรรค์ และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ดลจรัสทิพย์โนสิงห์ (2565) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่มารับบริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านการเลี้ยงดูเด็กที่ขาดการเลี้ยงดูและกระตุ้นพัฒนาการที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับปัญหาพัฒนาการล่าช้า เช่น การปล่อยให้เด็กใช้เวลาไปกับการดูโทรทัศน์ เล่นเกมส์ เล่นอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ การนอน และการกินของเด็ก การลดความเสี่ยงดังกล่าวสามารถทำได้โดยผู้เลี้ยงดูเด็กเพิ่มเวลาคุณภาพและมีกิจกรรมร่วมกับเด็กเช่น การเล่นนิทานหรือการอ่านหนังสือกับเด็กปฐมวัย ส่วนการเลี้ยงดูด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับปานกลาง เป็นด้านที่อยู่ในลำดับที่ต่ำที่สุด นั้นพบว่าผู้ดูแลยังไม่มั่นใจและไม่กล้าที่จะสอนในเรื่องเพศศึกษากับเด็ก เป็นสิ่งที่ผู้ดูแลควรให้คำแนะนำและความรู้แก่เด็กตามการรับรู้ที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็ก ซึ่งพบว่าเป็นช่องว่างในการสื่อสารหรือการค้นหาคำศัพท์ของเด็กเอง อาจไม่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีนัย ปองนิมิตพร สุทธิดา แก้วขจร ลาวัลย์ สมบูรณ์และนิตยา ไทยาภิรมย์ (2560) เด็กไทยกำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องเพศซึ่งปัญหานี้อาจจะลดลงได้หากเด็กได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่อง เพศที่เหมาะสมตั้งแต่ปฐมวัย แม้ว่าปัจจุบันเด็กสามารถเรียนรู้เรื่องเพศได้จากสื่อที่หลากหลาย แต่ยังต้องการ คำแนะนำและการสอนเรื่องเพศ ซึ่งผู้ดูแลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนเรื่องเพศให้แก่เด็กสอดคล้องกับการศึกษาของผู้ดูแลควรได้รับการส่งเสริมความรู้การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และการสอน มีเรื่องเพศในเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศอย่างถูกต้อง ส่วนการเลี้ยงดูเด็กในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและการเล่นกับเด็กอยู่ในระดับดี นั้นเนื่องจากพื้นที่ในการศึกษาเป็นชุมชนที่อยู่ในชนบทมีการติดต่อช่วยเหลือกันในชุมชนอย่าง

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางของผู้ดูแล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 การสนับสนุนทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูเด็ก ทำให้เด็กและผู้ดูแลมีความสุขในชีวิต หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ประกอบด้วยการตอบสนองด้านอารมณ์ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การยอมรับและการมองเห็นคุณค่าในตนเอง การได้รับความช่วยเหลือด้านวัตถุ สิ่งของ ซึ่งสิ่ง

เหล่านี้มีผลโดยตรงที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดกำลังใจ เกิดความมั่นใจในตนเอง สามารถปรับตัว และเผชิญปัญหาต่างๆได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของจริญญา โคตรชนะ (2552) ศึกษาผลของการให้กลุ่มสนับสนุนทางสังคมต่อศักยภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนและความเครียดของยายาย อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย พบว่า การสนับสนุนทางสังคมสามารถเพิ่มศักยภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กของยายาย ด้านความรู้ การปฏิบัติ และทัศนคติในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถลดความเครียดลง ($p < .05$) และทำให้ยายายในกลุ่มสมาชิกใหม่เกิดความตระหนักและความภาคภูมิใจในบทบาทการอบรมเลี้ยงดูหลานของความรับผิดชอบของตน แต่การที่ผู้ดูแลเด็กได้รับการสนับสนุนทางสังคมได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สินี กะราลัยและจารุรัตน์ ศรีรัตนประภาส (2561) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นการสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ($r = .673, p < .01$) การสนับสนุนทางสังคมในระดับสูงทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยเฉพาะด้านการบริการและวัตถุ การให้คำปรึกษา และให้ความรู้แบบรายต่อรายและทุกครั้งที่ยาวรุ่นมาฝากครรภ์ รวมทั้งหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นส่วนมากอาศัยอยู่กับสามีและครอบครัว (ร้อยละ 91.7) ทำให้เกิดความสนิทสนมใกล้ชิดผูกพัน คอยดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว จึงเกิดความมั่นใจในการตั้งครรภ์ ส่วนการสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่ากับการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่าผู้ดูแลส่วนใหญ่มีการประเมินค่า ผู้ดูแลเด็กมีความมั่นใจต่อการทำหน้าที่ การได้รับข้อมูลย้อนกลับ อยู่ในระดับดี แต่ควรศึกษาในเชิงลึกว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวช่วงกลางนั้นอาจต้องศึกษาในระยะยาวต่อไป อย่างไรก็ตามเป้าหมายสุดท้ายทั้งจากการสนับสนุนทางสังคมเป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่ช่วยให้ผู้ดูแลเด็กได้ทำบทบาทของผู้เลี้ยงดูเด็ก ทำให้เด็กเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิต ดังการศึกษาของยุภาดี สงวนพงษ์และธนิดา ผาติเสนะ (2563) ศึกษาคุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย ทำให้ผู้ดูแล และเด็ก ให้มีพัฒนาการตามวัยแบบองค์รวมมีการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเสนอเป็น แนวทางการในการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ในครอบครัวแห่งกลางซึ่งมีความเปราะบาง ที่ต้องพึ่งพาทั้ง 2 กลุ่มวัย ดังนั้นบุคคล ชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวแห่งกลาง ควรได้รับการสนับสนุน ทางสังคมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอารมณ์ 2) ด้านข้อมูลข่าวสาร 3) ด้านการประเมินค่า และ 4) ด้านแรงงานและทรัพยากร และควรมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวแห่งกลางมีความพร้อม สามารถทำหน้าที่หลักในการ เลี้ยงดูเด็กได้อย่างเต็มความสามารถ

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา หะยิมะแซ. (2556). *ศึกษาการเปรียบเทียบการสนับสนุนทางสังคมในผู้ดูแลเด็กกลุ่ม อาการออทิสซึมและเด็กพัฒนาการสมวัยที่เข้ารับบริการในโรงพยาบาลสงขลา นครินทร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จริญญา โคตรชนะ. (2552). *ผลของการให้กลุ่มสนับสนุนทางสังคมต่อศักยภาพการอบรม เลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเรียนและความเครียดของยายาย อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดลจรัส ทิพย์มโนสิงห์. (2565). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่มารับ บริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนกรุงเทพมหานคร*. วารสารโรงพยาบาลเจริญ กรุงประชารักษ์, 18(1): 51-68.
- สุกัญญา สอนสี ยุณี พงศ์จตุรวิทย์ และนุจรี ไชยมงคล. (2560). *ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมของมารดาในการส่งเสริมการเล่นแก่บุตรวัยก่อนเรียน*. วารสารวิทยาลัย พยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560
- ศรัณย์ ปองนิมิตพร สุธิดา แก้วขจร ลาวัลย์ สมบูรณ์ และนิตยา ไทยาภิรมย์. (2560). *ศึกษา ความรู้การรับรู้สมรรถนะแห่งตนและการสอนเรื่องเพศในเด็กปฐมวัยของบิดา มารดา*. พยาบาลสาร. 44(2): 28-37.
- ยุภาติ สงวนพงษ์ และธนิดา ผาติเสนะ. (2563). *คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย (อายุ 2-4 ปี) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ*. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 63(4): 41-55.

- รุ่งรัตน์ สุขะเดชะ. (2563). การอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทย: การทบทวนวรรณกรรมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 43(1):1-9.
- สินี กะราลัยและ จารรัตน์ ศรีรัตนประภาส. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26(1): 1-10.
- สำนักงานทะเบียนราษฎรสำรวจข้อมูล. 2561. [https://www.bora.dopa.go.th/index.php/th/อนันต์_ภาวสุทธิไพศิฐ \(2559\) ผลกระทบของปัจจัยประชากรต่อสถาบันครอบครัวและชุมชนในชนบท สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย \(สกว.\)](https://www.bora.dopa.go.th/index.php/th/อนันต์_ภาวสุทธิไพศิฐ (2559) ผลกระทบของปัจจัยประชากรต่อสถาบันครอบครัวและชุมชนในชนบท สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.))
- อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร และพัชรภากรณ์ พุทธิกุล. (2563). การวิเคราะห์สถานการณ์ของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยโดยผู้ปกครองที่ไม่ใช่พ่อแม่และการนำเสนอนวัตกรรมเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัว. วารสารครุศาสตร์, 45(3): 188-205.
- Erikson, E.H. (1950). *Childhood and Society*. NewYork: Norton.
- House, JS. (1981). *Work, Stress and Social Support*. MA: Addison-Wesley.

แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
ในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
FOR THE DEVELOPMENT OF BORDER PATROL SCHOOL
IN UMPHANG DISTRICT TAK PROVINCE

¹รัตนภรณ์ กันชาติ, ²สุดารัตน์ สารสว่าง และ ³มีชัย ออสุวรรณ

¹Rattanaporn Kunchart, ²Sudarat Sarnswang, and ³Meechai Orsuwan

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

Kasetsart University, Thailand

¹rattanaporn.ku@ku.th

Received July 2, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก การวิจัยนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบกรณีศึกษา ที่ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ และการศึกษาจากเอกสาร ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ครูใหญ่ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก จำนวน 4 คน 3 โรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร รวมทั้งศึกษาแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า 1) โรงเรียนแต่ละแห่ง มีสภาพต่างกัน บางโรงเรียน ชุมชนให้ความร่วมมือและสนับสนุน แต่บางโรงเรียนชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ส่งผลให้การบริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จต่างกัน 2) บุคลากรขาดแคลนบางสาขาวิชา รวมทั้งขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์การเรียน ทำให้การจัดการศึกษามีอุปสรรค 3) ครู

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บางส่วนเป็นข้าราชการตำรวจ จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือไม่มีใบประกอบวิชาชีพครู ทำให้ขาดความรู้ในด้านการจัดการเรียนการสอน 4) โรงเรียนบริหารงานงบประมาณบนพื้นฐานความขาดแคลน ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เต็มไปด้วยข้อจำกัด 5) ด้านระเบียบปฏิบัติที่ต่างกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากการศึกษา แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก หน่วยงานต้นสังกัด ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและควรดำเนินการดังนี้ 1) ทบทวนหรือปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 2) สร้างความสัมพันธ์ชุมชนหรือกิจกรรมร่วมกับชุมชนและผู้ปกครองให้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนและคนในชุมชน 3) โรงเรียนที่มีศักยภาพควรจะหาทางเปิดการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ลดปัญหาการหาที่เรียนต่อ ระดับมัธยม ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนหลุดออกจากระบบ 4) แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น การเรียนรู้ทางไกลทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และมหาวิทยาลัยต่างๆ สร้างความร่วมมือในการจัดหาวิทยากร การเรียนร่วมทางไกล ระหว่างโรงเรียนในสังกัด สพฐ. และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 5) ส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ทักษะเพื่อการสร้างอาชีพหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และตลอดจนหาตลาดสินค้าเพื่อจำหน่าย 6) กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนควรร่วมชื่นชม และตระหนักในความอดทน สละสลวย และความยากลำบากของครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ทุรกันดาร 7) ขอความร่วมมือกระทรวงศึกษาธิการ สนับสนุนบุคลากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งให้คำแนะนำเท่าที่ทำได้ 8) หน่วยงานต้นสังกัดควรปรับเปลี่ยนแนวทางในการประเมินแต่งตั้งให้ตำแหน่งและยศที่สูงขึ้น แยกต่างหากจากข้าราชการตำรวจในสายงานอื่น 9) ปรับเปลี่ยนแนวทางในการบริหารงบประมาณ เช่น การให้โรงเรียนสามารถประชาสัมพันธ์เพื่อรับบริจาคได้ และสามารถรับบริจาคได้โดยตรงเงินบริจาคมากขึ้น

คำสำคัญ: โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน, แนวทางการพัฒนาโรงเรียน,

Abstract

The objectives of this paper were 1) to study the condition of problems and obstacles in teaching and learning management of Border Patrol Schools in Umphang District, Tak Province; 2) to study the development guidelines of Border Patrol Schools in Umphang District, Tak Province. Methods of the study was qualitative research Case study, which consisted of interviews. and study of documents The key informant are 4 Principals from 3 Border Patrol Schools in Umphang District, Tak Province. 4 people, 3

schools who know the real problem in the Border Patrol School in the remote area. so as to acquire the guidelines for the development of the Border Patrol School to improve the quality of students. It was found from the study that 1) each school has different conditions, some schools, got communities cooperate and support. but some schools did not. The school administration has different, success. 2) The shortage of personnel in some disciplines, including lack of media and learning materials causing obstacles in educational management. 3) Some teachers are police officials, highschool, graduated, without a teaching license which leads to insufficient knowledge in teaching and learning management. 4) Schools manage budgets on the basis of scarcity, make its activities full of restrictions. 5) The different rules of practice between the Ministry of Education and the Royal Thai Police affected the development of education quality. From the study of guidelines for the development of the Border Patrol School in Umphang District, Tak Province, the following actions should be taken: 1) Review or improve its curriculum to suit the context of the school; 2) Build community relationships or activities with the community and parents to realize the importance of education which can improve the quality of life of students and people in the community. 3) Schools with potential should find a way to teach at the lower secondary level reduce the problem of finding a place for continuing study, which causes students to drop out of the system 4) Cooperate with other academic agencies such as distance learning via satellite (DLTV) and various universities and the recruitment of lecturers distance learning between schools under the OBEC and border patrol schools. 5) Encourage students to learn skills to build a career or develop sustainable local products. and as well as market outlet. 6) The Border Patrol Police Department should appreciate and recognizes the hard work, sacrifices and hardships of those teachers working in remote areas. 7) Cooperation with the Ministry of Education for support personnel, teaching materials and equipment including advice as much as possible. 8) Evaluation and promotion of related officers should be developed and separate. 9) Adjustment of budget management practices, such as allowing schools promote donations and to accept donations with a larger donation amount.

Keywords: Border Patrol School, school development guidelines,

บทนำ

“เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาพิเศษและการรักษาเมื่อเด็กนั้นมีปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ” จุดเริ่มต้นของการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมในกระแสโลกถูกจุดประกายขึ้นด้วยกันที่องค์การสหประชาชาติประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในการประชุมสมัชชาเมื่อปีค.ศ. 1948 ซึ่งในปฏิญญานี้กำหนดให้ทุกคน มีสิทธิเท่าเทียมกันในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและความเป็นพลเมือง และถือว่าการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง การศึกษาของภาครัฐที่เป็นการให้เปล่า นั้น เป็นโอกาสที่ดีมากในการสร้างความเท่าเทียม เพราะสร้างขึ้นมาสำหรับเด็กทุกคนโดยไม่คำนึงถึงสถานะของพ่อและแม่ แต่การรับรองในโอกาสทางการศึกษาที่ไม่ได้หมายความว่า จะได้รับการรับรองว่า โอกาสจะเท่าเทียมกันสำหรับทุกคน (Nelson, Carlson, and Palonsky, 1996)

อย่างไรก็ตาม นโยบายการ ขยายโอกาสทางการศึกษาก็คือเป็นนโยบายที่สำคัญ ของหลายประเทศเป็นความพยายามที่ดี ที่จะทำให้ความไม่เท่าเทียมด้านเศรษฐกิจและสังคมลดลง สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้กำหนดไว้ เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามสิทธิด้านการศึกษาที่มีความสำคัญว่า ให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนไปจนจบภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยที่รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการและการเรียนรู้ ตลอดชีวิต จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล และตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา

แต่พบว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันยังมีความเหลื่อมล้ำในบางพื้นที่ เด็กไทยบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งสะท้อนได้จากปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอน สัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมถึงอาคารเรียน อุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการเข้าถึงระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน จังหวัดตามแนวชายแดน มักมีปัญหาทางด้านความมั่นคง ทำให้หน่วยงานปกติของรัฐไม่สามารถเข้าไปพัฒนาได้ ตำรวจตระเวนชายแดนมีคุณลักษณะเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานในพื้นที่ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2550)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (โรงเรียนตชด.) สถานศึกษาในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (บช.ตชด.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ.2560-2569 โดยต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีแก่เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และ

ทักษะต่างๆไปใช้ในชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือกันและกันในระดับครอบครัวและชุมชน ปรัชญาโรงเรียนขึ้นว่า"สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง"ซึ่งสะท้อนบทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่สำคัญ 3 ประการ คือ บทบาทการเป็นสถานศึกษา บทบาทการเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และบทบาทการเป็นหน่วยรักษาความปลอดภัยและรักษาความเรียบร้อยของชุมชน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา สภาพที่เป็นจริงปัจจุบันยังไม่สามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนได้อย่างทั่วถึง จากการวิเคราะห์สาเหตุเบื้องต้นพบว่า เพราะสภาพภูมิศาสตร์พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขาสูง สลับซับซ้อน เป็นปัญหาอุปสรรคโดยตรงต่อประชาชนที่จะต้องสัญจรไปมา และมีพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-สหภาพเมียนมาร์ทำให้เกิดภาวะความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาโรคระบาด ดูแลด้านสาธารณสุขค่อนข้างยากลำบาก

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารงานและการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ทั้ง 4 แห่ง เพื่อที่จะได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดารซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสร้างความตระหนักถึง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ที่เกิดขึ้นจริงกับเด็กไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพไม่ต่างจากเด็กที่อยู่ในเมือง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ได้ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมความพร้อมในเรื่องความรู้พื้นฐานเบื้องต้น เกี่ยวกับบริบทของแต่ละโรงเรียน ความเป็นมา หลักสูตรที่เปิดสอน แนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการ สร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 พื้นที่ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตากทั้ง 4 แห่ง เนื่องจากจังหวัดตาก เป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายแดน มีความเสี่ยงต่อความมั่นคง ซึ่งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่สามารถเข้าไปจัดการเรียนการสอนได้

2) ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ได้แก่ ครูใหญ่ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้ง 4 แห่ง จำนวน 3 ท่าน เนื่องจากมีครูใหญ่ 1 ท่านได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงาน 2 โรงเรียน ซึ่งในการศึกษานี้ใช้เป็นนามสมมติ และไม่มีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล โดยที่ทุกท่านเต็มใจในการเข้าร่วมการวิจัย พร้อมพูดประสบการณ์ สภาพบริบทโรงเรียนและวิธีการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ

3) เครื่องที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาจากเอกสาร โดยมีแนวคำถาม การสัมภาษณ์คร่าวๆ โดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อถือ ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และบันทึกภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยถอดคำพูดจากที่อัดเสียง เพื่อทำการวิเคราะห์ โดยใช้การ วิเคราะห์ทั้งเนื้อหาและบริบท พิจารณาคำต่อคำและนำมาตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 4 ขึ้นสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

นำประเด็นทั้งหมดที่วิเคราะห์ได้ รวมกับข้อมูลภาคสนามที่สรุปไว้ มาทำการเขียนสรุปในเชิง พรรณนา และอภิปรายผลการวิจัยโดยเชื่อมโยง เปรียบเทียบ กับแนวคิดเบื้องต้น และงานวิจัยที่เคย ได้ศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งเพิ่มข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ผลการวิจัย ดังนี้

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 พบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดตากมีทั้งหมด 3 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองคี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่จันทะ และโรงเรียนตำรวจตระเวนบ้านเลตองคุ มีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยกเว้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่จันทะ และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษาบ้านหม่องก๊วะ ที่มีการจัดการเรียนระดับขยายโอกาสถึง

มัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีเพียง 2 แห่งเท่านั้นในประเทศไทยจุดกำเนิดของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมาจากพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าที่ทรงจัดสร้าง “โรงเรียนชาวเขา” เพื่อชาวเขาและครอบครัวตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ที่อาศัยในเขตพื้นที่ตามแนวชายแดนจังหวัดตาก ประมวลผลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. “สมเด็จพระเจ้า” กับการศึกษาของเยาวชนตามตะเข็บชายแดน

“สมเด็จพระเจ้า...ท่านต้องการสอนคน (ทั้งคนไทยและชาวเขา) ในพื้นที่ให้มีจิตสำนึกเป็นการปลูกฝังให้รักประเทศชาติ รักผืนแผ่นดินไทยและเป็นการสร้างความรู้รักสามัคคี รู้จักบุญคุณของเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์” (ครูใหญ่ ค. : สัมภาษณ์)

เมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงสิ้นสวรรคตลงแล้ว ศาสตราจารย์ พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงสืบสานปณิธานของสมเด็จพระเจ้าในการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างทุนมนุษย์ในพื้นที่ชายแดน โดยเริ่มตั้งแต่การ “สร้างครู” เนื่องจากครู ตชด. ส่วนใหญ่ ไม่ได้จบสายวิชาชีพครู แต่ภายหลัง มีการพัฒนาตำแหน่งวิชาชีพไปเรียนเพิ่มเติม ครูคุรุทายาท ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน ตชด. ได้รับการคัดเลือกบรรจุเป็นครู ตชด. ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นสายเลือด ตชด. อย่างแท้จริง และยังเป็นคนในพื้นที่อีกด้วย

“สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าท่านได้ตรัสว่า ในเมื่อครูไม่มีวุฒิทางการศึกษา ก็เลยอยากจะให้ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏ เข้ามาคอยช่วยเหลือเพื่อพัฒนาศักยภาพทุกปี” (ครูใหญ่ ค. : สัมภาษณ์)

2. บทบาทของ “ครูใหญ่” โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน นอกจากทางต้นสังกัด กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน จะสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพแล้ว ครูใหญ่มักมีการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลเรื่องการเงินอยู่ในโรงเรียน การเดินทางไปราชการหรืออบรมต่างๆ โดยมีหลักในการอยู่ร่วมกันเหมือนพี่ เหมือนน้อง เหมือนบ้าน บางโรงเรียนมีความพยายามจัดตั้งกองทุน เพื่อการกู้ยืม สำหรับครูที่มีรายได้น้อย หรือระหว่างรอตกเบิกเงินเดือนจากทางต้นสังกัดและยังมีการเสนอชื่อเพื่อการพิจารณาขึ้นเสนอต้นสังกัดในกรณีข้าราชการตำรวจ และเสนอปรับเงินเดือนในกรณีครูอัตราจ้าง

“เริ่มแรกต้องพัฒนาตัวครูในโรงเรียนเราก่อนว่าจะทำยังไง ผมก็มองตลอดอยากส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนไปเรียนให้มีวุฒิครูให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานอื่น เมื่อครูเราพัฒนาตนเองแล้วมันก็จะสามารถพัฒนาอย่างอื่นได้ง่ายขึ้น” (ครูใหญ่ ก)

3. บทบาทของครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน “ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน “ไม่เหมือนกับ” ครูโรงเรียนอื่นๆ ในสมัยก่อนจะคัดเลือกจากข้าราชการตำรวจที่สังกัดกองกำลังการตำรวจตระเวนชายแดน โดยเลือกจากความสมัครใจ หรือได้รับการคัดสรรจากหน่วยงานต้นสังกัด

ตามคุณสมบัติและความเหมาะสม ต่อมาเมื่อมีกระบวนการคัดสรรบุคลากร เพื่อบรรจุและแต่งตั้งเขา
รับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ เพื่อทำหน้าที่ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

“แรกเริ่มเดิมทีผมมาสมัครเป็นตำรวจตระเวนชายแดน พอได้ไปอยู่ฐานปฏิบัติการที่เลตอง
คุ ได้เข้าไปอยู่ที่เลตองคุ พบว่ามีครูอยู่คนเดียว ทราบว่าต้องการครูเข้ามาช่วยสอนผมก็เลยเข้าไป
ช่วยสอน แล้วก็ทำเรื่องสมัครใจไปเป็นครู ตอนนั้นก็ไม่ได้จบครูโดยตรง จบวิทยาศาสตร์ สาขาเซรา
มิก ก็เลยคิดว่าอย่างน้อยเราก็เรียนจบปริญญาตรีก็ก็สามารถที่จะสอนหนังสือได้ ” (ครูใหญ่ ค. :
สัมภาษณ์)

บทบาทและหน้าที่ของครู ตชด. มีความแตกต่างจากครูที่สังกัดโรงเรียนสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากครู ตชด. จะต้องทำหน้าที่สอนหนังสือแล้ว ยังมี
ภารกิจ ที่สำคัญได้แก่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มี
ความมั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตาม
พระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช
กุมารี ทั้ง 4 โรงเรียน มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้แกนกลาง
เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่จะมีหลักสูตร
เพิ่มเติมของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งมีการบูรณาการ โครงการตามแนวพระราชดำริ ใน
การจัดการเรียนการสอนด้วย เช่น โครงการศูนย์ฝึกอาชีพ โครงการอาหารเพื่อเด็กและเยาวชนใน
ถิ่นทุรกันดาร โครงการส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น

4. อุปสรรคที่ต้องการความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน”เนื่องจากโรงเรียน 3 โรงเรียนตั้งอยู่
บนภูเขา ห่างไกลจากตัวอำเภออุ้มผาง ระบบสาธารณูปโภคยังไม่ดี ทั้งไฟฟ้า สัญญาณอินเทอร์เน็ต
ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนใน
ระดับมัธยม มีความจำเป็นในวิชาที่ต้องใช้การสืบค้นข้อมูล หรือวิชาเฉพาะ ทำให้ครูต้องใช้วิธีการ
ดาวน์โหลดไฟล์ก่อน แล้วนำมาเปิดตอนสอนภายหลัง ทำให้เนื้อหาไม่เป็นปัจจุบัน ส่วนอีกหนึ่ง
โรงเรียนถึงแม้จะมีปัญหาเรื่องสัญญาณน้อยกว่า แต่พบว่ามีปัญหาในด้านอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ใน
การเรียนการสอนขาดแคลน โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์และวิทยาการคำนวณที่ต้องใช้
คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีความเฉพาะ ทำได้เพียงแค่เปิดวิดีโอ หรือครูสาธิตการ
ทดลอง โดยใช้อุปกรณ์ 1 ชุดต่อ 1 ห้องเรียน นอกจากนี้ทุกโรงเรียนจะใช้ ระบบการศึกษาทางไกล
ผ่านดาวเทียม (DLTV) เฉพาะบางโรงเรียน ที่สามารถ On-air พร้อมกับศูนย์ต้นทาง แต่บาง
โรงเรียนที่ไม่มีสัญญาณ จะใช้วิธีการเปิดแผ่น CD ที่ศูนย์จัดเตรียมให้สอน ทั้ง 4 โรงเรียนได้รับความ
ร่วมมือจากกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เช่น กันอ่านออกเขียน
ได้ โดยทาง สพฐ. ได้ร่วมโครงการ โรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง ให้โรงเรียนสังกัด สพฐ. ในพื้นที่ ให้

ความช่วยเหลือในด้านวิชาการแก่โรงเรียนตชด. และยังจัดสรรตำแหน่ง ลูกจ้างชั่วคราวรายเดือน ตำแหน่งครูชั้นวิฤตให้โรงเรียนคู่พัฒนาของโรงเรียน ตชด. นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2 ยังให้การสนับสนุนครูผู้สอนในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ การอ่านออกเขียนได้ โดยมีศึกษานิเทศก์ให้การนิเทศครูผู้สอน

5. “งบประมาณ” เป็นทั้ง “ทางออก” และ “ปัญหา” ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เนื่องจากระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้โรงเรียนตชด. ยังไม่มีฐานะเป็น นิติบุคคล จึงมีข้อจำกัดในการบริหารงบประมาณ เช่น ไม่สามารถจัดซื้อจัดจ้าง และไม่สามารถประชาสัมพันธ์ การรับบริจาคปัจจัยสิ่งของได้ ซึ่งถือเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างมาก งบประมาณที่สามารถจัดบริหาร ได้ คือ งบอาหารกลางวัน เท่านั้น โรงเรียนจึงได้ใช้แนวทาง การขายผลผลิต เช่น ไข่ไก่ เนื้อสัตว์และ ผักผ่านสหกรณ์ เพื่อนำไปประกอบอาหารกลางวัน และสร้างรายได้แก่โรงเรียนอีกทางหนึ่ง

“การบริหารจัดการมันอยู่ภายใต้ข้อจำกัดหลายๆ อย่างยังผมไม่สามารถดำเนินการเองได้ ความจริงความคิดเราอยากทำนู่นทำนี่ แต่ก็ไม่สามารถทำได้ ถ้ามากเกินไป เดียวก็จะมีปัญหามันจะไม่เหมือนทางสพฐ งบประมาณแทบจะไม่มีเลยผมได้เฉพาะแค่อาหารกลางวัน ”

“เรามีสหกรณ์มีธนาคารโรงเรียน เราก็จะใช้วิธีแบ่งเบาภาระของงบประมาณก็คือ คือการจัดตั้งกลุ่ม เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก กลุ่มเกษตรก็จะผลิตแล้วมาขายให้สหกรณ์ สหกรณ์โรงเรียนก็มาขายให้กับฝ่ายประกอบเลี้ยงของโรงเรียน เราก็จะใช้เงินค่าอาหารกลางวันให้มันอยู่ในโรงเรียน แต่บางครั้งก็ต้องซื้อของจากข้างนอกบ้างเช่น เครื่องปรุง ข้าวสาร เพราะเราก็ปลูกไม่เพียงพอ ก็พยายามสร้างกองทุนในแต่ละกลุ่ม” (ครูใหญ่ ค. : สัมภาษณ์)

เนื่องจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นโรงเรียนที่บริหารสถานศึกษาภายใต้ความขาดแคลน ทั้งบุคลากร สื่ออุปกรณ์การเรียนและงบประมาณ ดังนั้นครูใหญ่ของโรงเรียนจึงต้องแสวงหางบประมาณเพื่อนำมาพัฒนาโรงเรียนจากที่ได้กล่าวไปข้างต้น

6. ก้าวต่อไปของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจากการสัมภาษณ์ครูใหญ่ทุกท่านแต่ละท่านมีความเห็นเหมือนกันคือ ชุมชนมีส่วนอย่างมากในการบริหารพัฒนาโรงเรียน หากได้รับแรงสนับสนุนจากชุมชนจะทำกิจการใดๆ ก็จะมีคนช่วยเหลือทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งในด้านแรงงาน ด้านความรู้และภูมิปัญญา ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องสร้างสัมพันธ์ชุมชนที่เข้มแข็ง ให้ความจริงใจ โรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชน พบว่าการพัฒนาการศึกษา จะพัฒนาได้ง่ายและไกลกว่าโรงเรียนอื่น หาก “ครูใหญ่” มีวิสัยทัศน์กว้างไกล แสวงหาความรู้และพัฒนาองค์กรตลอด ก็จะทำให้สถานศึกษานั้นพัฒนาได้สำเร็จ, ครูและบุคลากร เป็นฟันเฟืองที่สำคัญอย่างมากช่วยขับเคลื่อนกิจการของโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา

อภิปรายผล

จากการศึกษา แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. การบริหารงานตามสภาพบริบทของของโรงเรียน จากการศึกษพบว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้ง 4 โรงเรียน จุดประสงค์ในการจัดตั้งเป็นไปตามความต้องการของหน่วยงานต้นสังกัดเมื่อมีโรงเรียนเกิดขึ้นและดำเนินการแล้ว จึงมีความแตกต่างกันในการบริหาร โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบางแห่งได้รับความร่วมมือในการสร้างอาคารสถานที่จากชุมชน อีกโรงเรียนหนึ่งมีการต่อต้านจากชุมชนในพื้นที่แสดงให้เห็นว่า ชุมชนรอบโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิด การบริหารแบบมีส่วนร่วม

แนวทางในการพัฒนาสถานศึกษา จากการศึกษา ครูใหญ่ได้กล่าวถึงความปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการบริหารงานของโรงเรียน พบว่า สิ่งที่สำคัญ คือ ชุมชนและผู้ปกครอง เพราะ มีส่วนร่วมและเป็นแรงสำคัญในการสนับสนุนและกิจการของโรงเรียน หากไร้ชุมชนสนับสนุน ย่อมเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ควรสร้างความเข้าใจ มอบความจริงใจชุมชนและสร้างโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพให้แก่คนในชุมชน สอดคล้องกับ ชื่อนาง ศรีคำไทย และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์ (2560) ที่ได้ศึกษา การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวน ชายแดนที่ 13 จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวว่า ให้ผู้เรียนถ่ายทอดความรู้ใช้ในชีวิตจริงหรือถ่ายทอดให้กับผู้อื่นในชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน โดยโรงเรียนทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ชุมชน ลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน

2. สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ สภาพปัญหาในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้จบสาขาวิชาชีพครูโดยตรง และยังขาดแคลนครูที่จบทางสาขาวิชา โดยเฉพาะ โรงเรียนตำรวจชายแดน ที่เปิดสอนในระดับมัธยม ซึ่งต้องการครูที่มีความชำนาญในวิชาเฉพาะ เช่นดนตรีนาฏศิลป์ พลศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับธนชัย มะธิปิไชย (2557) ที่ได้ศึกษา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 31 ได้เสนอว่า ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้กับโรงเรียนให้เพียงพอครบชั้น ควรจัดการอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ในการเรียนการสอนและด้านคุณธรรมในความเป็นครู

3. สภาพปัญหาการบริหารงานบุคคล จากการศึกษ พบว่า ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือไม่มีใบประกอบวิชาชีพครู จึงต้องเข้ารับการพัฒนามหาวิทยาลัย โดยการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีหรืออบรมในหลักสูตรที่ต้นสังกัดกำหนด ทั้งนี้

สอดคล้องกับสอดคล้องกับ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (2551) ได้นำเสนอผล การประเมินสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนว่า ครูของโรงเรียน เป็นตำรวจตระเวนชายแดน ไม่ได้มีความรู้วิชาครูก่อน ดังนั้น จำเป็นต้องมีการเพิ่มพูน ความรู้และทักษะการสอนให้แก่ครูของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้งการศึกษาในระยะยาว เพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษาและการฝึกอบรมระยะสั้น เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความทุรกันดารและเสี่ยงภัย จากหน่วยงานต้นสังกัด พบว่า ครูบางส่วน ยังไม่ได้รับการบรรจุราชการ หรือไม่มีการผลงานเกี่ยวกับงานสอน ทั้งที่เป็นบุคลากรทางการศึกษาเหมือนกัน สอดคล้องกับ คู่มือบริหารงาน การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (2557) กล่าวว่า เนื่องด้วยลักษณะงานที่แตกต่างจากงานทั่วไป และต้องอยู่ประจำเพื่อปฏิบัติงาน ใน ร.ร.ตชด. จึงทำให้บุคลากรในสายงานนี้ ขอรับการ แต่งตั้งโยกย้ายไปปฏิบัติหน้าที่อื่นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อรักษาบุคลากรในสายงาน ร.ร.ตชด.ให้อยู่ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง จึงต้องมีวิธีการให้บุคลากรดังกล่าว มีความกระตือรือร้นในสายงาน จึงมีแนวทางการประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ตำแหน่งและยศที่สูงขึ้น แยกต่างหากจากข้าราชการตำรวจในสายงานอื่น

4. สภาพการบริหารงานงบประมาณ จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทั้ง 4 โรงเรียน มีแนวทางในการบริหารงบประมาณตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งมีข้อจำกัดหลายอย่าง โรงเรียนไม่สามารถจัดซื้อจัดจ้างได้ ยกเว้นเพียงค่าอาหารกลางวันเท่านั้น เนื่องจาก ไม่มีฐานะเป็น นิติบุคคล ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารงานโรงเรียนในทุกด้าน สอดคล้องกับผลการวิจัยของชนินท์วิษณุ แสงสุวรรณ (2552) ที่ได้ศึกษา ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน พบว่า การบริหารงบประมาณของโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน เป็นการบริหารจัดการบนพื้นฐานของความขาดแคลน เนื่องจากโรงเรียนไม่สามารถตั้งงบประมาณได้เอง ต้องรออนุมัติที่จัดสรรให้โรงเรียน จากหน่วยงานสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้นจากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อพิจารณาต่อไปตามขั้นตอน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

สภาพและปัญหาในการบริหารงานของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไปตามบริบทโรงเรียนและภูมิประเทศ รวมถึงภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน พบว่า ปัญหาในด้านการคมนาคม การเดินทางไปโรงเรียนที่แต่เดิมต้องเดินด้วยเท้าเป็นเวลา 1-2 วัน ที่เคยเป็นปัญหาสำคัญในอดีต ในปัจจุบันได้รับการพัฒนาบ้างแล้ว ทำให้ครูส่วนใหญ่คุ้นชินกับปัญหา การเดินทาง

ในช่วงฤดูฝนก็จะหลีกเลี่ยง โดยความเห็นของครูใหญ่จะทั้ง 4 โรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าการเดินทางถือว่าไม่เป็นปัญหาแล้วในปัจจุบัน ไม่เหมือนแต่ก่อนที่ลำบากมาก ที่มีปัญหาเรื่องความปลอดภัยในการข้ามพรมแดน

เอกสารอ้างอิง

- กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. (2550). *ประวัติความเป็นมาและการดำเนินงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2550 จาก <http://www.bpp.go.th>.
- ชื่อนาง ศรีคำไทย และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์. (2560). *การจัดการศึกษาตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 13 จังหวัดกาญจนบุรี* สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม, 2565, จาก <http://rms.mcru.ac.th>
- ชนินท์วิชัย แสงสุวรรณ (2552). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน, 2564, จาก <http://dspace.spu.ac.th/>
- ธนชัย มะธิปไตย. (2557). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 31. วารสารธรรมพชรน์ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มีนาคม- มิถุนายน 2557*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://so02.tcithaijo.org/index.php/EDGKKUJ/article/download/50929/42161>
- พิระพงศ์ ช่างสุพรรณ, (2557) *คู่มือบริหารงาน การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2565, จาก <http://pc.edupol.org>
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. 2560. *แผนพัฒนาเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ.2560-2569*. (พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพมหานคร.
- King,E.M., (1995). *Women's Education and Economic Well-Being*. Feminist Economics. 1(2): 21-46.
- Nelson, Jack L., Carlson, Kenneth, Palonsky, Stuart B. (1996). *Critical Issues in Education :A Dialectic Approach. Third Edition*. New York: the McGraw-Hill.

การประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ต้านภัย ห่างไกล ยาเสพติด
ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ASSESSMENT OF THARAI YOUTH UNITE AGAINST DRUGS PROJECT
OF THARAI SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION
NAKHON SI THAMMARAT

¹เสาวลักษณ์ เตระไชย และ ²สุจินต์ หนูแก้ว

¹Saowaluk Tarachai and ²Sujin Nukaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ประเทศไทย

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand.

¹saowaluk666@outlook.co.th

Received July 2, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ต้านภัย ห่างไกล ยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยรูปแบบการประเมิน CIPP ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 113 คน ได้แก่ นักเรียนจำนวน 102 คน ครูจำนวน 8 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบสอบถามที่ผู้ประเมินสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 3 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการประเมินพบว่า 1) ด้านบริบท พบว่า ความคิดเห็นของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักการและเหตุผลของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ต้านภัย ห่างไกลยาเสพติดมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความสอดคล้องของหลักการและเหตุผลของโครงการกับ

¹ นักศึกษา สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

เป้าหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จำนวนบุคลากรที่ดำเนินโครงการมีความเหมาะสม เพียงพอสำหรับการดำเนินโครงการ และระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการมีความเหมาะสม เพียงพอและค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเหมาะสมของอาคารสถานที่ในการทำกิจกรรม 3) ด้านกระบวนการ พบว่า ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโครงการที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และการประสานงานของผู้รับผิดชอบโครงการมีความชัดเจน และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความชัดเจนในการกำหนดขั้นตอนการจัดทำโครงการเยาวชนท่าไร่ รมใจ ต้านภัย ห่างไกล ยาเสพติดและการประชุมชี้แจงให้ครู ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง เกิดความเข้าใจขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ 4) ด้านผลผลิต พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักเรียนรู้วิธีบำบัด และรู้จักสถานที่บำบัดยาเสพติดและค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีจิตสาธารณะและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน

คำสำคัญ : ต้านภัย; ยาเสพติด

Abstract

This research aims to evaluate Tharai Youth unite against drugs project of Tharai subdistrict administrative organization Nakhon Si Thammarat with the CIPP assessment model in 4 aspects: context, input, process, and product. The data was collected from 113 participants consisting of 102 students, 8 teachers, and 3 administrators. The instruments used to collect data were 3 questionnaires. The data was analyzed by using SPSS Program. The statistics were percentage, mean, and standard deviation. The research results were as follows: 1. Context evaluation based on the opinion of the administrators and teachers as a whole was at a high level. The item with the highest mean score was the consistency of principles and rationale of Tharai Youth unite against drugs project with the vision of Tharai subdistrict administrative organization, and the lowest mean score was the consistency of the principles and rationale of the project with the goals of Tharai Sub-District Administrative Organization. 2. Input, it was found that the opinions of

the administrators and teachers as a whole were at a high level. The highest mean was the appropriate and adequate personnel organizing the project, and the period of implementing the activities according to the project was suitable. The least mean score was the suitability of the building and the place to do activity. 3) Process, the opinions of the administrators as a whole were at a high level. The highest mean score was the appointment of the project responsible committee with the qualifications, and the clarity of the coordination of the project responsible people. The clarity of setting process to organize Tharai Youth unite against drugs project and the clarification meeting with teachers, responsible people and those involved to make understanding the step and operate process was at the lowest level. 4) Product, it was found that feedback of students was at a high level. The highest mean score was the students learned how to treat themselves and knew the Addiction Treatment Center. The public mind and cooperation in doing activity with school and community of students was at the lowest level.

Keywords : resistance, drug

บทนำ

ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของทุกประเทศ ในทุกประเทศทั่วโลกได้ประสานความร่วมมือกันรณรงค์ต่อต้าน เพื่อป้องกันแก้ไขทุกวิถีทาง ประเทศไทยประสบกับปัญหายาเสพติดมาเนิ่นนาน ทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต เป็นพื้นที่การค้า เป็นพื้นที่แพร่ระบาดและเป็นทางผ่านยาเสพติด โดยปัจจุบันปัญหายาเสพติดได้แพร่ระบาดและขยายไปทั่วประเทศมากขึ้น และก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ บั่นทอนความเจริญของประเทศชาติ ประกอบกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เกิดความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหายาเสพติดจึงแพร่กระจายเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ติดยาเสพติดมีแนวโน้มอายุลดลง รวมทั้งผู้เสพติดรายใหม่ที่เข้าสู่วงจรปัญหา ในขณะที่ยังมีผู้เสพติดส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้ติดยาเสพติดรุนแรงที่มีอาการทางจิตและประสาท ก่อผลกระทบสร้างความเดือดร้อนต่อสังคมอย่างมาก ซึ่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหานี้ จึงพยายามกระทำทุก

ขั้นตอนอย่างมีระบบ มีความรัดกุม มีประสิทธิภาพต่อเนื่องกัน ทั้งในด้านการป้องกัน การบำบัดรักษาฟื้นฟู และการปราบปราม เพราะปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มที่จะลุกลามไปสู่กลุ่มเยาวชนเป็นส่วนใหญ่โดยเป็นวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน และสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ การลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ได้อย่างรวดเร็ว นั้น ต้องดำเนินการโดยอาศัยการผนึกกำลัง และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและทุกองค์กรในการดำเนินงานป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยให้ชุมชนองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา ร่วมมือกัน ในการสร้างกระแสต่อต้านและกดดันผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน

เยาวชน ถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงสำคัญที่ต้องมีการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดเนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากเกษตรกรรม เป็นอุตสาหกรรม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูอาจารย์และสถาบันการศึกษานับวันจะลดน้อยลง สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอลง เยาวชนถูกปล่อยให้โดดเดี่ยวและขาดที่พึ่งมากขึ้น ล้วนเป็นเหตุให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานสังคม การที่เยาวชนมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ง่ายเพราะเป็นวัยที่การดำเนินชีวิตอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ อยากรู้ อยากลอง และจากปัญหาครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง ส่งผลให้ขาดความรักความอบอุ่น ขาดการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอนอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง ประกอบกับอยู่ในช่วงอายุที่มีความคิดคะนอง รักเพื่อน เชื่อเพื่อน และมองหาแบบอย่างเพื่อดำเนินรอยตามทัศนคติที่ผิดๆ จึงมีโอกาสสูงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับวงจรของสารเสพติด ขณะที่ความคาดหวังของประเทศชาติชุมชน ครอบครัว และโรงเรียน ต้องการให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี มีทักษะชีวิตคือคิดวิเคราะห์ มีสติในการมีชีวิตรอดในสังคม มีสุขภาพแข็งแรงร่างกายแจ่มใส ตั้งใจเรียน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีคุณธรรม ไม่สร้างปัญหาให้สังคม เติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศ

จากการสอบถามชาวบ้านในชุมชน และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตพื้นที่ตำบลท่าไร่ ปรากฏว่าเยาวชนในตำบลท่าไร่ อยู่ในภาวะเสี่ยง เนื่องจากสภาพครอบครัวของเยาวชนส่วนใหญ่ในตำบล พ่อ แม่ ผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง บางครอบครัวพ่อแม่หย่าร้าง เด็กต้องอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตายาย ซึ่งขาดการเอาใจใส่ในการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด เยาวชนบางส่วนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีจิตสำนึก และขาดสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ไม่เชื่อฟังครูผู้สอนและผู้ปกครอง ซึ่งนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อยู่ในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ และมีความอยากรู้อยากลอง อีกทั้งเยาวชนในชุมชนใกล้เคียงมีการแพร่ระบาด ของสารเสพติดเป็นจำนวนมาก มีแหล่งมั่วสุม เช่น มีการใช้สาร

เสพติดประเภท บุหรี่ สุรา สารระเหยและยาบ้า เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ถ้าไม่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ความรู้และชี้ให้เห็นโทษและพิษภัยของยาเสพติดพร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกที่ดี ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก มีสติในการคิด ทำให้ถูกชักจูงโน้มน้าวได้ยาก รู้จักวิธีปฏิเสธ หลีกเลี่ยงยาเสพติด และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่หมกมุ่นมัวอยู่กับยาเสพติด ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่สร้างปัญหาให้กับครอบครัว ชุมชน และสังคมในอนาคต

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติด จึงจัดทำโครงการเยาวชนท่าไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในเขตตำบลท่าไร่ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกให้เกิดจากภายใน ชี้ให้เห็นโทษที่ร้ายแรงของสิ่งเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนเกิดความสำนึกถึงโทษและภัยอันเกิดจากยาเสพติดและเกิดพฤติกรรมป้องกันตนเองจากยาเสพติด มีให้ตกเป็นกลุ่มเสี่ยงและเข้าสู่วงจรปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานโครงการมีความชัดเจนสามารถนำไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุง แก้ไข พัฒนาและวางแผน จึงมีการประเมินโครงการ เพราะการประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการบริหารโครงการ การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุง การดำเนินงานของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อยของโครงการ และทราบว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายเพียงใด รวมทั้งช่วยให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

ดังนั้น เพื่อให้โครงการเยาวชนท่าไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจประเมินโครงการดังกล่าว โดยใช้แบบจำลองซิปป์ของสตัฟเฟิลบีม ประกอบด้วยการประเมินด้านบริบท (Context Evaluation : C) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P) และการประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation : P) เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจปรับเปลี่ยน คง ขยาย หรือยกระดับเป็นโครงการประจำหรือยุบโครงการ ตลอดจนพัฒนาและปรับปรุงโครงการให้มีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินบริบท (Context Evaluation) ของโครงการเยาวชนท่าไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้าน ภัย ห่างไกล ยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้าน ภัย ห่างไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. เพื่อประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้าน ภัย ห่างไกล ยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติด ของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีรายละเอียดขั้นตอนของการดำเนินการ วิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรทั้งหมด 113 คน ประกอบด้วยนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานในเขต ตำบลท่าไร่ จำนวน 102 คน ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ของโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตำบลท่าไร่ จำนวน 8 คน ผู้อำนวยการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตตำบลท่าไร่ จำนวน 3 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกล ยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการ ประเมินของแดเนียลแอลสตัฟเฟิลบีม (Daniel L.Stufflebeam) หรือเรียกโดยทั่วไปว่ารูปแบบการ ประเมินแบบชิปป์ โดยประเมินทั้งระบบของโครงการ 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิตของโครงการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ในการประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ แบบสอบถาม มี 3 ชุด คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ชุดที่ 1 คือ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านบริบทและด้านปัจจัยนำเข้า โดยประเมินระดับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครู ชุดที่ 2 คือ แบบสอบถามความคิดเห็นด้านกระบวนการ โดยประเมินระดับความคิดเห็น

ของผู้อำนวยการโรงเรียน ชุดที่ 3 คือแบบสอบถามความคิดเห็นด้านผลผลิต โดยประเมินระดับความคิดเห็นของนักเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

จากการศึกษา การประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. เพื่อประเมินบริบท (Context Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูต่อโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านบริบท (Context)

ด้านบริบท	ระดับความคิดเห็น		ระดับความเหมาะสม
	(μ)	(σ)	
1. หลักการและเหตุผลของโครงการเยาวชน ทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติด มีความสอดคล้องกับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่	4.27	0.65	มาก
2. หลักการและเหตุผลของ โครงการเยาวชน ทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่	4.45	0.52	มาก
3. หลักการและเหตุผลของโครงการเยาวชน ทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติด มีความสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลทำไร่	3.64	0.67	มาก
4. วัตถุประสงค์ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด มีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของนักเรียน ครู และผู้บริหาร	4.27	0.65	มาก
5. กิจกรรมของโครงการมีความชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ	4.09	0.70	มาก
รวม	4.15	0.22	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.15, \sigma = 0.22$) เมื่อพิจารณา รายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากและข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักการและเหตุผลของ โครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ($\mu = 4.45, \sigma = 0.52$) รองลงมา คือ หลักการและเหตุผล ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติด มีความสอดคล้องกับนโยบาย ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ($\mu = 4.27, \sigma = 0.65$) และวัตถุประสงค์ของโครงการ เยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด มีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ของนักเรียน ครู และผู้บริหาร ($\mu = 4.27, \sigma = 0.65$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักการ และเหตุผลของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด มีความสอดคล้อง กับเป้าหมายขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่น้อยที่สุด ($\mu = 3.64, \sigma = 0.67$)

2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ต่อโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วน ตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

ด้านปัจจัยนำเข้า	ระดับความคิดเห็น		ระดับความเหมาะสม
	(μ)	(σ)	
1. บุคลากรผู้รับผิดชอบกิจกรรมตามโครงการเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะเหมาะสมกับการดำเนินโครงการ	4.09	0.70	มาก
2. จำนวนบุคลากรที่ดำเนินโครงการมีความเหมาะสม เพียงพอสำหรับการ ดำเนินโครงการ	4.27	0.79	มาก
3. รูปแบบกิจกรรมในโครงการมีความน่าสนใจ	4.00	0.63	มาก
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ มีความเหมาะสม เพียงพอ	4.27	0.79	มาก
5. งบประมาณที่ใช้สำหรับดำเนินโครงการ มีความเหมาะสมเพียงพอ	4.18	0.75	มาก
6. วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินการโครงการ มีอย่างเพียงพอ	3.91	0.30	มาก
7. อาคารสถานที่มีความเหมาะสมในการทำกิจกรรมของโครงการ	3.82	0.40	มาก
รวม	4.08	0.34	มาก

จากตาราง 2 ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า ความเหมาะสมของโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\mu=4.08$, $\sigma = 0.34$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จำนวนบุคลากรที่ดำเนินโครงการมีความเหมาะสม เพียงพอสำหรับการดำเนินโครงการ ($\mu= 4.27$, $\sigma= 0.79$) และระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมตาม โครงการมีความเหมาะสม เพียงพอ ($\mu= 4.27$, $\sigma=0.79$) รองลงมา คือ งบประมาณที่ใช้ สำหรับดำเนินโครงการมีความเหมาะสมเพียงพอ ($\mu=4.18$, $\sigma= 0.75$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ อาคารสถานที่มีความเหมาะสมในการทำกิจกรรมของโครงการ ($\mu= 3.82$, $\sigma = 0.40$)

3. เพื่อประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกลยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัด นครศรีธรรมราช ดังนี้

3.1 ด้านการวางแผน (P) พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.00$, $\sigma = 0.25$)

3.2 ด้านการดำเนินการ (D) พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.42$, $\sigma = 0.38$)

3.3 ด้านการติดตามและประเมินผล (C) อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.11$, $\sigma = 0.38$)

3.4 ด้านการนำผลการประเมินมาปรับปรุง/พัฒนา (A) อยู่ในระดับมาก ($\mu=4.33$, $\sigma= 0.29$)

4. เพื่อประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของนักเรียนต่อโครงการ เยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่วงไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัด นครศรีธรรมราชด้านผลผลิต (Product)

ด้านการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		ระดับความเหมาะสม
	(μ)	(σ)	
1. นักเรียนมีความเกรงกลัวต่อพิษภัยของ ยาเสพติด	4.14	0.58	มาก
2. นักเรียนมีทักษะในการหลีกเลี่ยง การถูกล่อลวงให้เสพยาเสพติด	4.16	0.62	มาก

3. นักเรียนมีความเกรงกลัวต่อโทษทางกฎหมายและไม่คิดจะลองเสพยาเสพติด	4.13	0.65	มาก
4. นักเรียนรู้วิธีบำบัด และรู้จักสถานที่บำบัดยาเสพติด	4.20	0.63	มาก
5. นักเรียนมีจิตสาธารณะและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนและชุมชน	4.07	0.60	มาก
6. นักเรียนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	4.17	0.60	มาก
รวม	4.14	0.51	มาก

จากตาราง 4 ความคิดเห็นในภาพรวมของนักเรียน พบว่าการดำเนินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ต้านภัย ห่างไกล ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านผลผลิตโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.14$, $\sigma = 0.51$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากและข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักเรียนรู้วิธีบำบัดและรู้จักสถานที่บำบัดยาเสพติด ($\mu = 4.20$, $\sigma = 0.63$) รองลงมาคือนักเรียนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ($\mu = 4.17$, $\sigma = 0.60$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีจิตสาธารณะและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนและชุมชน ($\mu = 4.07$, $\sigma = 0.60$)

อภิปรายผล

จากการศึกษา การประเมินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ต้านภัย ห่างไกล ยาเสพติดขององค์การบริหาร ส่วนตำบลท่าไร่ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการประเมินด้านบริบทของผู้อำนวยการโรงเรียนและครู โดยภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ หลักการและเหตุผลของโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ต้านภัย ห่างไกล ยาเสพติด มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ซึ่งวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ คือ “ส่งเสริมเกษตรกรรม งามล้ำธรรมชาติ ก้าวนำเศรษฐกิจชุมชน สังคมมีความเข้มแข็ง สร้างระบบบริหารจัดการที่ดี พัฒนาเมืองน่าอยู่ สู่มาตรฐาน” ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็ง ในขณะที่หลักการและเหตุผลของโครงการคือการให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ รับรู้ถึงพิษภัยไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติด เมื่อเยาวชนรู้จักคิดพัฒนาตนเอง ไม่ตกเป็นทาสของยาเสพติดแล้ว ก็จะส่งผลให้สังคมมีความเข้มแข็งต่อไป จะเห็นได้ว่าหลักการและเหตุผลของโครงการเยาวชนทำไร่ รวม

ใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติด มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ดังนั้นผลการประเมินด้านบริบทประเด็นความสอดคล้องของหลักการและเหตุผลของโครงการเยาวชนท่าไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติด กับวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ท่าไร่ จึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินของวัชรินทร์ ต่อมมาร (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านเขววัน จังหวัดแพร่ โดยผลการวิจัยด้านบริบทในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือการนำนโยบายการป้องกันยาเสพติดของรัฐบาลมาใช้ การนำนโยบายแผนงาน และการดำเนินงานโครงการมาใช้ สอดคล้องตามสถานการณ์ปัจจุบัน การนำข้อมูลสถานการณ์มาใช้วางแผนดำเนินโครงการ และการนำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนมาใช้ดำเนินการได้เหมาะสม และสอดคล้องกับการประเมินของอัญญรัตน์ นามือ (2560,54) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในโรงเรียนเทศบาลบ้านเขานิเวศน์ จังหวัดระนอง ผลการประเมิน พบว่าค่าเฉลี่ยด้านบริบททุกข้ออยู่ที่เกณฑ์ระดับมากโดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นโยบายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของโรงเรียนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของผู้อำนวยการโรงเรียนและครู โดยภาพรวม พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จำนวนบุคลากรที่ดำเนินโครงการมีความเหมาะสม เพียงพอสำหรับการดำเนินโครงการ ซึ่งก่อนการดำเนินโครงการทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ได้มีการประชุมเพื่อเตรียมบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ ในการอำนวยความสะดวกแก่นักเรียน โดยจัดให้มีบุคลากรประจำจุดลงทะเบียน บุคลากรที่อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนระหว่างทำกิจกรรม และบุคลากรดูแลนักเรียนประจำรถในการเดินทางไปอบรม ซึ่งอาจส่งผลให้เหมาะสมและเพียงพอของบุคลากรในการดำเนินโครงการอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานประเมินของพัทธนันท์ ประสารกก (2556,52) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ในส่วนของกิจกรรมผู้ประสานงานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลปรด) ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยด้านปัจจัยนำเข้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง ได้สนับสนุนบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณสำหรับประชาสัมพันธ์การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจถึงปัญหายาเสพติดได้เหมาะสม และสอดคล้องกับการประเมินของสมจิต แก้วแสงขวัญ (2545,123) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการประเมิน พบว่าพบว่ามีค่าเฉลี่ยด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมากที่สุดประเด็น คือ ลักษณะโครงการ การบริหารจัดการโครงการ ความพร้อมของบุคลากรในการดำเนินงาน และระยะเวลาในการดำเนินการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโครงการที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งตรงกับทฤษฎีการบริหารงานบุคคลที่กล่าวว่า กระบวนการบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการในการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคคลเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้บุคคลตรงตามที่หน่วยงานหรือ องค์กรต้องการ เพื่อมาปฏิบัติงานและพัฒนางานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดี องค์กรมีความมั่นคง มีขวัญกำลังใจและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จขององค์กรในกระบวนการบริหารงานบุคคล ทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าไร่ได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโครงการตามความถนัดและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล ด้วยการจัดการกำลังคน ให้เหมาะสมกับงาน คือ การแบ่งงานให้เขาทำหน้าที่ที่เขาถนัด โดยดูจากบุคลิกภาพ อุปนิสัย ทักษะ หรือศักยภาพที่คนๆนั้นมี ดังนั้นผลการประเมินด้านกระบวนการ โดยเฉพาะการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโครงการที่มีคุณสมบัติเหมาะสม จึงอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานประเมินของ พัทธนันท์ ประสารกก (2556,53) ที่ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555 ในส่วนของกิจกรรมผู้ประสานงานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) ขององค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองแสง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยด้านกระบวนการโดยรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสงได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ประสานพลังแผ่นดิน (25 ตำบลประรด) อย่างชัดเจน นอกจากนี้ในด้านการวางแผนการดำเนินโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติด ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำโครงการเยาวชนทำไร่ รวมใจ ด้านภัย ห่างไกลยาเสพติด มีความชัดเจนระดับมาก รวมทั้งการประชุมชี้แจงให้ครู ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้อง เกิดความเข้าใจขั้นตอนและวิธีการดำเนินการในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินของสมจิต แก้วแสงขวัญ (2545,124) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการประเมิน พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก โดยผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ประเมินว่าโครงการโรงเรียนสีขาวมีการวางแผนและการดำเนินงานตามแผน ตามขั้นตอนอย่างมีระบบ มีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการมีการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดให้กับนักเรียนอย่างหลากหลาย

4. ผลการประเมินด้านผลผลิตของนักเรียนโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักเรียนรู้วิธีบำบัด และรู้จักสถานที่บำบัดยาเสพติด ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากวิทยากรได้บรรยายเกี่ยวกับการบำบัดยาเสพติด และแจ้งสถานที่ที่มีการบำบัดยาเสพติดแก่เยาวชนผู้ได้รับการอบรมอย่างละเอียด ซึ่งการบำบัดยาเสพติดมีวิธี ที่ค่อนข้างซับซ้อน

ต้องใช้ทั้งร่างกายและแรงใจ ในการบำบัด อีกทั้งยังสิ้นเปลืองงบประมาณและเสียเวลาทั้งของตนเองและครอบครัว ซึ่งการบรรยายในหัวข้อนี้อาจส่งผลให้นักเรียนรู้สึกเกรงกลัวต่อยาเสพติด อีกทั้งวิทยากรผู้บรรยายได้ให้ความรู้เรื่องนี้อย่างละเอียด ชัดเจน ดังนั้นผลการประเมินด้านผลผลิตโดยเฉพาะการรู้วิธีบำบัด และรู้จักสถานที่บำบัดยาเสพติด จึงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานประเมินของอัญญรัตน์ นาเมือง (2560,55) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหการใช้สารเสพติด ในโรงเรียนเทศบาลบ้านเขานิเวศน์ จังหวัดระนอง ผลการประเมิน พบว่าค่าเฉลี่ยด้านผลผลิตทุกข้ออยู่ที่เกณฑ์ระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันและแก้ไขปัญหการใช้สารเสพติดในโรงเรียนได้ดี และสอดคล้องกับงานประเมินของสมจิต แก้วแสงขวัญ (2545,124) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการประเมิน พบว่า ผลการวิจัยด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ประเมินว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักการภารโรง และผู้ประกอบการต่างๆ ในโรงเรียนให้ความร่วมมือในการดำเนินการโครงการโรงเรียนสีขาวดีมากในการป้องกันยาเสพติด ส่วนนักเรียนรู้จักป้องกันและมีทักษะการปฏิเสธที่จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เช่น การรู้จักเลือกคบเพื่อน การไม่หลงคำยั่วให้ลองใช้ยาเสพติด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินโครงการเรื่องความพร้อมของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และอาคารสถานที่ ควรเชิญวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญ ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งตำรวจ องค์กรด้านการแพทย์สาธารณสุข ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ติดยาเสพติด พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่สถานบำบัด มาให้ความรู้แก่นักเรียนที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้เห็นโทษและภัยของยาเสพติดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ทุกกระบวนการควรมีคณะกรรมการติดตามนิเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดทำโครงการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พัทธนันท์ ประสารกก. (2556). การประเมินผลโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ในส่วนของกิจกรรมผู้ประสานงานพลังแผ่นดิน (25 ตา
ลัษณะ) ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง อำเภอประจันตคาม จังหวัด
ปราจีนบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมจิตร แก้วแสงขวัญ. (2545). การประเมินโครงการโรงเรียนสีขาวของโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- วัชรินทร์ ต่อมมาร. (2552). การประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
โรงเรียนสาธิตเทศบาลบ้านเขตนวัน จังหวัดแพร่. สืบค้นได้จาก
<http://www.sri.cmu.ac.th/~srilocal/drugs/research-detail.php.id=49>
- อัญญรัตน์ นาเมือง. (2560). การประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดใน
โรงเรียนเทศบาลบ้าน เขานิเวศน์ จังหวัดระนอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
นราธิวาสราชนครินทร์.

การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร
THE STUDY OF THE SUCCESS ADMINISTRATION OF ACADEMIC IN
SCHOOL FOR THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OF
SISAKET , YASOTHON PROVINCE

¹พันธกานต์ รัตนา, ²อุดมพันธุ์ พิชญ์ประเสริฐ และ ³พิมล วิเศษสังข์

¹Pantakarn Rattana, ²Udompan Pitprasert, and ³Pimon Wisetsang

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Sisaket Rajabhat University, Thailand.

¹Rattana5471@gmail.com

Received July 2, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร 2) เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามคุณวุฒิผู้บริหารและประสบการณ์ผู้บริหารของโรงเรียน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธรโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อ

¹นักศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

²รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

³อาจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่าง 3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่าง

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

Abstract

The objectives of this study were: 1) to examine the level of success in academic administration of school under the office of Sisaket-Yasothon education service area, 2) to compare the success in academic administration of school under the office of Sisaket – Yasothon education service area classified by school size, principal qualification and principal experience, 3) to investigate the development guidelines in academic administration of school under the office of Sisaket – Yasothon education service area. The finding indicate that : 1) The results of the analysis of information on the achievements in academic administration of the school Under the Sisaket - Yasothon Secondary Education Service Area Office as a whole and in each aspect were at a high level. when considering each aspect It was found that the aspect with the highest average was research to improve educational quality of educational institutions, followed by teaching and learning management. and the aspect with the least average value was curriculum development in educational institutions. 2) Comparison of opinions of administrators and teachers on the Success in Academic Administration of School under the Office of Sisaket - Yasothon Secondary Educational Service Area, classified by position Overall, it was found that It was not different when considering each aspect. Teaching

management Curriculum development in educational institutions and research to improve the quality of education in educational institutions There was a statistically significant difference at the 0.05 level, the rest were not different. 3) Comparison of the opinions of administrators and teachers on the success of school academic administration. Under the Sisaket -Yasothon Secondary Education Service Area Office, when classified by work experience Overall, it was found that no different When considering each aspect, it was found that Research for quality improvement in educational institutions Education supervision and the development of media and technology There was a statistically significant difference at the 0.05 level, otherwise no difference.

Keywords : Academic Administration, Secondary Education Service Area Offices of Si Sa Ket and Yasothon

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุขและ พัฒนาประเทศให้เหมาะสมสอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่มีที่สิ้นสุดทำให้ผู้คนเรียนรู้มากขึ้นช่วยทำให้คนเป็นคนที่มีคุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญในฐานะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข การศึกษาเป็นเทคนิคหรือเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมต่อการ เปลี่ยนแปลงทางค่านิยม เจตคติ และวัฒนธรรมในสังคมทุกระดับ ซึ่งวัฒนธรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทุกอย่าง ทางด้านการศึกษาได้ถูกดำเนินการโดยสถาบันและองค์กรต่าง ๆ โดยแนวทางและยุทธวิธีที่แตกต่าง กันหรืออาจกล่าวได้ว่าบรรดากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเกิดจากการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นความพยายามที่จะดำเนินงาน เกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา ได้แก่ สถานศึกษา หลักสูตร กระบวนการ ครูอาจารย์ นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีผลผลิต คือ นักเรียนให้มีคุณภาพ สูงสุด (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2551 : 1)

ความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาต่าง ต้องการบริหารงานโรงเรียนให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานของการจัดการศึกษาที่กำหนด ไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียนตลอดจนพยายามที่จะพัฒนาปัจจัยหลายๆด้านที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน

การบริหารงานวิชาการโรงเรียน Reid, David, and Peter (1988) กล่าวว่าโรงเรียนจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้านซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้บริหารการศึกษาในการบริหารงานไปสู่ความสำเร็จประกอบด้วยปัจจัยแรกปัจจัยด้านผู้บริหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและวิสัยทัศน์ในการบริหารงานของผู้บริหารปัจจัยที่สองปัจจัยด้านครูผู้สอนซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพการสอนความพึงพอใจในการทำงานของครูและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครูปัจจัยสุดท้ายปัจจัยด้านสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและวัฒนธรรมในการบริหารโรงเรียนให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ (อุมาพร สันตจิตฺต, 2552 : 6-7)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร นั้นว่ามีอยู่ในระดับใดอย่างไร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาโดยนำไปประยุกต์หรือปรับใช้ในองค์การได้ จึงเสนอการวิจัยเรื่องนี้ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร
2. เพื่อเปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงานของผู้บริหารและครู
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 5 คน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 802 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 5 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 5 คน และครูผู้สอน จำนวน 260 คน รวมทั้งสิ้น 265 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ใน 6 ด้าน คือ 1) . ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา 3) ด้านงานทะเบียน 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 6 ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา 3) ด้านงานทะเบียน 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 6 ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำนวน 6 ด้าน สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.)

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามตำแหน่ง โดยใช้ค่าสถิติทดสอบที (t-test)

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธรจำแนกตามประสบการณ์การทำงานใน

ตำแหน่งปัจจุบัน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test)

4.5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยสรุปเนื้อหาตามประเด็นที่ศึกษาและนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธรโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยภาพรวมรายด้าน

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.18	0.50	มาก
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา	4.16	0.50	มาก
3. ด้านงานทะเบียน	4.17	0.51	มาก
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	4.18	0.49	มาก
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.16	0.49	มาก
6. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.17	0.50	มาก
เฉลี่ย	4.17	0.45	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.49) รองลงมาคือด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.18$, S.D.= 0.50) และด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.50) ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.16$, S.D.= 0.49)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่งผู้บริหารกับครูผู้สอน ดังตารางที่ 2 และ 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ t-test แบบอิสระความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง

รายการ	ผู้บริหาร สถานศึกษา		ครูผู้สอน		t.	P.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.40	0.12	4.17	0.50	3.65*	0.01
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา	4.40	0.12	4.15	0.49	1.11*	0.01
3. ด้านงานทะเบียน	4.46	0.48	4.16	0.50	1.31	0.19
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	4.52	0.10	4.17	0.49	7.36*	0.00
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.40	0.47	4.16	0.49	1.11	0.27
6. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.54	0.31	4.17	0.59	1.65	0.10
เฉลี่ย	4.46	0.17	4.16	0.46	1.46	0.15

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา และด้าน

การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่าง

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบโดยใช้ค่าสถิติทดสอบเอฟวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1. ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม	.302	2	.151	.609	.545
	ภายในกลุ่ม	64.832	262	.247		
	รวม	65.134	264			
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	.669	2	.335	1.392	.250
	ภายในกลุ่ม	62.960	262	.240		
	รวม	63.629	264			
3. ด้านงานทะเบียน	ระหว่างกลุ่ม	.957	2	.479	1.961	.143
	ภายในกลุ่ม	63.952	262	.244		
	รวม	64.910	264			
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	1.827	2	.913	3.944*	.021
	ภายในกลุ่ม	60.664	262	.232		
	รวม	62.491	264			
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	1.695	2	.848	3.549*	.030
	ภายในกลุ่ม	62.578	262	.239		
	รวม	64.273	264			
6. ด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	1.896	2	.948	3.764*	.024
	ภายในกลุ่ม	65.985	262	.252		
	รวม	67.881	264			
เฉลี่ย	ระหว่างกลุ่ม	1.109	2	.554	2.740	.066
	ภายในกลุ่ม	53.014	262	.202		
	รวม	54.123	264			

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของ

โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางสำหรับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่าข้อเสนอแนะสำหรับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ ผู้บริหารควรมีการประชุมวางแผนงานด้านวิชาการ วางแผนการจัดการเรียนการสอน มีการพัฒนาครูเพื่อ พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสถานศึกษาควรมีการประชุม รับฟังและจัดทำสาระหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีประเด็นสำคัญที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธรโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยีตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาสอดคล้องกับ เจริญพงศ์ คงทน (2558: 130) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี พบว่า ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ อัมพร อินผอง (2555 : 67) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการตามกรอบแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ ในภาพรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ทำงาน ดังนี้

2.1 การการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 นอกนั้น ไม่แตกต่าง สอดคล้องกับ ตรีโชค กางกัน (2552 :99) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าผู้บริหารกับครูผู้สอนเห็นว่าโรงเรียนมีสภาพการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งสอดคล้องกับ อุดม จันทรโสภา (2545 : 289) ได้ทำงานวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่าข้าราชการครูที่มีตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพในสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษาและด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นไม่แตกต่างสอดคล้องกับ เจริญพงศ์ คงทน (2558: 135) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกัน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มี

ประสบการณ์การบริหารต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ นันทนา เทพิน (2556 : 105) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมโรงเรียนวัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ได้เสนอแนะแนวทางสำหรับความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญ ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและสามารถบูรณาการได้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา โรงเรียนมีการประชุม รับฟังและจัดทำสาระหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกปีการศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาหลักสูตร และสถานศึกษาควรมีการประชุมคณะครู บุคลากรในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรเป็นประจำทุกปีการศึกษาด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน โรงเรียนมีการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนยึดตามคู่มือสถานศึกษา และพบ.การศึกษาแห่งชาติ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาจัดทำวิจัย และดำเนินการตามโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกปีการศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนภาคเรียนละ 2 ครั้ง และรับการนิเทศจากหน่วยงานภายนอกอย่างสม่ำเสมอ ด้านการพัฒนาใช้สื่อและเทคโนโลยี มีการประชุมภาคีเครือข่าย 4 ฝ่าย ได้แก่ ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนครู ตัวแทนนักเรียน และตัวแทนคณะกรรมการฯ เพื่อดำเนินการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เห็นว่า) ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานของครูในด้านงานวิชาการอย่างมีคุณภาพ มีการวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพ ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เช่น ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ การพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเพื่อนำไปปรับใช้ในการบริหารงาน ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เจริญพงศ์ คงทน. (2558). *ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.*
- ตรีโชค กางกั้น. (2552). *สภาพและปัญหาการบริหารงานงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.*
- นันทนา เทพิน. (2556). *ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัย. สุวีริยาสาส์น.*
_____. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่9). บริษัท สุวีริยาสาส์นจำกัด.*
- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2547). *วิธีวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). พี.เอ็น.การพิมพ์.*
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2551). *การพัฒนาและการตรวจสอบความตรงของตัวแบบ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2553). *ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ประสานการพิมพ์.*
- อัมพร อินผอง (2555 : 67-69). *สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.*
- อุดม จันทรโสภา. (2545). *สภาพและปัญหาการบริหาร งานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.*
- อุมาพร สันตจิตร. 2552. *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัย ในจังหวัดนครศรีธรรมราช. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.*

การศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ

A STUDY OF THE REFLECTIONS OF FOREIGN TEACHERS TO THE
EDUCATIONAL MANAGEMENT OF SCHOOLS THAT OFFER
COURSES IN SPECIAL CLASSROOM PROJECTS

¹วริศ คนดอน, ²สุภารัตน์ สารสว่าง และ ³มีชัย ออสุวรรณ

¹Waris Kondon, ²Sudarat Sarnswang, and ³Meechai Orsuwan

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

Kasetsart University, Thailand

¹Khunmookda88@gmail.com

Received July 2, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ การวิจัยนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบพหุกรณีศึกษา (Multiple case study research) โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และการศึกษาจากเอกสาร ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูที่สอนในโรงเรียนมัธยม ขนาดใหญ่พิเศษ ที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 ที่มีความประสงค์ในการให้ข้อมูล จำนวน 5 คน ได้แก่ ครูชาวฝรั่งเศส ครูชาวฟิลิปปินส์ ครูชาวไนจีเรีย และครูชาวญี่ปุ่น เพื่อให้ทราบถึงมุมมองสะท้อนคิด จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล วิจัยนี้ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive samepling) โดยได้รับการแนะนำผู้ให้ข้อมูล จากครูผู้ประสานงานเกี่ยวกับครูชาวต่างชาติโดยตรง และเป็นครูที่เป็นหัวหน้าโครงการห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ผลการวิจัย

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พบว่า 1) ด้านประสบการณ์ ครูชาวต่างชาติส่วนใหญ่ไม่ได้มองสิ่งใดเป็นข้อสังเกตพิเศษ มีเพียงบางท่านได้สังเกตการเคารพครู และการใส่ชุดนักเรียนในด้านที่ดี ครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ที่มีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้สะท้อนคิด เรื่องของการปรับปรุงหลักสูตรที่ทันสมัยมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับความเป็นปัจเจกบุคคล การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี และเทคนิควิธีการที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ รวมถึงการจัดเวลาเรียนที่เหมาะสม 3) ด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอน ได้สะท้อนคิด ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนครูในการพัฒนาตนเองและการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการของนักเรียน 4) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม มุมมองสะท้อนคิดที่ตรงกัน เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีการสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์เทคโนโลยี และการให้มีระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: มุมมองสะท้อนคิด, การจัดการศึกษา, หลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ

Abstract

This research article aims to study the reflection of foreign teachers' views on the educational management of schools offering special classroom project programs. This research was conducted using qualitative research, multiple case study research by interviewing, observation, and document study. The informants are foreign teachers who taught in high school extra-large that offers courses on special classroom projects Under the Bangkok Secondary Education Service Area Office, Region 2, the academic year 2021. The questionnaires used to be administered by 5 English teachers from French, Filipino, Nigerian, and Japanese to know the reflection perspective from the information experience. This research uses a purposive sampling method introduced to the informant by the teacher who coordinates foreign scholars directly and the Special classroom teacher. The results showed that 1) In terms of experience, most foreign teachers do not take any observations. Only some people have noticed their respect for teachers and wearing school uniforms. On the good side, all foreign teachers have teaching experience in schools for more than 5 years. 2) Teaching and learning in classroom management point, reflect the idea of modern curricula improvement and flexibility to suit the individual. Teaching and learning management using technology, techniques suitable for learning and arranging appropriate study times. 3) Promotion of teaching and learning

reflected the Promotion of teaching and learning management which includes building a corporate culture, participating in parent and community education, encouraging teachers to develop themselves, and supporting student project activities. 4) Environment management setting up a school environment conducive to student learning, media support technology equipment, and the internet server for teaching and learning management.

Keywords : reflections, Safety Administration, Safety School

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และร่วมมือกันในด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและศักยภาพของประชาชนในภูมิภาค ให้สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้(กระทรวงการต่างประเทศ, 2553) และภาษาที่ถือว่าเป็นภาษาสากลสามารถใช้ ติดต่อสื่อสารกันได้ทั่วโลกคือภาษาอังกฤษ ด้วยการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อนำเด็กไทยสู่สากลหรือระดับโลก (World class) ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์(Globalization)

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้สถานศึกษาชั้นนำที่มีความพร้อมเข้าสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (World class standard school) โดยจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและโรงเรียนเพื่อยกระดับสถานศึกษาให้มีการพัฒนาการจัดการศึกษา 3 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก (World citizen) 2) ด้านการยกระดับการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล (World class standard) 3) ด้านการยกระดับการบริหารจัดการระบบคุณภาพ (Quality system management) (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553)

จากนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่ได้เล็งเห็นความสำคัญในด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษา เพื่อยกระดับศักยภาพของประชาชนในภูมิภาค ให้สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ ด้วยการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อนำเด็กไทยสู่สากลหรือระดับโลก (World class) ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์(Globalization) นอกจากนโยบายในการจัดการศึกษาทางเลือกรูปแบบการศึกษา ระบบสองภาษา (Bilingual education)แล้ว มุมมองในการพัฒนาการศึกษาไทยควรได้ศึกษาจากมุมมองการพัฒนาการศึกษาในต่างประเทศเพื่อสะท้อนการพัฒนาการศึกษาไทยที่จะใช้หลักสูตรสอนภาษาในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้นำเสนอ การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก เป็นการรวมบันทึกการตีความของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช จากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2Q12)

เขียนโดย Vivien Stewart แนะนำ 5 ประเทศสำหรับเป็นแบบอย่างการพัฒนากระบวนการศึกษาที่ดี คือ สิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ จีน(เซี่ยงไฮ้) และออสเตรเลีย โดยแต่ละประเทศมีการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงระดับโลก

จากนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่ได้เล็งเห็นความสำคัญในด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษา เพื่อยกระดับศักยภาพของประชาชนในภูมิภาค ให้สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ ด้วยการส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อนำเด็กไทยสู่สากลหรือระดับโลก (World class) ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์(Globalization) และปัญหาจากการนำเสนอการพัฒนาการศึกษาที่เป็นการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลกของต่างประเทศดังกล่าวนี้ พบว่าการที่ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่พัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพได้นั้นจำเป็นต้องได้รับผลการสะท้อนการพัฒนาการศึกษาของประเทศในทุกๆด้านจึงจะสามารถมองปัญหาต่างๆของการจัดหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษได้ครอบคลุมทุกปัญหา ซึ่งผลสะท้อนที่ดีจะต้องได้รับผลสะท้อนจากผู้ที่เคยอยู่ในระบบการศึกษาของประเทศที่มีการพัฒนาการศึกษาที่ดี นอกจากนี้จะต้องทำงานหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของไทย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าครูชาวต่างชาติ ที่สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ จะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สะท้อนการศึกษาไทยจากมุมมองชาวต่างชาติได้ดีที่สุด เพื่อให้ได้ผลการสะท้อนที่เป็นจริงและเป็นผลการสะท้อนที่ไม่ได้เกิดจากความเคยชินจากระบบการศึกษาไทย จะส่งผลให้เรานำผลสะท้อนการพัฒนาการศึกษาจากครูชาวต่างชาติ ไปใช้ในการพัฒนาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ ให้ดีขึ้นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษา การศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ ครั้งนี้เป็น งานวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย และเป็นไปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ ครูชาวต่างชาติ ที่สอนในโรงเรียนมัธยม ขนาดใหญ่ พิเศษ ที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 ที่มีความประสงค์ในการให้ข้อมูล จำนวน 5 คน ได้แก่ ครูชาวฝรั่งเศส ครูชาวฟิลิปปินส์ ครูชาวไนจีเรีย และครูชาวญี่ปุ่น วิจัยนี้ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive samepling) โดยได้รับการแนะนำผู้ให้ข้อมูล จากครูผู้ประสานงานเกี่ยวกับครูชาวต่างชาติโดยตรง และเป็นครูที่เป็นหัวหน้าโครงการห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลจะต้องมีประสบการณ์สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.2 ผู้ให้ข้อมูลจะต้องเป็นครูชาวต่างชาติที่สอนในโรงเรียนมัธยม ขนาดใหญ่พิเศษ ที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กรณีแบบพหุกรณี (Multiple Case Study) และผู้วิจัยมุ่งศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรห้องเรียนพิเศษ โดยได้กำหนดเนื้อหาในการสัมภาษณ์จากขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน(กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประสบการณ์ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาค้นคำอิสระ (Interview) เรื่อง การศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ พร้อมทั้งศึกษาเอกสาร การจดบันทึก และการบันทึกเสียง ขยายความนิทหน้อย และเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้มาเข้าด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจในมุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติแต่ละท่าน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อถือ ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และบันทึกภาคสนาม

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยถอดคำพูดจากที่อัดเสียง เพื่อทำการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ทั้งเนื้อหา และบริบท พิจารณาคำต่อคำและนำมาตรวจสอบความถูกต้อง

4.3 ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะอ่านบทสัมภาษณ์หลายๆครั้ง เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษาอย่างองค์รวม และพยายามวิเคราะห์ข้อมูลอย่างปราศจากอคติ แล้วถอดรหัสข้อความและกำหนดประเด็นหลักที่ได้จากถอดเสียง

4.4 จัดหมวดหมู่ของรหัสข้อที่มีความเหมือน หรือคล้ายคลึงจัดเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของประเด็นหลักที่กำหนด

4.5 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ลักษณะลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์ในประเด็นต่างๆ เชื่อมโยงอย่างมีเหตุผล และสร้างข้อสรุปสอดคล้อง กับข้อเท็จจริง

4.6 สรุปประเด็นหลักทั้งหมดเพื่อให้เห็นภาพเชิงลึก ของประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่เกิดขึ้น จากปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา

4.7 เก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ ถ้าหากว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่พบว่าข้อสรุปหรือตีความของผู้วิจัยไม่ถูกต้อง หรือไม่ครอบคลุมในทุกประเด็นคำถาม

ผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติ ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ ผู้วิจัยขอเสนอผลการสะท้อนคิดจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ โดยแสดงผลใน 4 ด้าน ด้านประสบการณ์ ด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและข้อพบเห็นด้านอื่นๆ ผู้ให้ข้อมูลเป็นครูชาวต่างชาติประจำในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 ที่มาจาก 2 โรงเรียน คือ 1) โรงเรียนที่ 1 ประกอบด้วยครูชาวต่างชาติ จำนวน 3 คน 2) โรงเรียนที่ 2 ประกอบด้วยครูชาวต่างชาติ จำนวน 2 คน จากการวิจัยพบว่า

1. ด้านประสบการณ์

ด้านประสบการณ์ของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน จบการศึกษาด้านการศึกษาในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 5 ปี ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลตามขอบเขตการวิจัย จากประสบการณ์การสอนของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่านนั้นมีประสบการณ์การสอนหลากหลายสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ระดับอนุปริญญา โดยส่วนมากจะได้รับการสอนในระดับมัธยมมากที่สุด ในโรงเรียนที่มีการสอนหลักสูตรปกติและหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ จึงเข้าใจบริบทการจัดการศึกษาและ

การสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมที่จัดหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษเป็นอย่างดี ในส่วนของมุมมองสะท้อนคิดข้อสังเกตจากประสบการณ์ ครูชาวต่างชาติ A ได้สังเกตเห็นเรื่องความเคารพ ที่นักเรียนแสดงต่อครูเป็นอย่างมาก และเรื่องของการแต่งกายชุดนักเรียนซึ่งเป็นข้อดีที่บ่งบอกถึงความเท่าเทียม เป็นข้อสังเกตที่ครูชาวต่างชาติ A ได้เปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศสใน 50 ปีที่แล้ว ท่านได้มองว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก ๆ ในส่วนครูชาวต่างชาติ B ,ครูชาวต่างชาติ C และครูชาวต่างชาติ D ไม่ได้มองสิ่งใดเป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์และในส่วนของคุณครูชาวต่างชาติ E ได้มองเห็นว่าเด็กไทยนำเสนอหน้าชั้นเรียนเก่ง มีความกล้าแสดงออก ดังนั้น ข้อสังเกตจากประสบการณ์ของคุณครูชาวต่างชาติส่วนใหญ่ไม่ได้มองสิ่งใดเป็นข้อสังเกตพิเศษ ในส่วนข้อสังเกตของสองท่านนับว่าเป็นข้อสังเกตที่เป็นผลในด้านที่ดี จากด้านประสบการณ์ของคุณครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอนของคุณครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นสองประเด็นแรก เรื่องของหลักสูตรการเรียนการสอน ครูชาวต่างชาติ C ได้สะท้อนมุมมองของหลักสูตรควรยกเลิกหลักสูตรบางหลักสูตรและควรมีการจัดหลักสูตรที่น่าสนใจต่อนักเรียน ครูชาวต่างชาติ D ได้สะท้อนมุมมองของหลักสูตรหลักสูตรการเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงหลักสูตรทุกปีเพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัย ครูชาวต่างชาติ E ได้สะท้อนมุมมองของหลักสูตรหลักสูตรหรือเนื้อหาที่ไม่ตายตัวให้กับครูชาวต่างชาติจะส่งผลให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายและเหมาะสมต่อนักเรียน จากการสะท้อนคิดเรื่องหลักสูตรการสอนโครงการห้องเรียนพิเศษที่ได้ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูชาวต่างชาติได้มีมุมมองสะท้อนคิดในมุมมองเดียวกันคือ การจัดหลักสูตรควรมีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัย และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน หลักสูตรมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ประเด็นที่สองครูชาวต่างชาติทุกท่านได้สะท้อนมุมมองของการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ครูชาวต่างชาติ A,ครูชาวต่างชาติ D,ครูชาวต่างชาติ E สะท้อนมุมมองของการจัดการเรียนการสอนที่ต้องนำเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆผ่านเทคโนโลยี การใช้แอปพลิเคชัน การใช้สื่อต่างๆเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น เห็นภาพชัดขึ้น และไวต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ ครูชาวต่างชาติ A,ครูชาวต่างชาติ B,ครูชาวต่างชาติ C ยังได้เห็นตรงกันส่วนของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิค วิธีการ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรม การสอนเทคนิคการเรียนรู้ และนักวิชาการชาวต่างชาติ E ได้นำเสนอการจัดเวลาเรียนอย่างเหมาะสมเพื่อให้นักเรียนได้ผ่อนคลายและเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ดังนั้นมุมมองสะท้อนคิดของคุณครูชาวต่างชาติด้านการจัดการเรียนการสอน ได้

สะท้อนคิดเรื่องของการปรับปรุงหลักสูตรที่ทันสมัยมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับความเป็นปัจเจกบุคคล การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี และเทคนิควิธีการที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ รวมถึงการจัดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. ด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอน

ด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอนของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ครูชาวต่างชาติ A และครูชาวต่างชาติ C ได้ให้มุมมองสะท้อนคิดที่ตรงกันในเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรหรือการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงานจากเพื่อนร่วมงาน จากมุมมองการสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติได้มองเห็นถึงการมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีบรรยากาศการทำงานที่ดีถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องด้วยการทำงานจะต้องอาศัยการสนับสนุนในการทำงานจากเพื่อนร่วมงานทั้งงานวิชาการ งานสอนที่เป็นส่วนที่ครูชาวต่างชาติรับผิดชอบ หรืองานส่วนรวม โครงการจึงเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ครูชาวต่างชาติ A และครูชาวต่างชาติ B ได้ให้มุมมองสะท้อนคิดที่ตรงกันในเรื่องของ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน ด้วยการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จนั้นหากผู้ปกครอง หรือชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ครูชาวต่างชาติ B, ครูชาวต่างชาติ C และครูชาวต่างชาติ D ได้ให้มุมมองสะท้อนคิดที่ตรงกันในเรื่องของการส่งเสริมสนับสนุนครูในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาตนเองของครูเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ของครูมาเพื่อสร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับนักเรียน หากครูไม่พัฒนาตนเองนักเรียนจะได้เรียนรู้เฉพาะเรื่องเดิมๆที่ไม่ทันสมัย และครูชาวต่างชาติ E ได้ให้มุมมองสะท้อนคิดในเรื่องของสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการของนักเรียน เพราะเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น มุมมองสะท้อนคิดที่ครูชาวต่างชาติได้สะท้อนคิด ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนครูในการพัฒนาตนเอง และการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการของนักเรียน

4. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ครูชาวต่างชาติ A, ครูชาวต่างชาติ B, ครูชาวต่างชาติ C, ครูชาวต่างชาติ D และครูชาวต่างชาติ E ได้ให้มุมมองสะท้อนคิดที่ตรงกันในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนมีการสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีสื่อการสอนที่ครบครัน หากสภาพแวดล้อมในห้องมีความเหมาะสมและมี สื่อ อุปกรณ์ครบครันจะส่งผลให้นักเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และสามารถเรียนรู้ได้

เต็มที่มากขึ้น และเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ครูชาวต่างชาติ C และครูชาวต่างชาติ E ยังสะท้อนเรื่องของการให้มีระบบอินเทอร์เน็ต เนื่องจากในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมากดังนั้นควรจะต้องมีระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อรองรับการใช้งาน

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การศึกษามุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติ ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษ มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านประสบการณ์ ด้านประสบการณ์ของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอประเด็นด้านประสบการณ์เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก ด้านประสบการณ์สอน ด้านประสบการณ์ของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน จบการศึกษาด้านการศึกษาในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 5 ปี ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลตามขอบเขตการวิจัย จากการกำหนดเกณฑ์ประสบการณ์ทำให้ผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความเข้าใจบริบทการจัดการศึกษาและการสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมที่จัดหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษเป็นอย่างดี

ประเด็นที่สอง การทำความเข้าใจและการแต่งกาย ในส่วนของมุมมองสะท้อนคิดข้อสังเกตจากประสบการณ์ ครูชาวต่างชาติ ได้สังเกตเห็นเรื่องความเคารพ ที่นักเรียนแสดงต่อครูเป็นอย่างมาก และเรื่องของการแต่งกายชุดนักเรียนซึ่งเป็นข้อดีที่บ่งบอกถึงความเท่าเทียม การที่นักเรียนเคารพต่อครูและการแต่งกายที่เป็นไปตามระเบียบมาจนปัจจุบัน อาจจะเป็นเพราะโรงเรียนได้มีการสอนในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ยังมีการกำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลกโดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลายข้อซึ่งการทำความเข้าใจว่าเป็นวัฒนธรรมไทยอีกข้อหนึ่งซึ่งจะสอดคล้องกับข้อรักความเป็นไทยและมีการนำคุณลักษณะสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาด้วย นอกจากนี้ด้านการแต่งกายที่ครูชาวต่างชาติได้สะท้อนคิดสนับสนุนเรื่องกายแต่งกายว่าเป็นเรื่องที่ดีเนื่องด้วยเป็นการส่งเสริมเรื่องของความเท่าเทียม เพราะฉะนั้นการแต่งกายสำหรับนักเรียนย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนซึ่งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Chris & Hana (2016) ที่พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนดีเดิมนั้นเป็นนักเรียนที่มีระเบียบวินัยสูง และเพิ่มเติมว่าประเทศที่นักเรียนใส่เครื่องแบบ พบว่านักเรียนตั้งใจฟังในชั่วโมงเรียน และมีเสียงพูดคุยกันในชั่วโมงเรียนน้อยกว่าเด็กนักเรียนเข้าเรียนตรงเวลา คุณครูไม่ต้องรอนานเพื่อการเริ่มชั่วโมงเรียน จะเห็นได้ว่าเครื่องแต่ง

กายของนักเรียนถือเป็นข้อดีที่เป็นสิ่งที่บ่งบอกพฤติกรรมของนักเรียนที่มีระเบียบวินัยต่อการแต่งกายย่อมส่งผลให้มีระเบียบวินัยต่อการเรียนด้วย

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอประเด็นด้านการจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก การจัดหลักสูตรโครงการห้องเรียนพิเศษในปัจจุบันครูได้รับการปรับปรุงการใช้หลักสูตรทุกปีเพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับความเป็นปัจเจกบุคคล อาจเป็นเพราะขณะนี้ประเทศไทยได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2551 และฉบับปรับปรุง ปี 2560 และสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการกำลังพิจารณาปรับเปลี่ยนหลักสูตร ไปใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ตาม (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึงสมรรถนะที่กำหนดให้เป็นพื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นความสามารถติดตัวเมื่อจบการศึกษา มีลักษณะเป็นสมรรถนะข้ามสาระการเรียนรู้หรือคร่อมวิชา สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะ "content - free" คือ ไม่ขึ้นกับเนื้อหาสาระของศาสตร์ใด ๆ อย่างไรก็ตามสมรรถนะหลักโดยตัวมันเองไม่ได้ปราศจากความรู้ แต่ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะหลักจะเป็นองค์ความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural Knowledge) ซึ่งเป็นชุดของขั้นตอนหรือการปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของสมรรถนะนั้น ๆ เป็นได้ทั้งกระบวนการที่ใช้เฉพาะศาสตร์หรือบูรณาการข้ามศาสตร์ เช่น ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบของสมรรถนะการคิดขั้นสูงเป็นเป็นชุดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดประเภทต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการคิดสร้างสรรค์ซึ่งกำหนดสมรรถนะหลัก 6 ด้านไว้ในหลักสูตรในการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน

ซึ่งเป็นหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัย ที่จะให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น ใช้การสอน Active learning แต่ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการดำเนินการจึงยังไม่ได้มีการประกาศใช้

ประเด็นที่สอง การจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบันครูผู้สอนได้ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น และมีเทคนิควิธีการที่หลากหลายเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึงการจัดเวลาเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เรื่องการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันปรับเปลี่ยนในปัจจุบันอย่างมาก ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทต่อการใช้ชีวิต แม้กระทั่งการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นการสร้างสื่อ การสร้างเอกสารชิ้นงาน แหล่งข้อมูล และสถานการณ์ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นผลให้ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนพร้อมทั้งสอดแทรกเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุวัลภา จงพิรเดชา นนท์ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม(2563) พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักสูตร ควรมีการพัฒนา

ให้สอดคล้องกับบริบทสภาพปัจจุบันมีความทันสมัย เป็นรูปแบบออนไลน์ ด้านฮาร์ดแวร์/ซอฟต์แวร์ มีการจัดสรรงบประมาณให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพและจำนวนเพียงพอ มีระบบอินเทอร์เน็ตสัญญาณ ความเร็วสูงที่ได้มาตรฐานรูปแบบของ ซอฟต์แวร์ ตลอดจนสื่อที่ใช้สำหรับสอนนักเรียน ควรเป็นแบบออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาเนื้อหา ทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมครูผลิตสื่อใช้ในการสอนผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนักเรียนสามารถเข้าไปศึกษาเนื้อหาบทเรียนด้วยตนเอง ผ่านทางอุปกรณ์สื่อสารทุกชนิด

3. ด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอน ด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอนของครูชาวต่างชาติทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอประเด็นด้านการส่งเสริมจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การทำงานในโรงเรียนโรงเรียนจะสามารถทำงานได้อย่างมีความสุขหรือไม่ จะจัดการเรียนการสอนได้ดีจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากเพื่อนครูที่สอนในรายวิชาเดียวกันหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานในโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก อาจเป็นเพราะหากจะสามารถกำหนดการสอนได้ หรือการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในฐานะนักวิชาการชาวต่างชาติอาจจะยังไม่เข้าใจการสอนหรือวัฒนธรรมองค์กรของไทยดังนั้นการรับทราบสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กร เช่น การประชุมในโรงเรียนควรประชุม เพื่อตกลงถึงลักษณะวัฒนธรรมของโรงเรียนที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับการศึกษาวิถีใหม่ (Next normal) ตลอดจนวิสัยทัศน์ของโรงเรียนว่าควรเป็นอย่างไร และต้องสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรทุกคนในองค์กร

ประเด็นที่สอง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน นักวิชาการได้เสนอให้โรงเรียนควรมีการจัดการศึกษาที่ให้โรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนมีส่วนร่วมไม่จำเป็นเป็นการกำหนดและจัดทำหลักสูตร การเสนอปัญหาต่างๆ ซึ่งโรงเรียนได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนโดยจัดให้มีส่วนร่วมในรูปของกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า ซึ่งการให้มีคณะกรรมการการทำงานต่างๆจะเป็นการช่วยให้โรงเรียนพัฒนาจากการมีส่วนร่วมได้

ประเด็นที่สาม การส่งเสริมสนับสนุนครูในการพัฒนาตนเอง เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมครูในการพัฒนาตนเองและการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของนักเรียน ขอเสนอแนะว่า โรงเรียนควรสร้างความตระหนักแก่ครูถึงความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนที่นำไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ อาจเป็นเพราะการส่งเสริมการพัฒนาครู เป็นอีกทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนานักเรียนได้จากครูผู้สอน กระบวนการศึกษาธิการได้มี

นโยบายต่างๆ รวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆในการประเมินครู รวมทั้งการนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆที่ทันสมัยที่ครูจำเป็นต้องรู้ เป็นผลให้โรงเรียนจึงได้นำนโยบายมากำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆเพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองในทุกๆด้าน

ในมุมมองของครูชาวต่างชาติ ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอประเด็นด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ประเด็นได้แก่ ประเด็นที่หนึ่ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กร ประเด็นที่สอง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน ประเด็นที่สาม การส่งเสริมสนับสนุนครูในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุนทนา บุญวัฒนะกุล (2557) ที่พบว่า การพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารโครงการ EP ได้เสนอการพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารโครงการEP ให้มีประสิทธิภาพได้แก่ 1) การสร้างความเป็นเลิศทางความรู้คู่คุณธรรม 2) การพัฒนาบุคลากรทั้งครูไทยและครูต่างชาติสู่ครูมืออาชีพ 3) การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง 4) การสร้างความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง 5) การสร้างภาคีเครือข่ายในประเทศ ระหว่างประเทศและนานาชาติ 6) การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดีและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา จากผลการวิจัยที่สอดคล้องจะเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้เสนอยุทธศาสตร์การบริหารโครงการEP ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติที่ต้องการการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้วยการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพทั้งครูไทยและชาวต่างชาติเพื่อให้ครูมีเทคนิควิธีการและมีความรู้ใหม่ๆในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนและผู้ปกครองเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมของครูชาวต่างชาติ ทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอประเด็นด้านการส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมโดยมีประเด็น ดังนี้

ประเด็น การจัดบรรยากาศและการจัดสภาพห้องเรียน สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ห้องปฏิบัติการ ครูชาวต่างชาติได้เห็นด้วย และได้สะท้อนการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน พร้อมทั้งการมีวัสดุ อุปกรณ์ในห้องเรียนที่ครบครัน และจำเป็นจะต้องมีระบบอินเทอร์เน็ต ที่โรงเรียนได้จัดให้เหมาะสม มีวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างครบครัน อาจเป็นเพราะโรงเรียนมีฝ่ายที่มีขอบข่ายงานในการสนับสนุนการจัดให้มีสื่อ อุปกรณ์ภายในห้องเรียน พร้อมทั้งการจัดบรรยากาศการดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียน โดยขอบข่ายงานดังกล่าวเป็นส่วนรับผิดชอบของกลุ่มบริหารทั่วไป ในงานอาคารสถานที่ ที่ทำหน้าที่ดูแลห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ดี อุปกรณ์พร้อมใช้งาน สามารถสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ (2563) พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ใน

ศตวรรษที่ 21 แบ่งออกได้เป็น 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพและทางด้านจิตวิทยา กล่าวคือ ด้านกายภาพทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ควรจัดให้มีความเหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ ส่วนด้านจิตวิทยานั้น ควรสร้างสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี ความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจและมีความรู้สึกที่ดีจนนำไปสู่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้มุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติยังได้กล่าวถึงการจัดให้มีระบบอินเทอร์เน็ต

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

มุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติ ในด้านประสบการณ์และข้อสังเกตจากประสบการณ์ของครูชาวต่างชาติได้สะท้อนเรื่องวัฒนธรรมการทำความเคารพครูและการแต่งกายชุดนักเรียน ซึ่งในมุมมองครูชาวต่างชาติได้สะท้อนออกมาในมุมมองที่ดี เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมที่เหมือนกับวัฒนธรรมที่เคยมีในต่างประเทศ ซึ่งวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรม คุณธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยมุมมองสะท้อนคิดของครูชาวต่างชาติด้านการจัดการเรียนการสอน ได้สะท้อนคิดเรื่องของการปรับปรุงหลักสูตรที่ทันสมัยมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับความเป็นปัจเจกบุคคล เนื่องจากการจัดหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดกรอบของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนหากจัดหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับนักเรียน นักเรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ตามความชอบความถนัดความสนใจของตัวเอง จะทำให้นักเรียนมีความสนใจต่อการเรียนได้มากขึ้นและส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากนี้ในปัจจุบันการเรียนการสอนได้เปลี่ยนไปในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อ วิธีการจัดการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มุมมองสะท้อนคิดที่ครูชาวต่างชาติได้สะท้อนคิด ด้านการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ประกอบไปด้วย การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนครูในการพัฒนาตนเอง และการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมโครงการของนักเรียน นอกจากการพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแล้วนั้น โรงเรียนควรมีการสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีสื่อการสอนที่ครบครัน หากสภาพแวดล้อมในห้องมีความเหมาะสมและมี สื่อ อุปกรณ์ครบครันจะส่งผลให้นักเรียนมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และสามารถเรียนรู้ได้เต็มที่มากขึ้น นอกจากนี้นักวิชาการชาวต่างชาติ ยังสะท้อนเรื่องของการให้มีระบบอินเทอร์เน็ต เนื่องจากในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมากดังนั้นจะต้องมีระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อรองรับการใช้งาน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2553). *กรอบความร่วมมือของอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 ธันวาคม, 2564, จาก <http://www.mfa.go.th/>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2565). *กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 ,มีนาคม, 2565, จาก <https://cbethailand.com/>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- สำนักงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย.(2553). *คู่มือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- วิจารณ์ พานิช. (2563). *การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สมณชา บุญวัฒนะกุล. (2557). *ยุทธศาสตร์การบริหารโครงการ EP ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร:ศึกษากรณีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ*. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร.
- วิชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ. (2563). *การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ*. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์.
- วงศ์พรหม และพรพิมล ศุขะวาที. (2563). *การศึกษาการจัดการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีไร้สายในการสนับสนุนการสอนการอ่านภาษาอังกฤษและเสริมสร้างแรงจูงใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัลภา จงพิรเดชาพันธ์ และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม.(2563). *อนาคตภาพการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในทศวรรษหน้า*. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baumann, C.& Krskova,H. (2021). *International Journal of Educational Management*.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมสติของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
A NEED ASSESSMENT FOR DEVELOPING MINDFUL LEADERSHIP OF
SCHOOL ADMINISTRATIONS UNDER THE PATHUM THANI
SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

¹บุรินทร์ แก้วประพันธ์, ²พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และ ³สุชาดา นันทะไชย

¹Burin Kaewprapan, ²Promptilai Buasuwan, and ³Suchada Nunthachaiya

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

Kasetsart University, Thailand

¹Burin.k@ku.th

Received July 10, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำอุดมสติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยโดยการตอบแบบสอบถามได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้มาจากการสุ่มจำนวน 258 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย 1) แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิธี PNI_{modified} ผลการวิจัย พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมสติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ลำดับที่ 1 คือ ด้านการมีความสงบสุขุม (PNI_{modified} = .374) ลำดับที่ 2 คือ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ด้านการอยู่กับปัจจุบันเป็นการปกติ ($PNI_{modified} = .340$) ลำดับที่ 3 คือ ด้านการเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง ($PNI_{modified} = .321$) และลำดับที่ 4 คือ ด้านการมีอุเบกขา ($PNI_{modified} = .315$)

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, ภาวะผู้นำอุดมสติ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The main purpose of this study was to studying the needs assessment of mindful leadership of school administrators the secondary educational service area office pathum thani, The samples used in the research by the respondents include teachers and educational personnel which was obtained from a random number of 258 people and by interviewing 6 people including school administrators the tools used. Research includes 1) Level 5 assessment scale questionnaire 2) structured interview protocol, statistics, which are used in data analysis including average ($\bar{X}$) standard deviation (S.D.) and the modified priority needs index ($PNI_{modified}$) The research findings are as follows : the results of a study of the needs assessment of the development of mindful leadership of administrators the secondary educational service area office pathum thani The level of expression of the behavior as a whole was at the most Consider that the required priority index ($PNI_{modified}$) is equal to 0.374 The skills in discretion are of utmost importance and necessity.

Keywords: Necessary needs, Mindful leadership, Educational administrators

บทนำ

การที่จะสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพขึ้นมาในสังคมได้นั้นหนึ่งในปัจจัยสำคัญก็คือ การศึกษา เพราะคนที่มีคุณภาพย่อมส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรไปจนถึงการพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งเป้าหมายการศึกษาในโลกสมัยใหม่ คือ การพัฒนาความฉลาดหรือความสามารถของผู้เรียน 3 ด้านใหญ่ไปพร้อมกันคือ ความฉลาดทางปัญญา (IQ) ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ความฉลาดทางสังคม (SQ) ควบคู่กันไป ไม่ควรเน้นแค่การพัฒนาความรู้เชิงวิชาการและความรู้ทักษะเชิงวิชาชีพ เพราะคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะประสบความสำเร็จในทางการทำงานและชีวิตส่วนตัวได้มากกว่า และคนที่มีความฉลาดทางสังคมจะร่วมมือและช่วยเหลือองค์กร ชุมชน สังคม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ดีกว่า และช่วยพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโต อย่างเข้มแข็งได้มาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำขององค์กร เป็นผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ในการกำหนดพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียน ทิศทางการปฏิบัติงาน รวมไปถึงวัฒนธรรมขององค์กร โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้ลึกถึงความต้องการของผู้คนได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ โน้มน้าวทัศนคติของผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความสุขในการแก้ไขความขัดแย้งในที่ทำงาน กระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีแรงจูงใจในการทำงานที่ดี สร้างแรงบันดาลใจให้มีความรักงาน รักองค์กร จะสามารถสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ (กัลยมน อินทุสุต และคณะ, 2554) ซึ่งงานวิจัยของ Tenney & Gard (2016) กล่าวว่า การฝึกสติมีผลต่อความเป็นผู้นำทุกด้านวิธีหนึ่ง เพราะมันเพิ่มการรับรู้ตนเอง การควบคุมความสนใจการทำงานของจิตด้านอื่นๆ และทุกสิ่งที่เราทำสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นผลมาจากการทำงานของจิตที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเพิ่มความตระหนักในตนเองถือเป็นทักษะความเป็นผู้นำที่สำคัญที่เราสามารถพัฒนาได้ Maria Gonzalez (2012) ได้ระบุตัวชี้วัดคุณลักษณะของผู้นำอุดมคติ ไว้ 9 ประการดังนี้ 1) อยู่กับปัจจุบันเป็นการปกติ หมายถึง การตั้งเป้าอยู่กับสถานการณ์ปัจจุบันแทนที่จะมัวคิดถึงเรื่องในอดีตหรือกังวลถึงอนาคต 2) มีความตระหนักรู้ คือ มีความรู้สึกนึกคิดใดเกิดขึ้นในขณะนั้น จะไม่ดับบังด้วยอารมณ์หรือวิธีคิดแง่ร้าย 3) มีความสงบสุขุม การมีความสงบสุขุม จะสามารถทำให้การตัดสินใจเฉียบไว ทั้งยังช่วยให้คนรอบข้างไม่ตื่นตระหนก ไม่ว่าสถานการณ์จะเป็นอย่างไรก็เผชิญหน้าได้อย่างไม่เสียศูนย์ 4) มีสมาธิจดจ่อ นั่นคือการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ไปจัดการงานสำคัญกว่าให้สำเร็จได้ตั้งใจแทนการจัดสรรอย่างกระจัดกระจาย พวกเขาจะจดจ่อกับสิ่งที่เห็นว่าสำคัญที่สุดในช่วงนั้น 5) มีความชัดเจน คือมีความชัดเจนในการดำเนินการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการทำงานตามลำดับความสำคัญ 6) มีอุเบกขา คือความสามารถในการยอมรับสิ่งต่าง ๆ อย่างที่มันเป็นโดยไม่ต่อต้าน ไม่เสียเวลาไปดิ้นรนแก้ไขในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้และไม่กดดันตัวเอง 7) มีความคิดบวก คือแรงผลักดันที่ดีให้ตนเอง องค์กร ครอบครัว และชุมชน 8) มีความกรุณา คือมีความเป็นห่วงใย เอาใจใส่ ให้ความสำคัญ ให้คุณค่ากับตนเองและผู้อื่น 9) มีคุณธรรมที่ไม่ต่างพร้อย คือ มีคุณธรรมซื่อสัตย์ กล้าหาญและรับผิดชอบในการกระทำของตน ไม่กล่าวโทษผู้อื่นที่ทำผิดพลาดโดยไม่ตั้งใจ ทั้งหมดที่กล่าวมาคือคุณลักษณะขั้นพื้นฐานของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว จะเห็นว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำอุดมคติสามารถครองใจบุคลากรในสถานศึกษารวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง ซึ่งส่งผลทำให้ทิศทางของกลยุทธ์ และเป้าหมายของสถานศึกษาในการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมคติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปทุมธานี เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาปทุมธานี ไปใช้วางแผนพัฒนาบุคลากรสายงานบริหารให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมคติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 2,109 คน จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 22 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 324 คน จากนั้นดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของโรงเรียน 4 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ จากนั้นคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างให้ได้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบตอบสนองคู่ เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมคติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมคติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) วิเคราะห์เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยการหาค่า

ผลการวิจัย

จากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับแบบถามคืนมาและเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 258 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 79 สรุปผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของภาวะผู้นำอุดมคติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในแต่ละด้าน

ที่	รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI modified	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล		
1	ด้านการอยู่กับปัจจุบัน เป็นการปกติ	3.44	0.403	ปาน กลาง	4.61	0.478	มาก ที่สุด	.340	2
2	ด้านการเกิดความ ตระหนักรู้ในตนเอง	3.52	0.413	มาก	4.65	0.432	มาก ที่สุด	.321	3
3	ด้านการมีความสงบสุขุม	3.40	0.446	ปาน กลาง	4.67	0.468	มาก ที่สุด	.374	1
4	ด้านการมีสมาธิจดจ่อ	3.61	0.642	มาก	4.68	0.489	มาก ที่สุด	.296	6
5	ด้านการมีความชัดเจน	3.62	0.615	มาก	4.67	0.471	มาก ที่สุด	.290	7
6	ด้านการมีอุเบกขา	3.56	0.643	มาก	4.68	0.458	มาก ที่สุด	.315	4
7	ด้านการมีความคิดบวก	3.80	0.509	มาก	4.69	0.434	มาก ที่สุด	.234	9
8	ด้านการมีความกรุณา	3.60	0.616	มาก	4.70	0.427	มาก ที่สุด	.306	5
9	ด้านการมีคุณธรรม	3.68	0.637	มาก	4.72	0.434	มาก ที่สุด	.283	8
	รวม	3.58	0.547	มาก	4.67	0.455			

จากตารางที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง 258 คน ลำดับที่ 1 คือ ด้านการมีความสงบสุขุม ($PNI_{modified} = .374$) ลำดับที่ 2 คือ ด้านการอยู่กับปัจจุบันเป็นการปกติ ($PNI_{modified} = .340$) ลำดับที่ 3 คือ ด้านการเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง ($PNI_{modified} = .321$) ลำดับที่ 4 คือ ด้านการมีอุเบกขา ($PNI_{modified} = .315$) และลำดับที่ 5 คือ ด้านการมีความกรุณา ($PNI_{modified} = .306$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำอุมตติของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยเป็นดังนี้

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำอุมตติของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการมีความสงบสุขุมเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาควรมี แสดงให้เห็นว่า ความสุขุมมีผลต่อคุณลักษณะของผู้นำอุมตติเพราะการกระทำสิ่งใดด้วยความสุขุม รอบคอบไม่รีบร้อน สติจึงจะเกิดผลเพราะสติคือความไม่ประมาทความสามารถในการควบคุมการทำ การคิด ให้อยู่ในกรอบ ให้คิดอย่างไตร่ตรอง อย่างละเอียดถี่ถ้วนในขณะการทำ การพูด การคิด ทำให้เกิดความรอบคอบ Phra Dhammakittiwong (2010) ซึ่งสอดคล้องกับธรรมาจริย ฌายโชติธัญเจริญ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม ในบริบทอาเซียนผู้บริหารสตรีเป็นผู้ที่มีความสุขุม เยือกเย็น จึงสามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เครียดได้

ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 2 คือ ด้านการอยู่กับปัจจุบันเป็นการปกติ แสดงว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำอุมตติจะต้องเอาใจใส่กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจุบัน ในด้านการบริหารบุคลากร เวลา งานและปัญหาที่เกิดขึ้นตรงหน้า มีการจัดลำดับความสำคัญในการทำงาน การแก้ปัญหาที่ทำการกำลังเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ซึ่งคล้ายคลึงกับที่ ศุภกิจ เจริญสุข (2563) กล่าวว่า การอยู่กับปัจจุบันสามารถส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน และสามารถลดความทุกข์ที่เกิดจากการฟุ้งซ่าน ความกังวล สามารถแสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายในการทำงานของตนเองอย่างชัดเจน เป็นขั้นตอน

ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 3 คือ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง แสดงว่าผู้นำอุมตตินั้นจะต้องรับรู้และเข้าใจตนเองรวมถึงสภาพรอบข้างของตน ผ่านการสำรวจจุดแข็ง จุดอ่อน ความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองเสมอสอดคล้องกับที่ณัฐพงศ์ จันทราทิพย์ (2560) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self Awareness) พบว่าผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์นั้นมีความเป็นผู้รู้จักตน รู้ถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความพยายามในการทำงาน ความมั่นใจในงานของตนเอง และมีการพิจารณาการทำงานต่างๆด้วยใจที่เป็นธรรม

ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 4 คือ ด้านการมีอุเบกขา แสดงว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาควรวางตัวเป็นกลาง มีความยุติธรรม ไม่เข้าข้างฝ่ายใดในการทำงานนั้นจะทำให้ครูผู้สอนเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร ว่าการบริหารที่เกิดขึ้นนั้นผ่านการดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา บุญญาพงษ์ ดวงมัลย์ (2564) กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีอุเบกขานั้น จะวางตนอยู่บน

พื้นฐานความยุติธรรมเมื่อเกิดปัญหา ปฏิบัติงานตามหลักคุณธรรม จริยธรรม มีใจเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สามารถประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน สามารถรักษาอารมณ์ให้มั่นคง มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานสำเร็จ ดำเนินการทางวินัย ตักเตือนและลงโทษโดยยึดหลักความยุติธรรม ให้กำลังใจและให้คำแนะนำครูที่ทำงานผิดพลาดรวมไปถึงการให้ออกาสกับ เพื่อนร่วมงานได้แก้ไขการทำงาน

ด้านที่มีความต้องการจำเป็นลำดับที่ 5 คือ ด้านการมีความกรุณา แสดงว่าการบริหารงานในโรงเรียนผู้บริหารจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้วยเพื่อให้รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อสร้างขวัญกำลังใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา ธวัชชัย ตริวรชัย (2561) กล่าวว่า ผู้บริหารควรช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ หากเพื่อนร่วมงานมีความทุกข์ อย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถที่จะช่วยได้ นั่นคือผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแสดงออกทางพฤติกรรมให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือบุคลากรในสถานศึกษาตามความเหมาะสม สามารถให้คำปรึกษา รวมไปถึงการสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาพัฒนาตนเอง การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้กับครูผู้สอนในด้านต่าง ๆ เช่นการแสดงความยินดีเมื่อครูประสบความสำเร็จในการทำงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการวิจัยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำอุดมคติของผู้บริหารสถานศึกษา ลำดับที่ 1 ด้านการมีความสงบสุขและลำดับที่ 2 ด้านการอยู่กับปัจจุบันเป็นการปกติ แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของผู้บริหารที่ควรแสดงให้ครูหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเห็น คือ ความสงบ สุขุม มีสติ มีความคิดรอบคอบ ในการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงสิ่งที่เป็นจริงในปัจจุบันหรือเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยการปรับเปลี่ยนสถานศึกษาให้กลับเข้ามาอยู่ในสถานการณ์ปกติโดยเร็ว จึงจะเป็นที่ยอมรับของครู แสดงว่าครูยังคงต้องการผู้บริหารที่มีศักยภาพในการทำงานและแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ออกมาอย่างเด่นชัด มากกว่าให้ผู้บริหารแสดงคุณลักษณะด้านการเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง ด้านการมีอุเบกขาและด้านการมีความกรุณา ที่เป็นความต้องการจำเป็นในลำดับถัดมา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). เอกสาร “รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะ

ปฏิรูปการศึกษาไทย ให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร”. กลุ่มสถิติและวิเคราะห์

สภาวะทางการศึกษา สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภา

การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

- กัลยมน อินทุสุต. (2554). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*.
วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม –
ธันวาคม 2554)
- ณัฐพงษ์ จันทราทิพย์ 2561. *พุทธบูรณาการพัฒนภาวะผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์
สำหรับความยั่งยืนขององค์กร*. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่
2 (ฉบับพิเศษ) เมษายน-มิถุนายน 2560
- ฐอรกาญจน์ ฉายโชติธัญเจริญ และอมรชัย ตันติเมธ. 2561. *คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร
สตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของประเทศในกลุ่มอาเซียน**. วารสารวิชาการ
ธรรมทรรศน์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2561
- ธวัชชัย ตีรวัชชัย. 2561. *ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ในเทศบาลเมือง
ลำตาเสา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา*. วารสารปรัชญาปริทรรศน์
ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน พ.ศ.2561
- บุญญาพงษ์ ดวงมาลย์. 2564. *การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
ตามหลักพรหมวิหาร 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น
เขต 1*. Journal of Modern Learning Development ปีที่ 6 ฉบับที่ 1
ประจำเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2564
- มาเรีย กอนซาเลซ. 2012. *ผู้นำอึดมสติ Mindful Leadership*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สุขภาพใจ
- ศุภกรใจ เจริญสุข. (2559). *ความหมายและปัจจัยบ่มเพาะสติ จากประสบการณ์ของสตรีไทย ที่
ปฏิบัติธรรม*. Nursing Journal of the Ministry of Public Health : Vol. 25 No. 3
(2016): September – December 2016
- Matt Tenney & Tim Gard. (2016). *The Mindfulness Edge: How to Rewire Your
Brain for Leadership and Personal Excellence Without Adding to
Your Schedule Hardcover*, New York: Wiley
- Phra Dharmkittiwong (Thongdee Suratacho). (2010). *Dictionary for Buddhist
Studies “Kamwat words”*. Bangkok: Morals Council and Morals
Celebrate Institutions.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ
บริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
THE EFFICIENCY OF ACADEMIC AFFAIRS ADMINISTRATION IN COVID-19
CRISIS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE BANGKOK 2

¹นวพล กาทอง, ²พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และ ³วรรณวิศา สืบบุญสรณ์ คล้ายจำแลง

¹Nawapol Kathong, ²Promptilai Buasuwan,
and ³Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

Kasetsart University, Thailand

nawapol.k@ku.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 2) ศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนจำนวน 153 คน ได้จากการคำนวณโดยโปรแกรม G* Power 3.1.9.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์

¹ นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ อาจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงและด้านการคิดสร้างสรรค์ 2) ระดับประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การวางแผนงานด้านวิชาการ และการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คิดเป็นร้อยละ 65.3 ซึ่งส่งผลในทางบวก

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, การบริหารวิชาการ, สถานการณ์วิกฤต, โควิด-19

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of innovative leadership of school administrators under the secondary educational service area office Bangkok 2, 2) to study the level of the efficiency on academic affairs administration in COVID-19 crisis and 3) to study the innovative leadership of school administrators affecting the efficiency on academic affairs administration in COVID-19 crisis under the secondary educational service area office Bangkok 2. The sample consisted of teachers totally 153 teachers derived by program G*Power 3.1.9.7. The statistics used for data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, Pearson Product Moment Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Regression Analysis. The results of the research showed that 1) The overall average of the innovative leadership of the school administrators was at high level as follows: information and communication technology, vision to change and creative thinking. 2) The overall average of the efficiency of academic affairs administration in COVID-19 crisis was at high level as follows: learning and teaching management in schools, academic planning, development of the school curriculum. 3) The innovative leadership and the efficiency of academic affairs administration in COVID-19 crisis were statistically significant at the .05 level, 65.3%, which had a positive effect.

Keywords: Innovative Leadership; Academic Administration; Crisis; COVID-19

บทนำ

นวัตกรรมในปัจจุบันมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี การสื่อสารต่างๆ ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็วและง่ายมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อพฤติกรรม และวิถีชีวิตของพลเมืองโลก รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง นับเป็นความท้าทายใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 เศรษฐกิจและสังคมถูกเชื่อมโยงด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทัวโลกต้องเผชิญกับระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันไร้พรมแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้ทุกสิ่งระบบเศรษฐกิจทั่วโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรม 4.0 ที่ใช้ไฟฟ้าเป็นพลังงานหลักในกระบวนการผลิตทั้งหมด โดยอาศัยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการผลิต ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภค สินค้าและบริการของประชาชนเปลี่ยนไป ผู้ผลิตสินค้าและบริการจึงจำเป็นต้องปรับเข้าสู่การพัฒนาบนพื้นฐานความรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้วยความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูประบบต่างๆ รวมถึงระบบการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560–2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความ มั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579, ง)

เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็น ส่วนสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา มีบทบาทและหน้าที่ที่ส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงาน ที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพ สูงสุด มีความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งและเหมาะสมเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ระดับสูง และ การดำรงชีวิตในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการมุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคน ไทย พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์ มี ทักษะที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ภายใต้ วิสัยทัศน์ที่ว่ามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี ความรู้คู่คุณธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานได้กำหนดนโยบายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563 โดยยึดหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561–2580แผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561–2580) วาโร เฟ็งสวส์ดี (2549) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นส่วน สำคัญและมีอิทธิพลอย่างสูงต่อผลลัพธ์ที่ได้จากระบบการศึกษา ประสิทธิภาพของการบริหาร

การศึกษา อย่างไรก็ตามการที่ผู้บริหารโรงเรียนจะบริหารให้ได้ผลดีนั้น จำเป็นจะต้องมีการเสริมพลังให้ผู้บริหารได้มีโอกาสฝึกและใช้ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) ได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกุลชลี จงเจริญ (2556) ที่กล่าวว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโลกในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอันนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ สำหรับประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับประเทศชาติ และในระดับองค์กรเป็นอย่างมาก โดยได้มีการกำหนดนโยบายในการให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและมีการวางแผนเพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศที่เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อแก้วิกฤติการณ์และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าในการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรนั้น ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะผู้นำ คือ ผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนและเสริมสร้างให้บุคลากรในองค์กรมีความคิดและแนวทางในการสร้างสิ่งใหม่ วิธีการใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทั้งในส่วนของความหมายและองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมรวมทั้งทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้การศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำด้านนวัตกรรมที่สนับสนุนให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของ Ailin and Lindgren (2008) พบว่า ภาวะผู้นำด้านนวัตกรรมต้องมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมและต้องส่งเสริมและเชื่อว่านวัตกรรมเป็นกลไกที่สำคัญที่ทำให้้องค์กรประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำด้านนวัตกรรมจะต้องมีพันธสัญญาที่มุ่งมั่นในการริเริ่มการเป็นภาวะผู้นำด้านนวัตกรรม ซึ่งจะได้รับมุ่งมั่นสนับสนุนภาวะผู้นำในเชิงกลยุทธ์จากกิจกรรมนวัตกรรมขององค์กร มีบทบาทในระดับกลยุทธ์และระดับปฏิบัติการด้านนวัตกรรมมีเทคนิคในการจัดการนวัตกรรม และการมีเครือข่ายและพันธมิตรด้านนวัตกรรม

โรงเรียนเป็นสถานที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม และมีความสามารถที่จะแข่งขันในเวทีระดับโลกได้ตามศักยภาพจึงจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาโรงเรียนเพื่อความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านวิชาการ การบริหารงานวิชาการนั้นถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารสถานศึกษาเพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียนงานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด

งานนิเทศการศึกษา งานวางแผนการศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (สันติ บุญภิรมย์, 2553)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการบริหารองค์การให้ประสบผลสำเร็จตามจุดหมาย และการบริหารวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษา จากการทบทวนวรรณกรรมยังไม่พบว่ามีการวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการ ผู้ศึกษาในฐานะบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จึงมีความสนใจทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อที่จะได้ศึกษาเป็นข้อมูลแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานักบริหารระดับสูง นักวิชาการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการส่งเสริม สนับสนุน แก่ไขปรับปรุงการปฏิบัติงาน ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างคือครูผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้ศึกษามุ่งหาคำตอบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 หรือไม่ จากผลการศึกษาในครั้งนี้จะได้ทราบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลส่งเสริม สนับสนุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
2. ศึกษาระดับประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
3. ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 สหวิทยาเขตรัชโยธิน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 6,287 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบ (Power analysis) สำหรับการใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน กำหนดการทดสอบสมมติฐานเป็นทางเดียว (One-tailed test) กำหนดขนาดอิทธิพล .15 ค่าความคลาดเคลื่อน .05 และอำนาจทดสอบ .95 (บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร, 2563) ทำการคำนวณด้วยโปรแกรม G* Power 3.1.9.7 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 153 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อมูลประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการในโรงเรียนภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทียบกับค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 น. 121)

3.3 วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อศึกษาการส่งผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังแสดงตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2	ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	4.01	0.81	มาก
ด้านการคิดสร้างสรรค์	4.00	0.83	มาก
ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม	3.95	0.85	มาก
ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	3.91	0.85	มาก
ด้านการบริหารความเสี่ยง	3.89	0.87	มาก
ด้านการมีจริยธรรมและตรวจสอบได้	3.84	0.96	มาก
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.03	0.85	มาก
รวม	3.95	0.86	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รองลงมาคือด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการมีจริยธรรมและตรวจสอบได้

2. ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการ	ระดับประสิทธิภาพ		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
1) ด้านการพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	3.91	0.92	มาก
2) ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ	4.20	0.80	มาก
3) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	4.28	0.84	มาก
4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา	4.20	0.82	มาก
5) ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้	4.11	0.91	มาก
6) ด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน	4.15	0.87	มาก
7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา	4.01	0.79	มาก
8) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้	3.86	0.89	มาก
9) ด้านการนิเทศการศึกษา	4.07	0.95	มาก
10) ด้านการแนะแนว	4.13	0.81	มาก
11) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา	4.01	0.83	มาก
12) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ	3.82	0.93	มาก
13) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น	3.84	0.85	มาก
14) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	3.92	0.90	มาก
15) ด้านการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา	4.05	0.83	มาก
16) ด้านการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา	4.18	0.79	มาก
17) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.11	0.81	มาก
รวม	4.05	0.86	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ถัดมาคือด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการบริหารความเสี่ยงสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการในโรงเรียนภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้ร้อยละ 65.30 ($R^2 = .653$) โดย ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการบริหารความเสี่ยงสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการในโรงเรียนภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน เท่ากับ 0.380 ($\beta = 0.380$) แสดงว่าการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุดในการพยากรณ์ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมา คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐานสูงสุด เท่ากับ 0.272 ($\beta = 0.272$) แสดงว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีน้ำหนักความสำคัญในการพยากรณ์ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการบริหารความเสี่ยงมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐานสูงสุด เท่ากับ 0.221 ($\beta = 0.221$) แสดงว่าการบริหารความเสี่ยงมีน้ำหนักความสำคัญในการพยากรณ์ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือด้านการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รองลงมาคือด้านด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการมีจริยธรรมและตรวจสอบได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 นั้นมีเป้าหมายขององค์กร 7 ประการ (รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563, 2563) โดยหนึ่งในเป้าหมายคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษามีสมดุลในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ และการรายงานผลอย่างเป็นระบบใช้งานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา กล่าวคือ การให้ความสำคัญในการใช้นวัตกรรมในการสร้างระบบการปฏิบัติงานทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยในระดับมากเป็นอันดับสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ จีราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560: 77) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ถัดมาคือด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการบริหารความเสี่ยง สอดคล้องกับอนุชิต โฉมศรี (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากล ในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการบริหารความเสี่ยงตามลำดับ และสอดคล้องกับ Aydin (2012) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนคติที่จะส่งผลให้โรงเรียนเดินไปข้างหน้า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและการสื่อสาร โทรมนาคม ประกอบกับสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงมาช่วยพัฒนาในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น และอาจเพราะผลกระทบจากการบริหารสถานศึกษาในปีการศึกษา 2564 เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบออนไลน์จึงทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้ถึงระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีจริยธรรมและตรวจสอบได้มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากในทุกด้านเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยโรงเรียนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้น ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้สื่อการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตามสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสูงสุด รองลงมา คือด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยโรงเรียนสามารถจัดทำหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้การสอนและอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ถัดมาคือการวางแผนงานด้านวิชาการ โดยโรงเรียนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและกำกับ ดูแล นิเทศและติดตามเกี่ยวกับงานวิชาการเหมาะสมกับสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ ศรีพารา (2556) ศึกษาเรื่อง ภาวะความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 2 พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดาก เขต 2 ด้านการบริหารจัดการวิชาการ อยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับอวีรุทธิ์ ยาแข็ง (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 2 พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 2 โดยรวมมีประสิทธิผลในการบริหารวิชาการทุกด้านอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ พงษ์เทพ สุขทนารักษ์ (2556) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานงานวิชาการโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการนิเทศการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ ส่วนด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเป็นเพราะภายใต้สถานการณ์

วิกฤตโควิด-19 ทำให้โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนน้อยลง และการจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพลดลง

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับในระดับสูงกับประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เมื่อพิจารณารายด้านของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง รองลงมา คือ ด้านการบริหารความเสี่ยง และระดับต่ำสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง สอดคล้องกับ เวียงวืวรรณ์ ทำทูล (2557) ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อองค์กรขีดสมรรถนะสูงของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรขีดสมรรถนะสูงมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน พบว่า ตัวแปรต้นด้านภาวะผู้นำเชิง นวัตกรรม จำนวน 3 ด้าน จากทั้งหมด 7 ด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และด้านการบริหารความเสี่ยง สำหรับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม และด้านการมีจริยธรรมและตรวจสอบได้ไม่มีในสมการพยากรณ์อาจเป็นเพราะการปฏิบัติงานในระบบราชการต้องรับนโยบายซึ่งปัจจัยภายนอกที่กำหนด ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจนนำไปสู่การปฏิบัติงานสำเร็จได้ ตลอดทั้งมีสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ที่เป็นสถานการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนทำให้ยากต่อการบริหารให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อนุชิต โฉมศรี (2563 : 167) ศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล 3 ด้าน นั่นคือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม และด้านการบริหารความเสี่ยง นำเข้าไปในสมการที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ

เท่ากับ 0.823 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 3 ตัว ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาเพิ่มเติมองค์ความรู้นวัตกรรมและมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการบริหารความเสี่ยง และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารวิชาการ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถนำภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไปปรับปรุง แก้ไข พัฒนา เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาสูงขึ้น และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สามารถนำภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมไปเป็นนโยบายทางการศึกษาและใช้เป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในสถานการณ์วิกฤตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. (2556) “ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง” ในประมวลชุดวิชาการพัฒนาทักษะ. ประสพการณ์วิชาชีพสำหรับผู้นำทางการศึกษา หน่วยที่ 2.นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560) การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทิวัตต์ มณีโชติ. (2559). ตำราวิทยาการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2563) ขนาดอิทธิพล การวิเคราะห์ การคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม โดยโปรแกรม G*POWER. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560) การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พงษ์เทพ สุขทนารักษ์. (2556) การบริหารงานวิชาการโรงเรียนในสหวิทยาเขตบ้านบึง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยบูรพา.

- วโร เพ็งสวัสดิ์. (2549) การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นตรงของ
ประสิทธิผลภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เวียงวิวรรณ ทำพูน. (2557) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์การขีด
สมรรถนะสูงของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.
บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สันติ บุญภิรมย์. (2553) การบริหารงานวิชาการ.กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2564) รายงานผลการ
ดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2564, จาก
www.sesao2.go.th
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2560) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.
2560 - 2579). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562) ยุทธศาสตร์ชาติ
ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อนุชิต โฉมศรี. (2562) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- อวิรุทธิ์ ยาแข็ง. (2550) การศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียนตามทัศนะของ
ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. บัณฑิต
วิทยาลัย :มหาวิทยาลัยยะลา.
- Ailin,M.,& Lindgren, P. (2008) *Conceptualizing strategic innovation leadership
for competitive survivaland excellence*. Journal of Knowledge Globalization,
1(2), 87-108.
- Aydin, B. (2012) *Transformational leadership behaviors of school principals:
A qualitative research based on teachers' perceptions*. International
Online Journal of Educational Sciences, 4 (3), 581-591.

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
STUDENT SUPPORT SYSTEM IN THE EPIDEMIC SITUATION OF THE
CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID-19) ACCORDING TO THE
VIEWPOINT OF TEACHERS AT SAHA CAMPUS CHUMPHON 2 SCHOOL
UNDER THE SURAT THANI CHUMPHON
SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE

¹ภูชิช นครพัฒน์, ²สุदारัตน์ สารสว่าง และ ³สุชาดา นันทะไชย

¹Puchit Nakornpat, ²Sudarat Sarnswang, and ³Suchada Nanthachai

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

Kasetsart University, Thailand

¹puchit.nak@ku.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) ศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพรตามวุฒิการศึกษา จำนวน 186 คน จากนั้นใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยจับฉลากจำนวนครูตามสัดส่วนของประชากรในโรงเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กำหนด เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน anova ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา รองลงมาคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน 2) ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ที่มีเพศ อายุ วุฒิ การศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีทัศนะต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the operating conditions of the student care support system in the situation of the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) epidemic; 2) to compare the operation of the student care support system in United schools. Chumphon Campus 2 under the Surat Thani Chumphon Secondary Education Service Area Office According to educational qualifications, a total of 186 students were then used a simple random sampling method by randomly drawing the number of teachers in proportion to the school population. in order to obtain a specified number of samples The research tool was a questionnaire. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, anova. The objectives of this research were 1) The results of a study on the implementation of the student support system in the situation of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) epidemic according to the views of teachers at Saha Campus

Chumphon 2 under the Surat Thani Chumphon Secondary Education Service Area Office. At a high level, when considering each aspect, it was found that it was at a high level in all aspects. The aspect with the highest to lowest average was prevention and problem solving, followed by knowing students individually. Student screening student referral and in terms of promoting student development 2) Comparison of the results of the operation of the student support system in the situation of the epidemic of coronavirus disease 2019 (COVID-19) according to the views of teachers at Saha Campus Chumphon 2 School under the Surat Thani Chumphon Secondary Education Service Area Office Those with different gender, age, educational background, and work experience had no different views on operating the student care system in the epidemic situation of the coronavirus disease 2019 (COVID-19).

บทนำ

เด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างกันไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต แม้ว่าผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคนทำงานด้านเด็กจะใช้ความรัก ความปรารถนาดีอย่างมากมาย เพียงใดก็ตาม ก็ไม่อาจพิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่ตั้งสมมติฐานได้ จากการประมวลสถิติข้อมูลสถานการณ์เด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่างๆ พบว่า เด็กและเยาวชนทั้งที่เป็นนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอื่นๆ ส่วนหนึ่งมักมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อาทิ ตกเป็นทาสของเกมคอมพิวเตอร์จนถึงขั้นหมกมุ่น และเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากเกมจนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ตนเอง และ สังคม นิยมประลองความเร็ว มีพฤติกรรมการใช้รถจักรยานยนต์ที่ผิดกฎหมาย ใช้ความรุนแรง ในการ ตัดสินปัญหาและข้อขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท เข้าถึงสารเสพติดได้ง่าย ขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่ เห็นความสำคัญของหลักศาสนา ค่านิยมความเป็นไทย ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ค่อนข้าง เปราะบาง ติดเพื่อน ติดสื่อ และให้ความสัมพันธ์กับวัตถุมากกว่าความมีคุณธรรมน้ำใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบหนึ่งในการบริหารของสถานศึกษา ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้ง

ด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้เรียนด้วยระบบและเครื่องมือต่างๆ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลต่อระบบการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ตั้งแต่เริ่มมีการระบาดของเชื้อไวรัสในประเทศจีนปี 2562 จนถึงปัจจุบัน UNESCO รายงานว่า รัฐบาล 191 ทุกประเทศทั่วโลกประกาศปิดสถานศึกษาทั้งประเทศมีนักเรียนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดมากกว่าร้อยละ 90 ของนักเรียน สำหรับประเทศไทย สถานการณ์การระบาดเกิดขึ้นเป็นช่วงที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานปิดภาคเรียน โดย พ.ศ.2563 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้เลื่อนการเปิดภาคเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดพร้อมกับเตรียมมาตรการต่างๆ ป้องกันไม่ให้ผู้เรียนได้รับผลกระทบจากรูปแบบการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป จากสถานการณ์การแพร่ระบาดถือว่ากำลังพrahkช่วงเวลาสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของผู้เรียนไป ส่งผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้และการใช้ชีวิตในระยะยาว โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางที่มีจำนวน กำลังคน และทรัพยากรอย่างจำกัด สำหรับผู้เรียน ครู บุคลากรของสถานศึกษา และชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดรูปแบบวิธีการที่แตกต่างจากเดิม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน และสถานศึกษา อีกทั้งยังตอบโจทย์ของการศึกษาที่ต้องปรับตัวในช่วงสถานการณ์นี้ให้สอดคล้องกับรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น อย่างไรก็ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับทุกวงการ โดยเฉพาะในด้านการจัดในสถานศึกษา ผู้บริหารต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับครู สร้างความร่วมมือบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดทั้งคุณภาพด้านวิชาการ และความปลอดภัยของทุกชีวิต

สรุปการระบาดของ COVID-19 ได้ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ในภาวะวิกฤติได้ก่อให้เกิด โอกาสสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ การจัดการเรียนการสอน อาหารและ สุขภาพ ผลลัพธ์การเรียนรู้ ทางจิตวิทยาต่อนักเรียน ต่อผู้บริหารและครูผู้สอน การให้บริการของสถานศึกษา ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ ที่เคยปฏิบัติไม่สามารถดำเนินงานได้ดังเดิม หรือต้องปรับปรุง เพราะสถานการณ์เปลี่ยน ในขณะเดียวกันก็พัฒนาสิ่งใหม่มาแทน การเรียนการสอนแบบใหม่ การทำงานแบบใหม่สังคมแบบใหม่ ภายใต้สิ่งแวดล้อม แบบใหม่โดยการปฏิบัติตัวเป็นเวลานาน ซึ่งจะกลายเป็นชีวิตวิถีใหม่ในการดำเนินชีวิตในบริบทการศึกษา

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาปัญหาในการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา

2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา สุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อให้ผู้บริหารและครูนำข้อมูล สารสนเทศวิจัยไปใช้ในการ ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนสหวิทยาเขต ชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร และสามารถนำไปใช้ ในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
2. เปรียบเทียบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ศึกษาการ ดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ปีการศึกษา 2564 จำนวนทั้งหมด 12 โรงเรียน มีครู ทั้งหมดจำนวน 495 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูโรงเรียนโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 217 คน โดยกำหนดตามตารางสำเร็จของ Krejcie & Morgan (1970) จากนั้นใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยจับฉลากจำนวนครูตามสัดส่วนของประชากรในโรงเรียน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนด

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับการจากการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามขั้นตอนการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การ คัดกรองนักเรียน 3) การ ส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อนักเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานของครู

ตอนที่ 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4.2 วิเคราะห์ระดับข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในแต่ละด้านแล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 เปรียบเทียบทัศนะของครูต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จำแนกวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรรายกลุ่ม กรณีพบความแตกต่างเป็นรายกลุ่ม ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way -ANOVA) โดยใช้สถิติทดสอบค่า F – test กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวม

(n=186)

ด้าน	การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.37	0.38	มาก
2	การคัดกรองกลุ่มนักเรียน	4.37	0.45	มาก
3	การส่งเสริมพัฒนานักเรียน	4.35	0.45	มาก
4	การป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.39	0.43	มาก
5	การส่งต่อนักเรียน	4.36	0.46	มาก
	รวม	4.25	0.68	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย ลำดับสูงสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.43) รองลงมาคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.38) การคัดกรองกลุ่มนักเรียน ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.45) ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.46) และการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.45) ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนะของครูต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทัศนะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวม

รายการ	เปรียบเทียบทักษะของครูต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน					
	ข้อมูลความแปรปรวน	ss	df	MS	F	p
1. เพศ	ระหว่างกลุ่ม	31.186	136	0.234	1.044	0.443
	ภายในกลุ่ม	11.000	49	0.224		
	รวม	42.866	185			
2. อายุ	ระหว่างกลุ่ม	107.785	136	0.793	1.195	0.240
	ภายในกลุ่ม	32.500	49	0.663		
	รวม	140.285	185			
3. ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	21.892	136	0.161	0.706	0.939
	ภายในกลุ่ม	11.167	49	0.228		
	รวม	33.059				
4. ประสบการณ์การทำงาน	ระหว่างกลุ่ม	90.457	136	0.665	1.349	0.116
	ภายในกลุ่ม	24.167	49	0.493		
	รวม	114.624	185			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	62.83	136	0.463		
	ภายในกลุ่ม	19.708	49	0.402		
	รวม	82.08	185			

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีทักษะต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจะพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ประสบการณ์

น้อยกว่า 10 ปี สอดคล้องกับบรรเจิดลักษณ์ คำเจริญ (2561) ที่กล่าวว่า ช่วงวัยของการทำงาน เมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากต้องมี IQ (Intelligence Quotient: ความฉลาดทางสติปัญญา) ที่ช่วยคัดกรองคนให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์น้อยในการทำงาน สอดคล้องกับสทธร เพชรวิโรจน์ชัย (2564) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจทักษะเกี่ยวกับการทำงานที่เปลี่ยนไปของคนรุ่นใหม่ เพื่อจะเลือกบุคคลที่มีความสามารถเข้ามาร่วมงานผ่านการดู “ทักษะความสามารถ” มากกว่า “ระยะเวลา” ในการทำงาน ซึ่งการมีประสบการณ์เป็นส่วนสำคัญที่สุด เป็นพื้นที่แสดงทักษะความสามารถ และผลงานต่าง ๆ ทำให้ได้รับมอบหมายหรือยอมรับให้ปฏิบัติงานวิชาการ และมีทักษะ รับรู้ถึงผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร อยู่ในระดับมากทุกด้าน จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อวิจารณ์ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. จากผลการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา รองลงมาคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ในสถานการณ์มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายทั้งด้านความรู้สุขภาพ ครูมีความสำคัญที่จะต้องมีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่างๆ ที่มีคุณภาพ อันจะส่งผลให้ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะของครู เมื่อพิจารณาตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีทักษะต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพรไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจุบันการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ไม่จำกัด ครูสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ หาความรู้เพิ่มเติมได้จากสื่อเทคโนโลยีต่างๆ และผู้บริหารมีการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน ครูมีความเข้าใจตรงกัน เกิดความร่วมมือที่นำไปสู่การปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันของสถานศึกษา ตลอดจนสร้างความมั่นใจ และจงใจให้ทุกคนมี

ทักษะที่ดีในการดำเนินงานต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ทำให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีทักษะไม่แตกต่างกัน หรือจากสถานการณ์ของโรคที่อุบัติขึ้นใหม่ และมีความพลิกผันอยู่ตลอดเวลา ครูมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือหาแนวทางแก้ไขปัญหา และเตรียมพร้อมรับสถานการณ์อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นครูที่มีวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับปริญญาตรี หรือระดับปริญญาโท จำเป็นต้องเรียนรู้ในการปรับตัวแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กัน ได้อย่างหลากหลายช่องทาง ทำให้ครูมีทักษะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามทักษะของครูโรงเรียนสหวิทยาเขตชุมพร 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา รองลงมาคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน และด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *การพัฒนา
ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *การพัฒนา
ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่ง
ประเทศไทย
- Krejcie, R.V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research
Activities*.

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา
อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
PROMOTING THE BUDDHIST CULTURAL TOURISM BASED ON
THE COMMUNITY CULTURAL IN SRI CHIANG MAI DISTRICT,
NONG KHAI PROVINCE

¹นฤมล บัวจันทร์, ²พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ ³บุญส่ง สิ้นธูนอก

¹Naruemon Buajan, ²Phrakru Phisalsarbunthit and ³Boonsong Sinthunok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Naruemon_b@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย และ 3) เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา การศึกษาพุทธประวัติ การศึกษาหลักธรรมคติดรรมภายในวัด พุทธสถาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจ สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย มีการส่งเสริม ให้เกิดความยั่งยืน ทั้งการอนุรักษ์และการสืบ

¹ นิสิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

² รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

สาน โดยมีความร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ อำเภอก และจังหวัด ได้มีการบูรณาการกับ บริบทการท่องเที่ยวของพื้นที่ประกอบด้วย วัดท่องเที่ยวหลัก วัดที่กำลังพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อ พัฒนาจุดเด่น ของการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ระหว่าง องค์กรภาครัฐในพื้นที่ กับวัดท่องเที่ยว และกลุ่มจัดการท่องเที่ยวทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ก่อให้เกิดกระบวนการที่เป็นประโยชน์ทั้งทางรูปธรรม และนามธรรมกับคนในพื้นที่ และ นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การส่งเสริม, การท่องเที่ยว, วัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา,

Abstract

The purpose of this study is to explore the concept of Buddhist cultural tourism in Theravada Buddhism in the upper area of Nong Khai province, the province in the northeast plateau of Thailand, to examine the current situation of Buddhist cultural tourism in the area, and to propose guidelines for promoting Buddhist cultural tourism in the area. The data in this study was compiled through documentary analysis and in-depth interviews, using a qualitative research methodology. The result indicated that Buddhism has had a significant impact on world culture, and it also has an impact on the liberation of people's thoughts and actions in the community. This is to say that, Buddhist cultural tourism is a form of activity that is relevant to Buddhist traditions that contribute to the propagation of Buddhist doctrines and the sustainability of Buddhism. In the current condition, there are activities on sustainable promotion of both conservation and inheritance in cooperation with Government agencies in the area which have integrated with the tourism context of the area. Moreover, religious tourist sites are key tourism costs in Thailand since they are cultural resources. This is a charm that attracts both Thai and foreign tourists, reflecting the uniqueness of the local people's history, way of life, and gorgeous traditions. In the study area, promoting Buddhist cultural tourism is a collaborative effort between the government, the private

sector, and the community to build a sustainable Buddhist cultural tourism promotion model that provides both tangible and intangible benefits for the community, tourists, and all stakeholders in the tourism industry.

Keywords : Buddhist Cultural Tourism, Community cultural, Promotion

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเดินทางมากขึ้น ด้วยการได้เรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการเดินทางแบบเดิมที่เพียงเป็นผู้เยี่ยมชม จะเป็นลักษณะของการพักผ่อนหย่อนใจหรือเพียงชมวัฒนธรรมที่แตกต่าง บันทึกความทรงจำการสังเกตการณ์ไว้แล้วจากไปแต่ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงนักท่องเที่ยวเป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์หรือเป็นผู้มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมกับคนในท้องถิ่น ทั้งนี้การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญที่เสริมความแข็งแกร่งด้านเศรษฐกิจ ช่วยสร้างอาชีพก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างกว้างขวางประเทศไทยได้กำหนดนโยบายของรัฐบาลด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีจุดประสงค์ที่จะสร้างมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่ตามวิถีดั้งเดิมของวัฒนธรรมซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและสร้างประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวผ่านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ถนอมจิต คงจิตงาม, 2555) โดยภาครัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและยังอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ปี 2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) เพราะการท่องเที่ยวตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการและเป็นหลักในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ช่วยสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมหาศาล จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่ประเทศไทยในปี 2561 มีแนวโน้ม 37 ล้านคน มีรายได้เป็น 2.2 ล้านล้านบาท (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2562) ช่วยสร้างการจ้างงาน มีการกระจายรายได้หมุนเวียนมากขึ้นและเข้าสู่ท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปธรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งซึ่งเน้นความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ มรดกประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา และวัฒนธรรมที่ดึงดูดความสนใจโดยสิ่งที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวนั้นมีหลายอย่างประกอบด้วย วิถีชีวิต พิพิธภัณฑ การแสดงแหล่งโบราณคดี ศิลปะ ละคร การแสดงดนตรีสากล และการแสดงดนตรีพื้นบ้าน ประเพณี

พิธีกรรมทางศาสนา หัตถกรรมงานฝีมือ และการกระทำอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (จุฑามาศ คงสวัสดิ์, 2550)

จากเสน่ห์เมืองที่สัมผัสได้จากความเจียบ และสีสันของแสงสีจากฟากฝั่งแม่น้ำโขง ศรีเชียงใหม่ยังเป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ที่น่าภาคภูมิใจ ซึ่งแต่เดิมศรีเชียงใหม่เป็นส่วนหนึ่งของเมืองเวียงจันทน์ เป็นบ้านเป็นเมืองมาพร้อมๆ กับการตั้งเมืองเวียงจันทน์ในสมัยทวารวดีตอนปลาย(พุทธศตวรรษที่ 14-16) เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่อยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง มีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมของสองเมือง คือ ล้านช้าง และล้านนา และศรีเชียงใหม่ได้มีชื่อในประวัติศาสตร์ลาวมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2078 เป็นต้นมา ความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้นประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดอยู่ในพื้นที่อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จึงสนใจศึกษาเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลที่หลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ในอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 20 รูป/ คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ได้แบ่งออกแบบสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คือ คำถามข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับ สอง ล้าน สอง เวียง : การท่องเที่ยวเชิงพุทธ และวัฒนธรรม อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือ วิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายนักท่องเที่ยวถึงเรื่องปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ปัญหาหลักคือการยังขาดความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย และ ปัญหาเรื่องป้ายทางเข้าเมืองว่าในศรีเชียงใหม่มีอะไรที่น่าดึงดูดใจ สำหรับปัญหาเพียงเล็กน้อยของการท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลที่เป็นการสร้างความเข้าใจในบริบทกิจกรรมต่างๆ เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาคนเดียวนั้นถ้าไม่ได้ศึกษาข้อมูลมาก่อนก็จะไม่ได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีความชัดเจน และการศึกษาครั้งนี้จากการสัมภาษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ทำให้ทราบในประเด็นแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ค่านิยม นับเป็นสิ่งที่คนไทยในยุคปัจจุบันกำลังตื่นตัว และโยหาประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ยิ่งโดยเฉพาะเมืองไหนที่ยังมีร่องรอยของประวัติศาสตร์แทรกมาด้วย ยิ่งนับเป็นโอกาส อันดีของชุมชนนั้นที่จะหยิบยก เอาสิ่งนี้มาเป็น ประเด็นหลักในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งหลายพื้นที่ทำแล้วประสบความสำเร็จ เช่น ที่อยุธยา เชียงใหม่ โดยสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความหลากหลาย เช่น วัฒนธรรมทางด้านภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร หากชุมชนใดมีความโดดเด่นของวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่ง หรือถ้ายังไม่มี ผู้วิจัยเชื่อว่าเราสามารถสร้างขึ้นได้โดยการดูบริบทของเมืองเราว่ามีความชัดเจนและโดดเด่น หรือ ผู้นำมองดูแล้วว่าต้องการให้เกิดวัฒนธรรมด้านใดขึ้นในชุมชนของตน และสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ลูกหลานได้ศึกษาและเรียนรู้ตาม เพื่อความงดงาม

และพร้อมให้เศรษฐกิจอภย ควบคู่ไปกับวัฒนธรรม ที่ถูกสร้างขึ้น และทำให้ทราบในประเด็นของ เรื่องสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวยังอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยสามารถสรุปได้ว่า เกิดจากทิวทัศน์ที่สวยงามของสองฝั่งโขง การได้จับจ่ายซื้อของซึ่งเป็นสินค้าชุมชน สินค้า OTOP ของชาวบ้านที่นำมาจำหน่ายในราคาที่ถูกลง การถ่ายภาพเช็คอินที่ริมโขงหรือที่สวนศรีโคตร บูลณ์ การได้นั่งรับประพาสพาแลงและดูเด็กๆ เล่นดนตรีพื้นบ้านด้วยการแสดงออกถึงประเพณี และวัฒนธรรมที่ยังคงงดงามและถูกรักษาไว้ซึ่งเยาวชนคนศรีเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังได้มาไหว้พระ ขอมพร เกิดจากความเชื่อที่มีการปลูกฝังมาอย่างยาวนานคือในเรื่องของการสร้างความสบายใจ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในการประกอบอาชีพหรือกิจการงานต่างๆ หรือการเดินทางไกลไปยัง ดินแดนต่างๆ ก็จะมาขอพรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ทำให้ทราบในประเด็น ของเรื่องสิ่งเกิดกับคนในชุมชนว่ามีรายได้และมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่ดี นอกจากการขับเคลื่อน เศรษฐกิจประโยชน์สูงสุดที่ทุกคนภาคภูมิใจคือการได้ทำประโยชน์ให้กับแผ่นดินบ้านเกิดของตนเอง นอกจากประโยชน์จะเกิดกับคนในท้องถิ่นนักท่องเที่ยวยังได้ประโยชน์จากการได้ความสงบสุข จาก การได้มาท่องเที่ยวในเมืองที่ยังมีมนต์เสน่ห์ คือความสงบเงียบ ตามธรรมชาติ

2. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรี เชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ด้านประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ทำให้ทราบในเรื่องของประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ของ อำเภอศรีเชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ในหลายๆด้านที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ด้านวิชาการด้านความเชื่อของประชาชนในแต่ละชุมชนสามารถสรุปได้ว่าจุดประสงค์ในด้านการ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นั้นก็จะเป็นการศึกษาประวัติการสร้างบ้านแปลงเมือง การเดินทางจาก เชียงใหม่ มายังเวียงจันทน์ สามารถสรุปได้ว่าต้องการให้คนศรีเชียงใหม่ได้เข้าถึง เข้าใจรากเหง้า ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าร่องรอยของประวัติศาสตร์ที่ถูกทิ้งเอาไว้ให้ ชนรุ่นหลังได้ศึกษานับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ให้กับลูกหลาน เพราะในยุคนี้คนไทยหากับ การท่องเที่ยวที่มีเรื่องราว ความเป็นมา และสะท้อนออกมาถึงวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ถือว่า เป็นการบ้านขึ้นใหญ่ของผู้บริหารในบ้านเมืองว่าจะจัดการกับเรื่องเก่าให้เข้ากับยุคสมัยดิจิทัลให้ลง ตัวและกลมกลืน สามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาหลายร้อยปีให้ร้อยรัดและเป็นที่น่าสนใจ ดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เข้ามาเที่ยวและสร้างรายได้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมืองให้ประชาชนมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยไม่ลืมรากเหง้าของตัวเอง

3. จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ นักท่องเที่ยวถึงเรื่องบทบาทในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดความยั่งยืน อนุรักษ์และสืบสานของ

อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย สิ่งที่สามารถทำให้เกิดความยั่งยืน อนุรักษ์และสืบสาน คือ ความร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การศึกษาวัฒนธรรมรากเหง้าของตนเองศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จนทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักบ้านเกิด และตามสถานที่ที่สำคัญ หรือทุกพื้นที่ ให้มีความสะอาดเรียบร้อย พร้อมต้อนรับแขกผู้มาเยือนตลอดเวลา และขอเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย บทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ถึงข้อเสนอแนะในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาควรจะมีกิจกรรมที่หลากหลายพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ เรามีแม่น้ำโขงเป็นสายน้ำหลักของเมืองควรจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับน้ำโขง อาจจะเป็นกีฬา หรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพลังแห่งแม่น้ำ หรือศรัทธาที่มีในพญานาค การรักษาความสะอาดตามสถานที่ต่างๆ การประสานงานต่างๆ รวดเร็ว กระชับ ฉับไว

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย การศึกษาครั้งนี้จากการสัมภาษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ทำให้ทราบในประเด็นแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ค่านิยม นับเป็นสิ่งที่คนไทยในยุคปัจจุบันกำลังตื่นตัว และโยยหาประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ยิ่งโดยเฉพาะเมืองไหนที่ยังมีร่องรอยของประวัติศาสตร์แทรกมาด้วย ยิ่งนับเป็นโอกาส อันดีของชุมชนนั้นที่จะหยิบยก เอาสิ่งนี้มาเป็นประเด็นหลักในการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งหลายพื้นที่ทำแล้วประสบความสำเร็จ เช่น ที่อยุธยา เชียงใหม่ โดยสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความหลากหลาย เช่น วัฒนธรรมทางด้านภาษา เครื่องแต่งกาย อาหาร หากชุมชนใดมีความโดดเด่นของวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่ง หรือถ้ายังไม่มี ผู้วิจัยเชื่อว่าเราสามารถสร้างขึ้นได้โดยการดูบริบทของเมืองเราว่ามีความชัดเจนและโดดเด่น หรือ ผู้นำมองดูแล้วว่าต้องการให้เกิดวัฒนธรรมด้านใดขึ้นในชุมชนของตน และสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ลูกหลานได้ศึกษาและเรียนรู้ตาม เพื่อความงดงาม และพร้อมให้เศรษฐกิจงอกเงย ควบคู่ไปกับวัฒนธรรมที่งดงาม ที่ถูกสร้างขึ้น และทำให้ทราบในประเด็นของเรื่องสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวยังอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยสามารถสรุปได้ว่า เกิดจากทิวทัศน์ที่สวยงามของสองฝั่งโขง การได้จับจ่ายซื้อของซึ่งเป็นสินค้าชุมชน สินค้า OTOP ของชาวบ้านที่นำมาจำหน่ายในราคาที่ถูก การถ่ายภาพเช็คอินที่ริมโขงหรือที่

สวนศรีโคตรบูรณ์ การได้มานั่งรับประทานพาล้างและดูเด็กๆ เล่นดนตรีพื้นบ้านด้วยการแสดงออกถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังคงงามและถูกรักษาไว้ซึ่งเยาวชนคนศรีเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังได้มาไหว้พระขอพร เกิดจากความเชื่อที่มีการปลูกฝังมาอย่างยาวนานคือในเรื่องของการสร้างความสบายใจ ความมั่นคงในการดำเนินชีวิตในการประกอบอาชีพหรือกิจการงานต่างๆ หรือการเดินทางไกลไปยังดินแดนต่างๆ ก็จะมาขอพรเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับ สายชล ปัญญชิต และคณะ (2558) เรื่อง การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ ภาคใต้: การพัฒนาเส้นทางและผลกระทบ ผลการศึกษาพบว่า ประการที่หนึ่ง การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภาคใต้ มีรูปแบบเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว เครือข่าย ชุมชนและวัด โดยรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้สามารถ ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เพราะมุ่งเน้นส่งเสริมการอธิบายความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้กับ นักท่องเที่ยวผ่านช่องทางที่หลากหลาย อาทิการอธิบายผ่านพุทธศิลป์กรรมสื่อประชาสัมพันธ์ทาง พระพุทธศาสนา รวมทั้งเอกสารที่จะมีผู้นำท่องเที่ยวคอยอธิบายเพิ่มเติม โดยสามารถเชื่อมโยงวิถีการท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกัน ประการที่สองพบว่า เส้นทาง การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้มี 3 เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่

1) เส้นทางพุทธธรรมเชิงบูรณาการ: การท่องเที่ยวตามจาริกประวัติศาสตร์ศรีวิชัย และพระธาตุแดนใต้

2) เส้นทางท่องเที่ยวเชิง ธรรมชาติ

3) เส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตวิถีธรรม: เส้นทางธรรม แหล่งท่องเที่ยวศูนย์รวมจิตใจในชุมชน ประการที่สาม การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภาคใต้ ได้มีส่วนส่งเสริม กระบวนการทำงาน และการปรับปรุงการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้เกิดการพัฒนากิจกรรม ตลอดจนการบริหารจัดการของเครือข่ายชุมชนและวัด ด้านการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม

2. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ นักท่องเที่ยวถึงเรื่องบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดความยั่งยืน อนุรักษ์และสืบสานของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย สิ่งที่สามารถทำให้เกิดความยั่งยืน อนุรักษ์และสืบสาน คือ ความร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การศึกษาวัฒนธรรมรากเหง้าของตนเองศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้จนทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักบ้านเกิด และตามสถานที่ที่สำคัญ หรือทุกพื้นที่ให้มีความสะอาดเรียบร้อย พร้อมต้อนรับแขกผู้มาเยือนตลอดเวลา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ของอำเภอศรี

เชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย บทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ถึงข้อเสนอแนะในการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาควรมีกิจกรรมที่หลากหลายพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ เรามีแม่น้ำโขงเป็นสายน้ำหลักของเมืองควรมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับน้ำโขง อาจจะเป็นกีฬา หรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพลังแห่งแม่น้ำ หรือศรัทธาที่มีในพญานาค การรักษาความสะอาดตามสถานที่ต่างๆ การประสานงานต่าง ๆ รวดเร็ว กระชับ ฉับไว และยังสอดคล้องกับ พระมหาธีรธรรมสาร (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น" ผลการวิจัยพบว่า (1) นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก (4.32) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น ด้านสถานที่ ด้านการสร้างแรงสูกใจและ ด้านการให้บริการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน (2) นักท่องเที่ยวที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ (3) แนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น คือ ด้านสถานที่ควรช่วยกันรักษาและร่วมกันพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องของความสะอาด เพราะความสะอาดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว"

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผู้ที่ศึกษาอยู่หรือกำลังค้นคว้าเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมพื้นเมืองของในแต่ละที่ ก็จะต้องมีความรู้ต่างๆและเกิดประโยชน์ในการศึกษาเรื่องราวของวัฒนธรรมทางศาสนา ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่อยู่อาศัย และต้องมีความรู้ใหม่ๆดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวทำให้ฉลาดขึ้น เราลองศึกษาภาษาใหม่ ๆ ก่อนที่จะไปเที่ยวในสถานที่ต่างๆหรือประเทศนั้น ๆ แต่นอกจากเรื่องของภาษาแล้วการออกไปท่องเที่ยวยังทำให้ได้เรียนรู้

เรื่องราวของตัวเอง รู้จักตัวเองมากขึ้น และอาจจะเจอสถานการณ์ที่ท้าทายและอาจพบทักษะใหม่ ๆ ของตัวเองก็เป็นได้

2. การท่องเที่ยวทำให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมจากที่ต่าง ๆ มากขึ้น ถ้าแม้แต่เรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมผ่านหน้าจอทีวี เราจะพลาดข้อมูลดีๆ อีกมากมาย เราอาจจะชินกับการอยู่ในที่ของเรา แต่นั่นจะทำให้มีทัศนคติที่แคบ เพราะรู้เพียงแค่นี้เดียวจากความจริงทั้งหมดของโลก ออกไปรู้จักคนให้มากขึ้น เรียนรู้วัฒนธรรมให้มากขึ้น เชื่อเถอะว่าจะเปลี่ยนใจและได้รู้ที่ต่างๆ ในโลกมันไม่ได้แยะเลย

3. การท่องเที่ยวทำให้เป็นคนกว้างขวางมากขึ้น การออกไปท่องเที่ยวและทำความรู้จักกับคนใหม่ ๆ ถือเป็นอีกข้อดีของการท่องเที่ยว แม้ว่าความสัมพันธ์ของการรู้จักคนใหม่ ๆ เพิ่มอาจจะไม่ได้แนบแน่นเท่าไรนัก แต่มันก็คุ้มค่าที่เรารู้จักคนเพิ่มในชีวิต ไม่นั่นะ อาจได้เพื่อนสนิทหรือได้สานสัมพันธ์กับคนที่คุณเพิ่งรู้จักจากการไปเที่ยวก็ได้ใครจะรู้

4. ได้สุขภาพที่ดี ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ "การออกไปเที่ยวนั้นคือยาวิเศษ ยังใช้ได้เสมอ" เมื่อไหร่ก็ตามที่ออกไปเดินทาง แค่ว่าเดินออกจากที่เดิมๆ ไปยังที่ใหม่ๆ แค่นี้ก็เป็นการออกกำลังกายแล้ว เพราะว่าการท่องเที่ยวทำให้เราต้อง ขยับแข้ง ขยับขา และได้ลี้ลาถ่ายรูปตามทีต่างๆ ยิ่งหากใครได้ออกไปท่องเที่ยวชมธรรมชาติ เดินป่า ปีนเขา คลอเคล้าสายแม่น้ำ หรือริมชายหาด ก็สุดแสนจะได้ขยับแข้งขา และได้ออกกำลังกายไปในตัว นอกจากจะได้สุขภาพกายที่ดีแล้ว ยังได้สุขภาพจิตใจที่ได้พบกับที่เที่ยว ได้เปิดโลกทัศน์เปลี่ยนมุมมองจากจุดเดิม ๆ ทำให้เกิดความสุขไปกับการเดินทาง ก็มีสุขภาพจิตใจที่ดีด้วย

5. ได้รับความรู้จากป้ายบอร์ดต่างๆ หากใครที่ได้เดินทางออกไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จะมีป้ายบอร์ดแสดงข้อมูลความรู้แบบพอสังเขปให้อ่านด้วย ทำให้เราก็ได้รับความรู้จากที่เที่ยวนั้นๆ อีกด้วย ยิ่งหากใครที่ชอบไปเที่ยวตามพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ด้วยแล้ว รับรองว่าได้ความรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเยอะเลย

6. ได้ฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม เมื่อไหร่ก็ตามที่เราได้ออกไปเดินทาง เราจะได้ฝึกความรับผิดชอบต่างๆ ต่อตนเอง และต่อสังคมด้วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเวลา เช่นการไปเช็คอินขึ้นเครื่องบินให้ทันเวลา การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่นั้นๆ อย่างเคร่งครัด และการไม่ทิ้งขยะตามสถานที่ต่างๆ ไม่สร้างความเสียหายกับคนรอบข้าง และต่อประเทศชาติด้วย

7. ได้ฝึกความอดทนต่อสิ่งต่างๆ การได้ออกไปเดินทางท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ แต่ละแห่ง ไม่ว่าจะเป็นในประเทศไทย หรือต่างจังหวัด ทำให้เราได้ฝึกความอดทนหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นอดทนต่อความไม่ถูกใจเราหลายใจแต่ก็ต้องอดทน อดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยขณะเดินทาง อดทนต่อเวลาในการขึ้นรถขึ้นราเดินทาง อดทนรอเข้าคิวต่อแถวซื้ออาหารร้านอร่อยๆ ที่อยากทาน อดทนต่อ

สภาพภูมิอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย เช่นวันที่ไปฝนตกหนัก พายุเข้า ก็ต้องอดทนรอให้สภาพอากาศดีขึ้น ซึ่งความอดทนในการรออะไรต่างก็ทำให้เรารู้จักปล่อยวาง และทำให้เราใจเย็นลงได้อีกด้วย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายก็เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยในการสืบสานวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมพื้นเมืองกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ให้คงอยู่เพื่อให้ผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้นั้นได้มีองค์ความรู้เสริมในด้านการศึกษาจนไปถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในเขตพื้นที่ของตนเป็นการต่อยอดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้พัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาภรณ์ หินซุย และคณะ. (2557). *แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม*. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1/2557.
- จุฑามาศ คงสวัสดิ์. (2550). *การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม*. นครปฐม: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฏฐ์ ศรีดี และคณะ. (2555). *รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง : กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยามเพื่อความงามของจิตใจและปัญญา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ถนอมจิต คงจิตงาม. (2555). *داست้า สตอรี่*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
- พระนฤนาท ญาณวิโย. (2557). *การนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการส่งเสริมฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธัชธร สิริมงคล. (2557). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานิช พรหมปัญญา และคณะ. (2556). *แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัด อุบลราชธานีเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556).

ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2562). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว, [ออนไลน์]. HTTP://WWW.
THANSETTAKIJ.COM/2015/10/04/12725.

สายชล ปัญญชิต และคณะ. (2558). การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของ
ภาคใต้: การ พัฒนาเส้นทางและผลกระทบ. วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ. ปีที่ 18 (ฉบับเดือน มกราคม-ธันวาคม 2558). หน้า 248.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (กันยายน 2558). (2561).
สรุปสาระสำคัญรายงานผลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 3 ปีของ
แผนพัฒนาฉบับที่ 11. [ออนไลน์].HTTP://WWW.NESDB.GO.TH /DEFAULT .ASPX?

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน
โรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น

อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

THE APPLICATION OF THE 4 IDDHIPADA TO IMPROVE LEARNING
QUALITY OF STUDENTS AT BAN KHAM KLING SECONDARY
SCHOOL, BAN CHAN SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT,
UDON THANI PROVINCE

¹เชิดศักดิ์ ศรีอินทร์, ²พระครูจิระธรรมธัช และ ³สมเดช นามเกต

¹Choedsak Sri-in, ²Phrakhru Jiradhammathach and ³Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹choedsak_s@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎก พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย (1) ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรม (2) วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การการะทำให้ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง (3) จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่ง

¹ นิสิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

² รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

เป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ และ (4) วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่ การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอริยบท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่น การเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความจริงจังมากขึ้นแค่ไหน ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออก ต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือ หรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถาม และการเชื่อมโยงของพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือคุณครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีต่อไป

คำสำคัญ : การประยุกต์, อริยบท 4, พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้, โรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง,

Abstract

This study aims to study the concept of the Fourfold Paths of Accomplishment or Iddhipāda 4 in Theravāda Buddhist scriptures, examine the current situation of student learning at Ban Kham Kling Secondary School, and propose an application of the Iddhipāda 4 principle. The data of this study was gathered through documentary analysis and in-depth interviews, using a qualitative research methodology. The result indicated that there are four important elements to the Iddhipāda 4, consisting of 1. Chanda: dedication, is the satisfaction of doing the mission and the desire to do it better, which is the first factor that makes the mission easier to accomplish; 2. Viriya: endurance and effort, means success in continuous action; 3. Citta: consciousness or dedication, means paying attention to activities; and 4. Vīmaṃsā is an examination or investigation through intelligence-based self-examination. Iddhipāda 4's principles for applying to education imply

that students should start by learning what they are passionate about and possess the desire to learn to become successful, must focus on dedication, and continually review and improve their performance. However, there are insert activities to enable students to realize the benefits and values of the Iddhipāda 4 in various ways until a positive transformation in mindset and behavior occurs. Therefore, it can be regarded as self-development by applying the Iddhipāda 4 and integrating it into education to achieve true success.

Keywords : Application, The Four Paths of Accomplishment (Iddhipāda 4), Learning Quality Development

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และเป็นสัตว์ที่ฝึกได้เป็นพิเศษยิ่งกว่าสัตว์ชนิดใดๆ สัตว์อื่นๆ สัตว์ใหญ่น้อยทั้งหลายมากมาย สามารถนำมาฝึกและใช้ทำงานต่างๆ ก็ได้ เล่นละครต่างๆ ก็ได้ แต่ก็ได้แค่ที่มนุษย์จะฝึกให้ ต่างจากมนุษย์ซึ่งถ้าฝึกแล้วจะทำอะไรได้มากมายแสนวิเศษอัศจรรย์ ตามคตินี้ความพิเศษของมนุษย์อยู่ที่การฝึก คือถือว่ามนุษย์เกิดมายังไม่สมบูรณ์ความสามารถก็ยังไม่สมบูรณ์สติปัญญาก็ยังไม่สมบูรณ์คุณธรรมก็ยังไม่สมบูรณ์ เราจึงพยายามพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นในโลกหลังพระพุทธเจ้าได้ ตรัสรู้และทรงแสดงปฐมเทศนา ก่อนพุทธศักราช 45 ปีการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา เป็นการเกิดขึ้นในรูปแบบที่แปลกกว่าศาสนาอื่น เพราะไม่ได้อาศัยการสร้าง การดลบันดาลจากปัจจัยภายนอก แต่เป็นเรื่องของความเพียรที่ถูกทางสิ่งที่มีอำนาจอิทธิพลในการเป็นพระพุทธเจ้าจึงมีเพียงบารมีธรรม คือ คุณงามความดีที่ได้สร้างมาแต่ชาติปางก่อน จนบารมีเต็มบริบูรณ์ ใช้ความเพียรพยายามค้นคว้าสังเคราะห์ธรรมในปัจจุบัน จนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาของมนุษย์ โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์โดยแท้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2546) หลักอิทธิบาทธรรม 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลองคือ ความหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่

ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต.), 2551)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปจริยธรรมของเยาวชนที่น่าสนใจไว้ ดังนี้ ปัญหานักเรียนขาดระเบียบวินัยและย่อหย่อนในด้านจริยธรรมการแต่งกายไม่เรียบร้อย การทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติดให้โทษอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังขาด การเอาใจใส่ดูแลและให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์ผู้ที่มีความเข้าใจทาง จริยธรรมเท่าที่ควร การพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามแนวทางมาตรฐานการศึกษาชาตินั้นทำได้ยาก แต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งสามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุก คนดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ปี 2544 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การ สนับสนุนคณะนักวิจัยหลักจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหา ยุทธศาสตร์ แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้ชื่อว่า “รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนา” เป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจ ของผู้บริหารทั้งหลายที่ต้องหาหนทางในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษา ชาติ โดยผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการดำเนินงาน กระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการ ปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาทางการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อนึ่งการ จัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการทั้งโรงเรียน (ทิศนา ขัมมณี, 2549)

จากที่กล่าวมาเบื้องต้น จึงทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ในฐานะผู้วิจัยเคยศึกษาที่โรงเรียนดังกล่าว โดยต้องการทราบว่า มีกลไกใดบ้างที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนจำเป็นต้องนำเอาหลักธรรมที่จะทำ ให้คุณภาพการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ และหลักอิทธิบาท 4 คือหลักธรรมหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลที่หลัก

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเป็นการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน พระสงฆ์ นักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง รวมทั้งหมด 25 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย 2 ประเภท คือ วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept. Interviews) แบบมีโครงสร้าง และวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือ วิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กลุ่มเป้าหมายสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. อริยบท 4 เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายในสิ่งที่ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำงาน หากจะว่าไปแล้วอริยบทนั้นเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นเครื่องประกอบในการบำเพ็ญเพียรในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นหนทางแห่งการแสวงหาความจริงแห่งชีวิต ซึ่งจัดลงในหลักของโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ อริยบท 4 หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิต ผักใจ ฝายใจ รัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอย่างนั้นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน

ในงานที่ทำ ดิตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ประสิทธิผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผล การศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสิทธิผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกๆ คน ถ้านำ หลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสิทธิผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพอื่นๆ ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำพอใจในการทำงาน ให้ประสิทธิผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

สภาพปัญหาของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง อาจมีบ้างในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องต่างของการศึกษาและในส่วนของพฤติกรรม ส่วนน้อยก็ยังขาดหลักในการนำหลักธรรม มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับนักเรียน โรงเรียนบ้านคำกลิ้ง ก็เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ เพียงพอในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งสภาพแวดล้อม หลากอย่างอยู่ในเกณฑ์ที่ถือว่าดีพอใช้ได้ในระดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็นด้านความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความเป็นกันเอง การได้รับความอนุเคราะห์ รวมทั้งความสะดวกสบายต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ดังนั้น เมื่อนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง มีความพร้อมบริบูรณ์ด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แล้ว ถือว่าไม่เป็นอุปสรรคเลยในการที่จะนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทก็จะเป็นเรื่องง่ายมากในการที่นำมาช่วยในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้งได้เป็นอย่างดี

2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำ กลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายใน และภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆ กัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่นการเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่า เด็กมีความจริงจังมากน้อยแค่ไหน ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออก ต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กมี ประสิทธิภาพตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำ บอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการ เชื่อมโยงของคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองหรือคุณครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญ ด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็น อย่างดีต่อไป

การนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมบ้านคำกลิ้ง จะ เห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถทาง การเป็นคนอ่อน

นุ่ม ถ่อมตนและสามารถในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังคำพูดที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “อ่อนโยน...แต่ไม่อ่อนแอ” และ “แข็งแรง...แต่ไม่แข็งแรงดั่ง...” เป็นต้น โดยที่มีจิตตะและวิมังสา เป็นหลักในการปฏิบัติมาช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้หรือทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้นักเรียนหรือบุคคลที่นำหลักธรรมนี้ให้มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคได้เป็นอย่างดีนั่นเอง เพื่อให้บุคคลากรของเรียนทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด และสามารถทำให้นักเรียนในโรงเรียนมีการวางแผนการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยธรรมา 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักอริยธรรมา 4 เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอริยธรรมา 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่นการเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความจริงจังมากน้อยแค่ไหน ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออกต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองหรือคุณครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ ฌิชาภัทร เงินจตุรัส (2555) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอริยธรรมา 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรณรรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผลการประยุกต์ใช้หลักอริยธรรมา 4 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือ เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความเพียร

พยายามในการเรียน คือ ตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะ การเอาใจใส่ คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ทำแล้วอยากให้ของได้ หลากๆตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกๆ วัน เพราะว่า จะต้องมีการเรียนการสอนให้ดีขึ้น และประสบผลสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์

ปัญหาของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง อาจมีบ้างในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เรื่องต่างของการศึกษา และในส่วนของพฤติกรรม ส่วนน้อยก็ยังขาดหลักในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับนักเรียน โรงเรียนบ้านคำกลิ้ง ก็เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ เพียงพอในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งสภาพแวดล้อม หลากๆอย่างอยู่ในเกณฑ์ที่ถือว่าดีพอใช้ได้ในระดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็นด้านความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความเป็นกันเอง การได้รับความอนุเคราะห์ รวมทั้งความสะดวกสบายต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ดังนั้นเมื่อนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง มีความพร้อมบริบูรณ์ด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆแล้ว ถือว่าไม่เป็นอุปสรรคเลยในการที่จะนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทก็จะเป็นเรื่องง่ายมากในการที่นำมาช่วยในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้งได้เป็นอย่างดีและสอดคล้องกับพระมหาชินกฤต จีรวโส (รูป สะอาด) (2563) ปัญหาในด้านของนักเรียนโรงเรียนบ้านตูม ยังถือว่า ยังมีอยู่อีกหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถนำมาวิจัย ได้หมดทุกประการ จึงทำการวิจัยเฉพาะในประเด็นที่สำคัญ อย่างเช่น ปัญหาใน ด้านการแนะนำเพื่อนในชั้นเรียนให้ใฝ่เรียน เพื่อจะได้ทราบว่า การเรียนรู้ของนักเรียน ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยได้เป็นพระสอนศีลธรรมสอนอยู่ เพราะเป็นปัญหาเมื่อผู้วิจัยได้เข้า สอนจะ เห็นความไม่ชอบการเรียนรู้ ซึ่งการสอนของผู้วิจัยถือว่า เป็นสิ่งสำคัญกับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่เหมือนกัน ผู้วิจัยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นหน่วยหนึ่งในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ ย่อมมีการสอบเก็บคะแนน สอบปลายภาค เพื่อวัดผลการ เรียนของนักเรียนเหมือน วิชาอื่นเช่นกัน จึงต้องทำการวิจัยเพื่อให้ทราบสภาพปัญหาในการจัดการ เรียนการสอนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการนำหลักอิทธิ บาท 4 มาประยุกต์ใช้ เพราะอิทธิ บาท 4 คือ คุณเครื่องทำให้สำเร็จสมประสงค์ หมายถึง ถ้า นักเรียนต้องการเรียนให้จบ เรียนให้สำเร็จ ดังที่ใจหวัง หากประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ เรียนรู้แล้ว ย่อมทำให้นักเรียนสำเร็จสมดังความ มุ่งหวังได้

2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำ กลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตาม

วัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอริยบท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายใน และภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่นการเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่า เด็กมีความจริงจังมากน้อยแค่ไหน ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออก ต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองหรือคุณครูผู้สอน เด็กก็สามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญ ด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับ พระมหาบรรจง ติสโร (ศรีสุข) (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาวิจัยพบว่า หลักอริยบทธรรม 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้า สรรเสริญว่า เป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ถ้าพระอริยสาวกทำให้แจ้งด้วยอริยบทธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจในอริยบทธรรมแล้ว ก็สามารถทำให้อายุยืนยาวได้ถึงหนึ่งกับได้ อริยบทธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ในการทำงานได้ หลักอริยบทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มี 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียรอดทนต่อความลำบากไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดๆ ก็ตาม ขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิตฝึกฝน มีใจรักด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามทำในอาชีพนั้น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตรัสรองหาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆขึ้นไป จากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอริยบท ทุกๆ คนถ้านำหลักอริยบทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพ ถ้ามีความตั้งใจทำยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจถ้า ตั้งใจทำ พยายามในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้งานวิจัยการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ทำให้เห็นว่ ฉันทะ คือมีใจรัก พยายามในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียร พยายามที่จะทำสิ่งนั้น จิตตะ คือมีจิตฝึกฝนมีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น วิมังสา คือมี ปัญญา ใช้คิดพิจารณา ตรวจสอบสิ่งที่ทำอยู่นั้น คุณธรรมทั้ง 4

ประการนี้ ต้องทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืน เป็นหนึ่งเดียว จึงจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อ บรรลุเป้าหมายประสบความสำเร็จใน สิ่งที่ทำอยู่นั้น ธรรมทั้งสี่ประเภทนี้รวมกันแล้วจึงเรียกว่า อธิบาท 4 การประยุกต์ใช้หลักอธิบาท 4 ในการเรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วยหลักธรรมที่เป็นหลักของอธิบาท 4 ในการเรียนรู้ที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องประกอบไปด้วย หลักธรรมทั้ง 4 ที่เกี่ยวเนื่องกัน คือ ฉันทะ มีความพอใจรักใคร่ในการเล่าเรียน ตั้งแต่นั่นจนสำเร็จ การศึกษาในระดับที่ตั้งใจไว้ วิริยะ มีความเพียรพยายามในการเล่าเรียน อย่างตั้งใจ ไม่ว่าจะมีความอุปสรรคใดๆมาขวางกั้นไม่ลดละความพยายาม ตั้งใจเล่าเรียนจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ เอาใส่ฝึกฝนในการเล่าเรียน มีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะเรียนจบให้ได้ตามเป้าหมายที่วางเอาไว้และทำให้ดีที่สุดอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในการเล่าเรียนว่ามี ข้อบกพร่องประการใดเพื่อจะได้ทำการแก้ไข และข้อดีอะไรที่จะต้องรักษาไว้และทำเพิ่มเติม เพื่อ บรรลุตามประสงค์ที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

- ณิชาภัทร เงินจัตุรัส. (2555). *การประยุกต์หลักอธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2549). *ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องยากที่ทำได้จริง*. กรุงเทพฯ : อัลฟ่า มิเลเนียม
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต.). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวล ศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชินกฤต จิรวโส (รูปสะอาด). (2563). *การประยุกต์ใช้หลักอธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตูม ตำบล บ้านจันทน์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ตีสโรณ (ศรีสุข). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอธิบาทธรรม 4 ใน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ
ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ

AN APPLICATION OF SATIPATTHANA IV OF DHAMMA PRACTICE OF
BUDDHISTS IN KHOKKWANG SUB-DISTRICT, BUNGKLA DISTRICT,
BUENGGAN PROVINCE

¹พระอธิการทัดถน กตปุญโญ, ²สมเดช นามเกต และ ³บุญส่ง สิ้นจูนอก

¹PhraathikanThadthon Katapuñño, ²Somdet Namket,
and ³Boonsong Sinthunok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Thadthon_k@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า หลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย 1. กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน การมีสติไม่ลืมหว่ากาย เป็นแค่ที่รวมของธาตุ 4 2. เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน การมีสติไม่ลืมหว่าเวทนา, ทั้งสุข ทุกข์ อุเบกขา มีและไม่มีอามิส 3. จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน การมีสติไม่ลืมหว่าจิตมีเหตุใกล้ และ 4. ธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน การมีสติไม่ลืมหว่าโลกียธรรมทั้งปวงเกิดจากเหตุปัจจัยการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ ใน 4 ด้าน คือ 1) การประยุกต์ใช้กายานุปัสสนา (1) ด้านอิริยาบถ 4 คือ การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นการพัฒนาในอิริยาบถ 4 อย่างมีสติ ซึ่งต้องมีความอดทนรู้เวทนาอยู่เสมอ (2) ด้านการทำงาน เป็นการฝึกสติ

¹ นิสิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

อยู่กับการเห็น มีสติอยู่กับกาย สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ด้านชีวิตประจำวัน ในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะมีสติอยู่กับสิ่งที่ทำในปัจจุบัน 2) การประยุกต์ใช้เวทนานุปัสสนา (1) ด้านชีวิตประจำวัน การใช้สติกำกับดูรู้เท่าทันเวทนา 3 อย่าง ได้แก่ สุขเวทนา ทุกขเวทนา และอุเบกขาเวทนา (2) ด้านร่างกาย การนั่งสมาธิที่มีความเจ็บปวด ต้องอดทนต่อความลำบาก ตรากตรำ (3) ด้านสังคม การถูกดูหมิ่นดูแคลนถูกเหยียดหยามและการนินทา ต้องมีความอดทนต่อความเจ็บใจ (4) ด้านครอบครัว ต้องอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยและปัญหาในครอบครัว (5) ด้านอารมณ์ทุกข์-สุข ไม่ปล่อยไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น ปรับอารมณ์ให้สมดุล 3) การประยุกต์ใช้จิตตานุปัสสนา (1) ด้านสังคม ในการอยู่ร่วมกับคนอื่น ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น (2) ด้านครอบครัว ไม่คิดมากปัญหาเรื่องครอบครัว ๆ ต้องมีความจริงใจต่อกัน (3) ด้านใจ การไม่แสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เมื่อโกรธ ไม่ชอบ (4) ด้านตนเอง เราสามารถฝึกจิตให้สงบได้ด้วยตนเอง 4) การประยุกต์ใช้ธัมมานุปัสสนา (1) ด้านชีวิตประจำวัน ในกฎ ไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีอัตตา ไม่มีตัวตน ไม่มีตัวเรา หรือไม่มีของเรา โดยกำจัดความมีกามและความขี้เกียจ (2) ด้านการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ มากขึ้น (3) ด้านครอบครัว มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (4) ด้านอารมณ์ สภาวะที่ควบคุมได้ยาก การใช้สติจดจ่อพิจารณาต่อความเป็นไปของนิรโรค 5, ชั้น 5, อายุตนะ 12, โพชนงค์ 7 และอริยสัจ 4

คำสำคัญ : การประยุกต์, สติปัฏฐาน 4, การปฏิบัติธรรม, ชาวพุทธ,

Abstract

The purpose of this study is to explore the concept of the Four Foundations of Mindfulness (Mahāsatipaṭṭhāna) in the Theravāda Buddhist scripture, to examine the current situation of Buddhist practice in the upper area of Bueng Kan province, the province in the northeast plateau of Thailand, and to study the application of the Four Foundations of Mindfulness in Buddhist practice in the area. The data in this study was employed through documentary analysis and in-depth interviews, using a qualitative research methodology. The result indicated that one of the most fundamental concepts for practice in the Buddhist tradition is mindfulness. Mahāsatipaṭṭhāna Sutta, the great discourse on the establishing of awareness, is the practical approach for developing self-knowledge to extinguish all suffering and to realize liberation, the ultimate peace of mankind through Kāyānupassanā Satipaṭṭhāna (contemplation on the body),

Vedanānupassanā Satipaṭṭhāna (contemplation on the sensations), Cittānupassanā Satipaṭṭhāna (contemplation on the mind), and Dhammānupassanā Satipaṭṭhāna (contemplation on the mind-objects). The majority of dharma practitioners in the study area currently understand and are conscious of the four foundations of mindfulness, which include training the mind to know things as they are, engaging in walking and sitting meditations to contemplate on the body, sensations, mind, and mind-objects, and also use mindfulness to put practical principles into practice for quality living. The Four Foundations of Mindfulness has been applied by Dharma practitioners in the study area to evoke self-development in a range of dimensions, including physical, mental, intellectual, and social, as holistic well-being. Moreover, it can be utilized in society today in daily life, family, and occupation as well as harmonious coexistence in community and society.

Keywords: Application, the Four Foundations of Mindfulness, Buddhist practitioner

บทนำ

การพัฒนาทางด้านสังคมยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามกระแส โลก ภิวัตน์แห่งสังคมออนไลน์ จึงทำให้วิถีชีวิตและจิตใจของผู้คนไวต่อการสัมผัสกับความทุกข์ และยากที่จะได้สัมผัสกับสันติสุขอย่างแท้จริง แม้ว่ามีวัตถุเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากเพียงใดก็ตาม หากว่าด้านจิตใจของคนเราไม่ได้รับการอบรมพัฒนาควบคู่ไปด้วย ก็ยังจะทำให้สังคมของเราระคนไปด้วยความทุกข์ มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในทุกด้านกายภาพ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม การพัฒนาด้านจิตใจจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งแก่ทุกคนทุกสังคม ที่ควรตระหนักรู้และให้ความใส่ใจแล้วน้อมนำไปปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น ในการพัฒนาจิตใจให้บรรลุสันติสุขเพื่อชีวิตที่ดีงามตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ การศึกษาหลักธรรมจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และน้อมนำหลักธรรมนั้น ๆ ไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเรื่องการฝึกเจริญสติ ทั้งตามหลักสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นมรรควิธีที่ฝึกอบรมเป็นพื้นฐานอย่างมั่นคงดีแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้ฝึกปฏิบัติเกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญาตามลำดับ อันเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ความสุข สงบการรู้แจ้ง อิสระภาพ และบรรลุถึงบรมสุขอย่างแท้จริง อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา การเจริญสติในทางพระพุทธศาสนานั้น จะยึดหลักการตามหลักสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งถือว่าเป็นทางสายตรงและเป็นทางสายเอก ที่จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่จุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวงได้

ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 ประการ”(ที.ม. (ไทย) 10/373/301.)

การฝึกเจริญสติตามหลักอานาปานสติ ก็เป็นวิธีการเจริญสติอีกอย่างหนึ่งที่นิยมฝึกปฏิบัติกันเป็นส่วนมาก และพระพุทธองค์ก็ทรงสรรเสริญมาก ทรงสนับสนุนบ่อยครั้งให้ภิกษุทั้งหลายฝึกปฏิบัติ เพราะแม้แต่พระองค์เองก็ทรงใช้อานาปานสตินี้ เป็นวิหารธรรมทั้งก่อนและหลังการตรัสรู้ ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุเหล่าใดเป็นพระเสขะยังไม่บรรลุอรหัตตผล ย่อมปรารถนาธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมอยู่ อานาปานสติสมาธิที่ภิกษุเหล่านั้นเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะ ส่วนภิกษุเหล่าใดเป็นอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ อานาปานสติสมาธิที่ภิกษุเหล่านั้นเจริญ ทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความอยู่เป็นสุขในขณะปัจจุบันและเพื่อมีสติ มีสัมปชัญญะ”(ส.ม. (ไทย) 19/987/469-470.)

การที่ชาวพุทธตำบลโคกกวาง จะพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็นการงานทางโลกหรือการงานทางธรรมนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะหลัก สติปัฏฐาน 4 ในการเจริญสติ เพราะสติมีความสำคัญอย่างมากต่อบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา ที่จะช่วยให้สามารถขจัดปัญหาและแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ในการดำรงชีพให้ลุล่วงผ่านไป ด้วยดีจากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ” ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าผลจากการศึกษาวิจัย จะเกิดอานิสงส์และเป็นประโยชน์ต่อชาวพุทธ ตำบล โคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ เป็นอย่างมาก และชาวพุทธในชุมชนอื่นก็สามารถนำหลักการดังกล่าวไปปรับใช้ในการปฏิบัติธรรมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร
2. เพื่อการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ เป็นอย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลที่หลัก

กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ในตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 20 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ได้แบ่งออกแบบสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คือ คำถามข้อมูลทั่วไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 คือ ข้อคำถามเกี่ยวกับ สภาพปัจจุบันการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบล โคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ และการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือ วิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กลุ่มเป้าหมายในขอบเขต ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. จากการศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่ามีหลายพระสูตร พบว่า สติปัฏฐาน 4 หมายถึง การเจริญสติ การตั้งสติไว้เป็นประธาน การตั้งสติไว้เบื้องหน้า การตั้งมั่นแห่งสติ หมายถึง การที่สติแล่นเข้าไปตั้งอยู่ในอารมณ์ มีสติ เข้าจดจ้องกำกับทุกขณะ โดยถือว่าไม่งาม เป็นทุกข์ ไม่เที่ยง และไม่ใช่อัตน เพื่อให้อจิตจดจ่ออยู่กับอารมณ์ฐานกาย เวทนา จิต และธรรม และเป็นทางเอกที่บุคคลพึงไปผู้เดียวที่มีวิัตถุประสงค์ เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์

เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน สติปัฏฐานมี 4 ประการ ซึ่งมีหลักการกำหนดหรือพิจารณา ดังนี้

1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นกายในกาย) การมีสติระลึกถึงกายเป็นฐาน ซึ่งกายในที่นี้หมายถึงประชุมหรือรวม นั่นคือธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟมาประชุมรวมกันเป็นร่างกาย ไม่มองกายด้วยความเป็น คน สัตว์ เรา เขา แต่มองแยกเป็นรูปธรรมหนึ่ง ๆ เห็นความเกิดดับ กายล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา) การมีสติระลึกถึงเวทนาเป็นฐาน ไม่มองเวทนาด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขาคือ ไม่มองว่าเรากำลังทุกข์ หรือเรากำลังสุขหรือเราเฉย ๆ แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความเกิดดับ เวทนาล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นจิตในจิต) การมีสติระลึกถึงจิตเป็นฐาน เป็นการนำจิตมาระลึกถึงเจตสิกหรือรู้จิตก็ได้ ไม่มองจิตด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา คือไม่มองว่าเรากำลังคิด เรากำลังโกรธ หรือเรากำลังเหม่อลอย แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความเกิดดับ จิตล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย) การมีสติระลึกถึงสภาวะธรรมเป็นฐาน ทั้งรูปธรรมและนามธรรมล้วนมีความเกิดดับ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาโดยกำหนดและพิจารณา 3 ประการ คือ 1) มีความเพียร เฝ้ากิเลสให้เร่าร้อน 2) มีสัมปชัญญะรู้รูปรนามได้อย่างชัดเจนอยู่ตลอดเวลา 3) มีสติ ระลึกได้อย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอไม่ขาดสติ และมีเป้าหมายอย่างเดียวคือ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

ดังนั้น การเจริญสติปัฏฐาน 4 นี้จัดเป็นหลักของการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา บุคคลผู้ปรารถนา จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้ทราบความหมาย และควรศึกษาเกี่ยวกับประเภทของสมณะและวิปัสสนา ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา จากนั้นพึงศึกษาถึงมูลเหตุให้เกิดมหาสติปัฏฐานสูตร และมหาสติปัฏฐานสูตรทั้งโดยย่อ และโดยพิสดารพร้อมด้วยอานิสงส์ในการปฏิบัติว่า จะให้ผลดีอย่างไรบ้าง เพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ากับการศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในพระพุทธศาสนาเถรวาทการเห็นแจ้ง คือเห็นแจ้งในรูปนาม เป็นไปในลักษณะทั้ง 3 คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน โดยความเป็นจริง จึงจะถือเอาซึ่ง มรรคผล นิพพานได้ และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตที่สูงที่สุด มีความประเสริฐวิเศษสุด มีอำนาจประหารกิเลส และกำจัดสังโยชน์ได้ มีปรากฏอยู่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เมื่อปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน 4 แล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ในการปฏิบัติ คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติได้ความรู้ ความเข้าใจ ในวิธีปฏิบัติวิปัสสนา ทำให้คนฉลาดในหลัก

ความจริงคือ รู้ปรมาตถธรรม ไม่หลงติดอยู่ในบัญญัติธรรมอันเป็นเพียงโลกสมมติ ทำให้เป็นคนดีมีศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม

2. การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ ผลจากการวิจัย พบว่า

2.1 รูปแบบการปฏิบัติกายานุปัสสนา กายานุปัสสนา มีรูปแบบการปฏิบัติคือ การมีสติกำหนดพิจารณากำกับ รู้เท่าทันเรื่องทางกาย ได้แก่ 1) การกำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกในปัจจุบัน 2) การกำหนดรู้ิริยาบถไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน หรือร่างกายอยู่ในอาการอย่างไร ก็รู้ชัดในอาการนั้น ๆ 3) การกำหนดรู้อยู่กับปัจจุบันในการกระทำใดๆ ว่ากำลังทำอะไรอยู่ เช่น การก้าวเดิน การเหลียวมอง การเหยียดมือ เหยียดเท้า การคู้ กิน ดื่ม เคี้ยว ถ่าย ปัสสาวะ การพูด การนั่ง เป็นต้น เป็นการปฏิบัติในอิริยาบถ 4 ได้แก่ ยืน เดิน นั่ง นอน เช่น มีรูปแบบการปฏิบัติคือ ยืน 15 นาที, เดินจงกรม 15 นาที, นั่งสมาธิ 30 นาที เป็นการกำหนดรู้ิริยาบถไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน ก็รู้ชัดในอาการนั้นๆ

2.2 รูปแบบการปฏิบัติเวทนานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา มีรูปแบบการปฏิบัติคือ การมีสติระลึกรู้เวทนาเป็นฐาน ไม่มองเวทนาด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขาคือไม่มองว่าเรากำลังทุกข์ หรือเรากำลังสุข หรือเราเฉยๆ แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความเกิดดับ เวทнал้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายคือ พิจารณาความรู้สึกสุข ทุกข์ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ (อุเบกขา) มีสติกำหนดให้รู้เท่าทันอารมณ์เวทนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สุข-ทุกข์ อยู่ที่ใจกำหนด เวทนาอยู่ที่การกำหนดอุเบกขา ระลึกถึงความเจ็บปวดอย่างปล่อยวาง จิตอยู่ที่ลมหายใจเข้า-ออก มองว่าเวทนาเป็นตัวแทนปัญหาที่เข้ามาบรรจบจิตใจอยู่ตลอดเวลาที่กำหนดรู้ เมื่อเสวยทุกข์เวทณาก็กำหนดตามความรู้สึกนั้นๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เจ็บหนอ ปวดหนอ ร้อนหนอ เสวยสุขเวทณาก็กำหนดตามความรู้สึกนั้นๆ ที่เกิดขึ้นว่า สุขหนอ สบายหนอ เป็นต้น

2.3 รูปแบบการปฏิบัติจิตตานุปัสสนา การกำหนดรู้อาการของจิต การรับรู้อารมณ์ การใส่ใจในอารมณ์เหล่านั้นด้วยการกำหนดรู้เท่าทันอาการของจิต กำหนดจิต ระลึกถึงความสงบ ให้จิตอยู่ในความว่างเปล่า กำหนดความรู้สึกที่ ลมหายใจเข้าออก เมื่อจิตสงบแล้วก็กำหนดรู้ว่า ว่าจิตสงบ เมื่อจิตไม่สงบ ก็กำหนดรู้ว่า จิตไม่สงบ แต่เมื่อนั่งสมาธิแล้ว สติกำหนดพิจารณาจิต รู้เท่าทันจิต กำหนดจิต ระลึกถึงความสงบ สติกำหนดพิจารณาจิต กำหนดรู้ทันสภาวะจิตที่เกิดขึ้นเท่านั้น โดยไม่ต้องไปปรุงแต่ง (สังขาร) ให้เกิดความรู้สึกใดๆ ทั้งสิ้น เรียกว่า เป็นการใช้สติดูจิต

2.4 รูปแบบการปฏิบัติธัมมานุปัสสนา ดังนี้

1) ระลึกรู้ปัจจุบันขณะของตนว่ากำลังเกิดภาวะใด มีสุข มีทุกข์ มีโลภ มีโกรธ มีหิ มีปีติ สถานการณ์และภาวะเหล่านี้ต้องนำหลักธรรมเข้ามาควบคุม

2) การมีสติกำหนดพิจารณารู้เท่าทันนิรณ 5 คือ สิ่งที่ปิดกั้นการทำความคิด สิ่งที กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี ได้แก่ 1) กามฉันทะ ความ พ้อใจในกาม, ความต้องการกามคุณ 2) พยาบาท ความคิดร้าย, ความขัดเคืองแค้นใจ 3) ถีนมิทธะ ความหดหู่และเซื่องซึม 4) อุทธัจจกุกกุกจะ ความฟุ้งซ่านและความกระวนกระวายกลุ่มกังวล 5) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย ซึ่งต้องเอาชนะให้ได้ด้วยความวิริยะ

3) การมีสติกำหนดพิจารณาธรรม รู้เท่าทันสภาวธรรม หมายถึง การใช้สติจดจ่อ พิจารณาต่อความเป็นไปของธรรม 6 ประการคือ ขันธ์ 5 อายุตนะ 12 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22 อริยสัจ 4 และ ปฏิจจสมุปบาท 12 แล้วแต่จะเลือกปฏิบัติ เมื่อย่อยลงแล้วได้แก่รูปกับนามนั่นเอง

4) รู้เท่าทันธรรม เพื่อให้เกิดนิพพิทา และภูมิรู้ภูมิญาณความรู้ความเข้าใจอย่าง ปรมาตถ์ใน สิ่งต่างๆ เมื่อเกิดกาย เวทนา หรือจิต แล้วเกิดเห็นธรรมะใดๆ ก็หยิบยกขึ้นมาพิจารณา ในสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การคิดนึกนี้ไม่ใช่การคิดนึกปรุงแต่งที่ก่อให้เกิดทุกข์ แต่เป็น การคิดนึกที่จำเป็นในการดับทุกข์อย่างยิ่ง เช่น เห็นทุกข์หรือรู้ว่าเป็นทุกข์ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธตำบล โคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ ผลจากการวิจัย พบว่า รูปแบบการปฏิบัติ กายานุปัสสนา มีรูปแบบการ ปฏิบัติคือ การมีสติกำหนดพิจารณากำกับ รู้เท่าทันเรื่องทางกาย ได้แก่ 1) การกำหนดรู้ลมหายใจ เข้าออกในปัจจุบัน 2) การกำหนดรู้ิริยาบถไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน หรือร่างกายอยู่ในอาการ อย่างไร ก็รู้ชัดในอาการนั้นๆ 3) การกำหนดรู้อยู่กับปัจจุบันในการกระทำใด ๆ ว่ากำลังทำสิ่งใดอยู่ เช่น การก้าวเดิน การเหลียวมอง การเหยียดมือ เหยียดเท้า การคู้ กิน ดื่ม เคี้ยว ถ่าย ปัสสาวะ การ พุด การนั่ง เป็นต้น เป็นการกำหนดรู้ิริยาบถไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน ก็รู้ชัดในอาการนั้นๆ 1) วิธีการกำหนดในการปฏิบัติกายานุปัสสนา มีวิธีการกำหนดในการปฏิบัติธรรมคือ มีสติกำหนดใน ิริยาบถต่างๆ เช่น การยืน เดิน นั่ง นอนอยู่เสมอ เป็นการกำหนดนั่งนอน ยืนนอน เดินนอน ระลึก รู้ตัวเองอยู่ตลอดเวลา เมื่อเดินจงกรมก็ต้องตั้งสติกำหนดการเดิน ช้าอย่าง ขว้าง เมื่อนั่งก็ต้องตั้ง สติกำหนดการพอง-ยุบของท้อง เมื่อยืนก็มีสติตั้งมั่นในขณะที่ยืน ซึ่งการกำหนดในการปฏิบัติธรรม ขึ้นอยู่กับการใช้ฐานนั้น ๆ 2) การปฏิบัติธรรมตามหลักกายานุปัสสนาเกิดผลต่อผู้ปฏิบัติ คือ ทำให้ สติรู้เท่าทันในิริยาบถต่างๆ การยืน เดิน นั่ง นอน ทำให้รู้เท่าทันอาการต่างๆ และหาวิธีดับความ เวทณานั้นๆ ทำให้ทราบหลักความจริงคือรู้ปรมาตถธรรม ได้เดินทางสายกลาง ไม่หลงติดอยู่ในโลก

สมมติ มีความสุขมากขึ้น ไม่่วนวายไปตามกระแสโลก ทำให้รู้ตัวเองว่ากำลังทำอะไรอยู่ มีความอดทนมากยิ่งขึ้น 3) การประยุกต์ใช้กายานุปัสสนา คือ 1. ประยุกต์ใช้ในด้านอิริยาบถ 4 คือ การเดิน การยืน การนั่ง การนอน โดยการระลึกอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไร ซึ่งกำหนดให้มีความพอดี เป็นการพัฒนาในอิริยาบถ 4 อย่างมีสติ ซึ่งต้องมีความอดทน รู้เวทนาอยู่เสมอ 2. ประยุกต์ใช้ในการการทำงาน และการทำกิจต่างๆ เป็นการฝึกสติอยู่กับการเห็น มีสติอยู่กับกาย สามารถทำงานได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพ 3. ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน (หลับ) ในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะมีสติอยู่กับสิ่งที่ทำในปัจจุบัน รูปแบบการปฏิบัติ เวทนานุปัสสนา มีรูปแบบการปฏิบัติคือ การมีสติระลึกรู้เวทนาเป็นฐาน ไม่มองเวทนาด้วยความเป็นคน สัตว์ เรา เขา คือไม่มองว่าเรากำลังทุกข์ หรือเรากำลังสุข หรือเราเฉย ๆ แต่มองแยกเป็นนามธรรมอย่างหนึ่ง เห็นความเกิดดับ เวทนาล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายคือ พิจารณาความรู้สึกละเอียดทุกขะ ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ (อุเบกขา) มีสติกำหนดให้รู้เท่าทันอารมณ์เวทนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เจ็บหนอ ปวดหนอ ร้อนหนอ เสวยสุขเวทนาจึงกำหนดตามความรู้สึกนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นว่า สุขหนอ สบายหนอ เป็นต้น 1) วิธีการกำหนดในการปฏิบัติเวทนานุปัสสนา สุข-ทุกข์ กำหนดรู้ว่า สุข-ทุกข์ เวทนา กำหนดรู้ว่า เจ็บ-ปวด จิต กำหนดรู้ในตนเอง การนั่งสมาธิแบบ “พองหนอ – ยุบหนอ” ผู้ปฏิบัติพึงตั้งสติจดจ่อดูอาการพอง อาการยุบของหน้าท้อง เวลาหายใจเข้าหน้าท้องพองขึ้น ให้กำหนดรู้ตามอาการที่ท้องพองว่า “พอง” ไปจนสุดพองให้กำหนดว่า “หนอ” เมื่อสุดพอง เมื่อหน้าท้องเริ่มยุบให้กำหนดรู้ตามอาการที่ท้องยุบว่า “ยุบ” ไปจนสุดยุบให้กำหนดว่า “หนอ” การกำหนดอาการของหน้าท้องพอง-ยุบนี้ ให้ใส่ใจที่อาการพอง อาการยุบ คือตามรู้สภาวะธรรมที่เกิดขึ้นจริงของท้องพอง ท้องยุบที่ชัดเจน 2) การปฏิบัติธรรมตามหลักเวทนานุปัสสนาเกิดผลต่อผู้ปฏิบัติ คือ ทำให้รู้จักกำหนดเวทนา รู้เท่าทันความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นตามสภาวะความเป็นจริง รู้เท่าทันความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ทำให้เกิดความอดทน และความเคยชินในสังขารร่างกาย เกิดความเบื่อหน่ายในสังขารที่ต้องเจ็บปวดหรือเกิดโรคร้ายไข้เจ็บอดทนต่อความเจ็บปวด และมีความอดทนต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น 3) การประยุกต์ใช้เวทนานุปัสสนา คือ 1. ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ในการใช้สติกำกับดูรู้เท่าทันเวทนาทั้ง 3 อย่าง ได้แก่ 1) สุขเวทนา 2) ทุกขเวทนา และ 3) อุเบกขาเวทนา 2. ประยุกต์ใช้ในด้านร่างกาย การนั่งที่มีความเจ็บปวด และร่างกายที่ไม่ค่อยสบาย จึงจำเป็นที่ต้องมีสติในการปฏิบัติธรรมให้มาก ด้านความอดทนต่อความลำบาก ตรากตรำ 3. ประยุกต์ใช้ในด้านสังคม อดทนต่อการดูหมิ่นดูแคลนถูกเหยียดหยาม และการนิทาว่าร้ายจากเพื่อนร่วมงาน จึงต้องมีความอดทนต่อความเจ็บใจ 4. ประยุกต์ใช้ในด้านครอบครัวอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยที่ต้องดูแลคนในครอบครัว 5. ประยุกต์ใช้ในด้านอารมณ์ทุกข์-สุข เพื่อปรับอารมณ์ให้สมดุลและไม่ปล่อยไปตามอารมณ์นั้นๆ

ซึ่งมีความสอดคล้องกับพระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชีโนโรโส) (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการสอนวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางของสำนักวิปัสสนาวิเวกาศรม” พบว่า ได้มีการนำหลักสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร ซึ่งแยกออกเป็น 4 หมวดใหญ่คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมวดเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมวดจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานและหมวดธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน นำมาศึกษาและนำมาปรับใช้ในการปฏิบัติจริง พร้อมสรุปให้เห็นว่า สติปัฏฐาน 4 ก็คือ การกำหนดรูปรูปนามนั่นเอง โดยมุ่งเน้นที่รูปรูปนามของแต่ละคนเป็นหลัก วิธีที่นำมาปรับใช้คือ สอนให้ผู้ปฏิบัติกำหนดรูปรูปนามในการเคลื่อนไหวอริยาบถใหญ่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และอริยาบถย่อย เป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็ให้พิจารณาเวทนา ความคิด และพิจารณาธรรมไปตามวาระที่เหมาะสม เห็นได้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของสำนักวิปัสสนาวิเวกาศรม มีความสอดคล้องกับวิธีปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ พระมหาปรีชา สมจิตโต (สัปพัน) (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร” ผลการวิจัยพบว่า วิปัสสนากรรมฐานตามมหาสติปัฏฐานสูตร ได้กล่าวถึงหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยความเป็นพระไตรลักษณ์ มหาสติปัฏฐานสูตร มีหลักธรรมสำคัญอยู่ 4 ประการ ในการนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ คือ 1. การกำหนดพิจารณาตามดูภายในกายอยู่เป็นประจำ 2. การกำหนดพิจารณาตามดูเวทนาในเวทนาอยู่เป็นประจำ 3. การกำหนดพิจารณาตามดูจิตในจิตอยู่เป็นประจำ 4. การกำหนดพิจารณาตามดูธรรมในธรรมอยู่เป็นประจำ และสอดคล้องกับ พระสมบุรณ์ ปญฺญวฑฺโฒ (อุทา) (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อินทรี 5 ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา 7 เดือน” ผลการวิจัย พบว่าในขณะที่เจริญสติปัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น องค์มรรคอื่น ๆ มีสัมมาสังกัปปะ เป็นต้น ตลอดจนทั้งองค์ธรรมอื่น ๆ มีอินทรี 5 เป็นต้น ก็ได้รับการพัฒนาให้เกิดและเจริญขึ้นด้วยเช่นกัน เพราะองค์ธรรมในอินทรี 5 เป็นต้น ก็มีหน้าที่เข้าซ้อนกับองค์มรรค เช่น สตินทรี และสติสัมโพชฌงค์ ก็เป็นอันเดียวกับสัมมาสติและองค์ธรรมอื่น นอกจากองค์ธรรมในอริยมรรคก็มีอยู่ในการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานนี้ ด้วยเช่นกัน เช่น ศรัทธาในอินทรี 5 (อันเดียวกับพละ 5) และปิติในโพชฌงค์ 7 การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน จึงเท่ากับการปฏิบัติองค์ธรรมในหมวดต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้พร้อมกันกล่าวอีกอย่าง คือ โพธิปักขิยธรรม 37 อันเป็นข้อปฏิบัติหรือองค์ธรรมเพื่อการตรัสรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธ ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ พบว่า

1. ความรู้ในเรื่องหลักสติปัฏฐาน 4 ส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจว่า สติปัฏฐาน 4 คือ การมีสติระลึกรู้ในกาย เวทนา จิต ธรรม ซึ่งการมีสติระลึกรู้กายเป็นฐาน ธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ มาประชุมรวมกันเป็นร่างกาย ไม่มองกายด้วยความเป็น คน สัตว์ เรา เขา แต่มองแยกเป็นรูปธรรมหนึ่งๆ เห็นความเกิดดับของกาย

2. ความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรม (1) หลักสติปัฏฐาน 4 สามารถนำหลักการปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ทั้งทางกาย ทางจิตใจ เพื่อให้เห็นหลักธรรม ความอดทน(2) หลักสติในชีวิตประจำวัน และนำหลักการปฏิบัติต่าง ๆ ไปปรับใช้ในการเข้าปรีวาสกรรม ในการนำสติระลึกรู้มาใช้ในการปฏิบัติธรรม ในฐานกาย ได้แก่ การเดินจงกรม และการนั่งสมาธิ และปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ชุมชนโคกกวางมีการปฏิบัติธรรม คือ (1) การปฏิบัติธรรม ตามที่วัดจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา การเข้ากรรมฐานหรือการปฏิบัติธรรมประมาณ 4-5 วัน ซึ่งพระสงฆ์ได้เทศนา และสอนแนวปฏิบัติธรรมให้พุทธศาสนิกชนในชุมชนมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ และสามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีพได้(2) การรักษาอุโบสถศีล หรือศีล 8 หรือบวชเนก ชัมมะ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (3) การจัดกิจกรรม คือ*โครงการปฏิบัติธรรมในงานวันวิสาขบูชาทุกปี *การจัดงานเข้าปรีวาสกรรมทุกปี *การปฏิบัติธรรมในงานสักการะพระธาตุเจดีย์ ทุกปี

4. การปฏิบัติธรรมทำให้เกิดประโยชน์ในชุมชนคือ (1) นำหลักธรรมต่างๆ ไปปรับใช้สำหรับตนเองและสังคม เช่น ในการทำงาน และในสถาบันครอบครัว (2) มีสติระลึกรู้ในสภาวะความเป็นจริงทำให้รู้จักตนเอง และรู้จักปกครองตนเอง ตลอดถึงปกครองผู้อื่นด้วย (3) ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีศีลธรรม ไม่มีปัญหา อาชญากรรม อยู่ด้วยกันด้วยความสงบสันติ มีความรักสามัคคี และเคารพให้เกียรติกันซึ่งกันและกัน (4) เชิญชวนและแนะนำคนในชุมชนให้รู้จักทำบุญ เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา/ปฏิบัติธรรมที่วัดและที่ชุมชน จัดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พระสมบุรณ์ ปญฺญวฑฺฒโน (อุฑา). (2553). *ศึกษาอินทรี 5 ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา*

ตามหลัก สติปัฏฐาน 4 เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา 7 เดือน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูประคุณสรกิจ (สุชาติ ชีโนรโส). (2547). *การศึกษาวิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของสำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปรีชา สมจิตโต (สัปพันธ์). (2562). *การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร
ตามแนวคิดจรรยาวัชระ
APPROACHES FOR DEVELOPING ACADEMIC MANAGEMENT
OF SCHOOLS UNDER THAMMAJAK CONSORTIUM
BASED ON THE CONCEPT OF SOFT SKILLS

¹ศิริพร ศรีวงษ์ญาติดี และ ²เพ็ญวรา ชูประวัตติ

¹Siriporn Sriwongyaddee and ²Penvara Xupravati

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย
Chulalongkorn University, Thailand

¹6380165127@student.chula.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัชระ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัชระทางพฤติกรรม ประชากรที่ศึกษา คือ โรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท จำนวน 6 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 6 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 7 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 48 คน และครูจำนวน 101 คน รวมจำนวน 162 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ฐานนิยม และการจัดลำดับความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ผลการวิจัย พบว่า

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1) การบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร และการวัดและประเมินผล ตามลำดับ ซึ่งการบริหารวิชาการทั้งหมดมีองค์ประกอบจรรยาบรรณที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การคิดขั้นสูง 2) แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาบรรณ โดยนำเสนอตามลำดับความต้องการจำเป็น 4 อันดับ มีทั้งหมด 4 แนวทาง ดังนี้ (1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งเน้นส่งเสริมจรรยาบรรณ ด้านการคิดขั้นสูง (2) พัฒนาระบบการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอน จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยบูรณาการแนวคิดจรรยาบรรณ ด้านการคิดขั้นสูง ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (3) ยกระดับการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการเพิ่มพื้นที่นันทนประโยชน์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจรรยาบรรณด้านการคิดขั้นสูง และ (4) ปรับปรุงการดำเนินการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาให้เป็นไปตามสภาพจริง มุ่งเน้นการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ตามแนวคิดจรรยาบรรณ ด้านการคิดขั้นสูง

คำสำคัญ: บริหารวิชาการ, จรรยาบรรณ, การคิดขั้นสูง

Abstract

The purpose of this research was to 1) investigate the need for the development of academic management of schools under the Thammajak Consortium based on the concept of soft skills and 2) propose approaches for the development of academic management of schools under the Thammajak Consortium based on the concept of soft skills through a descriptive research method. The population is 13 secondary schools in Chainat province under the secondary educational service area office Uthathani Chainat. The total research informants were 162 informants including 6 school directors, 7 deputy directors 48 head of departments and 101 teachers. The research instrument was rating scale questionnaire and rating scale appropriateness and possibility of evaluation form. Quantitative data were analyzed by descriptive statistics to acquire mode and a Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}). The results were as follows: 1) The first priority needed for the development of academic management of schools under the Thammajak Consortium based on the concept of soft skills was the development of teaching materials and learning resources. The lower priorities for development were learning process, curriculum, and, measurement and evaluation, respectively. 2) Approaches to develop academic management of schools under the Thammajak Consortium based on the concept of soft skills presented in order of priority

needed. There are 4 approaches: (1) Developing a school curriculum by analyzing the priorities required in setting the objectives of the course, focusing on promoting higher order thinking. (2) Develop the learning process by encouraging teachers in all departments to integrate higher order thinking soft skills into learning plans. (3) Improve the creation and development of learning resources by expanding the Makerspace to improve students' higher order thinking. (4) Develop authentic measurement and evaluation of schools focusing on learning outcomes in higher order thinking.

Keywords: Academic Management, Soft Skills, Higher order thinking

บทนำ

ปัจจุบันโลกเข้าสู่สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่ต้องเผชิญกับการพัฒนาและการปฏิวัติอย่างรวดเร็วในด้านของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) นาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology) และเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) (Schwab, 2017) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ทำให้ทุกประเทศต้องปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง โดยการพัฒนากำลังคนให้มีทักษะในการผลิต พัฒนาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นกับนานาประเทศ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีทั้งความรู้ ทักษะ และสมรรถนะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อสร้างทุนมนุษย์ที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกในศตวรรษที่ 21 กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการกำหนดการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 -2579 ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศโดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพพัฒนาระบบการบริหารการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพพัฒนา กำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคต กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ส่งผลกระทบทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการเมืองของทุกประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้วยการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉมตลอดจนการดึงดูด พัฒนา รักษากลุ่มผู้มีความสามารถสูง ในขณะที่การทำงานร่วมกันของคนในสังคม จำเป็นต้องใช้ทักษะอยู่สองอย่างหลักๆ กล่าวคือ Hard Skills และ Soft Skills ซึ่ง

Hard Skills เป็นทักษะที่บุคคลใช้ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามความมุ่งหมายขององค์กร (สาคร สุขศรีวงศ์, 2553) และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ผ่านการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552) ในขณะที่ Soft Skills คือ ทักษะที่สำคัญของผู้นำและคนทำงานยุคใหม่ ที่จะช่วยให้บุคลากรสามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อความสำเร็จในงานตามที่องค์กรมุ่งหวัง ในช่วงเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา สถาบันการศึกษาต่างๆ เร่งผลิตบัณฑิตป้อนสู่ตลาดวิชาชีพ คล้ายการผลิตสินค้าในระบบอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างทักษะความรู้ทางวิชาชีพหรือ Hard Skills เป็นอย่างมาก เพื่อป้อนคนเข้าสู่ตลาดแรงงานตามความต้องการ โดยขาดการให้ความสำคัญในการให้ความรู้และพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills แนวคิด soft skills จึงมีบทบาทสำคัญต่อการทำงานในปัจจุบันอย่างยิ่ง ทำให้ทักษะที่เคยจำเป็นสำหรับงานนั้นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะที่เกิดขึ้น เมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้และการฝึกอบรมก็ถูกกดดันเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของแรงงานในการพัฒนาและสร้างทักษะใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

การศึกษาสถานภาพแรงงานในจังหวัดชัยนาท พบว่า ผู้มีงานทำในจังหวัดชัยนาท จำแนกตามสภาพแรงงาน ประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป อยู่ในสภาพแรงงานมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี ตั้งแต่ปี 2560 (สำนักงานแรงงานจังหวัดชัยนาท, 2564) อีกทั้ง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยนาท (2563) ได้รายงานถึง จำนวนนักเรียนที่ศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนที่ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มีจำนวนที่ลดลง ส่งผลให้อนุมานได้ว่านักเรียนในจังหวัดชัยนาท อาจจะออกจากระบบการศึกษาเพื่อทำงานประกอบอาชีพ หรือมีนักเรียนที่ทำงานระหว่างเรียนไปด้วยมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น Soft skills ที่นักวิชาการได้กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรที่จะพัฒนานักเรียนในจังหวัดชัยนาท

จากสภาพและบริบทข้างต้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญ และสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรณทักษะ พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรณทักษะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะดังกล่าวผ่านกระบวนการทางการบริหารวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์แก่ตัวนักเรียนในการทำงานประกอบอาชีพ ครูผู้สอน รวมไปถึงการบริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตธรรมจักรให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาตักษะ
2. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาตักษะ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาตักษะ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท จำนวน 6 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สุ่มมา จากกลุ่มประชากร กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) และเลือกผู้ให้ ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเลือก ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและครูผู้สอน ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 162 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนได้แก่ จรรยาตักษะ ประกอบด้วย 8 ตักษะ ได้แก่ 1) ทศนคติเชิงบวก (Positive Attitude) 2) การสื่อสาร (Communication) 3) การปรับตัว (Adaptability) 4) การจัดการเวลา (Time Management) 5) จริยธรรมในการทำงาน (Work Ethic) 6) การคิดขั้นสูง (Higher order thinking) 7) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) 8) ภาวะผู้นำ (Leadership) ตามกรอบแนวคิดของ UNDERSTANDING MY JOURNEY (2020) และขอบข่ายการบริหารวิชาการ จากแนวคิดของนักวิชาการทั้ง 7 ท่านมา พิจารณาความถี่และสรุปความสอดคล้อง ประกอบด้วย 4 ขอบข่าย ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ และ 4) การ วัดและประเมินผล (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543), กระทรวงศึกษาธิการ (2550), รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550), สุนทร โคตรบรรเทา (2552), สมาน อัสวภูมิ (2551), สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552), สาวิตรี สิทธิชัยกานต์ และ ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2562)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการหาแนวทางพัฒนาการบริหาร วิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาตักษะ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งปัจจุบัน และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อคิดเห็นและเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการหาค่าความถี่ หาค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ โดยการหาฐานนิยม

ผลการวิจัย

จากการศึกษา แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ

ตารางที่ 1 สรุปลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัฑฒะ โดยภาพรวมตามขอบข่ายการบริหารวิชาการและองค์ประกอบจรรยาวัฑฒะ

การบริหารวิชาการ		ประเด็น	องค์ประกอบจรรยาบรรณวิชาชีพ								เฉลี่ยรวม
			ทัศนคติเชิงบวก	การสื่อสาร	การปรับตัว	การจัดกา รเวลา	จริย- ธรรม ในการ ทำงาน	การ คิด ขั้นสูง	การ ทำงาน เป็น ทีม	ภาวะ ผู้นำ	
1. การ พัฒนา หลัก สูตร PNIm odified =0.36 8 (3)	การวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐาน ในการกำหนด จุดมุ่งหมายของ หลักสูตร(1)	D	3.305	3.365	3.242	3.332	3.335	3.239	3.363	3.323	3.313
		I	4.52	4.62	4.511	4.515	4.628	4.651	4.611	4.649	4.588
		PNI _{modified}	0.368	0.373	0.391	0.355	0.388	0.436	0.371	0.399	0.385
		(ลำดับ)	(7)	(5)	(3)	(8)	(4)	(1)	(6)	(2)	
	การกำหนด คุณลักษณะ ของผู้เรียน ในหลักสูตร (2)	D	3.324	3.323	3.305	3.332	3.363	3.329	3.339	3.325	3.330
		I	4.511	4.559	4.52	4.415	4.611	4.622	4.571	4.599	4.551
		PNI _{modified}	0.357	0.372	0.368	0.325	0.371	0.388	0.369	0.383	0.367
		(ลำดับ)	(7)	(3)	(6)	(8)	(4)	(1)	(5)	(2)	
2. การ พัฒนา กระบวนการ เรียนรู้ PNImodified =0.376 (2)	การจัด ประสบการณ์ เรียนรู้ตาม แผนการ จัดการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ (1)	D	3.305	3.341	3.398	3.381	3.375	3.274	3.389	3.399	3.358
		I	4.620	4.695	4.708	4.712	4.623	4.720	4.699	4.628	4.676
		PNI _{modified}	0.398	0.405	0.386	0.394	0.370	0.442	0.387	0.362	0.393
		(ลำดับ)	(3)	(2)	(6)	(4)	(7)	(1)	(5)	(8)	
	การจัด ประสบการณ์ เรียนรู้ ตามแผน กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน(2)	D	3.385	3.358	3.491	3.425	3.355	3.345	3.425	3.363	3.393
		I	4.620	4.668	4.689	4.681	4.625	4.690	4.664	4.628	4.658
		PNI _{modified}	0.365	0.390	0.343	0.367	0.379	0.402	0.362	0.376	0.373
		(ลำดับ)	6	2	8	5	3	1	7	4	
	การจัด ประสบการณ์ เรียนรู้ ตามแผน กิจกรรม เสริม	D	3.401	3.46	3.491	3.482	3.405	3.394	3.504	3.532	3.459
		I	4.689	4.735	4.695	4.752	4.625	4.755	4.748	4.719	4.715
		PNI _{modified}	0.379	0.368	0.345	0.365	0.358	0.401	0.355	0.336	0.363
		(ลำดับ)	2	3	7	4	5	1	6	8	

[illegible]

การบริหารวิชาการ		ประเด็น	องค์ประกอบบรรณทักษะ								เฉลี่ยรวม
			ทัศนคติเชิงบวก	การสื่อสาร	การปรับตัว	การจัดการเวลา	จริยธรรมในการทำงาน	การคิดขั้นสูง	การทำงานเป็นทีม	ภาวะผู้นำ	
3. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ PNImodified = 0.384 (1)	การจัดตั้งและพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับสื่อการเรียนการสอน (2)	D	3.401	3.495	3.432	3.436	3.405	3.38	3.411	3.448	3.426
		I	4.629	4.695	4.723	4.735	4.725	4.757	4.748	4.735	4.718
		PNImodified	0.361	0.343	0.376	0.378	0.388	0.407	0.392	0.373	0.377
		(ลำดับ)	(7)	(8)	(5)	(4)	(3)	(1)	(2)	(6)	
	การสร้างและพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน (1)	D	3.312	3.401	3.322	3.398	3.31	3.301	3.484	3.46	3.374
		I	4.620	4.695	4.619	4.725	4.625	4.757	4.748	4.735	4.691
		PNImodified	0.395	0.380	0.390	0.391	0.397	0.441	0.363	0.368	0.391
		(ลำดับ)	(3)	(6)	(5)	(4)	(2)	(1)	(8)	(7)	
4. การวัดและประเมินผล PNImodified = 0.351 (4)	การกำหนดแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล (3)	D	3.355	3.491	3.487	3.403	3.438	3.345	3.349	3.346	3.402
		I	4.597	4.583	4.558	4.528	4.588	4.627	4.571	4.525	4.572
		PNImodified	0.370	0.313	0.307	0.331	0.334	0.383	0.365	0.352	0.344
		(ลำดับ)	(8)	(7)	(4)	(2)	(3)	(1)	(5)	(6)	
	การจัดทำหรือพัฒนาเครื่องมือ (2)	D	3.455	3.457	3.456	3.407	3.425	3.389	3.439	3.391	3.427
		I	4.515	4.568	4.605	4.615	4.559	4.646	4.623	4.628	4.595
		PNImodified	0.307	0.321	0.332	0.355	0.331	0.371	0.344	0.365	0.341

การบริหารวิชาการ	ประเด็น	องค์ประกอบจรรยาบรรณ								เฉลี่ยรวม
		ทัศนคติเชิงบวก	การสื่อสาร	การปรับตัว	การจัดการเวลา	จริยธรรมในการทำงาน	การคิดขั้นสูง	การทำงานเป็นทีม	ภาวะผู้นำ	
	(ลำดับ)	(7)	(5)	(8)	(3)	(6)	(1)	(4)	(2)	
การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (1)	D	3.405	3.456	3.471	3.478	3.482	3.354	3.356	3.359	3.420
	I	4.620	4.735	4.715	4.727	4.635	4.736	4.611	4.628	4.676
	PNI _{modified}	0.357	0.370	0.358	0.359	0.331	0.412	0.374	0.378	0.367
	(ลำดับ)	(7)	(4)	(6)	(5)	(8)	(1)	(3)	(2)	

หมายเหตุ D: Degree of success (สภาพปัจจุบัน), I: Importance (สภาพที่พึงประสงค์)

PNI_{modified} : Modified Priority Needs Index (ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาบรรณ ลำดับที่ 1 คือ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ (PNI_{modified} = 0.384) รายชื่อย่อยการสร้างและพัฒนาพื้นที่แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียน มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.391) และเมื่อเรียงลำดับรายองค์ประกอบจรรยาบรรณ พบว่า จรรยาบรรณด้านการคิดขั้นสูง มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.441) รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (PNI_{modified} = 0.376) รายชื่อย่อยการดำเนินการจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.393) และเมื่อเรียงลำดับรายองค์ประกอบจรรยาบรรณ พบว่า จรรยาบรรณ ด้านการคิดขั้นสูง มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.442) รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตร (PNI_{modified} = 0.368) รายชื่อย่อยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.385) และเมื่อเรียงลำดับรายองค์ประกอบจรรยาบรรณ พบว่า จรรยาบรรณด้านการคิดขั้นสูง มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.436) และขอบข่ายการบริหารวิชาการที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด คือ การวัดและประเมินผล (PNI_{modified} = 0.351) รายชื่อย่อยการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.367) และเมื่อเรียงลำดับรายองค์ประกอบจรรยาบรรณ พบว่า จรรยาบรรณด้านการคิดขั้นสูง มีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{modified} = 0.412)

2. แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิด จรณทัชชะ ผู้วิจัยนำความต้องการมาสังเคราะห์แนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียน ในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรณทัชชะ จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ซึ่งแนวทางทุกข้อมีฐานนิยามเท่ากับ 5 โดยมี รายละเอียด ดังนี้

แนวทางที่ 1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ในการ กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งเน้น ส่งเสริมจรณทัชชะด้านการคิดขั้นสูง มีวิธีดำเนินการ มี ดังนี้

1) ผู้บริหาร ครูและคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกันประชุม วางแผน วิเคราะห์ บริบทสถานศึกษา สภาพปัจจุบัน และความคาดหวังของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจรณ ทัชชะ ในด้านการคิดขั้นสูง

2) ผู้บริหาร และครู ร่วมกันสำรวจความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชน ที่ มีต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการพัฒนาจรณทัชชะ ในด้านการคิดขั้นสูง

3) ผู้บริหารและครู ร่วมกันกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและผลลัพธ์การเรียนรู้จรณทัชชะ ด้าน การคิดขั้นสูงของผู้เรียนภายในหลักสูตร โดยครอบคลุมเป้าหมายในแต่ละรายวิชา

4) จัดทำเอกสารคู่มือการใช้หลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์การ เรียนรู้ จรณทัชชะด้านการคิดขั้นสูง

5) กำหนดแนวทางวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับการ พัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้จรณทัชชะ ด้านการคิดขั้นสูง ของผู้เรียน

6) รวบรวม วิเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลการใช้หลักสูตรโดยวิเคราะห์ หาจุดแข็ง จุดอ่อน ของหลักสูตรที่เน้นให้ผู้เรียนเกิด ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อสังคม และนำมา ปรับปรุงและพัฒนาผลการใช้หลักสูตร ตามข้อเสนอแนะ

แนวทางที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอน จัดทำแผนการเรียนรู้ โดย บูรณาการแนวคิดจรณทัชชะ ด้านการคิดขั้นสูง ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีวิธีดำเนินการ มีดังนี้

1) ผู้บริหาร และครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ร่วมกัน ประชุมวางแผน การจัดการเรียน การสอนที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้ตรงตามหลักสูตรและตรงตามคุณลักษณะแนวคิดจรณทัชชะ รวมถึงจัดกลุ่มตัวชี้วัดและผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกัน ออกเป็นกลุ่มตามแต่ละระดับชั้น

2) ผู้บริหารและครูร่วมกัน จัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบ บูรณาการข้ามกลุ่มสาระการ เรียนรู้ตามกลุ่มตัวชี้วัด ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จัดไว้ โดยนำเนื้อหาสาระและประเด็นปัญหาต่าง

ๆ ที่ผู้เรียนสนใจ เพิ่มเติมเป็นโจทย์ หรือปัญหา ในการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และดำเนินการสอน เป็นทีมหรือคณะตามหน่วย การเรียนรู้ ที่จัดไว้

3) ผู้บริหารสนับสนุนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนของครู ผ่านกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ในการจัดทำแผนการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิเช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ โครงการเป็นฐาน (Project- Based Learning) และการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นฐาน (Experiential-Based Learning) ที่จะพัฒนาให้นักเรียนจะได้มีคุณลักษณะของจรรยาบรรณ

4) ผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศ จัดการนิเทศแผนการสอนของครู ทุกภาคเรียน เพื่อกำกับติดตาม ประเมินผลและให้คำแนะนำข้อมูลย้อนกลับในการ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

แนวทางที่ 3 ยกระดับการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการเพิ่มพื้นที่ให้นักประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจรรยาบรรณด้านการคิดขั้นสูง มีวิธีดำเนินการ มีดังนี้

1) ผู้บริหารและครูผู้สอน ร่วมกันประชุมวางแผน สิ่งจำเป็นในการสร้าง Makerspace ซึ่งประกอบด้วย งบประมาณ สถานที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ เจ้าหน้าที่ และ ความปลอดภัย

2) ผู้บริหารและครูควบคุม ดูแลการสร้าง Makerspace ตามความเหมาะสมกับงบประมาณพื้นที่ เครื่องมือ อุปกรณ์ และวางแผนระบบ การเข้าใช้งาน

3) ผู้บริหารส่งเสริมให้มี การทดลองใช้แหล่งเรียนรู้ ก่อน ใช้จริง เพื่อประเมิน ความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน และนำข้อมูลการทดลองเข้ามาแก้ไขก่อนใช้จริง

4) ดำเนินการกำกับ ติดตาม และการใช้แหล่งเรียนรู้ โดย มีคณะกรรมการกำกับติดตาม ตรวจสอบ ที่ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ใช้แหล่งเรียนรู้ ว่าสามารถอำนวยความสะดวกใน การวางแผน การทำงาน มีความพร้อมต่อการใช้งาน และเปิดโอกาสให้ใช้แหล่งเรียนรู้ อย่างเท่าเทียมมากน้อยเพียงใด

5) ประเมินผลข้อมูล และนำผลที่ได้มาพัฒนาและปรับปรุง เช่น จัดตั้งแหล่งเรียนรู้หรือจัดหาสื่อความรู้เพิ่มเติม จัดมุมความรู้เสริมประสบการณ์ทั้งในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกสถานที่อย่างสม่ำเสมอ

แนวทางที่ 4 ปรับปรุงการดำเนินการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาให้เป็นไปตามสภาพจริง มุ่งเน้นการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ตามแนวคิดจรรยาวัชระ ด้านการคิดขั้นสูง มีวิธีดำเนินการ มีดังนี้

1) ผู้บริหารและครูผู้สอน ร่วมกันประชุมวางแผนเพื่อกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอนวัดและประเมินผล โดยเน้นการประเมินผลด้านการคิดขั้นสูง

2) ผู้บริหารจัดกิจกรรมอบรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในตัวชี้วัดผลลัพธ์การเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการออกแบบเครื่องมือในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ที่มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดผลลัพธ์การเรียนรู้ ด้านการคิดขั้นสูงในแต่ละรายวิชา

3) ผู้บริหารจัดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูในแต่ละกลุ่มสาระฯ ในการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย โดยเฉพาะการวัด ผู้เรียนในด้านการคิดขั้นสูง โดยครูผู้สอนจัดทำแบบสังเกตพฤติกรรมที่ประเมินได้จริง หรือวัดและประเมินผลด้านการคิดขั้นสูงโดยใช้ สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

4) ครูผู้สอนดำเนินการตรวจสอบ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม สถานการณ์จำลอง การประเมินการทำโครงงานของนักเรียน และควรให้ผู้เรียนรับทราบเกณฑ์ดังกล่าวด้วยเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

5) รวบรวม วิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล และนำผลที่ได้จากการดำเนินการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่เน้นการประเมินด้านการคิดขั้นสูง มาใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างต่อเนื่อง และนำไปพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการวัดและประเมินผลผู้เรียน ที่ส่งเสริมจรรยาวัชระ ด้านการคิดขั้นสูงได้ในอนาคต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัชระ ลำดับความต้องการจำเป็นโดยภาพรวมด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร และการวัดและประเมินผล โดยผู้วิจัยขออภิปรายผลความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรรยาวัชระ จำแนกตามลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการข้างต้น รายละเอียดดังนี้

1. **ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้** ผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า โรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ กลยุทธ์เชิงนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน ซึ่งกล่าวถึงตัวชี้วัดด้านสถานศึกษา คือ ร้อยละของสถานศึกษาที่จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Rex (2017) ที่เห็นว่าควร มีการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียน เนื่องจาก แหล่งเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิด การเข้าใจผู้อื่น การสร้างแบบจำลอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหาได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวทางการบริหารวิชาการ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ คือ แนวทางที่ 1 ยกระดับการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการเพิ่มพื้นที่นันทนาการเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการคิดขั้นสูง แสดงให้เห็นว่า การสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน เน้นการลงมือปฏิบัติ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม สื่อ และอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550; รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2550; ปยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) เช่นเดียวกับ ซึ่งสอดคล้องกับ Torrance (1965) ที่กล่าวว่าความคิดสามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น ครูผู้สอนจะต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้เท่าทันเทคโนโลยีอยู่เสมอ สามารถ ใช้เทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ต้องมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความรู้และทักษะของตนเองอยู่เสมอ โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาตนเอง เรียนรู้เทคนิค รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มี ประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยออกแบบให้ผู้เรียนได้ค้นหาความรู้ด้วย ตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบข้อมูล และสรุปเป็นองค์ความรู้ สอดคล้องกับ (Graves, 2014; Taylor, 2016) ที่ศึกษาว่า พื้นที่นันทนาการ Makerspace เป็นสถานที่ที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากการลงมือปฏิบัติได้ทดลองสร้างผลิตภัณฑ์ แบบจำลองโปรเจกต์ใหม่ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อ แหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนที่มีความสามารถที่แตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน

2. **ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้** ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาฯ เป็นอันดับ 2 รายละเอียดที่มีดัชนีความต้องการ

จำเป็นที่สุด คือ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ จะเห็นได้ว่า สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ที่กล่าวว่า การจัดทำแผนการสอน เป็นการเตรียมการล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ครูมีเวลาและโอกาสในการคำนึงถึงจุดประสงค์ของบทเรียน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการสอน สื่อการสอน และการวัด และประเมินผล รวมทั้งยังช่วยให้การสอนของครูมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน สอดคล้องกับ จามจุรี จำเมือง (2552) ที่กล่าวว่า แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ต้องส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากนั้นควรส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้อง กับความสนใจความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง การจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือทำ โรงเรียนควรมีการวิเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนาการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวทางการบริหารวิชาการ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ คือแนวทางที่ 2 คือ พัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยบูรณาการแนวคิดจรรยาวัชระ ด้านการคิดขั้นสูงในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สืบเนื่องจากผู้บริหารและครูในโรงเรียนเล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการสอนแบบบูรณาการว่าจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการให้กับผู้เรียน แต่ด้วยหลักสูตรและเวลาในการเรียนที่อาจไม่ได้มีการปรับให้สอดคล้องกัน จนทำให้ยากที่จะเกิดการสอนแบบบูรณาการได้จริงในโรงเรียนทำให้ความต้องการจำเป็นในด้านนี้มีลำดับสูงสุด สอดคล้องกับ คู่มือเครือข่ายส่งเสริมศึกษาของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2014) ที่มีการกล่าวถึงการบูรณาการแบบข้ามสาขาวิชาว่าเป็นการเรียนการสอนที่ช่วยผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้และทักษะกับชีวิตจริง ได้ประยุกต์ความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนหรือสังคม และสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองซึ่งสอดคล้องกับนิยามการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอีกด้วย สอดคล้องกับ Carrol (2014) ที่เห็นว่าโรงเรียนควรเน้นการจัดการเรียนการสอนที่สนับสนุนจรรยาวัชระให้นักเรียน โดยเฉพาะด้านการคิดขั้นสูง ซึ่งสามารถใช้การเรียนรู้แบบ Project-Based Learning Approach ในวิชา STEM เพื่อมุ่งพัฒนา Mindset ด้านการลงมือทำ การเข้าใจผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับ Roozenburg et al. (2011) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนลงมือทำ นักเรียนจะต้องได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้สามารถเรียนรู้โดยใช้การเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ (Experiential learning) สอดคล้องกับ พรประภัสสร ปริญญาญกุล (2546) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงาน

สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตรบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ พบว่าการสอนเชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้มีความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น สูงขึ้น

3. ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็น อันดับ 3 จะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายที่จะพัฒนาจรรยาบรรณทักษะให้ผู้เรียน จากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับ (Dunne & Martin, 2006; Koh et al., 2015) ที่เห็นว่า โรงเรียนควรมีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมจรรยาบรรณทักษะให้ผู้เรียน เนื่องจากจะทำให้เห็นโครงร่างกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อพิจารณาประเด็นรายย่อย พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารควรที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดขั้นสูง โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัญหา สำนวนความต้องการ ความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้เรียน และประเมินสถานภาพสถานศึกษาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งกรรมการสถานศึกษา เพื่อนำไปกำหนดจุดมุ่งหมายและโครงสร้างหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องอาศัยการศึกษาและพิจารณาจากข้อมูลต่าง ๆ ทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการของสังคมชุมชน และท้องถิ่น รวมถึงสภาพแวดล้อมและสถานภาพของสถานศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางชัดเจนของหลักสูตร นอกจากนี้ยังต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรทั้งการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพที่สูงขึ้นต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554; จารุณี แก้วเอี่ยม, 2557)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนวทางการบริหารวิชาการ ด้านการพัฒนาหลักสูตร คือ แนวทางที่ 3 คือ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งเน้นส่งเสริมจรรยาบรรณทักษะด้านการคิดขั้นสูง สอดคล้องกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ที่ได้เสนอขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) ตั้งวัตถุประสงค์ 3) เลือกและจัดระบบเนื้อหา 4) เลือกและจัดระบบประสบการณ์การเรียนรู้ 5) สิ่งที่จะประเมินผลและวิธีการ สอดคล้องกับ Carroll (2014) ที่เสนอว่า การกำหนด

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เน้นความสำคัญด้านการทำกิจกรรมมากกว่าการเรียนรู้จากตำรา เน้นเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Authentic and Practical Experiences) Dunne & Martin (2006) กล่าวว่า ข้อดีของการจัดการเรียนรู้แบบนี้คือ นักเรียนได้เรียนรู้เอง แก้ปัญหาเอง ฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำประสบการณ์ในโรงเรียนไปใช้ในอนาคต

4. ด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวัดและประเมินผล มีดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็น อันดับสุดท้าย เนื่องจากรูปแบบการวัดและประเมินผลของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร โดยภาพรวมเน้นการใช้แบบทดสอบมาตรฐาน ที่มุ่งวัดความรู้ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาเป็นหลัก ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับ Gallagher (2018) พบว่า โดยปกติแล้วครูผู้สอนมักใช้ แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized test) เป็นข้อสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการประเมินผลนักเรียน ซึ่งวิธีการนี้ไม่สามารถสะท้อนถึงความสามารถที่แท้จริง รวมถึงคุณลักษณะจรณทักษะนักเรียนได้ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมจรณทักษะให้ผู้เรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักรควรมีการนำแนวทางพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรณทักษะ ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษาและจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียน โดยให้ความสำคัญและสนับสนุนในแนวทางที่ 3 คือ ยกระดับการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการเพิ่มพื้นที่นักประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจรณทักษะด้านการคิดขั้นสูง เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ฝึกการคิดขั้นสูง และจรณทักษะด้านอื่น ๆ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสหวิทยาเขตธรรมจักร ตามแนวคิดจรณทักษะ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ มีความต้องการจำเป็นสูงสุดที่ควรจะนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู*. Retrieved from <http://www.kuchinarai.ac.th/document/57/Job02.pdf>
- จามจุรี จำเมือง. (2552). *รูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

- จรุณี แก้วเอียน. (2557). เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ. สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์.(2552). 80 นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเปอร์ซัน.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พรภัสสร ปริญาญกุล. (2546) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงาน สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตรบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สาคร สุศรีวงศ์ .(2553). การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: จี.พี.ไซเบอร์พริ้นท์
- สาวิตรี สิทธิชัยกานต์ และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2562). รูปแบบการบริหารวิชาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษาของโรงเรียนในเครือข่ายศูนย์สะเต็มศึกษาภาค. วารสารวิจัย และพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 9(1), 17-32
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2552). หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- สมาน อัครภูมิ. (2551). การบริหารการศึกษายุคใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 3). อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). คู่มือการ ใช้หลักสูตรรายวิชาพื้นฐาน วิทยาศาสตร์ สาระเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ). มปท.
- สำนักงานแรงงานจังหวัดชัยนาท.(2564). สารสนเทศข้อมูลสถานภาพแรงงานไตรมาส 1 ปี 2564 .[เข้าถึงเมื่อ วันที่ 20 กันยายน . 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://chainat.mol.go.th>
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยนาท.(2564). สารสนเทศข้อมูลจำนวนนักเรียน.[เข้าถึงเมื่อ วันที่ 20 กันยายน 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://www.cntpeo.go.th/>

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานฯ.
- Carrol. (2014). *The gap in soft skills perceptions: a dyadic analysis*. Emerald Publishing Limited, 62(4).
- Dunne & Martin. (2006). *Developing Soft Skills in Students*. The International Journal of Learning Annual Review, 15.
- Gallagher. (2018). *Rethinking the Soft Skills Deficit Blame Game: Employers, Skills Withdrawal and the Reporting of Soft Skills Gaps*. Human Relations 69 (3): 605–628.
- Koh et al.(2015). *An exploratory study identifying soft skill competencies in entry-level managers*. Tourism and Hospitality Research, 9(4), 353– 361.
- Krejcie, R.V. and. D.W.Morgan. (1970) . *Determining Sample Size for Research Activities*. Education and Psychological Measurement, 30: 608-609.
- Rex. (2017). *Soft Skills Needed for the 21 Century Workforce*. Doctor of Business Administration, Walden University.
- Roozenburg et al. (2011). *Towards a Designer-Centred Methodology: Descriptive Considerations and Prescriptive Reflections*.
- Schwab, K. (2017). *The fourth industrial revolution: Currency*. New York: Crown Publishing Group.
- Taylor, P. C. (2016). *Why is a STEAM curriculum perspective crucial to the 21st century?* Research conference 2016 (pp. 89-93).
- Torrance (1965) *The Role of Visual Learning in Improving Students' High-Order Thinking Skills*. Journal of Education and Practice, 7(24), 115-121
- UNDERSTANDING MY JOURNEY. (2020). *A TOOLKIT for Soft Skills Development for Young People*. Co-funded by the Erasmus Programme of the European Union.

การพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์
โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES IN SCIENCE COURSE
USING ACTIVE LEARNING FOR STUDENTS IN GRADE 1

¹อณรรี ศิลางัด และ ²ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย

¹Uncharee Silangad and ²Siriwan Vanichwatanavorachai

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Silpakorn University, Thailand

¹Uncharee2560@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ รายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคมจำนวน 27 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2. แบบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ 3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4. แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(S.D.) การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อวิเคราะห์และจัดอันดับพบว่า 1) ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 27 คน ภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 เมื่อพิจารณาเป็นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับที่ 1 ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.43) รองลงมาคือความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ($\bar{X}$ = 3.15, S.D. = 0.60) ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.63) และความคิดริเริ่ม (Originality) ($\bar{X}$ = 2.82, S.D. = 0.62) 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยคะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}$ = 18.37, S.D. = 3.212) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 7.15, S.D. = 5.127) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ลำดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.48) ลำดับรองลงมาคือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.48) และด้านการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.48)

คำสำคัญ: ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The objectives of this study are 1) To study the creativity of students in Mathayom 1, science subject. After proactive learning management 2) To compare the learning achievement of Mathayom 1 students who received learning management by using proactive learning management. Pre-test and post-test 3) To study the opinions of Mathayom 1. students to science subject by using proactive learning management. The population researchers used in this research were students in grades 1/3 who are studying in the second semester of the academic year 2021 The research tools consisted of: 1. Proactive learning management plan 2. Creative thinking ability test 3. Academic achievement test. 4. Opinion questionnaire on proactive learning management Statistics

used in data analysis The statistics used in the data analysis were mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), t-test dependent, and content analysis. The results of the research concluded that the development of creative abilities in science course by using proactive learning management For students in grade 1 When analyzed and ranked, it was found that 1) the ability to think creatively using proactive learning management. of 27 students in Grade 1 1/3, the overall picture was in good level. The mean was 3.18 and the standard deviation was 0.57 when considered as a component of creativity. When considering each item, it was found that the first order was Fluency ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.43), followed by flexible thinking. (Flexibility) ($\bar{X}$ = 3.15, S.D. = 0.60) Thoughts are subtle. (Elaboration) ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.63) and the initiative. (Originality) ($\bar{X}$ = 2.82, S.D. = 0.62) 2) Learning achievement after using proactive learning management After school was higher than before, with the mean score after school ($\bar{X}$ = 18.37, S.D. = 3.212) significantly higher than the average score before school ($\bar{X}$ = 7.15, S.D. = 5.127) statistically at the .05 level. 3) The opinions of Grade 1/3 students towards proactive learning management to promote creative ability The overall opinion is at a high level. The overall average was at a high level ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.48). When considering each item, it was found that the first place was the benefit aspect. The students' opinions were at the highest level ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.48), followed by learning atmosphere Students' opinions were at a high level ($\bar{X}$ = 4.47, S.D. = 0.48) and on learning management. The students' opinions were at a high level ($\bar{X}$ = 4.49, S.D. = 0.48)

Keywords : Creative Abilities, Active learning

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการแพทย์ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศจะต้องมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การพัฒนาศักยภาพของคนทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้คนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพในโลกศตวรรษที่ 21 และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579:156) การเรียนโดยการท่องจำหรือการเรียนรู้มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหาอย่างเดียว ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ครบทุกด้าน เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง

พุทธศักราช 2562) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้ และดึงเอาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด ก็ยังมีโอกาสพัฒนาความเจริญก้าวหน้าได้มากเท่านั้น ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ถือเป็นกระบวนการทางความคิดที่มีความสำคัญต่อเด็กทำให้เด็กสามารถสร้างความคิด เช่นเดียวกับทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของ Guilford (1976:101-118) โดยกล่าวว่าโครงสร้างทางสมอง (The Structure of Theory) เป็นการแสดงให้เห็นถึงการคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นทักษะที่มีอยู่กับตัวบุคคลทุกคน ที่อาศัยการคิดที่หลากหลายทิศทาง ได้แก่ มติเนื้อหา มติวิธีการคิด และมติดผลของการคิด โดยมีการวางแผน ยอมรับ ประเมินผลและนำเสนอผลงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง

การเรียนรู้แบบวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการทํากิจกรรมภาคสนาม การสังเกต การสำรวจตรวจสอบ การทดลองในห้องปฏิบัติการรวมทั้งสามารถสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (Ordinary National Educational Test) หรือ O-NET วิชาวิทยาศาสตร์ ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคมพบว่า นักเรียนมีคะแนนสอบอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศ (รายงานประจำปีของโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม, 2563: ๑๓๓) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ปี พ.ศ. 2560-2562 คะแนน O-net มีค่า 30.36% , 32.73% และ 28.56% ตามลำดับ เมื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นด้านผลสัมฤทธิ์ในปี พ.ศ. 2560-2562 ปรากฏว่านักเรียนได้คะแนนน้อยในส่วนที่ต้องคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและแสวงหาข้อมูลในการนำมาอภิปรายได้อย่างอิสระภายใต้ความสัมพันธ์ทางพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ซึ่งได้กล่าวว่าการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้นพัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่าสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ผ่านกระบวนการคิดอย่างมีคุณภาพ โดย Johnson et al (1991:29-30) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป สอดคล้องกับ Moore (1994:22-23) ได้กล่าวว่ามี 1) ขั้นนำ ผู้เรียน 2) ขั้นปฏิบัติ 3) ขั้นสรุป 4) ขั้นประเมินผล ซึ่งการกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีขั้นตอนที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ภายใต้การคิดอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้อง Baldwin and Williams (1988:187) ได้กล่าวว่ามี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมพร้อม 2) ขั้นปฏิบัติงาน 3) ขั้นประยุกต์ใช้ 4) ขั้นติดตามผล

และกรณีการณ์ ปัญญาติ (2558:26) ที่กล่าวว่ามี 3 ขั้นตอน 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ขั้นสรุป ดังนั้นผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมี 6 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Warm up) 2) ขั้นสอน (Presentation) 3) ขั้นกิจกรรม (Practice) 4) ขั้นสรุปความคิด (Summary) 5) ขั้นติดตามผล (evaluation) 6) ขั้นสรุปความรู้และให้รางวัล (Wrap up)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ รายวิชาวิทยาศาสตร์ หลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับใด
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่
3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดเห็นที่มีต่อรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับใด

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 96 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 27 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเนื้อหาที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สาระที่ 3 วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ หน่วยการเรียนรู้เรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2560)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 2 ชนิด ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกรายวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ จำนวน 5 แผนละ 3 คาบ (คาบละ 50 นาที) รวม 15 คาบเรียน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ แบบวัดความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ตามองค์ประกอบของ Guilford ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่ง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงในการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ของโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยา โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ของโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 27 คน ดังแสดงตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษาศึกษาชิ้นงานความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โดยรวมทั้ง 4 ด้านหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ความคิดสร้างสรรค์	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย		ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency)	4	3.75	0.43	ดีมาก	1
ความคิดริเริ่ม (Originality)	4	2.82	0.62	ดี	4
ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)	4	3.15	0.60	ดี	2
ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)	4	2.99	0.63	ดี	3
รวม	4	3.18	0.57	ดี	

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=3.18$, S.D.= 0.57) ซึ่งยอมรับสมมุติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ในข้อ 1 เมื่อพิจารณาเป็นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ($\bar{X}=3.75$, S.D. = 0.43) ลำดับที่ 2 ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ($\bar{X}=3.15$, S.D. = 0.60) ลำดับที่ 3 ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ($\bar{X}=2.99$, S.D.= 0.63) และ ลำดับที่ 4 ความคิดริเริ่ม (Originality) ($\bar{X}=2.82$, S.D. =0.62)

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	27	25	7.15	5.127	-11.138	0.00
หลังเรียน	27	25	18.37	3.212		

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยคะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X}=18.37$, S.D.= 3.212) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X}=7.15$, S.D. = 5.127) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3. ความคิดเห็นที่มีการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นที่มีการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.49	0.48	มาก	(3)
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.47	0.48	มาก	(2)
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.52	0.48	มากที่สุด	(1)
มีความคิดเห็นรวม	4.44	0.48	มาก	

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาความคิดเห็นที่มีการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, $SD = 0.48$) ยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, $S.D. = 0.48$) ลำดับที่ 2 คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.47$, $S.D. = 0.48$) และลำดับที่ 3 คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, $S.D. = 0.48$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1.จากผลการวิจัยการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม โดยสามารถนำไปประยุกต์ทฤษฎี หรือหลักการได้อย่างรอบคอบและมีความถูกต้อง จนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ ส่งผลให้นักเรียนกล้าแสดงออก ผ่อนคลาย และลดความกดดัน ความคับข้องใจ สร้างนิสัยการทำงานที่ดี พร้อมทั้งช่วยให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีถูกต้อง ภายใต้อำนาจประกอบ ความคล่องแคล่ว ความริเริ่ม ความยืดหยุ่น และความละเอียดลออ

พร้อมทั้งนำความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์ จะทำให้แก้ปัญหาชีวิตได้ ซึ่งผู้วิจัยเรียงลำดับความคิดสร้างสรรค์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ลำดับที่ 1 ความคิดคล่องแคล่ว ลำดับที่ 2 ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ลำดับที่ 3 ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) และ ลำดับที่ 4 ความคิดริเริ่ม (Originality)

ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอันดับที่ 1 คือ ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ประเด็นการพิจารณาความตรงเนื้อหา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเชิงรุก ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้ชิ้นงานความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ให้นักเรียนฝึกฝนหาสาเหตุของปัญหา เสนอแนวทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ตลอดจนผลที่ตามมาจากการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้โดยมีอิสระในการคิด ส่งผลให้เกิดแนวคิดและผลผลิตใหม่ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ โบโน (Bono.1986:103) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึง ความสามารถในการคิดนอกกรอบ (Lateral thinking) เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาได้หลายๆ แนวคิด และนำแนวคิดเหล่านี้ไปพัฒนาต่อ เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่ต้องการได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมธี จันทรทอง (2558:92) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดทางสมองแบบหนึ่งที่เกิดจากจินตนาการ และการหลอมรวมประสบการณ์เก่าและใหม่ จนเกิดเป็นความคิดทางที่หลากหลายทิศทางหรือแบบอนันต์ อันเป็นแนวความคิดใหม่ๆ ผลผลิตใหม่ๆ ที่มีความคิดนอกกรอบ และเป็นประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย ความคล่อง ความยืดหยุ่น ความริเริ่ม และความละเอียดลออ ความสามารถในการคิดแบบนี้จึงถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาที่ต้องการได้ตามสถานการณ์นั้นๆ ได้

ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอันดับที่ 2 คือความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ประเด็นการพิจารณาการจัดหมวดหมู่ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปความรู้ยกย่องให้รางวัล ในขั้นนี้นักเรียนได้นำเสนอข้อมูลจากการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์แยกแยะ และหลอมรวมข้อมูลให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน แล้ว จึงนำข้อมูลนั้นมาสร้างชิ้นงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Torrance.1963 : 47 กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดอย่างลึกซึ้งที่นอกเหนือไปจากลำดับขั้นของการคิดอย่างปกติธรรมดา เป็นลักษณะเฉพาะภายในตัวบุคคลที่จะสามารถคิดได้หลายแง่มุมผสมผสานจนได้ผลใหม่ซึ่งถูกต้องสมบูรณ์กว่า โดยแต่ละบุคคลมีความคิดยืดหยุ่นที่เฉพาะแต่ต่างกันภายใต้อิสรภาพของการคิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Jersild. (1972 : 153-158) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ได้ช่วยพัฒนาเด็กดังนี้ คือความเป็นอิสระ กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิด

สร้างสรรค์จะเป็นการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน เช่น กิจกรรมทางดนตรี วาดภาพ การแสดง เป็นต้น สนุทธิยภาพ เด็กจะรู้สึกชื่นชมและมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่างๆซึ่งผู้ใหญ่ควรทำเป็นตัวอย่างโดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก การพัฒนาสนุทธิยภาพทำโดยให้เด็กเห็นว่าทุกอย่างมีความหมายสำหรับเขาความพอใจและความสนุกสนานขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจเข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดีและมีความสามารถการผ่อนคลายอารมณ์ การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดันความคับข้องใจและความก้าวร้าวลงสร้างนิสัยการทำงานที่ดี มีระเบียบการพัฒนากล้ามเนื้อมือเด็กทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะพัฒนากล้ามเนื้อมือ กล้ามเนื้อเล็กและใหญ่ได้การค้นคว้าทดลองและการสำรวจ เด็กชอบทำกิจกรรมที่ใช้วัสดุต่างๆ ซ้ำๆกัน เพื่อสร้างสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะใช้ความคิดริเริ่มและจินตนาการของเขาสำรวจฝึกฝนสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่

ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอันดับที่ 3 คือความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ประเด็นการพิจารณาด้านรายละเอียด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ Active Learning ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 4 ขึ้นเขียนแผนความคิด ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาด้วยตนเองเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง (Authentic situation) โดยมีการวางแผน ยอมรับ ประเมินผลและนำเสนอผลงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง พร้อมทั้งเชื่อมโยงความเข้าใจผ่านการลงมือทำและการสังเกต ส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้น พร้อมทั้งเกิดความคิดสร้างสรรค์และสามารถใช้ชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงจนเกิดความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์ รังสินันท์ (2527 : 24-34) ที่อธิบายองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้โดย ความคิดละเอียดลออ เป็นลักษณะของความพยายามในการใช้ความคิด และประสานความคิดต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความสำเร็จ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Anderson (1970 : 90-93) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางความคิดใหม่ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดที่หลอมรวมความรู้จากประสบการณ์เพื่อเสนอแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหาหรือวิธีการใหม่ในการทำงาน ภายใต้การเรียนรู้ที่สนุกให้มีความสุข ความสุข และความพอใจแก่เด็ก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hurlock (1987:55) กล่าวถึง ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ให้มีความสุข ความสุข และความพอใจแก่เด็ก และมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กมาก ไม่มีอะไรที่จะให้เด็กหลุดได้เท่ากับการสร้างสรรค์ที่ได้รับการดำเนินหรือถูก

ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอันดับที่ 4 คือความคิดริเริ่ม (Originality) ประเด็นการพิจารณาความแปลกใหม่ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้ Active Learning

ทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 6 ขั้นสรุปความรู้ยกย่องให้รางวัล ในขั้นนี้ได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาออกมาให้ มากและกว้างขวางที่สุด วิธีนี้เชื่อว่าการเริ่มแก้ปัญหาด้วยคำถามกว้าง ๆ จะทำให้ได้คำตอบที่ตามปกติ คนจะนึกไม่ถึง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนสามารถสร้างแนวคิดได้แปลกใหม่ และหลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Guilford. 1967 : 62 กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้อย่างซับซ้อน กว้างไกล หลายทิศทาง หรือที่เรียกว่า คิดนอกกรอบ (Divergent thinking) ซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม (Originality) มุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนคิดสิ่งแปลกใหม่เป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556:7) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง หนึ่ง หมายถึง ความคิดแง่บวก (Positive Thinking) คือการพูดแง่บวก โดยไม่มีนัยที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างหรือแปลกใหม่ ทั้งนี้ความคิดแง่บวกเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะนิสัยมากกว่าวิธีคิดตรงกันข้ามการคิดแง่ลบ (Negative Thinking) คือ ความคิดที่ไม่ดีงาม คิดไม่ดีต่อผู้อื่นหรือตัวเอง คิดบั่นทอนกำลังใจ สอง หมายถึง การกระทำที่ไม่ทำร้ายใคร (Constructive Thinking) ใช้ในความคิดที่ไม่ทำลายล้าง การคิดและการกระทำในเชิงบวก มุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างให้ดีขึ้น ตรงกันข้ามการคิดและการกระทำที่มุ่งทำลาย เป็นลักษณะของการเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และสาม หมายถึง การคิดสร้างสิ่งใหม่ๆ (Creative Thinking) ซึ่งเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับความหมายทั่วไป ในภาษาอังกฤษเป็นความสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ผ่านกระบวนการของสมองที่คิด อันนำไปสู่การค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลงปรับปรุง ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์ พันธ์ณี (2557:4) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะนอกกรอบ (Divergent Thinking) อันนำไปสู่การค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลงปรับปรุงจากความคิดเดิมผสมผสานให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆตลอดจนวิธีการคิดทฤษฎี หลักการได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้นั้น มิใช่เพียงคิดในสิ่งที่เป็นไปได้ สิ่งที่เป็นเหตุผลอย่างเดียวนั้น หากแต่ความคิดจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่ไปกับความพยายามที่จะสร้างความคิดฝันหรือจินตนาการประยุกต์ จึงจะทำให้เกิดผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ เมรี จันท์ทอง (2558:107) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนที่มีคุณค่าทั้งต่อตัวเองและต่อสังคม ซึ่งต้องได้รับการกระตุ้นด้วยสถานการณ์ต่างๆนำไปสู่การริเริ่มและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์

รายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยการจัดการ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ เชิงรุกสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้โดยการเน้นให้นักเรียนได้ลงมือทำ มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้เสนอข้อมูลที่สับสน อันเป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ แยกแยะ และหลอมรวมข้อมูล อันเกิดจากความเข้าใจของตนเองได้อย่างหลากหลายควบคู่ไปกับการฝึกฝนการทำการกิจกรรมการคิดสร้างสรรค์จนเกิดสิ่งใหม่ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับที่ Bonwell (1991:47) Prince (2004) ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2551) ได้กล่าวไว้ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือกระทำและต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีการโต้ตอบและการวิเคราะห์ปัญหา พร้อมทั้งให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่าเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ในทำนองเดียวกับ ราชบัณฑิต (2556) เชิดศักดิ์ ภักดีวิโรจน์ (2556) มงคล จันทร์ภิบาล (2557) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สอนจะต้องการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีความตื่นตัว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนนอกเหนือจากการนั่งดู ฟังและจดบันทึกอย่างเดียว อันจะส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองอันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้า ทดลอง รายงาน ฯลฯ โดยใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างแท้จริง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูงสอดคล้องกับสภาพร พุทธิพิฏฐกุล (2558) Shenker; Goss and Bernstein (1996, p. 1) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ออกมาได้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วยขั้นที่ 1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่กระตุ้นด้วยความถามเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน โดยใช้รูปภาพ เกมส์ vdo และอื่นๆโดยที่นักเรียนยกตัวอย่างในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ขั้นที่ 2. ขั้นสอน เป็นขั้นที่ นำเสนอบทเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ ซึ่งนักเรียนรวบรวมและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับบรรยากาศเพื่อนำมาใช้ในการเรียนประเด็นที่กำหนด ขั้นที่ 3 ขั้นกิจกรรมเป็นขั้นที่กระตุ้นให้นักเรียนได้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบก่อนการทำ

กิจกรรมด้วยคำถาม และสามารถนำเสนอข้อมูลที่บันทึกและนำเสนอต่อสมาชิก โดยที่ครูกระตุ้นให้กำลังใจและพิจารณาข้อสรุปของแต่ละกลุ่ม ขั้นที่ 4. ขั้นสรุปความคิด เป็นขั้นที่แต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ได้และนำเสนอแผนผังความคิดจากการทำกิจกรรมที่สมาชิกในกลุ่มได้ช่วยกันทำกิจกรรม พร้อมทั้งร่วมกันอภิปรายถึงประโยชน์และผลกระทบในทางที่ดีของข้อความรู้จากประเด็นการเรียนรู้ไป ขั้นที่ 5. ขั้นติดตามผล เป็นขั้นที่นักเรียนและครูร่วมกันประเมินการเรียนรู้พร้อมทั้งทำใบงานตามความเข้าใจ และขั้นที่ 6. ขั้นสรุปความรู้และให้รางวัล เป็นขั้นที่ นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้ พร้อมทั้งให้รางวัลกลุ่มที่ทำงานประสบความสำเร็จและให้กำลังใจกลุ่มที่ต้องปรับปรุงให้มีการวางแผนและพัฒนาความคิดต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ Johnson et al (1991, pp. 29-30 ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 4 ขั้น 1. ขั้นเตรียมพร้อม เป็นขั้นที่ผู้สอนนำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหา โดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิด ความกระตือรือร้นในการอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป 2. ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อยเพื่อทำงานร่วมกัน และสรุปความคิดเห็นของกลุ่มอีกทั้งต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างกลุ่มอื่นๆ โดยที่ผู้สอนต้องเสริมข้อมูล ให้สมบูรณ์ 3. ขั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนทำชุดฝึกหัด หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน 4. ขั้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าอิสระเพิ่มเติมโดยจัดทำเป็นรายงาน และสอดคล้องกับ สุชาติ นทีตานนท์ (2550:5) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 4 ขั้น 1.ขั้นนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการสนทนา ตอบคำถาม เพื่อทบทวนประสบการณ์เดิม โดยครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจและความพร้อมก่อนการปฏิบัติกิจกรรม 2.ขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นที่เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จากการค้นคว้าทดลอง ปฏิบัติการ เพื่อสืบค้นหาคำตอบจนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 3. ขั้นสรุป เป็นการสนทนาร่วมกันระหว่างเด็กและครูเมื่อทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยเพื่อทบทวนประสบการณ์และนำเสนอผลงานที่สะท้อนความคิดเห็นจากการลงมือปฏิบัติจริง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จากข้อมูลดังกล่าวส่งผลให้ผู้วิจัยได้พัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงลมฟ้าอากาศ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยภาพรวมของการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชากรณ พวงทอง.(2558:141) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาแนวคิดและทักษะการคิดแก้ปัญหา เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) ร่วมกับการสืบเสาะแบบชี้แนะแนวทางและการสืบเสาะแบบเปิด (Guided and Opened Inquiry) หลังการทดลองใช้ นักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดแก้ปัญหาหลังเรียนร้อยละ 78.37 และขั้นของ ทักษะการคิดแก้ปัญหาที่

นักเรียนมีคะแนนสูงที่สุดอยู่ในชั้นที่ 2 ชั้นระบุวิธีแก้ปัญหา คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 83.48 อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันคิดร่วมกันวางแผน

3. ความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดการเรียนเชิงรุก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนเห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้คิดจนนำไปสู่สิ่งใหม่ๆที่เกิดขึ้น ภายใต้บรรยากาศ การเรียนรู้ ในประเด็นที่ช่วยให้นักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนและครู ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์กับนักเรียนให้มีพัฒนาการด้านการคิดมากขึ้น จากการได้ลงมือทำ ผ่านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การอภิปราย และการสะท้อนคิด นอกจากนี้นักเรียนยังได้สืบค้นข้อมูลอย่างอิสระจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งจาก Internet หนังสือ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับ De Bono (อ้างถึงใน Fisher, 2005:39-51) ได้กล่าวว่า กิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ดังนี้ 1. กิจกรรมรูปภาพ (Picture) รูปภาพให้อะไรมากกว่าดู เพราะรูปภาพเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เด็กเกิดความคิด 2. กิจกรรมเรื่องเล่า (Story) การใช้เรื่องเล่าเช่นนิทาน เป็นการส่งเสริมให้เด็กคิดนอกจากนั้นโคลงกลอนต่างๆ ก็กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก 3. กิจกรรมการระดมสมอง (Brainstorming) การระดมสมองเป็นกลวิธีที่มีประโยชน์ในการฝึกคิดสร้างสรรค์ของเด็กทุกวัย เพราะการระดมสมองช่วยให้เด็กได้แลกเปลี่ยนความรู้ การระดมสมองไม่ใช่เป็นการวิจารณ์หรือหักล้างความคิดของคนอื่น แต่เป็นการสร้างความคิดโดยใช้ความคิดของคนอื่นเป็นฐาน 4. กิจกรรมการออกแบบ (Designing) การวาดลายเส้นเป็นรูปต่างๆ ตามจินตนาการ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ดีที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกครูผู้สอนควรเลือกกิจกรรมที่มีความน่าสนใจเป็นเรื่องราวปัจจุบัน และเหมาะสมกับวัยของนักเรียนเพราะจะทำให้เกิดความน่าสนใจและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น อีกทั้งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากที่สุด เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรณีการณ์ ปัญญาดี (2558:26).ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกออนไลน์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคอมพิวเตอร์ 3 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2556).การคิดเชิงสร้างสรรค์.พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : ซีคเซสมิเดีย.
- เชิดศักดิ์ รักติวิโรจน์ (2556). ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ มีต่อ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทวิวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2558). การเรียนเชิงรุก. สืบค้นจาก<http://www4.eduzones.com>. เมื่อ 25 มีนาคม 2558.
- มาเรียม นิลพันธ์ (2549:188).วิธีวิจัยทางทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โครงการส่งเสริมผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มาเรียม นิลพันธ์ (2553:144). วิธีวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. นครปฐม: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เมธี จันทรทอง (2558:92).การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสัมมนาร่วมกับ กิจกรรมการคิดสร้างสรรค์.บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มงคล จันทรภิบาล (2557). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกระบวนการเรียนรู้ แบบเฝ้เรียน (Active Learning). [http:// du.nsrh.ac.th/2011/files/knowledge/15-24-02_12-07-2013_activeLearning.pdf](http://du.nsrh.ac.th/2011/files/knowledge/15-24-02_12-07-2013_activeLearning.pdf) สืบค้นวันที่ 23 กันยายน 2563
- ราชบัณฑิตสถาน (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.กรุงเทพฯ:นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สุชาดา นทีตานนท์ (2550:5). ผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติจริงที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2560-2579. กรุงเทพฯ :บริษัท ฟริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

- อารี รังสินันท์ (2527). *ความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : ธนกิจการพิมพ์.
- Anderson (1970). *Creative and its cultivation*. New York: Harper.
- Baldwin J, and Williams H (1988:187). *Active Learning: A Trainer's Guide*.
England: Blackwell education.
- Bonwell (1991:1-47). *Active Learning Creating Excitement in The Classroom*.
ASHEERIC Education Report No.1, The George Washington University,
Washington DC.
- De Bono,Edward (1986:103).*Teaching thinking*.6th ed. Harmondsworth,
Middlesex:Penguin.
- Fisher (2005). *Teaching Children to think*. United Kingdom: Nelson Thornes.
- Guilford, J. P. (1976:101-118). *The structure of intellect Model*. New York:
Wiley.
- Hurlock,E.D (1987).*Child Development*.6th Ed. New York: McGraw-Hill.
- Jersild, Arthur T. (1972). *Child Psychology*. 6th ed. Englewood Cliffs, New
Jersey : Prentice-Hall.
- Johnson, D. W.; et al (1991). *Active Learning: Cooperation in the College
Classroom*. Edina, Mn: Interraction Book Company.
- Moore, B, N. (1994). *Critical Thinking Evaluating Claims and Arquments in
Everyday Life*. California: Mayfield
- Shenker, J.I.;Goss, S. A.; & Bernstein, D. A. (1996). Instructor's Resource
Manual for Psychology : *Implementing Active Learning in the
Classroom*. Retrieved July5, 2008, from
<http://s.psych/uiuc.edu/~jskenker/active.html>
- Torrance, E. P. (1963). *Education and the creative potential*. Minneapolis: The
Lund Press.

สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็น
องค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต 2

INNOVATIVE LEADERSHIP COMPETENCY OF SCHOOL DIRECTORS
AFFECTING INNOVATIVE ORGANIZATION

OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE BANGKOK 2

¹ธนภรณ์ ไพบูลย์, ²พร้อมพิไล บัวสุวรรณ และ ³สุดารัตน์ สารสว่าง

¹Tanaporn Paibool, ²Promptilai Buasuwan,
and ³Sudarat Sarnswang

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ประเทศไทย

Kasetsart University, Thailand

tanaporn.paib@ku.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน และ 3) ศึกษาสมรรถนะ
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมโรงเรียน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
จำนวน 129 คน ได้จากการคำนวณโดยโปรแกรม G*Power 3.1.9.7 โดยการสุ่มอย่างง่าย จาก
หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่า

¹ นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.795-0.822) ซึ่งมีความความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน มี 3 ด้าน คือ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_4) ด้านการจัดการ(X_2) และด้านยุทธศาสตร์(X_1) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.852 มีค่าอำนาจการพยากรณ์ได้ร้อยละ 72.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$Z = .337 (X_4) + .274 (X_2) + .276 (X_1)$$

คำสำคัญ: สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of innovative leadership competency of directors of schools under the secondary educational service area office Bangkok 2, 2) to study the level of innovative organization at the schools, and 3) to study the innovative leadership competency of directors affecting innovative organization at the schools. A sample of 129 by program G*Power 3.1.9.7. was randomly selected from head of departments. The instrument used was a questionnaire. The statistical methods used in this research were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, Pearson Product Moment Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Regression Analysis. The results of the research showed that 1) innovative leadership competency of the directors was overall at the high level. 2) innovative organization at the schools was also at the high level. 3) innovative leadership competency of directors did affect innovative organization at schools, (correlation coefficient = 0.795-0.822, with statistically significant at 0.05 level). The regression equation of innovative leadership competency of the directors affecting the innovative organization at the schools showed the acceptance in 3 areas which are achiever(X_4) capacity(X_2) and

strategist(X_1) with the multiple correlation coefficient equal to 0.852. The prediction power was 72.40 percent with statistical significance at the level of 0.01. Which is written in the form of standard scores as follows:

$$Z = .337 (X_4) + .274 (X_2) + .276 (X_1)$$

Keywords: Innovative Leadership Competency; Innovative Organization of Schools

บทนำ

ในปัจจุบันนวัตกรรมเข้ามามีบทบาท ขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้คนทั่วโลกต่างตื่นตัวและให้ความสนใจกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมมากขึ้น โดยในบริบทของประเทศไทยนวัตกรรมเข้ามามีบทบาทและเป็นความหวังในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยพบว่าการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation) เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทยภายใน 5 ปี นอกจากนี้นวัตกรรมยังถูกกล่าวถึงและเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต ให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ มีการขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางและลดความเหลื่อมล้ำของคนในประเทศ (ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี)

ขณะเดียวกันนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็น “วิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ โมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล” ที่มีความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนจากยุค “3.0” ซึ่งการพัฒนาประเทศเน้นไปทางอุตสาหกรรมหนักและการส่งออกเป็นหลัก ให้ไปสู่ยุค 4.0 “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” (Value-Based Economy) โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” โดยจากเดิมขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

จากยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงต้องขับเคลื่อนและพัฒนาในหลากหลายมิติ รวมถึงมิติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่มุ่งขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา

และเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามเป้าหมาย ดังนั้นการส่งเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์จึงต้องจัดกระบวนการในการพัฒนาตั้งแต่ในระดับเยาวชนเพื่อการส่งเสริมและเชื่อมโยงให้เกิดกระบวนการนวัตกรรมในทุกมิติ สร้างนวัตกรรมให้เป็นสิ่งที่คุ้นเคยกับชีวิต อีกทั้งการส่งเสริมให้มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อกระบวนการนวัตกรรม เพื่อสร้างศักยภาพให้เยาวชนเติบโตเป็นนวัตกรรมที่มีศักยภาพสูง เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศต่อไป

สถานศึกษานับว่าเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาองค์กรให้เอื้อต่อกระบวนการนวัตกรรมจึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบขององค์กรแบบดั้งเดิม (Traditional organization) ที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ควบคุมสั่งการ และวางแผนการทำงานทั้งหมด ไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา (Educational innovative organization) โดยมนสิข สิริธิตสมบุรณ์ (2552) กล่าวถึงองค์กรนวัตกรรมการศึกษา (Education innovative organization) ว่าเป็นองค์กรหรือสถาบันการศึกษาที่มีการกระทำการสร้างใหม่ หรือการพัฒนา ดัดแปลงจากสิ่งใดๆแล้วทำให้การศึกษาหรือการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีแรงจูงใจในการเรียน ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียน ดังนั้น การพัฒนาองค์กรให้เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีความสามารถคิดค้นทำสิ่งใหม่ๆเพื่อการพัฒนาได้ตั้งแต่กระบวนการทำงาน และการผลิตผลงาน ทั้งในรูปแบบการบริหาร การจัดทำหลักสูตร การสร้างสื่อหรือวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการวัดประเมินผล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามศักยภาพและมีสมรรถนะพร้อมในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปองค์ ร ประจันเขตต์ (2557) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไอริน โรจน์รักษ์ (2558) พบว่าระดับความเป็นองค์กรนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับระดับสมรรถนะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนค่อนข้างสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการแบบองค์กรนวัตกรรมนั้นช่วยส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของคนในองค์กรได้เป็นอย่างดี

การจะขับเคลื่อนให้เกิดองค์กรนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการที่องค์กรมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมก็จะสามารถส่งเสริม สนับสนุน รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้ไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี (2560) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 6 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม การพัฒนา

นักนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม วัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมนวัตกรรม และบรรยากาศองค์การสร้างสรรค์ แต่จากการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา ยังคงพบข้อสังเกตว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นตัวแปรหนึ่ง ซึ่งตัวแปรอื่นที่พบจากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าเพียงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมนั้นอาจจะยังไม่สามารถประเมินได้ว่าสถานศึกษาที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสูงจะส่งผลให้ความเป็นองค์การนวัตกรรมในโรงเรียนนั้นสูงด้วย จากข้อสังเกต ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่น พบว่ามีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับสมรรถนะที่กล่าวว่า สมรรถนะ คือ ความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมา ซึ่งมีความโดดเด่นจากผู้อื่นทำให้การปฏิบัติงานนั้นสำเร็จลุล่วง สมรรถนะ เกิดจากสิ่งที่อยู่ภายในและภายนอกของบุคคล ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ บุคลิก แรงจูงใจ และบทบาททางสังคม ซึ่งเป็นความสามารถที่วัดได้ สังเกตได้และพัฒนาได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวแปร การพัฒนานักนวัตกรรม การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม วัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมนวัตกรรม และบรรยากาศองค์การสร้างสรรค์ ล้วนแล้วสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ด้วยสมรรถนะของผู้บริหาร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่เป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติของสถานศึกษา จึงต้องการศึกษาระดับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษาระดับการเป็นองค์การนวัตกรรมของโรงเรียน รวมทั้งศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การนวัตกรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์การนวัตกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
2. เพื่อศึกษาระดับการเป็นองค์การนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
3. เพื่อศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 416 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณด้วยโปรแกรม G* Power 3.1.9.7 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 129 คน และใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากรายชื่อโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 เพื่อให้ได้ผู้ตอบแบบสอบถามตามที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 ข้อมูลสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อมูลการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 วิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2564)

3.3 วิเคราะห์สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังแสดงตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2

สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2	ระดับสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ยุทธศาสตร์	3.97	0.69	มาก
2. การจัดการ	3.96	0.67	มาก
3. การประยุกต์ใช้	3.96	0.67	มาก
4. การมุ่งผลสัมฤทธิ์	3.96	0.75	มาก
รวม	3.96	0.66	มาก

จากตาราง 1 พบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านยุทธศาสตร์ รองลงมาคือด้านการจัดการ การประยุกต์ใช้ และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีอันดับเท่ากัน

2. การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2 แสดงดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2

การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2	ระดับการเป็นองค์กรนวัตกรรมของ โรงเรียน		
	$\bar{X}$	SD.	ระดับ
1) องค์กรมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน	4.08	0.73	มาก
2) การปรับปรุงโครงสร้างองค์กร	3.94	0.77	มาก
3) การมุ่งเน้นความสำคัญของบุคลากร	3.96	0.81	มาก
4) การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง	3.95	0.84	มาก
5) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	4.04	0.70	มาก
6) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	4.06	0.69	มาก
รวม	4.00	0.71	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ องค์กรมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน รองลงมาคือด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร

3. สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวม ได้แก่ ด้านยุทธศาสตร์ ด้านการจัดการ ด้านการประยุกต์ใช้ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้ร้อยละ 72.60 ($R^2 = .726$) โดยด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการจัดการ และด้านยุทธศาสตร์ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน เท่ากับ 0.316 ($\beta = 0.316$) แสดงว่าด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีน้ำหนักความสำคัญสูงสุดในการพยากรณ์การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมา คือ ด้านการจัดการมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐานสูงสุด เท่ากับ 0.290 ($\beta = 0.290$) แสดงว่าด้านการจัดการมีน้ำหนักความสำคัญในการพยากรณ์การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านยุทธศาสตร์มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐานสูงสุด เท่ากับ 0.283 ($\beta = 0.283$) แสดงว่าด้านยุทธศาสตร์มีน้ำหนักความสำคัญในการพยากรณ์การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$, $SD = 0.66$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองให้เท่าทันสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ที่นวัตกรรมเข้ามามีบทบาททั้งในภาคอุตสาหกรรมและในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาเองจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เท่าทันนวัตกรรมในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับจารุนันท์ อิทธิอาวัชกุล (2553) ที่กล่าวถึงผู้นำเชิงนวัตกรรมจะมีลักษณะในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำสิ่งที่ดำเนินการอยู่ หรือกระบวนการทำงานที่ปฏิบัติอยู่โดยมีการสื่อสาร โน้มน้าว ให้ทีมงานค้นหามุมมองในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและมีการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตอบรับกับนโยบายการยกระดับนวัตกรรมในระดับประเทศ โดยในภาคการศึกษาเองที่มีบทบาทโดยตรงในการพัฒนากำลังคน เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันไปไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการเกิดนวัตกรรมตั้งแต่ในระดับโรงเรียนนั่นเอง ซึ่งเมื่อศึกษาองค์ประกอบรายด้านของสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะพบว่าด้านยุทธศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 3.97$, $SD = 0.69$) ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของตนเอง ตามแนวคิดของสุรพงษ์ มาลี (2549) ที่กล่าวว่า สมรรถนะของผู้บริหารช่วยสร้างความมั่นใจในการพัฒนาว่ามีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ขององค์กร ช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังเป็นเพราะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่มุ่งผลักดันนวัตกรรมให้เข้ามามีบทบาทในบริบทสถานศึกษามากยิ่งขึ้น สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ที่กล่าวถึง การเป็นศูนย์กลางพัฒนาคุณภาพการศึกษา บริหารจัดการด้วยนวัตกรรมที่ทันสมัย สู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน พันธกิจที่แสดงถึงการผลักดันนวัตกรรมในระบบการบริหารจัดการศึกษา ที่มุ่งมั่นในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการศึกษา โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย ซึ่ง

สะท้อนให้เห็นการขับเคลื่อนนวัตกรรมในระดับเขตพื้นที่ ที่อาจเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างแท้จริง

2. ผลการศึกษาการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.00$, $SD=0.71$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนมีการให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนนวัตกรรมในโรงเรียน ตามนโยบายและการส่งเสริมของภาคการศึกษาและระดับเขตพื้นที่ การศึกษาที่มุ่งขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรมในสถานศึกษา และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเกิด นวัตกรรมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัมภา ไชยทะ (2563) ว่าการเป็นองค์กร นวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อศึกษาองค์ประกอบรายด้านของการเป็นองค์กรนวัตกรรมของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่าองค์กรมี วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด ($\bar{x}=4.08$, $SD=0.73$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากการ สร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันขององค์กรช่วยให้องค์กรมีทิศทางและเป้าหมายในการ พัฒนาที่ชัดเจน นับว่าเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของชน ภาวิกุล (2556) ที่กล่าวว่าองค์กรนวัตกรรม ต้องเป็นองค์กรที่ มุ่งมั่น มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะสร้างประโยชน์ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านการ สร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเป็นองค์กรนวัตกรรมอย่างแท้จริง โดยนอกจากนี้ยังพบว่า การปรับปรุงโครงสร้างองค์กร มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ($\bar{x}=3.94$, $SD=0.77$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 มีนโยบายในการขับเคลื่อนด้านการสร้างองค์กรนวัตกรรมในเชิงรุก แต่ ยังคงขาดการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรที่เป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดองค์กรนวัตกรรมอย่าง เป็นรูปธรรม เนื่องจากโครงสร้างองค์กรในระบอบราชการ ของแต่ละสถานศึกษามีการจัดโครงสร้างที่ ชัดเจน ไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือยืดหยุ่นได้คล่องตัวเท่าที่ควร หากมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง อาจกระทบกับงานอื่นจึงทำให้การปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อสนับสนุนการเป็นองค์กรนวัตกรรมของ สถานศึกษาเป็นไปได้ยาก

3. สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กร นวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สามารถทำนายการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 คิดเป็นร้อยละ 72.6 ซึ่งส่งผลกันในทางบวก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถ รวมถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมอย่างรอบด้าน สามารถช่วยขับเคลื่อนให้สถานศึกษาดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับณรงค์วิทย์ แสนทอง (2549) ที่กล่าวว่าสมรรถนะสามารถช่วยสนับสนุนวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ขององค์กร รวมทั้งใช้เป็นกรอบในการสร้างวัฒนธรรมองค์กร จึงสรุปได้ว่าโรงเรียนที่ผู้บริหารสถานศึกษามีสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสูง ย่อมส่งผลให้เกิดองค์กรนวัตกรรมของสถานศึกษานั้นสูงด้วย โดยเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ตัวแปรทำนายการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ได้ทั้งหมด 3 ด้าน ร้อยละ 72.4 คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การจัดการ และยุทธศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นเพราะการเป็นองค์กรนวัตกรรมต้องอาศัยหลายปัจจัยในการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน โดยสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทั้ง 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนนั้น สอดคล้องกับเทียน ทองแก้ว (2550) ที่กล่าวถึงสมรรถนะที่เป็นความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของบุคคลในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีผลงานได้ตามเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดหรือสูงกว่า โดยในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะเชิงนวัตกรรมจึงส่งผลให้เกิดการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของหนูกันท์ ปาโส (2562) ที่ศึกษาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ สามารถพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนได้ และสมรรถนะด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ สามารถร่วมอธิบายความแปรปรวนของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ร้อยละ 62.2

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาให้ครอบคลุมในทุกด้าน ทั้งด้านยุทธศาสตร์ ด้านการจัดการ ด้านการประยุกต์ใช้ และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการวางแผนและการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนอย่างยั่งยืน โดยสามารถนำสมรรถนะภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นกรอบในการพัฒนา จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาทักษะ คุณลักษณะภายในเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำข้อมูลการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 สนับสนุนและส่งเสริมการเป็นองค์กรนวัตกรรมของโรงเรียนในด้านการ

ปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้บรรยากาศในการทำงานเอื้อต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมและเกิดการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรกต ขาวสะอาด และ นภาพุฒิ บุญเชิดชู. (2562) *สมรรถนะเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จิตินันท์ นันทะศรี. (2563) *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐธิดา มีจันทร์. (2562) *สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนา* สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มรกต จันทร์กระพ้อ. (2562) *การสร้างองค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศขององค์กร*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรังสิต
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2555) *แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี. (2560) *การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา* สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรพรรณ คงมาลัย. (2562) *บทบาทของนวัตกรรมองค์กร สมรรถนะเชิงนวัตกรรมและการถ่ายโอนความรู้ต่อนวัตกรรมของธนาคารพาณิชย์ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไอริน โรจน์รักษ์. (2558) *ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นองค์การนวัตกรรมกับสมรรถนะในการสร้างสรรค์นวัตกรรม : กรณีศึกษา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน*. บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Awie Vlok. (2012) *A leadership competency profile for innovation leaders in a science-based research and innovation organization in South Africa*. Procedia - Social and Behavioral Sciences 41.

สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
ปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเลี้ยว
อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
THE CURRENT SITUATION REGARDING THE DIGITAL MEDIA
BEHAVIOR WITH EARLY CHILDHOOD REARING FOR CAREGIVER,
NA SIAO SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT,
CHAIYAPHUM PROVINCE

¹รจนา เมืองแสน, ²ยุภดี สงวนพงษ์, ³วาสนา แสงทอง และ ⁴ศิริพร พึ่งเพชร

¹Rojjana Muangsang, ²Yuphadi Sa-nguanphong, ³Wassana Saengthong and
⁴Siriporn Phungphet

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand.

¹Rojjana_m@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อศึกษา สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย จำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร ลักษณะครอบครัวแห่งกลาง ชนิดของสื่อที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า ใช้โทรศัพท์มือถือมากที่สุด เวลาในการใช้สื่อ มากถึง 5-6 ชั่วโมง

¹ อาจารย์, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² อาจารย์, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ อาจารย์, คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ต่อวัน และปัญหาภาวะสุขภาพของเด็กจากการใช้สื่อดิจิทัล พบว่าเด็กเริ่มมีสมาธิสั้น การเข้าสังคม และปัญหาการใช้ภาษา ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการเฝ้าระวังและติดตามในเด็กที่เริ่มมีปัญหาด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยเหลือให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของผู้ดูแลในการเลี้ยงดูเด็ก พบว่า อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.18) บทบาทของผู้ดูแลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 2.45$, S.D. = 2.10) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ด้านการเลียนแบบของเด็ก ด้านการเล่นของเด็ก และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น อยู่ในระดับสูง ตามลำดับ ส่วนด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัล การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ผู้ดูแล

Abstract

This research aims to study current situation on the use of digital media and early childhood upbringing of caregivers at Baan Na Sinuan, Na Siew Sub-district, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. The 55 samples were caregivers of early childhood children living in Ban Na Sinuan. The research instrument was a questionnaire consisting of 4 parts by using statistical analysis of percentage and mean. The results showed that most of the child caregivers are female. primary education, farmer occupation, skipped-generation family. Type of digital media that children use in their daily lives were use your cell phone the most, time spent using digital media up to 5-6 hours per day. Health problems of children from the use of digital media were found that the children began to have short attention spans, socialization and language problems. This is an important issue for surveillance and follow-up in children who have started to have health problems on an ongoing basis, to help children grow into quality adults. The behavior of using digital media of caregivers in child rearing was found to be at a high level ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.18). The role of caregivers in early childhood upbringing as a whole high level ($\bar{X} = 2.45$, S.D. = 2.10) when considering each aspect, it was found that the aspect of learning about things children's imitation children's play and building relationships with others at a high level, respectively, in terms of gender roles and interests moderate.

Keywords: the digital media behavior, caregiver, early childhood rearing

บทนำ

การเจริญเติบโตของโลกภายในเป็นก้าวสำคัญตามธรรมชาติเด็กปฐมวัย คือ การเริ่มเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy Self) และความสามารถในการคิดจินตนาการ (Imagination and Fantasy) การเริ่มเป็นตัวของตัวเองหรือการแสดงออกของพลังตัวตน การอบรมเลี้ยงดูเด็กมีการให้ความรักความอบอุ่นอย่างพอเพียงจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เข้าใจธรรมชาติของเด็ก มีการปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ดี การพัฒนา เด็กปฐมวัยอย่างยั่งยืนจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ดูแลควรเสริมสร้างต้นทุนชีวิต (Life Assets) ให้แก่เด็กโดยการเสริมทักษะรู้คิดและจิตสำนึกที่ดี พร้อมเสริมแรงบวกต่อตัวเด็กเองและสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วย 2 ด้านใหญ่ๆ คือ 1) พลังตัวตน การเริ่มเป็นตัวของตัวเอง ที่ต้องหล่อเลี้ยงรักษาไว้กับพฤติกรรมที่แสดงออกภายนอกที่เด็กต้องการเรียนรู้ 2) พลังสังคม ซึ่งมี 4 พลังย่อย ได้แก่ พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังชุมชน พลังเพื่อและกิจการ เป็นที่ผู้ดูแลควรเห็นคุณค่าและความสำคัญของทุกพลังโดยเฉพาะพลังตัวตนซึ่งเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ผู้ดูแลที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพลังตัวตนจะสามารถนำพาและพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างยั่งยืน

ผู้ดูแลเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดจะต้องสร้างให้เด็กเป็นบุคคลที่มีความสามารถ ในการดำเนินชีวิต เด็กจะเจริญเติบโตได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้ดูแลเป็นสำคัญ ถึงแม้เด็กจะเข้าโรงเรียนแล้วก็ตาม แต่บ้านก็ยังเป็นสิ่งแวดล้อมสำคัญที่มีอิทธิพลยิ่งต่อเด็ก เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการเติบโตและการพัฒนาการของเด็ก โดยสิ่งแวดล้อมขั้นแรกที่กำลังตัวเด็กมากที่สุดก็คือ ครอบครัว เป็นปัจจัยในการรองรับและเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ให้กับเด็ก ถ้าครอบครัวให้ความอบอุ่น และสามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างถูกต้อง อนาคตของเด็กก็แจ่มใส และมีผลต่อทัศนคติของเด็กด้วย ครอบครัวจัดเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดและมีผลกระทบต่อเด็กมากที่สุด ฉะนั้นทั้งโครงสร้างของครอบครัว คุณลักษณะของผู้ดูแลและวิธีการอบรมเลี้ยงดูย่อมมีความหมายในการพัฒนาการเด็กทั้งสิ้น สอดคล้องกับสุริยเดว ทรีปาตี (2559) ได้สรุปบทบาทของครอบครัวตามทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ของ Maslow's เพื่อตอบสนองตามความต้องการของมนุษย์ได้ 3 บทบาท คือ 1) บทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตด้วยปัจจัย 4 2) บทบาทในการพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ และจิตวิญญาณและ 3) บทบาทในการสร้างเสริมสัมพันธภาพให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี บทบาทของครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็กในสถานการณ์ครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากสภาพสังคมปัจจุบัน ทุนเดิมที่มีอยู่ในระบบ microsystem ของโครงสร้างครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน กำลังอ่อนแอลงในมิติของ connectedness เช่น การเลี้ยงลูกด้วยตนเองของผู้ดูแลน้อยลง ในขณะเดียวกันระบบ microsystem ของเด็กในปัจจุบันกำลังถูกแทรกแซงจากระบบใหม่ที่เกิดขึ้นที่

แตกต่างกันไป โดยสภาพสังคมในปัจจุบันจะมีระบบ techno-sub system ที่เกิดขึ้นใหม่กึ่งกลางระหว่างเด็กและครอบครัวซึ่งจัดอยู่ในระบบที่เรียกว่า microsystem แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กจะมีลักษณะอย่างไร สิ่งแวดล้อมด้านครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชน รวมทั้งรูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เปลี่ยนแปลงไป

สังคมยุคปัจจุบันส่วนใหญ่พบว่า เป็นในรูปแบบพฤติกรรมการดูค่า การดำเนินชีวิต การไม่สนใจ เนื่องจากผู้ดูแลให้เวลาในการทำงาน เพื่อสถานะทางสังคมให้สูงขึ้นมากกว่าการให้เวลาพูดคุยอบรมสั่งสอน และปล่อยให้เด็กอยู่กับอุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆทั้งวัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อแบบแผนพฤติกรรมการใช้ชีวิตและพัฒนาการของเด็กเป็นไปในทิศทางลบ เช่น การใช้กล่อมเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกายลดลง มีปัญหาด้านสายตาเพิ่มขึ้น ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์จากสื่อที่ได้รับ อีกทั้งยังส่งผลกระทบทางจิตใจและการแสดงออกทางอารมณ์และจิตใจของเด็ก และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและความพร้อมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วย (รักษัทธิย์ แสนสำแดง, สุจิตรา แบบประเสริฐ, และชุลีวัลย์ รักษาภักดี, 2560)

จากการศึกษาเรื่อง The Internet as a Source of Family Tension โดย Kaspersky Lab และ IconKids & Youth ในปี 2016 โดยสำรวจความคิดเห็นจาก 3,700 ครอบครัวใน 7 ประเทศ พบว่า เกือบ 1 ใน 5 ของทั้งกลุ่มผู้ดูแลและกลุ่มบุตรหลานเชื่อว่า Internet สามารถก่อให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัว และผู้ดูแล 1 ใน 3 เชื่อว่า Internet เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กออกจากผู้ดูแล นอกจากนี้การให้อุปกรณ์ร่วมกันในครอบครัวยังก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เช่น การทำอุปกรณ์เสียหาย ติดไวรัส และค่าบริการจาก Internet หรือแม้กระทั่งการลบข้อมูลโดยไม่ยินยอม จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัว การสื่อสารเป็นไปในทางลบมากขึ้นเกิดการดูค่า ต่ำทอน ใช้อ้อยคำรุนแรง ไม่เพียงเท่านั้นการให้เทคโนโลยี ยังทำให้ปริมาณการสื่อสารระหว่างผู้ดูแลและเด็กลดลง

ในปัจจุบันการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีความแตกต่างจากในอดีตเนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น ด้านผู้ดูแล ด้านเด็ก ด้านครอบครัว ด้านสังคมและชุมชน ลักษณะของครอบครัว ลักษณะของผู้ดูแล ลักษณะของเด็ก และความสัมพันธ์ในครอบครัว รวมทั้งการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน ทีมนักวิจัยจึงสนใจในการศึกษา สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (อายุ 1-5 ปี) ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนาสีนวล ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนทั้งหมด 3 หมู่บ้าน มีจำนวนประชาชนทั้งหมดจำนวน 55 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเกี่ยวข้องกับสื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว จังหวัดชัยภูมิ โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแล จำนวน 11 ข้อ ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ความสัมพันธ์กับเด็ก สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย/เดือน ความเพียงพอของรายได้ ลักษณะครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และปัญหาภาวะสุขภาพ

ตอนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก จำนวน 6 ข้อ ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ชนิดของสื่อ เวลาในการใช้สื่อดิจิทัล ปัญหาภาวะสุขภาพจากการใช้สื่อดิจิทัล และปัญหาสุขภาพอื่นๆ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของผู้ดูแล ลักษณะคำถามของแบบสอบถามในส่วนนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตามทฤษฎีของ Erikson เป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ มีจำนวนทั้งสิ้น 26 ข้อ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ 2) การเลียนแบบเด็ก 3) บทบาทและความสนใจทางเพศ 4) การเล่น และ 5) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น จำนวน 26 ข้อ ลักษณะคำถามของแบบสอบถามในส่วนนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลและเด็กปฐมวัยระดับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัล และระดับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแลเด็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 63.60 และเพศชายจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 36.40 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุ 50-59 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมาอายุ 60-69 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 25.46 ผู้ดูแลเป็นตายายของเด็ก จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 32.73 รองลงมาเป็นปู่ย่าของเด็ก จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27 การศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 29.09 สถานภาพสมรส จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 94.54 รองลงมาเป็นหม้าย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.64 อาชีพเกษตรกร จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 50.91 รองลงมามีรับจ้างทั่วไป จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 รายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมามีรายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 34.54 ความเพียงพอของรายได้แต่ไม่มีเงินออม จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 43.64 รองลงมามีความเพียงพอมีเงินออม จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวหัว่งกลาง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 52.73 รองลงมาเป็นครอบครัวขยาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 สมาชิกในครอบครัว 4-5 คน จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมา 6-7 คน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 32.73 ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 83.64 และมีโรคประจำตัว จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 16.36 ตามลำดับ

2. ข้อมูลของเด็ก ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 65.50 และเพศหญิง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 ตามลำดับ อายุต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 60.10 และอายุ 3 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 39.90 ชนิดของสื่อดิจิทัลที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวันพบว่า ใช้โทรศัพท์มือถือมากที่สุดจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 65.45 เวลาในการใช้สื่อดิจิทัล (ชั่วโมงต่อวัน) พบว่ามีการใช้เวลาอยู่กับสื่อดิจิทัล มากถึง 5-6 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 21

คน คิดเป็นร้อยละ 38.20 และปัญหาภาวะสุขภาพของเด็กจากการใช้สื่อดิจิทัล พบว่า ไม่มีปัญหา ภาวะสุขภาพ แต่ยังพบว่าเด็กเริ่มมีสมาธิสั้น การเข้าสังคม และปัญหาการใช้ภาษา ในสัดส่วนที่ไม่ แตกต่างกันมาก

3. พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของผู้ดูแลในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลของผู้ดูแลในการ เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ท่านมีความรู้ในการใช้สื่อดิจิทัลสำหรับเด็กปฐมวัย	2.91	0.65	ปานกลาง
2	ท่านเลือกใช้สื่อดิจิทัลได้เหมาะสมกับอายุตามพัฒนาการเด็ก	2.93	0.54	ปานกลาง
3	ท่านคิดว่า สื่อดิจิทัลมีประโยชน์มาก เมื่อเด็กอยู่กับสื่อฯ ท่าน มีเวลาในการทำงานมากขึ้น	1.18	0.39	น้อย
4	ท่านคิดว่าปัจจุบันการใช้สื่อดิจิทัลเป็นจำเป็นและเป็นสิ่งที่ ทันสมัย ช่วยในการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นช่องทางในการ สื่อสารภายในครอบครัวที่ดี	4.06	0.49	มาก
5	ท่านคิดว่าเนื้อหาของสื่อดิจิทัลควรมีความสอดคล้องกับ พัฒนาการของเด็ก	4.15	0.49	มาก
6	ท่านให้เด็กเลือกใช้สื่อดิจิทัลโดยไม่ต้องแนะนำ เพราะเป็นการ เรียนรู้ด้วยตนเอง	2.45	0.74	ปานกลาง
7	ท่านเป็นผู้ที่สำคัญและใกล้ชิดเด็กมากที่สุดในการเข้าถึงสื่อ ดิจิทัลของเด็ก	3.91	0.65	มาก
8	ท่านกำหนดระยะเวลาในการใช้สื่อดิจิทัลให้เหมาะสมด้วย วิธีการต่างๆ	3.22	0.66	ปานกลาง
9	ท่านคิดว่าเนื้อหาของสื่อดิจิทัลน่าสนใจ สนุกสนาน มากกว่า การอบรมสั่งสอนเด็กด้วยคำบอกเล่าของท่านและการปฏิบัติ จริยในชีวิตประจำวัน	2.07	0.42	น้อย
10	ท่านคิดว่า สื่อดิจิทัลมีผลกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก	4.13	0.43	มาก
รวม		3.76	0.18	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การใช้สื่อดิจิทัลของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D.= 0.18) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในการใช้สื่อดิจิทัลของผู้ดูแล ได้แก่ ผู้ดูแลคิดว่าเนื้อหาของสื่อดิจิทัลควรมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. =

0.49) รองลงมา ได้แก่ สื่อดิจิทัลมีผลกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.43) และ ปัจจุบันการใช้สื่อดิจิทัลเป็นจำเป็นและเป็นสิ่งที่ทันสมัย ช่วยในการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นช่องทางในการสื่อสารภายในครอบครัวที่ดี ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.49)

4. การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแลบ้านนาสินวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ แสดง ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทของผู้ดูแลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล

ที่	ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ	2.18	0.17	น้อย
2	ด้านการเลียนแบบของเด็ก	2.90	0.18	ปานกลาง
3	ด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ	1.91	0.21	น้อย
4	ด้านการเล่นของเด็ก	2.72	0.32	ปานกลาง
5	ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น	2.39	0.22	ปานกลาง
รวม		2.45	2.10	ปานกลาง

จากตาราง 2 พบว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแลในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.45$, S.D. = 2.10) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการให้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.18$, S.D. = 0.17) ด้านการเลียนแบบของเด็ก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$, S.D. = 0.18) ด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.91$, S.D. = 0.21) ด้านการเล่นของเด็ก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 0.32) และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.39$, S.D. = 0.22)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสินวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปผลได้ดังนี้

สถานการณ์ปัจจุบันในการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ดูแล บ้านนาสินวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมพบประเด็นที่สำคัญดังนี้ ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่ใช่บิดามารดา เป็นตาและยาย ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวแหว่งกลาง การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อาชีพหลักเป็นเกษตรกร ชนิดของสื่อดิจิทัลที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวันที่พบมากที่สุดเป็นโทรศัพท์มือถือเวลาในการ ใช้สื่อดิจิทัล มากถึง 5-6 ชั่วโมงต่อวัน ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่เด็กไม่

มีปัญหาภาวะสุขภาพ แต่ยังคงพบว่าเด็กเริ่มมีสมาธิสั้น การเข้าสังคมและปัญหาการใช้ภาษา ในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมาก ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการต้องติดตามและเฝ้าระวังการใช้สื่อดิจิทัลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล สอดคล้องกับการศึกษาของ คมสันต์ เกียรติรุ่งฤทธิ์ (2559) ปัญหาการบริโภคสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในเด็กปฐมวัย พบว่าปัญหาพฤติกรรมต่างๆ มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการใช้และเนื้อหาของสื่อ ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งอเมริกา (American Academy of Pediatrics : AAP) ได้แนะนำว่าเด็กอายุตั้งแต่ 2 ปีเป็นต้นไปไม่ควรใช้เวลากับการอยู่หน้าจอต่างๆ มากกว่า 2 ชั่วโมงต่อวัน และถ้าอายุต่ำกว่า 2 ปีควรงดการอยู่หน้าจอต่างๆ และการศึกษาของยุกดี สงวนพงษ์, 2564 คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาผาย พบว่า เด็กใช้สื่อบริโภคที่สุุดนาน 3-4 ชั่วโมง/วัน ร้อยละ 40.0 คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัยในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับสูง และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านลบ คือเวลาในการใช้สื่อต่างๆ $r = -0.233$ ($p = 0.01$)

ประเด็นการใช้สื่อดิจิทัลในเวลานาน และมีผลต่อสุขภาพของเด็กนั้น สอดคล้องกับการศึกษา มินนภา รักษาทรัพย์ และปณิธิ เนตินันทน (2565) ผู้ดูแลเห็นประโยชน์ของสื่อดิจิทัลเพื่อช่วยเพิ่มทักษะ ความรู้และพัฒนาความคิดให้เด็กก่อนวัยเรียน สื่อดิจิทัลทำให้เด็กมีความสนใจมีสมาธิอยู่เฉยได้ แต่ต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด ผู้ดูแลควรกำหนดให้เด็กใช้เวลากับสื่อดิจิทัลเคลื่อนไหวไม่เกิน 15 นาที เนื่องด้วยปัญหาสุขภาพสายตาและสมาธิสั้นของเด็กที่ใช้สื่อดิจิทัล และสมาร์ทโฟนมากเกินไป

การอบรมเลี้ยงดูเด็กในภาพรวมอยู่ในระดับสูง แต่พบว่าด้านบทบาทและความสนใจทางเพศ อยู่ในระดับปานกลางนั้น เป็นสิ่งที่ผู้ดูแลควรให้คำแนะนำและความรู้แก่เด็กตามการรับรู้ที่เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็ก ซึ่งพบว่าเป็นช่องว่างในการสื่อสารหรือการค้นหาศึกษาของเด็กเอง อาจไม่เหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีนัย ปองนิมิตพร สุทธิดา แก้วขจร ลาวัลย์ สมบูรณ์ และนิตยา ไทยภิรมย์ (2560) เด็กไทยกำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องเพศซึ่งปัญหานี้อาจจะลดลงได้หากเด็กได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่อง เพศที่เหมาะสมตั้งแต่ปฐมวัย แม้ว่าปัจจุบันเด็กสามารถเรียนรู้เรื่องเพศได้จากสื่อที่หลากหลาย แต่ยังต้องการ คำแนะนำและการสอนเรื่องเพศ ซึ่งบิดามารดาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนเรื่องเพศให้แก่เด็ก สอดคล้องกับการศึกษาของ บิดามารดาควรได้รับการส่งเสริมความรู้การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และการสอน มีเรื่องเพศในเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศอย่างถูกต้อง

การให้จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ดูแลคิดว่าเนื้อหาของสื่อดิจิทัลควรมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก รองลงมา ได้แก่ สื่อดิจิทัลมีผลกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็ก และปัจจุบันการใช้สื่อดิจิทัลเป็นจำเป็นและเป็นสิ่งที่ทันสมัย ช่วยในการเรียนรู้ของเด็ก และ

เป็นช่องทางในการสื่อสารภายในครอบครัวที่ดี ดังนั้นการปล่อยให้ตายายหรือผู้สูงอายุทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กมากกว่าบิดามารดา อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กและอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ช้าลงและทำให้เกิดโรคสมาธิสั้น (Elias & Sulkin, 2017) สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชทรัพย์ แสงสำแดงและคณะ (2560) สื่อยุคใหม่ทำให้เด็กสนใจและให้ความสำคัญกับสิ่งแวดลอม และบุคคลรอบข้างน้อยลง การเลี้ยงดูเด็กในช่วงปฐมวัยโดยใช้โทรทัศน์หรือคอมพิวเตอร์เป็นประจำในระยะเวลาานานๆ อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิรพี เศรษฐวิทย์ ตันเจริญวงศ์และคณะ (2561) ศึกษาพฤติกรรมการใช้หน้าจอของเด็กไทยวัย 0 - 3 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่กล่าวว่า เป็นเรื่องที่น่ากังวล หากปล่อยให้เด็กอยู่ในความดูแลของปู่ย่าตายายหรือญาติคนอื่น เพราะเด็กมีโอกาสใช้สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตสูงกว่าการเลี้ยงดูโดยบิดามารดา ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะให้บิดามารดา ควรมีข้อกำหนดและมีส่วนร่วมในการใช้สื่อดิจิทัลกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ชี้แนะให้เห็นประโยชน์และโทษให้กับผู้ดูแลหลัก เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น การรู้เท่าทันสื่อต่อภัยของการปล่อยให้เด็กใช้เวลากับสื่อดิจิทัลและสมาร์ทโฟนมากเกินไป หรือมีการพัฒนาสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยควบคู่กับการส่งเสริมพัฒนาเด็กให้เป็นไปตามวัยโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเริ่มจากครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดและมีการเข้าถึงตัวเด็กมากที่สุด เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสมบูรณ์ และมีคุณภาพชีวิตต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเสนอเป็น แนวทางการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้สำหรับผู้ดูแลเด็ก บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กระหว่างใช้สื่อดิจิทัลอย่างใกล้ชิดทั้งในครอบครัวและโรงเรียน ผู้ดูแลเด็กควรเลือกประเภทของสื่อดิจิทัล ให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยของเด็กและควรบูรณาการกับทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมในการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้เหมาะสมตามพัฒนาการของเด็ก ดังนั้นควรมีการติดตามเฝ้าระวังพฤติกรรมของเด็กในระยะยาว พร้อมแนวทางในการช่วยเหลือเด็กและผู้ดูแล ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตที่อบอุ่นด้วยสื่อดิจิทัลหลายรูปแบบ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยใช้วิธีพุทธ การให้เด็กและผู้ดูแลมีเวลาคุณภาพในการมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันมากขึ้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คมสันต์ เกียรติรุ่งฤทธิ์ .(2559). ปัญหาการบริโภคสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในเด็กปฐมวัยในคุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ :กรุงเทพฯ : บริษัท ปิเคเคโปร จำกัด.
- มีนนาภา รักษ์หิรัญ และปณิธิ เนตินันทน (2565) พฤติกรรมการดูแลเด็กก่อนวัยเรียนด้วยสื่อดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของผู้ปกครองในเขตภาคตะวันออก. วารสารปัญญาภิวัฒน์ , 13 (2): 280-292.
- ยุภาดี สงวนพงษ์ และธนิดา ผาติเสนะ.(2563). คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย (อายุ 2-4 ปี) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 63(4):41-55.
- รักษ์ทรัพย์ แสนสำแดง, สุจิตรา แบบประเสริฐ, และชุลีวัลย์ รักษาภักดี (2560 . สื่อยุคใหม่: อาหารเสริมสำหรับเด็กปฐมวัย. วารสารบัณฑิตศึกษา, 14 (64): 9-13.
- ศรัณย์ ปองนิมิตพร สุดธิดา แก้วขจร ลาวัลย์ สมบูรณ์ และนิตยา ไทยาภิรมย์ (2560) ศึกษาความรู้การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และการสอนเรื่องเพศในเด็กปฐมวัยของบิดามารดา. พยาบาลสาร. 44 ฉบับที่ พิเศษ 2 ธันวาคม, 28-37.
- สุริยเดว ทรีปาตี (2559) คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ : บริษัท ปิเคเคโปร จำกัด.
- อภิรพี เศรษฐ์รักษ์ ต้นเจริญวงศ์ ศรีรัฐ ภักดีรัตนชิต และ ญาณวุฒิ เสวตธิติกุล (2561). พฤติกรรมการใช้หน้าจอของเด็กไทยวัย 0 - 3 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารนวัตกรรมการสื่อสารทางสังคม: 6(2), 60-69.
- Ellias, N. & Sulkin, I. (2017). *YouTube Viewers in Diapers: An Exploration of Factors Associated with Amount of Toddlers' Online Viewing*.Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 11(3), Article 2. doi: 10.5817/CP2017-3-2

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษและความคงทน
ในการจำคำศัพท์โดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

DEVELOPMENT OF ENGLISH LEARNING ACHIEVEMENT AND
VOCABULARY RETENTION USING ACTIVITY-BASED LEARNING FOR
MATTHAYOMSUKSA 1 STUDENTS

¹สุริฉาย นราสงค์ และ ²สุดคณิง นฤพนธ์จิรกุล

¹Sureechay Narasong and ²Sudkanung Naruponjirakul

มหาวิทยาลัยบูรพา, ประเทศไทย

Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹625161030014@dpu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (2) ศึกษาความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี จำนวน 44 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษ แบบทดสอบคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และ

¹ นักศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานแตกต่างจากเรียนผ่านไปแล้วเป็นเวลา 14 วันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ, ความคงทนในการจำคำศัพท์, การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน

Abstract

This research aimed to (1) compare the English learning achievement of Matthayomsuksa 1 students before and after learning through the activity-based learning, (2) study the English vocabulary retention of Matthayomsuksa 1 students, and (3) study the students' satisfaction towards the instruction using the activity-based learning. The samples used in the research were 44 students from Matthayomsuksa 1 at Suankularb Wittayalai Nonthaburi School. A simple random sampling method was used. The research instruments included the English language learning lesson plans, the English achievement test, the English vocabulary test, and the questionnaire on the students' satisfaction towards the instruction using the activity-based learning. Statistics used to analyze data included mean scores, standard deviation, and t-test. The findings revealed that: 1) the posttest scores of the English achievement test of Matthayomsuksa 1 students after learning through the activity-based learning were higher than the pretest scores at a statistical significance level of 0.05, 2) there was a difference between the scores of the English vocabulary and those after learning through 14 days at a statistical significance level of 0.05, 3) the students' satisfaction towards the instruction using the activity-based learning was at a high level.

Keywords : English learning achievement, Vocabulary retention, Activity-based learning

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ โดยกำหนดเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมาโดยตลอด เช่น นโยบาย 5 ประการของกระทรวงศึกษาธิการในการดำเนินงานตามปฏิญญาอาเซียนด้านการศึกษา เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการอาเซียนด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายที่ 2 กำหนดไว้ว่า การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนนักศึกษาและประชาชนให้มีทักษะที่เหมาะสม เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ภาษาเพื่อนบ้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะและความชำนาญ ที่สอดคล้องกับการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม และการเพิ่มโอกาสในการทำงานของประชาชน นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางทางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นสาระที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและร่วมมือกับประเทศต่างๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้นและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นวิชาสำคัญและได้บรรจุไว้ในหลักสูตรมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และคนไทยได้เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่วัยเยาว์แต่ความสามารถทางภาษาอังกฤษของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำกว่านานาประเทศ ซึ่ง Phillips (2008) ได้กล่าวไว้ว่า จากประสบการณ์ในการสอนวิชาภาษาอังกฤษ พบปัญหาในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ คือ นักเรียนส่วนมากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษต่ำ ซึ่งสาเหตุหนึ่งคือ การขาดความรู้ทางด้านคำศัพท์ นักเรียนมีความรู้ทางด้านคำศัพท์น้อยไม่เพียงพอต่อการสื่อสารเท่าที่ควร สาเหตุหลักของการที่เป็นผลให้ระดับทักษะในการเรียนรู้คำศัพท์ของผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำมากเนื่องมาจากผู้เรียนไม่สามารถอ่านคำศัพท์ในบทเรียนและไม่สามารถแปลความหมายคำศัพท์ได้ ซึ่งทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาภาษาอังกฤษต่ำ ดังที่ Donkaewbua (2015) ที่ได้กล่าวว่าการไม่รู้ภาษาอังกฤษเท่ากับว่าไม่มีเครื่องมือ ในการแสวงหาความรู้ ผู้ที่มีความรู้ภาษาอังกฤษดีย่อมมีโอกาสมากกว่าในด้านการศึกษา และการประกอบอาชีพ นอกจากนี้จากการศึกษาของฤทัย กองทอง (2558) เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสอนด้วยกิจกรรมเพลง พบว่า

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ สาเหตุมาจากนักเรียนอ่านภาษาอังกฤษไม่ออก สะกดคำศัพท์ เขียนคำศัพท์ไม่ถูกต้อง ไม่รู้ ความหมาย ของคำศัพท์ เช่นเดียวกับการศึกษาของนิศาชล ประทีปทอง (2562) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผลของการบูรณาการ วิถีทัศน์จากรายการคริส ตีลิวเอรี กับการเรียนการสอนที่มีต่อความรู้ และความคงทนด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผู้เรียนมีปัญหา เกี่ยวกับการนำคำศัพท์ไปใช้ค่อนข้างมาก เช่น ไม่สามารถจำความหมายคำศัพท์ได้นานและไม่สามารถนำคำศัพท์ที่เรียนมาแล้วกลับมาใช้ได้ ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ภาษาอังกฤษค่อนข้างต่ำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว พบว่าแนวทางในการ พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ และการสอนคำศัพท์ให้มีประสิทธิภาพคือการจัดการ เรียนรู้ที่มีลักษณะเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้อำนวยการ ความ สะดวกและกำหนดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรม สื่อการสอน และนวัตกรรม ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการฝึกทักษะจากการเรียนรู้จากกิจกรรม หรือที่เรียกว่า การ เรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-based Learning)

การเรียนการสอนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างมากในปัจจุบันก็คือ การเรียนการสอนโดยใช้ กิจกรรมเป็นฐานตามแนวคิดแบบ Constructivism ที่มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นแนวการสอนที่จะไม่เน้นให้ผู้เรียนท่องจำ แต่จะเน้นให้ รู้จักคิดวิเคราะห์และเรียนรู้จากกิจกรรมที่ได้ทำจริง ซึ่งผู้เรียนจะสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีกว่า การท่องจำ รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน หรือการเรียนการสอนแบบส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากการเรียนรู้แบบเดิมคือ ความรู้จาก ผู้สอนสู่ผู้เรียนโดยตรง เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการเรียนรู้แบบเชิง รุก อีกทั้งยังได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า เป็นการพัฒนาศักยภาพทางสมอง การคิดแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จะทำให้ ผู้เรียนจะสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีกว่าการท่องจำ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะที่ คงทนยั่งยืนยาวนาน (McGrath & MacEwan, 2011)

จากสภาพการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนภาษาอังกฤษและความคงทนในการจำคำศัพท์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบ One Group Pretest Posttest Design ศึกษากลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี จำนวน 15 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 509 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นนทบุรี จำนวน 1 ห้องเรียน ได้แก่ ห้อง 1/5 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 44 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ซึ่งโรงเรียนทุกโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี มีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน ด้วยวิธีการจับฉลาก เมื่อได้โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างดำเนินการเลือกห้องเรียนกลุ่มตัวอย่างและทุกๆ ห้องเรียนมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน ด้วยวิธีการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบค่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ทุกแผนมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.97 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

2.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษ เป็นแบบปรนัยเลือกตอบจำนวน 30 ข้อ ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.45-0.77 อำนาจจำแนกมีค่าระหว่าง 0.43 -0.87 และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ภาษาอังกฤษทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

2.3 แบบทดสอบคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เป็นแบบปรนัยเลือกตอบจำนวน 20 ข้อ ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.45-0.70 อำนาจจำแนกมีค่าระหว่าง 0.48 – 0.80 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบคำศัพท์ภาษาอังกฤษทั้งฉบับ เท่ากับ 0.94

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ประกอบด้วยประเด็นประเมิน 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลและด้านประโยชน์ ที่ได้รับ ลักษณะของรูปแบบการประเมินเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสถิติ t-test แบบ Dependent samples

3.2 เปรียบเทียบความคงทนในการจำคำศัพท์หลังเรียนและเมื่อเรียนผ่านไปแล้วเป็นเวลา 14 วัน ด้วยสถิติ t-test แบบ Dependent samples

3.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษและความคงทนในการจำคำศัพท์โดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียน และหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน แสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน

ผลสัมฤทธิ์	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
ก่อนเรียน	44	30	15.64	1.40	43	31.59*	.000
หลังเรียน	44	30	23.59	2.23			

*p < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษก่อนเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานเท่ากับ 15.64 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.40 และหลังเรียนเท่ากับ 23.59 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.23 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิชาภาษาอังกฤษพบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2. ความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเปรียบเทียบความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานและเมื่อเรียนผ่านไปแล้วเป็นเวลา 14 วัน

คะแนนคำศัพท์	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	44	20	14.07	1.82	43	7.62*	.000
เรียนผ่านไปแล้ว 14 วัน	44	20	12.80	1.98			

*p < .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนคำศัพท์หลังเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานเท่ากับ 14.07 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.82 และเมื่อเรียนผ่านไปแล้วเป็นเวลา 14 วันเท่ากับ 12.80 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.98 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนคำศัพท์ภาษาอังกฤษแล้วพบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าเมื่อเรียนผ่านไปแล้ว 14 วันนักเรียนมีความคงทนในการจำคำศัพท์ลดลง

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (n = 44)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านผู้สอน	4.45	0.55	มาก
1. ครูมีความรู้ในวิชาที่สอน	4.41	0.54	มาก
2. ครูมีการเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรม	4.41	0.62	มาก
3. ครูสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.50	มากที่สุด
4. ครูให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนพบปัญหาหรือร้องขอ	4.36	0.53	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.52	0.51	มากที่สุด
5. กิจกรรมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษ	4.52	0.55	มากที่สุด
6. กิจกรรมมีความหลากหลายและส่งเสริมทักษะ	4.64	0.49	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ภาษาอังกฤษ			
7. กิจกรรมช่วยให้เรียนรู้คำศัพท์ได้มากขึ้น	4.36	0.49	มาก
8. กิจกรรมน่าสนใจ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียน และทำให้รู้สึกอยากเรียน	4.55	0.50	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.36	0.50	มาก
9. วิธีการวัดและประเมินผลมีความหลากหลาย และเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน	4.07	0.50	มาก
10. การวัดและประเมินผลมีความยุติธรรมและชัดเจน	4.64	0.49	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.56	0.50	มากที่สุด
11. การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ	4.57	0.50	มากที่สุด
12. การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานช่วยให้จดจำคำศัพท์และสามารถนำไปใช้ได้หลังจากเรียนไปแล้ว	4.55	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยทุกรายการ	4.47	0.52	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานในภาพรวมเท่ากับ 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.50) ลำดับต่อมาคือด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51) ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.55) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.50)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษและความคงทนในการจำคำศัพท์โดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและมีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 แสดงว่าการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งคะแนนหลังเรียนเกิดจากการที่

นักเรียนเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลาย จากการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมส่งผลให้คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนนั้นอาจจะมีสาเหตุหลายประการ ประการแรก คือ การสอนโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และกระบวนการในการสร้างความรู้หรือเกิดจากการลงมือกระทำโดยผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Awasthi (2014) ที่อธิบายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมฐานเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้รวมถึงไปถึงทักษะที่ได้มาจากการทำกิจกรรมและการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน ประการต่อมา คือ การเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนกิจกรรมเป็นฐานสร้างแรงจูงใจในการเรียนกระตุ้นความสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Okwudishu (2011) ที่กล่าวว่าจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ กำกับดูแลชั้นเรียนและควบคุมการจัดกิจกรรมให้นักเรียนในขณะปฏิบัติกิจกรรมและแนะแนวทางการเรียนรู้ของนักเรียนไปยังจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นั้น ๆ ประการสุดท้าย คือ การเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานเป็นการเน้นกิจกรรมที่หลากหลายโดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับทิตินา แชมมณี (2557) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมกลุ่ม สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การใช้เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง และการใช้กลุ่มย่อยในการสอนหรือการเรียนแบบกลุ่มย่อย ซึ่งในแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมหลากหลาย ดังปรากฏในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นกิจกรรมเสริมคำศัพท์และขยายวงคำศัพท์เพื่อให้นักเรียนทำกิจกรรมในการฝึกและจดจำคำศัพท์การทำกิจกรรมร่วมกันทำให้นักเรียนร่วมมือกันค้นคว้าหาคำศัพท์ และสามารถขยายวงคำศัพท์ได้ดีกว่าการท่องจำคนเดียว

ขั้นกิจกรรมเสริมทักษะภาษา เป็นขั้นที่นักเรียนทำกิจกรรมคู่หรือกลุ่มจากแบบฝึกหัดที่ครูมอบหมายหรือจากเกมที่ครูกำหนดให้ จากนั้นนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ด้านภาษาที่ได้จากการทำกิจกรรมโดยไม่ต้องรอให้ครูสอนเพียงอย่างเดียว ทำให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านภาษา

ขั้นใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เป็นขั้นที่นักเรียนใช้ทักษะการฟัง พูด อ่าน หรือเขียน เพื่อทำกิจกรรมตามสถานการณ์ที่ครูมอบหมาย โดยนักเรียนจะต้องใช้คำศัพท์และความรู้ด้านภาษาจากขั้นก่อนหน้านี้มาร่วมประกอบด้วย กิจกรรมในขั้นตอนนี้เป็นกิจกรรมคู่หรือกลุ่มโดยนักเรียนยังต้องร่วมมือกันทำงาน และครูทำหน้าที่ช่วยเหลือและให้ผลสะท้อนกลับ

2. ความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียน ($\bar{X}=14.07$, S.D. = 1.82) และเมื่อเรียนผ่านไป 14 วัน ($\bar{X}=12.80$, S.D. = 1.98) แตกต่างอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าผู้เรียนมีความคงทนในการจำคำศัพท์ลดลงซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้จะเป็นเพราะธรรมชาติของการจำสามารถลดลงได้ ตามที่นัวร์ดิน ตาเห (2563) อธิบายไว้ว่า ความคงทนในการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว หลังจากผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งความคงทนทางการเรียนรู้คือการจำ อีกทั้ง สมวดี ไชยเวช (2556) ที่ได้อธิบายไว้ว่า ระบบความจำของคนเราสามารถแยกออกเป็น 3 ระบบ คือ ความจำการรู้สึกสัมผัส ความจำระยะสั้น และความจำระยะยาว ซึ่งผู้เรียนอาจจะเรียนรู้คำศัพท์ใหม่และจดจำอยู่ในระบบของความจำระยะสั้น คือความจำที่เกิดหลังจากเกิดการรับรู้ เมื่อข้อมูลที่ได้เรียนมาผ่านเข้าสู่ความจำการรู้สึกสัมผัสก็จะเข้าไปสู่ความจำระยะสั้นทันที แต่เป็นเวลาที่จำกัด โดยปกติความจำระยะสั้นใช้สำหรับการจำชั่วคราวเพื่อประโยชน์ในขณะที่ยังสื่อสาร บางครั้งถูกเรียกว่า ความจำขณะทำงาน (Working Memory) เพราะเป็นความจำเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังใช้ เช่น การจำหมายเลขโทรศัพท์ เราจำได้นานเพียงขณะการปฏิบัติการโทรศัพท์เท่านั้น หากต้องใช้ใหม่ก็ต้องเปิดหาใหม่อีก หากไม่ได้มีการใช้ข้อมูลความจำนั้นอย่างสม่ำเสมอก็จะเกิดอาการลืม การลืมอย่างรวดเร็วในระหว่างความจำระยะสั้นเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งจึงเป็นสาเหตุที่นักเรียนลืมคำศัพท์ที่ได้เรียนไปในช่วงระยะสองสัปดาห์ นอกจากนี้ ความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ลดลงสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร สุขกรง (2553) ที่ทำการวัดความคงทนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมและการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่าคะแนนความคงทนทางการเรียนรู้คำศัพท์ลดลง (ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน ($\bar{X}=55.13$, S.D. = 10.19 และเมื่อผ่านไป 14 วัน ($\bar{X}=50.19$, S.D. = 10.73) นอกจากนี้ ความจำคำศัพท์ของกลุ่มตัวอย่างลดลงอาจจะเนื่องมาจากวงคำศัพท์ที่เรียนนั้นเป็นเรื่องไกลตัว เช่น คำศัพท์เกี่ยวกับประเทศ เชื้อชาติ ภาษา กีฬา จากทั่วโลก และคำศัพท์ชนิดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับบริบทของสหราชอาณาจักร เพื่อให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จึงทำให้ความสนใจในคำศัพท์และโอกาสในการใช้คำศัพท์เหล่านั้นมีไม่มากพอและขาดความสม่ำเสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ Dale et al. (1999) และแสงระวี ดอนแก้วบัว (2558) ที่ระบุว่าการสอนคำศัพท์ที่ถูกต่อนั้นต้องเชื่อมโยงความหมายของคำศัพท์กับการใช้ในบริบทจริง คำศัพท์นั้นควรเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียนและเป็นคำศัพท์ที่เจ้าของภาษาใช้เพื่อการสื่อสารอย่างแท้จริง จึงจำเป็นที่เราต้องใส่ใจ ทบทวน เพื่อความคงทนในการเรียนรู้หรือความจำคำศัพท์นั้น ๆ

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของนักเรียนรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ตามด้วยด้านกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผู้สอน อยู่ในระดับมาก และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานเป็นฐาน ได้มุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ และเรียนรู้ด้วยตนเองโดยครูผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวก โดยในการจัดการเรียนรู้ทุกคาบเรียน ผู้เรียนจะได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเกมเติม, กิจกรรมบัตรคำ, กิจกรรมบทบาทสมมติ, เกม ODD ONE OUT (หาคำที่ต่างจากพวก) เป็นต้น จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Ayotola and Ishola (2013) ได้อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานมีพื้นฐานมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเชื่อว่าการสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเองจะทำให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประสิทธิภาพมากกว่าการป้อนความรู้ให้กับผู้เรียน การเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานจะช่วยให้ผู้เรียนกล้าลงมือปฏิบัติ กล้าคิดและกล้าแสดงออก สามารถค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ผ่านการสังเกต การทดลองและการลงมือทำ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้และยังสามารถให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและตื่นตัวในการเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Buehl (2001) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐานซึ่งเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปจากเดิม คือ การนำผู้เรียนออกมาจากตารางเรียน เปลี่ยนจากการให้ผู้เรียนนั่งเรียนเพียงอย่างเดียวเป็นกิจกรรมที่ปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมเชิงรุก บางกิจกรรมนำผู้เรียนไปจัดประสบการณ์เรียนรู้นอกชั้นเรียน บางกิจกรรมเป็นการนำผู้เรียนออกจากกฎ ทฤษฎี หรือเนื้อหาในบทเรียนนอกเหนือจากสิ่งที่คิดไว้หรือข้อมูลสำเร็จรูป โดยการจัดการเรียนการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมเป็นฐาน จะเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมและทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำให้เกิดการเรียนรู้ของทุกคนในชั้นเรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษและความคงทนในการจำคำศัพท์โดยใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผู้สอนควรเตรียมความพร้อม โดยการจัดสภาพแวดล้อม เตรียมสื่อการทำกิจกรรม การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และควรอธิบายลักษณะของกิจกรรม กฎหรือกติกาที่จำเป็น และเป้าหมายของการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน

ทราบ เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้สอนควรวางแผนยืดหยุ่นเวลาในการทำกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมส่วนมากเป็นกิจกรรมกลุ่ม การยืดหยุ่นก็เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาในการทำกิจกรรมมากขึ้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ และผู้สอนควรจัดกิจกรรมหรือจัดบริบทที่เน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนนำคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ใหม่มาเชื่อมโยงและใช้ในการสื่อสารจริง จะทำให้เกิดความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551) *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2551). *การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ คุรุสภา.
- จิราพร สุขกรง. (2553). *ผลสัมฤทธิ์ ความคงทนและเจตคติทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมและการสอนตามปกติ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิสาชล ประทีปทอง. (2562). *ผลของการบูรณาการชีวิตประจำวันจากรายการคริส ตีลีเวอร์ี กับการเรียนการสอนที่มีต่อความรู้และความคงทนด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- นุรดิน ตาเห. (2563). *การพัฒนาความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอาหรับโดยใช้บัตรคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านช่องแมว อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี*. ยะลา: มหาวิทยาลัยฟาฏอนี.
- ฤทัย กองทอง. (2558). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การสอนด้วยกิจกรรมเพลง*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมวดี ไชยเวช. (2556). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความจำของมนุษย์*. นครปฐม: ภูมิการพิมพ์.
- แสงระวี ดอนแก้วบัว. (2558). *ภาษาศาสตร์สำหรับครูสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Awasthi, D. (2014). *Activity- based Learning Methodology can bring improvement in quality of education in India*. *Global Journal for Research Analysis*. 3, 642-661.
- Ayotola, A., & Ishola, A. (2013). *Preparation of Primary Teachers in Pupil- Centered Activity- Based Mathematics Instructions and Its Model*. Proceeding In 1st Annual International Interdisciplinary Conference. Azores, Portugal.
- Buehl, D. (2001). *Classroom strategies for interactive learning*. Newark, DE: International Reading Association.
- Dale, Edgar and et al. (1999). *Techniques of Teaching Vocabulary*. Rotterdam: Field Educational Publication Incorporated.
- Donkaewbua, S. (2015). *Linguistics for English teachers*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- McGrath, J. R., & MacEwan, G. (2011). *Linking pedagogical practices of activity based teaching*. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 6, 261-274.
- Okwudishu, A. U. (2011). *Trainer guide to the use of manual of the best practices and methods of facilitating in basic literacy programme*. A lead paper presented during a workshop on developing Manual of Best Practices at Enugu, Nigeria.
- Phillips, D. (2008). *Longman preparation course for the TOEFL test: iBT listening*. New York: Pearson Education.

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร
สถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น
NEEDS FOR INNOVATIVE LEADERSHIP DEVELOPMENT OF
SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER KHON KAEN
VOCATIONAL EDUCATION

¹วรเชษฐ์ วรสุทธิพงษ์ และ ²วานิช ประเสริฐพร

¹Worachet Worasutthipong and ²Vanich Prasertphorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand.

¹khruball@gmail.com, ²vanich.pra.@neu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และ2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 263 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane (Yamane 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 และใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัจจุบันในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านการบริหารความเสี่ยง รองลงมา

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม สภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการบริหารความเสี่ยง รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ส่วน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) ส่วนความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม รองลงมาคือด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านที่ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, อาชีวศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the current situation and desirable condition and 2) to study the needs for the development of innovative leadership of school administrators under Khon Kaen Vocational Education. The sample group used in this study included school administrators and teachers under Khon Kaen Vocational Education with the total number of 263 people. The sample size was determined using Taro Yamane (Yamane 1973) formula with level of error at 0.05 using stratified random sampling method. The research tool was 5-level rating scale questionnaire. The statistics used in this research comprised mean and standard deviation. The research results were found that: 1) The current situation of the development of innovative leadership of school administrators under Khon Kaen Vocational Education, in overall, was found at a moderate level of practice, when considered in each aspect, the aspect with the most average was the risk management, followed by teamwork and participation, while the aspect with the lowest average was the creation of an innovative organizational atmosphere, the desirable condition of Innovative leadership development of school administrators under Khon Kaen Vocational Education, in overall, was found at the highest level,

when considered each aspect, it was found that the aspect with the highest average was risk management, followed by teamwork and participation, while the aspect with the lowest average was vision of changing. 2) Needs for innovative leadership development of school administrators under Khon Kaen Vocational Education were found that the aspect with the most needs was the creation of an innovative organizational atmosphere, followed by teamwork and participation, vision of changing, the aspect with the least average was creativity and risk management respectively.

Keywords: Needs, Innovative Leadership, Vocational Education

บทนำ

ปัจจุบันโลกอยู่ในยุคศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการบริหารจัดการการศึกษาที่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการแข่งขันจึงจำเป็นต้องพร้อมรับความท้าทายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งด้านกำลังคน ความรู้ สมรรถนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดนวัตกรรม ซึ่งการขับเคลื่อนสู่การเป็นนวัตกรรมให้สำเร็จนั้นต้องอาศัยผู้นำที่มี ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมให้มีความก้าวหน้าให้ทันกับกระแสการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกระตุ้นหรือรื้อกล้าเปลี่ยนแปลงองค์การในการพัฒนานวัตกรรม เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการรังสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ให้บรรลุเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมูลค่าแก่สถานศึกษาและยั่งยืนในอนาคต

แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ.2560-2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการอาชีวศึกษา เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่ งานวิจัยสิ่งประดิษฐ์นวัตกรรม เทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและนำไปใช้ประโยชน์หน่วยงานภายนอกที่ร่วมมือหรือสนับสนุนสถานศึกษาในการวิจัยสิ่งประดิษฐ์นวัตกรรม เทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและยุทธศาสตร์ที่ 6 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษา ตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่ นวัตกรรมการบริหารจัดการและนวัตกรรมด้านการพัฒนาการเรียนการสอนอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศของรัฐบาล

จากสภาพการบริหารงานในปัจจุบันของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2564 พบว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความมุ่งมั่นทางด้านการกำหนดวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการบริหารความเสี่ยงและด้านการสร้างบรรยากาศองค์กร นวัตกรรม จึงจำเป็นต้องพัฒนาและทำเข้าใจ ในระบบการบริหารงานตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยมีข้อมูลจากการรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ประจำปีการศึกษา 2563 การประกันคุณภาพภายนอกรอบที่ 4 ของวิทยาการอาชีวพล มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)(สมศ.)ควรเร่งเสริมสร้างสังคมนวัตกรรมโดยส่งเสริมระบบการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์และคณิตศาสตร์การผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ กับการทำงานจึงเป็นภารกิจอันหนึ่งที่ต้องร่วมกันสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ทันสมัยให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ของโลกปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมใช้ในการบริหารงาน ในสถานศึกษาและสนับสนุนผลักดันให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ภายในสถานศึกษาให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน วิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้งและเปิดใจรับแนวคิดใหม่ กล้าคิดแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลเดิมมาต่อยอดเพื่อหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหา หรือสร้างสิ่งใหม่ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตลอดจนการนำนวัตกรรมเหล่านั้นไปใช้ให้ เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อสถานศึกษา

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะครูผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนสนใจ ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศใช้ในการวางแผนพัฒนาการบริหารงาน นวัตกรรมในสถานศึกษาและเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและผลักดัน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ตลอดจนสามารถทำให้บุคลากรและองค์กร ทางการศึกษาไทย สามารถพัฒนาสู่องค์กรที่มีมาตรฐานระดับสากลได้อย่างรวดเร็วและมี ประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 แห่ง ในปีการศึกษา 2564 โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน ครูผู้สอนจำนวน 714 คน รวมทั้งสิ้น 764 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 แห่ง ปีการศึกษา 2564 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มแบ่งแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทำการสุ่มได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 17 คน ครูผู้สอน จำนวน 246 คน รวมเป็น 263 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม เรื่องความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของตนเอง ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคหรือการคำนวณหา ค่าดัชนี Modified Priority Need Index (PNI Modified) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น (สุวิมล ว่องวานิช, 2558)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารความเสี่ยง รองลงมาคือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม

2. สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารความเสี่ยง รองลงมาคือด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า ค่าดัชนี PNI_{Modifieds} ของความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษา บางแห่ง อาจดำเนินการสร้างนวัตกรรมตามวิสัยทัศน์ยังไม่ต่อเนื่อง ควรให้ครูรู้ถึงการขับเคลื่อนของสถานศึกษา เพื่อนำไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์

นวัตกรรม โดยมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานแบบเดิม ให้มีการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการสร้างสร้งงานมากขึ้น โดยการมุ่งเน้นการส่งเสริมสนับสนุนให้ครู ทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการจัดบรรยากาศ ในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมควรมีการจัดกระบวนการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับเนาวรัตน์ เยาวนาถ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การทำงานเป็นทีม การสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรการมอบหมายงาน การกระจายอำนาจ ความสามารถในการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรม การมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง การสร้างบรรยากาศแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษากล้าเสี่ยงและกล้าตัดสินใจ การมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับ นิชาภา สุนทรไชย (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม ด้านการมีวิสัยทัศน์นวัตกรรม พบว่าค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงอยู่ใน ปานกลาง สอดคล้องกับปวีณา กันถิน (2560) ที่พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและจากการศึกษาของพีรตนย์ จัตุรัส (2561) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจัดให้มีการอบรมผู้บริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหาร ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริหารสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีความมุ่งมั่นในการสร้างสร้งนวัตกรรมโดยมีเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานแบบเดิมๆ ให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสร้างสร้งงานมากขึ้น โดยให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดสร้งสร้งทำงานเป็นทีมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูให้ มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยผู้บริหารเป็นผู้ที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาและยังมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีภาวะผู้นำในการจัดการและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครู สนับสนุนให้บุคลากรเกิดความคิดสร้งสร้ง และสามารถนำมาปฏิบัติได้สอดคล้องกับ จีราภา ประพันธ์พัฒน์ (2560) การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาปทุมธานี อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับสินีนาฏ ไสแจ่ม (2563) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยสรุป ได้ว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมมีสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ไพรัตน์ จัตวรัศ (2561) ที่พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ควรจัดให้มีการอบรมผู้บริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหาร ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริหารสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modifieds}$) ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสังกัด สำนักงานอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม พบว่า ค่าดัชนี $PNI_{Modifieds}$ ของความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับความสำคัญดังนี้ 1) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม 2) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 4) ด้านการคิดสร้างสรรค์ 5) ด้านการบริหารความเสี่ยง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรมเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและยังมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษามีการจัดการประชุมร่วมกับครู เพื่อช่วยกันกำหนดจุดมุ่งหมาย บทบาทเพื่อสร้างภารกิจในการปฏิบัติงานตามความสามารถและความถนัด ผู้บริหารยังมีการส่งเสริมให้ครูมีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันในการทำงานร่วมกันมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญต่อการบริหารแสดงความคิดเห็นและร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ Yukl, Katzenbach, Khan (2010) ได้กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศที่ดีหมายถึง การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในองค์กรผ่อนคลาย ไม่เคร่งเครียดในงานมากเกินไป มีการรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ร่วมสร้างความภูมิใจในหน้าที่การงานของตนเอง สร้างมิตรภาพในที่ทำงานและไม่ขีดตัวเองเป็นศูนย์กลาง รู้จักเข้าสังคม เปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น มีน้ำใจ พุดจาพเราะอ่อนหวาน มีมารยาทในการทำงานร่วมกันและมีความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ มาปรับปรุงการทำงานให้สนุกสนานอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัย ตฤณเศรษฐ์ รัตนรังษฤษฎ (2562) ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายอุดมศึกษาพัฒนาการ ผลการวิจัย พบว่ามีค่าความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สินีนาฏ ไสแจ่ม (2563) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับณิชาภา สุนทรไชย (2561) ได้ศึกษา

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือมีทักษะการคิดขั้นสูง สามารถคาดการณ์หรือวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อทำนายอนาคตของสถานศึกษาได้ สามารถสร้างความร่วมมือและวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดทิศทางและวิธีการ ที่จะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ของสถานศึกษาได้ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติมีความสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลยุทธ์ และสถานศึกษาซึ่งกลยุทธ์จะบังเกิดผลก็ต่อเมื่อผู้บริหารนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมอาศัยการจัดการทรัพยากรมนุษย์การทำงานเป็นทีมการจูงใจและความเป็นผู้นำ สอดคล้องกับยีนดี ฮานาฟี (2562) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี กลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษาจะต้องเกิดจากบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานและจะต้องประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์และสร้างความตระหนักให้ทุกคน มองเห็นความสำคัญที่แสดงออกถึงการมีวิสัยทัศน์ มองการไกลในอนาคตถึงมุมมองในการทำนายอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์หรือกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อนำองค์การไปสู่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์หรือกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารงานเชิงนวัตกรรม จะนำองค์การไปสู่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านการมีวิสัยทัศน์ การเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการบริหารความเสี่ยง โดยผู้บริหารมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากรในการสร้างความมั่นใจในการทำงาน ไม่เคร่งเครียดในงานมากเกินไป มีการรับฟังความคิดเห็นของกันและกันส่งผลให้ผู้บริหารสามารถสร้างเครือข่ายการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

เนาวรัตน์ เยาวนาถ.(2562).แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2.สาขาวิชา
 ศึกษาศาสตร์.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 - 2579 สำนักงาน
คณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. ค้นเมื่อ 3 พฤศจิกายน 2564, จาก
<https://www.moe.go.th/index.php/สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา>
- จิราภา ประพันธ์พัฒน์. (2560). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ตาม
ความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ณิชาภา สุนทรไชย. (2561). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนในจังหวัดกาฬสินธุ์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ตฤณเศรษฐ์ รัตนรังสฤษฎ์. (2562). ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ
ผู้บริหารโรงเรียน ในเครือข่ายมอดมศึกษาพัฒนาการ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏพระนคร.
- ปิณดา กันถิ่น. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประจักษ์ศิลปาคม
การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 5. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พีรณัย จัตุรัส. (2561). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ยินดี ฮานาฟี. (2562). แนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยครู สุริยเทพ.
- รายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ประจำปีการศึกษา 2563. การประกันคุณภาพภายนอก รอบที่
4 ค้นเมื่อ 3 พฤศจิกายน 2564, จาก
<http://www.pholiac.ac.th/index.php?lay=show&ac=article&Ntype=75/าร>
- สินีนานู ไสแจ่ม. (2563). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหาร
สถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 1.
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในนิสิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Taro Yamane (1973). Statistics: An Introductory Analysis. 3rd Ed. New York. Harper and
Row Publications.
- Yukl ; Katzenbach; Khan . (2010). Leadership in organizations 7th ed. New Jersey :
Pearson/Prentice Hall.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ
ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น
THE RELATIONSHIP BETWEEN STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS AND EFFECTIVENESS OF SCHOOLS UNDER KHON
KAEN VOCATIONAL EDUCATION

¹วรรณธิดา วรสุทธิพงษ์, ²วานิช ประเสริฐพร

¹Wonthida Worasutthipong, ²Vanich Prasertphorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย

Northeastern University, Thailand.

¹Wonthida57@gmail.com, ²vanich.pra.@neu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 263 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามแบบมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.93 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษา พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการมีวิสัยทัศน์เชิงปฏิบัติ รองลงมาคือ การกำหนดวิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การกำหนดทิศทางขององค์กร และด้านประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา รองลงมาคือด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ส่วนด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทุกด้านสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยมีความสัมพันธ์กันในทางบวกเมื่อเรียงจากมากไปน้อย คือด้านการมีวิสัยคิดเชิงปฏัติกับด้านความสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก รองลงมาคือ ด้านการกำหนดทิศทางขององค์การกับด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและด้านการกำหนดทิศทางขององค์การกับด้านความสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีความสัมพันธ์กันรองลงมาส่วนคู่ที่มีค่าน้อยสุดคือ ด้านการคิดเชิงปฏัติกับด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร, ประสิทธิภาพของสถานศึกษา, อาชีวศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of strategic leadership of school administrators and the effectiveness of schools under Khon Kaen Vocational Education and 2) to study the relationship between strategic leadership of school administrators and the effectiveness of schools under Khon Kaen Vocational Education. The sample group used in this study included school administrators and teachers under Khon Kaen Vocational Education with the total number of 263 people. The instrument used consisted of 5-level rating scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.93. The statistics used comprised percentage, mean, standard deviation and Pearson's correlation coefficient. The study results were found that: 1) Strategic leadership of school administrators under Khon Kaen Vocational Education, in overall and each aspect, was rated at a high level, the aspect with the highest average was revolutionary thinking, followed by vision, the aspect with the least practical level was organization's direction establishing, and the effectiveness of schools under Khon Kaen Vocational Education, in overall and each aspect, was rated at a high level, the aspect with the highest average was problem solving ability in schools, followed by learning achievement, student developing ability to have a positive attitude, the aspect with the least practical level was school adjusting and developing ability. 2) The relationship between the strategic

leadership of school administrators and the effectiveness of schools under Khon Kaen Vocational Education, in all aspects, was positive rearranging from the most to the least as follows: revolutionary thinking, , student developing ability to have a positive attitude, followed by organization's direction establishing and learning achievement and organization's direction establishing and student developing ability to have a positive attitude, the least aspect of relationship was revolutionary thinking and problem solving ability within the school with statistical significance at .01 level.

Keywords : Strategic Leadership of Administrators, Effectiveness of Schools, Vocational Education

บทนำ

ผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) คือผู้นำที่มีทักษะหลายอย่างอยู่ในตัว ทั้งความสามารถ มุมมอง ความคิดและพฤติกรรมที่ผสมผสานทั้งเหตุผลบวกจินตนาการ สามารถสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นองค์กรในรูปแบบต่างๆ และบริหารจัดการทั้งผู้ได้บังคับบัญชารวมถึงผู้บริหารระดับสูงในองค์กรและผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เก่งมากๆนั้นจะสามารถปรับเปลี่ยนสถานการณ์ที่เลวร้ายหลายๆอย่างให้กลับมามีได้อีกครั้งและยังสามารถเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ให้กลายเป็นกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย (ปริดี นุกุลสมปรารณา,2564) ประสิทธิภาพของสถานศึกษาเกิดจากความสามารถในการการดำเนินงานใดๆหรือปฏิบัติกิจกรรมใดๆแล้วประสบผลสำเร็จทำให้บังเกิดผลโดยตรงและครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ของโรงเรียน โดยที่โรงเรียนสามารถผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และสามารถพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนและรวมทั้งสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน (นันทน์ภัส สุทธิการ,2562) ทั้งยังเป็นเครื่องมือหรือตัวบ่งชี้ในการตัดสินใจว่าการบริหารงานของผู้บริหารสามารถดำเนินงานจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพประกอบไปด้วย ความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา(มูทิตา ชมชื่น, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ มอทท์ (Mott) ได้กล่าวถึง การประเมินประสิทธิภาพของสถานศึกษาในองค์ประกอบ 4 ด้านดังนี้ 1) ผลการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ 2) ผลการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติในทางบวก 3) ผลในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาและ 4) ผลในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา (Mott cited in Hoy Miskel, 1991)

จากสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่นประจำปีการศึกษา 2564 พบว่าที่ผ่านมาการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมยังขาดเอกภาพในการบริหารงานทางด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการกำหนดทิศทางการจัดการ และด้านการวัดผลประเมินผล ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจนและเป็นไปได้ และควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานและรับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและบุคลากรผู้ร่วมงานในการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง เพื่อจะส่งผลให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายได้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่นและระดับประเทศจะส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาให้สูงมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 แห่ง ในปีการศึกษา 2564 โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน ครูผู้สอนจำนวน 714 คน รวมทั้งสิ้น 764 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 แห่ง ปีการศึกษา 2564 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโรยามเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 0.05 ด้วยวิธีการสุ่มแบ่งแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ทำการสุ่มได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร จำนวน 17 คน ครูผู้สอน จำนวน 246 คน รวมเป็น 263 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น มี 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ได้แก่ เพศ วุฒิกการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และตำแหน่งหน้าที่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ 2) ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆมากำหนดกลยุทธ์ 3) ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กร 4) ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงปฏิบัติ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ด้านความสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก 3) ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา 4) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ทางสถิติโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.2 ข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D)

3.3 ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้สูตรสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Coefficient)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น สรุปได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์เชิง

ปฏิวัติ รองลงมา คือการกำหนดวิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การกำหนดทิศทางขององค์กร

2. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงสุดด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา รองลงมาคือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านความสามารถ ในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ส่วนด้านที่มีระดับการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทุกด้านสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย มีความสัมพันธ์กันในทางบวกเมื่อเรียงจากมากไปน้อย คือด้านการมีวิสัยคิดเชิงปฏิวัติกับด้านความสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก รองลงมาคือ ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กร กับด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และด้านการกำหนดทิศทางขององค์กรกับด้านความสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีความสัมพันธ์กันรองลงมา ส่วนคู่ที่มี ค่าต่ำสุดคือ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติกับด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่นมีการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณลักษณะและพฤติกรรมของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยด้านการมีวิสัยคิดเชิงปฏิวัติ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆมากำหนดกลยุทธ์ ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กร เนื่องจากจากผู้บริหารสถานศึกษาใช้ความคิดเชิงปฏิวัติในการบริหารงานด้วยความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ทรัพยากรในและนอกสถานศึกษาอย่างจำกัด คำนวณมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด มีความสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าเสี่ยง ตัดสินใจเก่ง พร้อมทั้งมีบทบาทในการบริหารต้องเก่งทั้งงานและเก่งทั้งคน มีการวางแผนกำหนดทิศทางด้วยวิธีการหลากหลายจะสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกคนในองค์กรได้ สร้างขวัญกำลังใจและสร้างความศรัทธาให้กับลูกน้อง ที่สำคัญจะเป็นผู้นำต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้บริหารที่มีภาวะ

ผู้นำเชิงกลยุทธ์จะนำ พาท้องการไปสู่การบรรลุเป้าหมายต้องแสดงให้เห็นการกำหนดทิศทาง กระตุ้นสร้างความมั่นใจในการทำงาน มีทักษะการวางแผนมีวิสัยทัศน์มีคุณธรรม จริยธรรม จูงใจให้ ผู้ร่วมงานเกิดพลังร่วมในการพัฒนาปรับเปลี่ยนองค์การให้ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะนำพาท้องการไปสู่การบรรลุเป้าหมายต้องแสดงให้เห็นการ กำหนดทิศทาง กระตุ้นสร้างความมั่นใจในการทำงานมีทักษะการวางแผนมีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรม จูงใจให้ผู้ร่วมงานเกิดพลังร่วมในการพัฒนาปรับเปลี่ยนองค์การให้ดีขึ้นอย่าง มี ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยกรรณารณ์ พุฒพงศ์ (2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิบัติ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการมี ความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ สอดคล้องกับ งานวิจัยของนพวรรณ บุญเจริญสุข (2560) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคตด้าน การคิดเชิงปฏิบัติ ด้าน การมีความคิดความเข้าใจระดับสูง ส่วนอันดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนด กลยุทธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพงษ์ อันทรบุตร (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากด้านวิธีการคิดเชิงปฏิบัติ ด้าน การกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ

2. ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและราย ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสามารถในการแก้ไข ปัญหาในสถานศึกษา ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มี พหุศักยภาพ และด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเป็น อันดับสุดท้ายประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและราย ด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ให้ความสำคัญกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ในทุกๆ ด้านและมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนให้เพิ่มพูนความรู้ อย่างต่อเนื่องเพื่อนำมาพัฒนานักเรียนและ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษาที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น พัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ นันทน์ภัส สุธิการ (2562) ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัย พบว่าประสิทธิผลของโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีเจตคติทางบวก ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน และด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัย กรรณภรณ์ พุฒชงค์ (2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่าประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และด้านความสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทิศทางบวก และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ต้องมีขั้นตอนการวางแผนวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยพิจารณา จุดแข็ง จุดอ่อนโอกาส อุปสรรคทั้งภายในและภายนอกองค์กร จัดวางทิศทางขององค์กรโดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างชัดเจน กำหนดกลยุทธ์โดยพิจารณาความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จและเกิดความ เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบควบคุมเชิงกลยุทธ์ โดยติดตามผลการปฏิบัติงาน ประเมินผลกระบวนการและประเมินผลสำเร็จขององค์กร ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในทุกด้าน ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา เต็มศักยภาพ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และสถานศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Mott (1972 cited in Hoy & Miskel, 1991) ได้กล่าวว่า ประสิทธิผลของโรงเรียนพิจารณาจากผลลัพธ์ของการ

ปฏิบัติงานในโรงเรียน ได้แก่วิธีการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจในการทำของครู สอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณภรณ์ พุฒพงศ์ (2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพวรรณ บุญเจริญสุข (2560) ได้ศึกษาได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ.01 ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ทำให้สามารถวางแผนการ ดำเนินงานและบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และทำให้ การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผล อยู่ในระดับมากและในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษาความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารงานเชิงกลยุทธ์เป็นการบริหารงานโดยผู้บริหาร สถานศึกษาใช้การบริหารงานด้วยความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงปฏิวัติ ด้าน การกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ ด้านการ กำหนดทิศทางขององค์กร เป็นการบริหารที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมได้อย่าง เหมาะสม สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งในและนอกสถานศึกษา คำนวณเกิดประโยชน์ นำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดขอนแก่น อย่างมากโดยเฉพาะด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษา ด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวกและด้าน ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรรณารณ พุฒชงศ์.(2560).ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพวรรณ บุญเจริญสุข.(2560).ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ ประสิทธิผลของสถานศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 6. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นันทน์ภัส สุทธิการ.(2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ปรีดี นกุลสมปรารถนา.(2564).การบริหารจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management). สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2564 , จาก <https://www.popticles.com/business/crisis-management>.
- มุทิตา ชมชื่น.(2561).ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- สุทธิพงษ์ อินทรบุตร.(2563).ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด.วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- Mott. (1972) Mott, Paul E. (1972). *The Characteristic of Efficient Organizations*. New York: Harper and Row Publishers.
- Taro Yamane(1973).*Statistics: An Introductory Analysis.3rdEd.*New York.Harper and Row Publications.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2
NEEDS FOR THE DEVELOPMENT OF TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF
SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE OFFICE OF CHAIYAPHUM PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

¹อิสริยะ นามเดช และ ²วานิช ประเสริฐพร

¹Issariya Namdet and ²Vanich Prasertphorn

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ประเทศไทย
Northeastern University, Thailand.

¹oeieicps@gmail.com, ²vanich.pra@neu.ac.th

Received July 12, 2021; **Revised** October 9, 2021; **Accepted** November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอน 333 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาร์ยามาเน่ ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ค่าความเชื่อมั่น 0.907 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี PNI modified ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวม

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 เรียงตามลำดับตามความสำคัญได้ดังนี้ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล, ด้านการกระตุ้นทางปัญญา, ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 สรุปได้ดังนี้ 1) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มี 4 แนวทาง 2) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มี 4 แนวทาง 3) การสร้างแรงบันดาลใจ มี 4 แนวทาง และ 4) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มี 4 แนวทาง

คำสำคัญ : ความต้องการจำเป็น; แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current situation, the desirable condition and the needs for transformational leadership of school administrators under the Office of Chaiyaphum Primary Educational Service Area 2 and 2) to study the guideline for the development of transformational leadership of school administrators under the Office of Chaiyaphum Primary Educational Service Area 2. The sample group consisted of 333 teachers. The sample size was determined from table of Taro Yamane using stratified random sampling method. The target group consisted of 7 experts including the directors and deputy directors of the schools using purposive random sampling. The research instruments were a 5 -level rating scale questionnaire with reliability at 0.907 and a semi-structured interview. The statistics used for analyzing data comprised frequency, percentage, mean, standard deviation and PNI modified index. The research results were found that: 1) The current condition, in overall, was at a high level, when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was idealized influence, followed by intellectual stimulation, the aspect with the least

mean was individualized consideration. The desirable condition, in overall, was found that it was at the highest level, when considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was individualized consideration, followed by intellectual stimulation, the aspect with the least mean was idealized influence. The needs for transformational leadership of school administrators under the Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2 arranging by the importance were as follows: individualized consideration, intellectual stimulation, inspiration and motivation, and the need was idealized influence. 2)Guidelines for the development of transformational leadership of school administrators under the Office of Chaiyaphum Primary Educational Service Area 2 can be summarized as follows: (1) the aspect of individualized consideration consisted of 4 guidelines, (2) the aspect of intellectual stimulation consisted of 4 guidelines, (3) the aspect of inspiration and motivation consisted of 4 guidelines, and 4) the aspect of idealized influence 4 guidelines.

Keywords: Needs, Guidelines for Development of Transformational Leadership, the Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขัน ด้านเศรษฐกิจจะเพิ่มมากขึ้น สังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้าน และจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นับเป็นจังหวะเวลาที่ทำหายอย่างมากที่ประเทศไทยต้องปรับตัวขนานใหญ่ โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560)

ภาวะผู้นำเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในด้านความคิดเชิงวิเคราะห์ การมีวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในอนาคตที่ชัดเจน มีการสร้างพันธกิจเพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ปลูกฝังวัฒนธรรมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน กระตุ้น และส่งเสริมการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ และการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในระดับบุคคลระดับทีมและระดับองค์กร เพื่อให้

องค์กร สามารถปรับตัวพัฒนาขีดความสามารถภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีการแข่งขันที่สูงขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน (นฤมล จิตรเอื้อ, 2560) ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งของผู้บริหารโรงเรียนเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จึงกล่าวได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของโรงเรียนและเป็นผู้นำวิชาชีพที่จะต้องมีความรู้ความสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านการเรียนรู้ และขยายศักยภาพการเรียนรู้ของสมาชิก รวมทั้งมีจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี (ธีระ รุญเจริญ, 2557) ผู้บริหารต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีวิสัยทัศน์ในการมองภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตและมีการวางแผนการทำงานในปัจจุบันไปสู่อนาคต พัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้า (สุพิชชา ภูกันงาม, 2559) ผู้นำต้องรู้เท่าทันสถานการณ์พัฒนาตนเองปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม เข้าใจในสถานการณ์โลกทั้งในปัจจุบัน และอนาคต การมีวิสัยทัศน์มุ่งอนาคตมองภาพรวมคิดเป็นระบบ เข้าใจองค์กร เข้าใจงาน เข้าใจคน เป็นผู้นำความคิดผู้นำการปฏิบัติและเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายเป็นคุณลักษณะสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ กล่าวได้ว่า หากองค์กรใดผู้นำขาดซึ่งวิสัยทัศน์ และพฤติกรรมการบริหารที่ไม่ยืดหยุ่นจะไม่สามารถสร้าง และผลักดันองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้เลย (ณัฐนิช สิริสัจจามรรค์, 2558)

จากสภาพปัญหาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ในสถานศึกษาบางแห่ง พบว่า 1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา คือ ผู้บริหารไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ครูรุ่นใหม่ ๆ ได้แสดงความคิดเห็นอีกทั้งการกระตุ้นทางปัญญาส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ไปถึงเหตุการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ที่ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบตามสถานการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ คือ ผู้บริหารให้ความเชื่อมั่นต่อผู้ร่วมงานเพียงบางคน 3) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ คือ ยังขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดวิสัยทัศน์ในการทำงาน 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล คือ ผู้บริหารยังขาดการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการมอบหมายงานที่รับผิดชอบไม่เท่าเทียมกัน ใช้อำนาจเด็ดขาดในการสั่งการ ขาดความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใต้บังคับบัญชาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ครอบคลุม 5 อำเภอ จำนวนครูที่ปฏิบัติการสอนใน 262 โรงเรียน จำนวนประชากร 1,957 คน ดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ สภาพปัญหาการบริหารสถานศึกษาที่ผ่านมา คือ สถานศึกษาประสบปัญหาขาดความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จากรายงานผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) ปีการศึกษา 2564 มีค่า คะแนนเฉลี่ยทุกวิชาในระดับเขตพื้นที่น้อยกว่าใน

ระดับประเทศ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ย 35.88 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ย 28.28 ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาในบริบทและสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มานำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการจัดการศึกษา การบริหารโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน ในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น จำนวน 12 แห่ง ในปีการศึกษา 2564 โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 50 คน ครูผู้สอนจำนวน 714 คน รวมทั้งสิ้น 764 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 262 โรงเรียน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane 1973) ที่ระดับความคาดเคลื่อนในการสุ่ม .05 ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) กลุ่มตัวอย่างครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 333 คน จำนวน 45 โรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม เรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ
ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 มี 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มี
ลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ได้แก่ เพศ ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำ
การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ
เขต 2

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการ
เปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ได้จากแบบสอบถาม
นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่
ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี PNI modified

ผลการวิจัย

จากการวิจัยแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะ
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวมรายด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่พึงประสงค์			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การกระตุ้นทางปัญญา	3.63	0.51	มาก	2	4.63	0.58	มากที่สุด	2
2. การสร้างแรงบันดาลใจ	3.51	0.58	มาก	3	4.61	0.59	มากที่สุด	3
3. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	3.76	0.47	มาก	1	4.60	0.57	มากที่สุด	4
4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	3.47	0.54	ปานกลาง	4	4.65	0.51	มากที่สุด	1
รวม	3.59	0.53	มาก		4.62	0.56	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	PNI	ลำดับ
1. การกระตุ้นทางปัญญา	3.63	0.51	มาก	4.63	0.58	มากที่สุด	0.28	3
2. การสร้างแรงบันดาลใจ	3.50	0.58	มาก	4.61	0.59	มากที่สุด	0.32	2
3. การมีอิทธิพลอย่างมี อุดมการณ์	3.76	0.46	มาก	4.60	0.57	มากที่สุด	0.22	4
4. คำนึงถึงความเป็นปัจเจก บุคคล	3.47	0.54	ปาน กลาง	4.65	0.51	มากที่สุด	0.34	1
รวม	3.59	0.52	มาก	4.62	0.56	มากที่สุด	0.29	

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวม พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยเท่ากับ 0.29 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง คือ ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญาและด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 ดังนี้

3.1 ด้านค่านึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล พบว่า

1) ผู้บริหารควรมีความยุติธรรมเอาใจใส่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน
2) ผู้บริหารควรมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล
3) ผู้บริหารควรคำนึงถึงผลการปฏิบัติงานของความเป็นปัจเจกบุคคลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

4) ผู้บริหารควรคำนึงถึงความสามารถ ความถนัดและข้อจำกัดของแต่ละบุคคล

3.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2) ผู้บริหารควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมที่เกื้อหนุน เคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผู้บริหารควรมีจิตวิทยาในการสร้างแรงบันดาลใจ ให้กำลังใจ สร้างความมั่นใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

4) ผู้บริหารเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และเป็นพี่ที่ปรึกษาให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ

5) ผู้บริหารควรให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมุ่งช่วยกันพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

6) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบาย ระบบการทำงาน และวัฒนธรรมการทำงานเป็นแบบทีม

7) ผู้บริหารควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมที่เกื้อหนุน เคารพและไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา พบว่า

1) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เสนอแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ๆ
2) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยใช้หลักการมีเหตุผล มีข้อมูลหลักฐาน

3) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชานำเทคโนโลยีและสื่อการสอนที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4) ผู้บริหารชี้ชวนให้ผู้ได้บังคับบัญชาค้นหาจุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียนเพื่อร่วมกันแก้ไขและพัฒนา

3.4 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า

1) ผู้บริหารสามารถสร้างความสามัคคีและความรู้สึกเป็นอันหนึ่งเดียวกันของผู้ได้บังคับบัญชา

2) ผู้บริหารควรมีความรู้และความสามารถในการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ร่วมงาน พร้อมทั้งจะแก้ปัญหาและเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้

3) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน

4) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน

5) ผู้บริหารควรส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ได้บังคับบัญชามุ่งมั่นทุ่มเทและอุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ขององค์กร

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 มีประเด็นอภิปราย ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยต้องมีความยุติธรรมเอาใจใส่ต่อผู้ได้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน มีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล คำนึงถึงผลการปฏิบัติงานของความเป็นปัจเจกบุคคลทำให้ผู้ได้บังคับบัญชารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า คำนึงถึงความสามารถ ความถนัดและข้อจำกัดของแต่ละ

ละบุคคล สอดคล้องกับ ชุตติกาญจน์ ทักโลวา(2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญในด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยการทำความรู้จักและจดจำบุคลากรในองค์กร ทั้งในด้านการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของบุคลากร ให้อิสระในการทำงาน เข้าใจธรรมชาติ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้บุคลากรใช้ความสามารถในด้านอื่น ๆ และเป็นกัลยาณมิตรที่ดีโดยการสร้างความเชื่อใจ ไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ร่วมงาน โดยการมีเจตคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ให้ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันแก่บุคลากรทุกคนในองค์กร สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้ให้เห็นถึงภาพเป้าหมายและภาพความสำเร็จร่วมกัน เป็นแบบอย่างในการมุ่งมั่น ตั้งใจและทุ่มเทในการทำงานโดยยึดประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมกระบวนการทำงานเป็นทีม กระบวนการมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ มอบหมายงานให้บุคลากรตามความสามารถ ให้อิสระในการทำงาน ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ยกย่องชมเชยบุคลากรอยู่เสมอ และมอบรางวัลในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับ ประชา โสภณนา (2563) ได้ศึกษา การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดงศักยภาพในการทำงานของตนเองอย่างเต็มความสามารถ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลอยู่เสมอ

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิเขต 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับปฏิบัติที่พึงประสงค์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับชุตติกาญจน์ ทักโลวา (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มี

การปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญในด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร ครู บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดี ยึดประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับประชา โสภณนา (2563) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 พบว่าองค์ประกอบโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีความคาดหวังถึงการประพฤติดนเป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ประพฤติปฏิบัติที่แสดงออกถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่โดยหลักเลียงที่จะใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน

2. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สูงเป็นอันดับหนึ่ง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารศึกษาต้องมีความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างนั้นเพื่อค้นหาศักยภาพของบุคคล ร่วมกับการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับประชา โสภณนา (2563) ได้ศึกษา ความต้องการจำเป็นปรับปรุงของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล การกระตุ้นจิตวิญญาณทีมในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการกิจของสถานศึกษา บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในตำแหน่งของตนเอง และกระบวนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชารักและศรัทธาในวิชาชีพ ร่วมกับการเสริมแรงโดยการให้ขวัญและกำลังใจ

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 สูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 คือ ผู้บริหารควรมีความยุติธรรมเอาใจใส่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเท่าเทียมกัน ผู้บริหารควรมีความเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้บริหารควรคำนึงถึงผลการปฏิบัติงานของความเป็นปัจเจกบุคคลทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ผู้บริหารควรคำนึงถึงความสามารถ ความถนัดและข้อจำกัดของแต่ละบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่งยังขาดภาวะผู้นำในเรื่องของ

การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตติกาญจน์ ทักโลวา (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล คือ ผู้บริหารรู้จักและจดจำบุคลากรในองค์กรในด้านการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติตน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถของบุคลากร ให้อิสระในการทำงาน เข้าใจธรรมชาติ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้บุคลากรใช้ความสามารถในด้านอื่น ๆ สร้างความเชื่อใจและไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhu, Avolio & Walumbwa (2009) ได้ศึกษาบทบาทที่เหมาะสมของคุณลักษณะของผู้ตามกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความผูกพันนั้นในการทำงานของผู้ตาม โดยผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะของผู้ตามมีความสัมพันธ์ในด้านบวกกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และความผูกพันในการทำงานของผู้ตาม และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผลทางด้านบวกต่อความผูกพันในการทำงานของผู้ตาม สอดคล้องกับ ขจรอรุณพน พงศ์วิริทธิ์ธร (2564) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: เชียงราย ในแต่ละด้านได้ควรมุ่งเน้น 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ควรส่งเสริมสร้างศรัทธา ความภูมิใจและความมั่นใจในการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้มีการเสนอปัญหาและให้แต่ละบุคคลได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ควรส่งเสริมสร้างเจตคติที่ดีในการทำงานโดยการสร้างความตระหนักให้บุคลากรทุกคนหน้าที่ที่รับผิดชอบ และสร้างแรงจูงใจในการทำงาน 3) ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา มุ่งเน้นการดูแลเอาใจใส่บุคลากรอย่างทั่วถึง การปฏิบัติงานของแต่ละบุคลากรได้รับผิดชอบตรงตามความสามารถ และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองตามศักยภาพอยู่เสมอ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าความต้องการจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด ดังนั้นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ในการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้านคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- ชุตติกาญจน์ ทักโลวา. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
สถานศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- ณัฏฐนิช สิริสังจานุรักษ์. (2558). ภาวะผู้นำองค์กรแห่งการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์การสำรวจ
ความคิดเห็น (poll) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมประชาธิปไตยของไทยของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 11(1), 163
- ธีระ รุญเจริญ. (2557). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา
(ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูป 2 และประเมินภายนอก รอบ 3. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ:
บริษัทสำนักข่าวฟาง จำกัด.
- นฤมล จิตรเอื้อ. (2560). “บทบาทภาวะผู้นำในการพัฒนาองค์กรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้”.
วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ
ปีที่ 10, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) :109-126
- ประชา โสภณนา. (2563). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560) แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพฯ.
- สุพิชชา พุกกันงาม. (2559). การวิเคราะห์แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา จังหวัด
ปทุมธานี สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- Zhu, W., Avolio, B. J., & Walumbwa, F. O. (2009). *Moderating Role of Follower
Characteristics with Transformational Leadership and Follower Work
Engagement*. Group & Organization Management, 34(5), 590-619.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัว
ใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

GUIDELINES FOR DEVELOPMENT OF THE QUALITY OF WORKING LIFE
OF THE EMPLOYEES BUA YAI MUNICIPALITY, BUA YAI DISTRICT,
NAKORN RATCHASIMA PROVINCE

¹พรพรรณ กล้าแท้, ²ธิติรัตน์ เหล่าคมพุดตาจารย์ และ ³ณัฐดนัย แก้วโพนงาม

¹Pormpan Klatae, ²Thitirat Laokhompruttajar, and ³Natdanai Kaewphonngam

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹oil.mimicorn@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงานและรายได้ต่อเดือน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ จำนวน 181 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างใช้ค่าสถิติ t-Test และ One-way ANOVA และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม อยู่ในระดับ

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

มาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนสถานภาพ ประเภทพนักงานจ้างที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ พบว่า ต้องมีการปรับค่าตอบแทนให้เป็นไปตามสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำงาน มีการส่งเสริมให้พนักงานจ้างได้พัฒนาตนเองให้ตรงกับความสามารถ มีการส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพ มีการส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ มีการบริหารที่เป็นธรรมและเสมอภาค มีการกำหนดเวลาการทำงานที่เหมาะสม และมีการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน; พนักงานจ้างเทศบาล

Abstract

The objectives of this research 1) to study the quality of working life of Bua Yai municipality employees, Bua Yai district, Nakhon Ratchasima province. 2) to compare the quality of working life of Bua Yai municipality employees, Bua Yai district, Nakhon Ratchasima province classified by gender, age, status, education, type of employee, working period and monthly income and 3) to study the guidelines for development of the quality of working life of the employees Bua Yai municipality, Bua Yai district, Nakhon Ratchasima province. The research was mixed method research. The sample group used in the research was Bua Yai municipality employees of 181 peoples. Data were collected by using questionnaires and interview. Data were analyzed by using statistics, frequency, statistical value, percentage, mean, standard deviation and test for differences using statistical values t-test and One-way ANOVA and content analysis. The research results were found that quality of working life of the employees Bua Yai municipality overall, it's at a high level. The aspect with the highest average was the relation to society. The aspect with the lowest average was adequate and fair compensation, moderate. The results to comparing the quality of working life of the employees of the municipality Bua Yai, classified by sex, age, education, working period, monthly income different to the quality of working life was different at the statistical significance level of 0.05 as for the status, type of employee there is not difference in quality of working life. The results of the analysis of guidelines for development of the the quality of working life of Bua Yai

municipality employers, found that compensation must be adjusted according to the current economic conditions. There is an environment suitable for working. The employees are encouraged to develop themselves to match their abilities. There is a promotion of progress in the work. There is a promotion of relationship activities. There is fair and equal administration. There is an appropriate work schedule And There is a public awareness of participation in helping society.

Keywords : Quality of working Life; Employees of municipality

บทนำ

การทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่งอาจกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใดๆ คาดกันว่ามนุษย์ได้ใช้เวลาหนึ่งในสามของชีวิตเป็นอย่างน้อยอยู่ในสำนักงานหรือที่ทำงาน และในปัจจุบันการบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น จะต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด มีปัจจัยในการบริหารหลายประการที่จะผลักดันให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่มีความสำคัญลำดับต้นขององค์กร ดังคำกล่าวว่า “คนเป็นทรัพย์สินที่มีค่าขององค์กร ที่สามารถสร้างคุณูปการแก่องค์การอย่างมหาศาล” (สุรชัย แก้วพิกุล, 2552)

ปัจจุบันองค์กรต่างๆ ในประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญ และเริ่มให้ความสนใจในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานให้กับบุคลากร เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญ of ทรัพยากรมนุษย์ บุคลากรสมควรต้องมีชีวิตที่นอกเหนือจากงาน ตลอดจนตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีต่อบุคลากร (ณัฐพันธ์ เชนนันท์, 2551) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาองค์กร ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงกับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในองค์กรที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจและเอาใจใส่บุคลากรในองค์กร ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลอันสำคัญยิ่งที่องค์กรมีอยู่ การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอันจะส่งผลให้องค์กรสามารถดำเนินกิจกรรม และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (ชัชวาลย์ ทัดศิวัช, 2552) คุณภาพชีวิตการทำงานจึงเป็นส่วนสำคัญซึ่งถ้าคุณภาพการทำงานดีจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ แต่ถ้าคุณภาพการทำงานไม่ดีจะนำไปสู่ปัญหาองค์กร ดังนั้นการได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพและสามารถธำรงรักษาบุคลากรที่มีค่านั้นไว้ได้ ส่วนหนึ่งต้องมาจากตัวบุคลากรต้องมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีก่อนนั่นเอง โดย Walton, R.E. (1973) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตการ

ทำงานไว้ว่าเป็นลักษณะการทำงานที่ตอบสนองความต้องการ และความปรารถนาของบุคคลโดยพิจารณาคุณลักษณะแนวทางความเป็นบุคคล สถานภาพตัวบุคคลหรือสังคม เรื่องสังคมขององค์การที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ

เทศบาล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนสามารถ รู้ปัญหาหรือความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวาง การบริหารงานอันเป็นหน้าที่ของเทศบาลให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น เทศบาลควรให้ความสำคัญต่อทรัพยากรบุคคล ซึ่งบุคลากรต้องมีความรู้ ความสามารถและต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคงในอาชีพที่มีหลักประกันที่แน่นอนในการดำเนินชีวิตอีกทั้งยังทำให้พนักงานเทศบาลมีขวัญและกำลังใจในการทำงานที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง ความสามารถในการบริหาร โดยเฉพาะคนซึ่งเป็นบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในองค์กร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารเทศบาลที่จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างไรให้พนักงานมีความตั้งใจ เต็มใจและมีความสุขกับการปฏิบัติงาน ส่วนหนึ่งที่สำคัญคือ จะต้องมีการสร้างระบบให้พนักงานเทศบาลไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตในการทำงานที่ดีซึ่งก็คือการมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีนั่นเอง (รัตนภรณ์ บุญมี, 2558) ในขณะเดียวกันการบริหารราชการท้องถิ่น ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี เข้ามารับหน้าที่ในการบริหาร ต่างก็มีวิสัยทัศน์และนโยบายทางการบริหารงานที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นนอกจากพนักงานที่ปฏิบัติงานให้กับองค์กรจะต้องแบกรับภาระงานจำนวนมากแล้วนั้น ยังต้องปรับตัวให้เข้ากับนโยบายของผู้บริหารแต่ละคนอีกด้วย (เชมชญาณิชฐ์ ประดับพงษ์และประจักษ์ บัวผัน, 2556)

เทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ ประกอบไปด้วยบุคลากรที่เป็น ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ซึ่งตามโครงสร้างบุคลากรของเทศบาล พนักงานจ้างจะอยู่ในระดับล่างสุด การได้รับสวัสดิการของบุคลากรที่เป็นข้าราชการและลูกจ้างประจำ จะได้รับสิทธิสวัสดิการตามที่รัฐกำหนด แต่บุคลากรที่เป็นพนักงานจ้าง ซึ่งพนักงานจ้างของเทศบาลเมืองบัวใหญ่ มี 3 ประเภท ได้แก่ พนักงานจ้างตามภารกิจ, พนักงานจ้างทั่วไป และพนักงานจ้างเหมาบริการ โดยประเภทพนักงานจ้างตามภารกิจและพนักงานจ้างทั่วไป จะได้รับค่าตอบแทนรายเดือน สิทธิประกันสังคม และสิทธิในการลา ยกเว้น พนักงานจ้างเหมาบริการ ที่จะได้รับเพียงค่าตอบแทนรายเดือนเท่านั้น ส่วนสิทธิสวัสดิการด้านอื่นๆ ไม่มีเลย ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิสวัสดิการของพนักงานจ้างค่อนข้างน้อยเนื่องจากเทศบาลเป็นหน่วยงานราชการ ซึ่งมีงบประมาณจำกัดจึงไม่สามารถจัดสวัสดิการด้านอื่นๆ ให้ได้ อีกทั้งข้อจำกัดในระเบียบต่างๆ จึงทำให้พนักงานจ้างยังถูกให้ความสำคัญน้อยกว่าบุคลากรที่

เป็นข้าราชการ และลูกจ้างประจำ ทั้งในเรื่องความก้าวหน้าในสายอาชีพ เรื่องหน้าที่ความรับผิดชอบ รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้านต่างๆ

จากความเป็นมาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ เพราะพนักงานจ้างของเทศบาลเมืองบัวใหญ่เป็นหนึ่งในทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ ที่จะต้องได้รับการบริหารและใช้อย่างมีคุณค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการให้บริการประชาชน หากพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี การปฏิบัติงานย่อมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์กรก็จะบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน of พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน of พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงาน of พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงาน และรายได้ต่อเดือน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน of พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และการดำเนินการวิจัยประกอบไปด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ 3 ประเภท ได้แก่ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไปและพนักงานจ้างเหมาบริการ จำนวน 332 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ จำนวน 181 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณตามวิธีของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มได้ไม่เกินร้อยละ 5 มีค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อสำรวจแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ เครื่องมือเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 8 ด้าน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยใช้การแปรผลของเบสต์ (Best,1981) การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานจำแนกตามเพศ ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนอายุ สถานภาพประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงาน และรายได้ต่อเดือน วิเคราะห์ด้วยสถิติความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในการเปรียบเทียบตัวแปรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป กรณีพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกตามด้านคุณภาพชีวิตการทำงานพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ยกเว้น ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ที่อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ด้านการมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับทางสังคม ด้านความรู้ความสามารถในงาน ด้านสภาพการทำงานที่มีความ

ปลอดภัย ด้านความยุติธรรมในองค์กร ด้านความสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน และด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม

2. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงาน และรายได้ต่อเดือน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนสถานภาพ ประเภทพนักงานจ้างที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

3.1 ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ โดยการให้พนักงานจ้างได้รับค่าตอบแทนตามคุณวุฒิการศึกษา ค่าตอบแทนเป็นไปตามสภาพเศรษฐกิจความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรปรับให้มีการเลื่อนค่าตอบแทนรายปีให้กับพนักงานจ้างทุกประเภท เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นขวัญกำลังใจของพนักงานจ้าง

3.2 ด้านสภาพการทำงานที่ความปลอดภัย โดยการกำหนดวิธีสัณฑ์และนโยบายในการดูแลภูมิทัศน์และสถานที่ทำงานให้ชัดเจน ควรปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำงาน และควรมีการปรับปรุงระบบการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่สำนักงานเพื่อป้องกันและแก้ไขเหตุร้ายได้ทันทั่วทั้ง

3.3 ด้านความรู้ความสามารถในงาน โดยการส่งเสริมให้พนักงานจ้างได้พัฒนาตนเองให้ตรงกับความสามารถการสร้างเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถความเชี่ยวชาญในงานและทักษะใหม่ๆ จัดให้มีการประชุม อบรมให้ความรู้เพื่อให้พนักงานจ้างได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง

3.4 ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน โดยการที่องค์กรต้องมีการส่งเสริมให้พนักงานจ้างได้มีความรู้ความสามารถทันเทคโนโลยี ให้รู้จักการปรับวิธีการทำงาน ซึ่งงานนโยบายในการดูแลพนักงานจ้างและส่งเสริมความก้าวหน้าให้พนักงานจ้างทุกคนทราบ

3.5 ด้านการมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับทางสังคม โดยการที่องค์กรควรให้โอกาสพนักงานจ้างได้แสดงความรู้ความสามารถแก่สาธารณชนทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ เพื่อทำให้เกิดความรักความสามัคคีภายในองค์กร

3.6 ด้านความยุติธรรมในองค์กร โดยการที่องค์กรจะต้องให้เป็นธรรมกับทุกคน โดยเฉพาะหัวหน้างานกับพนักงานจ้างที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องไม่มีการแบ่งชั้น ยศกันจะต้องส่งเสริมให้ทุกคนเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความโปร่งใส ยุติธรรม

3.7 ด้านความสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว โดยการที่องค์กรควรกำหนด ชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมเพื่อให้พนักงานได้มีเวลาส่วนตัวเพื่อความผ่อนคลายและมีเวลา ครอบครัวเพื่อชีวิตที่ดีพร้อม

3.8 ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม โดยการที่องค์กรต้องสนับสนุนให้พนักงาน จ้างได้มีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น สร้างจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมือง บัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา อภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าความรู้สึกของ พนักงานจ้างที่มีต่อการทำงานสามารถตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้ พนักงานจ้างมีความพึงพอใจในการทำงาน สอดคล้องกับสุจิตรา อรุณมากและคณะ (2560) ศึกษา เรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัด นครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอยู่ใน ระดับมาก สอดคล้องกับ พิศโสภา ทีฆาวงค์ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของ พนักงานส่วนตำบลในพื้นที่เชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน ส่วนตำบลในพื้นที่เชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับ นาริรัตน์ คำภาและราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ทุกด้าน สอดคล้องกับ โย อาชา และคณะ (2561) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อความ ผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า พนักงานเทศบาลมีคุณภาพชีวิตการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ธเนศพล อินทร์จันทร์ (2563) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร เทศบาลตำบลนครชัยศรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ดนัย ผ่องแผ้ว และธนัสสา โรจน ตระกูล (2564) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเก็บขยะในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลในเขตจังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่าระดับคุณภาพชีวิต ในการทำงาน of พนักงานเก็บขยะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สังกัดเขตเทศบาลในจังหวัด

พิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ กล่าวถึงพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ มี 5 ชั้น คือ 1) ความต้องการทางร่างกาย 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) 5) ความต้องการความสมหวังของชีวิต (Self-Actualization Needs)

2. เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงาน และรายได้ต่อเดือน ดังรายละเอียดดังนี้

2.1 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามเพศ พบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัย ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน ด้านการมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับทางสังคม ด้านความยุติธรรมในองค์กร และด้านความสมดุลในชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ ผ่องแผ้วและธนะสา โรจนตระกูล (2564) ผลการศึกษาพบว่าพนักงานเทศบาลตำบลในจังหวัดสระบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ พิศโสภา ทิฆามวงศ์ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่เชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ช่วงอายุ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2.3 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สอดคล้องกับ รัตนารณ บุษมี (2558) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลดี ผลการศึกษาพบว่า พนักงานเทศบาลที่มีสถานภาพต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สอดคล้องกับ ธเนศพล อินทร์จันทร์ (2563) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่าสถานภาพโดยภาพรวมไม่แตกต่าง สอดคล้องกับ สุจิตรา อรุณมาก และคณะ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเทศบาล

ตำบลในเขตอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพต่างกันของบุคลากร ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

2.4 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ นาริรัตน์คำภา และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ ธเนศพล อินทร์จันทร์ (2563) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.5 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามประเภทพนักงานจ้าง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สอดคล้องกับ สุจิตรา อรุณมากและคณะ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ตำแหน่งงานต่างกันของบุคลากร ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

2.6 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามระยะเวลาการทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ พิศโสภา ทีฆาวงค์ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่เชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการทำงาน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2.7 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ สุจิตรา อรุณมาก และคณะ (2560) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างในระดับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานจ้างเทศบาลเมืองบัวใหญ่ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

3.1 ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม พนักงานจ้างควรได้รับค่าตอบแทนต้องเป็นไปตามคุณวุฒิการศึกษา เป็นไปตามสภาพเศรษฐกิจความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรปรับให้มีการเลื่อนค่าตอบแทนรายปีให้กับพนักงานจ้างทุกประเภท เพื่อสร้างแรงจูงในการปฏิบัติงานเป็นขวัญกำลังใจของพนักงานจ้าง สอดคล้องกับ แนวคิดของ Huse and Cummings (1985) กล่าวว่า ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถได้ก็ต้องให้บุคคลนั้นเกิดความพึงพอใจกับสิ่งตอบแทนที่จะได้รับ เพื่อเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงาน

3.2 ด้านการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการทำงานไม่ว่าจะเป็นการจัดห้องทำงานให้มีแสงสว่างให้เพียงพอ และอุณหภูมิที่เหมาะสมแก่การทำงาน การจัดให้มีเครื่องมือการทำงานที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และควรมีการปรับปรุงระบบการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่สำนักงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Huse and Cummings (1985) กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติงานที่ได้ปฏิบัติงานในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความสะอาด มีความปลอดภัย ก็จะมีผลต่องานปฏิบัติ

3.3 ด้านความรู้ความสามารถในงาน ควรจัดให้มีการประชุม อบรมให้ความรู้เพื่อให้พนักงานจ้างได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง รวมทั้งเปิดโอกาสให้พนักงานจ้างได้ทำกิจกรรมตามความถนัดและตามความสามารถ สอดคล้องกับ แนวคิดของ Walton, R.E. (1973) กล่าวว่า เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้และพัฒนาทักษะความรู้อย่างแท้จริง รวมถึงการมีโอกาสดำรงตำแหน่งที่ตนยอมรับว่าสำคัญและมีความหมาย

3.4 ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน องค์กรต้องมีการส่งเสริมให้พนักงานจ้างได้มีความรู้ความสามารถทันเทคโนโลยี ให้รู้จักการปรับวิธีการทำงาน ชี้แจงนโยบายในการดูแลพนักงานจ้างและส่งเสริมความก้าวหน้าให้พนักงานจ้างทุกคนทราบ มีการกระจายงาน รวมถึงการเวียนงานเพื่อเรียนรู้งานซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ แนวคิดของ Walton, R.E. (1973) กล่าวว่า การได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบมากขึ้น ได้รับเตรียมความรู้และทักษะเพื่อหน้าที่ที่สูงขึ้นมีโอกาสนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน

3.5 ด้านการมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับทางสังคม องค์กรควรให้โอกาสพนักงานจ้างได้แสดงความรู้ความสามารถแก่สาธารณชนทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ เพื่อทำให้เกิดความรักความสามัคคีภายในองค์กร รวมทั้งกระตุ้นให้พนักงานจ้างมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ด้วยการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในการทำงาน และบรรยากาศในการทำงานร่วมกันเป็นทีม สอดคล้องกับ แนวคิดของ Walton, R.E. (1973) กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติงานต้อง

รู้สึกมีคุณค่า ได้รับการยอมรับและร่วมมือกันทำงานจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนร่วมงาน

3.6 ด้านความยุติธรรมในองค์กร องค์กรจะต้องให้เป็นธรรมกับทุกคน โดยเฉพาะหัวหน้างานกับพนักงานจ้างที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาจะต้องไม่มีการแบ่งชั้น ยศกัน จะต้องส่งเสริมให้ทุกคนเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุกอย่างต้องมีความโปร่งใส ยุติธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Huse and Cummings (1985) กล่าวว่า การมีความยุติธรรมในการบริหารงาน มีการปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างเหมาะสมผู้ปฏิบัติงานได้รับการเคารพในสิทธิและความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บังคับบัญชายอมรับฟังความคิดเห็นบรรยากาศขององค์กรมีความเสมอภาคและยุติธรรม

3.7 ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว องค์กรควรกำหนดชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสมเพื่อให้พนักงานได้มีเวลาส่วนตัวเพื่อความผ่อนคลาย และมีเวลาครอบครัวเพื่อชีวิตที่ดีพร้อม สอดคล้องกับ แนวคิดของ Walton, R.E. (1973) กล่าวว่า การแบ่งเวลาให้มีสัดส่วนเหมาะสมระหว่างการใช้เวลาสำหรับกิจกรรมของตัว งาน ครอบครัวและสังคม

3.8 ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม องค์กรสนับสนุนให้พนักงานจ้างได้มีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น สร้างจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม เพื่อให้พนักงานจ้างได้มีโอกาส และเป็นที่ยึดถือของสังคม และการสร้างความภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรสอดคล้องกับแนวคิดของ Walton, R.E. (1973) กล่าวว่า การทำงานที่รับผิดชอบต่อการทำให้สังคมตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ในการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควรส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 8 ด้าน ดังภาพต่อไปนี้

เอกสารอ้างอิง

- เชมชญาธิษฐ์ ประดับพงษ์ และประจักษ์ บัวผัน. (2556). *คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานองค์การ บริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัชวาลย์ ทัดศิวัช. (2552). *คุณภาพการให้บริการภาครัฐ : ความหมายการวัดและการประยุกต์ในระบบบริหารภาครัฐไทย*. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐพันธ์ เชนนนท์. (2551). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ดนัย ผ่องแผ้ว และธนาภา โรจนตระกูล. (2564) *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเก็บขยะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลในเขตจังหวัดพิจิตร*. วารสาร มจร.พุทธปัญญาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ธเนศพล อินทร์จันทร์. (2563) *คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาล ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม*. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- นาริรัตน์คำภา และราเชนทร์ นพณัฐวงศ์. (2560) *คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- พิศโสภา ทีฆาวงค์ (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่เชียงใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- โย อาษา, เสาวลักษณ์, โกศล กิตติอัมพร และสัญญา เคนาภูมิ (2561). *คุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัตนภรณ์ บุญมี. (2558). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลนาดี*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุรัชย์ แก้วพิกุล. (2552). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรวิทยาลัยพยาบาล*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจิตรา อรุณมากม, สมเกียรติ วันทะนะ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร เทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม*. วารสารสหวิจัย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- Best, John W. (1981). *Research in Education*. 4rd ed. Englewood.Cliff, N.J. : Prentice Hall.
- Cronbach, Lee J. (1984). *Essentials of Psychological Testing*. 4thed. New York: Harper. & Row Publishers.
- Durrant, Joan E. (2010)
- Huse,E.&T.Cumming. (1985). *Organization Development and Change*. Minnesota.
- Maslow, A.H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper Collins.
- Walton, R. E. (1973). *Quality of working life: What is it?*. Slone Management Review, 151, 12.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introduction analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงาน
ส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
ROLES AND PARTICIPATION OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS
THE COMMUNITY HEALTH PROMOTION EVENT,
NA FAI SUBDISTRICT MUANG DISTRICT,
CHAIYAPHUM PROVINCE

¹สวรต ปรีชานันท์, ²สมปอง สุวรรณภุมมา และ ³ณัฐดนัย แก้วโพนงาม

¹Sawaros Preechanan, ²Sompong Suwannaphuma and

³Natdanai Kaewphonngam

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹oil.mimicorn@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลนาฝาย โดยคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทราโรยามาเน่ (Yamane) จำนวน 386 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10

¹ นักศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

คน ได้แก่ ผู้บริหารการปกครองระดับผู้นำหมู่บ้าน ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้นและการพรรณนาผลการวิจัย พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน ตัวแปรตามทั้ง 3 ด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.08$) โดยเรียงลำดับด้านมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมการประเมินนโยบายส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X}=3.10$) ด้านการมีส่วนร่วมการกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X}=3.08$) และด้านการมีส่วนร่วมการนำนโยบายส่งเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ ($\bar{X}=3.00$) ตามลำดับ คำนวณหาค่าความสำคัญของตัวแปรปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาพรวม มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ : บทบาทการมีส่วนร่วม, อาสาสมัครสาธารณสุข, ส่งเสริมสุขภาพชุมชน

Abstract

The objectives of this research were as follows:1) to study the participation of village public health volunteers; 2) to study the factors influencing the participation of village public health volunteers; and 3) to study guidelines for the development of the village public health volunteers in the community health promotion work, Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province. It was a mixed methods of quantitative and qualitative research by using a five rating scales questionnaire with statistical confidence value at 0.80. The sample group of this research included the people who had the legal rights to vote in Na Fai Subdistrict. The sample group size of 386 people was calculated through Taro Yamane. The qualitative research was done through in-depth interviews with 10 key informants including village administrative officers, experts and related persons dealing with the guidelines of participatory development of the village public health volunteers. The tools used in this research were a questionnaire and interview formats. The statistics used for data analysis were frequency and percentage

including multiple regression analysis by selecting the sequential variables and description. Findings of this research were as the followings. The overall 3 dependent variables in participatory roles of village public health volunteers in the community health promotion work, Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province were at a moderate level ($\bar{X}=3.08$) and they could be chronologically arranged from the highest to the lowest aspect as follows: participation in health promotion policy assessment ($\bar{X}=3.10$); participation in health promotion policy making ($\bar{X}=3.08$); and participation in operating health promotion policy ($\bar{X}=3.00$). Regarding the overall weighted value of dependent variables influencing the participation of village public health volunteers in the community health promotion work, Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province, it was found that the participation in sharing benefit, participation in decision-making, and participation in health promotion for the elderly were statistically significant at 0.05 level.

Keywords: Participatory Roles, Public Health Volunteers, Community Health Promotion

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายที่จะป้องกันควบคุมโรคภัยต่างๆ ที่จะมีอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนในทั่วประเทศ ทั้งการแพร่เชื้อในครอบครัว ชุมชนและลดอัตราการเสียชีวิต โดยอาศัยกลวิธีของสาธารณสุขมูลฐานหรือระบบสุขภาพภาคประชาชน ตั้งแต่แผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2524) จนถึงปัจจุบัน โดยการสนับสนุน การมีส่วนร่วมของชุมชนในแต่ละพื้นที่จึงทำให้ชุมชนในหมู่บ้านต่างๆ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการช่วยเหลืองานด้านสาธารณสุข โดยได้รับความร่วมมือจาก ภาคประชาชนในชุมชนที่ตระหนักถึงปัญหาของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี ส่วนมากประชาชนเป็นผู้ ตระหนักถึงปัญหาด้วยตนเองเป็นอย่างดี นั้นเท่ากับว่าเป็นบุคคลที่รู้ถึงกลไกสำคัญในการดำเนินงานทางด้านสาธารณสุข คือ อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านของการ รักษาพยาบาลในเบื้องต้นของประชาชนในชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการดำเนินงาน พัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตโดยใช้ระบบและกระบวนการที่มีตัวชี้วัดอย่างมี ประสิทธิภาพและดูแลสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้านและคอยให้ คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านแกนนำสาธารณสุขประจำครัวเรือนในเรื่องหรือปัญหา ต่างๆ และการปฐมพยาบาลในเบื้องต้น (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2554)

ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ในทศวรรษต่อไป คนไทยทุกคนจะต้องมีสุขภาพแข็งแรงเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย คือ ประชาชนต้องมีอายุยืนในระยะประมาณ 72 ปี ต่อบุคคล ดังนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการดำเนินงานประสานงานระหว่างกลุ่มคนต่างๆ เพื่อการเฝ้าระวังสุขภาพชุมชนของประเทศมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการในสังคมที่จะต้องช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนได้เป็นอย่างดีในปี พ.ศ. 2560 กระทรวงสาธารณสุขได้มีโครงการส่งเสริม อสม. เจริญรุ่ง เพื่อส่งเสริมให้ อสม. ปฏิบัติการเจริญรุ่งในการส่งเสริมสุขภาพประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยและเฝ้าระวังโรคในชุมชนอย่างจริงจัง และคอยประสานงานกับหน่วยงานทุกภาคส่วนรวมทั้งภาคีเครือข่ายต่างๆ อย่างรอบด้าน (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2554)

พื้นที่ชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในปี พ.ศ.2562 มีจำนวนประชากร 11,832 คน แบ่งเป็นจำนวนผู้สูงอายุ 1,068 คน จำนวนผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง 355 คน จำนวนผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ 23 คน จำนวนผู้พิการ 437 คน มีบุคลากรในหน่วยงานสาธารณสุข 230 คน ซึ่งบุคลากรในหน่วยงานสาธารณสุขที่ทำงานเกี่ยวกับอาสาสมัคร (อสม.) 678 คน ตำบลนาฝายเป็นส่วนหนึ่งในจำนวน 19 ตำบล ของอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ อำเภอเมืองชัยภูมิ พื้นที่แต่ละหมู่บ้านมีลักษณะค่อนข้างกระจายตามกลุ่มหมู่บ้านทั่วไปพื้นที่ในตำบลนาฝาย ที่ตั้งของตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ประมาณ 112 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 69,668.75 ไร่ ดังนั้น อาสาสมัครสาธารณสุขจึงจำเป็นต้องมีบทบาทอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน และส่งเสริมสุขภาพให้กับประชากรในการทำงานหลายด้าน และเพิ่มทักษะในแนวทางที่ต้องปฏิบัติเป็นที่ยอมรับกับประชาชน เนื่องจากได้รับการปลูกฝังความรู้ด้านสาธารณสุขศึกษาไปเผยแพร่สู่ชุมชน ว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากน้อยอย่างไร เพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชน (วุฒิสกดิ์ บุญเฉลิม, 2555)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ ที่อาจมีผลต่อการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อยู่ระดับใด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ควรจะเป็น

อย่างไร โดยคาดหวังว่าสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้มีวิธีการดำเนินการต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 11,832 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2662 สำนักงานสถิติประชากรตามทะเบียนราษฎร จังหวัดชัยภูมิ) ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีจำนวนมาก มีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยสุ่มที่สามารถจำแนกออกเป็นชั้นภูมิ (Stratum) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วน ครอบคลุม และคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 386 คน (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2542)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา ในพื้นที่มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check list) เป็นมาตรานามบัญญัติ (Nominal scale) และเรียงลำดับ (Ordinal scale)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินนโยบาย มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพในภาพรวม ด้านการตัดสินใจ ด้านการเสียสละพัฒนาและปฏิบัติ ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลและติดตาม มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์สหภาพการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์โดยใช้การแปรผลของเบสต์ (Best, 1981) การเปรียบเทียบสหภาพการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนอายุ สถานภาพประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงานและรายได้ต่อเดือน วิเคราะห์ด้วยสถิติความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในการเปรียบเทียบตัวแปรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป กรณีพบความแตกต่าง จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน ตัวแปรตามทั้ง 3 ด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.08$) โดยเรียงลำดับด้านมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมการประเมินนโยบายส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X}=3.10$) ด้าน

การมีส่วนร่วมการกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพ ($\bar{X}=3.08$) และด้านการมีส่วนร่วมการนำนโยบายส่งเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ ($\bar{X}=3.00$) ตามลำดับ

2. ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน ตัวแปรต้นทุกด้าน ตัวแปรต้นทั้ง 5 ด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.12$) แต่ละด้านโดยเรียงลำดับด้านมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X}=3.25$) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.15$) ด้านการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาพรวม ($\bar{X}=3.11$) ด้านการมีส่วนร่วมในการเสียสละพัฒนาและปฏิบัติ ($\bar{X}=3.04$) และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X}=3.04$) ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อ ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน ทั้ง 3 ด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ X_4 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ X_2 ด้านการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาพรวม X_1 โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าว มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้ง 3 ด้าน ควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ การดูแลสุขภาพประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาศูนย์ชุมชน และเครือข่ายประชาชนนักพัฒนา การดูแลสุขภาพตนเองและประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ และกำหนดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์โดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน สร้างแบบจำลองพฤติกรรมของประชาชน และการชักถามข้อมูล การรับฟัง การบรรยาย สรุปนโยบายที่นำไปปฏิบัติต่อประชาชน การจัดทำแผน โดยจะต้องมีความชัดเจนในการวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาสุขภาพในทุกด้าน ตลอดจนค้นพบสาเหตุของปัญหาด้านสุขภาพประชาชนข้อมูลตามตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงการนำไปปฏิบัติ เพื่อเกิดผลสอดคล้องกับนโยบาย

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการวิจัย ระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน ตัวแปรตามทั้ง 3 ด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยเรียงลำดับด้านมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมการประเมินนโยบายส่งเสริมสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วมการกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพ และด้านการมีส่วนร่วมการนำนโยบายส่งเสริมสุขภาพไปปฏิบัติ ตามลำดับ ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ ติดตามตรวจสอบประเมินผลเพื่อพัฒนาให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุสรา พันธรักษ์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลคลองจุกกระเฉด อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ท้องถิ่นตำบลคลองจุกกระเฉด อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นตำบลคลองจุกกระเฉด อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในตำบลคลองจุกกระเฉด อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 351 คน ผลการศึกษา พบว่า 1) ประชาชนกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 26-35 ปี มีอาชีพเป็นเกษตรกร สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. และมีรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ 5,000-10,000 บาท 2) ประชาชนกลุ่ม ตัวอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง 3) ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง มีระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นใน ภาพรวมเป็นไปตามสมมติฐาน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ในภาพรวม ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านปฏิบัติงาน รองลงมาคือ ด้านวางแผนพัฒนา และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านติดตามตรวจสอบ ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน พบว่าระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมเป็นไปตามสมมติฐาน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของประชาชนพอสมควร ซึ่งสามารถส่งเสริมหรือพัฒนาให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในระดับมากหรือมากที่สุดได้

2. ผลจากการวิจัย ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุก

ด้าน ตัวแปรต้นทุกด้าน ตัวแปรต้นทั้ง 5 ด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอยู่ในระดับ ปานกลาง แต่ละด้านโดยเรียงลำดับด้านมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาพรวม ด้านการมีส่วนร่วมในการเสียสละพัฒนาและปฏิบัติ และด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามลำดับ ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปฏิบัติตามแผน และกิจกรรมร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชรี กุณทิทอง (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 395 คน ผลการศึกษา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการรับรู้ข่าวสารการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ด้านการร่วมกำหนดนโยบายแผนงานการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการร่วมปฏิบัติตามแผนและกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น ด้านการร่วมติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อ ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน ทั้ง 3 ด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ X_4 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ X_2 ด้านการมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาพรวม X_1 โดยทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าว มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครวิทย์ เดชรัตน์ชาติ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอสำโรง จำนวน 216 คน พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอสำโรง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เรียงตามลำดับ

3. ผลจากการวิจัย แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้ง 3 ด้าน ควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ การดูแลสุขภาพประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนางานองค์กรชุมชน และเครือข่ายประชาชนนักพัฒนา

การดูแลสุขภาพตนเองและประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบและกำหนดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ พระสงฆ์โดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน สร้างแบบจำลองพฤติกรรมของ ประชาชน และการซักถามข้อมูล การรับฟัง การบรรยาย สรุปนโยบายที่นำไปปฏิบัติต่อประชาชน การจัดทำแผน โดยจะต้องมีความชัดเจนในการวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาสุขภาพในทุกด้าน ตลอดจนค้นพบสาเหตุของปัญหาด้านสุขภาพประชาชนข้อมูลตามตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงการนำ นโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเกิดความสอดคล้องกับนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชณี มิตกิตติ (2559) ได้ศึกษา การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : บทบาทที่ทำหายของพยาบาล ในบทบาทที่ทำหายของพยาบาลชุมชนให้นำไปประยุกต์ใช้ในการ สร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ทางเลือกไปสู่ การสร้างนโยบายของชุมชนบนฐานข้อมูล และความรู้เกี่ยวกับสุขภาพชุมชนมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านเวทีประชาคมให้ตัดสินใจร่วมกันนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมีปฏิทินการ ทำงาน และติดตามประเมินผลร่วมกับภาคีเครือข่ายสุขภาพชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาค วิชาการในพื้นที่ร่วมกันลงความคิดเห็น สร้างข้อตกลงกำหนดมาตรการให้คนในชุมชนทราบและ ยอมรับนำไปสู่การร่วมกันในการปฏิบัติ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง“บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงาน ส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”ผู้วิจัยได้รับองค์ ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากภาพ สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

สัญลักษณ์รูปวงกลมในกรอบสี่เหลี่ยม คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มีทั้งสิ้น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมสุขภาพในภาพรวม ด้านตัดสินใจ ด้านเสียสละพัฒนาและปฏิบัติ ด้านและด้านการประเมินผลและติดตาม

สัญลักษณ์รูปสี่เหลี่ยม คือ ระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มีทั้งสิ้น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินนโยบาย ซึ่งระดับดังกล่าวส่งผลมาจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ทั้ง 5 ด้าน

สัญลักษณ์รูปวงรี คือ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเกิดจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขและระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในงานส่งเสริมสุขภาพชุมชน ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ คือ “ควรมีการกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ การดูแลสุขภาพประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายประชาชนนักพัฒนา การดูแลสุขภาพตนเองและประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบและกำหนดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์โดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน สร้างแบบจำลองพฤติกรรมของประชาชน และการซักถามข้อมูล การรับฟัง การบรรยาย สรุปนโยบายที่นำไปปฏิบัติต่อประชาชน การจัดทำแผน โดยจะต้องมีความชัดเจนในการวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาสุขภาพในทุกด้าน ตลอดจนค้นพบสาเหตุของปัญหาด้านสุขภาพประชาชนข้อมูลตามตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเกิดผลสอดคล้องกับนโยบาย”

เอกสารอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข.(2554). *แนวทางสร้าง สุขภาพ: พฤติกรรม ที่พึงประสงค์ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ*. กรุงเทพฯ: กองสุกศึกษากรรม สนับสนุนบริการสุขภาพ.
- กัลยา วานิชย์บัญชา .(2542). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย
- นุสรุา พันธรักษ์. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่ ตำบลคลองจุกกระเเมอ อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย บุรพา.
- พัชรี ภูมิทิทอง. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเทศบาล เมือง ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- รัชณี มิตกิตติ. (2559). *การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน*. บทความทางวิชาการ: วารสารพยาบาล.
- วุฒิศักดิ์ บุญเฉลิม. (2555). *ความพึงพอใจในการใช้ บริการเทคโนโลยีสารสนเทศของ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัศววิทย์ เดชารัตนชาติ. (2550). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การ บริหารส่วนตำบลในอำเภอ สำโรง จังหวัดอุบลราชธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

FACTORS INFLUENCING THE DEVELOPMENT OF ORGANIC RICE
FARMERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE. CASE STUDY, NA FAI SUB-
DISTRICT, MUANG DISTRICT, CHAIYAPHUM PROVINCE

¹วิศรุต สวางโท, ²สมปอง สุวรรณภума และ ³ณัฐดนัย แก้วโพนงาม

¹Wisarut Shuangtho, ²Sompong Suwannaphuma and

³Natdanai Kaewphonngam

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹Wisarut_s@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลนาฝาย

¹ นักศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทาโรยามาเน (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน มาใช้หาข้อมูลในการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการพัฒนาเกษตรกรโดยรวมทุกด้าน พบว่า ระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.06$ S.D.=.37) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านสังคมและชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.11$ S.D.=.37) ด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.08$ S.D.=.17) และด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.01$ S.D.=.68) ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน พบว่า ด้านบทบาทท้องถิ่น X_4 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X_3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน X_1 ตามลำดับ และ 3) แนวทาง การพัฒนาควรรศึกษสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตามสภาพแวดล้อม สภาพที่ดินอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปตามแผนงานโครงการโดยมีการติดตามและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์ ทั้งปรับพื้นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนา จัดวางแนวทางให้ชุมชนมีการแต่งตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการกำหนดข้อตกลงในการนำกฎบังคับใช้ จัดประชุม/เวทีประชาคมหารือแก้ไขปัญหาประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการหรือแก้ไขปัญหาการพัฒนาเกษตรกรจัดตั้งกองทุนในการพัฒนาเกษตรกร ตระหนักในการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพล, พัฒนาเกษตรกร, ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the factors influencing the development of organic rice farmers in Chaiyaphum Province; 2) to study the level of the development of organic rice farmers in Chaiyaphum Province; and 3) to find a guideline for the development of organic rice farmers in Chaiyaphum Province as a case study in Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province. It was a mixed methods of quantitative and qualitative research by using a five rating scales questionnaire with statistical confidence value at 0.82. The sample group of this research included the people who had the legal rights

to vote in Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province. The sample group size of 383 people was calculated through Taro Yamane. The qualitative research was done through in-depth interviews with 10 key informants. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, average ($\bar{X}$) and standard deviations (S.D). Findings of this research were as the followings. 1) The overall level of the development of organic rice farmers in Chaiyaphum Province, a case study in Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province, was at a moderate level ($\bar{X}=3.06$ S.D.=.37) and all the aspects could be chronologically arranged from the highest to the lowest as follows: social and community aspect at moderate level ($\bar{X}=3.11$ S.D.=.37); geographical environment aspect at a moderate level ($\bar{X}=3.08$ S.D.=.17); and technological aspect at a moderate level ($\bar{X}=3.01$ S.D.=.68). 2) Regarding the factors influencing the development of organic rice farmers in Chaiyaphum Province, a case study in Na Fai Subdistrict, Muang District, Chaiyaphum Province, it could be chronologically arranged as follows: the role of locality (X_4); the support of government sector (X_3); and the participation of the community (X_1). 3) Regarding the guideline for development, there should be a study on the environmental context that facilitates the development of soil condition, tools and equipment, the development of farmers according to programs and projects through monitoring and evaluation in relation to environmental and geographical contexts. In soil adaptation, related agencies should introduce new technology for the development. The community should be guided in establishing task forces or committees that they can have their roles in: establishing rules and regulations for enforcement; organizing community meetings for solving problems; coordinating related agencies for their support in managing or solving problems of the development of the farmers; establishing revolving funds for developing farmers; and cultivating the awareness on the development of organic rice farmers.

Keywords: Influencing Factors; Development of farmers; Organic Rice farmers

บทนำ

ปัจจุบันเกษตรอินทรีย์เป็นกระบวนการจัดการด้านการผลิตแบบองค์รวมที่เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศรวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วงจรชีวภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุธรรมชาติ

หลีกเลี่ยงการใช้วัตถุบิณฑบาตจากการสังเคราะห์และไม่ใช่พืช สัตว์หรือจุลินทรีย์ที่ได้มาจากเทคนิคการดัดแปลงพันธุกรรม มีการจัดการกับผลิตภัณฑ์โดยเน้นการแปรรูปด้วยความระมัดระวังเพื่อรักษาสภาพการเป็นเกษตรอินทรีย์และคุณภาพ ที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ทุกขั้นตอน ซึ่งระบบการรับรองสินค้าอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบันสามารถจำแนกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1)ตามความต้องการของตลาดแนวทางนี้ ต้องมีหน่วยตรวจรับรองบุคคลที่สามเป็นผู้ให้การรับรองระบบการผลิตการกล่าวอ้างหรือติดฉลาก สินค้าอินทรีย์จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จึงทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์สามารถค้าขายได้ทั่วโลก 2)ตามการขับเคลื่อนจากเกษตรกรผู้ผลิตเองที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและความมั่นคงทางอาหารโดยการผลิตสำหรับไว้บริโภคในครอบครัวและเหลือขายบริเวณใกล้เคียงโดยไม่จำเป็นต้องขอการรับรองทุกกรณีตามที่องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2550)

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์นับได้ว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาจากการทำเกษตรเคมีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่างๆ แต่เน้นมุ่งเน้นไปที่การใช้อินทรีย์วัตถุเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักปุ๋ยพืชสดและปุ๋ยชีวภาพในการบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนหรือใช้อินทรีย์วัตถุต่างๆปกคลุมหน้าดินอยู่เสมอสร้างความหลากหลายที่สัมพันธ์กันอย่างสมดุลในระบบนิเวศโดยการปลูกพืชร่วมกันหลายชนิดซึ่งนับเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและยังเป็นการลดความเสี่ยงจากปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชระบาด รวมถึงเน้นให้ศัตรูธรรมชาติควบคุมศัตรูพืชเองโดยไม่ใช้สารเคมีซึ่งเป็นการสร้างสมดุลในระบบนิเวศทางการเกษตรอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งแนวทางในการพัฒนาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเกษตรเคมีโดยใช้เกษตรอินทรีย์นี้สอดคล้องกับแนวคิดในด้านการสร้างความมั่นคง ทางด้านอาหารโดยส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวพระราชดำริรวมถึงขยายกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่และสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์เกษตรผสมผสานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเพื่อลดการใช้สารเคมีและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรสอดคล้องและสนับสนุนตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นปรัชญาแนวทางปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับให้มีความพอเพียงซึ่งหมายถึง (แพรวรินทร์ มหารธรรม, 2551)

พื้นที่จังหวัดชัยภูมิเกษตรกรมีการปลูกข้าวทั้งใช้สารเคมีเพื่อกระตุ้นให้ข้าวมีใบสวยล้ากอใหญ่ทันต่อความต้องการของเกษตรกรและการปลูกข้าวอินทรีย์แบบเป็นระบบการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดสัดส่วนการปลูกข้าวในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,590,113.29 ไร่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 162,812.07 ไร่และในตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ทั้งหมดจำนวน 12,652 ไร่ ข้าวที่ปลูกใช้สารเคมีพื้นที่ จำนวน 9,975 ไร่และจำนวนพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ จำนวน 2,677 ไร่การปลูกข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรตำบลนาฝายเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาอย่างหนักในการทำเกษตรอินทรีย์ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่ชัดเจน และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้างในสิ่งแวดล้อมเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ข้าวอินทรีย์โนนพระคำ 1 หมู่ 12 ข้าวอินทรีย์โนนพระคำ 2 หมู่ 12 ข้าวอินทรีย์โนนพระคำ 3 หมู่ 12 ข้าวอินทรีย์นาฝาย หมู่ 11 กลุ่ม 1 ข้าวอินทรีย์นาฝาย หมู่ 11 ข้าวอินทรีย์บ้านช่อระกา หมู่ 18กลุ่ม 1 ข้าวอินทรีย์บ้านช่อระกาหมู่ 18 กลุ่ม 2 ข้าวอินทรีย์บ้านกุดขมิ้นหมู่ที่ 7 ข้าวอินทรีย์บ้านพลึง 10 ข้าวอินทรีย์ นาฝายกลุ่ม 2 หมู่ 2 ข้าวอินทรีย์นาฝายกลุ่ม 1 หมู่ 3 ข้าวอินทรีย์นาฝายกลุ่ม 2 หมู่ 3 เกษตรอินทรีย์บ้านโนนมะเกลือ 1 เกษตรอินทรีย์บ้านโนนมะเกลือ 2 ข้าวอินทรีย์บ้านช่อระกาหมู่ 17 กลุ่ม 1 ข้าวอินทรีย์บ้านช่อระกาหมู่ 17 กลุ่ม 2 ข้าวอินทรีย์บ้านช่อระกา หมู่ 9 และข้าวอินทรีย์นาฝายกลุ่ม 1 หมู่ (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรชัยภูมิ, 2564)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไม่ว่าจะแนวทางใดต้องพัฒนาเป็นองค์รวมตลอดห่วงโซ่การผลิต การแปรรูปถึงการตลาด ให้เป็นการเกษตรที่ทันสมัย มีนวัตกรรม มีการเชื่อมโยงการผลิตจากชนบทสู่ผู้บริโภคในเมืองด้วยระบบต่างๆ ได้แก่ ระบบโลจิสติกส์ ระบบเศรษฐกิจ ดิจิตอล และระบบอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยมีกลุ่มผู้ผลิตเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาไปด้วยกันจากทุกภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้บริโภคผู้ประกอบการ หน่วยงานและองค์กรภาครัฐและเอกชนมาเป็นหุ้นส่วนร่วมกันพัฒนาไม่มีสูตรสำเร็จ ประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และแนวทางการพัฒนาการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิกรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ใน จังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้มีวิธีการดำเนินการต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ตำบล จำนวน 9,034 คน (รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านประจำปีพ.ศ.2564 จังหวัดชัยภูมิ.ข้อมูล ณ วันที่ 27 กรกฎาคม 2564) โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified RandomSampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีจำนวนมากมีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยสุ่มที่สามารถจำแนกออกเป็นชั้นภูมิ (Stratum) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้นี้มีความครบถ้วนครอบคลุม และคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 383 คน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นโดยศึกษาเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือนระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาพักอาศัยในพื้นที่มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check list) เป็นมาตรานามบัญญัติ (Nominal scale) และเรียงลำดับ (Ordinal scale)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ด้านเทคโนโลยีและด้านสังคมและชุมชน มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่าย ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านบทบาทท้องถิ่น และด้านบทบาทผู้นำชุมชนมีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยใช้การแปรผลของเบสต์ (Best,1981) การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานจำแนกตามเพศ ด้วยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนอายุ สถานภาพประเภทพนักงานจ้าง ระยะเวลาการทำงาน และรายได้ต่อเดือน วิเคราะห์ด้วยสถิติความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในการเปรียบเทียบตัวแปรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป กรณีพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.06$ S.D.=.37)โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านสังคมและชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.11$ S.D.=.37)ด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} =3.08$ S.D.=.17) และด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.01$ S.D.=.68) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตัวแปรต้น โดยรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} =3.04$ S.D.=.32)โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.13$ S.D.=.33) ด้านความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่าย อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.11$ S.D.=.21) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.03$ S.D.=.73) ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=3.03$ S.D.=.73) และด้าน

บทบาทท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}=2.89$ S.D.=.45) ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมทุกด้าน พบว่า ด้านบทบาทท้องถิ่น X_4 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X_3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน X_1 มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .420 .275 และ .040 ตามลำดับ

3. แนวทางการเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ควรศึกษาสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตามสภาพแวดล้อม สภาพที่ดิน อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปตามแผนงานโครงการโดยมีการติดตามและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์ ทั้งปรับพื้นที่โดยกรมการเกษตรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีมาการพัฒนาประยุกต์ใช้เทคโนโลยีประชาสัมพันธ์สื่อสารใหม่ๆมาช่วยนักวิชาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนา และใช้ในการพัฒนาเกษตรกรอย่างจริงจังจัดวางแนวทางให้ชุมชนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดกติกาข้อตกลงในการนำกฎบังคับใช้จัดประชุม/เวทีประชาคมหารือ แก้ไขปัญหาประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการหรือแก้ไขปัญหาการพัฒนาเกษตรกรจัดตั้งกองทุนในการพัฒนาเกษตรกรตระหนักในการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผล ดังนี้

1. ผลจากการวิจัย ระดับการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ ภูมิศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านสังคมและชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลางและด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ทั้งนี้ ภาครัฐควรประชาสัมพันธ์และให้ความสำคัญด้านการส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีมาใช้กับภาคการเกษตรให้มากขึ้นพร้อมสนับสนุนงบประมาณหรือหาแหล่งทุนให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒินันท์ไธและคณะ (2558) ได้ทำการศึกษารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ได้ใบรับรอง Q ข้าวมีปัญหาในการผลิตข้าว คุณภาพดี คือในด้านรรับจ้างเก็บเกี่ยวหา

ยากอัตราค่าจ้างแรงงานสูง และราคาผลผลิตตกต่ำส่วนเกษตรกรทั่วไปมีปัญหาในการผลิตข้าวคุณภาพดี คือ ปุ๋ยมีราคาแพงสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดี พบว่า มีประเด็นที่พึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านงบประมาณในการทัศนศึกษาดูงานและการประชาสัมพันธ์ และผู้วิจัยได้จัดเวทีเสวนาเชิงวิชาการโดยเชิญผู้แทนจากภาคเกษตรกรผู้ปลูกข้าว นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและสภาเกษตรกร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มเพื่อให้ผู้ร่วมเวทีเสวนาเชิงวิชาการได้พิจารณาร่วมกันได้ข้อสรุปในการส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือภาครัฐต้องมีความชัดเจนด้านนโยบายควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องควรเพิ่มงบประมาณและสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้เพียงพอและทันสมัย และในประเด็นสำคัญที่สุดคือ ต้องเน้นการพัฒนาตลาดโดยภาครัฐควรร่วมมือกับภาคเอกชน สนับสนุนตลาดข้าวคุณภาพดี แยกออกจากตลาดข้าวทั่วไป เพื่อให้ราคาผลผลิตข้าว GAP สูงกว่าราคาผลผลิตข้าวทั่วไป

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตัวแปรต้น โดยรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่าย อยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน อยู่ในระดับ ปานกลาง และด้านบทบาทท้องถิ่น อยู่ในระดับ ปานกลาง ตามลำดับ

ทั้งนี้ภาครัฐควรจะต้องให้ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมคิดวางแผนในการดำเนินการด้านต่างๆ ของชุมชนพร้อมทั้งปลูกฝังให้ประชาชนในพื้นที่หันมาทำการเกษตรแบบอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ เจริญพันธ์ (2546) ทำการศึกษาทัศนคติต่อการทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ของชาวนา ในอำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์โดยใช้กลุ่มตัวอย่างชาวนาในหมู่บ้านเกษตรอินทรีย์นำร่องผ่านการอบรมการทำเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานต่างๆในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 369 คน ผลการศึกษา ระดับทัศนคติ พบว่า ชาวนามีความเชื่อถือ ความรู้สึกและความพร้อมที่จะทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ในระดับดี โดยเพศชายจะมีทัศนคติที่ดีกว่าเพศหญิงซึ่งอาจเกิดจากผู้ชายมีโอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยน ข้อมูลกับเพื่อนบ้าน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่าเพศหญิงในส่วนของปัญหาและอุปสรรคพบว่าผู้ที่ไม่คิดทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ให้เหตุผลว่าขาดแคลนแรงงานและต้องเช่าที่ทำนาและไม่มีแรงจูงใจในการบำรุงดิน ส่วนข้อเสนอแนะอื่นๆ พบว่า ควรส่งเสริมให้ความรู้การทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ทั่วประเทศ เนื่องจากทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์และลดต้นทุนการผลิตข้าวได้มาก

3. ผลจากการวิจัย แนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิ กรณีศึกษา ตำบลนาผาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ควรศึกษาสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตามสภาพแวดล้อมสภาพที่ดินอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปตามแผนงานโครงการโดยมีการติดตามและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์ ทั้งปรับพื้นที่โดยกรมการเกษตรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีมาการพัฒนาประยุกต์ใช้เทคโนโลยีประชาสัมพันธ์สื่อสารใหม่ๆมาช่วยนักวิชาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนา และใช้ในการพัฒนาเกษตรกรอย่างจริงจังจัดวางแนวทางให้ชุมชนมีการแต่งตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการ กำหนดกติกาข้อตกลงในการนำกฎบังคับใช้จัดประชุม/เวทีประชาคมหรือ แก้ไขปัญหาประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการหรือแก้ไขปัญหาการพัฒนาเกษตรกรจัดตั้งกองทุนในการพัฒนาเกษตรกรตระหนักในการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สวรรค์มณีโชติ และดุสิต อธิวัฒน์ (2562) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรอินทรีย์ในชุมชนเกษตรกรรายย่อยจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรรายย่อยสมาชิกกลุ่มรักษ์เกษตรกรอินทรีย์พีจีเอส ได้รับความรู้เกี่ยวกับมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์และระบบรับรองจากการเข้ารับการฝึกอบรมและแนวปฏิบัติที่ดีในพื้นที่และนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในฟาร์มของตนเองตามกระบวนการผลิตเกษตรอินทรีย์มาตรฐานระดับชาติ Organic Thailand อย่างเคร่งครัด เกษตรกรรายย่อยกลุ่มนี้มีทัศนคติที่ดีต่อเกษตรอินทรีย์ ร้อยละ 93.33 โดยมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการทำเกษตรอินทรีย์จะส่งผลให้มนุษย์มีสุขภาพดีและเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติรวมทั้งสามารถลดต้นทุนการผลิต ถึงแม้ว่าพื้นที่ฟาร์มของเกษตรกรบางรายร้อยละ 40 ไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตรอินทรีย์

ปัญหานี้ก็ได้รับการแก้ไขจากการใช้องค์ความรู้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาบริหารจัดการฟาร์มจนกระทั่งผ่านการรับรอง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านสังคมและปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มนี้สูงถึงร้อยละ 100 และ 80 ตามลำดับ เช่น การใช้งานในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นสมาชิกในครอบครัวและภาครัฐยังส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายด้านการสนับสนุนจากภาครัฐด้านบทบาทท้องถิ่นด้านบทบาทผู้นำชุมชนแนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ด้านเทคโนโลยีด้านสังคมและชุมชน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรรายย่อยร้อยละ 40 ยังคงต้องการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งด้านเงินทุนและปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดชัยภูมิกรณีศึกษา ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ คือ “ควรศึกษาสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตามสภาพแวดล้อม สภาพที่ดินอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปตามแผนงานโครงการโดยมีการติดตามและประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์ ทั้งปรับพื้นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนา จัดวางแนวทางให้ชุมชนมีการแต่งตั้งคณะทำงานหรือคณะกรรมการ กำหนดข้อตกลงในการนำกฎบังคับใช้จัดประชุม/เวทีประชาคมหารือ แก้ไขปัญหาประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการหรือแก้ไขปัญหาการพัฒนาเกษตรกรจัดตั้งกองทุนในการพัฒนาเกษตรกร ตะหนักในการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์”

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา .(2542).*การวิเคราะห์สถิติ :สถิติเพื่อการตัดสินใจ*.พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- แพรวรินทร์ มหารธรรม. (2551). *กลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ผักปลอดภัยจากสารพิษของโครงการหลวงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่* บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- วุฒินันท์ ไตและคณะ. (2558). *การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.KHON KAEN AGR. J. 43 (2) : 365-378 (2015).
- สวรรณค์ มณีโชติ และดุสิต อธิณัฐณ์. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรอินทรีย์ในชุมชนเกษตรกรรายย่อย จังหวัดนครสวรรค์*. Thai Journal of Science and Technology ฉบับที่ 8 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม 2562.
- สมศักดิ์ เจริญพันธ์. (2546). *ทัศนคติต่อการทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ของชาวนาในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2550). *ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน: กลไกการดำเนินงานเพื่อความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.

การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของไทย
เปรียบเทียบกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

THE ACQUISITION OF SENATORS OF THAILAND COMPARED
TO THE REPUBLIC OF FRANCE

¹ธีระยุทธ ต้องสู้ และ ²ธรรมบุญ แสนสนาม

Teerayut Tongsue and Thammanoon Sansanam

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, ประเทศไทย

The Eastern University of Management and Technology, Thailand.

¹teerayut_t@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ผลการวิจัยพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้วุฒิสภาแบ่งออก 2 ช่วงเวลา โดยช่วงเวลาแรก ให้สมาชิกวุฒิสภา มี 250 คน ได้จากการสรรหา ที่ไม่ได้มีที่มาจากประชาชน และช่วงที่สอง ให้สมาชิกวุฒิสภา มี 200 คน ที่ได้จากการเลือกตั้งของบุคคลตามสาขาอาชีพ แม้จะมีการกระจายผลประโยชน์ไปยังส่วนต่างๆ ไม่ทำให้อำนาจรวมศูนย์อยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ไม่สะท้อนและครอบคลุมถึงประชาชนทุกคนทั่วพื้นที่ของประเทศได้ จากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา มีความสำคัญต่อระบอบการเมืองการปกครองของไทย และเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยกับกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส ควรให้มีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาให้เป็นสากลโดยแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 269 (1) (ค) ในส่วนการเข้าสู่ตำแหน่งวุฒิสภา โดยให้วุฒิสภาส่วนหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนขององค์กรปกครอง

¹ นักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

² นักศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

ส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม โดยให้ผู้นำท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด มาเลือกสมาชิกวุฒิสภา จากตัวแทนผู้นำท้องถิ่นจังหวัดละ 1 คน ส่วนสมาชิกวุฒิสภาอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์หรืออาชีพ ให้มาจากการเลือกกันเองของกลุ่มบุคคลตามสาขาอาชีพ

คำสำคัญ : สมาชิกวุฒิสภา; รัฐธรรมนูญ; การได้มา

Abstract

The purposes of the research were to study the acquisition of senators of Thailand compared to the Republic of France. The result of this research was found that The Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560, stipulates that the Senate is divided into two periods. For the first period, The Senate consists of 250 members from the nomination, which does not have a source that is related to the people and the second period that the Senate consists of 200 members from self-election of persons by persons according to occupation. Even if the benefits are distributed to different parts does not centralize power to any one group. But cannot reflect and cover all people throughout the country. Therefore, the researchers saw that based on the concept, Theory, relevant research and guidelines for the acquisition of senators Important to Thailand's governing body. And comparing Thai law with the Republic of France should propose amendments to the legislative measures to internationalize the acquisition of senators. By amending the Constitution of the Kingdom of Thailand. Section 269 (1) of the Senate's entry into office by appointment. And add a new message as an acquisition of Senate which represents the local government is indirectly to elected. By giving local leaders in each province choose a senator from representatives of local leaders in each province. And other senators for representing interests or occupations groups given by self-election.

Keywords: Senators; Constitution; acquisition

บทนำ

ในอดีตประเทศไทยมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีระบบรัฐสภาเป็นหลักในการ

ปกครอง จะมีทั้งสภาเดี่ยวหรือสภาคู่ โดยประเทศไทยได้นำเอาระบบสภาคู่มาใช้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 โดยรัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนและวุฒิสภา ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติร่วมกัน ในส่วนของวุฒิสภานั้นเดิมเรียกว่า “พฤฒสภา” มีหน้าที่เป็น “สภาที่เลื่อง” ของสภาผู้แทน เพื่อเป็นสภาที่ให้คำแนะนำปรึกษา และยับยั้งการใช้หน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนในด้านนิติบัญญัติ และยังมีหน้าที่เป็น “สภากลับกรอง” ในการกลั่นกรองร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนแล้ว โดยพฤฒสภาอาจลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติหรือให้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติ และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นกลับคืนมาให้สภาผู้แทนพิจารณาใหม่ได้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกือบทุกฉบับได้กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นแต่งตั้งโดยรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจจากการทำรัฐประหาร

นพ้า สีนอนันต์วัฒน์ (2563: 1) กล่าวว่าจากการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการบัญญัติถึงบทบาท หน้าที่และอำนาจ และที่มาของวุฒิสภา โดยกำหนดให้วุฒิสภามีรูปแบบเป็นผู้แทนของประชาชน ทั้งยังได้กำหนดถึงที่มาสมาชิกวุฒิสภาใหม่ จากเดิมให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง เปลี่ยนมาเป็นให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ซึ่งสมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการกลั่นกรองกฎหมาย การบริหารราชการแผ่นดิน นอกจากนี้วุฒิสภายังมีหน้าที่และอำนาจเพิ่มมากขึ้นอีกหลายประการ คือ การเลือก แต่งตั้ง ให้คำแนะนำหรือให้ความเห็นชอบให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ การสรรหา และการเลือกประธานกรรมการและกรรมการการเลือกตั้ง การถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ ในการแต่งตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และการแต่งตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การสรรหาและการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เลือกระบบการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการ เป็นกรรมการในคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน ในคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และการแต่งตั้งเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งประธานกรรมการและกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และมีอำนาจถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สส. สว. ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด หรืออัยการสูงสุด รวมทั้งกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการตรวจเงิน

แผ่นดิน ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

ภายหลังจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แม้มีการบัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เพื่อให้วุฒิสภามีความเป็นอิสระ ไม่คล้อยตามการตัดสินใจและการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร เป็นอิสระจากพรรคการเมือง เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมาย สามารถแต่งตั้งและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงได้ แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภาบางส่วนมีใกล้ชิดกับพรรคการเมืองหรือนักการเมือง หรือที่เรียกว่า “สภาผัวเมีย” ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาไม่เป็นอิสระ ขาดความโปร่งใส และไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่ให้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลได้อย่างแท้จริง (วุฒิสภาไทย, 2565: <https://www.th.wikipedia.org/wiki/วุฒิสภาไทย>) จึงเกิดปัญหาการคอร์รัปชันของนักการเมืองเกิดขึ้น

เมื่อเกิดปัญหาที่กล่าวมานั้น ประกอบกับปัญหาขัดแย้งทางการเมือง จึงเกิดการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน 2549 และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีการเปลี่ยนแปลงถึงที่มาของสมาชิกวุฒิสภา แต่ยังคงให้เป็นตัวแทนของประชาชนเช่นเดิม และให้วุฒิสภามีอำนาจเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยการให้สมาชิกวุฒิสภามีความเป็นกลางทางการเมือง มีอิสระทางความคิดเห็น ไม่ถูกครอบงำ โดยกำหนดการได้มาสมาชิกวุฒิสภาใหม่ เดิมกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งจากประชาชนทั้งหมด เปลี่ยนมาเป็นการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา จำนวน 150 คน มาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด ซึ่งรัฐธรรมนูญใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และในแต่ละจังหวัดจะมี สว. ได้ 1 คน โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งได้ 1 เสียง และการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมจากผู้ได้รับการเสนอชื่อจากองค์กรต่างๆ จำนวน 150 คน หักด้วยจำนวน สว. จากการเลือกตั้ง โดยกำหนดคุณสมบัติของการเป็นสมาชิกวุฒิสภาเพิ่มเติมคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งจะต้องมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่ลงสมัครและต้องไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (นฤา สินอนันต์วนิช, 2563: 2)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดที่มาของ สว. ใหม่เป็นการผสมผสานการเลือกตั้ง และการสรรหาผู้ได้รับการเสนอชื่อ ทำให้มีการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) การเลือกตั้ง และ (2) การสรรหา โดยกลุ่มที่มาจากเลือกตั้งจะโน้มเอียงไปกับรัฐบาล ส่วนกลุ่มจากการสรรหาจะมีแนวโน้มที่เป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล ทำให้เกิดวิตกว่าวุฒิสภามีหน้าที่ดูแลรักษาผลประโยชน์ประเทศ หรือผลประโยชน์ทางการเมือง

ขณะที่ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการชุมนุมทางการเมืองระหว่าง กปปส. และกลุ่ม นปช. ซึ่งต่อมาในเดือนธันวาคม 2556 นายกรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ประกาศยุบสภาผู้แทน และกำหนดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 การเลือกตั้งไม่สำเร็จ เพราะถูกกลุ่ม กปปส. ประท้วงต่อต้าน ขัดขวางการเลือกตั้ง ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกการเลือกตั้งในวันที่ 21 มีนาคม 2557 แต่การประท้วงของทั้งสองกลุ่มยังชุมนุมต่อ มีความรุนแรงเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก จึงเกิดรัฐประหาร ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2557 ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้รัฐสภาเป็นแบบสองสภา คือสภาผู้แทนและวุฒิสภา โดยวุฒิสภา เป็นผู้แทนของกลุ่มผลประโยชน์หรือทางอาชีพ และได้เปลี่ยนแปลงที่มาของสมาชิกวุฒิสภา โดยให้วุฒิสภาแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา คือช่วงแรก มีสมาชิกวุฒิสภา 250 คน มาจากการเลือกของคณะกรรมการเลือกตั้ง 50 คน และมาจากการสรรหา 194 คน รวมกับปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยวุฒิสภาชุดแรกมีหน้าที่และอำนาจในการให้ความเห็นชอบบุคคลที่สมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี จึงเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่า วุฒิสภาดังกล่าวไม่ได้มีที่มาจากการเลือกตั้ง จึงไม่ควรทำหน้าที่ในการคัดสรรนายกรัฐมนตรี สำหรับวุฒิสภาในช่วงที่สอง มีสมาชิกวุฒิสภา 200 คน มาจากการเลือกกันเองของบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ที่หลากหลายของสังคม ในการแบ่งกลุ่มต้องให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งได้ และมาตรการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้การเลือกกันเองเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งวุฒิสภาจากการเลือกกันเองนั้น ทำให้มีการกระจายผลประโยชน์ไปยังส่วนต่างๆ ไม่ให้อำนาจรวมอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ก็ไม่สามารถครอบคลุมถึงประชาชนทุกคนทั่วพื้นที่ของประเทศได้ และจะรับประกันได้อย่างไรว่าประชาชนทุกคนจะมีตัวแทนของตัวเองไปทำหน้าที่ สว. ถึงจะเปิดให้ผู้สมัครได้ลงสมัครตั้งแต่ระดับอำเภอ และต้องคัดเลือกต่อไปเพื่อเป็นตัวแทนระดับอำเภอ ระดับจังหวัด เพื่อไปคัดเลือกระดับประเทศ ในการเป็น สว. ก็ตาม แต่ไม่อาจมั่นใจได้ว่าจะได้รับการคัดเลือกเป็นไปตามกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย อาจไม่ได้มาจากเขตพื้นที่ที่หลากหลาย เนื่องจากการเลือกตั้งกันเองในแบบไขว้กัน ผู้ได้รับคัดเลือกจากระดับอำเภอ หรือจากจังหวัดนั้น อาจจะไม่ได้รับคัดเลือกในระดับประเทศก็ได้ อีกทั้งการเลือกกันเองของกลุ่มบุคคลดังกล่าว แม้จะไม่ได้ใช้ระบบการเลือกตั้ง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะลดปัญหาการซื้อเสียง ทั้งอาจเป็นการเพิ่มโอกาสในการซื้อเสียงได้ง่ายขึ้น เพราะจำนวนคนที่ผู้สมัครที่ต้องการจะซื้อเสียงมีขนาดเล็กลง ยิ่งกลุ่มอาชีพใดมีผู้สมัครน้อย การซื้อเสียงก็จะยิ่งทำได้ง่ายมากขึ้นไปอีก ทั้งในการทำ

คัดเลือกในแต่ละระดับ มีขั้นตอนที่เยอะ ส่งผลกระทบต่อผู้ที่สมัครต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทำให้ผู้ที่มาสมัครต้องเป็นผู้มีฐานะดี ดังนั้นบุคคลทั่วไปไม่มีโอกาสก็เป็นตัวแทนสมาชิกวุฒิสภาได้

ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประเทศไทยประสบกับปัญหาที่เกิดจากระบบวุฒิสภาในเรื่องที่เข้ามาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นเป็นการสมควรที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้กับประเทศไทยควรมีที่มาและหน้าที่และอำนาจเป็นเช่นไร เพื่อให้ระบบรัฐสภาของประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเอกสารต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนา และวิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รู้ถึงระบบวุฒิสภา รูปแบบ ที่มาวุฒิสภาของประเทศไทย รวมถึงนำหลักเกณฑ์ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสบางประการมาใช้เป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการวางระบบวุฒิสภาของประเทศไทย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย รายงานการสัมมนา และวิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รู้ถึงระบบวุฒิสภา รูปแบบ ที่มาวุฒิสภาของประเทศไทย พบว่า

1. การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของไทย

พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน อันเป็นไปตามทฤษฎีประชาธิปไตย ผู้แทนของประชาชนจึงต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยกำหนดให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิก 200 คน โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และคำนวณเกณฑ์จำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่แต่ละจังหวัดพึงมีตามสัดส่วนประชากร และให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภาได้เพียงหนึ่งคน ซึ่งจากที่มาดังกล่าวจะทำให้วุฒิสภามีจุดเชื่อมโยงกับประชาชนโดยตรง และเป็นบุคคลที่มาจากในแต่ละจังหวัด ทำให้สามารถรับรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในเขตของตนได้ แต่จากการวิจัยพบว่าสมาชิกวุฒิสภาเป็นกลุ่มเดียวกัน

กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีหัวคะแนนกลุ่มเดียวกัน สมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง ทำให้วุฒิสภาไม่เป็นอิสระจากการเมือง ในการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543 ปรากฏว่าวุฒิสภาเป็นเครือญาติกับนักการเมือง ประมาณ 20 คน มีความสัมพันธ์กับนักการเมือง พรรคการเมือง พรรคประชาธิปัตย์ 28 คน พรรคความหวังใหม่ 19 คน พรรคชาติไทย 18 คน พรรคไทยรักไทย 10 คน พรรคชาติพัฒนา 8 คน พรรคกิจสังคม 5 คน พรรคเอกภาพและพรรคราษฎรพรรคละ 2 คน เหลือ 107 คน (เกียรติภูมิ นิลสุข, 2560: 221) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องการให้วุฒิสภามีอำนาจหลักเป็นสภาตรวจสอบ แต่วุฒิสภากลับใช้หน้าที่และอำนาจไปในทางเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อพรรคการเมืองและนักการเมืองอีกด้วย และในการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจต่างๆ ซึ่งองค์กรเหล่านี้ต่างมีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน แต่เมื่อบุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ใช้อำนาจกลับเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับนักการเมือง จึงทำให้การควบคุมตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินไม่มีประสิทธิภาพขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ส่วนในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ผู้ได้รับเลือกหากได้รับการสนับสนุนจากมีฐานเสียงของนักการเมืองในเขตการเลือกตั้งของตนนั้น ก็จะทำให้ได้รับเลือกตั้ง โดยอาศัยฐานเสียงและแรงสนับสนุนจากพรรคการเมือง ทำให้วุฒิสภาขาดผู้มีความรู้ความสามารถ และจากการที่วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรง ทำให้ไม่เกิดความหลากหลายในวุฒิสภา โดยวุฒิสภาไม่อาจครอบคลุมถึงกลุ่มต่างๆ ในสังคม บุคคลบางกลุ่มไม่ว่าจะเลือกตั้งอย่างไร ไม่เคยได้รับเลือกตั้งเข้ามาได้เลย หรือได้มาจำนวนน้อย ทำให้ไม่มีตัวแทนของกลุ่มสาขาอาชีพต่างๆ ขาดความหลากหลายทางอาชีพ หากได้กลุ่มที่มีความหลากหลายเหล่านี้ก็จะเป็นการเสริมข้อบกพร่องของสภาผู้แทนราษฎรด้วยเนื่องจากในสภาผู้แทนราษฎรอาจไม่มีกลุ่มเหล่านี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีเจตนารมณ์เพื่อให้การใช้อำนาจอธิปไตยเป็นไปด้วยความถูกต้องและรอบคอบยิ่งขึ้น กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งส่วนหนึ่ง และการสรรหาอีกส่วนหนึ่ง ให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และให้มีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละ 1 คน โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้สมัครได้หนึ่งเสียง และให้ใช้วิธีลงคะแนนในทางตรงและลับ ส่งผลให้ประชาชนในจังหวัดเป็นฐานที่มาของสมาชิกวุฒิสภาทำให้วุฒิสภากลายเป็นผู้แทนของจังหวัด ผู้สมัครรับเลือกตั้งยังพยายามจัดตั้งฐานเสียงอยู่ โดยคำนวณได้ว่าจะต้องมีคะแนนเสียงเท่าใดจึงจะได้รับเลือกตั้ง มีปัญหาเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงสัดส่วนของประชากรต่อจำนวนสมาชิกวุฒิสภาว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร เช่น กรุงเทพมหานคร ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีสมาชิกวุฒิสภาได้ถึง 18 คน แต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มีสมาชิกวุฒิสภาได้เพียง 1 คนเท่านั้น ซึ่งปัจจุบัน มีจำนวนประชากร 5,692,284 คน ในขณะที่จังหวัดระนองมีประชากร 177,089 คน มีวุฒิสภาได้ 1 คนเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้ที่จะมีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดใหญ่ๆ

มีประชากรมากไม่กล้าตัดสินใจ เพราะพื้นที่กว้างใหญ่ หาเสียงยากและไม่ทั่วถึง โอกาสได้รับเลือกมีน้อย ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภายังคงอาศัยฐานเสียงของนักการเมืองอยู่ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถสู่ฐานเสียงของนักการเมืองไม่ได้ จึงไม่อยากจะสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งบุคคลประเภทนี้ยังมีไม่น้อย เป็นที่น่าเสียดายความรู้ ความสามารถของบุคคลเหล่านี้ ในการเลือกตั้ง จึงอาจไม่ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถหรือมีประสบการณ์ในการทำหน้าที่วุฒิสภา

วุฒิสภาที่มาจากการสรรหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มี 74 คน โดยคณะกรรมการสรรหา 7 คน เป็นผู้สรรหา โดยจะคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อที่รวบรวมมาจากการเสนอชื่อของหน่วยงานต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ และอำนาจของวุฒิสภา แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้ตุลาการ และองค์กรอิสระอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหา จึงทำให้ถูกข้อครหาว่าวุฒิสภาดังกล่าวเป็นฐานอำนาจของกลุ่มบุคคลผู้คัดเลือกวุฒิสภาเข้ามา อีกทั้งวุฒิสภาที่มาจากการสรรหาถือว่าไม่มีจุดเชื่อมโยงกับประชาชนเลย ประชาชนไม่ทราบที่มาและข้อมูลเกี่ยวกับตัววุฒิสภาที่มาจากการสรรหา ต่างจากการเลือกตั้ง ซึ่งประชาชนแสดงออกถึงเจตนาารมณ์ในทางการเมืองโดยการให้ความยินยอม การตัดสินใจเลือกบุคคลเข้าทำหน้าที่ทางการเมือง จำเป็นต้องทราบแนวความคิด อุดมการณ์ ทักษะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของผู้รับสมัคร เพราะการทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย รวมตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนบุคคล เป็นการใช้อดุลพินิจจากพื้นฐานแนวความคิดและอุดมการณ์ การไม่ทราบข้อมูลต่างๆ อย่างเพียงพอ ย่อมทำให้เกิดความสงสัย ซึ่งกระบวนการสรรหาคณะกรรมการสรรหา 7 คน พิจารณาจากองค์กรต่างๆ นับพันคน คณะกรรมการสรรหาไม่สามารถรู้จักบุคคลที่ถูกเสนอได้ทั้งหมด การใช้อำนาจดุลพินิจแทนประชาชนในการสรรหา และมีอำนาจถอดถอนได้ ทำให้มีการกล่าววาระบบที่มาของวุฒิสภาแบบสรรหาไม่เป็นประชาธิปไตย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดที่มาของวุฒิสภาเป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพ จะช่วยให้พิจารณาร่างกฎหมายที่ผ่านสมาชิกสภาผู้แทนให้รอบคอบรอบด้านยิ่งขึ้น ตามหลักการมีส่วนร่วมในการตรากฎหมาย เพราะ สส. เป็นตัวแทนพื้นที่และเป็นตัวแทนพรรค การพิจารณาร่างกฎหมายจึงยังขาดมุมมองในด้านอื่นๆ ของสังคมอันจะทำให้กฎหมายต่างๆ มีความรอบคอบมากขึ้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เป็น 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ

ช่วงที่ 1 ตามบทเฉพาะกาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 269 กำหนดที่มาของวุฒิสภามาจากการเลือกของคณะกรรมการเลือกตั้ง 50 คน และมาจากการคัดเลือกของคณะกรรมการสรรหา 194 คน รวมกับปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี นับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง โดยวุฒิสภาในวาระเริ่มแรกมีหน้าที่

และอำนาจในการพิจารณาและการกลั่นกรองกฎหมาย การตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน และการให้คำแนะนำหรือการให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งยังมีหน้าที่และอำนาจการให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี วุฒิสภาของประเทศไทยในช่วงที่ 1 นี้ ถือได้ว่ามีบทบาทของวุฒิสภาเป็นฐานะสภาที่เลื่อง แต่กลับกำหนดอำนาจให้วุฒิสภามีอำนาจบางอย่างเพิ่มมากขึ้น อันส่งผลให้เป็นการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวไม่มีความเชื่อมโยงกับประชาชน และทำให้ไม่เป็นตามหลักประชาธิปไตย

ช่วงที่ 2 เมื่ออายุของวุฒิสภาชุดแรกครบกำหนด 5 ปีนับแต่วันที่ที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ให้ดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 107 ให้เลือกสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 200 คน จากการเลือกกันเองของบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ และมาตรการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้การเลือกกันเองเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จะกำหนดมิให้ผู้สมัครในแต่ละกลุ่มเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันหรือจะกำหนดให้มีการคัดกรองผู้สมัครรับเลือกด้วยวิธีการอื่นใดที่ผู้สมัครรับเลือกมีส่วนร่วมในการคัดกรองก็ได้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ตามมาตรา 11 จากการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยในช่วงที่ 2 นี้ จะเห็นได้ว่า เป็นการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาโดยการเลือกตั้งกันเองของบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยประชาชนในประเทศซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีสิทธิลงสมัครรับเลือกเพื่อที่จะเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ทุกคน หากเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ และเป็นบุคคลที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 กำหนดไว้ โดยผู้สมัครแต่ละคนมีสิทธิสมัครเพื่อเข้ารับเลือกในกลุ่ม ได้เพียงกลุ่มเดียวและอำเภอเดียวเท่านั้น แล้วจะมีการเลือกตั้งกันเองในกลุ่มผู้สมัครดังกล่าวในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ตามมาตรา 129

2. การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ผลการวิจัยพบว่ารัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา (Sénat) มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสาธารณรัฐ และประชาชนฝรั่งเศสที่อยู่นอกสาธารณรัฐฝรั่งเศส (จารุวรรณ สุขุมลพพงษ์, 2560: 14-15) ทั้งนี้ ก่อนเดือนกันยายน ค.ศ. 2004 (พ.ศ.2547) สมาชิกวุฒิสภาฝรั่งเศสประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมด 321 คน โดยดำรงตำแหน่งวาระละ 9 ปี และมีการเลือกตั้งใหม่จำนวนหนึ่งในสามของสมาชิกวุฒิสภาฝรั่งเศสทุกๆ 3 ปี ซึ่งต่อมาสมาชิกวุฒิสภาฝรั่งเศสเหลือวาระการดำรงตำแหน่งเพียง 6 ปี โดยมีการ

เลือกตั้งใหม่ครั้งหนึ่งของสมาชิกวุฒิสภาในทุกๆ 3 ปี สมาชิกวุฒิสภาต้องมีอายุ 35 ปี บริบูรณ์ มีสัญชาติฝรั่งเศส ผ่านการเกณฑ์ทหารแล้ว โดยไม่มีลักษณะต้องห้ามอันได้แก่ การเป็นผู้อยู่ในการอภิบาลของผู้อื่น การเป็นผู้เสียสิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้ผู้สมัครต้องไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาเศรษฐกิจและสังคม สมาชิกสภารัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษา ข้าราชการพลเรือนหรือทหาร

สมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากจังหวัดในสาธารณรัฐฝรั่งเศส จังหวัดโพ้นทะเล และดินแดนโพ้นทะเล (d'outre-mer) ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้แทนองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น และมาจากผู้แทนประชาชนชาวฝรั่งเศสที่อยู่นอกสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในส่วนของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากจังหวัดในสาธารณรัฐฝรั่งเศส จังหวัดโพ้นทะเล และดินแดนโพ้นทะเล (d'outre-mer) ได้มาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยคณะผู้เลือกตั้ง (College Electoral) ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Deputés) สมาชิกสภาภาคที่ได้รับเลือกตั้งจากจังหวัดนั้น (Conseillers Régionaux) สมาชิกสภาจังหวัด (Conseillers Généraux) และตัวแทนที่ตั้งขึ้น ซึ่งกฎหมายให้มีการแต่งตั้งผู้แทนของสภาเทศบาลเป็นคณะผู้เลือกตั้งตามจำนวนของสมาชิกสภาเทศบาลและประชากรในเขตเทศบาลนั้น เช่น หากเทศบาลนั้นมีประชากรต่ำกว่า 9,000 คน และมีสมาชิกสภาเทศบาลระหว่าง 9-11 คน ตั้งผู้เลือกตั้งได้ 1 คน ถ้ามีสมาชิกสภาเทศบาล 15 คน ตั้งผู้เลือกตั้งได้ 3 คน ถ้ามีสมาชิกสภาเทศบาล 19 คน ตั้งผู้เลือกตั้งได้ 5 คน เป็นต้น สำหรับเทศบาลที่มีประชากรเกิน 9,000 คน และเทศบาลในเขตภาคของแม่น้ำแซม สมาชิกสภาเทศบาลทุกคนเป็นผู้เลือกตั้งโดยตำแหน่ง นอกจากนั้นในเทศบาลเหล่านี้หากเทศบาลใดมีประชากร เกิน 30,000 คน ก็มีสิทธิเลือกผู้เลือกตั้งได้เพิ่มอีก 1 คน ต่อประชากรทุกๆ 1,000 คน (มานิตย์ จุมปา, 2560: 15)

ส่วนสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากผู้แทนประชาชนชาวฝรั่งเศสซึ่งอยู่นอกสาธารณรัฐฝรั่งเศส นั้น มาจากการเลือกตั้งโดยใช้วิธีพิเศษ กล่าวคือ ให้คะแนนกรรมาธิการระดับสูงของคนฝรั่งเศสนอกประเทศ (Conseil supérieur des Français de l'étranger) เสนอรายชื่อและให้สมาชิกวุฒิสภาลงมติรับหรือไม่รับรายชื่อดังกล่าว แต่สมาชิกวุฒิสภาจะเสนอรายชื่อใหม่ไม่ได้ กรณีสมาชิกวุฒิสภาลงมติไม่รับคะแนนกรรมาธิการดังกล่าว ต้องเสนอให้สมาชิกวุฒิสภาพิจารณาใหม่จนกว่าจะรับ (นฤาสินอนันต์วัฒน์, 2563: 72)

สำหรับวิธีการลงคะแนนเลือกสมาชิกวุฒิสภานั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสใช้ระบบผสม กล่าวคือ (มานิตย์ จุมปา, 2560: 15-16)

1) จังหวัดใดที่มีสมาชิกวุฒิสภาได้ไม่เกิน 3 คน ใช้วิธีการลงคะแนนเสียงข้างมาก 2 รอบ (A two-round first-past-the-post poll) ในรอบแรก ผู้ซึ่งได้รับเลือกจะต้องได้คะแนนเสียง

ข้างมากของคะแนนเสียงทั้งหมดและต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของผู้มีสิทธิออกเสียงตามบัญชีรายชื่อผู้เลือกตั้งในรอบสอง ผู้ได้รับเลือกได้แก่ผู้ซึ่งได้คะแนนเสียงมากที่สุดโดยเรียงตามลำดับ

2) จังหวัดใดมีสมาชิกวุฒิสภาตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป ใช้ระบบเฉลี่ยตามส่วนคะแนนเสียงที่ได้รับ (Proportional Representation) คือ คัดคะแนนที่พรรคการเมืองต่างๆ ได้รับในเขตเลือกตั้งต่างๆ มารวมคำนวณให้ตามส่วน ซึ่งแม้พรรคจะมีได้รับเลือกตั้งในเขตใด แต่คะแนนที่ประชาชนลงให้แก่ผู้สมัครของพรรคนั้นจะไม่สูญเปล่า ระบบเฉลี่ยตามส่วนนี้ เมื่อแต่ละพรรคเสนอรายชื่อของผู้สมัคร แต่ไม่มีรายชื่อใดที่ได้รับเลือกยกทีม แต่ละรายชื่อก็จะได้รับคะแนนเสียงที่จะนำมาพิจารณาหาที่นั่งที่ได้รับ รายชื่อใดได้คะแนนมากก็จะมีสิทธิได้ที่นั่งมาก

สำหรับสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากชาวฝรั่งเศสซึ่งอยู่นอกประเทศใช้วิธีการได้มาแบบพิเศษ โดยชาวฝรั่งเศสซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกประเทศ มีสมาชิกวุฒิสภาได้ 12 คน โดยให้คณะกรรมการการระดับสูงของคนฝรั่งเศสนอกประเทศเสนอรายชื่อบุคคลซึ่งเหมาะสมแล้ว ให้สมาชิกวุฒิสภาลงมติรับหรือไม่รับรายชื่อดังกล่าว โดยหากสมาชิกวุฒิสภาลงมติไม่รับ คณะกรรมการการระดับสูงของคนฝรั่งเศสนอกประเทศจะต้องเสนอรายชื่อให้สมาชิกวุฒิสภาใหม่จนกว่าสมาชิกวุฒิสภาจะมีมติรับรองรายชื่อนั้น (มานิตย์ จุมปา, 2560: 16)

ปัจจุบันสมาชิกวุฒิสภาสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีจำนวน 348 คน (Inter-Parliamentary Union, 2020: http://www.ipu.org/parline-e/reports/2114_A.htm) ใน ส่วน หน้าที่ และอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจเสนอร่างกฎหมายและพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายได้ มีอำนาจควบคุมการบริหารงานของรัฐสอบสวนข้อเท็จจริงการบริหารงานของรัฐ การตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีแต่ไม่สามารถลงมติไม่ไว้วางใจได้ ทั้งนี้สมาชิกวุฒิสภาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเมื่อพิจารณาในด้านที่มองเห็นได้ว่าเป็นผู้แทนของท้องถิ่นมากกว่าผู้แทนของประชาชน

มีข้อสังเกตว่า สมาชิกวุฒิสภาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น กฎหมายมิได้ห้ามสังกัดพรรคการเมืองดังเช่นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งของไทย แต่การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาก็ได้เป็นไปตามแนวทางหรือนโยบายของพรรคการเมือง (political groups) ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานของสมาชิกวุฒิสภาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เป็นการรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจโดยการเสนอชื่อและลายมือชื่อสมาชิกในกลุ่มพร้อมระบุชื่อประธานกลุ่มซึ่งในแต่ละกลุ่มต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 15 คน ทั้งนี้ สมาชิกวุฒิสภาไม่จำเป็นต้องเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มการเมือง แต่การไม่เป็นสมาชิกกลุ่มก็อาจทำให้เสียประโยชน์หลายประการ อย่างไรก็ตามการตั้งกลุ่มการเมืองของสมาชิกวุฒิสภานี้ ต้องตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะและจะบังคับให้สมาชิกลงมติ

ในเรื่องใดเหมือนกันมิได้ เพราะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญและต้องมิใช่การตั้งกลุ่มเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนบุคคล ผลประโยชน์ส่วนท้องถิ่น หรือผลประโยชน์ของอาชีพ

นอกจากนั้น กลุ่มการเมืองต่างๆ จะส่งผู้แทนเข้าเป็นกรรมการในคณะกรรมการการสามัญคณะต่างๆ ซึ่งกลุ่มการเมืองใดมีสมาชิกมากก็จะได้รับการจัดสรรให้เป็นกรรมการมากตามไปด้วยและมีการวางแผนให้สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามในการพิจารณา ร่างกฎหมายในคณะกรรมการหรือก่อนการพิจารณาในคณะกรรมการเต็มสภา ด้วยเหตุนี้ทำให้สมาชิกวุฒิสภาไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคการเมืองและมีบทบาทพิเศษในการเป็นอำนาจจากส่วนท้องถิ่นในการเข้าป็นองในรัฐสภา เพราะสมาชิกวุฒิสภาส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของส่วนท้องถิ่น

3.เปรียบเทียบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญของไทยเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

พบว่า ในแต่ละประเทศจะมีรูปแบบที่มาของวุฒิสภาแตกต่างกันออกไป แต่แต่ละประเทศก็ยังคงคำนึงถึงหลักประชาธิปไตย โดยการให้วุฒิสภามีความยึดโยงกับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยวุฒิสภาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม สำหรับประเทศไทยแม้จะเคยกำหนดให้ใช้วิธีการได้มาโดยการเลือกตั้งมาแล้ว แต่มีการเปลี่ยนแปลงให้มาใช้รูปแบบผสมระหว่างการเลือกตั้ง และการสรรหา จนเป็นปัญหาความชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตยที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้เปลี่ยนการได้มาซึ่งวุฒิสภามาเป็นการเลือกตั้งกันเองของกลุ่มบุคคล ซึ่งถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 นั้น ได้วุฒิสภาเป็นผู้แทนของกลุ่มผลประโยชน์หรือทางอาชีพ ทำให้เกิดความหลากหลายในวุฒิสภา ซึ่งจะช่วยให้การพิจารณาร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของ สส. มีความรอบคอบและรอบด้านมากยิ่งขึ้น แต่การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แม้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ แต่การจะได้เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าผู้สมัครจะได้รับความนิยมมากน้อยเพียงใด และแม้การเลือกกันเองของกลุ่มบุคคลดังกล่าว แม้จะไม่ได้ใช้ระบบการเลือกตั้ง แต่ไม่ได้หมายความว่า จะลดปัญหาการซื้อเสียง อาจเป็นการเพิ่มโอกาสในการซื้อเสียงได้ง่ายขึ้น เพราะจำนวนคนที่ผู้สมัครที่ต้องการจะซื้อเสียงมีขนาดเล็กลง อีกทั้งแม้จะมีการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครได้ลงสมัครตั้งแต่ในระดับอำเภอ และต้องมีการคัดเลือกต่อไปเพื่อเป็นตัวแทนระดับอำเภอ ระดับจังหวัด เพื่อไปคัดเลือกในระดับประเทศในการเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้นก็ตาม แต่ไม่อาจมั่นใจได้ว่าสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการคัดเลือกจะเป็นไปตามกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย อาจไม่ได้มาจากเขตพื้นที่ที่หลากหลาย ส่งผลให้ไม่บรรลุตามรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้วุฒิสภาเป็นสภาที่สองที่มีความ

หลากหลายและเป็นอิสระจากการเมือง ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพการทำงานของวุฒิสภา ดังนั้นวุฒิสภาควรจะมีที่มาเป็นอย่างไร เพื่อให้สอดคล้องต่อระบอบประชาธิปไตย และเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่เหมาะสมกับอำนาจหน้าที่วุฒิสภาแห่งราชอาณาจักรไทย ตามกรอบอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้มีความเชื่อมโยงกับอำนาจประชาชน อันเป็นรากฐานของประชาธิปไตย มีความหลากหลายของบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิในหลายอาชีพ เป็นการกระจายกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง เหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาแห่งราชอาณาจักรไทยในระบบสภาคู่ เกิดดุลยภาพแห่งอำนาจทางการเมือง เพื่อให้การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงกำหนดให้เมืองครีอิสระซึ่งมีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุล การใช้อำนาจและป้องกันมิให้องค์กรใช้อำนาจรัฐองค์กรใดองค์กรหนึ่งใช้อำนาจตามอำเภอใจ อันเป็นหลักการสำคัญของรัฐเสรีประชาธิปไตยที่ยึดถือการปกครองระบอบประชาธิปไตยและนิติรัฐ หรือนิติธรรมเป็นหลักในการปกครองประเทศ อันส่งผลให้วุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยการกำหนดให้มาตรการทางกฎหมายในการได้มาซึ่งวุฒิสภาโดย “การเลือกตั้งโดยทางอ้อม” ให้ประชาชนในแต่ละจังหวัดทำหน้าที่เลือกตั้ง “สมาชิกสภาผู้เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา” จำนวน 200 คน และกำหนดให้สภาผู้เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาทำหน้าที่เลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาจากกลุ่มสาขาอาชีพต่างๆ ที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกกันเองแล้วตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ กำหนดคุณสมบัติผู้รับสมัครไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกด้านกฎหมาย และจะต้องไม่เกี่ยวข้องอย่างหนึ่งอย่างใดกับพรรคการเมือง หรือเครือญาติฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดของนักการเมือง นอกจากนี้ยังต้องกำหนดห้ามมิให้ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาลงสมัครรับเลือกตั้ง หากเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากตำแหน่งไปแล้วเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี เห็นควร 1) ให้มีการเลือกตั้งโดยตรงกำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดละ 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ทั้งประเทศ 152 คน เป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัดการเลือกตั้งโดยตรงระบบเดียวกันกับของสาธารณรัฐฝรั่งเศส 2) กำหนดคุณสมบัติผู้รับสมัครไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกด้านกฎหมาย เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่หลักในการกลั่นกรองกฎหมายที่สภาผู้แทนราษฎร เสนอเข้าสภา จึงจำเป็นต้องให้ผู้มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมายมาทำหน้าที่กลั่นกรอง 3) ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาจะต้องไม่เกี่ยวข้องอย่างหนึ่งอย่างใดกับพรรค

การเมือง หรือเครือข่ายฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดของนักการเมือง เพื่อป้องกันการมีส่วนได้เสีย ในการ
กลั่นกรองกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

- นภา สีนอนันต์วนิช. (2563). ปัญหาที่เกิดจากการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามบทบัญญัติของ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2560. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสภาไทย. (2565). *วุฒิสภาไทย*. (ออนไลน์) สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2565 จาก:
<https://www.th.wikipedia.org/wiki/วุฒิสภาไทย>)
- เกียรติภูมิ นิลสุข. (2560). ปัญหาของสถาบันการเมือง: ศักยภาพวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง
โดยตรงของไทย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จารุวรรณ สุขุมลพงษ์. (2560). วิเคราะห์วิธีการได้มาของสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานกฎหมาย 2 สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทน.
- มานิตย์ จุมปา. (2560). *หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- Inter-Parliamentary Union. (2020). *Germany: Bundesrat (Federal Council)*. (Online).
Accessed May 25, 2022 from [http://www.ipu.org/parline-e/reports/2114_A_](http://www.ipu.org/parline-e/reports/2114_A.htm)
[htm](http://www.ipu.org/parline-e/reports/2114_A.htm))

ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์

ในจังหวัดนครราชสีมา

BUDDHIST LEADERSHIP IN FOREST CONSERVATION OF MONKS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

¹พระมหาวิเชียร อัครธมฺโม (วังพรหม), ²พระมหาสุพร รกขิตธมฺโม,
และ ³พระยุทธนา อธิจิตโต

¹Phramaha Wichian Akkhotthammo (Wangprom), ²Phamaha Suporn
Rakkhitadhammo and ³Phrayuthana Adhicitto.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹pinantol@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อเสนอภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้พื้นที่ป่าไม้มีสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก เนื่องจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า การบุกรุกเพื่อต้องการที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และการใช้ที่ดิน เพื่อดำเนินโครงการของรัฐบาล 2) ผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำช่วยกันปลูกป่าในวัด ต้อง

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าและการถ่ายทอดความรู้ แนวคิดไปสู่ประชาชน 3) เสนอภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา บทบาทการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ บทบาทการเข้าไปเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ การได้สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนให้มีความรักในธรรมชาติพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาได้เน้นถึงการพึ่งพาอาศัยกัน สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งก็คือความรู้สึกที่ดีงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ความรู้สึกที่ดีงามเหล่านี้เป็นประโยชน์ที่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ : การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, การอนุรักษ์ป่าไม้, พระสงฆ์

Abstract

Buddhist Leadership in Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province has the objective are 1) study about problem conditional of Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province 2) study about Buddhist Leadership in Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province 3) Present of Buddhist Leadership in Forest Conservation of the Monks in Nakhon Ratchasima Province. This research is a qualitative research. The research result is found that The problem of forest conservation of monks in Nakhon Ratchasima Province. The problem conditional of Forest Conservation is the forest area is deteriorated and tends to be greatly reduced. This is due to several important reasons, including: illegal deforestation, forest burning, invasion to need land for living and farming. Shifting cultivation of the hill tribes in the watershed area and the use of land for government projects Buddhist Leader in Forest Conservation of Monks in Nakhon Ratchasima Province. The monk shall be a leader to plant trees in the temple, shall be a spiritual leader in forest conservation, reforestation and knowledge transfer, concept to the public. Propose Buddhist Leadership in Forest Conservation of Monks in Nakhon Ratchasima Province. When analyzing the role of conservation of forests, the monks participated to a significant role that is to say encouraging communities to participate in conservation, encouraging to being a leader in conservation and creating awareness among the public in nature. The Buddhist is a religion that emphasized to the conservation of natural resources and environment, in the dharma in Buddhism

emphasizes interdependence. One of the most important things is the feeling of goodness between human beings, between human being to plants and animals. These good feelings are mutually beneficial.

Keywords : Development, Leadership, Forest conservation, Monk

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นเป็นเวลา 2500 กว่าปีล่วงมาแล้ว เดิมทีเดียวนั้นพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการแสวงหาวิธีกำจัดทุกข์ของมนุษย์จึงไม่ได้เน้นโดยตรงเรื่องแนวปฏิบัติต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหายุคปัจจุบัน สมัยพุทธกาลไม่มีปัญหานี้ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังบริสุทธิ์ สะอาด ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ อุดมสมบูรณ์ (อุแก้ว ประกอบไวยกิจ ปีเวอร์, (2531: 208), พระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่เคยปรากฏหลักฐานใดๆ ว่าเบียดเบียน ช่วงชิง ทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์มาสร้างประโยชน์ในทางวัตถุเพื่อตนเองหรือเพื่อพระศาสนาเลย ในทางตรงกันข้ามกลับอาศัยใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นด้วยความซาบซึ้งในคุณค่า และมีจิตใจในการถนอมรักษาย่างสูงส่ง ถึงกระนั้นก็ตาม ในฐานะพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาชีวิตที่สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่างๆ ของประสบการณ์ (พระบูรณกร บัณฑิต, (2539: 1), จึงเป็นไปได้ที่จะค้นหาหลักคำสอนเพื่อทำความเข้าใจและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพระวินัยที่เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ป่านั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทเพื่อห้ามมิให้ตัดต้นไม้ เพราะป่าประชาชนสมัยนั้นเชื่อว่าต้นไม้มีชีวิต (วิญญาณ) และมีเทวดาสงสถิตอยู่ เมื่อมิให้ตัดต้นไม้มาทำการก่อสร้างย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่เทวดาและเป็นการเบียดเบียนชีวิตสัตว์ ประชาชนดีเตียน ประณามว่าไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณศากยบุตร เพื่อรักษาความศรัทธาของประชาชน พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ อนึ่ง ต้นไม้ที่ทรงห้ามตัดนี้มีความหมายครอบคลุมถึงพืชพันธุ์ทุกชนิดในป่า เนื่องจากพระพุทธเจ้าและพระสาวกอาศัยป่าไม้เป็นที่พำนัก บำเพ็ญสมณธรรมเทศนาสั่งสอนและทำกิจกรรมต่างๆ อีกมากมาย อีกทั้งพระพุทธเจ้าเอง พระองค์ตรัสรู้กฎสูงสุดของธรรมชาติดีย่อมเข้าใจกฎแห่งความอิงอาศัยกันที่เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท ชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติจะแยกกันอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ เมื่อพระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนี้ขึ้นก็นับว่าได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าทั้งทางด้านธรรมชาติและการปฏิบัติของพระสงฆ์และเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ผู้นำคือลักษณะที่แสดงถึงความสามารถในการนำพา การดำเนินกิจการการแก้ไขปรับปรุง และการรักษาขวัญและกำลังใจของกลุ่มทำให้กลุ่มบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องว่า ผู้นำ คือ บุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งมาได้รับการยกย่องขึ้นมาเป็นหัวหน้า มีความสามารถในการ

การปกครอง บังคับบัญชาและอาจชักพาผู้ใต้บังคับบัญชาหรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้ รวมถึงผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติเหมาะสมที่จะชักจูงใจและแนะนำคนอื่นให้ทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ทั้งนี้ ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่มสามารถที่จะจูงใจชักนำหรือชี้แนะให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ (เทพพงศ์ศรีวัฒน์, (2537: 3)

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ให้ประโยชน์แก่สิ่งมีชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยรักษาสมดุลของสภาพอากาศ ต้นน้ำลำธาร ความชุ่มชื้น เพื่อเกื้อกูลแก่ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ทั้งดินน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมพืชพรรณและสัตว์ป่า อีกทั้งป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์ได้บริโภคใช้สอย การที่มีป่าไม้จำนวนมากเท่ากับว่าจะช่วยให้ทรัพยากรอื่นๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้นตามมา แต่ในทางตรงข้ามหากป่าไม้ลดจำนวนลง ความสมดุลทางทรัพยากรธรรมชาติก็จะลดลงตามมา ป่าไม้จึงมีความสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะในประเทศไทยมีป่าไม้นานาพันธุ์แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาค และถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ เพราะป่าไม้มีประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งวัตถุดิบของปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคสำหรับมนุษย์ และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม ถ้าป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมากย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ และ จะส่งผลไปถึงดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้ว พื้นดินจะโล่งขาดพืชปกคลุมเมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาสภาพปัญหาของป่าไม้ในประเทศไทยและของพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่าในจังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
3. เสนอภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ หน่วยงานราชการ ประชาชนที่เกี่ยวข้องป่าไม้ ในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 50 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์และคฤหัสถ์ ในจังหวัดนครราชสีมา ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าไม้ และหน่วยงานราชการ โดยการสัมภาษณ์เลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาหลักแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่างๆ บทความ วารสาร สืบค้นหาข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการศึกษาทบทวนเอกสารต่างๆ ได้แก่ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความและเอกสารทางวิชาการ เอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ นามสกุล เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เกี่ยวกับข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

4.3 วิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปพรรณนาและอธิบายผลต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา
สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

มนุษย์มีความต้องการทรัพยากรในการใช้ชีวิตมากขึ้น เช่น มีความต้องการครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกินจึงเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า มีความต้องการเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ที่ปกคลุมด้วยต้นไม้กลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเปลี่ยนแนวความคิดว่าให้ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติก็สามารถอยู่ได้ทำให้เกิดการล่าสัตว์ บุกรุกทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นรวมทั้งทำลายระบบนิเวศด้วยทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายและนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนเกิดศักยภาพของการผลิตปัจจุบันถือว่าอยู่ในขั้นวิกฤต ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะกำหนดให้มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ ยังพบว่าอัตราการทำลายป่าไม้ยังมีแนวโน้มให้เห็นอยู่บ่อยครั้งประเทศไทยเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในหลายภูมิภาครวมทั้งการสูญเสีย ความหลากหลายทางชีวภาพ และประชากรสัตว์ป่าที่ลดลง

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้นำทางหน่วยงานภาครัฐ และพระสงฆ์ ชุมชน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม ระดมความคิดให้ทุกฝ่ายมาร่วมกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นผู้นำในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเวลา สามารถประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้มีจุดร่วมเดียวกันได้ สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี พระสงฆ์อยู่กับป่าและความเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว การส่งเสริมให้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ทั้งในที่ดินสาธารณะหรือที่ดินส่วนบุคคลย่อมสามารถทำได้เป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์โดยรวม สถานบันทางศาสนาเป็นแกนหลักสำคัญทางประเทศในการพัฒนาคน และรักษาความสงบสุข การที่ให้พระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนร่วมในการป้องกัน ดูแลรักษา และฟื้นฟูสภาพป่า ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายกว่าการดำเนินการทางเจ้าหน้าที่โดยลำพัง ความร่วมมือของวัด โรงเรียน และบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐย่อมสามารถขับเคลื่อนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีและรวดเร็วสมควรอย่างยิ่งที่ต้องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลป่าไม้

3. แนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

หากปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนรวมถึงเยาวชนให้รู้คุณค่าของป่าไม้ที่มีอยู่เดิมและช่วยกันบำรุงรักษาป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ที่ใช้ทดแทน สร้างค่านิยม และอาชีพให้คนในสังคม ไม่เข้าป่าทำลายต้นไม้วัดพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีหลักธรรม

ในทางพุทธศาสนาที่ได้เน้นในเรื่องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแล้วสิ่งที่สำคัญคือความรู้สึกที่ดีงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์และมนุษย์ต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ดังมีพระบาลีพุทธศาสนาสุภาษิตบทหนึ่งที่ยาว และสอนให้ผู้คนรู้จักบุญคุณแม้แต่คุณประโยชน์ของพืชมีใจความแปลความเป็นภาษาไทยว่า “บุคคลนั่งหรือนอนในร่มเงาของตนไม่ได้ ไม่พึงหักกิ่งก้านใบของตนไม้นั้นผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนทราม” เป็นคติที่แสดงความรู้สึกที่ดีต่อกันให้ระลึกเสมอว่าต้นไม้ที่เราได้อาศัยร่มเงาเป็นประโยชน์มีค่ามีร่มเงาที่คนอื่นจะได้อาศัยต่อไป นอกจากความรู้สึกที่เห็นคุณค่าของกันและกัน หรือระลึกในคุณค่าของกันและกันแล้ว พระพุทธศาสนายังสอนให้มองพืชและสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตาจิต ความเมตตานี้เองถือเป็นความรู้สึกที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาโดยการมองทุกสิ่งทุกอย่างว่าเป็นสรรพสัตว์ที่อยู่ร่วมโลก และต้องมีความเข้าใจหลักความเป็นจริงทางธรรมชาติตามกฎหมายแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งถือเป็นสภาวะธรรมของธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์มีทัศนคติที่ถูกต้องในการพัฒนาตนเอง

ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญช่วยดูแลและรักษาป่าไม้ มีความสำคัญได้ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีความรักและหวงแหนป่าไม้ ไว้ให้ลูกหลาน ได้คุยกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องการดูแลป่าไม้ เป็นแหล่งอาหารของชุมชน มีเห็ด มีผักหวาน ให้หน่วยงานทางราชการและชุมชนทำงานร่วมกันคอยดูแลรักษาป่าไม้ไว้ให้ชุมชนแนะนำตัดเตียนไม่ให้ตัดไม้ ให้ความรู้ต่อชุมชนอนุรักษ์ป่าไม้ และช่วยกันดูแล ในการรักษาป่าไม้ ไม่ให้ตัดไม้ ห้ามเผาป่า ให้มีชุดดับไฟป่า และอบรมชาวบ้านร่วมมือป้องกันไฟป่า ปลูกฝังชาวบ้านไม่ให้ตัดไม้เพื่อประโยชน์ตนเอง แนะนำให้ปลูกป่าไม้ และช่วยกันป้องกันไฟป่าทำให้ผืนป่าชุ่มชื้น ให้ความรู้เรื่องป่าไม้ ประโยชน์ของป่า เป็นแหล่งต้นน้ำ พระพุทธศาสนาสอนให้คนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะป่าไม้ เพราะป่าไม้เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์มีบทบาทที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้

- 1) ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้
- 2) หาแหล่งทำมาหากินให้ชาวเขา
- 3) ส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน
- 4) ตั้งแนวป้องกันไฟในด้านการพัฒนาจิตใจของพลเมืองในปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีการจัดกิจกรรม การสั่งสอนในรูปแบบต่างๆ เช่น เทศนา ปาฐกถาธรรม กิจกรรมอันเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้าน ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ร่วมกันปลูกป่าให้เยอะที่สุดเท่าที่จะทำได้ ร่วมด้วยช่วยกันปลูกป่าในจุดที่มองเห็นว่าป่าไม้เกิดการร่อยหรอลง ให้มีกิจกรรมปลูกป่าช่วยกันคนละไม้คนละมือ จำนวนของป่าก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า เกิดจากไฟไหม้ป่าเพราะเกิดจากชาวบ้านจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของกิน ซึ่งทำให้ป่าไม้เสียหาย ซึ่งไฟไหม้ป่าทุกปีเกิดจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง ซึ่งมีสภาพไม่คงที่ตามพื้นราบ ซึ่งมีแต่

ทราย(ยกเว้นบนภูเขา)มาตรการของชุมชนไม่เข้มแข็งไม่ให้ความร่วมมือ ป้องกันสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรป่าไม้ช่วยกัน

1) ควรให้การอบรมชาวบ้านชุมชนให้เข้าใจในประโยชน์ป่า และต้องส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่าควรมาตรการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนหรือนักเรียนมีจิตใจรักป่าอนุรักษ์ป่า และต้องมีการจัดกิจกรรมให้ปลูกป่าด้วย

2) ควรมีการแลกเปลี่ยน พูดคุย กับผู้นำชุมชน หมู่บ้าน โรงเรียน วัด ให้เข้าถึงประโยชน์ของป่า

3) จัดกิจกรรมหาวันและเวลา เพื่อพาชุมชนปลูกป่าต้องพยายามอนุรักษ์ป่าช่วยกัน สอดส่องดูแล

อันดับแรกของพระสงฆ์อยู่ป่า คือ การเฝ้าระวังป่าไม่ให้ใครมาตัดต้นไม้ทำลายป่า เพราะสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าตรัสรู้ในป่า มันเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์อยู่ป่าการจัดกิจกรรมก็เท่ากับบ่งบอกให้ชุมชนชาวบ้านรู้ถึงความสำคัญของป่า และจะไม่ค่อยมีใครกล้าทำลายเพื่อให้มีความสามัคคีระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกันทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมีทรัพยากรที่เป็นอาหารที่มีอยู่ในป่าหลากหลาย ซึ่งชุมชนได้รับอิทธิพลเกิดจากการอนุรักษ์ป่าแต่ต้องให้เหตุผลแก่ชุมชนในด้านอาหารที่มีอยู่ในป่า อันไหนเก็บได้ อันไหนเก็บไม่ได้ต้องบอกกล่าวให้ชุมชนรับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับป่า ที่พระสงฆ์เห็นสมควรปลูกป่าต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการรักป่าไม้และสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทย และเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์อยู่กับชุมชนมาตั้งแต่อดีตก็ต้องมีการปรับแนวคิดและการประชาสัมพันธ์ให้มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้อง และเข้าถึงชุมชนได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนามีส่วนร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับภาครัฐ และประชาชน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา มนุษย์มีความต้องการทรัพยากรในการใช้ชีวิตมากขึ้น เช่น มีความต้องการครอบครองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำกินจึงเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า มีความต้องการเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ ที่ปกคลุมด้วยต้นไม้กลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเปลี่ยนแนวความคิดว่าให้ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติก็สามารถอยู่ได้ทำให้เกิดการล่าสัตว์ บุกรุกทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นรวมทั้งทำลายระบบนิเวศด้วย

ทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายและนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจนเกิดศักยภาพของการผลิตปัจจุบันถือว่าอยู่ในขั้นวิกฤต ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะกำหนดให้มีการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ยังพบว่าอัตราการทำลายป่าไม้อย่างมีค่าให้พบเห็นอยู่บ่อยครั้งประเทศไทยเผชิญกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในหลายภูมิภาครวมทั้งการสูญเสีย ความหลากหลายทางชีวภาพและประชากรสัตว์ป่าที่ลดลง

1.1 การตัดไม้ทำลายป่า การขาดแคลนน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมลพิษทางอากาศและทางน้ำส่งผลกระทบต่อทางสังคมมากมาย เช่น ความขัดแย้งการใช้ที่ดิน และแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น การเสื่อมโทรมของป่าไม้จากสภาพอากาศฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ป่าไม้ตายเป็นจำนวนมาก ป่าไม้ถูกเผาป่าของผู้หาผลประโยชน์ ผู้นำให้ความรู้กับชาวบ้าน ร่วมกันดูแลป่าชุมชนให้ความสำคัญกับส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ให้อยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป ทุกปีจะมีการปลูกป่าทดแทน ตั้งเวรเพื่อป้องกันป่าไม้ถูกตัด ป้องกันไฟป่า มีการประชุมชี้แจงเพื่อหาแนวทางป้องกันรักษาป่า ป่าจะอยู่กับเราได้นี้ก็ต้องช่วยกันทุกภาคส่วนให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง

1.2 ความต้องการใช้ทรัพยากรป่าไม้ที่มีมากขึ้นตามขนาดประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งการบริโภคในครัวเรือนหรือเพื่อประกอบอาชีพนอกจากการใช้ทรัพยากรป่าไม้แล้ว คือความต้องการที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น ตัดต้นไม้เพื่อเอาพื้นที่มาทำเกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในพื้นที่ต้นน้ำ “ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ที่เกิดจากภัยธรรมชาติในตัวของภัยธรรมชาติเองก็มีส่วนมาจากการทำลายของมนุษย์ เช่น มีการตัดไม้บนที่สูง พอฝนตกเกิด (landslide) น้ำท่วมลงมาบนที่ชุมชนหรือปัญหาสภาวะโลกร้อน การเกิดเอลนีโญลานีญา น้ำมากฝนแล้ง ทำให้การคงอยู่ของสภาพป่าเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เมื่อแล้งมากเกิดไฟป่า ไฟป่าเองก็ทำให้ทรัพยากรป่าไม้เสียหายด้วย”

1.3 ด้านสังคมกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ น่าจะเกิดจากความเชื่อหรือการSurvival(การต้องเอาชีวิตรอด) ความต้องการให้มีเงินมีกินมีใช้นำไปสู่การลักลอบตัดไม้ที่ผิดกฎหมาย หรือกระทั่งความเชื่อบางอย่างในสังคมเกี่ยวกับต้นไม้ เช่น พะยุง สัก ทำให้เกิดความต้องการของตลาด เมื่อความต้องมามาก ไม้จากสวนป่าโตไม่ทันความต้องการ เกิดการลักลอบตัดไม้ในที่ดินของรัฐเกิดปัญหาเสื่อมโทรมของทรัพยากรตามาด้านชุมชนก็คงคล้ายๆ กับด้านทรัพยากรมนุษย์ คือ มนุษย์อาจเกิดความต้องการทรัพยากรจากคน ๆ เดียว แต่ถ้าคนที่มากกว่าหนึ่งคนเป็นกลุ่มคนที่มีความต้องการทรัพยากรแบบเดียวกันพร้อม ๆ กันทรัพยากรเกิดการทดแทนไม่ทันความเสื่อมโทรมก็จะตามมา มนุษย์หรือชาวบ้านจากต่างถิ่นได้ย้ายการเข้ามาหาถิ่นมากขึ้นทุกวัน ในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำป่าไหลหลากจากที่สูงสู่ที่ต่ำ ทำให้ป่าไม้เกิดความเสียหาย ได้มีพวคนายทุนได้เข้ามาตัดไม้เพื่อนำไปแปรรูป ชาวเกษตรกรได้ขยายพื้นที่ในการเกษตรมากขึ้นทุกวัน คนเจริญตามบ้านเมือง

ขาดจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้ เขตอุตสาหกรรมต้องการอาณาเขต ขาดกิจกรรมด้านป่าไม้(ไม่ต่อเนื่อง) ชาวบ้านต้องการพื้นที่ทำกินมากกว่าสวนป่า

1.4 การเผาป่าของคนในพื้นที่ ฝนแล้ง ลมแรงทำให้ต้นไม้ล้ม ต้นไม้หัก ไม่ค่อยมีใครสนใจ ไม่ค่อยมีใครสนใจ ไม่มีการตรวจตรา รัฐบาลควรมาดูแลบ้าง ควรมียามป่าไม้ รัฐบาลควรให้ความรู้ ส่งเสริมความรู้ให้ชาวบ้าน ควรส่งเสริมเรื่องกฎหมายป่าไม้ ควรส่งเสริมเรื่องกฎหมาย ควรประณิชนอมกฎหมายป่าไม้ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนชาวบ้านส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม การสรรหาพื้นที่ในการทำกิน เป็นปัญหาหลักที่ทำให้เกิดการรุกที่ป่าไม้ เผาตัดต้นไม้ ถางป่าเพื่อปลูกลำไย ปลูกอ้อย ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่ลดน้อยลงไปมาก อีกทั้งใช้สารเคมีต่างๆ บำรุงพืชพรรณ ลูกกลามไปถึงพื้นที่ป่าไม้ สัตว์ป่า สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศได้รับผลกระทบมาก ปัญหาภัยแล้งและปัญหาไฟป่า ทำให้สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะป่าไม้เสื่อมโทรมลงอย่างหนัก ด้วยการที่มนุษย์ตัดไม้ทำลายป่า พื้นดินแห้งแล้งเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็ยิ่งเผาไร่เผานา ไฟลูกกลามเผาพื้นที่ป่าเสียหายจำนวนมากส่งผลไปถึงฝนฟ้า ไม่ตกตามฤดูกาลความเป็นอยู่ของชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมชาวบ้านไม่ค่อยใส่ใจดูแลทรัพยากรต้นไม้และพื้นที่ป่าเท่าที่ควร ปัญหาจากการใช้ปุ๋ยเคมี ปัญหาขยะเมื่อเข้าพื้นที่ทำไร่ สร้างความเสื่อมโทรมให้กับระบบนิเวศเป็นอันมาก

1.5 ทางหน่วยงานภาครัฐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลของพื้นที่นี้ ไม่ค่อยมีกิจกรรมรณรงค์ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมให้แก่ชาวบ้าน เพราะเจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชนพื้นที่นี้เป็นเกษตรกรรายใหญ่ เช่นเดียวกัน ต่างคนต่างพากันรุกป่าทำลาย การลักลอบตัดไม้ ไฟป่า ความแห้งแล้งตามฤดูกาล อบรบแนะนำให้ชาวบ้านรักษาอนุรักษ์ป่าไม้ มีผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ช่วยดูแลอนุรักษ์ป่าไม้ ให้ชาวบ้านดูแลอนุรักษ์ป่า ฤดูฝนก็มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติให้ดูแลและวังไฟป่าและร่วมมือป้องกัน ส่งเสริมให้รู้จักประโยชน์ของป่าไม้ ให้ความรู้ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า แนะนำให้ปลูกต้นไม้ ให้หน่วยงานทางราชการช่วยดูแล และให้ความรู้กับประชาชน

1.6 การจัดการทรัพยากรภายในชุมชน การลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชนจากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศและเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่า และความสมบูรณ์ของนิเวศป่าเมื่อพูดถึงการดูแลและรักษาผืนป่าทั่วทั้งประเทศอย่างยั่งยืนนั้น จึงไม่เป็นเพียงหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่รับผิดชอบโดยตรงเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติที่ต้องช่วยกัน ถึงแม้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องยอมรับว่าหลายสิบปีที่ผ่านมาพระสงฆ์หลายรูปมีบทบาทโดดเด่นในการ

เป็นผู้นำในการสร้างป่าไปพร้อมๆ กับการอนุรักษ์เอาไว้จากการถูกทำลาย อัตราการทำลายป่าในประเทศในปัจจุบันสูงขึ้นเรื่อยๆ

2. ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้นำทางหน่วยงานภาครัฐ และพระสงฆ์ ชุมชน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม ระดมความคิด ให้ทุกฝ่ายมาร่วมกับอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นผู้นำในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเวลา สามารถประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้มีจุดร่วมเดียวกันได้ สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี พระสงฆ์อยู่กับป่าและความ เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว การส่งเสริมให้มีการปลูกฟื้นฟูสภาพป่า ทั้งในที่ดินสาธารณะหรือที่ดินส่วนบุคคลย่อมสามารถทำได้เป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์โดยรวม สถาบันทางศาสนาเป็นแกนหลัก สำคัญทางประเทศในการพัฒนาคน และรักษาความสงบสุข การที่ให้พระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนร่วมในการป้องกัน ดูแลรักษา และฟื้นฟูสภาพป่า ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายกว่าการดำเนินการทางเจ้าหน้าที่โดยลำพัง ความร่วมมือของวัด โรงเรียน และบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐย่อมสามารถ ขับเคลื่อนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีและรวดเร็ว สมควรอย่างยิ่งที่ต้องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลป่าไม้

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน มีหน้าที่ช่วยดูแลรักษาทรัพยากรโดยหน้าที่กำกับ กำชับ ดูแล ไม้ให้มีการเผาไร่เผาป่า จัดอบรมอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ชุมชนนี้อยากให้มีการจัดอบรมให้ ความรู้ ความเข้าใจ กับประชาชน ผู้นำชุมชน จิตอาสา อาสาสมัครในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการ ช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

สรุปได้ว่า พระสงฆ์มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าไม้เป็นอย่างมาก เพราะวัดส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น มีต้นไม้ใหญ่ มีแหล่งน้ำ มีการดูแลคุ้มครองจากการเป็นเขตอภัยทาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนได้ดีเพราะพระเปรียบเสมือนกับผู้นำชุมชน ในทางจิตวิญญาณ ความเชื่อถือศรัทธาได้ดี วัด หรือสถานที่ปฏิบัติธรรมต่างๆ ย่อมมีพื้นที่ๆ ร่มรื่น มีการอนุรักษ์ต้นไม้ ป่าไม้เป็นอย่างดีเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำในการรักษาป่าไม้ที่ดีได้ การมีกิจกรรม อนุรักษ์ป่าไม้ มีความสำคัญมาก เพราะประชาชนชาวบ้านจะมีการตื่นตัวกับกิจกรรมต่าง ๆ ยิ่งเป็น การจัดกิจกรรมทำบุญ ปลูกป่า รักษาต้นไม้ เช่น ร่วมกันบวชป่า ปลูกพระศรีมหาโพธิ์ ปลูกต้นไม้ ล้านแต่เป็นต้นไม้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กิจกรรมร่วมกันดังที่ ได้กล่าวในข้างต้น พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ดีได้ในทุกกิจกรรมชาวบ้าน ชุมชน มักจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน กิจกรรมที่พระสงฆ์หรือวัดเป็นผู้จัดเพราะความเชื่อศรัทธา และอยากได้บุญกุศล ฉะนั้น พระสงฆ์จึงน่าจะมีความสำคัญในการเป็นผู้นำจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ได้ดีตาม

ความเชื่อของชาวพุทธ ต้นไม้มีชีวิตและมีรุกขเทวดาสถิตอยู่ การที่พระสงฆ์นำพระสูตรมาสาธยายหรือเล่านิทานแสดงพระธรรมเทศนาแก่ญาติโยมในวันสำคัญต่างๆ เป็นการปลูกฝังค่านิยม สร้างจิตสำนึกที่ดี ด้วยการไม่เบียดเบียนกัน คนไม่เบียดเบียนป่า คนก็ได้พึ่งพาอาศัยป่า ได้ประโยชน์จากป่าไม่ต้นไม้พระสงฆ์ควรมีความรู้ ใฝ่เรียนใฝ่ศึกษา นำความรู้ที่ได้มาบูรณาการมาอบรมสั่งสอนปลูกจิตสำนึก สร้างค่านิยมในการอนุรักษ์ป่าให้แก่วัดโยม พระสงฆ์ต้นแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้ที่ดี คือ พระสงฆ์ที่สามารถรวบรวมจิตใจความรักสามัคคี ความเชื่อถือศรัทธาของชาวบ้านได้ ควรเริ่มตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส วัดมีการดูแล อนุรักษ์ป่าไม้ดี ต้นไม้ร่มรื่น มีความเชื่อมั่นในการบอกเล่าสั่งสอนทั้งในเรื่องธรรมะ และเรื่องการบำรุง ดูแล รักษาธรรมชาติได้

3. แนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา

หากปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนในชุมชนรวมถึงเยาวชนให้รู้คุณค่าของป่าไม้ที่มีอยู่เดิมและช่วยกันบำรุงรักษาป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ที่ใช้ทดแทน สร้างค่านิยม และอาชีพให้คนในสังคม ไม่เข้าป่าทำลายต้นไม้พระพุทธรศาสนา เป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่ได้เน้นในเรื่องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแล้วสิ่งที่สำคัญคือความรู้สึกที่ดีงามต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์และมนุษย์ต่อพืชและสัตว์ทั้งหลาย ดังมีพระบาลีพุทธศาสนาสุภาษิตบทหนึ่งที่ย้ำ และสอนให้ผู้คนรู้จักบุญคุณแม้แต่คุณประโยชน์ของพืชมีใจความแปลความเป็นภาษาไทยว่า “บุคคลหนึ่งหรือนอนในร่มเงาของต้นไม้ใด ไม่พึงหักกิ่งก้านใบของต้นไม้ผู้นั้นผู้ประทุษร้ายมิตรเป็นคนทราม” เป็นคติที่แสดงความรู้สึกที่ดีต่อกันให้ระลึกเสมอว่าต้นไม้ที่เราได้อาศัยร่มเงาเป็นประโยชน์มีค่ามีร่มเงาที่คนอื่นจะได้อาศัยต่อไป นอกจากความรู้สึกที่เห็นคุณค่าของกันและกัน หรือระลึกในคุณค่าของกันและกันแล้ว พระพุทธศาสนายังสอนให้มองพืชและสัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตาจิต ความเมตตาตนเองถือเป็นความรู้สึกที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาโดยการมองทุกสิ่งทุกอย่างว่าเป็นสรรพสัตว์ผู้อยู่ร่วมโลก และต้องมีความเข้าใจหลักความเป็นจริงทางธรรมชาติตามกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งถือเป็นสภาวะธรรมของธรรมชาติที่ทำให้มนุษย์มีทัศนคติที่ถูกต้องในการพัฒนาตนเอง

ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญความสำคัญช่วยดูแลและรักษาป่าไม้ มีความสำคัญได้ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีความรักและหวงแหนป่าไม้ ไว้ให้ลูกหลาน ได้คุยกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องการดูแลป่าไม้ เป็นแหล่งอาหารของชุมชน มีเห็ด มีผักหวาน ให้หน่วยงานทางราชการและชุมชนทำงานร่วมกันคอยดูแลรักษาป่าไม้ไว้ให้ชุมชนแนะนำเด็กเตือนไม่ให้ตัดไม้ ให้ความรู้ต่อชุมชนอนุรักษ์ป่าไม้ และช่วยกันดูแล ในการรักษาป่าไม้ ไม่ให้ตัดไม้ ห้ามเผาป่า ให้มีชุดดับไฟป่า และอบรมชาวบ้านร่วมมือป้องกันไฟป่า ปลูกฝังชาวบ้านไม่ให้ตัดไม้เพื่อประโยชน์ตนเอง แนะนำให้ปลูกป่าไม้ และช่วยกันป้องกันไฟป่าทำให้ผืนป่าชุ่มชื้น ให้ความรู้เรื่องป่าไม้ ประโยชน์ของป่า เป็นแหล่ง

ต้นน้ำ พระพุทธศาสนาสอนให้คนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะป่าไม้ เพราะป่าไม้เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์มีบทบาทที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้

- 1) ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้
- 2) หาแหล่งทำมาหากินให้ชาวเขา
- 3) ส่งเสริมการปลูกป่าทดแทน
- 4) ตั้งแนวป้องกันไฟในการพัฒนาจิตใจของพลเมือง

ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีการจัดกิจกรรม การสั่งสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เทศนา ปาฐกถา ธรรม กิจกรรมอันเป็นการสงเคราะห์ชาวบ้าน ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ร่วมกันปลูกป่าให้เยอะที่สุดเท่าที่จะทำได้ ร่วมด้วยช่วยกัน ปลูกป่าในจุดที่มองเห็นว่าป่าไม้เกิดการร่อยหรอลง ให้มีกิจกรรมปลูกป่าช่วยกันคนละไม้คนละมือ จำนวนของป่าก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า เกิดจากไฟไหม้ป่าเพราะเกิดจากชาวบ้านจุดไฟเผาป่าเพื่อหาของกิน ซึ่งทำให้ป่าไม้เสียหาย ซึ่งไฟไหม้ป่าทุกปีเกิดจากภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง ซึ่งมีสภาพไม่คงที่ตามพื้นราบ ซึ่งมีแต่ทราย(ยกเว้นบนภูเขา)มาตรการของชุมชนไม่เข้มแข็งไม่ให้ความร่วมมือ ป้องกันสิ่งแวดล้อมทรัพยากรป่าไม้ช่วยกัน

1) ควรให้การอบรมชาวบ้านชุมชนให้เข้าใจในประโยชน์ป่า และต้องส่งเสริมให้ชุมชนปลูกป่าควรรกรการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนหรือนักเรียนมีจิตรักป่าอนุรักษ์ป่า และต้องมีการจัดกิจกรรมให้ปลูกป่าด้วย

2) ควรมีการแลกเปลี่ยน พูดคุย กับผู้นำชุมชน หมู่บ้าน โรงเรียน วัด ให้เข้าถึงประโยชน์ของป่า

3) จัดกิจกรรมหาวันและเวลา เพื่อพาชุมชนปลูกป่าต้องพยายามอนุรักษ์ป่าช่วยกัน สอดส่องดูแล

อันดับแรกของพระสงฆ์ผู้อยู่ป่า คือ การเฝ้าระวังป่าไม่ให้ใครมาตัดต้นไม้ทำลายป่า เพราะสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าตรัสรู้ในป่า มันเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ผู้อยู่ป่าการจัดกิจกรรมก็เท่ากับบ่งบอกให้ชุมชนชาวบ้านรู้ถึงความสำคัญของป่า และจะไม่ค่อยมีใครกล้าทำลายเพื่อให้มีความสามัคคีระหว่างชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกันทำให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมีทรัพยากรที่เป็นอาหารที่มีอยู่ในป่าหลากหลาย ซึ่งชุมชนได้รับอิทธิพลเกิดจากการอนุรักษ์ป่าแต่ต้องให้เหตุผลแก่ชุมชนในด้านอาหารที่มีอยู่ในป่า อันไหนเก็บได้ ต้นไหนเก็บไม่ได้ต้องบอกกล่าวให้ชุมชนรับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับป่า ที่พระสงฆ์เห็นสมควรปลูกป่าต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษูป่าไม้และสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทยและเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง พระสงฆ์จะต้องเป็นผู้นำช่วยกันปลูกป่าในวัด ต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่าและการถ่ายทอดความรู้ แนวคิดไปสู่ประชาชน ขณะเดียวกันพระสงฆ์จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับการรุกป่าทำลายป่าในทุกมิติด้วย และในอีกแห่งหนึ่งเป็นสถานที่ที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ที่เสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการบุกรุกทำลายป่า ทำให้บทบาทของพระสงฆ์เปลี่ยนไปจากป่าเป็นสถานที่แห่งการฝึกฝนตนเองเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูและการเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนสามารถสื่อสารกันได้ตลอดเวลา สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าได้เป็นอย่างดี รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐย่อมสามารถขับเคลื่อนในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างดีและรวดเร็ว สมควรอย่างยิ่งที่ต้องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลป่าไม้ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่ง ปักจี้สี่ของมนุษย์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นตัวกำหนดการผลิตขั้นพื้นฐานในการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศ จากคุณประโยชน์ของทรัพยากรป่าไม้มดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทรัพยากรป่าไม้มีความ สัมพันธ์และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆทั้งทางตรงและทางอ้อมสิ่งสำคัญอย่าง หนึ่งก็คือความรู้สึที่ดึงดูดกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อพืช และสัตว์ทั้งหลาย ความ รู้สึที่ดึงดูดเหล่านี้เป็นประโยชน์ที่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุ่แก้ว ประกอบไวยกิจ ปีเวอร์. (2531). *มนุษย์-ระบบนิเวศและสภาพนิเวศในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระบูรณภรณ์ บริบูรณ์. (2539). “*ป่าไม้ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาและความเชื่อของชาวบ้าน: ศึกษากรณีความเชื่อของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าไม้จังหวัดน่าน.* วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2537). *ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดุกะซัน จำกัด.

การพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจ
ออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรม
การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

DEVELOPMENT OF BLENDED TRAINING ACTIVITIES BASED ON
COLLABORATIVE LEARNING APPROACH TO ENHANCE LEARNING
BEHAVIOUR AND PERFORMANCE IN PHOTOS MANAGEMENT FOR
ONLINE BUSINESS OF UNDERGRADUATE STUDENTS, FACULTY OF
EDUCATION TECHNOLOGY AND INNOVATION PROGRAM, NAKHON
PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY

¹อิสรา แสนประเสริฐ และ ²ศิวินิต อรรถวุฒิกุล

¹Itsra Sanprasert and ²Siwanit Autthawuttikul

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Silpakorn University, Thailand

¹to.itsra@gmail.com

Received July 10, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 3) เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่าย สำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา

¹ นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพ อย่างน้อย 1 รายวิชา ซึ่งอาสาเข้ารับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 2) แผนกำกับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ 3) สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 4) แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 5) แบบประเมินความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ 6) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีคุณภาพด้านเนื้อหาในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.74 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.14 และมีคุณภาพด้านกิจกรรมการฝึกอบรมในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.11 2) พฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยคะแนน 15.13 แปลว่า ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีการแสดงพฤติกรรมกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ในระดับดีมาก 3) ความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยคะแนน 25.57 แปลว่า ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์อยู่ในระดับดีมาก 4) ความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.03

คำสำคัญ: กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน, แนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน, พฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน, ความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์

Abstract

The research aimed to 1) to develop blended training activities based on collaborative learning approach to enhance learning behaviour in photos management for online business, 2) to study collaborative learning behaviour of undergraduate students who

attended the blended training activities based on collaborative learning approach, 3) to enhance learning performance of undergraduate students who attended the blended training activities based on the collaborative learning approach in photos management for online business, and 4) to study students' satisfaction toward the blended training activities based on collaborative learning approach. The sample consisted of 30 Bachelor's degree students in educational technology and innovation major at Nakhon Pathom Rajabhat University who had ever enrolled at least one course that related to photography skills and volunteered to be trainees for the blended training activities based on collaborative learning approach. The research instrument consisted of 1) the expert interview form about blended training activities based on collaborative learning approach to enhance learning behaviour in photos management for online business of undergraduate students in educational technology and innovation major at Nakhon Pathom Rajabhat University, 2) Activities plans of blended training activities based on collaborative learning approach to enhance learning behaviour in photos management for online business, 3) Supplementary materials for blended training activities based on collaborative learning approach, 4) Collaborative learning behaviour observation form, 5) Learning performance evaluation form focusing on photos management for online business, and 6) students satisfaction' questionnaire toward blended training activities based on collaborative learning approach. It was found that; 1) blended training activities based on collaborative learning approach has content quality at high level (mean = 4.74, standard deviation = 0.14) and activity quality at high level (mean = 4.88, standard deviation = 0.11), 2) collaborative learning behaviour average score of undergraduate students after blended training was 15.13 which point out that trainees exposed collaborative learning behaviour at a high level, 3) the readiness of collaborative learning performances in photos management for online business score of trainee after blended training was 25.57 which meant trainees performance were ready for photos management for online business, 4) Students' satisfaction toward blended training activities based on collaborative learning approach was at the highest level (mean = 4.31, standard deviation = 0.03)

Keywords: blended training activities, concepts of collaborative learning, collaborative learning behavior, preparation in manage photos into the online business

บทนำ

นับตั้งแต่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เปิดสอนวิชาเทคโนโลยีการศึกษาในระดับปริญญาโทเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยใช้ชื่อเรียกว่าวิชาเอกโสตทัศนศึกษาซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้นำแม่แบบของหลักสูตรมาจากมหาวิทยาลัยอินเดียน่า สหรัฐอเมริกา (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2554) หลังจากนั้นหลักสูตรเทคโนโลยีการศึกษาก็ได้รับการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย และเข้ากับบริบทของสังคมไทยมากขึ้นเรื่อยมา กระทั่งปัจจุบัน หลักสูตรเทคโนโลยีทางการศึกษาได้รับการพัฒนา ปรับปรุง และนำไปเปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่างๆ อย่างแพร่หลาย ศูนย์บำบัดความสับสนก่อนเข้ามหาวิทยาลัย (2557) ระบุว่ามหาวิทยาลัยหลายแห่งทั่วประเทศ มีการเปิดหลักสูตรสาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาให้นักศึกษาได้เข้ามาศึกษากันจำนวนมาก โดยในแต่ละมหาวิทยาลัยมีชื่อเรียก และการออกแบบหลักสูตรการจัดการศึกษาแตกต่างกันออกไปเป็นของตนเอง ตามแต่จุดประสงค์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่ว่าชื่อเรียกหรือการออกแบบหลักสูตรจะแตกต่างกันอย่างไร เนื้อหาในรายวิชาทางเทคโนโลยีการศึกษาก็เป็นเนื้อหาเดียวกันเกือบทั้งหมด ดังจะเห็นได้จากหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2555) มีรายวิชา การถ่ายภาพดิจิทัล หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา (มหาวิทยาลัยบูรพา 2559) มีรายวิชาการผลิตสื่อภาพนิ่ง หลักสูตรระดับปริญญาตรี วิชาเอกเทคโนโลยีการศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ท.) มีรายวิชาการถ่ายภาพ

ในปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่ยุคที่อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Broadband Service) เป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย บริษัทต่างๆ ที่ให้บริการด้านอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ล้วนแข่งขันกันเพื่อแย่งส่วนแบ่งทางการตลาด ส่งผลให้ประชาชนในประเทศ ได้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ในราคาที่ถูกลงอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก ราคาค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงต่อความเร็วดาวน์โหลดที่ได้รับของประเทศไทย ในไตรมาสที่ 3/2559 เปรียบเทียบกับ ไตรมาสที่ 3/2561 พบว่า ราคาค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ในไตรมาสที่ 3/2559 อยู่ที่ 0.04 บาท/Kbps ความเร็วการดาวน์โหลดต่ำสุดอยู่ที่ 10 Mbps และความเร็วการดาวน์โหลดสูงสุดอยู่ที่ 30 Mbps (สำนักค่าธรรมเนียมและอัตราค่าบริการในกิจการโทรคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2559) ในขณะที่ไตรมาสที่ 3/2561 ราคาค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง อยู่ที่ 0.01 บาท/Kbps ความเร็วการดาวน์โหลดต่ำสุดอยู่ที่ 10 Mbps แต่ความเร็วการดาวน์โหลดสูงสุดอยู่ที่ 1000 Mbps (สำนักค่าธรรมเนียมและอัตราค่าบริการในกิจการโทรคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2561) จากข้อมูลข้างต้นจะสังเกตได้ว่า ในระยะเวลาเพียง 2 ปี ราคาค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มีการปรับตัวถูกลงถึง 4 เท่า แต่ผู้ใช้บริการได้ความเร็วใน

การดาวน์โหลดเพิ่มมากขึ้นมหาศาลและด้วยปัจจัยข้างต้น จึงส่งผลให้ประชาชนในประเทศส่วนใหญ่ สามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ที่อยู่อีกฟากหนึ่งของโลกผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประชาชนและเยาวชน ในยุคปัจจุบันจึงหันมาให้ความสนใจเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงกันมากขึ้น เพราะนอกเหนือจากเรื่องการติดต่อสื่อสารแล้ว เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ยังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาหาช่องทางการสร้างรายได้ที่หลากหลายได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล ผลสำรวจอาชีพในฝันของเด็กไทย (กลุ่ม บริษัทเด็คโก้, 2562) ที่ทำการสำรวจเด็กไทยอายุ 7- 14 ปี จำนวน 2,684 คน พบว่า อาชีพที่มาแรงในปี 2562 ได้แก่ อาชีพนักกีฬา e-Sport ยูทูบเบอร์ และนักแคสต์เกม ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสำรวจในข้ออื่นๆที่พบว่า 94% ของเด็กไทยที่ทำแบบสำรวจชอบใช้บริการเว็บไซต์ดูวิดีโอออนไลน์ชื่อดังอย่าง Youtube และกว่า 28% ชอบเล่นเกม เล่นคอมพิวเตอร์ จากข้อมูลข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่าเยาวชนยุคใหม่ ให้ความสนใจกับอาชีพที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มากเพียงใด

เมื่อเยาวชนยุคใหม่ หันมาให้ความสำคัญกับแนวทางอาชีพและโอกาสในการสร้างรายได้ผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงกันมากขึ้น จึงส่งผลให้ในสังคมยุคปัจจุบัน มีอาชีพใหม่ๆ ที่น่าสนใจเกิดขึ้นมากมาย ยกตัวอย่างเช่น นักรีวิวสินค้า นักเขียนนิยายออนไลน์ นักแคสต์เกม นักขายสินค้าด้วยการถ่ายทอดสดบนสื่อโซเชียลมีเดีย อาชีพยูทูบเบอร์ อาชีพบล็อกเกอร์ หรือแม้แต่ศิลปินอินดี้วงเล็กๆที่ไม่ได้ร้องเพลงตามแนวทางของตลาดดนตรี ก็สามารถแจ้งเกิดผ่านการนำผลงานของตนเองเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ได้ ซึ่งผู้วิจัยในฐานะของนักเทคโนโลยีการศึกษา มีความคิดเห็นว่า ด้วยศักยภาพและความสามารถในการสร้างสรรค์สื่อได้หลากหลายชนิด ของนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีการศึกษา ผสมกับโอกาสในการสร้างรายได้ ผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เราสามารถส่งเสริมช่องทางการสร้างรายได้ให้แก่นักศึกษา ระหว่างที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ได้ เพราะตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 (2537) ที่ระบุว่า ผู้สร้างสรรค์ ถือเป็นผู้อยู่มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์ มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ที่สามารถจะนำผลงานไปทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับ มอบประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์ให้แก่ผู้อื่น หรือแม้แต่การอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิต่างๆที่กล่าวมาทั้งหมดได้ ดังนั้น สื่อทุกชิ้นที่นักศึกษาใช้ความสามารถสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยตนเอง จึงถือเป็นลิขสิทธิ์โดยชอบธรรมตามกฎหมาย ของนักศึกษาผู้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นนั้นขึ้น นักศึกษาจึงสามารถ นำสื่อต่างๆ เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่าย ภาพเวกเตอร์ ไฟล์เสียง ไฟล์วิดีโอ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มาใช้ในการสร้างรายได้ หรือประโยชน์อื่นใด ให้แก่ตนเองได้ ยกตัวอย่างเช่น การนำภาพถ่ายมาทำโปสการ์ดขาย หรือการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แล้วขายให้แก่บุคคลอื่น เป็นต้น โดยในยุคปัจจุบันที่ทุกๆ คนมีโอกาสในการ

สร้างรายได้ ผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงมากมายนั้น เราสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าทั่วโลกได้ง่ายดาย ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์ สามารถนำสื่อต่างๆ ที่นักศึกษาได้สร้างสรรค์ขึ้น ไปวางขายในตลาดออนไลน์ให้ผู้คนทั่วโลก ได้นำสื่อเหล่านั้นของนักศึกษาไปใช้ และนำกลับมาเป็นรายได้ให้แก่ตัวนักศึกษาเอง ซึ่งตลาดออนไลน์ที่เปิดให้ทุกคนที่ผ่านการคัดเลือกสามารถนำสื่อทางคอมพิวเตอร์ อาทิ ภาพถ่าย ภาพเวกเตอร์ ไฟล์วิดีโอ ไฟล์เสียงและภาพประกอบอื่นๆ มาวางขายบนระบบอินเทอร์เน็ตได้นั้น มีชื่อเรียกว่า ธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์ (Microstock)

ธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์ เป็นธุรกิจตัวแทนขายภาพที่ใช้เว็บไซต์ในการรวบรวมและขายภาพถ่ายจากช่างภาพมืออาชีพ และมีสมัครเล่น ให้แก่กลุ่มลูกค้าที่มีความสนใจในการใช้งานภาพถ่ายจากทั่วโลก โดยสุชานัน อ้นถาวร (2560) กล่าวว่า ธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์เปรียบเสมือนพ่อค้าคนกลาง ที่ทำหน้าที่คัดสรรภาพถ่ายจากช่างภาพ ไปขายให้ลูกค้า จากนั้นช่างภาพที่ส่งภาพเข้าไปในระบบ จะได้ค่าตอบแทนเป็นค่าคอมมิชชั่น หรือส่วนแบ่งจากราคาเต็มของลูกค้า ชื้อไปจากหน้าเว็บของธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์นั่นเอง

แต่เนื่องจากธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์เกือบทุกแห่งเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้ารับการทดสอบเพื่อเป็น Contributors ได้ ไม่ว่าจะเป็นคนๆ นั้น จะเป็นช่างภาพสมัครเล่น หรือช่างภาพมืออาชีพ ดังนั้น คู่แข่งของนักศึกษาก็จะมีจำนวนมากตามไปด้วย โดยเมื่อผ่านการทดสอบ จนนักศึกษาได้รับการคัดเลือกเข้าไปเป็น Contributors ของธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์แต่ละแห่งแล้ว นักศึกษาก็ยังต้องทำการส่งภาพ เพื่อรอการอนุมัติ จากผู้ตรวจสอบภาพ (Inspector) ของแต่ละเว็บไซต์ และถึงแม้ภาพเหล่านั้นจะผ่านการตรวจสอบแล้ว ก็ไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าภาพที่ผ่านการตรวจสอบจะสามารถ ขายได้หรือขายดี (สุระ นวลประดิษฐ์, 2553) ซึ่งสิ่งที่นักศึกษาจำเป็นต้องมีนอกจากการเตรียมความพร้อมในการผลิตสื่อ ตามหลักสูตรที่ได้ศึกษามาแล้วนั้น นักศึกษายังต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ และทักษะในการจัดการรูปภาพ สำหรับงาน ธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์อีกด้วย เนื่องจากนักศึกษาจำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของกลุ่มลูกค้า ต้องรู้ว่าภาพแนวไหนขายดี ภาพแนวไหนขายไม่ได้ เช่น ภาพถ่ายเกี่ยวกับความรัก จะขายดีช่วงก่อนเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากลูกค้าต้องการนำภาพไปใช้ในการทำสื่อโฆษณาในวันวาเลนไทน์ เป็นต้น และเมื่อนักศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลออกมาแล้ว ก็ยังต้องใช้ทักษะ ความสามารถในการสร้างสื่อตามมโนทัศน์ที่นักศึกษาได้วิเคราะห์ออกมาให้เป็นชิ้นงานตามที่ได้ออกแบบเอาไว้ สิ่งเหล่านี้หากนักศึกษาไม่มีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ก็จะทำให้เสียโอกาสในการทำงานด้านนี้ไปได้ เพราะภาพถ่ายแนวสติกจำเป็นต้องใช้การสังสรรค์ประสมการณ์ ให้เกิดความชำนาญ ในการทำงานซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการคิด และกระบวนการทำงานที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบกระบวนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเหล่านี้ ให้เกิดแก่นักศึกษาขึ้น เพื่อที่นักศึกษาจะได้

สามารถนำศักยภาพในการสร้างสื่อ มาใช้ในการส่งเสริมอาชีพให้แก่ตนเองในอนาคตได้ โดยคำว่า กระบวนการฝึกอบรมนั้น หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาบุคคล ที่ต้องมีการวางจุดมุ่งหมาย ใน การเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ หรือทักษะในการทำงานเฉพาะด้านให้เกิดแก่บุคคลที่เข้ารับการฝึกอบรม จนเกิดเป็นการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงาน ที่จะส่งผลให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (วิจิตร อวาทะกุล, 2550) (Edwin B. Flippo, 1984) และ (ศวินิต อรรถภูมิกุล, 2559)

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญ รวมถึงประโยชน์ ของการฝึกอบรม แบบผสมผสาน และแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดเหล่านั้น มาใช้ในการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษาขึ้น เพื่อให้นักศึกษา สามารถนำทักษะที่ได้จากการ ฝึกอบรมไปใช้ในการเสริมศักยภาพในการสร้างสื่อของนักศึกษา จนนักศึกษาพร้อมที่จะนำความรู้ที่ ได้ไปต่อยอดเป็นอาชีพด้านการขายภาพสต็อก ในอนาคตของนักศึกษาได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการ ฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
3. เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่าย สำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาที่เข้า ร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตาม แนวความคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) ได้ ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรม การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพ อย่างน้อย 1 รายวิชา จำนวน 101 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีและ นวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่เคยลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการ ถ่ายภาพ อย่างน้อย 1 รายวิชา ซึ่งอาสาเข้ารับการกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จำนวน 30 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเป็นเนื้อหาที่ผู้วิจัยวิเคราะห์จากหัวข้อต่างๆในหนังสือ 2 เล่ม คือ 1) แซะ!! รายทะเลลเนสส์ ถ่ายภาพขายออนไลน์ ธุรกิจสร้างเงินล้าน 2) ตีแตก!! ถ่ายภาพขายออนไลน์ ของ สุระ นวลประดิษฐ์, คอร์สออนไลน์ เรื่อง “ขายภาพออนไลน์สู่ตลาดโลก สร้างรายได้จากกล้อง และคอมพิวเตอร์” บนเว็บไซต์ SkillLane.com สอนโดยสุระ นวลประดิษฐ์ และกระทุ้งต่างๆจาก เว็บไซต์ www.stockphotothailand.com ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา และแจกแจงเนื้อหาออกเป็น 4 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์

หน่วยที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายภาพสำหรับธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์

หน่วยที่ 3 การจัดการรูปภาพสำหรับธุรกิจออนไลน์

หน่วยที่ 4 การส่งภาพเข้าระบบออนไลน์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่

3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตาม แนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจ ออนไลน์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครปฐม

3.2 แผนกำกับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์

3.3 สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3.4 แบบสังเกตพฤติกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3.5 แบบประเมินความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์

3.6 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา ที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน คือ การหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ การหาค่าดัชนีความเที่ยงตรง (IOC) การหาค่าความยากง่าย (P) และการหาค่าความเชื่อมั่น (KR:20) ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ พบว่า คุณภาพด้านเนื้อหา มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.14 ส่วนคุณภาพด้านกิจกรรมการฝึกอบรม มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.88 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.11

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า คะแนนพฤติกรรมของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{X}$) เท่ากับ 15.13 เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้คะแนนพฤติกรรมของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในระดับดีมาก จำนวน 20 คน และระดับดี จำนวน 10 คน เมื่อพิจารณาในระดับคะแนนพบว่า มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 18 คะแนน จำนวน 2 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 17 คะแนน จำนวน 1 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 16 คะแนน จำนวน 12 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 15 คะแนน จำนวน 5 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 14 คะแนน จำนวน 5 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 13 คะแนน จำนวน 4 คน และผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 12 คะแนน จำนวน 1 คน

3. ผลการเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่าย สำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า

คะแนนของผู้ร่วมการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยคะแนน ($\bar{x}$) เท่ากับ 25.57 จากคะแนนเต็มทั้งหมด 30 คะแนน หมายความว่า หลังจากการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์อยู่ในระดับ ดีมาก

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.31 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.03 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.05 รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.30 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.04 และลำดับสุดท้าย คือ ด้านสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการฝึกอบรม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.29 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.10

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์

ผลการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ที่ได้จากแบบประเมินแผนก้ากับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สามารถแบ่งการประเมินได้เป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย การประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา และด้านกิจกรรมการฝึกอบรม โดยคุณภาพของแผนก้ากับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา มีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ส่วนคุณภาพของแผนก้ากับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ระบุว่ามีความคุณภาพโดยรวม อยู่ในระดับดีมาก จากผลการประเมินคุณภาพแผน

กำกับกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม และด้านเนื้อหา สามารถนำมาอภิปรายผลได้ว่า กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ที่ถูกพัฒนาขึ้น ทำให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม ได้เรียนรู้เนื้อหาเกี่ยวกับการถ่ายภาพเพื่อธุรกิจออนไลน์ อย่างเข้าใจ นอกจากนี้จากกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ยังทำให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้พัฒนาความสามารถในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ได้อีกด้วย เนื่องจากมีกิจกรรมสอดแทรกให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีปฏิสัมพันธ์กับวิทยากรตลอดเวลา เช่น กิจกรรม After action review, กิจกรรม Brainstrom, กิจกรรม Storytelling และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง ได้นำความคิดเห็นนั้นมาปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง โดยวิธีการแบ่งปันข้อมูล ประสบการณ์ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาของการทำธุรกิจภาพถ่ายออนไลน์ได้ ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องตามแนวความคิดของ Chang (1995) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกิจกรรมที่ทุกคนจะร่วมมือกันเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการสร้างความรู้ขึ้น โดยกระบวนการเรียนรู้นี้ ทุกคนจะต้องปรับแนวคิด แนวทางการปฏิบัติ ให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยที่ทุกคนต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์แก่กัน เพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของปัทมา จันทิมล (2556) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานโดยใช้หลักการจัดการความรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการฝึกอบรมของนักพัฒนาบุคลากร ผลการทดลองพบว่า สื่อการเรียนรู้ที่มีการสอดแทรกกิจกรรมตามหลักการจัดการความรู้ เช่น ชุมชนนักปฏิบัติ การอภิปรายความรู้ การพบผู้เชี่ยวชาญออนไลน์ ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีสมรรถนะเพิ่มมากขึ้น โดยผลการวิจัยระบุว่า จากการทดลองใช้รูปแบบพบว่าผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีคะแนนสมรรถนะการออกแบบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การศึกษาพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการศึกษาพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า คะแนนพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้คะแนนพฤติกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในระดับดีมาก จำนวน 20 คน และระดับดี จำนวน 10 คน เมื่อพิจารณาในระดับคะแนนพบว่า มีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 18

คะแนน จำนวน 2 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 17 คะแนน จำนวน 1 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 16 คะแนน จำนวน 12 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 15 คะแนน จำนวน 5 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 14 คะแนน จำนวน 5 คน, ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 13 คะแนน จำนวน 4 คน และ ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่ได้ 12 คะแนน จำนวน 1 คนเนื่องจากการฝึกอบรมแบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการจัดการฝึกอบรมที่เหมาะสม ในการนำมาผสมผสานกับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความยืดหยุ่นที่จะศึกษาเนื้อหา เพราะมีกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบเผชิญหน้า และแบบออนไลน์ ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมสามารถมีส่วนร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ยังกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอด เช่น กิจกรรม After action review, กิจกรรม Brainstrom และกิจกรรม Storytelling ซึ่งสอดคล้องกับพัชรินทร์ บุญรอง (2560) ที่กล่าวถึงกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไว้ว่า กิจกรรม After action review นั้นคือการทบทวนกระบวนการทำงาน เพื่อค้นหาโอกาส และอุปสรรคในการดำเนินการ ซึ่งส่งผลให้ผู้เข้าร่วมได้ค้นพบวิธีปฏิบัติที่ดี และแนวทางการปรับปรุงให้เกิดผลงานที่ดีขึ้น นอกจากนี้ กิจกรรม Brainstrom ยังช่วยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ดี เพราะตัวกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ปรึกษา กำหนดแนวทางแก้ปัญหา หรือการตัดสินใจดำเนินงานโดยผ่านประสบการณ์ และมุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งข้อมูลนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเว็บ ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของนักศึกษาวิชาชีพครู ของ ทิวรัตน์ ประเสริฐสังข์ (2559) และสอดคล้องกับ ประวิทย์ สิมมาตัน (2552) ซึ่งทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือบนเครือข่าย คอมพิวเตอร์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยผู้วิจัย ทั้ง 2 ท่าน ได้ทำการวิจัยและมีผลลัพธ์ไปในทิศทางเดียวกันคือ หลังการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกิจกรรมหลักในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการรวมถึงสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาสูงกว่าก่อนการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การศึกษาความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการศึกษาความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า คะแนนของผู้ร่วมการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 25.57 จากคะแนนเต็มทั้งหมด 30 คะแนน หมายความว่า หลังจากการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์อยู่ในระดับ ดีมาก เนื่องจาก

การฝึกอบรมแบบผสมผสานนั้น เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้อย่างยืดหยุ่น สามารถตอบสนองความหลากหลายของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพของตนเอง จนสามารถบรรลุเป้าหมายของการฝึกอบรมแบบผสมผสานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พวงพรรณ ชันติธรรมากร, ไพโรจน์ สติยากร และพิสิฐ เมธาภัทร (2558) ซึ่งได้จัดทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการศึกษานอกระบบด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน โดยพบว่า ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพการศึกษานอกระบบด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานนั้น สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้จริง ซึ่งการประเมินผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพการศึกษานอกระบบ พบว่าผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี ร้อยละ 81.57/84.32 และภาคปฏิบัติร้อยละ 80.30 นอกจากนั้น ผลการวิจัยนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อายุส ยิงขวัญเจริญ (2555) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนผ่านเว็บแบบผสมผสาน เรื่องการจัดแสงการถ่ายภาพในสตูดิโอ สำหรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ที่มีบุคลิกภาพแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมานั้นสามารถยกระดับความสามารถของผู้เข้าร่วมการวิจัยได้ โดยผลสัมฤทธิ์ที่ได้หลังการเข้าร่วมงานวิจัยของผู้เข้าร่วมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และยังสามารถในการจัดแสงสำหรับการถ่ายภาพในสตูดิโอ อยู่ในเกณฑ์ดี (คะแนนเฉลี่ยเกินร้อยละ80) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกด้วย

4. การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และลำดับสุดท้าย คือ ด้านสื่อการเรียนรู้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งนำข้อดีของการฝึกอบรมแบบผสมผสาน มาใช้ผสานร่วมกับข้อดีของกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอันจะส่งผลให้ รูปแบบการฝึกอบรมนั้น มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมอบรมได้อย่างหลากหลาย อีกทั้งผู้เข้าร่วมอบรมยังมีเวทีสำหรับการแสดงออกทางความคิดเห็น และนำประสบการณ์ความรู้ต่างๆ ที่ตนได้ศึกษามา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ของการฝึกอบรม จึงเป็นที่มาของความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรุณี มั่นสุขผล (2557) เรื่อง การพัฒนารูปแบบ

การฝึกอบรมออนไลน์โดยการเรียนรู้แบบร่วมกัน เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบอีเลิร์นนิงเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา โดยผลการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจกับรูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์โดยการเรียนรู้แบบร่วมกันอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ วิทยา อารีราษฎร์ (2548) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่อง การบูรณาการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบช่วยสอนปัญญาประดิษฐ์รูปแบบระบบช่วยสอนปัญญาประดิษฐ์แบบมีส่วนร่วมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์”. พบว่าความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยบทเรียนที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับสูงที่สุด และสอดคล้องกับสิริพาร ยืนสุข (2561) ซึ่งได้ศึกษาผลของการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ด้านการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพบว่า ผู้เรียนที่ผ่านการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ด้านการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีความพึงพอใจต่อรูปแบบฝึกอบรมแบบผสมผสานอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากผลการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม แสดงให้เห็นว่าความพร้อมในการจัดการภาพถ่ายสำหรับธุรกิจออนไลน์นั้น สามารถพัฒนาได้ด้วยการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ตามแนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยในแต่ละกระบวนการของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้น ควรมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้ความรู้ และคำปรึกษาแก่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมอยู่ในทุกกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และหลังการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมควรมีการประเมินองค์ความรู้ซ้ำ เพื่อเป็นการติดตามว่าผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

Chang, Richard Y. (1995). *Creating Height Impact Training : A Practical Guide to Successful Training Outcomes*, London : Kogan Page.

ทิวารัตน์ ประเสริฐสังข์, (2559) “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเว็บด้วยกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของนักศึกษาวิชาชีพครู”, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

- ปัทมา จันทิมล, (2556), “การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานโดยใช้หลักการจัดการความรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการฝึกอบรมของนักพัฒนาบุคลากร”, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ประวิทย์ สิมมาพัน, (2552) “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี”, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.,
- พัชรินทร์ บุญรอง, (2560) “การพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ออนไลน์ที่มีผลต่อความสามารถทางการออกแบบของนักออกแบบคอมพิวเตอร์กราฟิกบริษัทเอกชน ” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- พวงพรรณ ชันติธรรมมาร ไพโรจน์ สติยากร และพิสิฐ เมธำภัทร, (2559), “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกระบบด้วยรูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,
- มหาวิทยาลัยบูรพา, (2559) หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559, เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/2ULO5Gs>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความหมายของเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา, เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/2vGSWie>
- มหาวิทยาลัยศิลปากร, (2555) หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2555, เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/2VF789R>
- วิจิตร อวาทกุล, (2550) การฝึกอบรม กรุงเทพฯ :ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- วิทยา อารีราษฎร์. (2548) “การบูรณาการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระบบช่วยสอนปัญญาประดิษฐ์รูปแบบระบบช่วยสอนปัญญาประดิษฐ์แบบมีส่วนร่วมผ่าน เครือข่ายคอมพิวเตอร์”. วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ. ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2548) : 72-80.
- วรุณี มั่นสุขผล, (2557) “การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์โดยการเรียนรู้แบบร่วมกัน เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบอีเลิร์นนิ่งเพื่อการเรียนการสอนของอาจารย์ระดับอุดมศึกษา” บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร,

- ศิวินิต อรรถวุฒิกุล. (2559). “เทคโนโลยีการศึกษาสำหรับการฝึกอบรม *Education Technology For Training*”เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 468311 ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- สุชนัน อ้นถาวร, (2560), “การพัฒนาออนไลน์สำหรับธุรกิจขายภาพออนไลน์” (สารบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, .
- สำนักค่าธรรมเนียบและอัตราค่าบริการในกิจการโทรคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, รายงานอัตราค่าบริการโทรคมนาคม ประจำปี 2561 (กรกฎาคม - กันยายน 2561), เข้าถึงเมื่อ 6 พฤษภาคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/2V37PFF>
- สุระ นวลประดิษฐ์, (2553) แซะ!!.. รวยทะลุเลนส์ ถ่ายภาพขายออนไลน์ ธุรกิจสร้างเงินล้าน (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น,
- อายุธ ยิ่งขวัญเจริญ, (2555) “การพัฒนบทเรียนผ่านเว็บแบบผสมผสาน เรื่องการจัดแสงการถ่ายภาพในสตูดิโอ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่มีบุคลิกภาพแตกต่างกัน”, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- Chang, Richard Y. (1995). *Creating Height Impact Training : A Practical Guide to Successful Training Outcomes*, London : Kogan Page.

ศึกษาพัฒนาการรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา
ในท้องถิ่นอีสาน

A STUDY OF THE DEVELOPMENT OF THE PARIVASAKAMMA
MODEL ACCORDING IN BUDDHIST APPROACH
IN THE LOCAL ISAN

¹สมศักดิ์ ศิริสวัสดิ์, ²ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ, และ ³พระครูธรรมธศศิริวัฒน์ สิริวาทโน

¹Somsak Sirisawat, ²Thippavit Saichart and

³PhrakruThammathorn Siriwat Siriwatthano,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹s.dhammakosa_@hotmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปรีวาสกรรมในพระพุทธศาสนา
เถรวาท 2) เพื่อศึกษาความเชื่อการเข้าปรีวาสกรรมในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน 3) เพื่อ
ศึกษาพัฒนาการของรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสาน
งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชนให้อยู่ปรีวาสกรรมนั้นก็เพื่อให้เห็น
ว่า คณะสงฆ์นั้นมีการอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ปกครองกันเหมือนพ่อปกครองลูก เคารพกันเหมือน
ศิษย์กับอาจารย์ ต้องสมัคสมานสามัคคีกัน เอื้อเฟื้อกันโดยธรรมวินัยในทุกโอกาส เป็นความเมตตา
กรุณาของพระพุทธองค์ ที่ทรงให้โอกาสแก่ภิกษุที่ยังอ่อนแอในพระธรรมวินัย ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบท
ได้กลับมีโอกาสแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาด ให้เป็นปกติบริสุทธิ์กลับคืนมา มีศีลเสมอกันกับหมู่สงฆ์
เหมือนเดิม เพื่อเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัย อันเป็นศาสดาแทนพระพุทธองค์ ให้คงอยู่คู่

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

พระพุทธศาสนาต่อไป การเข้าปรีวาสกรรมในอดีตเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อชำระล้างมลทิน ปลดเปลื้องอาบัติหนักที่มีโทษมากคือ อาบัติสังฆาติเสสโดยตรง ภิกษุผู้อยู่ปรีวาสกรรมเองก็จะหลีกเลี่ยงจากการคลุกคลีด้วยหมู่คณะไปอยู่แต่เพียงรูปเดียวในที่สงบสงัดเพื่อผลในการปลดเปลื้องตนเองจากอาบัติ การเข้าปรีวาสกรรมในอดีตของสังคมไทยอีสาน ซึ่งแตกต่างจากการเข้าปรีวาสกรรมในปัจจุบันอย่างชัดเจน เพราะปัจจุบันจะเป็นลักษณะรูปแบบของบุญประเพณีทำกันเป็นหมู่คณะ มีจุดมุ่งหมายมากกว่าหนึ่งอย่างคือ ทั้งต้องการปลดเปลื้องอาบัติที่มีโทษมากและต้องการจะอบรมให้ความรู้ในข้อวัตรปฏิบัติพระธรรมวินัย และพระกรรมฐานแก่พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจ มีการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสงฆ์รวมทั้งประชาชนให้มาเข้าร่วมในบุญเข้าปรีวาสกรรม เพื่อผลคือจะได้เป็นกำลังในการจรรโลงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีบทลงโทษใด เป็นความประณีตประนอม อะลุ่มอล่วยระหว่างกัน จึงทำให้จุดมุ่งหมายในการเข้าปรีวาสกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : พัฒนาการ, รูปแบบการเข้าปรีวาสกรรม, พระพุทธศาสนา

Abstract

This thesis titled has 3 objectives as follows: 1) to study the Parivasakamma in Theravada Buddhism; 2) to study the beliefs of the Buddhists of the Buddha's seclusion; and 3) to study the the development of the pattern of enlightenment according to the Buddhist practice in the Isan area. It was a qualitative research. The research findings were as the followings: The Buddha allowed him to live in seclusion so that he could see that The Sangha has a coexistence like brothers and sisters. ruling each other like a father raising a child Respect each other like a student and a teacher. must join together Support each other by virtue and discipline in every opportunity. It is the kindness of the Buddha. that gave the opportunity to the monks who were still weak in the Dharma and Discipline trespasser had a chance to correct what was wrong to be restored to normal have the same precepts with the monks as before in order to maintain the discipline who was a teacher instead of the Buddha to continue to live with Buddhism. Past extinction is about an individual with the aim of purification. The release of heavy penalties that are very punishable is direct sacrilege A monk who is in seclusion will also escape from mingling in a group and go alone in a quiet place for the purpose of liberating himself from wrongdoing. Entering the past in the Thai Isaan society This is

clearly different from the present participle. because nowadays it is a form of merit making tradition as a group There is more than one purpose. Both want to relieve the penalties that are very punishing and would like to be trained and educated in the practice of the Dharma and Discipline and meditation for monks and interested people There is publicity for monks and people to join in the merit making ceremony. As a result, it will be a force to sustain and spread Buddhism more widely. no penalties is a compromise compromise between As a result, the purpose of entering the intercourse has changed as we see today.

Keywords: The Development, The Parivasakamma Model, Buddhism.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีขั้นตอนในการประกอบกิจกรรมแต่ละประเภทเพื่อให้บรรลุหรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์อันดีงาม เพื่อรักษาไว้ซึ่งศาสนธรรมให้คงอยู่ ด้วยอิงอาศัยรูปแบบของพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา เสมือนหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญและจะขาดเสียมิได้ในการประกอบศาสนพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายอันสูงสุดอยู่ที่เรื่องของจิตใจเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความสุข ความสะอาด สว่าง และสงบเป็นประการสำคัญ เพียงในขั้นต้นยังต้องอาศัยแบบแผนหรือกระบวนการบางอย่างช่วยกระตุ้นเตือนการกระทำ การพูด การคิดให้จำกัติดอยู่ในกรอบของศีลธรรม ถ้าหากมีการล่วงละเมิดระเบียบที่ตั้งไว้โดยธรรมแล้วก็จะมีวิธีหรือกระบวนการลงทัณฑ์ตามความหนักเบาของฐานที่ละเมิดนั้น แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นทุกอย่างก็ขึ้นอยู่กับมติสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ที่จะเป็นผู้พิจารณาทุกขั้นตอนของการลงทัณฑ์นั้น เพื่อช่วยให้ผู้ที่ละเมิดระเบียบวินัยนั้นได้หลุดพ้นจากโทษหรืออาการที่ค้างคาใจอยู่ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า การสารภาพความผิดของตนต่อหน้าสงฆ์ เพื่อให้ทราบว่ามันเองนั้นได้ล่วงเกินพระธรรมวินัยของสงฆ์แล้ว ฉะนั้น สงฆ์จึงมีหน้าที่ในการดูแลสังฆกรรมทั้งหมดซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยอนุเคราะห์แก่ผู้ที่ผิดพลาดลึกลาบในทางพระวินัย ให้กลับมาเป็นผู้ปกติหรือบริสุทธิ์ดังเดิม (พระมหาสมชัย รตนญาณ, 2542)

สังฆกรรมที่กล่าวมานั้น เป็นสังฆกรรมใหญ่สุดในบรรดาสังฆกรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นที่อาศัยพระสงฆ์จำนวนมากดูแลหรือดำเนินกิจกรรมดังกล่าวให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามระเบียบเดิมทุกอย่างที่พระพุทธเจ้าตั้งไว้ดีแล้ว จึงจะถือว่าสังฆกรรมนั้นเป็นอันใช้ได้ไม่วิบัติ เพราะอาศัยหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องชอบธรรมด้วยพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนา สังฆกรรมที่ผู้วิจัยกล่าวถึงเบื้องต้นนั้นก็คือว่าด้วยเรื่องปริวาสกรรม ซึ่งหมายถึงการปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก อันเป็นสังฆกรรมที่มีไว้เพื่อขัดเกลาและขจัดมิถิภาวของพระที่

บอกยากสอนยากให้มีจิตสำนึก มีความละอายและเกรงกลัวต่อโทษอันตนได้ล่วงละเมิดนั้น การอยู่ปริวาสกรรมของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเรื่องของการอาบัตินี้เป็นเรื่องของพระที่ล่วงละเมิดพระวินัย เมื่อเกิดความผิดหรือการล่วงละเมิดศีลเกิดขึ้นก็ได้มีการชำระโทษหนักบ้าง เบาบ้าง ตามสมควรแก่ความผิดที่เกิดขึ้น ที่หนักที่สุดสำหรับพระคือการขาดจากความเป็นพระ หรือการต้องอาบัติปาราชิกนั่นเอง ผู้ที่ติดอาบัติสังฆาทิเสสหวังความบริสุทธิ์ สำหรับการอยู่ปริวาสกรรมเพื่อให้ประพฤติดัวเคร่งครัดในพระธรรมวินัย เมื่อถึงกำหนด สงฆ์ผู้บริสุทธิ์ก็จะมาเรียกเข้าหมู่สงฆ์ต่อไป (พระมหาสม สิริปัญโญ, 2539)

การเข้าปริวาสกรรมเป็นการจัดพิธีกรรมอย่างหนึ่งทางพุทธศาสนาเพื่อฝึกปฏิบัติตามระเบียบวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัดโดยหวังผลการกระทำเพื่อชดเชยความผิดพลาดทางวินัย พระพุทธเจ้ากำหนดไว้สำหรับภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ต้องการจะออกจากอาบัติ ในสมัยพุทธกาล ไม่ได้กำหนดช่วงเวลา แต่ในสมัยปัจจุบันนิยามกำหนด พิธีกรรมของพระสงฆ์ได้ดำเนินการในเขตชั้นทสีมา มีกำหนด 3 ขั้นตอนคือขั้นขออนุญาต ขั้นปฏิบัติและขั้นขอการยอมรับจากคณะสงฆ์ไม่ต่ำกว่า 20 รูป พิธีกรรมนี้มีกำหนดเวลาไม่ต่ำกว่า 10 วัน (พระมหาสม สิริปัญโญ, 2539) การเข้ากรรมของพระภิกษุนั้น เป็นเรื่องที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณกาล เป็นการทำให้พระภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ได้มีโอกาสชำระสิ่งที่กระทำอันเป็นความผิดทางพระวินัยเพื่อให้การกระทำนั้นเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ปราศจากความเศร้าหมอง ดังมีเรื่องเล่าว่าครั้งนั้น มีพระภิกษุรูปหนึ่ง ล่องเรือไปตามแม่น้ำคงคาได้เอามือไปจับใบตะไคร่น้ำขาดเข้าใจว่าเป็นอาบัติเพียงเล็กน้อย จึงมิได้แสดงอาบัติ ต่อมาแม่น้ำพระภิกษุรูปนั้นจะปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าเป็นเวลานานก็ยังคังงนึกอยู่เสมอว่า ตนต้องอาบัตียากจะใคร่แสดงอาบัติแต่ไม่มีพระภิกษุรับแสดง ครั้นเมื่อพระภิกษุรูปที่กล่าวมรณภาพแล้ว ก็ไปเกิดเป็นนาคชื่อเอรกปัต (มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธัมมปัทมฐกถา แปล ภาคที่ 6, 2538)

การเข้าปริวาสกรรมนั้น มีขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติอาบัติสังฆาทิเสสแก่ภิกษุแล้ว ต่อมาก็มีภิกษุจำนวนมากมีพระอุทายี เป็นต้น เป็นผู้ต้องอาบัตินั้นๆ เป็นคนแรก เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบก็ทรงประชุมสงฆ์และกำหนดวิธีปฏิบัติต่างๆ ขึ้นไว้ ดังที่ปรากฏในบทสรุปท้ายสิกขาบทสังฆาทิเสสว่า “...ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสส สิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่งแล้วรู้อยู่ แต่ปกปิดไว้สิ้นวันมีประมาณเท่าใด ภิกษุนั้นต้องอยู่ปริวาสกรรมด้วยความไม่ปรารถนา (จำยอม) สิ้นวันมีประมาณเท่านั้น...” เมื่อมีกรณีที่พระสงฆ์ต้องอาบัติเกิดขึ้น พระอุทายีต้องอาบัติสังฆาทิเสสชื่อคือการจงใจทำให้น้ำอสุจิสลื้อน แต่ไม่ได้ปิดบังไว้ แล้วเข้าไปหาสงฆ์พร้อมทั้งแจ้งความในข้อนั้นให้ทราบ ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าพระพุทธองค์ตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะ

เหตุนี้แล สงฆ์จึงให้มานัต 6 ราตรี เพื่ออาบัตตัวหนึ่ง ไม่ได้ปิดบังไว้แก่ภิกษุอุทายี” (วิ.จู. (ไทย) 6/97/192)

ดังนั้น ผู้ทำวิจัยจึงต้องการศึกษาการเข้าปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาการเข้าปริวาสกรรมของสังคมไทยอีสานจากอดีตสู่ปัจจุบัน และศึกษาพัฒนาการรูปแบบการเข้าปริวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาของสังคมไทยอีสานจากอดีตถึงปัจจุบัน ในการวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ ขั้นตอนของการเข้าปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทในครั้งนี้ เพื่อให้รู้ถึงพัฒนาการของรูปแบบการเข้าปริวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสาน ในฐานะสังคมชนชั้นนี้เป็นพุทธบัญญัติเกี่ยวกับปริวาสกรรมอันเป็นกุสโลบายที่ดีในการรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ รวมถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของปริวาสกรรมในอนาคตและทางออกที่ดีควรมีหลักปฏิบัติอย่างไร ผู้วิจัยจึงจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ตามลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาความเชื่อการเข้าปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการของรูปแบบการเข้าปริวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเชิงสนาม (Qualitative Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขึ้นกำหนดกรอบในการวิจัย การกำหนดกรอบปัญหาในการวิจัย โดยให้เนื้อหาอยู่ในประเด็นเกี่ยวกับปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ความเชื่อการเข้าปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน และพัฒนาการของรูปแบบการเข้าปริวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสานปัจจุบัน โดยกำหนดกรอบเนื้อหาและพื้นที่เป้าหมายในการวิจัยโดยเน้นที่รูปแบบ ขั้นตอน และพัฒนากระบวนการของการเข้าปริวาสกรรมในสังคมไทยอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

2. ขึ้นศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าเอกสารและรายงานวิจัย โดยค้นคว้าการเข้าปริวาสกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ สมันตปาสาทิกา ตำราวิขาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบ ขั้นตอน พัฒนาระบบการของการเข้าปรีวาสกรรมในสังคมไทยอีสานจากอดีตสู่ปัจจุบัน

4. ขั้นวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร เพื่อวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง เพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงเขียนเป็นสารนิพนธ์แบบพรรณนาเชิงโวหารตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และพิมพ์เผยแพร่สารนิพนธ์นี้ต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาพัฒนาการรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสาน สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ปรีวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

คำว่า ปรีวาส หมายถึง ระเบียบวิธีการออกจากอาบัติสังฆาติเสสของพระภิกษุผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทข้อใดข้อหนึ่ง ในจำนวน 13 ข้อ อย่างมีขั้นตอนหรือกระบวนการตามหลักพระวินัยบัญญัติไว้ เพื่อให้ตนเองได้พ้นจากอาการที่ต้องอาบัติ กลับเป็นพระภิกษุที่มีความบริสุทธิ์เสมอเหมือนกับผู้ร่วมประพฤติพร้อมจรรยด้วยกัน ที่ภิกษุได้ปกปิดไว้แล้วอยู่ชดใช้ต้องประพฤติตามจำนวนวันและระบุจำนวนอาบัติที่ตนเองปกปิดไว้ 1 วันก็ตาม 2 วันก็ตาม จนกว่าจะครบจำนวน ประวัติหรือความเป็นมาของการเข้าอยู่ปรีวาสกรรมในพระพุทธศาสนา ก็เกิดจากการที่มีผู้ต้องการหันมานับถือพระพุทธศาสนา จากแต่ก่อนเคยนับถือลัทธิอื่น พระพุทธเจ้าจึงอนุญาตให้อยู่ปรีวาสก่อนเพื่ออบรมตนเองจึงจะเข้ามานับถือพระพุทธศาสนาได้ และเนื่องจากว่าในสมัยนั้นมีภิกษุได้ละเมิดสิกขาบทสังฆาติเสส เมื่อต้องการออกจากอาบัติสังฆาติเสสจึงต้องขอเข้าอยู่ปรีวาสกรรมเพื่อความบริสุทธิ์สิกขาบทของตนเอง สาเหตุแห่งการอยู่ปรีวาสกรรมนั้น เกิดจากสาเหตุที่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดอาบัติสังฆาติเสส 13 ข้อ ขาดการสำรวม ระมัดระวัง กาย วาจา จนขาดจากสิกขาบทนั้นๆ อีกประการหนึ่งเกิดจากคนนอกศาสนาจำนวนมากในสมัยนั้น ภายหลังเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และต้องการที่จะนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงให้อบรมตนเสียก่อนเป็นเวลา 4 เดือน เพื่อกำจัดกิฐิมานะ

พุทธาอนุญาตให้อยู่ปรีวาสกรรมนั้นก็เพื่อให้เห็นว่า คณะสงฆ์นั้นมีการอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ปกครองกันเหมือนพ่อปกครองลูก หรือเคารพกันเหมือนศิษย์กับอาจารย์ ต้องสมัคสมานสามัคคีกัน เอื้อเฟื้อกันโดยธรรมวินัยในทุกโอกาส ถือว่าเป็นความเมตตากรุณาของพระพุทธองค์ ที่ทรงให้

โอกาสแก่ภิกษุที่ยังอ่อนแอในพระธรรมวินัย ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบท ได้กลับมีโอกาสแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาด ให้เป็นปกติบริสุทธิ์กลับคืนมา มีศีลเสมอกันกับหมู่สงฆ์เหมือนเดิม เพื่อเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัย อันเป็นศาสดาแทนพระพุทธองค์ ให้คงอยู่คู่พระพุทธศาสนาต่อไป ประเภทของการเข้าปรีวาสกรรม จึงมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท ได้แก่ ผู้ที่นับถือลัทธิหรือศาสนาอื่นภายหลังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาใคร่อยากขอบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้เข้าปรีวาสกรรมก่อนเป็นเวลา 4 เดือน และภิกษุสงฆ์ผู้ล่วงละเมิดอาบัติสังฆาทิเสส เมื่อรู้สึกผิดและต้องการออกจากอาบัตินี้ จึงต้องปฏิบัติตามหลักพระวินัย คือ การเข้าอยู่ปรีวาสกรรมเพื่อชดใช้ ตามจำนวนวันที่ปกปิดจนกว่าจะสิ้นสุดหรือเห็นว่าบริสุทธิ์แล้วเท่านั้น

2. รูปแบบความเชื่อการเข้าปรีวาสกรรมในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน

รูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมในอดีตของสังคมไทยอีสาน โดยมากจะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล มีจุดมุ่งหมายเพื่อชำระล้างมลทิน ปลดเปลื้องอาบัติหนักที่มีโทษมากคือ อาบัติสังฆาทิเสสโดยตรง ภิกษุผู้อยู่ปรีวาสกรรม จะหลีกเลี่ยงจากการคลุกคลีด้วยหมู่คณะไปอยู่แต่เพียงรูปเดียวในที่สงบสงัดเพื่อผลในการปลดเปลื้องตนเองจากอาบัติ มีการลงโทษแก่ภิกษุผู้เข้าปรีวาสกรรมแล้วประพฤติดนองนอกกรอบแห่งพระธรรมวินัยข้อวัตรปฏิบัติอย่างชัดเจน ไม่มีการจัดพิธีกรรมอื่นๆ เช่น การบวชชีพรหมณ์ พุทธาภิเษกและการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น ส่วนรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมในปัจจุบันของสังคมไทยอีสาน จะเป็นการเข้าปรีวาสกรรมในลักษณะรูปแบบของบุญประเพณีทำกันเป็นหมู่คณะ มีจุดมุ่งหมายมากกว่าหนึ่งอย่างคือ ทั้งต้องการปลดเปลื้องอาบัติที่มีโทษมากและต้องการจะอบรมให้ความรู้ในข้อวัตรปฏิบัติพระธรรมวินัย และพระกรรมฐานแก่พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจ มีการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสงฆ์รวมทั้งประชาชนให้มาเข้าร่วมในบุญเข้าปรีวาสกรรมนี้ให้มากที่สุด เพื่อผลคือจะได้เป็นกำลังในการจรโลงและเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีบทลงโทษใด เป็นความประนีประนอม อะลุ่มอล่วยระหว่างกัน มีการจัดพิธีกรรมอื่น เช่น พิธีบวชชีพรหมณ์ พุทธาภิเษกและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้จุดมุ่งหมายในการเข้าปรีวาสกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน มีการประชาสัมพันธ์ ด้วยป้ายโฆษณา ทางสถานีวิทยุ ทีวี ส่วนสถานที่ที่ประกอบไปด้วยสถานที่เข้าปรีวาสกรรมของพระภิกษุที่เข้าปรีวาสกรรม สถานที่ปฏิบัติธรรมของอุบาสก อุบาสิกา กองอำนวยการจัดงาน ผาม หรือ ปะรำกลาง สถานที่พักของพระอาจารย์กรรม ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงครัวชั่วคราว ส่วนวัตถุสิ่งของนั้นก็ประกอบไปด้วย โต๊ะหมู่บูชา โองน้ามนต์ ด้ายสายสิญจน์ ธงชาติและธงเสมอธรรมจักร ศาลเพียงตา ข้าวสารและอาหารแห้ง ธรรมาสน์ อาสนะเสื่อ หมอน สำหรับด้านบุคคลก็จะมีการจัดเตรียมวิทยากร การจัดเตรียมแต่งตั้งพระภิกษุสามเณร

ตลอดจนทายาททายิกา พระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์กรรม ส่วนการกำหนดวันเวลานั้นตั้งแต่ออกพรรษาไปจนถึงก่อนเข้าพรรษา

3. กระบวนการพัฒนาการของรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสาน

กระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติในการเข้าปรีวาสกรรมในอดีตและปัจจุบันของสังคมไทยอีสาน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นตอนการประพาศปรีวาสกรรม ใช้เวลา 3 ราตรี เป็นอย่างต่ำ ประกอบด้วยขั้นตอนการขอปรีวาสกรรม กรรมวาจาจารย์สวดให้ปรีวาสกรรม การสมาทานปรีวาสกรรม การบอกปรีวาสกรรม การเก็บปรีวาสกรรม ส่วนขั้นตอนการประพาศมานัต ใช้เวลา 6 ราตรีเป็นอย่างน้อย ประกอบด้วยขั้นตอนการขอมานัต กรรมวาจาจารย์สวดให้มานัต การสมาทานมานัต การบอกมานัต การเก็บมานัต และขั้นตอนสุดท้ายคือการออกอัฏฐาน ประกอบด้วยขั้นตอนการสมาทานวัตรมานัตก่อน แล้วตามด้วยการบอกวัตรมานัตอีกครั้งหนึ่ง เสร็จแล้วจึงขออัฏฐานจากหมู่สงฆ์ เพื่อให้สงฆ์สวดให้อัฏฐานคือเรียกเข้าหมู่ สงฆ์ก็จะให้การยอมรับว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนเดิม ในที่สุดทางออกหรือทางรอดของการเข้าปรีวาสกรรมในอนาคตของสังคมไทยอีสานนั้น ต้องอาศัยเหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทเดิม 10 ประการ เพื่อความอยู่รอดของคณะสงฆ์ในอนาคตและเป็นจุดยืนในการรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัยต่อไป

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว การเข้าปรีวาสกรรมในอดีตเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อชำระล้างมลทิน ปลดเปลื้องอาบัติหนักที่มีโทษมากคือ อาบัติสังฆาทิเสสโดยตรง ภิกษุผู้อยู่ปรีวาสกรรมเองก็จะหลีกเลี่ยงจากการคลุกคลีด้วยหมู่คณะไปอยู่แต่เพียงรูปเดียวในที่สงบสงัดเพื่อผลในการปลดเปลื้องตนเองจากอาบัติ มีการลงโทษแก่ภิกษุผู้เข้าปรีวาสกรรมแล้วประพาศตนออกนอกกรอบแห่งพระธรรมวินัยข้อวัตรปฏิบัติอย่างชัดเจน และไม่มีการจัดพิธีกรรมอื่นๆ เช่น การบวชชีพรามณ์ พุทธาภิเษกและการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น ของการเข้าปรีวาสกรรมในอดีตของสังคมไทยอีสาน ซึ่งแตกต่างจากการเข้าปรีวาสกรรมในปัจจุบันอย่างชัดเจน เพราะปัจจุบันจะเป็นลักษณะรูปแบบของบุญประเพณีทำกันเป็นหมู่คณะ มีจุดมุ่งหมายมากกว่าหนึ่งอย่างคือ ทั้งต้องการปลดเปลื้องอาบัติที่มีโทษมากและต้องการจะอบรมให้ความรู้ในข้อวัตรปฏิบัติพระธรรมวินัย และพระกรรมฐานแก่พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจ มีการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสงฆ์รวมทั้งประชาชนให้มาเข้าร่วมในบุญเข้าปรีวาสกรรมนี้ให้มากที่สุด เพื่อผลคือจะได้เป็นกำลังในการจรโลงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีบทลงโทษใด เป็นความประนีประนอม อะลุ่มอล่วยระหว่างกัน มีการจัดพิธีกรรมอื่น เช่น พิธีบวชชีพรามณ์ พุทธาภิเษก และพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้จุดมุ่งหมายในการเข้าปรีวาสกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาพัฒนาการรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นอีสาน มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมในอดีตของสังคมไทยอีสาน โดยมากจะเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล มีจุดมุ่งหมายเพื่อชำระล้างมลทิน ปลดเปลื้องอาบัติหนักที่มีโทษมากคือ อาบัติสังฆาติเสสโดยตรง ภิกษุผู้อยู่ปรีวาสกรรม จะหลีกเลี่ยงจากการคลุกคลีด้วยหมู่คณะไปอยู่แต่เพียงรูปเดียวในที่สงบสัต์เพื่อผลในการปลดเปลื้องตนเองจากอาบัติ มีการลงโทษแก่ภิกษุผู้เข้าปรีวาสกรรมแล้วประพฤตินอกนอกรอบแห่งพระธรรมวินัยข้อวัตรปฏิบัติอย่างชัดเจน ไม่มีการจัดพิธีกรรมอื่นๆ เช่น การบวชชีพรามณ์ พุทธาภิเษกและการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้นส่วนรูปแบบการเข้าปรีวาสกรรมในปัจจุบันของสังคมไทยอีสาน จะเป็นการเข้าปรีวาสกรรมในลักษณะรูปแบบของบุญประเพณีทำกันเป็นหมู่คณะ มีจุดมุ่งหมายมากกว่าหนึ่งอย่างคือ ทั้งต้องการปลดเปลื้องอาบัติที่มีโทษมากและต้องการจะอบรมให้ความรู้ในข้อวัตรปฏิบัติพระธรรมวินัย และพระกรรมฐานแก่พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจ มีการประชาสัมพันธ์ให้พระภิกษุสงฆ์รวมทั้งประชาชนให้มาเข้าร่วมในบุญเข้าปรีวาสกรรมนี้ให้มากที่สุด เพื่อผลคือจะได้เป็นกำลังในการจรรโลงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น ไม่มีบทลงโทษใด เป็นความประนีประนอม อะลุ่มอล่วยระหว่างกัน มีการจัดพิธีกรรมอื่น เช่น พิธีบวชชีพรามณ์ พุทธาภิเษกและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงทำให้จุดมุ่งหมายในการเข้าปรีวาสกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน มีการประชาสัมพันธ์ ด้วยป้ายโฆษณา ทางสถานีวิทยุ ฎีกา ส่วนสถานที่ที่ประกอบไปด้วยสถานที่เข้าปรีวาสกรรมของพระภิกษุที่เข้าปรีวาสกรรม สถานที่ปฏิบัติธรรมของอุบาสก อุบาสิกา กองอำนวยการจัดงาน ผาม หรือ ปะรำกลาง สถานที่พักของพระอาจารย์กรรม ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงครัวชั่วคราว ส่วนวัตถุสิ่งของนั้นก็จะเป็นประกอบไปด้วย โต๊ะหมู่บูชา โองน้ามนต์ ค้ายสายสิญจน์ ธงชาติและธงเสมาธรรมจักร ศาลเพิงตา ข้าวสารและอาหารแห้ง ธรรมาสน์ อาสนะเสื่อ หมอน สำหรับด้านบุคคลก็จะมี การจัดเตรียมวิทยากร การจัดเตรียมแต่งตั้งพระภิกษุสามเณรตลอดจนทนายทนายิกา พระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์กรรม ส่วนการกำหนดวันเวลานั้นตั้งแต่ออกพรรษาไปจนถึงก่อนเข้าพรรษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร พิมรัตน์ (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ประเพณีบุญเข้าปรีวาสกรรมอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า การจัดพิธีกรรมอย่างหนึ่งทางพุทธศาสนาเพื่อฝึกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยหวังผลการกระทำเพื่อชดเชยความผิดพลาดทางวินัย ที่อาจเกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจในเวลาที่ผ่านมา พิธีการดังกล่าวกำหนดขึ้นระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคมในบริเวณป่าช้าหรือบริเวณที่เป็นธรรมชาติร่มรื่นและเงียบสงบภายในวัดพิธีกรรมของพระสงฆ์ได้ดำเนินการในเขตชั้นท

สีมา มีกำหนด 3 ขั้นตอนคือขั้นขออนุญาตขั้นปฏิบัติและขั้นขอการยอมรับจากคณะสงฆ์ไม่ต่ำกว่า 20 รูปพิธีกรรมนี้มีกำหนดเวลาไม่ต่ำกว่า 10 วัน การทำพิธีเข้าปริวาสกรรมของทางวัดได้มีชาวบ้าน มาช่วยจัดบริเวณซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยสิ่งก่อสร้างที่ใช้ประกอบพิธีกรรมศาลเพิงตาเพื่อถวายเป็นเครื่องสักการะเครื่องสังเวย โองนํ้ามนต์และวัตถุที่จำเป็นอื่นๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้ จะถูกล้อมรอบบริเวณด้วยด้ายสายสิญจน์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขอบเขตแห่งความเชื่อในการประกอบ พิธีกรรมชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และสามัคคีต่อการเตรียมงานร่วมกับทางวัด ประเพณีบุญเข้าปริวาสกรรมมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในเรื่องของการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ ร่วมบำเพ็ญกุศลเสริมความเป็นสิริมงคลแห่งชีวิต โดยการให้ทาน การอุปถัมภ์พระภิกษุด้วยปัจจัยสี่ รัชกาล และเจริญภาวนานอกจากนั้นบุญเข้าปริวาสกรรมยังเป็นแหล่งการศึกษาอบรมพระธรรม วินัยแก่พระภิกษุและฆราวาส

2. กระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติในการเข้าปริวาสกรรมในอดีตและปัจจุบันของ สังคมไทยอีสาน แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นตอนการประพาศปริวาสกรรม ใช้เวลา 3 ราตรี เป็นอย่างต่ำ ประกอบด้วยขั้นตอนการขอปริวาสกรรม กรรมวาจาจารย์สวดให้ปริวาสกรรม การสมาทานปริวาสกรรม การบอกปริวาสกรรม การเก็บปริวาสกรรม ส่วนขั้นตอนการประพาศ มาณันต์ ใช้เวลา 6 ราตรีเป็นอย่างน้อย ประกอบด้วยขั้นตอนการขอมานันต์ กรรมวาจาจารย์สวดให้ มานันต์ การสมาทานมานันต์ การบอกมานันต์ การเก็บมานันต์ และขั้นตอนสุดท้ายคือการออกอัฏฐาณ ประกอบด้วยขั้นตอนการสมาทานวัตรมานันต์ก่อน แล้วตามด้วยการบอกวัตรมานันต์อีกครั้งหนึ่ง เสร็จ แล้วจึงขออัฏฐาณจากหมู่สงฆ์ เพื่อให้สงฆ์สวดให้อัฏฐาณคือเรียกเข้าหมู่ สงฆ์ก็จะให้การยอมรับว่า เป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนเดิม ในที่สุดทางออกหรือทางรอดของการเข้าปริวาสกรรมในอนาคตของ สังคมไทยอีสานนั้น ต้องอาศัยเหตุแห่งการบัญญัติสิกขาบทเดิม 10 ประการ เพื่อความอยู่รอดของ คณะสงฆ์ในอนาคต และเป็นจุดยืนในการรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัยต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไพฑูล อุตวรโส (วงศ์อำมาตย์) (2545) ได้ทำการศึกษาเชิงวิเคราะห์การประพาศวิภูฐานวิธี ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า การจัดอยู่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมมี การจัดกิจกรรมพิเศษเสริมเข้ามา เช่น การจัดให้มีการปฏิบัติธรรมการฟังการบรรยายธรรม การ บวชนกขัมมะ และการหารายได้เข้าวัด เป็นต้นทำให้เกิดการละเลยในหลักการดั้งเดิมไป แต่กลับไป เน้นในหลักการที่รองลงมาโดยเฉพาะการจัดให้มีการปฏิบัติธรรมถือว่าเป็นงานหลักทีเดียวทำให้ไม่ ค่อยสนใจทางด้านปริยัติ และขั้นตอนในการปฏิบัติเองบางที่ก็มีการถกเถียงกันในเรื่องต่างๆยากที่ จะหาข้อยุติได้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาทางเอกสารจากคัมภีร์หลัก คือ พระไตรปิฎก และอรรถกถาตลอดถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้รู้ได้แต่งเอาไว้แล้วรวบรวมมาวางไว้เป็น แนวทางที่ชัดเจนจากนั้นก็ลงไปศึกษาภาคสนามและตั้งเป็นประเด็นปัญหาสอบถามกับประชากร

กลุ่มตัวอย่างว่าเคยพบเห็นประเด็นปัญหาเช่นนี้หรือไม่เมื่อประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบกลับมามีเคยพบเห็นเป็นส่วนมาก แสดงว่าการอยู่ปรีวาสนกรรมในปัจจุบันนี้มีปัญหาและคลาดเคลื่อนไปจากเดิมจริงและควรทำให้ชัดเจนโดยการแนะนำให้ไปศึกษาค้นคว้าจากหลักวิชาการด้านเอกสารที่นำมาวางไว้แล้วตัดสินปัญหาตามนั้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือทางออกหรือทางรอดของปรีวาสนกรรมในอนาคตของสังคมไทยอีสานนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับผู้จัดปรีวาสนกรรมว่ามีความรู้มีความเข้าใจในหลักการเดิมหรือพุทธบัญญัติในเรื่องพระวินัยอย่างแท้จริงมากน้อยแค่ไหน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำลายพระวินัยด้วยการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพื่อความบริสุทธิ์ของผู้เข้าปรีวาสนกรรม อันจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อการสืบอายุพระพุทธศาสนา แม้ผู้เข้าปรีวาสนกรรมเองก็ต้องถือพระวินัยเป็นใหญ่ ประพฤติปฏิบัติตามหลักการ และขั้นตอนของการออกจากอาบัติสังฆาทิเสสให้ถูกต้อง จึงจะทำให้ปรีวาสนกรรมในอนาคตเป็นที่ยอมรับของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อพระอาจารย์กรรม ผู้เข้าปรีวาสนกรรม และผู้ให้ความอุปถัมภ์ในการจัดปรีวาสนกรรม ที่สำคัญที่สุดประโยชน์ก็จะเกิดแก่หลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาที่ยังมีผู้ดำรงรักษาไว้ให้คงอยู่กับโลกนี้อีกต่อไปตราบนานเท่านาน

นอกจากนี้แล้วความอยู่รอดของพระพุทธศาสนาสิ่งสุดท้ายก็คือพระวินัยเมื่อพระวินัยยังมีพระสงฆ์เคารพและปฏิบัติตามอยู่ ตรานั้นการเข้าปรีวาสนกรรมก็ยังถือว่าเป็นประโยชน์ เป็นทางรอดของสังฆกรรมประเภทนี้ เนื่องจากว่าทั้งครูบาอาจารย์ พระสงฆ์ กำลังบูรณาการณ ท่านเหมือนกันคือเข้าวัตรกรรม คือการซ่อม เป็นการรักษาอาการป่วยของตนเอง ป่วยเพราะต้องอาบัติ อันชั่วร้าย ความเป็นความตายในธรรมวินัยของพระอริยเจ้า เกิดการต้องอาบัติ สังฆาทิเสส แต่ยังไม่ถึงกับตาย เป็นการเจ็บไข้ เจียนตายในพระธรรมวินัยนี้ จึงมีชื่อว่า สังฆาทิเสส สำหรับความเป็นพระสงฆ์สำหรับผู้ที่ต้องอาบัตินี้เหลือไว้ที่สงฆ์ ถ้าสงฆ์ไม่ยอมรับก็แสดงว่าตาย เพราะฉะนั้นชีวิตความเป็นพระ เวลานี้เดี๋ยวนี้ รู้ความสมบูรณ์ บูรณาการณอยู่กับพระอาจารย์กรรม พระสงฆ์ที่ต้องอาบัตสังฆาทิเสสก็เลยมาสมัครให้ทำคณะสงฆ์ลงโทษ และเยียวยารักษาให้หายจากอาบัติที่ตนล่วงละเมิดแล้ว อย่าถือว่าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เพราะเรื่องปรีวาสนกรรมนี้เป็นเรื่องบูรณาการณแห่งพระธรรมวินัยทั้งหมดเลยทีเดียว

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- _____. (2537). *สมันตปาสาทิกา. ภาค 1-3*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระมหาไพฑูล อุตวโร (วงศ์อำมาตย์) (2545) *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การประพจน์วิญญูฐาน
วิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท*, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย
- พระมหาสมชัย รตนญาโณ. (2542). *ปริวาสกถา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา,
- พระภิกษุพนธ์ อนุตตโร (โคตรศรีกุล). 2555) *ศึกษาการอยู่ปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถร
วาท: กรณีศึกษาวัดสระพังทอง จังหวัดนครพนม*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.
- พระมหาสม สิริบุญโญ. (2539). *ปริวาสทำไม ทำไมปริวาส*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *พระอัมมปทีฏฐกถา แปล ภาคที่ 6*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย,
- คณาจารย์ฝ่ายวิชาการงานสัมมนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ 16. *วินัยน่ารู้ (สังฆาภิเสก)*. ณ ที่พัก
สงฆ์อุทยานล้านนา เชียงใหม่, วันที่ 19-25 กรกฎาคม 2555, เครือข่ายพุทธ
บริษัทรักษาธรรมวินัย.
- สมพร พิมรัตน์, (2540) *ประเพณีบุญเข้าปริวาสกรรมอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด*
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ
ของมนุษย์ในพระพุทธศาสนา
ANALYTICAL OF BUDDHIST PRINCIPLES CONCERNING HUMAN
RIGHTS AND LIBERTIES IN BUDDHISM

¹พระสมุห์บุญเกิด ปณฺญาวิชโร (บัวสระ), ²พระครูธรรมธะศิริวัฒน์ สิริวฑฒโน,
และ ³ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ

¹Phra Samuha Boonkeod Paññawachiro (Buasra), ²PhrakruThammathorn Siriwat
Siriwatthano and ³Thippavit Saichart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹boonkoed2537@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาหลักสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน 3) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาท ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ การกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ โดยเฉพาะเจตนาดี การคิดดี พูดดี ทำดี เพราะการทำดี สิ่งที่มีมนุษย์กระทำได้เองหรือมีเสรีภาพได้เต็มที่ พื้นฐานความคิด ความดี ความชั่ว จึงเป็นสิ่งที่ผลักดันให้มนุษย์มีการใช้เสรีภาพออกไปในที่สุด และการใช้เสรีภาพที่วุ่นวาย ก็เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มองเห็นความสำคัญในข้อนี้และมุ่ง

¹นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

³อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

เปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำได้ด้วยตนเอง หรือเสรีภาพส่วนบุคคลที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดียิ่งๆขึ้นไป เสรีภาพขั้นต้นนี้ เป็นการใช้เสรีภาพตามคุณลักษณะ 2 ประการ คือ (1) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจศีล คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมตนเอง (2) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ส่งเสริมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่นและเพื่อสังคมที่เน้นการสนับสนุนเสรีภาพขั้นกลาง เป็นการส่งเสริมการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดี ที่สำคัญการใช้เสรีภาพในข้อนี้ คือการใช้เสรีภาพที่มีจุดกำเนิดที่ตน ส่งเสริมตนเองไปในทางที่ดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การใช้เสรีภาพขั้นกลางนี้ จึงมีความสำคัญด้านการครองตน ครองคน และครองงาน เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เสรีภาพที่ถูกต้องทางกาย วาจา และใจ เสรีภาพขั้นสูง เป็นการใช้เสรีภาพที่ไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะหลักการใช้เสรีภาพขั้นสูงนี้ คือความกลมกลืนกันแบบครบวงจรและเป็นการใช้เสรีภาพที่ตรงจุดมากกว่า การใช้เสรีภาพขั้นสูง เป็นหลักแห่งการกระทำเพื่อตนและบุคคลอื่นรอบทิศทาง

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, สิทธิและเสรีภาพ, ความเป็นมนุษย์, พระพุทธศาสนา

Abstract

This thesis titled has 3 objectives as follows: 1) to study Buddhist principles related to human beings in Theravada Buddhism. 2) to study the the principles of human rights and liberties at present. and 3) to analyze Buddhist principles that promote human rights and liberties at present. It was a qualitative research. The research findings were as the followings: Theravada Buddhism promote human behavior Every action must be intentional. especially good intentions, good thinking, good speech, good deeds because of doing good things that humans can do by themselves or have full freedom. The basis of thought, good and evil is what drives human beings to use their freedom in the end. and the exercise of that freedom It is confirmed that man himself and Theravada Buddhism saw the importance of this verse. and aims to reveal doctrines that encourage action for oneself. or personal freedom that emphasizes doing good, urging to do good for good and for the development of good deeds even further. This early freedom It is the exercise of liberty according to two characteristics: (1) the exercise of freedom according to the five principles, which is the basic principles of conduct for self-control; is an act for oneself for another person and for a society that emphasizes support.

Intermediate freedom It promotes actions that are based on goodness. Importantly, the use of freedom in this clause is the use of freedom that has its origin Promote yourself in a good way not causing trouble to others The exercise of this intermediate liberty Therefore, it is important for self-domination, dominance, and occupation. It is the beginning of the right exercise of freedom of body, speech and mind. High liberty It is an exercise of freedom that does not conflict with your own feelings. Do not conflict with the feelings of others because of this principle of high liberty It is a unified harmony and a more direct use of freedom. high liberty It is the principle of action for yourself and others around you.

Keywords: Buddhist Principle, Human Rights and Liberties, Humanity, Buddhism

บทนำ

สันติภาพของมนุษย์จึงเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ และมนุษย์จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากสิทธิมนุษยชน โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นต่อมวลมนุษยชาติ ความไม่สงบสุขที่เกิดขึ้นในทางสังคมและทางการเมือง ความรุนแรงในสังคมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในภูมิภาคต่างๆของโลกเป็นมูลเหตุที่ผลักดันในประเทศต่างๆรวมตัวกันเพื่อจัดทำข้อกำหนดในการให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานต่างๆ นับได้ว่าเป็นแนวความคิดร่วมกันของประชาชนทุกคนและของรัฐต่างๆ ทุกรัฐ ในความปรารถนาให้มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ของความเป็นมนุษยชาติอันเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก เมื่อมีการลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ก็นับได้ว่าปฏิญญา ดังกล่าวนี้นี้เป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญที่ยืนยันถึงสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่อาจล่วงล้ำได้ของสมาชิกทั้งมวลในครอบครัวของมนุษยชาติ หลักการสำคัญที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ไม่ได้กำหนดไว้เพื่อสังคมในปัจจุบันนี้เท่านั้น แต่เป็นการกำหนดไว้เพื่ออนาคตร่วมกันของสังคมมนุษยชาติโดยรวม (เจมานันท์ เจมานันโท, 2553)

พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ เพราะประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาไม่เคยมีครั้งใดเลยที่สนับสนุนหรือก่อให้เกิดสงคราม เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล 5 ที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก อย่างไรก็ตามหลักคำสอนพื้นฐานคือ ศีล 5 ธรรม 5 เพราะศีล 5 คือองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนความชอบธรรมในสังคม เพราะคุณค่าของความ

เป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด โดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดอื่นๆเผ่าพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ถิ่นกำเนิด ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับสังคมทุกสังคม หากสังคมใดไร้สิทธิมนุษยชน สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยความไม่ยุติธรรม การเอารัดเอาเปรียบ การละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการทารุณกรรมโหดร้าย (คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย, 2527)

แม้หลักพุทธจริยธรรมในพระพุทธศาสนาหรือหลักเบญจศีล เป็นสิ่งที่สูงกว่าความเป็นมนุษย์ในแง่ที่ว่า หลักจริยธรรมไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเพื่อมีชีวิตอยู่ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ความเป็นมนุษย์ควรมีเป้าหมายที่สูงส่งกว่า คือการมีศีลธรรมและการใช้ศีลธรรมในการดำรงตนอยู่ในสังคม การพัฒนาตนให้เกิดความหลุดพ้นจากโลกที่เรียกว่า “วัฏฏจักร” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2536) ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนสากล เพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นเป็นคำสอนที่สอดแทรกแนวคิดเรื่องสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Dignity) ไว้ในคำสอน แม้ว่าบริบท (Context) ของเวลาและพื้นที่ในปัจจุบันจะแตกต่างไปจากสมัยพุทธกาลก็ตาม แต่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้ายังทรงคุณค่าและสามารถนำมาปรับใช้ได้ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของ “สิทธิมนุษยชน” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สันติภาพและสิทธิในความเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิทธิทางศีลธรรม ซึ่งให้สิทธิแก่ทุกคนที่อยู่ในพหุภพของมนุษย์ การที่ไม่มีกฎหมายรับรองต่อสิทธิดังกล่าว ในบางรัฐถือได้ว่ารัฐดังกล่าวขาดคุณสมบัติในฐานะรัฐที่ดี ในความหมายว่า ไม่ใส่ใจต่อการทำสิ่งที่สมควรกระทำ สิทธิอะไรที่เป็นสิทธิที่อยู่ในข่ายประเภทสิทธิมนุษยชน ทุกสิทธิที่อยู่ในประเภทสิทธิมนุษยชนสมควรที่รัฐจะให้การรับรองหรือไม่เป็นอีกคำถามหนึ่งต่างหากไป และเป็นเหตุให้คนอื่นต่างละเมิดสิทธิของกันและกัน (บุญธรรม พูนทรัพย์, 2533)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ มาเสนอให้เป็นแนวทางในการส่งเสริมสันติภาพในมนุษย์ เพื่อเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งเรื่องต่างๆในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาหลักสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกรอบปัญหาในการวิจัย โดยให้เนื้อหาอยู่ในประเด็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับเรื่องความเป็นมนุษย์ แนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ แนวทางการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ จากนั้นก็จะเป็นการกำหนดกรอบเนื้อหา จากนั้นก็จะนำมาสนับสนุนเพื่อการวิเคราะห์ถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ และหลักสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นรากฐานของสันติภาพหรือกระบวนการทางส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อไป

2. ขั้นศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะค้นคว้าทั้งแนวคิดเรื่องความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องสันติภาพ การละเมิดสิทธิเสรีภาพ โดยผู้วิจัยจะมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 และศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ด้วยการแยกศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักคิดเกี่ยวกับสันติภาพ 2) กลุ่มนักคิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพ และ 3) กลุ่มนักคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสันติภาพจากหลักเบญจศีลและเบญจธรรมในทางพระพุทธศาสนา

3. ขั้นวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบให้ถูกต้อง เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง และนำหลักพุทธธรรมเรื่องความเป็นมนุษย์ แนวคิดเรื่องสันติภาพ และการส่งเสริมสันติภาพของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาเสนอให้เป็นแนวทางการเป็นรากฐานของการลดความขัดแย้ง เพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ แบบ

พรรณนาเชิงโวหารตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัย และพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

มนุษย์หมายถึง บุคคลผู้มีมีโนธรรมสำนึก รู้ตัวในการคิด การพูด การทำว่า สิ่งไหนควรไม่ควร เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา ทำพูดคิดประกอบด้วยสติปัญญา มีเหตุผล มนุษย์ประกอบด้วยส่วนที่เป็นรูป คือทุกส่วนที่เป็นอวัยวะ และส่วนที่เป็นนามได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้สึกนึกคิด รับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบประสาทสัมผัสได้ จนเกิดความพอใจหรือไม่พอใจ และหลงยึดติดในอารมณ์นั้นๆ ความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์นี้เป็นสัตว์ประเสริฐ มีสติปัญญา สามารถฝึกฝนตนเอง พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ไ้ระหว่างมนุษย์กับการประพฤติปฏิบัติที่อยู่ภายใต้ของกฎแห่งศีลธรรม หลักศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้ตระหนักและเกรงกลัวต่อผลการกระทำของตนเอง ในที่สุดแล้วก็จะไม่เบียดเบียนทะเลาะวิวาท ต่างอยู่กันอย่างผาสุก หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องการกระทำ กระอย่างใดก็ได้รับผลอย่างนั้น ทำดีก็ได้รับผลดี ทำชั่วก็ได้รับผลชั่ว หลักเบญจศีลและเบญจธรรม เป็นเรื่องของคำสั่งและข้อควรประพฤติตาม เบญจศีลเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาเป็นด่านแรก เป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ เป็นข้อห้ามที่มีจุดประสงค์เพื่อความสงบสุขของสังคมโดยแท้ เบญจธรรมเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมด้วย ทำให้เป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า โดยปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

เมื่อมนุษย์มีความอายชั่วกลัวบาป เมื่อนั้นก็ไม่มีเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เพราะเกิดจากความเกรงกลัวต่อบาปหรือความชั่ว จึงเป็นเหตุให้ผู้คนทั้งหลายไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อกัน หลักออคติ 4 ก็เช่นเดียวกัน เป็นหลักของภาวะผู้นำของสังคมเลยทีเดียว เป็นการประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ จะไม่เกิดขึ้น ทุกคนในสังคมจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน การประพฤติชอบด้วยกาย วาจา และด้วยใจ ในการใช้ชีวิตประจำวันของคนทั้งโลก สิ่งที่ต้องประสบพบเจอกันอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันก็คือการพูด การฟัง การคิด เมื่ออารมณ์ภายในคิดดี การพูดออกมาก็ดีตามไปด้วยย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ทำให้สามารถนำไปสู่การกระทำที่ถูกต้องดีงามต่อไป หลักมนุษยธรรมส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางใจเป็นหลักที่เน้นการกระทำทางใจคือใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล พิจารณาให้เห็นว่าสิ่งไหนคือสิ่งที่กระทำ เป็นสิ่งที่ดีไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่นสิ่งนั้นควรกระทำตาม

หลักการใช้เสรีภาพขั้นต้นนี้ เมื่อพิจารณาจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้เสรีภาพตามคุณลักษณะ 2 ประการ คือ (1) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจศีล คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ควบคุมตนเอง (2) การใช้เสรีภาพตามแนวเบญจธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ใช้ส่งเสริมตนเอง เป็นการกระทำเพื่อตน เพื่อบุคคลอื่น และเพื่อสังคมที่เน้นการสนับสนุน

หลักการใช้เสรีภาพขั้นกลาง เป็นการส่งเสริมการกระทำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความดี หรือหลักกุศลธรรม กล่าวคือ ผู้ทำนั้นทำด้วยสุจริตทนาย วาจา และใจ และเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ เป็นส่วนตัว นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ทำ ผู้ทำ และรวมไปถึงสรรพสิ่งรอบด้านว่า ทั้งหมดคือสิ่งกลมกลืนกันได้จริง และที่สำคัญการใช้เสรีภาพในข้อนี้ คือการใช้เสรีภาพที่มีจุดกำเนิดที่ตน ส่งเสริมตนเองไปในทางที่ดี ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การใช้เสรีภาพขั้นกลางนี้ จึงมีความสำคัญด้านการครองตน ครองคน และครองงาน เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เสรีภาพที่ถูกต้องทางกาย วาจา และใจ

หลักการใช้เสรีภาพขั้นสูง เป็นการใช้เสรีภาพที่ไม่ขัดกับความรู้สึกรู้สึกของตนเอง ไม่ขัดต่อความรู้สึกของผู้อื่น เพราะหลักการใช้เสรีภาพขั้นสูงนี้ คือความกลมกลืนกันแบบครบวงจรและเป็นการใช้เสรีภาพที่ตรงจุดมากกว่าความตรงตัวอักษร เพราะจากลักษณะคำสอน ได้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติในข้อนี้ คือระบบจริยศาสตร์ จริยธรรม หรือทฤษฎีปฏิบัติที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างหน้าที่ วิถีทาง และจุดมุ่งหมายปลายทาง เมื่อเป็นเช่นนั้น การใช้เสรีภาพขั้นสูงเท่ากับว่า เป็นหลักแห่งการกระทำเพื่อตนและบุคคลอื่นรอบทิศทาง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

พระพุทธศาสนาเถรวาท ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ หรือการกระทำทุกอย่างจะต้องเป็นไปอย่างตั้งใจ (เจตนา) โดยเฉพาะเจตนาที่ดี ทำดี พุทธิ เพราะการทำดี ฯลฯ คือสิ่งที่มนุษย์กระทำได้เองหรือมีเสรีภาพได้เต็มที่ เพราะมนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดก่อนทำก่อนพูดเสมอ หรืออย่างน้อยมนุษย์ก็มีสิทธิ์ที่จะคิด เมื่อเป็นเช่นนั้น พื้นฐานความคิด ความดี ความชั่ว ตามที่กล่าวมาก่อนจึงเป็นสิ่งที่ผลักดันให้มนุษย์มีการใช้เสรีภาพออกไปในที่สุดและการใช้เสรีภาพที่วุ่นๆ ก็เป็นสิ่งยืนยันได้ว่า มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง และพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มองเห็นความสำคัญในข้อนี้และมุ่งเปิดเผยหลักคำสอนที่ส่งเสริมการกระทำได้ด้วยตนเอง หรือเสรีภาพส่วนบุคคลที่เน้นการทำดี เร่งรีบทำดี เพื่อความดี และเพื่อการพัฒนาความดีให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะการเลือกทำความดีคือการเลือกที่จริงแท้ และการทำความดีก็คือเสรีภาพที่แท้จริง ซึ่งเป็นระบบจริยศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบในพระพุทธศาสนาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 2500.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เขมานันท์ เขมานันทน์. (2553). *สันติภาพ ทางเลือกเดียวและศีล 5 (ปัญจศีล) พุทธวิธีสู่โลก*

สันติ. กรุงเทพฯ: ภูมิทองการพิมพ์.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. (2527). *สิทธิราษฎร์ไทย*.

กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2536). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่

ที่ 12, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญธรรม พูนทรัพย์. (2533) *ศีลธรรมกับสิทธิมนุษยชนในพุทธปรัชญาเถรวาท*. บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมพร พิมรัตน์, (2540) *ประเพณีบุญเข้าพรรษากรรมอำเภอมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด*

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัด
อุบลราชธานีตามหลักพระพุทธศาสนา

A STUDY SOLUTION HUMAN RIGHTS VIOLATION OF PEOPLE IN
UBON RATCHATHANI PROVINCE ACCORDING TO BUDDHISM

¹พระใบฎีกาธัญญ์ กลยานกิตติ (บุญประวัต),

²พระครูโกศลวิহারคุณ และ ³ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ,

¹Phra Baideeka Thanai Kallayanakitti (Punprawat)

²Phrakru Kosolwiharakhun and ³Thipphavit Saichart and

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹geww44@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนพื้นฐานคือ ศีล 5 ธรรม 5 เพราะศีล 5 คือองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนความชอบธรรมในสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มีเป้าประสงค์กำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของ

¹ นิสิต., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

³ อาจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตอุบลราชธานี

ตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติดังศีลธรรม สิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากบริบทในสังคมไม่ส่งเสริมหรือกลายเป็นการขัดขวางสิทธิ เสรีภาพ สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดไม่ได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ทุกคนในสังคมจึงต้องมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล 5” ที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก คนมีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรมที่เรียกว่าเป็นอารยชน มีธรรมคือคุณสมบัติ มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดี ประพฤติชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ หลักการที่แท้จริงในการกระทำความดี หรือการประพฤติดีของมนุษย์นั้นคือ เหตุผล สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุที่เขาคือมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา เมื่อมนุษย์ทุกคนถือกำเนิดขึ้นมาจากธรรมชาติแล้ว สิ่งที่ดีตัวมาตั้งแต่กำเนิดก็คือสิทธิในชีวิตของตนเอง

คำสำคัญ :แนวทางการแก้ปัญหา,การละเมิดสิทธิมนุษยชน,ประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี, พระพุทธศาสนา

Abstract

This thesis titled has 3 objectives as follows: 1) to study the principles that promote human rights in Buddhism; 2) to study the The problem of human rights violations of people in Ubon Ratchathani Province; and 3) to study the Guidelines for solving human rights violations of people in Ubon Ratchathani Province according to Buddhism. It was a qualitative research. The research findings were as the followings: The basic doctrine is the 5 precepts, the 5 virtues, because the 5 precepts are the basic elements of living based on righteousness in society. because of the value of humanity or the dignity of human beings It is something that everyone has since birth. The goal is to define certain patterns of human behavior. The human rights theory system provides criteria for determining the value of the actions of the males involved. or those who practice morals Human rights can never happen. If the social context does not promote or become an obstacle to rights and freedoms Such rights include the right to life, liberty in body and equality, which are inalienable and inviolable. If there is harassment, it may

cause harm. or affect the deterioration of the human condition. Therefore, everyone in society must have principles that control human behavior so that they do not harass or injure others. which is the source of conflict and violence. In particular, “the five precepts that cause peace at the level of individual, society, nation, and world society, people with morals or humanity are called civilized people. Dharma is a feature There are three honesty, namely, good behavior. physical behavior verbal and mental. The true principle of good deeds Or that human conduct is a reason. Human rights are rights that all people enjoy equally. because he is human It is a right that is based on caring for our human nature. When all human beings are born from nature What is inherent in one's life is the right to one's own life.

Keywords:, Solution, Human Right, People in Ubon Ratchathani, Buddhism.

บทนำ

เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาในโลกนี้ ก็มีแต่ธรรมชาติเท่านั้นที่อยู่ล้อมรอบมนุษย์ ในระยะเริ่มแรกมนุษย์ก็อาจจะแตกต่างไปจากสัตว์ซึ่งต่างก็ต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น มีการอยู่กันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัว เป็นชนเผ่า เป็นรัฐตามลำดับ ความไม่เป็นธรรมก็เกิดขึ้นในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ความไม่สงบสุข ความเอารัดเอาเปรียบ ความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นบางครั้งถึงขนาดเป็นการป่าเถื่อนไม่มีมนุษยธรรม มนุษย์จึงต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้ชีวิตมีความปลอดภัยตลอดจนได้รับสิทธิต่างๆ ของตนเองจนจะมีพึงได้ มนุษย์จึงได้พิจารณาถึงสิทธิตามธรรมชาติ สำหรับแนวคิดในเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นที่มาอันสำคัญยิ่งของสิทธิมนุษยชน สาระสำคัญตามแนวคิดดังกล่าวนี้มีว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์ (สมชาย กษิติประดิษฐ์, 2544)

การที่มนุษย์มีมันสมองที่มีคุณภาพสูงนี้เองที่ทำให้มนุษย์สามารถกำหนดจดจำและหมายรู้ได้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดี สิ่งใดเป็นสิ่งที่ชั่ว สิ่งใดมีประโยชน์ สิ่งใดไม่มีประโยชน์ และมีความรู้สึกสำนึกตัวได้ว่าสิ่งใดประพฤติปฏิบัติแล้วสิ่งนั้นจะก่อผลในทางที่ดี มีประโยชน์ สิ่งใดประพฤติปฏิบัติแล้วจะเกิดผลในทางร้ายหรือเสียประโยชน์ เมื่อรู้สึกสำนึกได้ดังนั้นก็เลือกที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีที่เป็นประโยชน์แก่ตน แก่คนอื่น ติดต่อกันและสั่งสมกันมา นอกจากจะมีความรู้สึกนึกคิดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว

แล้ว ยังสามารถกำหนดสติมีความละเอียดเป็นเครื่องกำกับยับยั้ง มิให้ตกไปสู่อำนาจฝ่ายต่ำได้อีกด้วย อย่างไรก็ดี ตามวิสัยธรรมดาทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานนั้นมักมีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐานของจิตใจ หากแต่มนุษย์ยังดีกว่าสัตว์อื่นตรงที่มีสมองสำหรับคิดยับยั้งซึ่งใจได้ดีกว่าสัตว์อื่น (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542) คำว่าชีวิตความหมายว่า “ความเป็นอยู่” ซึ่งความหมายนี้ เป็นการให้ความหมายในลักษณะย้อนของการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย อย่างไรก็ดี ชีวิตตามความหมายจริงๆ ของมนุษย์นั้น หมายถึง ชีวิตในทางปฏิบัติอันเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับโลก ทั้งในเชิงรับรู้สภาวะของโลกและการแสดงออกต่อโลก ซึ่งเรียกอีกนัยหนึ่งว่า “กระบวนการแห่งชีวิต” การพิจารณาถึงกระบวนการของชีวิตมนุษย์นั้น จะต้องพิจารณาถึง ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ ส่วนประกอบของชีวิตมนุษย์ ตลอดจนความเป็นไปของชีวิต ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงอวสานแห่งชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

สิทธิมนุษยชนนั้น หากจะกล่าวตามความเป็นจริงของธรรมชาติแล้ว ในตัวของมนุษย์นั้นเองที่เป็นตัวแทนของสิทธิเสรีภาพมาตั้งแต่แรก เพราะสามารถกระทำการใดๆ ที่ตนเลือกสรรแล้ว และอยู่ในฐานะเลือกได้ที่จะกระทำทั้งดีและชั่วได้ด้วย มนุษย์ไม่ได้ถูกดัดลงหรือถูกกดขี่ด้วยปัจเจกบุคคลหรือสังคมใดๆ หรือสัมพันธ์ภาพใดๆ แม้แต่กับพระเจ้าเอง แต่ก็ไม่ได้หมายถึงความปราศจากความรับผิดชอบ เพราะเราสามารถเข้าใจในสิทธิเสรีภาพได้ในสภาวะการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นย่อมมีผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นพันธะแห่งการกระทำ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นแง่ลบหรือแง่บวกก็ตามมากก็ตาม สิทธิจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิที่ยอมรับกันโดยทั่วของบุคคลในกลุ่ม หรือชนหมู่ใหญ่โดยทั่วไป และเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์ และเพื่อการดำรงอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (เดือน คำดี, 2541)

ในส่วนของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายไทย รัฐธรรมนูญฉบับที่ประกาศใช้ในเดือนเมษายน ปี พ.ศ.2560 มีบทบัญญัติรับรองให้ประกาศคำสั่ง คสช.และคำสั่งหัวหน้า คสช.ที่ยังไม่ถูกยกเลิกยังมีผลบังคับใช้อยู่อย่างต่อเนื่องต่อไปโดยยังคงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนแม้ คสช.จะสิ้นสภาพไปแล้วก็ตาม นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ยังมีบทบัญญัติบางประการที่ขัดต่อหลักประชาธิปไตยและรับรองให้ทหารยังคงมีบทบาทและอำนาจในการเมืองไทยต่อไปอีกยาวนาน จอน อึ้งภากรณ์ ผู้อำนวยการไอลอว์ ได้ให้ข้อสังเกตว่า "เมื่อมรดกทางกฎหมายของคสช.ที่มีลักษณะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังคงอยู่ องค์การสหประชาชาติจึงควรตักเตือนรัฐบาลไทยให้ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อคืนระบอบการปกครองตามหลักนิติรัฐและหลักประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน พร้อมกับให้เริ่มมีการเคารพในสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองอย่างแท้จริง" รายงานยังระบุว่ารัฐบาลไทยล้มเหลวในการปฏิบัติตามคำแนะนำของคณะกรรมการฯ ในประเด็นด้านการ

ข้อหมิ่นประมาท การฉ้อโกงระบบ และการบังคับสูญหาย โดยปรากฏว่ายังมีรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและผู้กระทำการยังคงลวนลามพันผัดเนื่องจากการสืบสวนสอบสวนที่ไม่ได้กระทำอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นการละเลยพันธกรณีประเทศไทยมีต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในส่วนของการปรับปรุงสภาพเรือนจำและทัณฑสถาน รัฐบาลไทยขาดการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังที่แออัด รวมทั้งในการรับประกันการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการสร้างหลักประกันสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลดังที่คณะกรรมการฯ ได้แนะนำ "เรือนจำของไทยมีผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น 30% นับจากการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนตามกลไก โอเอสซีพีอาร์รอบที่แล้วในเดือนมีนาคม 2560 สภาพความเป็นอยู่ที่แออัดและสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ได้มาตรฐานเป็นเสมือนระเบิดเวลา รัฐบาลไทยจึงต้องดำเนินการมาตรการปฏิรูปเรือนจำเพื่อแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างเร่งด่วน" เป็นคำกล่าวของกวิน ชุตินา รองประธานสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ คณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีกำหนดที่จะทบทวนสถานการณ์สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประเทศไทยในการประชุมรอบที่ 129 ซึ่งจะเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 29 มิถุนายน 2563 ถึง 24 กรกฎาคม 2563 ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นการแถลงการณ์แปลจาก Government fails to address UN concerns in follow-up human rights review (รัฐบาลไทยได้ละเลยการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, 2563)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี” เพื่อศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เพื่อจะได้หาวิธีหรือเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป อันจะเป็นทางเลือกใหม่ของการประยุกต์หลักธรรมเพื่อช่วยลดปัญหาการละเมิดสิทธิต่างๆ ของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีได้อีกในระดับหนึ่ง และเพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ที่สำคัญเพื่อไม่ให้ขาดมิติปรากฏการณ์ทางด้านสังคม ในประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ การละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี โดยทำการศึกษาจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตและร่างกาย ด้านทรัพย์สิน ด้านหน้าที่การงาน ด้านสิทธิส่วนบุคคล ด้านการใช้กำลังและอาวุธ ด้านการถูกบีบบังคับและข่มขู่ ด้านการใช้อำนาจที่ไม่มีความชอบธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ สภาพปัญหา และการแก้ไขปัญหาของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเชิงสนาม (Qualitative Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนกำหนดกรอบและขอบเขตในการวิจัย

การกำหนดกรอบปัญหาในการวิจัย โดยให้เนื้อหาอยู่ในประเด็นเกี่ยวกับศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักพระพุทธศาสนาโดยกำหนดกรอบเนื้อหาและพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย โดยเน้นที่แนวทางแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา และหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน การละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี โดยทำการศึกษาจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชีวิตและร่างกาย 2) ด้านทรัพย์สิน 3) ด้านหน้าที่การงาน 4) ด้านสิทธิส่วนบุคคล 5) ด้านการใช้กำลังและอาวุธ 6) ด้านการถูกบีบบังคับและข่มขู่ 7) ด้านการใช้อำนาจที่ไม่มีความชอบธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ สภาพปัญหา และการแก้ไขปัญหาของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี

1.2 ขอบเขตด้านเอกสาร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Research) โดยจะศึกษาไปตามลำดับ ตั้งแต่เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 เกี่ยวกับหลักธรรมเรื่องศีล 5 ธรรม 5 พรหมวิหาร 4 อธิปไตย 3 กุศลมูล 3 สังคหัตถ์ 4 อกติ 4 มัจฉริยะ 5 และหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักปรัชญาสากล และกฎหมายสิทธิมนุษยชน และเอกสารชั้นทุติยภูมิ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อศึกษา ได้แก่ เทศบาลนครอุบลราชธานี ในพื้นที่ที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชน โดยทำการศึกษาจากผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตและร่างกาย ด้านทรัพย์สิน ด้านหน้าที่การงาน ด้านสิทธิส่วนบุคคล ด้านการใช้กำลังและอาวุธ ด้านการถูกบีบบังคับและข่มขู่ ด้านการใช้อำนาจที่ไม่มีความชอบธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ สภาพปัญหา และการแก้ไขปัญหาของประชาชนในเทศบาลนครอุบลราชธานี

1.4 ขอบเขตด้านประชากร งานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรในพื้นที่ได้รับผลกระทบเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนใน ได้แก่ 24 ชุมชน และผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกละเมิด 35 รูป/คน คือ 1) ผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน 2) พระสงฆ์จำนวน 5 รูป 3) นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 5 คน 4) นักวิชาการพัฒนาสังคม จำนวน 5 คน 5. องค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน 6) ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 35 รูป/คน

2. ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าเอกสารและรายงานวิจัย โดยค้นคว้าข้อมูลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศึกษาค้นคว้าข้อมูลขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ สมันตปาสาทิกา ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีตามหลักพระพุทธศาสนา

4. ขั้นตอนวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร เพื่อวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์เนื้อหา อธิบายความให้เห็นข้อเท็จจริง เพื่อตอบโจทย์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียงเขียนเป็นสารนิพนธ์แบบพรรณนาเชิงโวหารตามโครงสร้างเนื้อหา และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และพิมพ์เผยแพร่สารนิพนธ์นี้ต่อไป

ผลการวิจัย

หลักคำสอนพื้นฐานคือ ศีล 5 ธรรม 5 เพราะศีล 5 คือองค์ประกอบพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนความชอบธรรมในสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มีเป้าประสงค์กำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติดังศีลธรรม สิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากบริบทใน

สังคมไม่ส่งเสริมหรือกลายเป็นการขัดขวางสิทธิ เสรีภาพ สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงเกินละเมิดไม่ได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ทุกคนในสังคมจึงต้องมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ศีล 5” ที่ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก คนมีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรมที่เรียกว่าเป็นอารยชน มีธรรมคือคุณสมบัติ มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดี ประพฤติชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ หลักการที่แท้จริงในการกระทำความดี หรือการประพฤติดีของมนุษย์นั้นคือ เหตุผล สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่คนทุกคนมีอยู่โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุที่เขาเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิที่ตั้งอยู่บนความใส่ใจต่อธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์ของเรา เมื่อมนุษย์ทุกคนถือกำเนิดขึ้นมาจากธรรมชาติแล้ว สิ่งที่ดีตัวมาตั้งแต่กำเนิดก็คือสิทธิในชีวิตของตนเอง

หลักคำสอนพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา คุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป้าหมายของการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติดำเนินศีลธรรม สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาค ความประพฤติดี ประพฤติชอบ 3 ประการ คือ ทางกาย วาจา และใจ หลักการของเหตุผล สิทธิทางกฎหมาย หรืออำนาจหรือประโยชน์ที่บุคคลที่จะได้รับ การรับรองและคุ้มครองโดย สิทธิทางธรรม สิทธิทางศีลธรรม ซึ่งให้สิทธิแก่ทุกคนที่อยู่ในพวกมวลหมู่ของมนุษย์ ความผิดในการทำปาณาติบาต แยกพิจารณาปัญหานี้จากทั้ง 2 ฝ่าย คือจากฝ่ายผู้ทำเอง และจากฝ่ายผู้ถูกกระทำ เรื่องเมตตาย่อมยังให้ได้รับผลหรืออานิสงส์ถึง 11 ประการ คือ ย่อมหลับเป็นสุข ย่อมตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย ย่อมเป็นที่รักของมนุษย์ เทวดาย่อมรักษา ไฟ ยาพิษ ศัสตรา ย่อมไม่กล้ำกลาย จิตของผู้เจริญเมตตาย่อมเป็นสมาธิได้รวดเร็ว สีหน้าของผู้เจริญเมตตาย่อมแผ่ไพศาล ย่อมไม่หลงใหลกระทำการกาละ (มีสติ) และเมื่อยังไม่แห่งตลอดซึ่งธรรมอันยิ่ง (คือพระนิพพาน) ย่อมเข้าถึงพรหมโลก มนุษย์พึงปฏิบัติหรือยอมรับนับถือในเกียรติศักดิ์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ทำลายศักดิ์ศรีและเกียรติศักดิ์ของกันและกัน เพราะความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม สีผิว และความคิดเห็นทางการเมือง ลักษณะพฤติกรรมรุนแรงที่ก่อให้เกิดข้อพิพาท ขัดแย้ง และการละเมิดสิทธิได้แก่ การประกาศเขตป่าทับที่ดินทำกินของราษฎรและชุมชน การไม่เพิกถอนเขตป่าซึ่งออกทับที่ดินราษฎรที่มีสิทธิ การจับกุมฟ้องร้องดำเนินคดีและสั่งให้ออกจากพื้นที่ ใช้วิธีการรุนแรงในการข่มขู่คุกคามข่มขู่ การกระทำการรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สิน การทำโครงการของรัฐทับที่ทำกิน การอนุญาตให้รัฐหรือเอกชนใช้ที่ป่า

ที่มีกรณีพิพาทกับราษฎรโดยที่ยังไม่มีข้อยุติ การจำกัดการทำประโยชน์ที่ดินการจำกัดการพัฒนา และการเลือกปฏิบัติสิทธิมนุษยชนกับหลักมนุษยธรรมทางพระพุทธศาสนามีหลักการที่เหมือนกัน และต่างกัน คือ เน้นการมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันของสังคมเหมือนกัน แต่ที่ต่างกันคือ หลักสิทธิมนุษยชนเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่มีสิทธิเท่าเทียมกันของสังคม สิทธิเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ทุกๆ คนที่เกิดมามีมนุษย์ทุกคนต่างก็มีสิทธิติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดไม่เลือกว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ อายุ สีผิว ศาสนาหรือยากดีมีเงินใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ทุกคนมีสิทธิติดตัวมาด้วย คือ สิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันทุกคนคนอื่นไม่มีสิทธิก้าวท้าวศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อภิปรายผล

สิทธิเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีสิทธิติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดไม่เลือกว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ อายุ สีผิว ศาสนาหรือยากดีมีเงินใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ทุกคนมีสิทธิติดตัวมาด้วย คือ สิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันทุกคนคนอื่นไม่มีสิทธิก้าวท้าวศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของหลักสิทธิมนุษยชน ดังนี้ 1) สิทธิและเสรีภาพในการพูด ความเชื่อ ความต้องการ ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎนิติธรรม 2) ความยุติธรรมจากรัฐด้วยระบบของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่ลำเอียง เพราะเชื้อชาติ เพศ ศาสนา 3) สันติภาพ มนุษย์จะอยู่อย่างสันติได้ก็ด้วยเคารพในสิทธิของมนุษย์ด้วยกันเอง จากการศึกษาถึงประเภทของสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานมีอยู่ 6 ประเภท ได้แก่ 1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ (Right to live) 2) สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (Right to education) 3) สิทธิที่จะทำงาน (Right to work) 4) สิทธิเสรีภาพ (Right to freedom) 5) สิทธิในทรัพย์สิน (Right to property) 6) สิทธิในสัญญาประชาคม (Right to contact) สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุดที่มนุษย์ควรปฏิบัติต่อกัน หรือเป็นหน้าที่ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษยชาติร่วมโลกอันเป็นรากฐานแห่งเสรีภาพและสันติภาพของโลกซึ่งสรุปลงเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) สิทธิทางกฎหมาย และ 2) สิทธิทางธรรมสิทธิมนุษยชนจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิตามกฎหมาย และที่ไม่ได้ปรากฏออกมา หากแต่เป็นอุดมคติหรือเป็นสิทธิทางธรรม สิทธิตามกฎหมาย มีผลใช้บังคับได้ แต่สิทธิทางธรรม อาจไม่มีผลบังคับเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่ดีหรือเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ชีวิตอันพึงปรารถนาภายใต้ขอบเขต ของสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป อันเป็นการปฏิบัติต่อกันด้วยความเป็นพี่เป็นน้องระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน มีการช่วยเหลือกัน พึงพาอาศัยกันของมนุษย์ ทุกชาติทุกศาสนาในโลก สอดคล้องกับ นกตล นิมหัน และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย”

ผลการศึกษาพบว่า ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่มีต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นได้รับอิทธิพลความคิดมาจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติและแนวคิดสิทธิธรรมชาติ ที่กำเนิดขึ้นจากแนวความคิดของนักปรัชญาฝั่งตะวันตก และผ่านพัฒนาการของการต่อสู้เรียกร้องมาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากในประเทศอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส รวมถึงประเทศเยอรมัน เป็นต้น จนมีการนำแนวคิดนี้ไปบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับความสำคัญ แนวคิดสิทธิมนุษยชนที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ได้ปรากฏในรูปของแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิปัจเจกชนนิยม ลัทธิเสรีนิยม สัญญาประชาคม แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของบทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลแต่ละคน และได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่ฝังรากลึกลงในระบบรัฐธรรมนูญไทยมาตั้งแต่สมัยเริ่มต้น อีกทั้งหลักการดังกล่าวยังได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ จากการศึกษาทำการจำแนกกลุ่มรัฐธรรมนูญโดยอาศัยความเป็นประชาธิปไตยเป็นเกณฑ์ในการจำแนกเพื่อวิเคราะห์ถึงความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนพบว่า ในรัฐธรรมนูญกลุ่มที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญในกลุ่มที่อยู่ในภาวะกึ่งประชาธิปไตยนั้น ก็มีการยอมรับและนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนไปบัญญัติเช่นเดียวกัน แต่ได้รับอิทธิพลน้อยและมีผลในทางปฏิบัติน้อยกว่ารัฐธรรมนูญในกลุ่มที่อยู่ในภาวะที่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สัมพันธภาพทางอำนาจการเมือง การปกครองอันเป็นต้นกำเนิดของรัฐธรรมนูญล้วนส่งผลต่อลักษณะของการรับรองสิทธิเสรีภาพที่มีระดับแตกต่างกัน หรือในบางครั้งก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพอยู่เลย

การดำเนินชีวิตให้ตั้งอยู่บนความชอบธรรมในสังคม เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นคน เป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มีเป้าประสงค์กำหนดแบบแผนพฤติกรรมบางประการของมนุษย์ ระบบทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าการกระทำของตัวผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่เป็นผู้ประพฤติดามศีลธรรม สิทธิมนุษยชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากบริบทในสังคมไม่ส่งเสริมหรือกลายเป็นการขัดขวางสิทธิ เสรีภาพ สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงเกินละเมิดไม่ได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตราย หรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ทุกคนในสังคมจึงต้องมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้ล่วงละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง สอดคล้องกับกฤษฎา บุญชัยและคณะ (2546), ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “นโยบายของการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนชนบท” ผลการศึกษาพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนนับแต่วิกฤติ

เศรษฐกิจจนถึงเวลานี้ ได้พัฒนาปรับตัวกับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ซับซ้อนขึ้น มีการกำหนดยุทธศาสตร์การต่อสู้ที่หลากหลาย เชิงซ้อนมากขึ้น และมุ่งเน้นจุดเชื่อมต่อระหว่างการเมืองภาคประชาชน ผ่านรัฐธรรมนูญ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง นโยบาย และในจุดรัฐบาลชุดปัจจุบันที่อ้างความเป็น“ประชานิยม”ได้เกิดการหิบบีม ฉกฉวยวาทกรรม องค์ความรู้จากภาคประชาชน ไปปรับแต่งให้เข้ากับอำนาจของตน แม้จะดูเหมือนฝ่ายประชาชน จะเปลี่ยงพล้ำในการแย่งพื้นที่ทางสังคม อันทำให้เกิดภาวะชะงักในการปรับนโยบายก็ตาม จุดร่วมที่เชื่อมโยงขบวนการประชาชนทุกกลุ่ม ณ เวลานี้คือการยกระดับสถานภาพสิทธิประชาชน สิทธิชุมชนในเชิงนโยบายทุกมิติ โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างการเมืองในระบบที่ยังถูกกำกับด้วยทุนข้ามชาติ ทุนชาติ ราชการและการเมืองภาคประชาชนที่ผลักดันให้เกิดโครงสร้างกลไกใหม่เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ศีลนั้นถือว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อทำกาย วาจา ให้เรียบร้อย ความเรียบร้อยดีงามทางกาย เรียกว่า กายสุจริต ความเรียบร้อยดีงามทางวาจา เรียกว่า วาจาสุจริต ระเบียบข้อปฏิบัติพื้นฐานของสังคมจึงมีศีลเป็นฐานคิด ศีลจึงกลายมาเป็นระเบียบปฏิบัติและมารยาทของสังคมไทย รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรมและธรรมเนียมอันดีงามของสังคมด้วย แก่นแท้ของสิ่งดีงามเหล่านั้นคือศีล ทำให้เกิดกุศลธรรมขึ้นในสังคมมนุษย์ ดังนั้นศีลจึงเป็น 5 จึงเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ดีงาม และเป็นบรรทัดฐานทางสังคม สอดคล้องกับ หิมพวรรณ รักแตงาม (2550), ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของดิช นัท ฮันท์” ผลการศึกษาพบว่า ท่านดิช นัท ฮันท์ ได้นำเสนอแนวทางสันติภาพในรูปแบบของข้ออบรม 5 ประการ คือ 1) การเคารพในชีวิต (Reverence for Life) 2) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity) 3) ความรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ทางเพศ (Sexual Responsibility) 4) การฟังอย่างลึกซึ้งและวาจาแห่งความรัก (Deep Listening and Loving Speech) และ 5) อาหารสำหรับสังคมแห่งสติ (Diet for a Mindful society) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวทางศีล 5 เพียงแต่ท่านจะเน้นเรื่องของการใช้สติเป็นหลักสำคัญในการควบคุมศีลข้ออื่นๆ อันเป็นสาเหตุแห่งล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ทุกคนมีสิทธิติดตัวมาด้วย คือ สิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันทุกคนคนอื่นไม่มีสิทธิก้าวก่ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของหลักสิทธิมนุษยชน ดังนี้ 1) สิทธิและเสรีภาพในการพูด ความเชื่อ ความต้องการ ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของกฎนิติธรรม 2) ความยุติธรรมจากรัฐด้วยระบบของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่

ลำเอียง เพราะเชื้อชาติ เพศ ศาสนา 3) สันติภาพ มนุษย์จะอยู่อย่างสันติได้ก็ด้วยเคารพในสิทธิของมนุษย์ด้วยกันเอง จากการศึกษาถึงประเภทของสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานมีอยู่ 6 ประเภท ได้แก่ 1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ 2) สิทธิที่จะได้รับการศึกษา 3) สิทธิที่จะทำงาน 4) สิทธิเสรีภาพ 5) สิทธิในทรัพย์สิน 6) สิทธิในสัญญาประชาคม สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุดที่มนุษย์ควรปฏิบัติต่อกัน หรือเป็นหน้าที่ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษยชาติร่วมโลกอันเป็นรากฐานแห่งเสรีภาพและสันติภาพของโลกซึ่งสรุปลงเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) สิทธิทางกฎหมาย และ 2) สิทธิทางธรรมสิทธิมนุษยชนจึงมีส่วนที่ปรากฏออกมาเป็นสิทธิตามกฎหมาย และที่ไม่ได้ปรากฏออกมา

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยเกษตรราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

_____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2544). *สิทธิมนุษยชน*. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). *วัฒนธรรมและศาสนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*.

กรุงเทพฯ : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

เดือน คำดี. (2541). *ศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รัฐบาลไทยได้ละเลยการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ แหล่งที่มา. [ออนไลน์]

_____. <https://ilaw.or.th/node/5640> (เข้าถึงเมื่อ 10 ธ.ค. 63)

นภดล นิ้มหนู และคณะ. (2555). “ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย”. *รายงานการวิจัย*. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กฤษฎา บุญชัย และคณะ. (2546). “นโยบายของการพัฒนาของรัฐกับการละเมิดสิทธิ

มนุษยชนชนบท”. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

หิมพรรณ รักแตงาม. (2550). “วิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของดิช นัทธันท์”. *บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

การนำนโยบายไปปฏิบัติ :นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว
เมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ

POLICY IMPLEMENTATION: ECOTOURISM PROMOTE POLICY IN
LESS VISITED AREAS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

¹กนกพร ทับสีแก้ว และ ²ประโยชน์ สังกลิ้น

¹Kanhokporn Tabseekaew and ²Prayote Songklin

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ประเทศไทย

Mahasarakham University, Thailand

¹kanhokporn.tha@gmail.com

Received July 10, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ 2) ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ และ 3) เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 11 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการและประชาชนที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า อุทยานแห่งชาติสามารถนำนโยบายไปถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติเชิงบวก และมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีการแบ่งงาน การติดตามการทำงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำสำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา พบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ และจุดท่องเที่ยวบางแห่งการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรม ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่

¹ นิสิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² รองศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระบาดของ โควิด-19 สำหรับข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดหางบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมที่จัดในอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน

คำสำคัญ : การนํานโยบายไปปฏิบัติ; การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; การท่องเที่ยวเมืองรอง

Abstract

The purposes of this research were to; 1) study the implementation of ecotourism promote policy in Less Visited Areas in Chaiyaphum Province, 2) study the problems about the implementation of ecotourism promote policy in Less Visited Areas in Chaiyaphum Province, and 3) suggest the implementation of ecotourism promote policy in Less Visited Areas in Chaiyaphum Province. This is a qualitative research. The instrument was a structured interview form. There were totally 11 interviewees, i.e., government officers, entrepreneurs, and involved people. The results showed that the national parks could clearly transfer the policy to officers in charge. And officers in charge had positive attitudes. And the national parks had a clear implementation structure with job allocation, monitoring, and regular performance assessment. For the problems was found that the allocated budget and personnel were insufficient for the national parks. The disabled, the elderly, and kids could not access some tourist attractions. And the national parks had less tourism promotion activities due to the COVID-19 pandemic. For the suggestions sufficient budget and personnel should be provided for tourism promotion. Communities should take part in promoting activities provided in the national parks for income creation to communities.

Keywords : Policy Implementation; Ecotourism; Less Visited Areas

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation of World Tourism Organization: UNWTO) ได้จัดทำรายงานสรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวโลก ระบุถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวโลกช่วงปลายปี 2562 จากผลกระทบของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลกเติบโตลดลง และการที่ทุกประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่างใช้มาตรการจำกัดการเดินทางระหว่างกันเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-

19 โดยธุรกิจการบินและธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ที่ได้รับผลกระทบในลำดับต้น ๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2563)

ประเทศไทยประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจในเรื่องของการส่งออกสินค้าไปยังประเทศคู่ค้าต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ความไม่แน่นอนของการถอนตัว ของอังกฤษออกจากสหภาพยุโรป (Brexit) และค่าเงินบาทที่มีการแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2562) ทำให้ไม่สามารถสร้างรายได้หลักให้กับประเทศอย่างที่ผ่านมาได้ มีเพียงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเดียวที่ยังสามารถสร้างรายได้หลักให้กับประเทศ และยังเติบโตอย่างต่อเนื่องได้ สำหรับสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีนักท่องเที่ยวไทยเที่ยวไทยกว่า 166 ล้านคน-ครั้ง มีอัตราการขยายตัวจากปี 2560 ร้อยละ 5.32 โดยสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ 1.07 ล้านล้านบาท ซึ่งเติบโตจากปีก่อนหน้าถึงร้อยละ 8.26 ทั้งนี้ มาจากผลของการกระตุ้นตลาดผ่านมาตรการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สำหรับค่าใช้จ่ายจากการท่องเที่ยวเมืองรองระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม 2561 จำนวนไม่เกิน 15,000 บาท ประกอบกับภาครัฐได้มีนโยบายในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของคนไทย จึงได้มีการออกนโยบายเมืองรอง 55 จังหวัด โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้ประกอบการ ภาคท้องถิ่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ดำเนินนโยบายตามที่รัฐบาลวางวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืน ผ่านนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองซึ่งเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวไม่ถึง 4 ล้านคนต่อปี จำนวน 55 จังหวัด เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการกระจายรายได้ สู่ภูมิภาคต่างๆ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2561) สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยปลายปี 2563 ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลให้มีจำนวนผู้ นักท่องเที่ยวทั้งหมด จำนวน 137.03 ล้านคน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 792,534.21 ล้านบาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา 70.95% โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศไทยรวม 13.81 ล้านคน คิดเป็นรายได้ 310,066.12 ล้านบาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา 81.16 % ภาคการท่องเที่ยวของไทยจะกลับมาฟื้นตัวอีกครั้งหลังจากที่รัฐบาลมีมาตรการผ่อนคลายและ กำหนดแนวทางอย่างชัดเจนในการเปิดรับนักท่องเที่ยวที่ได้รับวัคซีนและมีใบรับรองการฉีดวัคซีนให้ เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพได้ (สำนักงบประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2564)

จังหวัดชัยภูมิ เป็น 1 ในเมืองรอง ที่เชื่อมต่อเมืองหลัก คือ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดขอนแก่น และเชื่อมต่อกับเมืองรอง คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีสนามบินและจังหวัดลพบุรี โดยในปี 2564 จังหวัดชัยภูมิมีจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 458,098 คน และมี

รายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 583 ล้านบาท ซึ่งลดลงจากปี 2563 จำนวน 349,995 คน และมีรายได้ลดลงจากการท่องเที่ยวปี 2563 จำนวน 367 ล้านบาท (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ 2565)

จากที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่านโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศและกระจายรายได้การท่องเที่ยวเมืองหลักสู่เมืองรองได้มากขึ้น กล่าวคือ จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และความสวยงาม โดยมีพื้นที่ป่าไม้และภูเขา และในจังหวัดมีพื้นที่ที่เป็นป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาดโตน อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว อุทยานแห่งชาติไทรทอง อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม และบางส่วนของอุทยานแห่งชาติน้ำพอง รวมทั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตะแบก-ห้วยใหญ่ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาผึ้ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือก จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ศึกษาและเห็นว่าการท่องเที่ยว ในจังหวัดชัยภูมิมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เป็นแหล่งรายได้ที่ทำให้เกิดการลงทุน มีการจ้างงานและกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น ถึงแม้การท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิที่เป็นแหล่งธรรมชาติจะมีความอุดมสมบูรณ์และความสวยงาม แต่จะเห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมีอัตราที่ชะลอตัวลง ซึ่งมาจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงต้องการที่จะศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติ ตลอดจนเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

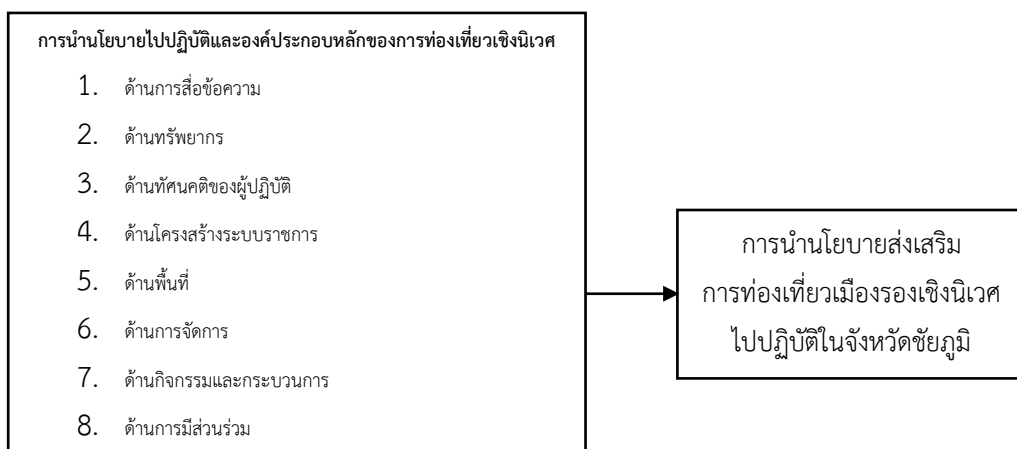
การวิจัยเรื่อง การนํานโยบายไปปฏิบัติ : นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศ ในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) ได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนํานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 11 คน ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติตาดโตน จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติไทรทอง จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูแลนคา จำนวน 1 คน นักวิเคราะห์นโยบายและแผนสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 คน 2) ผู้ประกอบการ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการที่พัก รีสอร์ท จำนวน 1 คน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีของการนํานโยบายไปปฏิบัติของ George C. Edwards ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อข้อความ ด้านทรัพยากร ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ และด้านโครงสร้างของระบบราชการ (สมบัติ อารังธัญวงศ์ 2560 :506-510) และองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม (ประชิด สกฤษณ์พัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์ และ อุดม เขยกิจวงศ์ 2554 :70-71) ดังนี้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 3 ปัญหาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารจากภาครัฐและเอกชน รวมทั้งแหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ ประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัยและผลงานวิจัยประเภทต่างๆ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยในส่วนต่อไป

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบจากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่างๆ เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติ :นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ (1) ด้านสื่อข้อความ พบว่า อุทยานแห่งชาติสามารถนำนโยบายไปถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน (2) ด้านทรัพยากร พบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับการจัดสรร

งบประมาณไม่เพียงพอ ส่งผลให้จำนวนผู้ปฏิบัติงานมีจำนวนลดลง (3) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติพบว่า ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติเชิงบวก และเห็นถึงประโยชน์ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (4) ด้านโครงสร้างปฏิบัติงานพบว่า อุทยานแห่งชาติมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีการแบ่งงาน การติดตามการทำงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ (5) ด้านพื้นที่พบว่า จังหวัดชัยภูมิมีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีจุดเด่นและความสวยงามที่แตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในแต่ละแห่งได้ตลอดทั้งปี (6) ด้านการจัดการพบว่า อุทยานแห่งชาติ มีระบบการจัดการที่ดีในการดูแลนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวก (7) ด้านกิจกรรมและกระบวนการพบว่า อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน กิจกรรมวิ่งเทรล กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมปลูกป่าและสร้างฝาย และ (8) ด้านการมีส่วนร่วมพบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและดูแลสอดส่องพื้นที่ป่า

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ (1) ด้านสื่อข้อความพบว่า ในบางกรณีผู้ปฏิบัติเข้าใจคำสั่งของผู้บังคับบัญชาคลาดเคลื่อนและก่อให้เกิดความสับสนต่อการปฏิบัติ (2) ด้านทรัพยากรพบว่า อุทยานแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ (3) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติพบว่า ในบางกรณีผู้ปฏิบัติงานที่อยู่ในสำนักงานและภาคสนามส่งผลให้มีทัศนคติในการปฏิบัติงานที่ไม่ตรงกัน (4) ด้านโครงสร้างปฏิบัติงานพบว่า อุทยานแห่งชาติมีโครงสร้างการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานต้องทำงานหลายหน้าที่ ส่งผลให้การทำงานเกิดความล่าช้า (5) ด้านพื้นที่พบว่า อุทยานแห่งชาติมีป้ายบอกทางบางพื้นที่ไม่ชัดเจน และในจุดท่องเที่ยวบางแห่งการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลง (6) ด้านการจัดการพบว่า อุทยานแห่งชาติ มีการจัดการในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลไม่เพียงพอ (7) ด้านกิจกรรมและกระบวนการพบว่า อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อลดการแพร่กระจายจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และ (8) ด้านการมีส่วนร่วมพบว่า คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในด้านการจัดการปัญหาด้านขยะ และมีส่วนร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ (1) ด้านสื่อข้อความ ควรมีการจัดอบรมและสัมมนาให้ความรู้ต่อผู้ปฏิบัติงาน เกี่ยวกับนโยบาย เพื่อให้สามารถวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของนโยบายได้ถูกต้องและลึกซึ้ง (2) ด้านทรัพยากร ควรมีการจัดหางบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการ

ท่องเที่ยว (3) ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ ผู้บังคับบัญชาควรมีการอธิบายและโน้มน้าวให้ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติเชิงบวกกับนโยบายที่นำมาปฏิบัติให้มากขึ้น (4) ด้านโครงสร้างปฏิบัติงาน ควรมีกฎระเบียบในการปฏิบัติงานและมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน (5) ด้านพื้นที่ ควรมีการดูแลและรักษาความสะอาดให้มากขึ้น เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในการเข้ารับบริการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (6) ด้านการจัดการ ควรรักษามาตรฐานเกี่ยวกับการจัดการร้านอาหาร และที่พักให้ดีขึ้น เพื่อลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 (7) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้น และขอความร่วมมือคนในชุมชนให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมมากขึ้น และ (8) ด้านการมีส่วนร่วม ควรให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมที่จัดในอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนหลังจากที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ดีขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติ : นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้ดังต่อไปนี้

1. ด้านสื่อข้อความ

อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ โดยรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ในการนำนโยบายมาปฏิบัติ จะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของพื้นที่เป็นแผนงานต่างๆ โดยระบุแผนปฏิบัติให้มีความชัดเจน เพื่อให้เกิดมีปัญหในการนำนโยบายมาปฏิบัติ และมีการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย ป้ายสื่อความหมาย ป้ายความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งข้อปฏิบัติของนักท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า การนำนโยบายมาปฏิบัติ โดยระบุวัตถุประสงค์และแผนปฏิบัติให้ชัดเจน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจในการนำนโยบายมาปรับใช้ ทำให้การดำเนินนโยบายมาใช้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลชนก จันทร์เกตุ ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา (กมลชนก จันทร์เกตุ 2560) พบว่า ด้านการสื่อข้อความในปัจจัยด้านนโยบายที่มีผลต่อทิศทางการจัดการการท่องเที่ยวในกระบวนการและกิจกรรม ในการจัดการและควบคุมพื้นที่ทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อม

2. ด้านทรัพยากร

อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ทรัพยากรด้านงบประมาณ และบุคลากรไม่เพียงพอ ทำให้ต้องมีการพัฒนาบุคลากร โดยได้รับอบรมเพิ่มทักษะในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการศึกษาดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะว่า การขาดงบประมาณส่งผลต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งจำนวนของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนันท์ คำทอง, เพชรรัตน์ โล้วชากรติกุล (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน พบว่า เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ไม่เพียงพอ ซึ่งทางรัฐบาลไม่สามารถให้การสนับสนุนได้เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากต้องใช้งบประมาณที่สูง

3. ด้านทัศนคติของผู้ปฏิบัติ

ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความพร้อมและเห็นด้วยกับนโยบายที่นำมาปฏิบัติ แต่ละสายงานจะมีทัศนคติมุมมองในการปรับใช้นโยบายให้ตรงนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายที่ได้รับมามักจะกำหนดนโยบายเป็นภาพกว้าง ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเพิ่มความคิด เพิ่มทัศนคติ ซึ่งไม่ได้ขัดแย้งกับนโยบายที่นำมาปฏิบัติ แต่บางครั้งผู้ปฏิบัติงานอาจจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานทำงานในภาคสนาม ซึ่งผู้ที่กำหนดนโยบายอาจจะยังไม่เห็นภาพจริง ซึ่งการศึกษาดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะว่า นโยบายที่นำมาปฏิบัติมักจะกำหนดนโยบายเป็นภาพกว้าง ผู้ปฏิบัติงานสามารถเพิ่มความคิด เพิ่มทัศนคติ แต่บางครั้งผู้ปฏิบัติงานอาจจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานทำงานในภาคสนาม ซึ่งผู้ที่กำหนดนโยบายอาจจะยังไม่เห็นภาพจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิพัฒน์ พลราช ศึกษาเรื่อง ทัศนคติต่อการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ สังกัดสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (2560) พบว่า ด้านทัศนคติต่อการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่การแสดงทัศนคติมักแสดงออกในแนวทางกลางๆ ไม่แสดงออกแบบสุดโต่งทั้งด้านทางบวกและทางลบ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่ง

4. ด้านโครงสร้างปฏิบัติงาน

โครงสร้างระเบียบปฏิบัติงานมีความชัดเจน โดยมีการแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆ และจะมีการประชุม ติดตามงาน เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการทำงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และมีการร่วมประชุมกับหน่วยงานภายนอก ในการปรึกษาหารือในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยว และมีกฎระเบียบในการปฏิบัติงานและมีแผนปฏิบัติงาน และมีการติดตามงานเป็นประจำ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะว่า โครงสร้างของหน่วยงาน มีระเบียบการปฏิบัติงาน มีการแบ่งงานความรับผิดชอบเป็นฝ่ายต่างๆ ให้การติดตามไม่มีความซับซ้อน และติดตามงานเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประภัสสร โยธารักษ์และกิตติ บุณนาค (2559) ศึกษาเรื่อง การ

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติ กรณีศึกษาอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่ออกแบบและกำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่ละด้าน ถ้าไม่ชัดเจน มีความกำกวมต้องนำไปสู่การตีความอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้ระเบียบปฏิบัตินั้นๆ ยากต่อการนำไปปฏิบัติ

5. ด้านพื้นที่

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดชัยภูมิ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น อุทยานแห่งชาติตาดโตน มีน้ำตกตาดโตนสามารถให้นักท่องเที่ยวได้มาชมได้ตลอดทั้งปี อุทยานแห่งชาติไทรทอง จะมีทุ่งบัวสวรรค์หรือทุ่งดอกเจียว ที่สามารถเข้าชมในช่วงเดือน มิถุนายน - สิงหาคม และมีน้ำตกไทรทอง จุดชมวิวกาฬาคัด ลานหินเทิน และอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม จะมีทุ่งดอกเจียว สามารถเข้าชมในช่วงเดือน มิถุนายน-สิงหาคม และลานหินงาม และอุทยานแห่งชาติภูแลนคา มีจุดท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ จุดชมวิวกาฬาคัด ผาหัวนาค เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในการเดินทางค่อนข้างสะดวก มีป้ายบอกทางชัดเจน แต่ในจุดท่องเที่ยวบางแหล่ง นักท่องเที่ยวที่เป็น คนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก อาจจะไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากไม่ได้มีทางเดินสำหรับนักท่องเที่ยวเหล่านี้ แต่จุดท่องเที่ยวบางแหล่งก็จะมีทางพื้นเรียบเพื่อให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้เข้าถึงจุดท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชัยภูมิ แต่ละแห่งมีจุดท่องเที่ยวเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ถ้าขาดการพัฒนาและขาดการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว อาจจะทำให้นักท่องเที่ยวลดน้อยลง เพราะไม่มีอะไรดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน (แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง) พบว่า มีการมุ่งส่งเสริมการนำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด เพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจให้กับพื้นที่ มีการกำหนดเรื่องราวที่ช่วยให้เสริมจุดเด่นของจังหวัด รวมทั้งมุ่งนำเสนอประสบการณ์ และการปลูกจิตสำนึกการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

6. ด้านการจัดการ

อุทยานแห่งชาติมีการจัดสรรพื้นที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์พื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นการสร้างรายได้ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ โดยอุทยานแห่งชาติจัดสรรพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติจะคอยสอดส่องดูแล เช่น ราคาสินค้า คุณภาพอาหาร จะต้องสด ใหม่และไม่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น และผู้ประกอบการร้านอาหาร ที่พัก มีการจัดการในการบริการจะมีจุดคัดกรองก่อนเข้าใช้บริการ เพื่อลดการแพร่กระจายจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้นำในชุมชน จัดการในเรื่องความสะอาดในชุมชน เพราะบางพื้นที่จะมีจุดจำหน่ายสินค้า ร้านอาหารข้างทาง อาจจะทำให้เกิดขยะบริเวณอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งให้

ความร่วมมือในการจัดการพื้นที่ตั้งของร้านอาหาร ที่พักในการรักษาความสะอาด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการจัดการการรองรับนักท่องเที่ยว ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความร่วมมือที่ดี ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า อุทยานแห่งชาติที่มีแหล่งท่องเที่ยวได้ให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนได้มีรายได้เลี้ยงชีพ โดยได้มีการจัดการที่เป็นระบบเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวดีวรรณและดวงกมล ยางงาม (2563) ศึกษาเรื่องการนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติกรณีศึกษา : การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท จังหวัดจันทบุรี พบว่า การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองมาปรับใช้ ส่งผลให้ชุมชนมีการกระจายรายได้ในระดับท้องถิ่น และชุมชนมีการพัฒนาจากเดิมเพิ่มมากขึ้น

7. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

อุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิ เดิมจะมีการจัดกิจกรรม เช่น ค่ายเยาวชน ค่ายลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมเดินทางศึกษาธรรมชาติ การจัดกิจกรรมวิ่งเทรล กิจกรรมนักเรียนนักศึกษาช่วยเหลืองานอุทยานแห่งชาติ กิจกรรมปลูกป่าและป้องกันไฟป่าซึ่งร่วมกับคนในชุมชนเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ปัจจุบันการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีจำนวนลดลง ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นไปได้ยากในการจัดกิจกรรม อีกทั้งกิจกรรมจะจัดในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เพื่อลดการแพร่ระบาดควรจัดกิจกรรมที่สามารถจัดโดยไม่ต้องรวมกลุ่ม เช่น การปลูกป่าออนไลน์ให้เห็นถึงคุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การทำคลิปประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูวดล บัวบางพลู, อติราช เกิดทองและคณะ (2559) ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยทุกกิจกรรมให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ

8. ด้านการมีส่วนร่วม

ชุมชนมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือให้กับอุทยานแห่งชาติในจังหวัดชัยภูมิ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลสอดส่องพื้นที่ป่า และให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในร่วมวางแผน ติดตาม ให้คำปรึกษาชี้แนะในเรื่องของการพัฒนาและปรับปรุง โดยคณะกรรมการที่ปรึกษาอุทยานแห่งชาติ (PAC) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการปรึกษา วิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตาม และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาดังกล่าว น่าจะเป็น

เพราะว่า ชุมชนให้ความร่วมมือที่ดี และมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน ติดตาม ให้คำปรึกษาชี้แนะ ในเรื่องของการพัฒนาและปรับปรุง ส่งผลให้การพัฒนาด้านต่างๆ ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ กิ่งดาว อาจคงหาญ, พศวรรตร์ วรพันธ์ และสุธาสินี วียาภรณ์ (2563) ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา: เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัด ชัยภูมิ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนมีบทบาทให้คนในชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญใน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้รู้สึกรักและหวงแหน ไม่ไปบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากับคนในชุมชน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเป็นนโยบายที่ภาครัฐใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ซึ่งในการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเชิงนิเวศ ไปปฏิบัติในจังหวัดชัยภูมิ สามารถนำนโยบายไปถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติมี ทศนคติเชิงบวก และมีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ชัดเจนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ยังพบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติได้รับการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ ส่งผลให้การนำ นโยบายไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดการพัฒนา และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ไม่มี เส้นทางสำหรับกลุ่มเหล่านี้ได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ อีกทั้งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การ แพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้การกระตุ้น การท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว มีจำนวนลดลง ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวที่จะเป็นบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ การลงทุน การจ้างงานและการกระจาย รายได้แก่คนในชุมชนจะเห็นได้ว่านโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเป็นกลไกสำคัญในการ สร้างรายได้ให้กับประเทศและเป็นการกระจายรายได้เมืองหลักสู่เมืองรองมากขึ้น ซึ่งสำหรับ ข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดหางบประมาณและบุคลากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว และ ให้ชุมชนและผู้ประกอบการเข้ามามีบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะ ส่งผลต่อการสร้างรายได้ให้ชุมชน รวมทั้งการพัฒนา ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและการ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น หลังจากสถานการณ์การ แพร่ระบาดของโควิด-19 ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก จันทร์เกศ. (2560). *การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5903010014_8197_8295.pdf [10 มกราคม 2565].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. *แผนบริหารงานการท่องเที่ยว (พ.ศ.2561)*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [<https://www.mots.go.th/content.php?nid=10634&filename=>] [6 กันยายน 2564].
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *ทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย ชุดภาคอีสาน (ชัยภูมิ)*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กิ่งดาว อาจคงหาญ, พศวรรตร์ วริพันธ์ และสุธาสินี วียาภรณ์. *แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา: เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2564Vol14No1_56.pdf [15 เมษายน 2564].
- ณัฐนันท์ คำทอง, และเพชรรัตน์ โล้วจิกรติกุล. *แนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ej.eric.chula.ac.th/content/6102/24> [10 มกราคม 2565].
- ประชิด สกุนะพัฒน์, วิมล จิโรจพันธุ์, และอุดม เขยกิจวงศ์. (2554). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (เล่มที่ 2)*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ประภัสสร โยธารักษ์ และกิตติ บุนนาค. (2559). “การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559*.
- ภูมิพัฒน์ พลราช. *ทัศนคติต่อการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่สังกัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://lib.mnre.go.th/lib/achievement/a2146-1618.pdf> [10 มีนาคม 2565].
- ภูวดล บัวบางพลู, อติราช เกิดทอง, ชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์, และอรอนงค์ ผ่องมณี. *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.eresearch.rbru.ac.th/showthesis.php?theid=1939&depid=3> [10 มีนาคม 2559].

- วดี วรรณ และ ดวงกมล ยางงาม. การนำนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติ
กรณีศึกษา:การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท จังหวัดจันทบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/husorbrujournal/article/view/242459/166355> [15 เมษายน 2564].
- ศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ. การศึกษาผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง
ภาคเหนือตอนบน (แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง). วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NBJ/article/view/251584/170907> [16 เมษายน 2564].
- สำนักงานประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ข้อเสนอแนวทาง
การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=989 [10 สิงหาคม 2564].
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว.
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.mots.go.th/download/article/article_20191025094442.pdf [1 สิงหาคม 2564].
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ. สถิตินักท่องเที่ยว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://chaiyaphum.mots.go.th> [1 สิงหาคม 2564].

LANGUAGE ANXIETY TOWARD THAI LANGUAGE LEARNING: A CASE STUDY OF CHINESE EXCHANGE STUDENTS AT DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY

ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาไทย: กรณีศึกษานักศึกษา

แลกเปลี่ยนชาวจีน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹Thananchai Yiamsawat, ²Lajit Pothisarn, and ³Win Naing Soe

¹พนัญชัย เยี่ยมสวัสดิ์ ²ลจิต โพธิสาร และ ³Win Naing Soe

Dhurakij Pundit University, Thailand

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ประเทศไทย

¹Thananchai.yit@dpu.ac.th

Received July 2, 2021; **Revised** October 9, 2021; **Accepted** November 20, 2022

Abstract

The purposes of this research were 1) to investigate the levels of anxiety in learning Thai among Chinese students majoring in Thai for Careers at Dhurakij Pundit University; and 2) to compare the Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom in terms of genders. The subjects that participated in this research were 54 third-year Chinese exchange students enrolled in the second semester of academic year 2019 at Dhurakij Pundit University. The data collection instrument was a five-point rating scale questionnaire covering 36 items in six aspects. The statistics used for the data analysis were percentage, mean, and t-test. The research findings revealed the following. One, the Chinese students experienced a moderate level of anxiety in Thai language learning in each aspect and overall investigated in this study. Their anxiety regarding reading and writing Thai was ranked the highest, and two, the male respondents did not significantly demonstrate levels of anxiety in the Thai language classroom different from the female respondents. However, a further finding showed that the male respondents had a higher level of Thai language anxiety than that of the female respondents in almost all aspects except their anxiety in reading.

Keywords: Thai language classroom anxiety, Thai as a foreign language, Chinese students

¹ Lecturer, English for Business Communication Program, Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University

² Lecturer, Digital Language Learning Center, Dhurakij Pundit University

³ Lecturer, English for Business Communication Program, Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University

Introduction

Foreign language learning has been increasingly crucial among Chinese people, and the studying of Thai language and culture are becoming more popular. Over the past five years, a number of Chinese students have chosen Thai universities for their overseas study experience due to the development of China's One Belt and One Road (OBOR) initiative, China's biggest development strategy and foreign policy (Kang, 2019). According to statistics of Thailand's Office of the Higher Education Commission (Marketeer, 2019), there were in total 17,055 Chinese students, the largest number among all international students, studying in Thai universities. The top-five universities with the highest number of Chinese students were Dhurakij Pundit University (2,101), followed by Assumption University (948), Chiang Mai University (547), Huachiew Chalermprakiet University (511), and Siam University (371).

Dhurakij Pundit University, one of the most outstanding private universities in Thailand has been accepted by Chinese students. This is partly due to Chinese students' preferences for attractive courses, short-course training, and exchange programs. In addition, the university organizes self-introduction roadshow events in various provinces in China and has become partners with universities in China (Marketeer, 2019). As a result, each year Chinese exchange students come to study the Thai for Careers course as their major in the Faculty of Arts at Dhurakij Pundit University.

Learning foreign languages is difficult and time-consuming for most adult learners, and many language teachers accept the fact that it is rather difficult to motivate their foreign students to put their abilities into action, especially in terms of speaking the target language in class. The success or failure of learning a foreign language has been attributed to many factors, such as anxiety, attitudes, and motivation (Gardner, 1985; Gardner & MacIntyre, 1992, 1993a; Skehan, 1989, 1991; Spolsky, 1989, cited in Yiamsawat, 2016).

Anxiety is an important affective variable that can affect students' foreign language learning performance and achievement. Over the past few decades, foreign language researchers have increasingly focused their attention on foreign language anxiety (Onwuegbuzie et al., 2000), and a number of articles published on the topic of language anxiety show the negative effects of anxiety on the language-learning process. According to Crookall and Oxford (1991), extreme language learning anxiety can cause related problems; for example, it reduces students' confidence, lowers their self-esteem, lessens their willingness to take risks, and decreases their language proficiency. In addition, students that feel anxious about the foreign language that they are learning may find their study less enjoyable and this can affect their language performance (Gregersen and Horwitz, 2002). In Rankin-Brown's (2006) study, she revealed that highly anxious students may avoid writing due to a fear of teacher and peer evaluation. Similarly, Huwari and Hashima (2011) indicated that students with high anxiety lack confidence and self-esteem in improving their writing tasks. They tend to avoid writing classes, compose low-quality papers, and lack of motivation in writing. Additionally, Tanveer (2007) asserted that students still feel stressed and forget the things that they had prepared despite putting more effort into memorizing and rehearsing their oral presentations. The findings of another study conducted by Aguila and Harjanto (2016), showed that anxiety has its most negative impacts on

students' communicative and interactive ability. When students become nervous, they show long pauses in their conversation, loss of words, and the inability to keep the conversation going because of forgetfulness.

It can be said then that anxiety plays an important role in foreign language learning, although study in this area has never been conducted at Dhurakij Pundit University. For these reasons, the researcher would like to measure the levels of anxiety on the part of undergraduate Chinese students majoring in Thai for Careers in using the Thai language for listening, speaking, reading, writing, vocabulary, and grammar in a classroom setting. The results of the study will benefit the development of the Thai language proficiency of Chinese students and will help them to develop language skills that they can use to communicate with Thai people. It can also be a guideline for improving the Thai language curriculum for foreigners to be more effective in accordance with the goals of Thai language education for foreigners.

Objectives

1. To investigate the levels of anxiety in learning Thai among Chinese students majoring in Thai for Careers at Dhurakij Pundit University
2. To compare the Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom according to gender differences

Methodology

1. Population and Samples

This research was conducted using a quantitative research method. The population was 54 undergraduate Chinese students in the Thai for Careers program in the Faculty of Arts at Dhurakij Pundit University in Thailand, and the study was conducted during the second semester of academic year 2019. Thai was the medium of teaching. According to the demographic data shared on the questionnaire, the gender proportion was females at 79.6% and males at 20.4%. They were third-year students in a one-year exchange program and Chinese was their mother tongue.

2. Conceptual Framework

This study was designed under the framework of foreign language anxiety proposed by Daly and Miller (1975), which consists of three main components of writing apprehension: the tendency to avoid writing, attitudes toward written communication, and feelings experienced during writing. In addition, the foreign language classroom anxiety scale, namely communication apprehension, test anxiety, and fear of negative evaluation, was also important for the study as it was employed in previous studies conducted by Horwitz et al. (1986) and Saito et al.'s (1999) reading anxiety scale, which included five components: nervousness and worry associated with imperfect text comprehension, negative or pessimistic beliefs about reading, lack of enjoyment or self-confidence in reading, unwillingness to demonstrate one's linguistic skill, and reliance on the first language in FL reading. These factors of foreign language anxiety were subsequently adapted by Yiamsawat (2004) to construct the questionnaire of foreign language anxiety, which include six

aspects: (1) listening anxiety, (2) speaking anxiety, (3) reading anxiety, (4) writing anxiety, (5) vocabulary anxiety, and (6) grammar anxiety. The figure below shows the framework of this study.

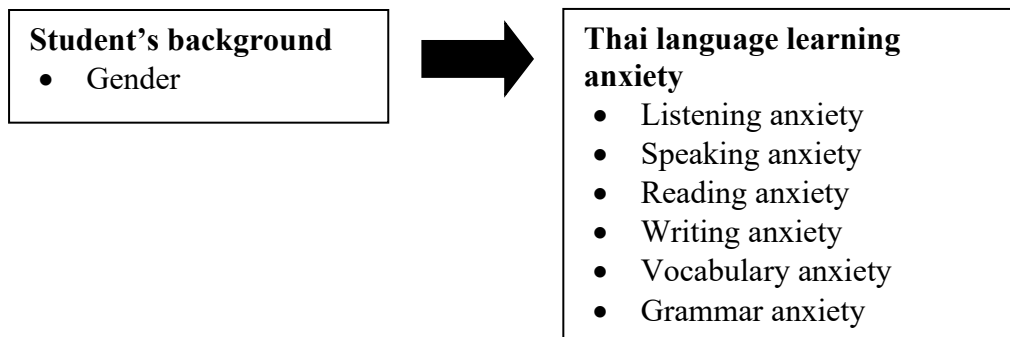

Figure 1 Conceptual Framework of This Study

3. Research Instrument

In this study, an online questionnaire was used to gather information adopted from a study of foreign language classroom anxiety conducted by Yiamsawat (2004). The questionnaire was originally constructed and modified by the researchers from the writing apprehension (Daly and Miller, 1975), the foreign language classroom anxiety scale (Horwitz et al., 1986), and the reading anxiety scale (Saito et al., 1999). The questionnaire was first written in Thai and then translated into Chinese before it was distributed to the participants. The questionnaire comprised two major parts: the first part dealt with the respondents' demographic information, and the second part explored the students' levels of anxiety in the Thai language classroom. There were six main aspects of performance anxiety: listening anxiety, speaking anxiety, reading anxiety, writing anxiety, vocabulary anxiety, and grammar anxiety, as discussed earlier. The 36 items regarding the six aspects were organized in the form of a 5-point Likert scale ranging from (1) strongly disagree to (5) strongly agree. The questionnaire was examined for the validity by three experts specializing in TEFL and was piloted by Yiamsawat (2004). As a result of this, the questionnaire employed in this study had an acceptable level of reliability, where the Cronbach's alpha reliability coefficient value was .87.

4. Procedure

The participants were asked to complete the questionnaire concerning their opinions about the Thai language classroom anxiety via a link to Google Forms at an available time.

5. Data Analysis

The results from the questionnaire were analyzed using the SPSS program. The descriptive statistics used for the data analysis were percentage, mean, and t-test. The mean and standard deviation of each item of the questionnaire were calculated according to the 5-point Likert scales (5: strongly agree, 4: agree, 3: neither agree nor

disagree, 2: disagree, and 1: strongly disagree) in order to measure the individual's levels of anxiety in the Thai language classroom.

Research Results

This section illustrates the results of the study using descriptive statistical analyses of the responses to the survey items, followed by a discussion of the findings.

1. Chinese Students' Levels of Anxiety in the Thai Language Classroom

As clearly presented in Table 1, the students viewed that reading anxiety and writing anxiety were the most significant aspects of anxiety ($\bar{X} = 3.36$), followed by speaking anxiety ($\bar{X} = 3.31$), vocabulary anxiety ($\bar{X} = 3.22$), listening anxiety ($\bar{X} = 3.08$), and grammar anxiety ($\bar{X} = 3.02$).

Table 1 Mean and Standard Deviation for the Levels of Anxiety in the Thai Language Classroom Perceived by Chinese Students Shown in Six Aspects

Thai Language Learning Anxiety	Mean	S.D.	Rank
1. Listening Anxiety			
1.1 It frightens me when I do not understand what Thai teachers are saying.	3.44	1.25	2
1.2 I am confident that my Thai listening skill is better than that of other Chinese students.	3.13	0.95	4
1.3 I get nervous when I do not understand every word that Thai teachers say.	3.50	1.04	1
1.4 I feel confident that I can summarize or tell the main ideas of the story I hear.	3.13	0.70	4
1.5 I get frustrated when I do not understand some audio conversations.	3.43	1.00	3
1.6 I think that it is easy to understand Thai teachers when they speak.	1.85	0.76	5
Total	3.08	0.48	4
2. Speaking Anxiety			
2.1 I become excited when Thai teachers ask me to speak Thai in class.	3.44	1.04	2
2.2 I always feel that other Chinese students speak Thai better than I do.	3.39	1.10	3
2.3 I am not nervous when I speak Thai with native teachers.	3.09	0.85	5
2.4 I am not shy about volunteering answers in my Thai language class.	2.87	0.87	6
2.5 I begin to panic when I speak Thai without preparation.	3.96	0.75	1
2.6 I feel confident when I speak Thai in a Thai language class.	3.11	0.74	4
Total	3.31	0.50	2

Table 1 Mean and Standard Deviation for the Levels of Anxiety in the Thai Language Classroom Perceived by Chinese Students Shown in Six Aspects (cont.)

Thai Language Learning Anxiety	Mean	S.D.	Rank
3. Reading Anxiety			
3.1 I become anxious when I cannot summarize the main idea of a text.	3.63	1.05	3
3.2 I enjoy reading Thai stories or articles.	2.94	0.97	5
3.3 I am confident that my Thai reading skill is better than that of other Chinese students.	3.28	0.83	4
3.4 I become frustrated when I read long passages or texts in Thai.	3.76	0.82	1
3.5 I am confident I understand the writer's point of view in reading Thai passages.	2.89	0.88	6
3.6 I am anxious when I am unable to complete reading exams within a time limit.	3.69	0.88	2
Total	3.36	0.48	1
4. Writing Anxiety			
4.1 I am anxious when I write Thai essays because I do not know how to start writing.	3.57	1.00	1
4.2 I feel confident and relaxed before studying Thai essay writing in class.	3.17	0.81	4
4.3 I am worried when I do not know how to write essays in Thai.	3.35	0.99	2
4.4 Although I spell some Thai words incorrectly, I am not afraid to write an essay in Thai.	2.67	0.84	5
4.5 I always think that other Chinese students write Thai essays better than I do.	3.30	0.96	3
4.6 I feel confident in my ability to clearly express my ideas in Thai writing.	2.67	0.77	5
Total	3.36	0.48	1
5. Vocabulary Anxiety			
5.1 I get nervous when I do not know the meaning of new words.	3.48	1.04	2
5.2 I feel confident in my ability to use Thai vocabulary in a conversation.	2.91	0.80	5
5.3 I do not worry about vocabulary because I can guess the meanings of unfamiliar words from the contextual clues.	2.52	0.60	6
5.4 I am confident that my Thai vocabulary knowledge is better than that of other Chinese students.	3.31	0.88	3
5.5 The more I study Thai words, the more I get confused.	3.04	0.97	4
5.6 I am not confident about using the right words in context because of the similar meanings of many words.	4.03	0.75	1
Total	3.22	0.41	3

Table 1 Mean and Standard Deviation for the Levels of Anxiety in the Thai Language Classroom Perceived by Chinese Students Shown in Six Aspects (cont.)

Thai Language Learning Anxiety	Mean	S.D.	Rank
6. Grammar Anxiety			
6.1 I am worried about using the Thai language correctly because of the many grammar rules, so I cannot show my ability in the language.	3.56	0.92	1
6.2 I feel that it is easy to study Thai grammar.	3.28	0.89	3
6.3 I feel comfortable when learning many grammar rules in languages.	3.26	0.95	4
6.4 The more I study Thai grammar, the more I get confused.	3.17	0.94	5
6.5 I always think that other Chinese students have better Thai grammar knowledge than I do.	3.31	1.09	2
6.6 I do not feel nervous whenever my Thai teachers correct every grammar mistakes I make.	1.57	0.79	6
Total	3.02	0.50	5

According to the analysis of the findings, it can be inferred that becoming nervous due to a lack of comprehension of what Thai teachers say was considered the most significant item in learners' "listening anxiety" ($\bar{X} = 3.50$); experiencing panic when speaking Thai without preparation was considered the most significant "speaking anxiety" ($\bar{X} = 3.96$); becoming frustrated when reading long passages or texts in Thai was considered the most significant "reading anxiety" ($\bar{X} = 3.76$); being anxious when writing Thai essays because of a lack of proper ideas to begin writing was considered the strongest reason for "writing anxiety" ($\bar{X} = 3.36$); lack of confidence in using the right words in context because of the similar meanings of many words was the highest mean for "vocabulary anxiety" ($\bar{X} = 4.03$); and being worried about the correct use of the Thai language because of its many grammar rules was considered the strongest reason for "grammar anxiety" ($\bar{X} = 3.56$).

Table 2 The Top-Five Types of Thai Language Classroom Anxiety

Top-5 Types of Thai Language Classroom Anxiety	Mean	S.D.	Rank
5.6 I am not confident about using the right words in context because of the similar meanings of many words.	4.03	0.75	1
2.5 I begin to panic when I speak Thai without preparation.	3.96	0.75	2
3.4 I become frustrated when I read long passages or texts in Thai.	3.76	0.82	3
3.6 I am anxious when I am unable to complete reading exams within a time limit.	3.69	0.88	4
3.1 I become anxious when I cannot summarize the main idea of a text	3.63	1.05	5

According to the top-five Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom in Table 2, it is interesting that the levels, as perceived by the

students, fell under the aspects of reading anxiety, speaking anxiety, and vocabulary anxiety, while none appeared under listening anxiety, writing anxiety, or grammar anxiety. Statements such as (5.6) not being confident about using the right words in context because of the similar meanings of many words, (2.5) beginning to panic when speaking Thai without preparation, (3.4) becoming frustrated when reading long passages or texts in Thai, (3.6) being anxious when they are unable to complete reading exams within a time limit, and (3.1) becoming anxious when they cannot summarize the main idea of a text were considered the most significant outcomes for Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom.

2. A Comparison of the Chinese Students' Levels of Anxiety Regarding Thai Language Learning at Dhurakij Pundit University Classified by Gender

According to the second research objective, the results in Table 3 revealed that there was no statistically significant difference found in the students' overall or in the six aspects between two different gender groups at the 0.05 level. This means that the anxiety levels of the male and female students were not different in Thai language learning.

Table 3 A Comparison of the Mean and Standard Deviation for the Chinese Students' Levels of Anxiety in the Thai Language Classroom Classified by Gender

Thai Language Learning Anxiety	Male (n = 11)		Female (n = 43)		t-test	Sig.
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. Listening anxiety	3.18	0.54	3.05	0.47	0.78	0.43
2. Speaking anxiety	3.42	0.56	3.28	0.49	0.82	0.41
3. Reading anxiety	3.28	0.62	3.38	0.45	-0.59	0.56
4. Writing anxiety	3.27	0.69	3.08	0.34	1.32	0.19
5. Vocabulary anxiety	3.30	0.41	3.19	0.42	0.78	0.44
6. Grammar anxiety	3.22	0.48	2.97	0.50	1.52	0.14
Total	3.28	0.46	3.16	0.31	1.04	0.31

However, when considering each aspect, the results indicated that the Chinese male students were more anxious than the female students in all five aspects, except for reading anxiety. As illustrated in table 3, the Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom was at a moderate level in all aspects. Speaking anxiety yielded the most scores for the Chinese male students, with a mean score of 3.42, whereas reading anxiety yielded the most scores for the Chinese female students, with a mean score of 3.38.

Discussion

This section discusses the findings obtained from this research, which is linked to previous studies. The purpose of this study was to investigate the levels of anxiety in learning Thai among Chinese students in the Thai for Careers program at Dhurakij Pundit University, focusing on the general perceptions of Chinese male and female students.

1. Language Anxiety About Learning Thai as A Foreign Language

According to the first research objective, it can be concluded that the Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom at Dhurakij Pundit University overall and for each aspect was at a moderate level. The outcome contributed more weight to the items related to reading and writing anxiety. Anxiety, for example becoming anxious when summarizing the main idea of a text, becoming frustrated when reading long passages or texts in Thai, and being anxious when being unable to complete reading exams within a time limit, were considered the most outstanding "reading anxiety" items. It seems that the subject that the students enrolled in, contemporary Thai literature, required the students to summarize the main idea of long Thai short stories or novels and students' progress was evaluated through quizzes, mid-term exams, and final exams throughout the second semester. Hosenfeld's research (1977, cited in Lee, James F., 1999, p. 53) revealed that many foreign language readers misconceive their reading process and feel that they need to understand every word and idea in the text that they read. As a result, their tendency to look up every word may lead to anxiety and a decrease in their comprehension. In order to resolve such problems, instructors can help the students raise their awareness and focus on a holistic understanding of the text. In addition, responses such as being anxious when writing Thai essays because of the lack of writing outlines, being worried when they do not know how to write essays in Thai, and assuming that other Chinese students' writing ability was better than theirs were considered the most significant characteristics of "writing anxiety." The students took a course, dissertation and thesis writing, in which the students were required to write a thesis in the Thai language before graduation. They studied ways in which to write academic writing, which contained a lot of formal language aspects. As Huwari and Hashima (2011) noted, highly anxious students lack self-esteem and confidence in improving their writing skills, and compose low-quality papers that demonstrate a lack of grammatical knowledge and well-developed ideas.

However, when looking only at the top-five types of Thai language classroom anxiety based on the mean yielded in this study, it appeared that the students placed the greatest emphasis on (5.6) lack of confidence about using the appropriate words in context because they found that several words have similar meanings ($\bar{X} = 4.03$). This result was in line with the outcomes of a study conducted by Thamvaja (2018, p.33), which highlighted that Chinese students' Thai language problems were mistakes concerning word usage, which were semantic and grammatical mistakes, and incorrect word order.

2. Anxiety Based on Gender Differences

According to the second research objective, the results of this study revealed that the Chinese male and female students were not significantly different in their levels of anxiety in the Thai language classroom. Although the anxiety differences were not significant, the males outnumbered the females in almost all aspects of anxiety, except for reading anxiety. This might be because Chinese female students tend to use more strategies during the process of foreign language learning and can handle their feelings of anxiety which they experience during the Thai language learning process in the classroom better than their Chinese male counterparts.

This result was in accordance with the study of Campbell and Shaw (1994, cited in Campbell, 1999), which revealed that students of different genders exhibited no differences in their levels of anxiety in the language classroom. On the contrary, the results of this study also showed a parallel with a study carried out by Alquhtani (2019) in the Saudi EFL context. He found that male students are more anxious about learning a foreign language than female students. However, this finding was not consistent with a study of Yiamsawat (2004) in that the gender factor significantly affected the students' levels of anxiety in two aspects: speaking and writing. His study proved that female students demonstrated a higher level of English language anxiety than male students. In a similar study, Ozturk and Grubuz (2013) indicated that the female students become more anxious than male students while speaking English in the classroom.

Body of Knowledge

The research findings revealed that the Chinese students' levels of anxiety in the Thai language classroom at Dhurakij Pundit University overall and in terms of each aspect were at a moderate level, with the highest ranking for reading anxiety and writing anxiety; the Chinese male students did not significantly demonstrate levels of anxiety in the Thai language classroom different from the Chinese female students. However, the Chinese male students had a higher level of Thai language anxiety than the Chinese female students for almost all of the components, except for reading anxiety. In order to resolve such problems, teachers should not give preferential treatment to a particular gender in the classroom; rather, they should carefully monitor the males in order to reduce their anxiety. Moreover, teachers should use different teaching techniques in order to help alleviate students' pressure and so that they can become more confident in using Thai as a foreign language. Creating a relaxing classroom environment, enhancing students' self-esteem and confidence, and providing classroom activities are also practical methods that teachers can use to minimize Thai language classroom anxiety and help the Chinese students achieve their Thai language learning.

References

- Aguila, K. B., & Harjanto, I. (2016). *Foreign language anxiety and its impacts on students' speaking competency*. Anima Indonesian Psychological Journal, 32(1), 29-40.
- Alqahtani, S. (2019). *The impact of language anxiety on EFL learners' proficiency: Case study of University of Jeddah*. Adalya Journal, 8(12), 844-864.
- Campbell, C. M. (1999). *Language anxiety in men and women: Dealing with gender difference in the language classroom*. In D. J. Young (Ed.), *Affect in Foreign Language and Second Language Learning: A Practical Guide to Creating a Low-Anxiety Classroom Atmosphere* (pp.191-215). Tennessee: The McGraw-Hill Companies.
- Campbell, C., & Shaw, V. (1994). *Language anxiety and gender differences in adult second language learner: Exploring the relationship*. In C. Klee (Ed.), *Faces in A Crowd: The Individual Learner in Multisection Courses*. Boston: Heinle & Heinle.
- Crookall, D., & Oxford, R. (1991). *Dealing with anxiety: Some practical activities for language learners and teacher trainees*. In E. K. Horwitz, & D. J. Young (Eds.), *Language Anxiety: From Theory and Research to Classroom Implications* (pp.141-150). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.
- Daly, J. A., & Miller, M. C. (1975) *The empirical development of an instrument to measure writing apprehension*. Research in The Teaching of English. 9, 242-249.
- Gregersen, T., & Horwitz, E. K. (2002). *Language learning and perfectionism: Anxious and non-anxious learners' reactions to their own oral performance*. Modern Language Journal, 86, 562-570.
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). *Foreign language classroom anxiety*. Modern Language Journal, 70, 125-132.
- Hosenfeld, C. (1977). *A preliminary investigation of the strategies of successful and non-successful readers*. System, 5, 110-123.
- Huwari, I., & Hashima, N. (2011). *Writing apprehension in English among Jordanian postgraduate students in UUM*. Academic Research International Journal, 1(2), 190-198.
- Kang, S. et al. (2019). *Influencing factors of cross-cultural adaptation process of Chinese students studying in the upper northern Thai universities*. Mediterranean Journal of Social Sciences, 10(1), 65-74.
- Lee, J. F. (1999). *Clashes in L2 reading: Research versus practice and readers' misconceptions*. In D. J. Young (Ed.), *Affect in Foreign Language and Second Language Learning: A Practical Guide to Creating a Low-Anxiety Classroom Atmosphere* (pp.49-63). Tennessee: The McGraw-Hill Companies.
- MacIntyre, P. D., & Gardner, R. C. (1994, June). *The subtle effects of language anxiety on cognitive processing in the second language*. Language Learning, 44(2), 283-305.
- Marketeer. (2019). *Foreign student: Opportunity to private university*. Marketeer Online. Retrieved August 11, 2021, from <https://marketeeronline.co/archives/128077>

- Onwuegbuzie, A. J., Bailey, P., & Daley, C. E. (2000, March). *The validation of three scales measuring anxiety at different stages of the foreign language learning process: The input anxiety scale, the processing anxiety scale, and the output anxiety scale*. *Language Learning*, 50(1), 87-117.
- Ozturk, G., & Gurbuz, N. (2013). *The impact of gender on foreign language speaking anxiety and motivation*. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 70, 654-665.
- Rankin-Brown, M. (2006). *Addressing writing apprehension in adult English language learners*. *Proceedings of the CATESOL state conference*.
- Saito, Y., Garza, T. J., & Horwitz, E. K. (1999). *Foreign language reading anxiety*. *The Modern Language Journal*, 83(2), 202-218.
- Tanveer, M. (2007). *Investigation of the factors that cause language anxiety for ESL/EFL learners in learning speaking skills and the influence it casts on communication in the target language*. *Academia*, 64, 1-92.
- Thamvaja, W. (2018). *A study of problems in Thai speech of Chinese students, Huachiew Chalermprakiet University*. *Liberal Arts Review*, 13(26), 28-38.
- Yiamsawat, T. (2004). *High school students' level of anxiety in the English language classroom* (Master's Thesis). Bangkok: Thammasat University.
- Yiamsawat, T. (2016). *English language classroom anxiety: Components, effects, and solution*. *Suthiparithat Journal*, 30(95), 1-12.

ปีการศึกษา 2561 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
THE EVALUATION OF THE BACHELOR OF NURSING CURRICULUM
REVISED EDITION 2018, FACULTY OF NURSING CHAIYAPHUM
RAJABHAT UNIVERSITY

¹จิรัชญา เหล่าคมพุดตาจารย์, ²ปาริชาติ ญาตินิยม, ³ณัฐพล พลเทพ,
และ ⁴สุธาภินันท์ พรเลิศวิกุล

¹Jiratchaya Laokhompruttajan, ²Parichat Yatniyom,
³Nattaphon Pontheap and ⁴Sutapinun Pornlerttaveekun

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand.

¹jungera2520@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง ปีการศึกษา 2561 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ แหล่งข้อมูล คือ ผู้บริหาร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์พยาบาล 32 คน เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน 8 คน นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 186 คน บัณฑิต 208 คน ผู้ใช้บัณฑิต 60 คน และผู้รับบริการ 186 คน รวมทั้งสิ้น 680 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน มีค่า IOC ระหว่าง .60-1.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ระหว่าง .85-.93 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยการประเมินหลักสูตรโดย

¹ อาจารย์, ดร. สาขาวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² อาจารย์, ดร. สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ อาจารย์, สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

⁴ อาจารย์, สาขาวิชาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ และการถ่ายทอดความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= .67); $\bar{X} = 4.30$, S.D.= .70; $\bar{X} = 3.97$, S.D.= .67; $\bar{X} = 4.12$, S.D.= .65; $\bar{X} = 4.09$, S.D.= .85; $\bar{X} = 4.04$, S.D.= .71; $\bar{X} = 4.04$, S.D.= .73; $\bar{X} = 3.76$, S.D.= .72 ตามลำดับ) และด้านความยั่งยืน อยู่ในระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.52$, S.D.= .34) สรุปผลการศึกษา: ผลการประเมินหลักสูตรโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ (1) โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตร ควรสามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของคณะพยาบาลศาสตร์ที่ชัดเจน (2) ห้องปฏิบัติการพยาบาล ควรมีบรรยากาศการเรียนรู้เสมือนจริง มีโสตทัศนูปกรณ์ในห้องเรียนที่มีคุณภาพและมีห้องเรียนกลุ่มย่อยที่เพียงพอ (3) การจัดการเรียนการสอน ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในสภาพปัจจุบันการประเมินผลและการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษา (4) การส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษและทักษะศตวรรษที่ 21 ที่มีคุณภาพ และ (5) ส่งเสริมอาจารย์ให้มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกและตำแหน่งทางวิชาการ

คำสำคัญ : การประเมินหลักสูตร; หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

Abstract

The purposes of this research were to; evaluate the bachelor of nursing curriculum revised edition 2018, Faculty of Nursing, Chaiyaphum Rajabhat University. There are 680 participants in this study, including 32 administrators, curriculum instructor information and nursing instructors, 8 teaching support personnel, 240 nursing students in grades 1-4, 208 nursing graduates, 60 stakeholders and 186 customer service. The research instruments were interview forms for administrators and customer service, and questionnaires for curriculum instructor information, nursing instructors, teaching support personnel, nursing students, nursing graduates, stakeholders and customer service. All instruments were approved by 5 experts which IOC 0.60 - 1.00 and reliability were .85 - .93 respectively. Data analysis was performed by mean, standard deviation and content analysis. The results revealed that mean score of the overview of evaluation of the bachelor and each aspect including context, input, process, output, impact, effectiveness and transportability was a high level ($\bar{X} = 4.13$, S.D.=

.67; $\bar{X}$ = 4.30, S.D.= .70; $\bar{X}$ = 3.97, S.D.= .67; $\bar{X}$ = 4.12, S.D.= .65; $\bar{X}$ = 4.09, S.D.= .85; $\bar{X}$ = 4.04, S.D.= .71; $\bar{X}$ = 4.04, S.D.= .73; $\bar{X}$ = 3.76, S.D.= .72) and sustainability were appropriate at the very high level ($\bar{X}$ = 4.13, S.D.= .34). The suggestion for the curriculum were as follow: 1) The curriculum structure and content of the curriculum were able to clearly identify the identity of the faculty of nursing. 2) The nursing laboratory should have a virtual learning environment, the quality audiovisual in the classroom and should have enough classroom in small group. 3) The teaching and learning management system should be consistent with the changes in current social conditions, assessment and student feedback. 4) The promoting quality english language skills and the 21st century skills. And 5) the promoting teachers to have doctoral qualifications and academic positions.

Keywords : curriculum evaluation; bachelor of nursing science program

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยให้มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา¹ สอดคล้องกับประกาศ คณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่องแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2552 ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษา มีการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่กำหนดและมุ่งเน้นการพัฒนาอาจารย์ทั้ง ทางด้านวิชาการ การวิจัย รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย การจัดสรรทรัพยากรสนับสนุน การเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเพียงพอ มีระบบการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมมาตรฐาน ผลการเรียนรู้ อย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ สติปัญญา ทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพและกระทำอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยทุก 5 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552)

สำหรับสาขาพยาบาลศาสตร์ ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิ ระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ.2552 ที่กำหนดคุณภาพบัณฑิตครอบคลุมมาตรฐานผล

การเรียนรู้ อย่างน้อย 6 ด้าน โดยเพิ่มด้านทักษะปฏิบัติทางวิชาชีพ³ และกำหนดให้สถาบันการศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นด้านการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ มีการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อคุณภาพหลักสูตรและเมื่อครบรอบหลักสูตรจะต้องมีการประเมินเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการหลักสูตรในภาพรวม เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2564)

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นสถาบันการศึกษา ที่มีพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านสุขภาพชุมชน โดยบูรณาการด้านการวิจัย นวัตกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2549 และใช้หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2561 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งครบวงจรรอบในการประเมินหลักสูตร ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการประเมินหลักสูตรขึ้น ตามแนวคิดของ Stufflebeam ที่มีชื่อว่า CIPP model ประกอบด้วย ด้านบริบท (context evaluation: C) ด้านปัจจัยนำเข้า (inputs evaluation: I) ด้านกระบวนการ (process evaluation: P) และด้านผลผลิต (products evaluation: P) ต่อมาได้ปรับขยายรูปแบบการประเมิน CIPP โดยปรับขยายการประเมินผลผลิต ออกเป็นการประเมินผลกระทบ (impact evaluation: I) การประเมินประสิทธิผล (effectiveness evaluation: E) การประเมินความยั่งยืน (sustainability evaluation: S) และการประเมินการถ่ายทอดความรู้ (transportability evaluation: T) รวมทั้งการนำกรอบการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสภาการพยาบาล มาใช้ในการประเมินร่วมด้วย ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิที่มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2561 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้วยรูปแบบการประเมิน CIPPIEST ประกอบด้วย การประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืนและการถ่ายทอดความรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง ปีการศึกษา 2561 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูลด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ (1) ผู้บริหาร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์พยาบาล จำนวน 32 คน (2) นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2563 ประชากรรวม 300 คน กำหนด กลุ่มตัวอย่าง จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan ได้ 169 คน โดยเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีก 10% เพื่อป้องกันการสูญหายระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมกลุ่มตัวอย่าง 186 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการแบ่งชั้นตามสัดส่วนและสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน ได้จำนวนนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 จำนวน 38, 46, 43 และ 59 คน ตามลำดับ (3) เจ้าหน้าที่สายสนับสนุน จำนวน 8 คน (4) บัณฑิตพยาบาลที่สำเร็จการศึกษา ในปีการศึกษา 2559-2562 ประชากรรวม 371 คน (คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. 2561)

กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ได้ 189 คน โดยเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีก 10% เพื่อป้องกันการสูญหายระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมกลุ่มตัวอย่าง 208 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการแบ่งชั้นตามสัดส่วนและการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก แบบไม่ใส่คืน ได้จำนวนบัณฑิตพยาบาล ปีการศึกษา 2559, 2560, 2561 และ 2562 จำนวน 53, 43, 54 และ 58 คน ตามลำดับ (5) ผู้ใช้บัณฑิต จากสถานประกอบการต่าง ๆ ได้แก่ โรงพยาบาลประจำจังหวัด 3 แห่ง โรงพยาบาลประจำอำเภอ 3 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 3 แห่งและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่ง แห่งละ 5 คน จำนวนรวม 60 คน และ (6) กลุ่มผู้รับบริการ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง คือ เป็นผู้รับบริการที่ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 2 วัน จากนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2-4 จำนวนเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 186 คน

เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ความร่วมมือในการวิจัย ได้ลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมวิจัย ส่วนเกณฑ์การคัดออก คือ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถเข้าร่วมการให้ข้อมูลได้ตลอดการดำเนินการวิจัย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินหลักสูตร CIPPIEST Model ของ Stufflebeam,D.L. (2007) ประกอบด้วย (1) ด้านบริบท (2) ด้านปัจจัยนำเข้า (3) ด้านกระบวนการ (4) ด้านผลผลิต (5) ด้านผลกระทบ (6) ด้านประสิทธิผล (7) ด้านความยั่งยืน และ (8) ด้านการถ่ายทอดความรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหาร ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปและประเด็นในการสัมภาษณ์ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน การถ่ายทอดความรู้ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และ (2) แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้รับบริการ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปและประเด็นในการสัมภาษณ์ด้านผลผลิต และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2 แบบสอบถาม จำนวน 6 ชุด ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปและประเด็นในการสัมภาษณ์ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน การถ่ายทอดความรู้ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (2) แบบสัมภาษณ์สำหรับอาจารย์พยาบาล ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปและประเด็นในการสัมภาษณ์ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน การถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (3) แบบสอบถามสำหรับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1-4 ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ความยั่งยืน การถ่ายทอดส่งต่อและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (4) แบบสอบถามสำหรับบัณฑิตพยาบาล ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป การประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน การถ่ายทอดส่งต่อและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (5) แบบสอบถามสำหรับเจ้าหน้าที่สายสนับสนุน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป การประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ความยั่งยืน การถ่ายทอดส่งต่อและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และ (6) แบบสอบถามสำหรับผู้ใช้บัณฑิต ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ผลผลิต ผลกระทบ ความยั่งยืน การถ่ายทอดส่งต่อและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อการประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง ปีการศึกษา 2561 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด (Open-end Questions) ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่และลำดับคำตอบเพื่อนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ปรับปรุง พ.ศ.2561) จากการวิเคราะห์ผลคำให้สัมภาษณ์และแบบสอบถามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 8 กลุ่ม ในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืนและการถ่ายทอดส่งต่อ สรุปผลการวิจัย ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยคะแนนด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืนและการถ่ายทอดส่งต่อตามความคิดเห็นของทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ต่อหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ปรับปรุง พ.ศ. 2561)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	SD.	
ด้านบริบท	4.30	.70	มาก
1) ปรัชญาหลักสูตร	4.33	.71	มาก
2) วัตถุประสงค์หลักสูตร	4.26	.69	มาก
3) โครงสร้างหลักสูตร	4.32	.70	มาก
4) เนื้อหาสาระของรายวิชาในหลักสูตร	4.27	.68	มาก
5) ความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม	4.34	.72	มาก
ด้านปัจจัยนำเข้า	3.97	.67	มาก
1) คุณลักษณะของนักศึกษา	4.04	.69	มาก
2) คุณลักษณะของอาจารย์	4.36	.60	มาก
3) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	3.50	.73	ปานกลาง
ด้านกระบวนการ	4.12	.65	มาก
1) การบริหารหลักสูตร	4.00	.75	มาก
2) การจัดการเรียนการสอน			
- ภาคทฤษฎี	4.12	.64	มาก
- ภาคปฏิบัติ/ทดลอง	4.22	.59	มาก
3) กระบวนการให้คำปรึกษา	4.14	.63	มาก
4) การวัดและประเมินผล	4.10	.62	มาก
ด้านผลผลิต	4.09	.85	มาก
1) คุณภาพของบัณฑิตตามมาตรฐานผลการเรียนรู้	3.89	.93	มาก
2) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์	3.99	.88	มาก

3) ความพึงพอใจของผู้รับบริการ	4.38	.75	มาก
รายการประเมิน	ความคิดเห็น		การแปลความหมาย
	$\bar{X}$	SD.	
ด้านผลกระทบ	4.04	.71	มาก
1) การนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานพยาบาลในหน่วยงานต้นสังกัด	4.14	.65	มาก
2) การยอมรับจากพยาบาลในหน่วยงานและผู้รับบริการ	3.99	.74	มาก
3) การผลิตและเผยแพร่คู่มือปฏิบัติงาน งานวิจัยหรือนวัตกรรม	3.98	.73	มาก
ด้านประสิทธิผล	4.04	.73	มาก
1) ความมั่นใจในสมรรถนะของพยาบาล	4.04	.68	มาก
2) องค์ความรู้ด้านการพยาบาลผู้ป่วยระบบต่าง ๆ	4.09	.77	มาก
3) การบริหารจัดการทางการพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหาเบื้องต้น	4.00	.75	มาก
ด้านความยั่งยืน	4.52	.34	มากที่สุด
1) การพัฒนางานตามสมรรถนะการพยาบาลเฉพาะทาง	4.48	.37	มาก
2) การประยุกต์ใช้องค์ความรู้กับสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาล	4.49	.36	มาก
3) ความรักและความศรัทธาในวิชาชีพ	4.59	.29	มากที่สุด
ด้านการถ่ายทอดความรู้	3.76	.72	มาก
1) การเป็นวิทยากรหรือเป็นที่ปรึกษาเบื้องต้นด้านการพยาบาลผู้ป่วยให้กับทีมสุขภาพและผู้รับบริการ	3.77	.74	มาก
2) การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลใหม่ๆ กับพยาบาลในหน่วยงานและนอกหน่วยงาน	3.75	.71	มาก
ภาพรวม	4.13	.67	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมของการประเมิน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความคิดเห็นว่าหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .67) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน มีรายละเอียด และข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ดังนี้ (1) ด้านบริบท ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.70) โดยมีความเห็นว่า ควรจัดเรียงรายวิชา ต่างๆ ในหลักสูตรให้มีความ เหมาะสม บูรณาการรายวิชาต่างๆ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา เพิ่มรายวิชาที่มีการ เปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมในปัจจุบัน กำหนดสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาลในแต่ละชั้นปีให้ สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยยึดผลลัพธ์เป็นสำคัญ (outcome-based education: OBE) และหลักสูตรที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ของคณะพยาบาลศาสตร์ (2) ด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .67) ยกเว้นด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีความ เหมาะสมภาพรวม ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = .73) โดยมีความเห็นว่า ควรมีระบบการ ประเมินความมุ่งมั่นในการเข้าเรียนสาขาพยาบาลศาสตร์เพื่อช่วยลดปัญหาการลาออกกลางคัน ปรับปรุงห้องเรียนให้ทันสมัย เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา ปรับปรุงห้องปฏิบัติการพยาบาลให้มี บรรยากาศการเรียนรู้เสมือนจริง มีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ มีห้องประชุมกลุ่มย่อยเพื่อการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมและสนับสนุนอาจารย์ให้มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกและ การเข้าสู่ ตำแหน่งทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ (3) ด้านกระบวนการ ในภาพรวมและรายข้อ มีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .65) โดยมีความเห็นว่า ควรปรับเนื้อหาในรายวิชาให้ ทันสมัย เช่นโรคอุบัติใหม่ ต่าง ๆ ฝึกปฏิบัติทักษะการพยาบาลในสถานการณ์จำลองเสมือนจริงและ การทดสอบก่อนการขึ้นฝึกภาคปฏิบัติจริงเพื่อให้นักศึกษาเกิดมั่นใจ ในการดูแลผู้รับบริการ ส่งเสริม ทักษะภาษาอังกฤษและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พัฒนาเครื่องมือในการประเมินในรายวิชาต่าง ๆ ให้เป็นเครื่องมือกลางที่สามารถนำมาใช้ประเมินได้ในทุกรายวิชา ปรับปรุงแบบประเมินการฝึก ภาคปฏิบัติให้กระชับและง่ายต่อการนำไปใช้ (4) ด้านผลผลิต ในภาพรวมและรายข้อ มีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .85) โดยมีความเห็นว่า นักศึกษาและบัณฑิต มีความ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีกิริยามารยาทที่ดี สามารถนำความรู้พื้นฐานทางวิชาชีพมา ประยุกต์ใช้ปฏิบัติการพยาบาลได้ สามารถแก้ไขปัญหาผู้ป่วยที่ไม่ซับซ้อนได้ มีสัมพันธภาพที่ดีกับ ผู้รับบริการ ญาติและทีมสุขภาพปรับตัวในการฝึกปฏิบัติงานได้ดี ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการ สืบค้นข้อมูลหรือนำเสนองานได้และผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการรับบริการ โดยพัฒนาทักษะ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ภาวะผู้นำ ทักษะการพูด ฟัง อ่านและเขียนภาษาอังกฤษที่มี ประสิทธิภาพ (5) ด้านผลกระทบ ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .71) โดยมีความเห็นว่า บัณฑิตมีความมั่นใจในองค์ความรู้และสามารถนำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัย มีผลงานทางวิชาการต่าง ๆ

และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและสังคม (6) ด้านประสิทธิผล ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = .73) โดยมีความเห็นว่า บัณฑิตควรมีความมั่นใจในองค์ความรู้ทางการพยาบาลผู้ป่วยในระบบต่าง ๆ และสามารถพัฒนางานด้านวิชาการหรือการวิจัยจนเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชนได้ (7) ด้านความยั่งยืน ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = .34) โดยมีความเห็นว่า บัณฑิตควรนำองค์ความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการพัฒนางานสำหรับการพยาบาลเฉพาะทางในหน่วยงานได้อย่างมีคุณภาพ และ (8) ด้านการถ่ายทอดความรู้ ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.76$, S.D. = .72) โดยมีความเห็นว่า บัณฑิตควรประยุกต์และเชื่อมโยงความรู้สู่การพัฒนา แนวปฏิบัติหรือนวัตกรรมทางการพยาบาลเพื่อพัฒนาการทำงานให้มีคุณภาพ รวมทั้งสามารถเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปผลได้ดังนี้

ผลการประเมินหลักสูตร ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) มีการวางแผน การบริหารจัดการ หลักสูตรอย่างเป็นระบบ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน จึงส่งผลให้การดำเนินงานของหลักสูตรโดยรวมมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Peter F. Oliva (2001) ที่กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรถือเป็นการบริหารหลักสูตร การสร้างความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตร การพัฒนาบุคลากร การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราวรรณ กล่อมเมฆและเจตนา วงษาสูง (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์มขชั้น มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก พบว่า การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตโดยรวม มีความเหมาะสม ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีการบริหารจัดการที่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของคณะ สถาบัน ตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ

1. ด้านบริบท ในภาพรวมและรายข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตร มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนโดยยึดตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสภาการพยาบาล มีการกำหนดรูปแบบและ

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Daniel L. Stufflebeam (2007) ที่กล่าวว่า การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ในการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของอนัญญา คูอาริยะกุลและคณะ (2560) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2555 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนุตรดิตถ์ พบว่า คณะกรรมการวิชาการ อาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านบริบทโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.33, 4.48, 4.12$; $SD = .31, .57, .46$ ตามลำดับ) โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในการผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเป็นองค์รวมแก่ผู้รับบริการทุกช่วงวัย ทุกภาวะสุขภาพ ทุกระดับของสถานบริการสุขภาพ ภายใต้กฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพ

2. ด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมและรายข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติและระบบการคัดเลือกนักศึกษาที่ชัดเจนและหลากหลาย จึงทำให้ได้นักศึกษาที่มีความพร้อมต่อการเรียนหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ รวมทั้งอาจารย์พยาบาล มีความมุ่งมั่น ตั้งใจและทุ่มเทให้การสอนและการนิเทศ แม้ว่าจะมีภาระงานที่มากและต้องปฏิบัติพันธกิจอื่นร่วมด้วย ในส่วนสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมภาพรวมในระดับปานกลาง เนื่องจาก คณะพยาบาลศาสตร์อยู่ในระหว่างการปรับปรุงห้องเรียนและห้องปฏิบัติการพยาบาลเสมือนจริงในทุกรายวิชา รวมถึงห้องประชุมกลุ่มย่อยที่พร้อมใช้งาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Taba (1960) ที่กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า ควรครอบคลุมคุณภาพของผู้บริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอน รวมถึงสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่เพียงพอและพร้อมใช้งาน สอดคล้องกับงานวิจัยของบังอรฤทธิ์อุดม (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555 วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ พบว่า ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.03$, $S.D. = .69$) แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ส่วนด้าน สิ่งสนับสนุน การจัดการเรียนการสอน มีประเด็นที่ควรปรับปรุง คือ จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ระบบอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียรและล่าช้า และห้องปฏิบัติการพยาบาลเสมือนจริง

3. ด้านกระบวนการ ในภาพรวมและรายข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนด้านการวัดและประเมินผล ส่วนใหญ่เป็นการทำแบบทดสอบและอาจจะไม่ได้ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียน ในทุกรายวิชา โดยผลจากการวิจัยจะนำไปสู่การปรับปรุงการวัดประเมินผลและการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Peter F. Oliva (2001) ที่กล่าวว่า การประเมินด้านกระบวนการเป็นการกำหนดกิจกรรมการเรียน การสอน สื่อการเรียนการสอนและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร พูนชัยและคณะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2555) ของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีระบบและกลไกการบริหารหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้กลยุทธ์การสอนที่หลากหลาย เช่น การสอนโดยเน้นปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้จากตัวแบบ บทบาทสมมติ กรณีศึกษา การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ทั้งการเรียนรู้ในชั้นเรียน แห่หลังฝึกและชุมชน การเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ การทำโครงการบริการวิชาการแก่สังคมและกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับอาจารย์

4. ด้านผลผลิต ในภาพรวมและรายข้อมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักศึกษาและบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรนี้ ได้รับการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดองค์ความรู้ทางการพยาบาล ร่วมกับมีกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในหลักสูตร ส่งผลให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552) ที่กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรด้านผลผลิตทำให้ทราบถึงคุณภาพของผู้เรียนและบัณฑิตว่ามีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของปฐมพรโพธิ์ถาวรและคณะ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2559) พบว่า การประเมินด้านผลผลิตอยู่ในระดับดีมาก ($M = 4.27$, $SD = .52$) โดยนักศึกษามีความรู้ มีจิตบริการ และพฤติกรรมการบริการที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ

5. ด้านผลกระทบ ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาผู้เรียนตามกรอบมาตรฐาน มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จึงทำให้บัณฑิตเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของรัตนะ บัวสนธ์ (2555) ที่กล่าวว่า การประเมินผลกระทบ เป็นการประเมิน

กิจกรรมหรือผลที่เกิดจากการเรียนและการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานจนเกิดประโยชน์และได้รับยอมรับจากสังคมหรือชุมชน

6. ด้านประสิทธิผล ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินงานของหลักสูตรด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดระยะเวลา 4 ปี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะทางการพยาบาลในการประกอบอาชีพได้ ทำให้บัณฑิตเกิดความมั่นใจและสามารถปรับตัวในการทำงาน ซึ่งแสดงถึงผลสำเร็จของหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดของ Stufflebeam and Coryn (2014) ที่กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผล เป็นการประเมินที่มุ่งตอบคำถามว่าผลผลิตและผลกระทบเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร ทองสอดแสงและคณะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า การประเมินด้านประสิทธิผล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยบัณฑิตส่วนใหญ่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพและได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน

7. ด้านความยั่งยืน ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอด ตามผลการประเมินจากผู้เรียนและแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ รวมถึงสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงทำให้ทิศทางของ การประเมินมีแนวโน้มที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลี้ยง ทุมทอง (2553) ที่กล่าวว่า การประเมินความยั่งยืนของหลักสูตรช่วยในการสรุปผลคุณภาพของหลักสูตรว่าบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และความต้องการของสังคมเพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของทิพย์ทัศน์ ชินตาปัญญากุลและสุวิทย์ เพียรเพชรเลิศ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพสมรรถนะพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาใหม่ ภายใต้ระบบพี่เลี้ยงด้วยรูปแบบการประเมิน CIPPIEST พบว่า การประเมินด้านความยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.63$, $\sigma = 0.78$) โดยพยาบาลจบใหม่มีทักษะการปฏิบัติการพยาบาลขั้นพื้นฐาน มีพัฒนาการด้านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศทางการแพทย์ที่สูงขึ้น หลังปฏิบัติงานได้ 6 เดือน และควรได้รับการส่งเสริมความสามารถในการพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหาาระบบต่าง ๆ เบื้องต้นได้อย่างเป็นองค์รวม

8. ด้านการถ่ายทอดความรู้ ในภาพรวมและรายข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรสามารถส่งเสริมผู้เรียนด้านการถ่ายทอดความรู้หรือขยายองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นในหลากหลายรูปแบบ เช่น การสอนสุขศึกษา การสนทนากลุ่มและการทำกิจกรรมบริการวิชาการร่วมกับอาจารย์ จึงทำให้สามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการสอนผู้ป่วยหรือญาติได้ รวมทั้งสามารถแลกเปลี่ยนประเด็นความรู้ระหว่างทีมสุขภาพเบื้องต้นได้ สอดคล้องกับ

แนวคิดของประวัตร วรชิตและคณะ (2556) ที่กล่าวว่า การประเมินการถ่ายโยงความรู้เป็นการสะท้อนความสามารถของกลุ่มเป้าหมายที่สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากโครงการไปใช้หรือประยุกต์ให้เกิดประสิทธิผล

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ

1 ด้านการบริหาร ได้ทราบแนวทางการจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการพยาบาลเสมือนจริง ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมทักษะภาษาอังกฤษให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเสริมอาจารย์ให้มีคุณวุฒิปริญญาเอกและเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการตามเกณฑ์

2. ด้านอาจารย์พยาบาล ได้ทราบแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย จากสถานการณ์เสมือนจริงก่อนฝึกปฏิบัติงาน พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และทักษะด้านภาษาอังกฤษ

3. ด้านนักศึกษาพยาบาล ควรมีการวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองและฝึกทักษะการปฏิบัติการพยาบาลจากหุ่นจำลอง เพื่อให้เกิดความชำนาญและความมั่นใจก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *กรอบมาตรฐาน*

คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ,

_____. (2552). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์*. เข้าถึงเมื่อ 13 สิงหาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก

www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews6/nurse_R.pdf

กนกพร ทองสอดแสง, อรุณ วงศ์วัฒนาเสถียรและสุภาพร กุลธินี. (2560). *การประเมิน*

หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. (2561). *หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ปีการศึกษา 2561*. ชัยภูมิ: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- จิราวรรณ กล่อมเมฆ, จันทนา หล่อตระกูล, เพชรรัตน์ เอี่ยมละออและเจตนา วงษาสูง. (2564). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) คณะพยาบาลศาสตร์มีขันธ์ มหาวิทยาลัยนานาชาติเอเชีย-แปซิฟิก. วารสารการพยาบาลและสุขภาพ สสอท 2564; 3(1):16-31.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ . (2552). 80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ทีปทัศน์ ชินตาปัญญากุลและสุรวีร์ เพียรเพชรเลิศ. (2560). การประเมินโครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพสมรรถนะพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาใหม่ ภายใต้ระบบพี่เลี้ยงด้วยรูปแบบการประเมิน CIPPIEST. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย 2560; 9(1): 358-371.
- บังอร ฤทธิ์อุดม. (2560). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555 วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ. วารสารพยาบาลทหารบก 2560; 18(2): 203-211.
- บุญเลี้ยง ทมทอง. (2553). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐมพรโพธิ์ถาวร, ชรินทร์น์ บุญนวลและธนพร สายวาริ. (2565). การประเมินหลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559). วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและวิทยาลัยการสาธารณสุขสุภาคใต้, 2565; 9(1):199-212.
- ประภัสสร วงษ์ดี, รัตนะ บัวสนธ์ และเอี่ยมพร หลินเจริญ.(2556). การประเมินโครงการตามแนวของ CIPPIEST Model. วารสารครุสาร 2556; 3(1): 84-90.
- ศิริพร พูนชัย, บุศย์รินทร์ อารยะธนิติกุล, อมราภรณ์ หมีปาน, อภิญญา อินทรรัตน์, พัชรภรณ์ อุ่นเต๊ะ อายุพร, ประสิทธิ์เวชชากรและสรินทร เชี่ยวโสธร.(2560). การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2555) ของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก. วารสารพยาบาลทหารบก 2560; 20(2): 380-389.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2555). รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIEST มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย 2555; 5(2): 7-21.

- อนัญญา คูอาริยะกุล, ศศิธร ชิดน้ายี, อุดลย์ วุฒิจูรีพันธ์, มณฑา อุดมเลิศ, ภราดร ล้อธรรม
มาและจิราพร ศรีพลากิจ. (2555). *การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต
หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2555* วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีอุตรดิตถ์.วารสารวิทยาลัย
พยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ 2560; 9(1): 44-58.
- Peter F. Oliva. (2001). *Developing the Curriculum (5thed.)*. New York: Longman,
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970).*Determining Sample Size for Research
Activities*. Educational and Psychological Measurement 1970; 30(3):
607-610.
- Stufflebeam, D. L., & Coryn, C. L. S. (2014). *Evaluation: Theory, models and
applications (2nd eds.)*. San Francisco: Jossey-Bass,
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum development: theory and practice*. New York:
Brace & World,

ประสบการณ์การจัดการตนเองของผู้ป่วยที่ควบคุมระดับความดัน
โลหิตสูงได้ดีในชุมชนดงห้องแห่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
SELF-MANAGEMENT EXPERIENCE OF PATIENTS WITH GOOD
CONTROL OF HYPERTENSION IN DONGHONG COMMUNITY MUANG
DISTRICT, UBON RATCHATHANI PROVINCE

¹อรุณศรี ผลเพิ่ม และ ²จุฑามาส ชมผา

¹Arunsri Pholperm and ²Chuthamas Chompha

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

Boromrajonnani College of Nuring Sanpasitiprasong

¹arunsri@bcnsp.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมระดับความดันโลหิตได้ ในชุมชนดงห้องแห่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในมุมมองของผู้ป่วยโรคโรคความดันโลหิตสูงต่อการจัดการตนเอง เพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ควบคุมระดับความดันโลหิตได้ จากการคัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 10 คนเครื่องมือที่ใช้คือข้อคำถามสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมระดับความดันโลหิตได้มีการบูรณาการตนเองเข้ากับชีวิตประจำวัน มีการรับรู้ที่ดี สามารถประเมินอาการเจ็บป่วยของตนเองได้และมีการปรับพฤติกรรมด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย มีวินัยในการดูแลสุขภาพ รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียด และมีวิธีการลดความเครียดทำให้สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้

คำสำคัญ : การจัดการตนเอง; โรคความดันโลหิตสูง; การควบคุมระดับความดันโลหิต

¹ อาจารย์, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

The purposes of this research were to; investigate the self-care behavior of hypertension patients, who are able to maintain their blood pressure, from Dong Hong Hae, Meuang District, Ubon Ratchathani province. According to this concern, we examined the hypertension patients' perspective towards self-care behavior to maintain blood pressure in average level. The sample group consisted of 10 patients, selected through purposive sampling. The research instrument used in collecting the data was a interview questions. The data were analyzed using content analysis. The research findings indicated that self-management behaviors of hypertensive patients with controlling their blood pressure were integrated into their daily lives. The participants have a good perception, being able to assess their own illness, and adjusting consumption behavior, exercising, disciplining in self-care, realizing causes of depression, and having depression relief methods to maintain blood pressure level.

Keywords : Self-care.; hypertension; to maintain blood pressure level

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร มีการเชื่อมโยงสื่อสารถึงกันอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว จะอยู่แห่งใดก็สามารถรับรู้ เข้าถึง หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ทำให้มีความเจริญทุกๆ มิติ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี การสื่อสารและคมนาคมที่ทันสมัย ผลจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยี-สารสนเทศทำให้แต่ละประเทศมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นจากการเชื่อมด้วยข้อมูลข่าวสาร เกิดการเรียนรู้ และซึมซับทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่รู้ตัว มีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมจากประเทศที่พัฒนาแล้วก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก (Neo -Westernization) ทางด้านความคิด การแต่งกาย การบริโภคนิยม (ตรี บุญเจือ, 2561) ผลที่ตามมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของประชากรในประเทศต่างๆ สำหรับประเทศไทยนั้น ได้รับผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน เช่น ด้านวัฒนธรรมการรับประทานอาหาร ที่เคยประกอบอาหารรับประทานเองโดยเฉพาะอาหารมื้อเช้าและรับประทานอาหารพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัว แต่ด้วยวิถีชีวิตที่รีบเร่งได้เปลี่ยนเป็นการรับประทานอาหารนอกบ้าน รับประทานอาหารจานด่วน (fast food) ซื้ออาหารสำเร็จรูปตามร้านสะดวกซื้อ มาบริโภค เนื่องจากมีความสะดวกและรวดเร็ว (สุลัดดา พงษ์อุทธาและวาทีณี คุณเผือก, 2558 : 20) ด้านการทำงาน สถานประกอบการ หน่วยงานต่างๆ ได้นำเครื่องมือที่ทันสมัยมาสนับสนุนกระบวนการทำงานเพื่อช่วยทุ่นแรงทุ่นเวลาและทำให้เกิดผลงานหรือผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ

ก่อให้เกิดการใช้พลังงานในชีวิตประจำวันของบุคคลน้อยลงคือ มีกิจกรรมทางกาย (physical activity) ลดลงและเพิ่มพฤติกรรมนั่งนาน (sedentary behavior) มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้ยังกระทบต่อจิตใจทำให้เกิดความเครียดในการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดความทุกข์และความเดือดร้อนต่อครอบครัวติดตามมา ด้านสังคมมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่และใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในการพบปะสังสรรค์ การพักผ่อนคลายเครียดและทำให้เป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งในปัจจุบันได้ทำการสำรวจพบว่าการสูบบุหรี่ ร้อยละ 21.3 การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 36.2 (สำนักโรคไม่ติดต่อ, 2564 น.9)

โรคความดันโลหิตสูงเป็นปัญหาของสาธารณสุขระดับโลก ปัจจุบันพบมากในประเทศที่มีรายได้ต่ำ และปานกลาง (Danaei G et al. 2011 p.574) จากระบบรายงาน Health Data Center (HDC) (2565) ของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์พบว่าในปี พ.ศ. 2560-พ.ศ.2562 ประเทศไทยมีอัตราการป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14.9 ซึ่งประเทศไทยพบความชุกใกล้เคียงกับประเทศที่พัฒนาแล้ว จากข้อมูลสถิติของกรมควบคุมโรคสำนักโรคไม่ติดต่อในปี พ.ศ. 2559 มีผู้เสียชีวิตจากสาเหตุความดันโลหิตสูงเป็นจำนวน 7,930 คน สถานการณ์การเจ็บป่วยและเข้ารับการรักษาในสถานบริการสาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุขด้วยโรคความดันโลหิตสูงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2559 กับปี 2562 พบว่าอัตราผู้ป่วยในต่อประชาชนแสนคนด้วยโรคความดันโลหิตสูงเพิ่มจาก 2,008.92 (1,306,070 ราย) เป็น 2,388.84 (1,566,052 ราย) (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี, 2564)

ผลกระทบจากการเจ็บป่วยและเสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังทำให้สูญเสียทางเศรษฐกิจจำนวนมาก ในปี 2560 ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายในระบบบริการสุขภาพที่รัฐต้องจัดสรรและลงทุนในการรักษาพยาบาลค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อประชากร 3,128 บาทต่อคน คำนวณจากจำนวนประชากรกลางปี ค่าใช้จ่ายสูงกว่า 2 แสนล้านบาท (ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฎ์และคณะ, 2561) และในปี 2576 คาดว่าจะมีประชากรมากกว่า 14 ล้านคนที่ป่วยด้วยโรคในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเสียชีวิตมากกว่า 300,000 คน คิดเป็นมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจ 25.2 พันล้านบาทต่อปี (ByBLThttps, 2018) ด้วยเหตุนี้กระทรวงสาธารณสุขมีความตระหนักเห็นความสำคัญในปัญหาและประสงค์จะลดผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์เร่งการเสริมสร้างสุขภาพคนไทยเชิงรุก สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในระบบบริการสุขภาพและพัฒนาและสร้างกลไกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 โดยกำหนดตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับโรคความดันโลหิตสูงคือ ร้อยละของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมได้ดี (เป้าหมาย $\geq 60\%$) (กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2564) ได้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โดยมีนโยบายให้กระจายตัวชี้วัดจากส่วนกลางออกไปสู่

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและสถานบริการสาธารณสุขตามลำดับทั่วประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ 15,744.840 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 25 อำเภอ (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2564) มีสถานบริการสาธารณสุขทุกระดับรวมจำนวน 351 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขอุบลราชธานีได้นำนโยบายลงสู่การปฏิบัติและมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ปี 2564 สรุปรายงานผลการดำเนินงานพบว่าผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงสามารถควบคุมความดันโลหิตได้ดี ร้อยละ 71.28 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ มาจากความร่วมมือของทีมสุขภาพสหสาขาวิชาชีพในการส่งเสริมการควบคุมระดับความดันโลหิตสูงของผู้ป่วยจนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาข้อมูลและการปฏิบัติงานพบว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงห้องแห่ ตำบลปทุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นสถานบริการสุขภาพแห่งหนึ่งที่มีศักยภาพในการบริการดูแลสุขภาพ ปฏิบัติตามนโยบายอย่างเข้มแข็งใช้กลยุทธ์ด้านสาธารณสุขมูลฐานในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวมทั้งด้านกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ โดยได้จัดบริการคลินิกโรคเรื้อรังในสถานบริการ มีแพทย์มาให้บริการเชิงรุกจากโรงพยาบาลแม่ข่ายคือโรงพยาบาล 50 พรรษามหาวชิราลงกรณ์และเจ้าหน้าที่สาขาอื่นๆ มาให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวขณะเจ็บป่วย การป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้ป่วยที่มารับบริการ รวมทั้งการติดตามผู้ป่วยความดันโลหิตสูงให้มาตรวจตามนัดอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงสามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ 367 คน จากยอดผู้ป่วย 487 คน คิดเป็นร้อยละ 75.36 เป็นการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงได้ดีในระดับ 5 ตามตัวชี้วัด KPI Ranking ปีงบประมาณ 2564 ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงห้องแห่ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี, 2564)

จากประเด็นความสำเร็จในการควบคุมความดันโลหิตของผู้ป่วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงห้องแห่ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ดีโดยใช้แนวคิดพฤติกรรมจัดการตนเองของ Akhter (2010) มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้เป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถและความมุ่งมั่นของผู้ป่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพหรือรักษาพฤติกรรมที่เหมาะสม ประกอบด้วย 1) การบูรณาการด้วยตนเอง 2) การควบคุมตนเอง 3) การมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่สุขภาพ 4) การติดตามตนเอง และ 5) การปฏิบัติตามคำแนะนำ ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมจัดการตนเองผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในกลุ่มที่ควบคุมระดับความดันโลหิตไม่ได้ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมจัดการตนเองของผู้ป่วยให้สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมระดับความดันโลหิตได้

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา ประสพการณ์การจัดการตนเองของผู้ป่วยที่ควบคุมระดับความดันโลหิตสูงได้ดีในชุมชนดงห้องแห่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงทั้งเพศหญิงและเพศชายที่อาศัยอยู่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูงที่มีความดันเท่ากับหรือมากกว่า 140/90 มิลลิเมตรปรอท ระยะเวลา 1 ปี ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดงห้องแห่ ตำบลพุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีภูมิลำเนาและพักอาศัยอยู่ในเขต ตำบลพุม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป

กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คนเป็นผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่เข้าเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคความดันโลหิตสูงและควบคุมความดันได้ดี 2) ยินดี และสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในการวิจัย 3) เข้าใจภาษาไทยและตอบคำถามได้ (Dworkin. 2012 P.1319-1320) ซึ่งตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (Etikan et al, 2016 P. 1-2) และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดการจัดการตนเองของ Akhter N. (2010) มาเป็นแนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การบูรณาการตนเอง เป็นความสามารถของผู้ป่วยที่จะผสมผสานการดูแลสุขภาพให้เข้ากับการใช้ชีวิตประจำวัน

2.2 การควบคุมตนเอง เป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนเองและการติดตามอาการและอาการแสดงของโรคความดันโลหิตสูง

2.3 การมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่สุขภาพ เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ป่วยกับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพและบุคคลอื่นที่สำคัญ ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าด้วยการดูแลสุขภาพที่ดีเกี่ยวข้องกับการร่วมมือระหว่างบุคคล

2.4 การติดตามตนเอง เป็นการติดตามความดันโลหิตด้วยตนเอง เพื่อปรับกิจกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

2.5 การปฏิบัติตามคำแนะนำ เป็นการปฏิบัติตามคำแนะนำในการรับประทานยาและการไปพบแพทย์ตามนัดอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้มีการควบคุมระดับความดันโลหิตและป้องกันภัยเจ็บจากการเกิดภาวะแทรกซ้อนไม่ให้เกิดการดำเนินการของโรคไปในทิศทางที่รุนแรงมากขึ้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ออกแบบ แบบสอบถามเปิดถามตามแนวคิดของการจัดการตนเองของ Akhter N.(2010) จำนวน 5 ข้อใหญ่ประกอบด้วย การบูรณาการด้วยตนเอง การควบคุมตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่สุขภาพ การติดตามตนเอง และการปฏิบัติตามคำแนะนำ จากนั้นนำแบบสอบถามมาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา โดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, 2543 :249

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) (Moser and Korstjens, 2017 p.15-16) ที่ผู้วิจัยกระทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ สังเกต และการบันทึกภาคสนาม โดยถอดเทปคำสัมภาษณ์คำต่อคำผู้วิจัยอ่านทำความเข้าใจข้อมูลทั้งหมดในภาพรวม จับความรู้สึกที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์การดูแลตนเองขณะเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงของผู้ให้ข้อมูล จัดกลุ่มคำ ข้อความหรือประโยคที่เป็นข้อมูลชุดเดียวกันที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในการศึกษา รวมทั้งข้อมูลจากการสังเกต น้ำเสียง ท่าทาง สีหน้า อารมณ์ของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูล ใส่หมายเลขลำดับไว้ และนำข้อมูลทุกคำ กลุ่มคำ ประโยคลงไว้ในตาราง ขึ้นต่อมาให้ความหมายในแต่ละประโยค ซึ่งเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยตรวจสอบว่ายังมีข้อมูลใดยังไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ชัดเจน จะต้องวางแผนกำหนดแนวคำถามให้ตรงประเด็นในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป ผู้วิจัยนำข้อมูลที่บันทึกไว้มาตีความแล้วจัดให้เป็นหมวดหมู่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปเป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อย ที่อยู่ภายใต้ประเด็นหลักนั้นๆ จากนั้นผู้วิจัยได้นำส่วนที่วิเคราะห์ไปตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือโดยให้อาจารย์พยาบาลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญการวิจัยเชิงคุณภาพและการดูแลผู้ป่วยความดันโลหิตสูง และการตีความหมายของของประเด็นทั้งหมด

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ประสบการณ์การจัดการตนเองของผู้ป่วยที่ควบคุมระดับความดันโลหิตสูงได้ดีในชุมชนดงห้องแห อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล จำนวนทั้งหมด 10 ราย อายุระหว่าง 43-87 ปี อายุเฉลี่ย 66.3 ปี ส่วนมากเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ 80) มีอายุอยู่ในช่วง 60-69 ปี กลุ่มวัยทำงาน (ร้อยละ 20) เพศหญิง (ร้อยละ 80) เพศชาย (ร้อยละ 20) มีสถานภาพสมรสมากที่สุด (ร้อยละ 90) หม้าย (ร้อยละ 10) มีระดับการชั้นประถมปีที่ 4 (ร้อยละ 60) ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงระยะ 1-23 ปี ค่ำระยะเวลาที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตเฉลี่ย 6.2 ปี ระยะเวลาที่ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง 1-5 ปี มากที่สุดจำนวน 6 คน (ร้อยละ 60) ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงอย่างเดียวจำนวน 8 คน (ร้อยละ 80) มีโรคร่วมเป็นโรคเบาหวาน จำนวน 1 คน (ร้อยละ 10) และมีโรคร่วมโรคไขมันในเลือดสูง จำนวน 1 คน (ร้อยละ 10) ได้รับการรักษาด้วยยาทุกคน

2. การจัดการตนเองของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ประกอบด้วย

2.1 ความหมายของภาวะความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยรู้ความหมายของภาวะความดันโลหิตสูงผ่านประสบการณ์และอาการที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วย รู้ว่าเป็นโรคที่เกิดกับผู้สูงอายุและเกิดร่วมกับโรคเบาหวาน เกิดจากการรับประทานอาหาร ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ความหมายคืออาการ คืออาการแต่ก่อนไม่ได้กินยาความดัน แต่ก่อนความดันมันกะปกติ บัดนี้บ่ได้กินยาความดัน มันกะเลยเจ็บหัว เออ กะกินยาความดันแล้ว แล้วช่วงกินยาความดัน ติดๆต่อกันนี้กะ อาการมันกะดีขึ้น มีหวังนำ แต่ว่าฮั่นบ่ถึงอาเจียนหน้า เดียวนี้มันหายไปแล้ว (HT1)”

“เรื่องโรคเบาหวาน กะคือลืมอาการที่เคยเป็นเพื่อแรกละคุณหมอ กะสิหน้ามีตเวียนหัวชั้นตัว บัดยามอายุหลายมากะเป็นไป (HT9)”

“เข้าใจว่ามันเป็นโรคประจำโตชนิดหนึ่งที่คนอายุสูงอายุลีบขึ้นทุกคนเกือบทุกคนมันลีบมันลีบควบคู่กับเบาหวานเนาะ มันเป็นนำเฮากินนิละ เพราะอาหารการกินทุกมื่อนี้มีหลายแบบ เฮาบ่กินกะบ่ได้กะกะว่าไปกินอิยังก่อกาแพเย็น เมื่อก่อนหลายกาแพเย็นบ้านนอกกะมี บ้านนอกกะไปซื้อกาแพบ้านเฮากะมี (HT4)”

“ความหมายของโรคความดัน กะเข้าใจหวามันเป็นโรคผู้เฒ่ามันละ เฒ่ามากะมีโรครมียหลาย (HT8)”

2.2 การบูรณาการตนเองในการดูแลสุขภาพเข้ากับชีวิตประจำวัน: ผู้ป่วยสามารถปรับตัวได้ขณะเจ็บป่วย ปฏิบัติตนตามคำแนะนำของแพทย์ ไปรับการรักษาอย่างต่อเนื่องตามนัด

สามารถปรับตัวได้ รับรู้ว่าคุณเองยังแข็งแรง ไม่ป่วย และสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ปกติดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ตื่นขึ้นมายามมือเช้ากะฮัดต้นไม้ กะบางมือกะออกไปหารับงานก่อสร้าง บางมือกะเมื่อนากะเมื่อนา มาอยู่นา (HT1)”

“จักได้ มันลิเป็นจั่งได้ มันกะอยู่สื้อๆ บ่มี บ่มี บ่มีจักเถื่อ (HT3)”

“ไวย่ มันลิ 5 ปีแล้วบ่อเป็นมานี้ กะบ่มีอาการหยั่งได้ละ ไปอยู่ศาลา เฝื่อนมาตรวจยุศาลา นั้นเด้ บัดนี้เฝื่อนกะให้ยามากินน้ำมันกะหลายปีแล้วน้อ (HT3)”

2.3 การรับรู้ภาวะความดันโลหิตสูงผู้ป่วยจำนวน 7 คน รับรู้ว่าการเมื่อมีความดันโลหิตสูง คือ บ้านหมุน คลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียน หน้ามืด ปวดหัว ตาลาย รู้ว่าการแสดงของความดันโลหิตสูงจากการตรวจและไม่ได้ตรวจความดันโลหิตดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ดังนี้

“บ่มีหยั่ง ดืออยู่ บ่ค่อยหวังปานได้ ดนๆลิหวังยามลุกเร็วๆ แต่กะบ่เป็นหยั่ง ยามหลับยามนอนกะนอนหลับดืออยู่ บ่มีเรื่องหยั่งให้เคียด (HT9)”

“เคยเป็น มันหวังมันเวียน ลูกขึ้นมีนตากะอวก บ้านหมุน บ่เอาดอก กะไปหาหมอคะ กะให้ยามากิน บ่ได้บอกหว่านเป็นหยั่ง ความดันกะบ่มีไปเทื่อแรกพื้นหว่า (HT8)”

“เคยมีเวียน ลังเถื่อกะเวียนหัว ลังเถื่อกะน้ามืด (HT6)”

“มันกะลิหวัง วิงเวียน โอ้ยบ่ปวด ลายตานะ ลายตาคือเป็นวงจ้งขึ้นะคือแมงหวี่ (HT2)”

“เจ็บหัว เบ็งอาการ มันเคย มันเคย คืออาการมันเจ็บหัว คือลิอาเจียน (HT1)”

“กะคือลิมีอาการที่เคยเป็นเทื่อแรกละคุณหมอ กะลิหน้ามืดเวียนหัวขึ้นตัว บัดยามอายุหลายมากะเป็นไป (HT9)”

“หลังจากออกจากงานประมาณ 4-5 ปีจั่งได้ตรวจพ้อว่าเป็นความดันสูง 200 แต่ก่อนๆมันกะสูง 150 160 (HT5)”

“เป็นความดันคนมา 10 ปีแล้วละ แต่ว่าบ่ได้รักษาจักเถื่อความกะการรักษา แต่ก่อนทำงานอยู่โรงบาลใหญ่กะไปตรวจสุขภาพทุกปีกะว่าฮู้เป็นความดันสูงแน่เด้อ (HT5)”

“เจ็บหัว เบ็งอาการ มันเคย มันเคย คืออาการมันเจ็บหัว คือลิอาเจียน บางเถื่อนี้ ขึ้นบ่ได้ กินยาความดันนี้ วัดความดันมันบ่ได้ วัดความดันมีแต่สูงกับสูง คั่นเป็นแนวนี ไปวัดความดันฮู้เลย เจ็บหัว หัววิง ความดันขึ้น 160 170 เลย ขึ้นธรรมดาเขาอยู่สื้อๆนี้มันกะ 125 130 มันกะอยู่ระหว่างนี้(HT1)”

“ยายลุกขึ้นมายามมือเช้า เพราะยายตื่นตึก ตื่นตี 4 กว๋ไปตลาด เข้าใจบ่ ยายไปขายของอยู่ชลบุรี ยามคีนกะ 5ทุ่ม 6ทุ่ม ยายจั่งได้นอน มันกะเป็นหยั่งคือเมื่อยแท้มันขาอ่อนแต่บ่ได้เป็นหวังดอก กะไปหาหมอเค้ากะว่าเป็นความดัน (HT6)”

2.4 การจัดการตนเองเมื่อมีอาการความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยรู้วิธีการประเมินอาการเจ็บป่วยของตนเองได้ และวิธีการปฏิบัติขณะมีภาวะความดันโลหิตสูง สามารถประเมินอาการเจ็บป่วยของตนเองได้ การปฏิบัติตัวตามแผนการรักษา รับประทานยาตามแผนการรักษา ปฏิบัติกิจกรรมด้านการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย มีวินัยในการดูแลสุขภาพและมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคลากรทางสุขภาพและผู้ป่วยความดันโลหิตสูง รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดและมีวิธีการลดความเครียดทำให้สามารถควบคุมระดับความดันโลหิตได้ดังกล่าวต่อไปนี้

1) ประเมินอาการเจ็บป่วยของตนเองได้และวิธีการปฏิบัติขณะมีภาวะความดันโลหิตสูง ผลการสัมภาษณ์ผู้ป่วยจำนวน 5 คน ให้ข้อมูลถึงอาการแสดงขณะที่มีความดันโลหิตสูงและมีวิธีการดูแลตนเองขณะมีอาการที่คล้ายกัน และมีแนวทางการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันภาวะความดันโลหิตสูงดัง คำกล่าวดังนี้

“แม่หวิงแม่เวียนแม่บ่ละแม่กะนอน นอนแล้วกะเอาน้ำเย็นลูบให้มันเย็น หลับตา ไคแห่นางเทือกกะเอาบักแตง มันลายตากะปาดบักแตงคือเขาวานันละอันใหญ่ๆนะ โปะะนิโปะะนิแล้วกะนอน ตามันกะไลขึ้นมามากเนี้ย กะบ่หวิงบ่เวียนกะเขา เลยหามดแดงบ่ทันดอกตอนนั้น กะเลยนอนขำมีแสง ยาดมบ่มีแล้วแม่กะเฮ็ดคือแม่ว่านนั้นละ ไปอาบน้ำเอ้ากะเลยว่ไปอาบน้ำ เอ้ากะเลยคิดนะอยู่ห้องน้ำ อุตส่าห์ลองอาบน้ำก่อนน้ามันลิซึ้นบ่แม่ว่า เอาน้ำใส่หัวกะมีแสงอยู่ได้กะตาไลขึ้นมา (HT2)”

“บางเถื่อกะกินจืด บางเถื่อกะเค็มแล้วแต่มีอื่ บางเถื่อกะกินตำบักหุ่งเขาซื้อมากะกิน กับข้าวส่วนมากมีแต่เฮ็ดกินเอง (HT1)”

“เรื่องอาหารยายกะบ่ได้ควบคุมยังหลาย เพราะว่าเฮาบได้เป็นหนักหนานั่นน้า เฮาเลยบ่ได้ควบคุมหลาย (HT6)”

“ยามมันเหื่อนหมุนกะนอนหลับไปแล้วกะหลับเลย ตื่นมามันกะเขา นอนหลับตาเอา ดมยาคะดมบ่ได้ แต่ดมมดแดงนั้นไคอยู่ ไคแห่นางเลยละมดแดง (HT8)”

“เวลาหวิง กะนอน นอนลงเลย เวลาสี่ข้าวขึ้นหวิงกะพัก กลับเข้ามานอน ดมยาดม ทายาหม่อง ทาหยิ่ง อยู่หน้า (HT1)”

“ยามหวิงหวาดิ อั้นแม่กะเคยหวิงอยู่แต่อดทนแล้วละ ยามเมื่อยแสบๆหนีกะลิทา ยามาตม แล้วกะลีนั่งลงก่อน ย่านลัม (HT9)”

“กะจั่งหว่านนั้นละคุณหมอ บางเถื่อหวิงจนเหื่อนมันหมุน กะลีนอนลงหลับตาบัดหนิ มันกะลิซึ้น ถ้ามันบ่ตีขึ้นกะหลับตาต่อจนเขาพ่นละ แต่สุมื้อนี้บ่เป็นแล้ว บ่หวิง (HT9)”

2) การปฏิบัติตัวตามแผนการรักษา ผลการสัมภาษณ์ผู้ป่วยจำนวน 7 คนให้ข้อมูลถึงการมีวินัยในการรับประทานยาลดความดันโลหิตสูงตรงตามเวลาอย่างต่อเนื่องจะช่วยควบคุมความดันโลหิตได้ดีทราบได้จากการแผนการรักษาของแพทย์ได้ลดยาในการรักษาอีกทั้งผู้ป่วยรู้ถึงประโยชน์ของการรับประทานยาลดความดันโลหิตสูงว่าจะช่วยลดอาการวิงเวียนศีรษะ และผู้ป่วยยังมีความเคร่งครัดในการไปตรวจตามนัด ในบางรายไปก่อนวันนัดเพื่อไปรับยารับประทาน ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ยาตั้งแต่มันขึ้นทีแรกนั้นยา 3 แผง กิน 3 เม็ด ต่อมาเพิ่นกะลดลงมาเหลือ 2 เม็ด ต่อมากะลดลงอีกเหลืออยู่เม็ดครึ่ง หมอว่าเบิ่งไปอีก 3 เดือนถ้ามันบ่ขึ้นบ่หยั่งอยู่ธรรมดาสำนี้ กะลดลงอีกเพิ่นว่า เพราะว่าไขมันกินเกลือละเม็ดประจำอยู่ (HT5)”

“กินหลังอาหารเช้า บ่มีลิม ลิมบ่ได้ย่านหวัง ยามีตัวเดียว ตัวเดียวครึ่งเม็ด หลังอาหารเช้าอย่างเดียว (HT4)”

“กินยาตัวเดียวจ๊ะ กินแต่เวลาเช้าเม็ดเดียวจ๊ะหลังอาหาร กะกินยาบางเพื่อกะลดยาลงเนาะมันลง บ่เพิ่มในโตยาจากห้าเป็นสิบจั่งสันน่า แต่อยู่ในเม็ดเดียวแต่กินเวลาเดียว (HT7)”

“ยาเบาหวานก่อนลิกินข้าวนี้ 2 เม็ด กะมียาอันความดันเค็งเม็ด กินยาเลือดหลังอาหาร (HT1)”

“กินยานิเพิ่นให้กินเม็ดเดียวเดะคุณหมอ ให้กินตอนเช้า ตอนเที่ยงตอนค่ำได้กินเดะ กินยาโตเดียวมาตลอด กินตรงเวลาเปี้ยะ (HT2)”

“ยามี่ 5 เม็ด 5 แแนว ตื่นขึ้นมากะกินโลด กินข้าวแล้วกะกิน บ่เคยลิม (HT3)”

“จัดยากินเอง แต่ว่ามีอนิลิมกินจั่งว่า กะไปกินวังฮั่น(หัวเราะ) ปกติบ่ลิมดอกคั่น ลิมกินแต่เช้า คั่นปะเที่ยงกะจั่งได้กินของเที่ยงเลย กินปกติอยู่กะกินทุกมื้อ (HT5)”

“ไปตามนัดอยู่ คุณหมอนัดอีกกะเดือนพฤษภาพุ้นละเถื่อนหน้า ถ้ายากินเบ็ดกะไปขอหมอเพิ่นเอาบัตยามยามันเบ็ด (HT8)”

3) ปรับพฤติกรรมด้านการรับประทานอาหาร การปรับตัวหลังเจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงผู้ป่วยมีความตระหนักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับประทานอาหารจากอาหารรสเค็มเป็นอาหารรสชาติจืดลง ลดเค็ม ไม่รับประทานอาหารมัน ดังคำกล่าวดังนี้

“กินจืดเซากินเค็มแล้วหมอบอกบ่ต้องกินเค็มบ่ต้องกินเม็ดเลว่า (HT2)”

“แต่ก็กะธรรมดาเนาะ กินบ่น กินแจ่วไปนี่ละลูกเอ๋ย แต่ก็ แต้ยังหนุ่มๆพุ้นน้อ เหม่มานิมันกะซุนบ่ได้ แล้วน้อ กินแต่รสจืด (HT3)”

“อันรสชาติกับข้าวที่เฮากินสุ่มื้อหนิเบาะคุณหมอน้อย กะลิกินจืดไว้ก่อน ไปหาหมอคุณหมอเพิ่นบอกมา ให้ลดเค็ม (HT9)”

“พวกลดความมัน ความหยิ่งนั้นบ่ กะ กะห่างออก แต่ว่ากะยังกินอยู่แต่ว่ากะนานๆเทื่อ พวกผัดนั้นนา พวกผัดพวกทอดหนิ (HT10)”

“ของผัดของทอดมันกะบ่ดี ของหวานกะกินธรรมดา คั้นกินข้าวแล้วกะกินบักโมจักตอน2ตอน เป็นชิ้นเล็กนี้น้ำกัน บ่มีบักโมกะกินลั้มเขียวหวาน (HT5)”

4) การออกกำลังกาย ในด้านการออกกำลังกายผู้ป่วยจำนวน 7 คน มีความตระหนักในเรื่องการออกกำลังกาย เป็นการออกกำลังกายเบาๆ ในระยะที่ปรับตัวได้หลังการเจ็บป่วยประเภทการออกกำลังกายคือ การเดิน การทำงาน การแกว่งแขน การทำสวน ปั่นจักรยาน การวิ่ง และการเล่นโยคะ ขอยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ผู้ป่วยดังนี้

“มันบ่ค่อยออกกำลังกาย ตื่นขึ้นมามันตื่นแต่ตี5 เสาะนำหัวน้ำสวน อย่างเลาะอยู่พีตีละ ว่าให้ออกกำลังกายแล่น บ่ค่อยมี มีแต่อย่างตามหัวตามส่วนนี้แหละ อย่างถือสายยางสดต้นไม้ต้นตอก (HT1)”

“ออกๆ วิ่งและกะเฮ็ดโยคะเอา วิ่งอยู่ในบ้านละจากนี้ไปครัวหาลิรอบ แล่นเอาแล้วกะเหยียดโยคะแห่นจักหน้อย สามสิบนาที่ต่อมื่อ (HT7)”

“ออกกำลังกายอยู่ยามมื่อเช้า ยามมื่อเช้าลูกไปใส่บาตร เฮากะแก่งแขนสองแขนนี้แหล่ว บ่จักยก บ่จักแก่ง ทางนั้น ทางนี้ เฮ็ดร้อยเอื้อกะเซา (HT3)”

“กะเฮ็ดเวียกเฮ็ดงาน ออกกำลังกาย ปั่นจักรยานเลาะแถวบ้าน รดสวนหลังบ้านปลูกบักถั่วอยู่หลังบ้านรดน้ำถั่ว (HT5)”

“ออกอยู่กะ ยกมือขึ้นสูงๆ แล้วแต่เวลาอยากเฮ็ด เวลาว่างกะเฮ็ด เวลาเฮ็ดกะยกขึ้นเอาลงกทยกขึ้น บางเทื่อกะย่างอยู่แถวบ้าน (HT8)”

“กะมีหย่างออกกำลังกายนำแถวนี้ละยามเช้าๆ ยามลูกไปใส่บาตรแต่เช้า ใส่แล้วกะมียกแขนแขนแก่งแขนแขนบางเทื่อ ยามคืดออกกะเฮ็ด (HT9)”

“คะๆ กะเฮ็ดเวียกหนิละ ยางอยู่เบ็ดมื่อเดี๋ยวกะไปหัดเห็ด เดี๋ยวกะไป เกียไ้ จังชันนาข้าวหนิสั้ทุกวันอาทิตย์ ละกะขายของ (HT10)”

5) การลดความเครียด ในการลดความเครียดผู้ป่วยจำนวน 3 คน รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดอย่างชัดเจนและมีวิธีการลดความเครียดเพื่อป้องกันภาวะความดันโลหิตสูงที่แตกต่างกัน เช่น การทำกิจกรรมรดน้ำต้นไม้ การระบายความเครียดด้วยการบ่น การฟังเพลง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“หึ บ่ๆ บ่มีเรื่องเคียดหยัง แต่กั๊ลังเถื่อกะเคียด กะลิสตน้ำ ฮตสวนนี้ละ ลางเถื่อ กะบ่มี มันกะเป็นบางครั้งละ มันให้เคียด ซีเรียส เออ (HT1)

“กะลิตหลายอยู่ตอนนั้นนอนบ่หลับ ยามบ่คิดมันกะบ่ขึ้น บางเทื่อฟัวกินเหล้ามา มันจ่มกะนอนบ่หลับ บางเทื่อกะหมื่น ภูแวงเป็นความดัน มาจ่ม กะนอนบ่หลับนั้นตัว เครียด กะจ่ม สิ้นตัวบัดนี้ (HT2)”

“เครียดกะลิตเครียดนางานนี้ละ บางเถื่องงานเฮามันเร่งหรือว่ามันเฮ็ดบ่ตามที่เฮา คิดนั้นละ วิธีแก้เคียดนั้นบ้อ บางเถื่อกะลิตฟังเพลงฟังหยัง เครียดเรื่องชีวิตประจำวันนิบ่เครียด เขา เครียดละ เป็นปกติคือคนทำงานนะ (HT4)”

6) การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรสุขภาพกับผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรสุขภาพ และ อสม. รพสต. ดงห้องแห่อย่างต่อเนื่องโดยการออกเยี่ยมบ้านมีกิจกรรม วัดความดันโลหิต ให้คำแนะนำการปฏิบัติตัว และคำปรึกษาขณะเจ็บป่วย ผู้ป่วยมีความเต็มใจรับบริการในวันทันตหมาย มีความประสงค์อยากให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยม บ่อย ๆ เพื่อจะได้ความรู้ในการปฏิบัติตน ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“คุณหมอเพิ่นอยู่แถวหน้าหมู่บ้านเพิ่นกะพากันออกมาวัดความดันอยู่ อยากให้มาถามดูๆ อยู่ เตะ มาถามมาไล่ มาเบิ่งมายามดูๆ มันกะดีอยู่ มีหยังบ่ฮู้กะลิตได้ถามหมอนี้ละน้อ ลางเถื่อกะยาก เวียก กะบ่อยากไปไส ปรึกษากับคุณหมอ หมอมาถามกะดีหลาย พอได้เว้าได้คุยเนาะ สิได้ศึกษาหา ความฮู้ไปน้า” (HT9)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง จากการศึกษา ประสบการณ์การจัดการตนเองของผู้ป่วยที่ควบคุมระดับ ความดันโลหิตสูงได้ดีในชุมชนดงห้องแห่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สามารถนำมาอภิปราย ผลสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาประสบการณ์การจัดการตนเองของผู้ป่วยที่ควบคุมระดับความดัน โลหิตสูงได้ในชุมชนดงห้องแห่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าร้อยละ 80 เป็นผู้สูงอายุเพศ หญิง เนื่องจากจากผู้หญิงเมื่ออายุมากขึ้นอยู่ในวัยหมดประจำเดือนมีระดับฮอร์โมนเอสโตรเจนลดลง ทำให้มีระดับคอเลสเตอรอลในกระแสเลือดสูงขึ้น เกิดกระบวนการเสื่อมของเยื่อบุผนังหลอดเลือด แดงส่งผลให้มีความผิดปกติของหลอดเลือดแดงส่วนกลาง และเกิดความต้านทานของหลอดเลือดสูงขึ้น (Lionakis, et al., 2012, p. 136; Ames, 2022) ผู้ป่วยมีอายุอยู่ในช่วง 60-69 ปี ซึ่งเป็นผู้สูงอายุ ตอนต้น ยังมีสุขภาพแข็งแรง มีความเสื่อมของร่างกายยังไม่มาก มีระยะการเจ็บป่วยในช่วง 1- 5 ปี ไม่มีปัญหาแทรกซ้อนจากการเป็นโรคความดันโลหิตสูง สามารถนำความรู้จากบุคลากรด้าน

สาธารณสุขไปใช้ในการปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมจึงทำให้มีพฤติกรรมการดูแลตนเองได้ดี (น้ำ อ้อย ภักดีวงศ์, วารินทร์ บินโฮเซ็น, 2557 :26) ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงส่วนมากจัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 ตามการศึกษาของ รุ่งทิวา ชันธมูล และสมจิต แดนศรีแก้ว (2560, : 93) ที่แยกกลุ่มผู้ป่วยความดันโลหิตสูงออกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มที่ 1 ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงไม่มีโรคร่วมแต่มีอาการผิดปกติ กลุ่มที่ 2 ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมีโรคร่วมแต่ไม่มีอาการ กลุ่มที่ 3 ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงมีโรคร่วมและมีอาการผิดปกติ โดยผู้ป่วยกลุ่มที่ 1 สามารถสังเกตอาการได้ด้วยตนเอง ปวดศีรษะเล็กน้อย ปักผ่อน อาการปวดศีรษะทุเลา ไม่ได้กินยาแก้ปวด มีบางวันไม่หายรับประทานยาแก้ปวดอาการก็ทุเลา ตั้งใจปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ อสม. เกี่ยวกับแนวทางกิจกรรม 3 อ 2 ส

2. การจัดการตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงส่วนมากให้ความหมายของโรคความดันโลหิตสูงได้ไม่ชัดเจน ให้ความหมายความดันโลหิตสูงผ่านประสบการณ์และอาการที่เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่เข้าใจความหมายของค่าความดันโลหิตทั้งค่าบนและล่าง ทราบว่าตนเองมีภาวะความดันโลหิตสูงจากบุคลากรด้านสุขภาพที่หน่วยบริการปฐมภูมิ รับรู้ระดับความดันโลหิตที่สูงขึ้นจากความดันค่าบนเท่านั้น (รุ่งทิวา ชันธมูล และ สมจิต แดนศรีแก้ว, 2560, : 95) และรับรู้ว่าความดันโลหิตสูงเป็นโรคที่เกิดกับผู้สูงอายุ เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นอวัยวะต่างๆ ของร่างกายจะมีความเสื่อมโทรมลงทำให้ทำงานไม่เป็นปกติเหมือนวัยหนุ่มสาว เกิดโรคเรื้อรังได้

ผู้ป่วยประเมินตนเองว่ามีภาวะความดันโลหิตสูงจากอาการและอาการแสดงที่มีความผิดปกติ ได้แก่ อาการปวดมึนท้ายทอย วิงเวียนศีรษะ บ้านหมุน ตาลาย หน้ามืด ซึ่งมักจะเป็นตอนตื่นนอนใหม่ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ Akhter (2010, p. 23) การจัดการตนเองด้านการควบคุมตนเอง เป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนเองและการติดตามอาการและอาการแสดงของโรคความดันโลหิตสูง อีกทั้งมีปัจจัยทางอารมณ์ที่เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ความดันโลหิตสูงคือ ความเครียด ความวิตกกังวล ความโกรธ ความซึมเศร้า เพราะมีผลต่อการทำงานของสมองส่วนไฮโปทาลามัสไปกระตุ้นระบบส่วนกลางให้มีการทำงานของระบบประสาทซิมพาธิกเพิ่มขึ้นและกระตุ้นต่อมหมวกไตให้หลั่งสารแคทีโคลามีนส่งผลให้หลอดเลือดหดตัวทำให้ความดันโลหิตสูงขึ้น จะทำให้มีอาการปวดมึนท้ายทอย ตึงต้นคอ ปวดศีรษะตื้อ ๆ แบบ ไมเกรน วิงเวียน อาจมีอาการอ่อนเพลียเหนื่อยง่าย ใจสั่น นอนไม่หลับ มือ ชาเท้าชา ตา มือเท้าชา แขนขาอ่อนแรง (จุฬาลักษณ์ จันทรหอม, 2561 :23) เมื่อมีอาการและอาการแสดงดังกล่าวฉบับผู้ป่วยมีวิธีการดูแลตนเอง โดยการนอนพัก อาบน้ำ และดมยาตาม การนอนหลับทำให้กลไกในร่างกายได้พักผ่อนจะช่วยปรับสมดุลฮอร์โมนของร่างกาย และมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา ของคลื่นไฟฟ้าสมองมีกลไกการทำงานบางส่วนลดลง เช่น การรับรู้สติ อุณหภูมิร่างกาย อัตราเมตาบอลิซึม ความดันโลหิต การหายใจ (ศิริลักษณ์ เมืองไทย, และชุลีพร หิตอักษร, 2564 : 14) ในส่วนการดมยาตาม พบว่ายาตามมีส่วนประกอบของ

menthol ร้อยละ 27-50 โดยที่ menthol เป็นสารประกอบหลักของเปปเปอร์มินต์ มีฤทธิ์กระตุ้นประสาทอัตโนมัติ (วินัย สยอวรรณ และคณะ 2561, :10) มีผลลดอัตราการเต้นของหัวใจและความดันโลหิตซิสโตลิก (Akbari, Rezaei, and Khatony, 2019, p. 2937)

ด้านการบูรณาการตนเอง เป็นความสามารถของผู้ป่วยที่จะผสมผสานการดูแลสุขภาพให้เข้ากับการ ใช้ชีวิตประจำวัน (Akhter, 2010, p. 23) ผู้ป่วยทุกคนยังมีความตระหนักในการดูแลตนเองเพื่อควบคุมระดับความดันโลหิตสูงโดยการลดอาหารเค็ม อาหารประเภทผัดและทอด ผลไม้รสหวาน หลีกเลี่ยงน้ำชากาแฟ ลดบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมีวินัยในการปฏิบัติตามแผนการรักษารับประทานยาตรงตามเวลา ไปตรวจตามนัด สอดคล้องกับการศึกษาของ Akhter (2010, p; 24) ด้านการปฏิบัติตามคำแนะนำของทีมสุขภาพ

ผู้ป่วยความดันโลหิตสูงการมีปฏิสัมพันธ์และได้รับการเสริมแรงจากทีมสุขภาพ (Akhter N, 2010, p; 24) โดยได้รับคำแนะนำ เรื่องการปฏิบัติตัวขณะเจ็บป่วย ทำให้ผู้ป่วยมีพลังทางกายและทางใจในการปฏิบัติตัวเพื่อรักษาภาวะความดันโลหิตสูง ผู้ป่วยมีพฤติกรรมในด้านมีความใส่ใจในการดูแลตนเอง มีวินัยในการรับประทานยา ปรับพฤติกรรมด้านการรับประทานอาหาร ออกกำลังกายสม่ำเสมอ เช่น การเดินแกว่งแขน ทำงานบ้าน เล่นโยคะ ปั่นจักรยาน การทำสวน และการลดความเครียดด้วยการระบายความไม่สบายใจ การฟังเพลงและการทำกิจกรรมอื่น เช่น การรดน้ำต้นไม้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพากรณ์ จันทรศรีและคณะ (2563) การให้ความรู้และการดูแลผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูงในการปฏิบัติตัวเพื่อควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ ด้วยการฝึกปฏิบัติการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้ป่วย เช่นการแกว่งแขน การเดิน วิ่งเบาๆ หรือการออกกำลังกายแบบสะสมโดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การทำงานบ้าน การทำสวน ฝึกปฏิบัติวิธีการผ่อนคลายเมื่อเกิดความเครียด ได้แก่ การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การดูรายการทีวีที่ชอบ การนอนหลับพักผ่อน พบว่าผู้ป่วยมีค่าความดันโลหิตซิสโตลิกและค่าเฉลี่ยความดันโลหิตไดแอสโตลิกลดลง เพราะผลจากการออกกำลังกายทำให้มีการปรับโครงสร้างของหลอดเลือด มีความยืดหยุ่นดีขึ้น ลดการหดตัวของหลอดเลือดจากร่างกายลดการหลั่งฮอโมนแคทีโคลามีน (Medrano et al., 2016, p. 98) ทำให้หลอดเลือดขยายตัว ลดแรงบีบตัวของหัวใจ

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือการควบคุมระดับความดันโลหิตได้ดีในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงนั้น ผู้ป่วยต้องมีวินัยในการดูแลตนเองทุก ๆ ด้าน การได้รับความรู้ในการปฏิบัติตัวขณะเจ็บป่วยจากทีมบุคลากรด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง มีการกำกับติดตาม การเยี่ยมบ้านส่งเสริม ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรู้โดยเฉพาะเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะความดันโลหิตสูง จะเป็น

แนวทางช่วยให้เพิ่มจำนวนผู้ป่วยกลุ่มที่ยังไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้ อีกทั้งยังทำให้ทราบถึงวิธีการดูแลตนเองเบื้องต้นตามวิถีท้องถิ่นขณะมีความดันโลหิตสูงของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลักษณ์ จันทรหอม, (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคความดันโลหิตสูง ในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ตรี บุญเจือ. (2561). *โลกาภิวัตน์กับกระแสโลก*. Ph.D Philosophy & Ethics (philosophy-suansunandha.com)
- นพวรรณ จันทรศรี, กนกพร นทีธนสมบัติ, และ ทวีศักดิ์ กสิผล, (2563). ผลของโปรแกรมจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้. *วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหิวนเฉลิมนพระเกียรติ*. 6 (2), 58-68.
- น้ำอ้อย รักติวงศ์, วารินทร์ บินโฮเซ็น, (2557). ปัจจัยทำนายนการควบคุมความดันโลหิตของผู้เป็นความดันโลหิตสูง ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่ง. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*. 32(1), 23-30.
- รุ่งทิพา ชันธมูล, และ สมจิต แดนสีแก้ว. (2560). การจัดการตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 35(2), 89-97.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วินัย สยอวรรณ, ธัญญา แซ่ตัน, วนิดา ออดบำรุง, และ เจมส์ พิงผล, (2561). ผลของการสุดดมกลิ่นน้ำมันเปเปอร์มินต์ต่อระบบประสาทอัตโนมัติ และความสามารถในด้านมิติสัมพันธ์. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก*. 35(1), 8-17.
- ศิริลักษณ์ เมืองไทย และ ชูลีพร หิตอักษร. (2564). *บทบาทพยาบาลในการส่งเสริมการนอนหลับในกลุ่มผู้ป่วยผู้ใหญ่ที่มีภาวะเจ็บป่วยวิกฤตแผนกผู้ป่วยหนัก*. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*. 4(2) 13=23.
- ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฏ์, เรณู การ์ก, สิริกร ขุนศรี, สุขเกษม เทพลีธี. (2561). *สถานการณ์การดำเนินงานด้านการป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อ (NCDs)*. นนทบุรี: สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขNCDUNIATF61.pdf (thaincd.com)
- สำนักโรคไม่ติดต่อ, (2564). *แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี*. นนทบุรี: กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงานกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.

- สุลัดดา พงษ์อุทธา, และวาทีณี คุณเผือก. (บ.ก.). (2558). *อาหารและโภชนาการในประเทศไทย: เราอยู่ตรงจุดใด ในปัจจุบัน (รายงานประจำปี)*. นนทบุรี: แผนงาน วิจัยนโยบายอาหาร และโภชนาการเพื่อการสร้างเสริม สุขภาพ มูลนิธิเพื่อการพัฒนา นโยบายสุขภาพ ระหว่าง ประเทศ กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี, (2564). ข้อมูลทั่วไปและสถานะสุขภาพ. สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี (phoubon.in.th)
- Akbari, F., Rezaei, M., & Khatony, A. (2019). Effect Of Peppermint Essence on The Pain and Anxiety Caused by Intravenous Catheterization in Cardiac Patients: A Randomized Controlled Trial. *Journal of Pain*. 12, 2933–2939.
- Akhter, N. (2010). *Self-management Among Patients with Hypertension in Bangladesh*. [Master's thesis]. Songkla University. Google Scholars Database. thesis Title Self-Management among Patients with Hypertension (psu.ac.th)
- Ames, H. (2022, January 30). *Relationship between hypertension and menopause*. [https://www. Medical newstoday.com/articles/menopause-and-high-blood-pressure-link-and-treatment#hypertension-and-menopause](https://www.Medicalnewstoday.com/articles/menopause-and-high-blood-pressure-link-and-treatment#hypertension-and-menopause)
- BLT. (2018, February 6). ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของคนไทยในอนาคต. [http:// www.bltbangkok.com/lifestyle/work-wellness/4228/](http://www.bltbangkok.com/lifestyle/work-wellness/4228/)
- Danaei, G., Finucane, M.M., Lin, K. J., Singh, M. G., Paciorek, J. C., Cowan, J. M., Farzadfar, F., Stevens, A. G., Lim, S. S., Riley, M. L., Ezzati, M., (2011). National, regional, and global trends in systolic blood pressure since 1980: systematic analysis of health examination surveys and epidemiological studies with 786 country-years and 5.4 million participants. *Lancet*. 377, 568–77.

การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล
ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

PROMOTING EARLY CHILDHOOD NUTRITION OF PARENTS
AT BAN NA SINUAN, NA SIEW SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT,
CHAIYAPHUM PROVINCE

¹วาสนา แสงทอง, ²ยุภาติ สงวนพงษ์, ³รจนา เมืองแสน และ ⁴ศิริพร พึ่งเพ็ชร
¹Wassana Saengthong, ²Yuphadi Sa-nguanphong, ³Rojjana Muangsan and
⁴Siriporn Phungphet

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย
Rajabhat Chaiyaphum University, Thailand.

¹nanasaeng1610@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัย จำนวน 55 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 4 ส่วน โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร ลักษณะครอบครัวแหว่งกลาง การได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรศัพท์ ข้อมูลภาวะโภชนาการเด็กอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่พบว่าแนวโน้มสูงมากกว่าเกณฑ์ พฤติกรรมการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กของผู้ปกครอง พบว่า อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.01$,

¹ อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

³ อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.,สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

S.D. = 0.42) และพฤติกรรมด้านส่วนประสมทางการตลาดในการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.63, S.D. = 0.32) ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรวางแผนด้านการให้ความรู้เรื่องโภชนาการ แก่ผู้ปกครอง และส่งเสริมทัศนคติด้านโภชนาการของผู้ปกครอง โดยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในด้านโภชนาการ ของเด็กปฐมวัย เพื่อให้มีส่วนร่วมและเกิดความยั่งยืนในความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ปกครองในการ ส่งเสริมโภชนาการให้กับเด็กปฐมวัย

คำสำคัญ: ภาวะโภชนาการ เด็กปฐมวัย ผู้ปกครอง

Abstract

This descriptive research aimed to study the promotion of early childhood nutrition of parents at Ban Na Si Nuan, Na Siew Sub-district, Mueang District, Chaiyaphum Province. The population in this study were parents of early childhood children amounted to 55 people were collected by using a 4 part questionnaire, which was analyzed by statistical data, percentage and mean. The results showed that most of the parents are female, primary education, farmer occupation, skipped-generation family characteristics and getting information from the phone. The nutritional status of the child was normal level, but found that the trend was higher than the threshold. The behavior of the parents' child nutrition promotion was found to be at a good level ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.42) and the behavior of the marketing mix in promoting early childhood nutrition of the parents was at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.63, S.D.=0.32) Recommendations from this study were child development centers should plan nutrition education for parents and foster parental attitudes about nutrition by allowing parents to participate in nutrition of early childhood for participation and sustainability in the knowledge, attitudes and behaviors of parents in promote nutrition for early childhood.

Keywords : nutrition, early childhood, parents

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-พ.ศ.2564) มีประเด็นในการพัฒนาหลักที่สำคัญ คือการเตรียมความพร้อมด้านกำลังคน และการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาให้เหมาะสมตามช่วงวัยเพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีสุขภาวะที่ปลอดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ และให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสุขภาพ และโภชนาการที่เหมาะสมตามช่วงวัย ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ภาวะโภชนาการมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว (Rosales FJ, Reznick JS, Zeisel SH. 2009)

ปัญหาพัฒนาการเด็กไทย เป็นประเด็นปัญหาที่ยังมีช่องว่างที่ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญ ทั้งที่เป็นปัญหาสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการของชีวิต โดยพบว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงที่สมองกำลังมีการพัฒนาการในช่วง 3,000 วัน ที่ครอบคลุมถึงพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ ภาวะโภชนาการที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย การพัฒนาทางด้านจิตใจ ตลอดจนความเป็นอยู่ที่ดีตลอดช่วงชีวิต โดยเฉพาะเด็กวัยก่อนเรียนเป็นช่วงวัยที่ร่างกายและสมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วหากมีภาวะโภชนาการที่ไม่เหมาะสมย่อมส่งผลต่อสุขภาพในระยะยาว (จักรินทร์ ปริมาณนธ์และคณะ 2561) เด็กจึงจำเป็นต้องได้รับสารอาหารในปริมาณที่เพียงพอ ความต้องการสารอาหารของเด็กแต่ละคนในช่วงวัยจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับอัตราการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคน หากเด็กได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ จะส่งผลให้การเจริญเติบโตช้า กล้ามเนื้อไม่แข็งแรง ภูมิคุ้มกันโรคต่ำเกิดภาวะโลหิตจาง ในทางตรงกันข้าม ถ้าได้รับสารอาหารมากเกินไป จะทำให้น้ำหนักเกิน เกิดโรคอ้วน ซึ่งมีผลเสียต่อสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

เด็กปฐมวัยเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นที่สำคัญของชีวิต เนื่องจากเป็นรากฐานของการพัฒนา ด้านการ เจริญเติบโตทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีสุขภาพดีและพัฒนาการสมวัยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเด็กในช่วงวัยนี้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาหารเป็น ปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย และสมอง อิทธิพลที่มีต่อภาวะโภชนาการของเด็กวัยนี้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมทางเศรษฐกิจ สังคม ขนาดครอบครัว การศึกษา การทำงานนอกบ้าน ประเพณีความเชื่อ และนิสัยในการบริโภคของผู้ปกครอง ซึ่งจะมีผลต่อปริมาณ และคุณภาพอาหารที่เด็กบริโภคและภาวะโภชนาการของเด็ก (ประไพพิศ สิงห์เสม, ศักรินทร์ สุรณเวหาและ อติญาณ ศรีเกษตรริน, 2560) ซึ่งเด็กปฐมวัยไม่สามารถเตรียมอาหารได้เอง ผู้ปกครองจึงมีอิทธิพลต่อการรับประทานอาหารของเด็ก โดยเด็กจะ

รับประทานอาหารมากน้อย ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง เกิดจากความคุ้นเคยการฝึกหัด และการเห็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ดังนั้น พฤติกรรมการจัดอาหารของผู้ปกครองให้กับเด็กมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็ก (วนิสา งามอาจและสิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2559)

เด็กปฐมวัยควรได้รับการดูแลจากผู้ปกครอง เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก และเป็นผู้เลี้ยงดูหลัก ซึ่งต้องมีความรู้ในการจัดอาหารและส่งเสริมโภชนาการตามหลักที่ถูกต้อง (วีรวัลย์ ศิรินาม, 2561) เข้าใจในการเลือกอาหารและส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสม เนื่องจากที่ผ่านมาพบว่าผู้ปกครอง บางรายมีความเชื่อหรือวิธีการให้อาหารที่ไม่ถูกต้อง เช่น ห้ามรับประทานเลือด เพราะกลัวจะมีเชื้อโรค ห้ามรับประทานมะละกอ เพราะกลัวเด็กท้องเสีย เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลเสียต่อเด็กทำให้เด็กได้รับปริมาณ และสารอาหารไม่เพียงพอและมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กในอนาคต ส่วนพฤติกรรมเด็กในช่วงวัยนี้เป็นวัยที่เริ่ม เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว จึงไม่สนใจรับประทานข้าว และมีปัญหาเรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหาร เช่น ไม่ชอบรับประทานข้าว อดข้าว ไม่ชอบรับประทานผัก-เนื้อสัตว์ ชอบรับประทานอาหารประเภท fast-food ขนมกรุบกรอบ ดื่มเครื่องดื่มรสหวาน ทำให้เสี่ยงต่อการได้รับสารอาหารไม่เพียงพอและมีปริมาณไขมัน น้ำตาลและโซเดียมในปริมาณที่สูงกว่ามาตรฐานที่เด็กควรได้รับและก่อให้เกิดปัญหาด้านโภชนาการตามมา (เบญจพรรณ อธิเลิศเดชา, 2564)

จากการสำรวจชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2565 พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 81 การศึกษาระดับประถม ร้อยละ 73 ให้ความสำคัญในการจัดเตรียมอาหารมื้อเช้าแก่เด็ก ร้อยละ 45 แต่จะเป็นการซื้อจากร้านค้าหรือร้านสะดวกซื้อ ความรู้ในการเสริมเกลือไอโอดีนในอาหารให้แก่เด็ก ร้อยละ 31 ซึ่งผู้ปกครองไม่มีความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเกลือไอโอดีน การประกอบอาหารของผู้ปกครองจะปฏิบัติตามความถนัดของตนเอง ผู้ปกครองได้รับข้อมูลการโฆษณาทั้งรูปแบบของผลิตภัณฑ์อาหาร การชวนเชื่อ และการเข้าถึงข้อมูลในการส่งเสริมโภชนาการเด็กโดยผ่านสื่อดิจิทัลต่างๆ ทำให้เด็กชอบรับประทานขนมกรุบกรอบ เพราะสะดวก หาซื้อง่าย ร้อยละ 79 และการเลือกซื้ออาหารในร้านสะดวกซื้อของเด็ก ร้อยละ 65 การข้อมูลการตรวจสุขภาพเด็กประจำปี พบว่ากราฟแสดงการเจริญเติบโตเปรียบเทียบกับเกณฑ์ อยู่ในระดับปกติ แต่ยังพบว่าเด็กมีแนวโน้มน้ำหนักและส่วนสูงเกินเกณฑ์ คืออยู่ในระดับเริ่มอ้วน คิดเป็นร้อยละ 4.76 และค่อนข้างอ้วน คิดเป็นร้อยละ 2.34 จากข้อมูลดังกล่าว พบว่าผู้ปกครองยังมีพฤติกรรมการจัดเมนูอาหารให้เด็กตามความสะดวก ไม่ได้ประกอบอาหารให้เด็กเอง โดยซื้ออาหารจากร้านค้าสะดวกซื้อและการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาดเกี่ยวกับ การส่งเสริมโภชนาการเด็กอย่างเหมาะสม คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา

การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี) ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน นาสีนวล ตำบลนาฝาย อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวนทั้งหมด 3 หมู่บ้าน มีจำนวนประชาชนทั้งหมดจำนวน 65 คน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยจึงเลือกประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ สรุปเป็นจำนวน 65 คน

เกณฑ์ในการคัดเข้า (Inclusion Criteria) ดังนี้ 1) ผู้ปกครองทำหน้าที่หลักในการดูแลเด็ก (อายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี 11 เดือน 29 วัน) และอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 2) ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับเด็ก 3) ผู้ปกครองสามารถสื่อสารได้ ดูแลเด็กนานมากกว่า 3 เดือน และ 4) ผู้ปกครอง อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ไม่มีโรคประจำตัวร้ายแรงหรือความพิการ ไม่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ความผิดปกติด้านการรับรู้ การได้ยิน การมองเห็น การพูด สามารถติดต่อสื่อสารภาษาไทยได้อย่างเข้าใจ ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกลุ่มการเรียนรู้และการสัมภาษณ์

เกณฑ์ในการคัดออก (Exclusion Criteria) ดังนี้ 1) ผู้ปกครองที่มีปัญหาสุขภาพรุนแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ติดเชื้ออย่างรุนแรง หลังผ่าตัด ภาวะเจ็บป่วยที่ต้องนอนโรงพยาบาล เป็นต้น 2) ผู้ปกครองเด็ก ไม่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ และ 3) ผู้ปกครองและเด็กย้ายที่อยู่อาศัยออกจากชุมชนบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ปกครอง

เด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี) บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นผู้ดูแลหลัก อาศัยอยู่ในบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวนประชากรทั้งหมด 65 คน ทำการศึกษาระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ ถึง กรกฎาคม 2565

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมในการศึกษครั้งนี้เป็นแบบสอบถามการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กของผู้ปกครอง ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล ทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีแบบสอบถามทั้งหมด 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ปกครอง จำนวน 12 ข้อ ประกอบไปด้วย อายุ เพศ ความสัมพันธ์กับเด็ก สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย/เดือน ศาสนา ความเพียงพอของรายได้ ลักษณะครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว และข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลและด้านโภชนาการของเด็ก จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย วันเดือนปีเกิด อายุ เพศ น้ำหนัก ส่วนสูง สุขภาพฟัน ปัญหาภาวะสุขภาพ และกราฟประเมินภาวะโภชนาการ ใช้แบบประเมินภาวะโภชนาการ เป็นกราฟในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก กระทรวงสาธารณสุข (2563)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านพฤติกรรมในการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กของผู้ปกครอง โดยมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับสารอาหารตามหลักโภชนาการ เช่น สารอาหาร สุขวิทยาในการรับประทานอาหาร ความสะอาด เป็นต้น มีจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านส่วนประสมทางการตลาดในการศึกษครั้งนี้ใช้หลัก 4P's (Kotler & Keller, 2012) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้พัฒนาข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับชนิดของผลิตภัณฑ์ ช่องการในการจำหน่าย ราคา การส่งเสริมการตลาดในการขายสินค้า และการเข้าถึงสินค้าเกี่ยวกับเด็ก มีจำนวน 6 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ของเด็ก แบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็ก และด้านส่วนประสมทางการตลาดของผู้ปกครอง ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าต่ำสุด (Minimums) และค่าสูงสุด (Maximums)

ผลการวิจัย

การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง บ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ผู้ปกครองเด็ก จำนวน 65 คน พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 56.80 อายุ 50-59 ปี ร้อยละ 31.45 ความสัมพันธ์กับเด็กส่วนใหญ่เป็นยาย ร้อยละ 65.08 การศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 42.86 สถานภาพสมรส ร้อยละ 96.03 ศาสนา พุทธ ร้อยละ 100 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 42.86 รายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท ร้อยละ 29.36 มีความเพียงพอของรายได้แต่ไม่มีเงินออม ร้อยละ 69.84 ลักษณะครอบครัวแห่งกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.97 สมาชิกในครอบครัวจำนวน 4-5 คน ร้อยละ 44.13 การได้รับข้อมูลข่าวสารจาก โทรศัพท์มากที่สุด ร้อยละ 84.13

2. ข้อมูลทั่วไปของเด็ก เด็กปฐมวัยอายุ (0-5 ปี) จำนวน 65 คน พบว่า เด็กส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 73.84 อายุต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 64.61 และภาวะโภชนาการของเด็กปฐมวัย จากเกณฑ์ได้ 3 อย่างคือ 1) เกณฑ์น้ำหนักต่ออายุ พบว่า อยู่ในเกณฑ์ปกติมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84.61 และค่อนข้างมากกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 15.39 2) เกณฑ์ส่วนสูงต่ออายุ พบว่า ปกติมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.00 และ 3) เกณฑ์น้ำหนักต่อส่วนสูง พบว่า สมส่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 81.54 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินภาวะโภชนาการของเด็กปฐมวัย (n=65)

ภาวะโภชนาการของเด็ก	จำนวน	ร้อยละ
W/A		
ปกติ	55	84.61
ค่อนข้างมากกว่าเกณฑ์	10	15.39
H/A		
สูงกว่าเกณฑ์	6	9.23
ค่อนข้างสูงกว่าเกณฑ์	7	10.77
ปกติ	52	80.00
W/H		
ท้วม	10	15.39
สมส่วน	53	81.54
ค่อนข้างผอม	2	3.07

3. ระดับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง พฤติกรรมการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง ในการปฏิบัติ การจัดเตรียมอาหารให้แก่เด็ก อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.01$, S.D.= 0.42) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง

ข้อ	การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็ก	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ท่านเสริมเกลือไอโอดีนในเมนูอาหารเพื่อช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็ก	2.21	0.72	ต่ำ
2	ท่านจัดเมนูอาหารที่มีส่วนประกอบของผัก และผลไม้ให้เด็กรับประทาน	3.35	0.92	ปานกลาง
3	ท่านจัดเมนูอาหารให้มีสีสันท่า สวยงามเพื่อดึงดูดความสนใจในการรับประทานอาหาร	3.63	0.66	ปานกลาง
4	ท่านล้างมือ และสอนให้เด็กล้างมือด้วยสบู่ก่อนรับประทานอาหาร และหลังจากเข้าห้องน้ำ	4.88	0.33	ดี
5	ท่านให้เด็กดื่มนมเสริม อย่างน้อยวันละ 1 กล่อง	4.76	0.18	ดี
6	ท่านให้เด็กรับประทานขนมขบเคี้ยว เช่น มันฝรั่งทอด ขนมปังแท่ง ปลาเส้นปรุงรส เป็นต้น	4.12	0.96	ดี
7	ท่านจัดเตรียมอาหารที่สุก สะอาด และเตรียมจัดอาหารที่หมุนเวียน ไม่ซ้ำรายการอาหารให้เด็ก	4.23	0.48	ดี
8	ท่านให้เด็กรับประทานอาหารสำเร็จรูป บรรจุซอง/กระป๋อง	4.09	0.70	ดี
9	ท่านให้เด็กรับประทานอาหารที่สุก สะอาด	4.73	0.45	ดี
10	ท่านให้เด็กดื่มเครื่องดื่มที่มีรสหวาน เช่น น้ำอัดลม น้ำหวาน โกโก้ เย็น ชาเย็น น้ำปั่น น้ำผลไม้ นมเปรี้ยว เป็นต้น	4.12	0.59	ดี
รวม		4.01	0.42	ดี

4. ระดับพฤติกรรมด้านส่วนประสมทางการตลาดในการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.32) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับพฤติกรรมด้านส่วนประสมทางการตลาดในการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง

ข้อ	ด้านส่วนประสมทางการตลาด	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1.	ท่านซื้ออาหาร จากการห่อผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจและมีความหลากหลายให้แก่เด็ก	2.47	0.85	ปานกลาง
2.	ท่านเลือกชนิดของอาหารที่มีสีสดใส ช่วยในการดึงดูด ความสนใจของเด็ก	4.23	0.52	ดี
3.	ท่านซื้ออาหารที่ลดราคาเป็นสิ่งที่คุ้มค่าและประหยัด	2.43	0.66	ปานกลาง
4.	ท่านซื้ออาหารจากร้านสะดวกซื้อ เช่น 7- Eleven เป็นสิ่งที่ช่วยในการประหยัดเวลา	4.10	0.42	ดี
5.	ท่านศึกษาข้อมูล จากการโฆษณาสินค้าผ่านสื่อดิจิทัลต่างๆ ก่อนการตัดสินใจซื้ออาหารให้แก่เด็ก	4.34	0.48	ดี
6.	ท่านเลือกซื้ออาหารจากห้างสรรพสินค้า หรือ Online ตามคำโฆษณา เป็นสิ่งที่ทันสมัย	4.19	0.52	ดี
รวม		3.63	0.32	ปานกลาง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง ในบ้านนาสีนวล ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองที่ศึกษาครั้งนี้ พบว่า พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 50-59 ปี มีความสัมพันธ์กับเด็กส่วนใหญ่เป็นยาย การศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกร รายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท มีความเพียงพอในการใช้จ่ายภายในครอบครัวแต่ไม่มีเงินออม ลักษณะครอบครัวของครอบครัวเป็นลักษณะของครอบครัวแห่งกลาง ผู้ดูแลหลักไม่ใช่พ่อแม่เด็ก ส่วนมากเด็กจะอยู่ในการเลี้ยงดูของยายมากกว่าสมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 4-5 คน การได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาเป็นโทรศัพท์มือถือ

2. ข้อมูลทั่วไปของเด็กปฐมวัยอายุ (0-5 ปี) พบว่า เด็กส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุต่ำกว่า 3 ปี และภาวะโภชนาการของเด็กปฐมวัย อยู่ในเกณฑ์ปกติทั้ง 3 ด้านได้แก่ เกณฑ์น้ำหนักต่ออายุ เกณฑ์ส่วนสูงต่ออายุ และเกณฑ์น้ำหนักต่อส่วนสูง แต่เมื่อพิจารณาในแนวโน้มภาวะโภชนาการของเด็กจะมีความหนักและส่วนสูงเพิ่มมากกว่าเกณฑ์จึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่ผู้วิจัยคิดว่าพฤติกรรม การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองทั้งด้านความรู้ในการจัดเตรียมอาหารให้ถูกหลักโภชนาการตามวัยแล้ว ควรต้องดูแลเด็กอย่างองค์รวม การเข้าถึงข้อมูลด้านโภชนาการ การใช้สื่อดิจิทัลชวนเชื่อต่างๆในการเลือกซื้ออาหารให้แก่เด็ก เป็นต้น

3. ระดับพฤติกรรมด้านการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อยู่ในระดับ ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยด้านโภชนาการสูงสุด ได้แก่ การให้เด็กดื่มนมเสริม อย่างน้อยวันละ 1 กล่อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญและปฏิบัติต่อเด็กอย่างสม่ำเสมอ และมีการส่งเสริมสนับสนุนมีงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียวแจนหมกล่องให้เด็ก และเด็กแรกเกิดมีการติดตามเยี่ยมหลังคลอด พร้อมให้คำแนะนำในประโยชน์ของนมแม่ การได้รับอาหารเสริมตามวัย จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบล มีการดำเนินโครงการนมหัตถ์ 1000 วัน ตามนโยบายของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยภูมิ (2564) เพื่อให้เด็กในชุมชนมีสุขภาพดี “หลานปู่แล สุขภาพดี มีปัญญา” สอดคล้องกับการศึกษาของ วนิสา อองอาจ และสิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2559) กล่าวว่า เด็กวัยก่อนเรียนจึงควรได้รับอาหารหลักครบทั้ง 5 หมู่ ในแต่ละชนิดควรกินให้หลากหลาย ชนิด วันละ 3 มื้อ และดื่มนมเป็นอาหารเสริมให้เพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพตามที่ร่างกายเด็กต้องการ ในแต่ละมื้อ แต่ละวัน เพื่อให้เด็กได้รับอาหารที่ครบถ้วนและปลอดภัย จึงจะสามารถป้องกัน แก้ไข และฟื้นฟูภาวะทุพโภชนาการของเด็กได้ แต่พบว่าข้อที่ได้คะแนนต่ำที่สุดที่สำคัญอยู่ 2 ข้อ คือ การเสริมเกลือไอโอดีนในอาหารให้เด็กรับประทานเป็นสิ่งสำคัญต่อสติปัญญา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองปรับพฤติกรรมและให้ความรู้ ในการส่งเสริมภาวะโภชนาการ ซึ่งไม่สามารถแก้ไขได้เพียงหน่วยงานเดียว ควรมีการปรับปรุงร่วมกันแบบสหสาขาวิชาชีพ ร่วมกับการส่งเสริมให้หญิงมีครรภ์ได้รับอาหารเสริมไอโอดีนเพื่อภาวะโภชนาการที่ดีและเหมาะสม (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562)

4. ระดับพฤติกรรมด้านส่วนประสมทางการตลาดในการส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง อยู่ในระดับ ปานกลาง ข้อที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ การโฆษณาทางสื่อดิจิทัล เป็นสิ่งที่ช่วยในการตัดสินใจซื้ออาหารให้แก่เด็ก การเข้าถึงข้อมูล การโฆษณาชวนเชื่อจากสื่อต่างๆ สอดคล้องกับ การศึกษาของวาสนา แสงทอง และคณะ (2563) ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมลดน้ำหนักของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ที่บริโภคอาหารเสริมลดน้ำหนักเพื่อช่วยลดน้ำหนัก ซื้อผลิตภัณฑ์จากอินเทอร์เน็ต ส่วนการจัดชนิดของอาหารที่มีความ

หลากหลายให้แก่เด็กนั้น ได้คะแนนน้อยที่สุด เพราะผู้ปกครองส่วนมากจะจัดเตรียมอาหารให้บุคคลในครอบครัวรับประทานอาหารร่วมกัน ไม่ได้แยกชนิดของอาหารให้แก่เด็ก การโฆษณาทางสื่อดิจิทัลเป็นสิ่งที่ช่วยในการตัดสินใจซื้ออาหารให้แก่เด็ก ปัจจุบันกลยุทธ์ด้านการตลาดมีวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนไปตามปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคม และพฤติกรรมของผู้บริโภค ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารที่มีการติดต่อสื่อสารที่ฉับไว โดยเครือข่ายการส่งผ่านข้อมูลสารสนเทศหรือที่เรียกว่า เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นเครือข่ายการติดต่อสื่อสารไร้พรมแดน ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออาหารคลีนผ่านช่องทางออนไลน์ ได้ถึงร้อยละ 24.60 (สุนิสา ชีวันโชติบัณฑิต และพอดิ สุขพันธ์, 2565)

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การส่งเสริมภาวะโภชนาการเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองในภาพรวม อยู่ระดับที่สูง แต่เมื่อไปศึกษาในรายละเอียดของข้อคำถามพบว่าควรมีการพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองในด้านการเตรียมอาหารที่มีการเสริมเกลือไอโอดีนให้แก่เด็กเพื่อเป็นการพัฒนาระดับสติปัญญาตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์ และด้านส่วนประสมทางการตลาดให้ควบคู่กันไป ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ต้องมีความรู้แบบรอบด้าน เพื่อให้เด็กเติบโตมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมยุคปัจจุบันได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ยุกดี สงวนพงษ์ และธนิศา ผาติเสนะ (2563) คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาผาย พบว่าการเจริญเติบโตของร่างกายเป็นด้านหนึ่งที่คุณปกครองควรให้ความสำคัญ และจัดหาอาหารที่มีความเหมาะสมตามวัย รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการรับประทานอาหารให้แก่เด็กตามวัยด้วย เพื่อให้เด็กเติบโตแบบองค์รวม นอกจากร่างกายมีภาวะโภชนาการที่ดีตามเกณฑ์แล้ว การส่งเสริมทางการตลาดในหลายรูปแบบ การเข้าถึงข้อมูลจากสื่อดิจิทัล การโฆษณาสินค้า การบริหารจัดการในเชิงธุรกิจ และการส่งเสริมให้เด็กได้รับการบริโภคอาหารที่เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเสนอเป็นแนวทางการส่งเสริมภาวะโภชนาการให้แก่ผู้ปกครองในชุมชน ครูพี่เลี้ยงในศูนย์เด็กเล็ก บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานอนามัยแม่และเด็ก ในการพัฒนาศักยภาพผู้ที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจแบบองค์รวม การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องจากทีมสหวิชาชีพ เพราะปัจจุบันมีรูปแบบของครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวหัวกลาง ที่มีปัญหาซับซ้อนในสังคม ดังนั้นการเตรียมความพร้อมของผู้ปกครอง บุคคลที่มีการทำงานร่วมกัน

โดยเฉพาะการส่งเสริมภาวะโภชนาการในเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “การลงทุนในเด็กปฐมวัยเป็นการลงทุนที่คุ้มค่ามากที่สุด” มากกว่าทุกช่วงวัย และได้ผลตอบแทนจากประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- จักรินทร์ ปริมาณนท์, ปุญญพัฒน์ ไชยเมลล์ และ สมเกียรติ ยศวรรเดช. (2561) ภาวะโภชนาการและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะโภชนาการในเด็กต่ำกว่า 5 ปี: การทบทวนวรรณกรรม. วารสารเครือข่าย วิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้; 5(1): 329-342.
- เบญจพรรณ อิติลิตเดชา. (2564), คุณภาพด้านโภชนาการและการดัดแปลงอาหารกลางวันและอาหารว่างสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจุน จังหวัดพะเยา. วารสารวิจัยสาธารณสุข 2564; 14(2): 80-93.
- ประไพพิศ สิงหเสม, ศักรินทร์ สุรณเวหา และอดิญาณ์ ศรีเกษตรริน. (2560), การส่งเสริมโภชนาการในเด็กวัยก่อนเรียน. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้; 4(3): 226-235.
- ยุภาติ สงวนพงษ์ และธนิดา ผาติเสนะ. (2563), คุณภาพชีวิตของเด็กปฐมวัย (อายุ 2-4 ปี) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 2563; 63(4): 41-55.
- วนิดา งามอาจ และสิริมา ภิญโญนนตพงษ์. (2559), การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2559; 17(2): 13-27.
- วาสนา แสงทอง รจนา เมืองแสน สำราญ วานนท์ และยุภาติ สงวนพงษ์. (2562), พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารเสริมลดน้ำหนักของนักเรียนระดับอุดมศึกษาในเขตเมือง จังหวัดชัยภูมิ. “ศาสตร์ ศิลป์กับการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ครั้งที่ 4 ประจำปี 2562 วันที่ 11-12 กุมภาพันธ์ 2562;ลพบุรี:มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- วีรวัลย์ ศิรินาม. (2561), ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบล บ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่, 2561.

- สุนิสา ชีวันโชติบัณฑิต และพอดิ สุขพันธ์. (2565) รูปแบบการดำเนินชีวิตและปัจจัยส่วน
ประสมทาง การตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออาหารคลีน
ผ่านช่องทางออนไลน์ของบุคลากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ. วารสารบัณฑิตศึกษา :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 2565; 15(1): 87-109.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี.
แผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 [อิน
เทอร์เน็ต]. 2560. [เข้าถึงเมื่อ 29 กรกฎาคม 2565]; เข้าถึงได้จาก:
https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). รายงานการศึกษาผลของการ
ให้ยาเม็ดเสริมไอโอดีนต่อภาวะโภชนาการไอโอดีนในหญิงตั้งครรภ์. กรุงเทพฯ:
บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด;
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing management*(14th ed.). New
Jersey:Pearson Prentice Hall.
- Rosales FJ, Reznick JS, Zeisel SH. (2009) *Understanding the Role of Nutrition in
the Brain and Behavioral Development of Toddlers and Preschool
Children: Identifying and Addressing Methodological barriers*. Nutr
Neurosci 2009; 12(5): 190-202.

การสังเคราะห์งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี
สาขาวิชาการศึกษาศาสนา มหวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
A SYNTHESIS OF RESEARCH STUDIES BY EARLY CHILDHOOD
STUDENTS OF RAJHABHAT SRISAKET

¹อภิรติ ไชยกาล และ ²จิตโสภณ โสหา

¹Apiradee Chaiyakan and ²Jidsopin Soha

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ประเทศไทย

Rajhabhat Srisaket University, Thailand.

¹apiradee13@gmail.com, ²jidsopin@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศาสนา มหวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ และ 2) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศาสนา มหวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศาสนา คณะครุศาสตร์ มหวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 19 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสังเคราะห์งานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง สมมติฐานการวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยสมมติฐานแบบทางเดียว การออกแบบการวิจัยส่วนใหญ่เป็น one group pretest-posttest design ตัวแปรอิสระส่วนใหญ่เป็นนวัตกรรม สื่อและสภาพแวดล้อม และการใช้ชุดการสอนหรือชุดการจัดกิจกรรม ตัวแปรตามในงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นพัฒนาการทางสติปัญญา เครื่องมือการวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษาศาสนา คณะครุศาสตร์ มหวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

² อาจารย์, สาขาวิชาการศึกษาศาสนา คณะครุศาสตร์ มหวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ประเมินพฤติกรรม การหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยตรวจสอบโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหามากที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test dependent

คำสำคัญ : การสังเคราะห์งานวิจัย; การศึกษาปฐมวัย; มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Abstract

The objectives of this research were 1) to analyze the characteristics of research studies by Early Childhood students of Rajhabhat Srisaket and 2) to synthesize of research studies by Early Childhood students of Rajhabhat Srisaket. The research population consisted of 19 research studies during B.E. 2564 by Early Childhood students, Education faculty of Rajhabhat Srisaket. The employed research instruments were a research characteristics synthesis form. Data were analyzed using the frequency, percentage, and content analysis. The research findings were as follows: most research studies were experimental research employing the one-group pretest-posttest design with directional hypothesis. Regarding the independent variables were on media, innovations and learning sources, followed by a methods of teaching, and regarding the dependent variables, there were studies on cognitive development. Most studies used behavioral assessment tests as tools for data collection. Validities of the tests were determined using the content validity index. Statistical procedure employed for most experimental research was the dependent t-test.

Keywords : Synthesis of research; Early Childhood; Rajhabhat Srisaket

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่ใช้ในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีให้มีความเจริญก้าวหน้าและ สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ซึ่งการจัดการศึกษาจะต้องถือเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกคน ทุกฝ่าย และทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วย

พัฒนาคนในชาติให้มีความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคล ชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอีกหลายๆ หน่วยงาน เพื่อจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (กมลทิพย์ ยงใจยุทธ, 2558)

ผลผลิตของระบบการศึกษา คือ พลเมืองของประเทศสามารถปรับตัวแก้ไขปัญหามีความหลากหลายในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และสามารถริเริ่มพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนประเทศชาติให้พัฒนาและก้าวหน้าไปได้อย่างมีหลักการ บนพื้นฐานของความเข้าใจในเหตุและผล ความถูกต้อง ความดีงาม และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ซึ่งการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องได้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ มีความสามารถสูงและได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดี สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีเกียรติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมสร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดการศึกษาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติรวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐ ให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ตามที่กฎหมายบัญญัติและให้ความคุ้มครองการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ, 2542)

สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สังคมได้มอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อก่อให้เกิดความงอกงามทางด้านปัญญา คุณธรรมแก่บุคคลและสังคม การศึกษาระดับอุดมศึกษามุ่งพัฒนาการความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญาและความคิดเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศและมุ่งพัฒนาคนให้ เป็นผู้มีความรู้และมีความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม เพื่อสามารถดำเนินชีวิตอันมีคุณค่าแก่บุคคลสังคมและประเทศชาติ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553)

การวิจัยเป็นเสมือนหัวใจของการพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้เพราะวิทยาการต่างๆ ในสังคมโลกาภิวัตน์ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วตามสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีต่างๆ ที่มนุษย์ได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาในทุกๆ ด้าน การที่มนุษย์

จะศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ใดๆ ก็ตามย่อมต้องอาศัยพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะในการพัฒนาการศึกษานั้นในทุกๆ ประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญของการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาและพยายามให้ครูเป็นนักวิจัยการปรับบทบาทของการวิจัยให้เป็นกิจกรรมสำคัญที่เสริมการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัยรวมทั้งมีการพัฒนาผลงานทาง วิชาการบนพื้นฐานของการวิจัยอย่างต่อเนื่อง (บัญชา อึ้งสกุล, 2545) ดังนั้นความรู้ความสามารถในการทำวิจัยจึงเป็นเรื่องสำคัญทั้งในเรื่องของการแสวงหาหรือสร้างความรู้ใหม่ และการพัฒนางานสถาบันที่ผลิตบัณฑิตในระดับอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง

การสังเคราะห์งานวิจัย (research synthesis) หมายถึง เทคนิควิธีการวิจัยตามระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่นำผลการวิจัยจากหลายๆ เรื่องที่ศึกษาในประเด็นปัญหาวิจัยเดียวกัน มาศึกษาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการทางสถิติหรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบ ทำให้ได้คำตอบของปัญหาวิจัยที่ต้องการ การสังเคราะห์งานวิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญคือ งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมของปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา และเมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์ร่วมกัน ผลการสังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัย แต่ละเรื่อง (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) การสังเคราะห์งานวิจัย นอกจากจะสร้างองค์ความรู้ใหม่แล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการสรุปรวบรวมรายงานการวิจัยและการวางแผนดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยต้องมีการทบทวนข้อค้นพบ หลักการ ทฤษฎีที่มีอยู่แล้วก่อนที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติม เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของการศึกษาและเพื่อนำข้อบกพร่องของงานวิจัยที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพ (เนตรนภา อินยะ, 2561)

จากผลการสอนในรายวิชา 1074901 โครงการศึกษาเอกเทศการศึกษาปฐมวัย สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ดำเนินการศึกษาเรื่องที่สนใจและสร้างเป็นองค์ความรู้ทางการศึกษาศาสตร์ นำเสนอในรูปแบบรายงานวิจัยทางวิชาการ โดยอยู่ภายใต้คำแนะนำและการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดของอาจารย์นั้น ในภาคเรียนที่ 2/2564 นักศึกษาที่เรียนในวิชาดังกล่าวสามารถผลิตองค์ความรู้ด้านงานวิจัย จำนวน 19 เรื่อง ซึ่งคณะผู้วิจัยสนใจที่จะนำงานวิจัยดังกล่าวมาดำเนินการสังเคราะห์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดความรู้ให้กับนักศึกษา ครู อาจารย์ และผู้ที่สนใจ สามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศและต่อยอดองค์ความรู้ในการค้นคว้าวิจัยทางการศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในระดับปฐมวัยและระดับอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 19 เรื่อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2564 และการสังเคราะห์ด้านข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย ของงานวิจัย สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสังเคราะห์งานวิจัย 1 ฉบับ งานวิจัยแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อผู้วิจัย ชื่อเรื่อง ปีที่พิมพ์ ปีการศึกษา กลุ่มของงานวิจัย

ตอนที่ 2 รายละเอียดของงานวิจัย ได้แก่ เนื้อหาสาระ ประเด็นที่ศึกษา สมมติฐานการวิจัย รูปแบบการวิจัย แบบแผนการวิจัย กลุ่มที่ศึกษา วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 3 ผลการวิจัย

แบบสังเคราะห์งานวิจัย ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของรายการที่บันทึกกับประเด็นการวิจัยโดยอาจารย์ด้านการศึกษาศาสตร์ จำนวน 3 คน และตรวจสอบความชัดเจนของแบบสังเคราะห์งานวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการวิจัย 2 คน นำแบบสังเคราะห์งานวิจัยไปใช้บันทึกข้อมูลงานวิจัยฉบับเดียวกันและได้ผลการบันทึกที่สอดคล้องกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะและสังเคราะห์งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศาสนา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สรุปผลวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาศาสนา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 19 เรื่อง ประเภทของงานวิจัย ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง คิดเป็นร้อยละ 100

2. รายละเอียดของงานวิจัย ได้แก่ เนื้อหาสาระ ประเด็นที่ศึกษา สมมติฐานการวิจัย แบบแผนการวิจัย กลุ่มที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 สมมติฐานการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยสมมติฐานแบบทางเดียว คิดเป็นร้อยละ 57.9 ไม่ปรากฏสมมติฐาน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และสมมติฐานแบบสองทาง คิดเป็นร้อยละ 5.3

2.2 วัตถุประสงค์การวิจัย ส่วนใหญ่ใช้คำว่าเพื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 100

2.3 การออกแบบการวิจัยส่วนใหญ่ เป็น one group pretest-posttest design คิดเป็นร้อยละ 100

2.4 การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกแบบเจาะจง คิดเป็นร้อยละ 89.5 และการสุ่มอย่างง่าย คิดเป็นร้อยละ 10.5 ระดับอายุของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กปฐมวัยอายุ 2 – 3 ปี และเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.4 เท่ากัน ส่วนเด็กปฐมวัยอายุ 4 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.3

2.5 สารการเรียนรู้ในงานวิจัย ประกอบด้วย สังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 31.6 ภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 21.1 พลศึกษา คิดเป็นร้อยละ 15.8 ศิลปะและคณิตศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 10.5 เท่ากัน ดนตรีและวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 5.3 เท่ากัน

2.6 ตัวแปรในงานวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระหรือตัวแปรจัดกระทำที่ใช้ในการวิจัย เป็นนวัตกรรม สื่อ และสภาพแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 57.9 และการใช้ชุดการสอนหรือชุดการจัดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 42.1 ตัวแปรตามในงานวิจัย เป็นพัฒนาการทางสติปัญญา คิดเป็นร้อยละ 36.8 พัฒนาการด้านร่างกาย และพัฒนาการทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 31.6 เท่ากัน

2.7 เครื่องมือการวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบประเมินพฤติกรรม คิดเป็นร้อยละ 52.6 แบบสังเกต คิดเป็นร้อยละ 26.3 แบบทดสอบคิดเป็นร้อยละ 15.8 และแบบวัดความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 5.3 การตรวจสอบความคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยตรวจสอบโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100

2.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีการใช้สถิติพรรณนาคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ 100 และสถิติอ้างอิงในกรณีที่ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ one group pretest-posttest design จะใช้ t-test dependent มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สามารถนำมาอภิปรายผลสรุปผลได้ ดังนี้

1. งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2564 ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง สมมติฐานการวิจัย ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยสมมติฐานแบบทางเดียว วัตถุประสงค์การวิจัยส่วนใหญ่ใช้คำว่าเพื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังเรียน การออกแบบการวิจัยส่วนใหญ่ เป็น one group pretest-posttest design สอดคล้องกับอภิรักษ์ อนะมาน และคณะ (2561) ที่พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงทดลอง สมมติฐานการวิจัยเป็นแบบมีทิศทาง การออกแบบงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบ one -group pretest-posttest design วัตถุประสงค์ประสงค์การวิจัยส่วนใหญ่เป็นการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการทดลอง และสอดคล้องกับทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2559) ที่พบว่างานวิจัยของนักศึกษาสาขาหลักสูตรและการสอนส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง นอกจากนี้ยังพบว่าเป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ one group pretest-posttest design มากที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีการใช้สถิติพรรณนาคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิงในกรณีที่ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ one group pretest-posttest design จะใช้ t-test dependent

2. การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกแบบเจาะจงและการสุ่มอย่างง่ายระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี ดังที่บวร ใจป่า (2543) พบว่า การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงมากที่สุด ซึ่งการที่นักศึกษาได้ออกแบบการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในลักษณะนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่อาจารย์ต้องการให้นักศึกษาได้ฝึกฝนการทำวิจัยในชั้นเรียน การศึกษาปฐมวัย

3. ตัวแปรในงานวิจัย ส่วนใหญ่เป็นนวัตกรรม สื่อ และสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นิทาน ทั้งนิทานพื้นบ้าน นิทานชาดก และสื่อพื้นบ้านประเภทต่างๆ เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้ อย่างเป็นรูปธรรมดังนั้นการเลือกใช้นวัตกรรม สื่อ และสภาพแวดล้อม จึงเป็นสิ่งที่เหมาะจะนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ดังที่สุรรัตน์ สิงห์เวียง (2543) พบว่าสื่อการเรียนการสอนมีการศึกษาถึงสื่อ ที่มีผลทางตรงกับเด็กและสื่อที่มีผลทาง อ้อมกับเด็ก สอดคล้องกับสุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537) กล่าวไว้ว่า นิทานพื้นเมือง เป็นสื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ในบางท้องถิ่นที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว แต่ บางท้องถิ่นไม่ได้บันทึกไว้ นิทานพื้นเมืองเป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมา นักเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นจึงมักได้ยินและได้ฟังมาก่อน จึงเป็นเรื่องที่ง่ายสำหรับนักเรียน

ส่วนตัวแปรตามในงานวิจัยเป็นพัฒนาการทางสติปัญญา ดังที่สุรรัตน์ สิงห์เวียง (2543) พบว่างานวิจัยที่ศึกษากับประชากรที่เป็นเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี เนื้อหาสาระที่ศึกษาโดยส่วนใหญ่ คือ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย และสอดคล้องกับบงลักษณ์ วิรัชชัยและสุวิมล ว่องวานิช (2552) ที่พบว่า ในระดับก่อนประถมศึกษาจะเป็นงานวิจัย ด้านการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและการเตรียมเด็กให้มีความพร้อม

4. สาระการเรียนรู้ในงานวิจัย ประกอบด้วย สังคมศึกษาและภาษาไทย ซึ่งเป็นไปตาม อภิรติ ไชยกาล (2560) กล่าวว่า ประชากรชาวศรีสะเกษประกอบไปด้วยผู้คนหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ ลาว เขมร ส่วย เยอ ไทย จีน แขก แต่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญที่เป็นชนพื้นเมืองมาแต่ดั้งเดิมจะประกอบด้วย ลาว เขมร ส่วย เยอ นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ติดชายแดนประเทศกัมพูชา ซึ่งมีภาษาแม่ของตนเองทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาแม่ก่อนเข้าโรงเรียน ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่เป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นครูจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนที่เรียนรู้พร้อมกันสองภาษาทั้งในด้านภาษาและวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองและอยู่ร่วมกันในสังคมของความหลากหลายได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับสุวิมล สฤษระนาคะภูมิทร์และวิรัตน์ ธรรมาภรณ์ (2544) พบว่า การวิจัยเชิงทดลอง เนื้อหาที่มีการวิจัยมากที่สุดคือภาษาไทย

5. เครื่องมือการวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบประเมินพฤติกรรมและแบบสังเกต สอดคล้องกับพัฒนาการและธรรมชาติของเด็กปฐมวัยซึ่งยังไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาความตรงของเครื่องมือการวิจัยโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

ที่สุด ดังที่บวร ใจป่า (2543) พบว่า การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมที่ไม่ใช่แบบทดสอบพบว่าหาค่าความตรงโดยผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การวิเคราะห์คุณลักษณะและสังเคราะห์งานวิจัยของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดความรู้ให้กับนักศึกษา ครู อาจารย์ และผู้สนใจ สามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศและต่อยอดองค์ความรู้ในการค้นคว้าวิจัยทางการศึกษาปฐมวัย รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในระดับปฐมวัยและระดับอุดมศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ยงใจยุทธ. (2558). *การสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคามระหว่างปี พ.ศ.2545-2555*.
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2559). *การสังเคราะห์งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาหลักสูตร และการสอน วิชาเอกวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวิเคราะห์อภิมาน META-ANALYSIS*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. (2552). *การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เนตรนภา อินยะ. (2561). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- บวร ใจป่า. (2543). *การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). *การเขียนรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

บัญชา อึ้งสกุล. บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน. *สารพัฒนา*

หลักสูตร. 15 (125) (เมษายน – มิถุนายน, 2545). หน้า 61 – 75.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. (2542). *ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ:

ที.พี. พริน.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2537). *วิธีสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน*. หน่วยที่13 ใน ประมวล

สาระชุดวิชาการ พัฒนาทักษะทางภาษา หน่วยที่ 11-15. หน้า123-208. นนทบุรี:

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุรัตน์ สิงห์เวียง. (2543). *การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขาการศึกษาปฐมวัย*

ระหว่าง ปีพุทธศักราช2529 - 2541. บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

สุวิมล สฤษฏีนาคะภูมิรินทร์ และวิรัตน์ ธรรมาภรณ์. (2544). *การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับ*

บัณฑิต ศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เกี่ยวกับการ

เรียนการสอนระหว่างปีการศึกษา 2527 - 2541. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย สงขลา

นครินทร์.

อภิรดี ไชยกาล. (2560). *การจัดประสบการณ์ทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. ศรีสะเกษ:

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

อภิรักษ์ อนะมาน และคณะ. (2561). *การสังเคราะห์งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชา*

หลักสูตรและการสอน วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารและการเรียนการสอนออนไลน์ SOFT SKILL FOR COMMUNICATION AND ONLINE INSTRUCTIONAL

¹ดามรัส อ่อนเจวียง และ ²ศรินนา ศิริมาตย์

¹Damras Onchawiang and ²Sarinna Sirimat

มหาวิทยาลัยบูรพา, ประเทศไทย

Burapha University, Thailand.

¹damras@go.buu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนรูปแบบแอคทีฟ เลิร์นนิ่ง (Active Learning) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของจิตวิทยาการเรียนรู้ และการเข้าใจตนเองและการสื่อสาร สร้างปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและศิษย์ การเข้าใจความรู้สึกและความต้องการ การให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ที่เขาควรทำด้วยความสมัครใจของเขาเองเป็นการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเข้มข้นเป็นพลเมืองของศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ความก้าวหน้าสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีพื้นฐานที่เหมาะสมและจำเป็นต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายโดยเฉพาะบุคลากรสายการสอน เพื่อพัฒนาสังคมแห่งภูมิปัญญาการเรียนรู้ ครูผู้สอนเป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาถือได้ว่าครูผู้สอนเป็นตัวกำหนดคุณภาพ เป็นบุคลากรที่จะยกคุณภาพการศึกษา การพัฒนานวัตกรรม การศึกษาสำหรับครูสู่ ความเป็นผู้สอนที่มีทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารและการเรียนการสอนออนไลน์ จะเป็นแนวทางในการขยายผลการนวัตกรรมการศึกษาสำหรับนิสิตครูการเปลี่ยนแปลงได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : จิตวิทยาการเรียนรู้, ทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสาร, การเรียนการสอนออนไลน์

¹ อาจารย์, สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² นักวิชาการอิสระ

Abstract

Instructional in an Active Learning model which is based on the Psychology of Learning and self-understanding and communication Create good interactions and relationships between teachers and students. Understanding feelings and needs Letting children do the things they should do on their own voluntarily is an active participant in learning activities as citizens of the 21st century. The progress towards a society of wisdom of learning A proper foundation is required. and need to have people involved All departments, especially teaching personnel to develop a society of learning wisdom Teachers are one of the key mechanisms that drive the education system. Teachers determine quality. as personnel to raise the quality of education Developing innovative education for teachers to Becoming an Instructor with Interaction Skills for Communication and Online Teaching It will be a way to expand the results of educational innovations for student teachers to change more widely

Keyword : Learning Psychology, Interaction Skills for Communication, Online Instructional

บทนำ

สังคมโลกยุคศตวรรษที่ 21 ทรัพยากรมนุษย์ควรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพ ผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านสื่อออนไลน์จำเป็นต้องมีทักษะในการแสวงหาความรู้ มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถวิเคราะห์จุดเด่น พัฒนาจุดด้อยของตนเอง สามารถจัดการตนเองเมื่อเผชิญกับปัญหาและภาวะวิกฤตเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีกระบวนการคิดเพื่อเข้าใจตนเองและผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ครูผู้สอนเป็นหนึ่งในโลกที่สำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาถือว่า ครูผู้สอนเป็นตัวกำหนดคุณภาพ เป็นบุคลากรที่จะยกคุณภาพการศึกษา กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา นักสังคมศาสตร์ได้หันมาให้ความสนใจกับการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในตัวผู้เรียนตลอดชีวิต (Lifelong Learners) ประกอบกับการระบาดของไวรัสโควิด 19 จึงเป็นความท้าทายของครูผู้สอนในการออกแบบและพัฒนากระบวนการการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาครูหรือผู้สอนที่ดีงามต่อไป

ทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสาร

คำว่าทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสาร ได้มีนักวิชาการให้ความหมายและทัศนะไว้อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้

Indeed Editorial (2021) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า Communication soft skills ไว้ว่า ทักษะทางอารมณ์คือความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทำงานของคุณและวิธีโต้ตอบกับผู้อื่น ทักษะด้านอารมณ์ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์อื่นๆ

Alison Doyle (2021) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า Communication Skills ไว้ว่า ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และพนักงานเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าคุณจะทำนายอยู่ในอุตสาหกรรมใด พนักงานในยุคดิจิทัลต้องรู้วิธีการถ่ายทอดและรับข้อความต่อหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนทางโทรศัพท์ อีเมล และโซเชียลมีเดีย.

เอมอร์ ฤกษ์ธรรค์ (2564) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น ว่าหมายถึง การสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นจะเกิดบรรลุลผลดีต้องอาศัยคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล ในการยอมรับ และส่งเสริมซึ่งกันและกัน และนอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น อันได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารความเข้าใจ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของคำว่าทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสาร สรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถของบุคคลในการการสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น เพื่อการสื่อสารจะเกิดบรรลุลผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนออนไลน์

ซาราห์ เลย์ตัน (Sarah Layton, 2017) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการศึกษาออนไลน์ คือการใช้เครื่องมือการศึกษากล่าวคือการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ทุกเวลา ทุกที่โดย ทุกคน

เอ็นไซโคพีเดีย ออฟ บิซิเนส แอนด์ ไฟแนนซ์ (Encyclopedia of Business and Finance, 2nd ed., 2019) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาออนไลน์เป็นระบบการสอนที่ยืดหยุ่นซึ่งครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นผ่านอินเทอร์เน็ต การเรียนรู้ออนไลน์เปิดโอกาสให้นักการศึกษาเข้าถึงผู้เรียนที่อาจไม่สามารถลงทะเบียนเรียนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมและสนับสนุนผู้เรียนที่ต้องการทำงานตามกำหนดเวลาและตามความต้องการของตนเอง

ถนอมพร (ต้นพิพัฒน์) เล่าหจรัสแสง (2545) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาออนไลน์ 2 ลักษณะว่า

1) ลักษณะแรก หมายถึง การเรียนเนื้อหาหรือสารสนเทศสำหรับการสอน หรือการอบรม ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหววีดิทัศน์และเสียง โดยอาศัยเทคโนโลยีของเว็บ (Web Technology) ในการถ่ายทอดเนื้อหา รวมทั้งใช้เทคโนโลยีการจัดการคอร์ส (Course Management System) ในการบริหารจัดการงานสอนต่างๆ

2) ลักษณะที่สอง คือ การเรียนในลักษณะใดก็ได้ ซึ่งใช้การถ่ายทอดเนื้อหาผ่านทางอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต เอ็กชทราเน็ต หรือสัญญาณโทรทัศน์ สัญญาณดาวเทียม

กฤษณา สิกขมาน (2554) [7] ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนออนไลน์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบการเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน จัดการเรียนการสอนตามหลักทฤษฎีทางการศึกษา หลักการเรียนรู้และจิตวิทยาการศึกษา การถ่ายทอดความรู้ การนำเสนอเนื้อหาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และถ่ายทอดกลยุทธ์การสอนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือ ซึ่งในปัจจุบันเน้นไปที่การใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลาเนื้อหาบทเรียนของอีเลิร์นนิ่ง(E-Learning)จะอยู่ในรูปแบบสื่อผสมอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Multimedia) ซึ่งออกแบบไว้ในลักษณะซอฟต์แวร์รายวิชา (Courseware) ประกอบด้วยสื่อผสม ได้แก่ ข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และที่สำคัญ คือ ผู้เรียน สามารถโต้ตอบกับบทเรียนและผู้สอนได้ การบริหารจัดการอีเลิร์นนิ่ง(E-Learning)ใช้ซอฟต์แวร์ประเภทบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System : LMS) ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างอัตโนมัติเกือบทุกขั้นตอนแทนการปฏิบัติด้วยมือตั้งแต่ขั้นตอนการลงทะเบียนเรียนจนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ฐาปณีย์ ธรรมเมธา (2557)[8] ได้ให้ความหมายว่า การจัดการศึกษาออนไลน์ คือการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการสื่อสารการเรียนการสอนโดยมีการกำหนดกิจกรรมการเรียน และการสอนที่ออกแบบด้วยวิธีสอนหลากหลาย มีการนำเสนอเนื้อหาสื่อแบบดิจิทัล การสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ และการวัดประเมินผลผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สรุปได้ว่าการศึกษาด้านออนไลน์เป็นระบบการสอนที่ยืดหยุ่น โดยใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลและปฏิสัมพันธ์ เพื่อสนองต่อผู้เรียนตามอัธยาศัย ทุกที่ ทุกเวลา และทุกคน

ทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารในห้องเรียนออนไลน์

การมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอน เนื่องจากครูเป็นผู้มีสถานะทางสังคมเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่คนในสังคม และมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คิดดี ทำดี เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ผู้เขียนเสนอ 10 ทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารในห้องเรียนออนไลน์ ดังต่อไปนี้

1. การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) คือ การเป็นผู้ฟังที่ดีเป็นวิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งในการเป็นผู้สื่อสารที่ดี ผู้เรียนชอบที่จะสื่อสารกับผู้สอนที่ใส่ใจและเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม และผู้เรียนจะไม่ยอมใช้เวลาฟังอีกผู้สอน หากผู้สอนไม่ใช่ผู้ฟังที่ดี จะเป็นการยากที่ผู้เรียนจะร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนหากผู้สอนไม่ใช่ผู้ฟังที่ดี การฟังที่ใส่ใจฟังผู้พูดอย่างแท้จริง เหมือนว่ามีแค่ผู้พูดอยู่ด้วยกับเราเท่านั้น เป็นการฟังด้วยใจเป็นกลาง ห้อยแขวนคำตัดสิน ใช้การฟังที่ลึกซึ้งกว่าการใช้คำพูด ด้วยการใส่ใจได้ยินในสิ่งที่ผู้พูดไม่ได้พูด เช่น อารมณ์ ความรู้สึก สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง ความต้องการ คุณค่า ความเชื่อ เป็นต้น เกิดสุนทรีสนทนา (dialogue) คือ รูปแบบของการพูดคุยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยที่ผู้สนทนาจะมีโอกาสได้เข้าไปสำรวจประสบการณ์, ความเชื่อ, อารมณ์ความรู้สึก ความคิด และอธิบายสิ่งเหล่านั้นให้กับผู้อื่นอย่างเสมอภาค การเป็นผู้ฟังมากๆ ฟังโดยยังไม่ตัดสิน ฟังมากกว่าพูด ต้องรู้จักห้อยแขวนคำตัดสิน ไม่ว่าเราจะรู้สึกคัดค้านไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตามเราต้องรู้จักฟังโดยไม่ตัดสินในหลายครั้ง ผู้ที่เขามาพูดคุยปรึกษา เขาไม่ได้ต้องการคำตอบ เขาไม่ได้ต้องการเหตุผลในการทำหรือไม่ทำอะไร เขาต้องเพียงแค่นั่งฟัง ฟังอย่างเข้าอกเข้าใจ เมื่อก่อนทุกข้อใจได้ระบายออกมาแสงสว่างและทางออกก็ปรากฏแก่ใจของผู้พูด (ริน ธีรบุญ, 2557)

2. ความชัดเจนและความกระชับ (Clarity and Concision) การสื่อสารด้วยวาจาที่ดีหมายถึงการพูดให้เพียงพอไม่ควรพูดมากหรือน้อยเกินไปพยายามนำเสนอและถ่ายทอดเนื้อหาด้วยข้อความน้อยแต่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจมากที่สุดพูดและนำเสนอตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา กรณีอธิบายและยกตัวอย่างควรเป็นเรื่องที่สอดคล้องและมีความชัดเจนง่ายต่อการเข้าใจสำหรับผู้เรียนของท่าน

3. การออกแบบและสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ (Learning Space Design and Creation) คือ การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่คำนึงถึงพื้นที่ที่จะให้ผู้เรียนหรือผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจ กล้าลอง กล้าเสี่ยง กล้าคิด กล้าแสดงออก เพื่อให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตน ที่จะนำไปขับเคลื่อนตนเองให้ไปการบรรลุเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน (วิจารณ์ พานิช, 2563) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ประกอบด้วย สองส่วน

ส ำ ค ญ คี อ

3.1 ความปลอดภัยทางกายภาพ ผู้สอนพึงตรวจสอบห้องเรียน ประตูเข้าออก ทางไปห้องน้ำ จุดที่มีกระจกที่อาจแตกและเป็นอันตราย จุดที่มีสิ่งของที่เด็กอาจเดินหรือวิ่งชนและมีของหล่นลงมาทับ ฯลฯ และหาทางจัดให้มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุที่น้อยที่สุด ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ความปลอดภัยทางกายภาพ หมายถึง ระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ความง่ายต่อการเข้าถึงห้องเรียนออนไลน์ ความคมชัดของภาพและเสียง ความต่อเนื่องของสัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมถึงความปลอดภัยทางด้านสุขภาพของผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนออนไลน์จึงเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ขณะที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งแบบประสานเวลา และไม่ประสานเวลา เพื่อเอาชนะข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา

3.2 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างปลอดภัยและได้รับการยอมรับ ช่วยสร้างอารมณ์ปลอดภัยแก่ผู้เรียน ครูต้องสร้างและบังคับใช้กติกาว่า ในห้องเรียนต้องไม่มีการหัวเราะเยาะ เยาะเย้ย ก๊ากกัก หรือใช้ถ้อยคำดูหมิ่น เพื่อสร้างบรรยากาศส่งเสริมให้ผู้เรียนสบายใจที่จะแสดงออกเพื่อการเรียนรู้ของตน มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออนไลน์ดังนี้

- 1) เมื่อผู้เรียนแสดงข้อคิดเห็นเรื่องใดก็ตาม ผู้สอนกล่าวคำขอบคุณทุกครั้ง
- 2) เมื่อผู้เรียนพูด ผู้สอนมองตาเด็กอยู่ตลอด ผู้สอนจะหยุดมองตาเด็กเมื่อเด็กพูดจบและครูกล่าวคำขอบคุณจบ แล้วครูหันไปทางผู้เรียนคนต่อไป
- 3) ขณะที่ผู้เรียนพูดหรือนำเสนอ ผู้สอนไม่มีการโต้แย้ง ตัดบท แสดงความไม่เอาใจใส่ ที่สำคัญให้ผู้เรียนคนต่อไปพูด จนกว่าผู้สอนจะกล่าวคำขอบคุณจบ เช่น ‘ครูขอบคุณที่สมชายแสดงข้อคิดเห็น หวังว่าในบทเรียนต่อไปเราจะแสดงความเห็นอีกครั้ง’
- 4) กรณีที่มีผู้เรียนหัวเราะก๊ากกัก แสดงท่าทีดูหมิ่น หรือล้อเลียนต่อคำตอบหรือการแสดงข้อคิดเห็นของเพื่อน ผู้สอนต้องหยุดการเรียน เพื่อเตือนผู้เรียนให้ระลึกถึงกติกาของชั้นเรียน และความจำเป็นที่ต้องมีความเคารพต่อกัน และมีความปลอดภัยทางความคิด กล่าวตักเตือนว่าพฤติกรรมเช่นนั้นอาจมีการปฏิบัติที่บ้าน แต่ห้ามทำในห้องเรียน ทั้งหมดนั้นก็เพื่อประโยชน์ร่วมกันของตัวผู้เรียนเอง

4. ความเป็นมิตร (Friendliness) การสื่อสารด้วยน้ำเสียงที่เป็นมิตร การถามด้วยคำถามส่วนตัว หรือเพียงแครอยยิ้ม ผู้สอนจะกระตุ้นให้ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการสื่อสารที่เปิดกว้าง และร่วมกิจกรรมอย่างแข็งขัน สิ่งสำคัญคือต้องสุภาพในการสื่อสารทั้งหมด เหล่านี้สิ่งสำคัญในการสื่อสารทั้งแบบตัวต่อตัวและแบบเขียน ความเป็นมิตรสามารถปรับการสื่อสารให้เป็นส่วนตัวและทำให้ผู้เรียนรู้สึกสบายขึ้น

5. การสื่อสารอวัจนภาษา (Friendliness) การสื่อสารด้วยภาษากาย การสบตา ท่าทาง มือ ท่าทางที่ผ่อนคลายและเปิดกว้าง การกางแขนออก การผ่อนคลายทางสีหน้า การยิ้ม และการพูดน้ำเสียงที่เป็นมิตรของผู้สอน ล้วนแต่สัมผัสสันให้กับสารที่ผู้สอนพยายามจะสื่อถึงผู้เรียนจะทำให้ผู้สอนดูเป็นคนเข้าถึงได้และจะกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและร่วมกิจกรรมอย่างแข็งขันการสบตามีความสำคัญ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้สอนจดจ่อกับผู้เรียนและการสนทนา อย่างไรก็ตามไม่ควรเป็นการจ้องมองผู้เรียนมากเกินไปจะทำให้ผู้เรียนไม่สบายใจ

6. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) การใช้วลีง่ายๆ เช่น "วันนี้เธอรู้สึกอย่างไรบ้าง" แสดงให้เห็นว่าผู้สอนให้ความสำคัญ รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้เรียน การฟังอย่างลึกซึ้งสามารถช่วยให้ผู้สอนเข้าใจทั้งความคิด ความรู้สึก จนสามารถระบุต้นตอของปัญหา และความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนออกแบบการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์ผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้เข้าถึงและได้รับการยอมรับจากผู้เรียนได้ง่ายขึ้น

7. การเปิดกว้าง (Open-Mindedness) ผู้สอนในฐานะนักสื่อสารที่ดีควรเข้าร่วมการสนทนาด้วยใจที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น เปิดใจรับฟังและเข้าใจมุมมองของผู้เรียน มากกว่าที่จะสื่อสารข้อความของผู้สอนเอง การเต็มใจเข้าร่วมการสนทนากับผู้เรียนการเป็นผู้ฟังมาก ๆ ฟังโดยยังไม่ตัดสิน การห้อยแขวนคำตัดสิน ไม่ว่าเราจะรู้สึกคัดค้านไม่เห็นด้วยอย่างไรก็ตาม ทำให้เกิดสนทนาอย่างตรงไปตรงมาและมีประสิทธิผลมากขึ้น

8. ความเคารพ (Respect) การยอมรับ ให้เกียรติ และเคารพผู้เรียน จะเปิดใจผู้เรียนในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น การความเคารพต่อตัวผู้เรียน กลุ่มผู้เรียนและความคิดเห็นของผู้เรียน การกระทำง่ายๆ เช่น การใช้ชื่อบุคคล การใช้ชื่อเล่น การสบตา และการตั้งใจฟังเมื่อมีคนพูดจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกชื่นชม หลีกเลี่ยงการรบกวนทางโทรศัพท์ หรือทำกิจกรรมอื่นขณะที่ผู้เรียนพูดและนำเสนอ และให้ความสำคัญกับพูดและนำเสนอของผู้เรียน ตลอดจนการแสดงการยอมรับ ให้เกียรติผู้เรียนผ่านอีเมลหรือการสนทนาข้อความสั้นใดๆ ควรเขียนให้ถูกต้อง ชัดเจนและสุภาพ ก่อนการส่งข้อความถึงผู้เรียนควรใช้เวลาในการแก้ไขข้อความถูกต้องที่สุด หากผู้สอนส่งข้อความที่เขียนลวกๆและทำให้สับสน ผู้เรียนจะคิดว่าผู้สอนไม่ให้การยอมรับ ให้เกียรติและเคารพผู้เรียน มากพอที่จะคิดถึงการสื่อสารกับผู้เรียนอย่างเหมาะสม

9. คำติชม (Feedback) ความสามารถในการให้และรับข้อเสนอแนะอย่างเหมาะสมเป็นทักษะการสื่อสารที่สำคัญ ผู้สอนควรมองหาวิธีที่จะให้ความคิดเห็นที่สร้างสรรค์แก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การให้คำติชมรวมถึงการให้คำชมด้วยเช่นกัน บางสิ่งง่ายๆ เช่น การพูดว่า "ทำได้ดี" หรือ "ขอบคุณที่นำข้อมูลมาแบ่งปัน" ให้กับผู้เรียนสามารถเพิ่มแรงจูงใจได้อย่างมาก การเสริมแรงทางบวกจำเป็นมากสำหรับผู้สอนโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เนื่องจากการให้

สิ่งเสริมแรงที่ผู้เรียนพึงพอใจ เช่น คำกล่าวขอบคุณ คำกล่าวชื่นชมหรือเพื่อนในชั้นเรียนกดไลค์ (Like) หรือกดหัวใจ (Heart) มีผลทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมดีขึ้นในทำนองเดียวกัน ผู้สอนควรสามารถยอมรับและสนับสนุนความคิดเห็นจากผู้เรียนได้ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เรียน การตอบคำถามที่ชัดเจน และพยายามนำข้อเสนอจากผู้เรียนไปใช้

10. การเลือกสื่อที่เหมาะสม (Picking the Right Medium) ทักษะการสื่อสารที่สำคัญคือการรู้ว่าควรใช้การสื่อสารรูปแบบใด ปัจจุบันมีทางเลือกมากมายเมื่อพูดถึงสื่อการสื่อสาร อาทิ การสื่อสารแบบตัวต่อตัว การใช้โทรศัพท์ การเขียนข้อความสั้น หรือช่องทางที่อาศัยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ วิดีโอและการประชุมทางโทรศัพท์การสนทนาผ่านเว็บ การใช้โซเชียลมีเดีย เช่น Line, Linkedin, Facebook, Twitter หรือการใช้ความสั้น เป็นต้น เครื่องมือใหม่ๆ เหล่านี้ได้ปรับปรุงความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้สอนควรคำนึงถึง ผู้รับสารด้วยเกี่ยวกับความสะดวกในการรับสารและสื่อสารกับผู้สอน

กิจกรรมปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารในห้องเรียนออนไลน์

ในการจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารในห้องเรียนออนไลน์ ผู้เขียนขอเสนอ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารในห้องเรียนออนไลน์ ดังต่อไปนี้

1. การรายงานตัว (Check In) ในห้องเรียนออนไลน์ กิจกรรมรายงานตัว (Check In) เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจสำหรับผู้เรียน ทำให้เราสามารถรับรู้บริบท ความรู้สึกโดยรวม ของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแผนกับการทำกิจกรรมที่ผู้สอนวางแผนไว้ว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร โดยกิจกรรมรายงานตัว (Check In) สามารถทำได้หลากหลายดังตัวอย่างต่อไปนี้ (ต่อศักดิ์ กาญจนทรัพย์สิน. 2563).

1) กิจกรรม check in ความรู้สึกและความคาดหวัง (กรณีผู้เรียนไม่เยอะและมีเวลาให้คนละประมาณ 1 นาทีในการพูด) วิธีการ ให้ผู้เรียนบอกความรู้สึกที่ได้มาร่วมกิจกรรม และบอกความคาดหวัง หรือประโยชน์ที่จะได้รับในกิจกรรมครั้งนี้สำหรับตนเอง

2) กิจกรรม check in 3 คำ วิธีการ ผู้นำกิจกรรมบอกว่า ขอ 3 คำ สำหรับความรู้สึกในวันนี้ หรืออื่นๆ ที่ไม่ใช่ความรู้สึกก็ได้ วนไปจนครบ จะทำให้กระชับเวลากว่ากิจกรรม check in ข้อ 1 ตัวอย่าง คำ 3 คำ เช่น ง่วงจัง, หิวข้าว, ทวงหนี้ เป็นต้น

3) กิจกรรม check in จับคู่ฮาเฮ วิธีการ ผู้นำกิจกรรมให้ผู้ร่วมจับคู่กัน พร้อมพูดคุยแลกเปลี่ยนกันตามโจทย์ที่ผู้นำกิจกรรมตั้งไว้ในแต่ละรอบ เช่น มาจากที่ไหน, รู้สึกอย่างไร, ชอบกินอะไร, ความภูมิใจที่สุดในชีวิต เป็นต้น

4) กิจกรรม check in ตามใจฉันวิธีการ สามารถเอาทั้ง 3 ข้อมาปรับเปลี่ยนได้ตามชอบ เพิ่มท่าทาง เพิ่มเพลงประกอบ หรือ กิจกรรม check in ทำท่า 1 ท่าบอกความเป็นตัวเองก็สามารถทำได้

กิจกรรมรายงานตัว (Check In) เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจสำหรับผู้เรียน และการให้พื้นที่สำหรับการแสดงออกกับผู้เรียน ส่งผลให้เกิดความมั่นใจและกล้าแสดงออกในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเข้มข้น

2. กิจกรรมพลัง 4 ทิศ กิจกรรมพลังสี่ทิศ ถอดบทเรียนมาจากพฤติกรรมของสัตว์ 4 ชนิด เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น (คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2561). ผู้เขียนเสนอแนวทางการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ขั้นตอนที่ 1 ผู้สอนอธิบายรายละเอียดของพลัง 4 ทิศ ดังต่อไปนี้

1) อินทรีย์ ทิศตะวันออก อินทรีย์ มีความสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ และมองสิ่งต่างๆ ในเชิงภาพรวม เป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ไอเดียและนวัตกรรม ชอบมองไปยังจุดมุ่งหมายและเป้าหมาย มองโลกในแง่ดีมีความสุขกับการได้ไปค้นพบสิ่งใหม่หรือการทดลองอะไรใหม่ชอบข้อมูลที่มีจำนวนมากคัมภีร์สำคัญก็คือคำว่าทางเลือกและก็เป็นไปได้มีความยืดหยุ่นสูงรักการเรียนรู้ไม่ยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มองการณ์ไกลมีไหวพริบและมองเห็นถึงเป้าหมายในอนาคต

ปัญหาของอินทรีย์ เบื่อง่าย ขาดสมาธิในการจดจ่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องใช้ระยะเวลานาน อาจจะทำตามสิ่งต่างๆ ที่มีมาให้อยู่แล้วได้ไม่ค่อยดีนักขาดความใส่ใจในรายละเอียดที่จุกจิก บางครั้งอาจจะขาดความรอบคอบไม่อยู่กับปัจจุบันและให้ความสำคัญกับไอเดียมากกว่าข้อมูล ผลที่จะทำแต่ช่วงหลังกลับรถไปอย่างง่ายและมักจะทำงานจนจมอยู่กับงาน ลืมเวลาและไม่ทัน

การทำงานกับอินทรีย์ ฟังและให้ความสนใจกับไอเดียที่พวกเขาคิดค้น ลึกหนึ่การดำเนินหรือตัดสินใจในไอเดียที่พวกเขาได้คิดอนุญาตและสนับสนุนการคิดอย่างสร้างสรรค์เสนองานที่มีความหลากหลายให้กับเขาสนับสนุนพวกเขาด้วยการช่วยตรวจสอบเกี่ยวกับรายละเอียดหรือขั้นตอนการทำให้

2) กระติง ทิศเหนือ กระติง ใช้สัญชาตญาณ มีเป้าหมายและเน้นไปที่การกระทำที่ไปสู่เป้าหมายหรืองานลงมือทำอะไรก็ได้ขาดรักความยุติธรรมมีความสุขกับความท้าทายในสถานการณ์ที่ยากลำบากเมื่อคิดเรื่องใดก็จะคิดในสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เป็นคนที่เปิดเผยชอบยืนยันยืนยงสิทธิ์ของตนเองหรือกลุ่มตนเองพร้อมที่จะลุยกับงานและปัญหาขอความเป็น

ผู้นำใช้สัญญาณในการตัดสินใจมีพลังในการทำงานพูดอย่างที่เกิดชอบพูดตรงตรงและชอบคุยกับคนที่มีความตรงไปตรงมา

ปัญหาของกระทิง ขาดการตัดสินใจที่รอบคอบใจร้อนชอบแข่งขันและเปรียบเทียบง่ายและใช้อารมณ์เป็นหลักปกป้องตนเองจากการถูกวิจารณ์และชอบפקภาระการตัดสินใจอาจจะก้าวถ่างงาน ของคนอื่นที่ตัวเองไม่ได้รับมอบหมาย

การทำงานกับกระทิง สื่อสารอย่างตรงไปตรงมาสม่ำเสมอและสื่อสารด้วยความมั่นใจแสดงให้เห็นว่าเขาสามารถมีส่วนร่วมในสิ่งที่กำลังจะทำได้อย่างไรพูดคุยเกี่ยวกับอุปสรรคที่น่าท้าทายให้พื้นที่สำหรับการปกครองตนเองในการทำงาน ตกลงเรื่องเวลาให้ชัดเจนและให้เกียรติเขาเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้คน

3) หมิ ทิศตะวันตก ที่ใช้ตรรกะและเหตุผล ให้ความสำคัญกับข้อมูลและการคิดการทำอะไรเป็นขั้นตอนมีหลักการและรอบคอบเป็นนักวิเคราะห์ที่ยึดถือความมีเหตุผลและความเหมาะสมโดยจะมีมุมมองและการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลและหลักเหตุผลมองความเป็นไปได้ในรูปแบบของการปฏิบัติจริง เอาจริงเอาจังทำอะไรอย่างต่อเนื่องและลงลึกมีความรับผิดชอบรักษาติกาและความต่อเนื่องคำพูดชอบวางแผนและจดจ่ออยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีความสามารถในการค้นหาสิ่งที่ผิดพลาดได้ดี

ปัญหาของหมิ ผู้ยึดติดอยู่ด้วยความคิดไม่ยืดหยุ่นเชื่อหรือยอมรับผู้อื่นยากยึดติดในหลักการมากเกินไปคิดในกรอบจมอยู่กับรายละเอียดมากเกินไปไม่เปลี่ยนแปลงอะไรมองข้ามเรื่องอารมณ์และความรู้สึกมีความคาดหวังที่สูงและกลัวความผิดพลาด

การทำงานกับหมิ ให้เวลาตัดสินใจและให้ข้อมูลที่สำคัญในการพูดคุยให้ใช้หลักเหตุผลค้นหาแบบแผนการทำงานและยอมรับการวิจารณ์

4) หนู ทิศใต้ หนูชอบใช้ความรู้สึก ใส่ใจเรื่องของคนอื่นช่วยเหลือผู้อื่นและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์เป็นคนที่ชอบทำงานเป็นทีมเป็นผู้ฟังที่ดีชอบเปิดโอกาสให้แต่ละคนมีส่วนร่วมในการทำงานสนับสนุนไอเดียของคนอื่นตัดสินใจ โดยใช้ความรู้สึกและอารมณ์ มองลูกในแง่ดีไวใจคุณเป็นที่พึ่งพิงและให้กำลังใจคนอื่นเป็นนัดใกล้เกลี้ยที่ดีและรักสันติ

ปัญหาของหนู ปฏิเสธไม่เป็นถูกเอาเปรียบได้โดยง่ายไม่มองเห็นในภาพรวมเพราะจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำเพียงอย่างเดียวมีปัญหาในการจัดการกับความขัดแย้งของตัวเองซึ่งเกรงใจซึ่งกังวลไม่ยืนยันสิทธิ์ของตัวเองและไม่กล้าตัดสินใจไม่ชอบเป็นผู้นำ

การทำงานกับหนู พิจารณาถึงความสำคัญในความสัมพันธ์มีความยุติธรรมในการตัดสินใจทั้งในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมอนุญาตให้สามารถแสดงความรู้สึกและอารมณ์ใน

เรื่องต่างๆ ได้ตระหนกอยู่เสมอว่าตัวเขาเองเป็นคนที่ปฏิเสธคนอื่นยากให้กำลังใจและให้ตัวเขาเองรู้ว่าเขามีคุณค่าต่อคนอื่นอย่างไร

2.2 ขั้นตอนที่ 2 เมื่อผู้สอนอธิบายลักษณะและพฤติกรรมของพลัง 4 ทิศแล้ว ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตนเอง เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองที่สอดคล้องกับทิศใดๆ เสี่ยงบนจากคนรอบข้าง สิ่งที่ยากปรับปรุง สิ่งที่ยากให้บุคคลทั่วไปเข้าใจเราและสิ่งที่ยากให้บุคคลทั่วไปทำให้ เป็นต้น

2.3 ขั้นตอนที่ 3 หลังจากผู้เรียนวิเคราะห์ตนเองแล้วให้ ผู้เรียนที่มีพฤติกรรมสอดคล้องแต่ละทิศจับกลุ่มกัน เพื่อกำหนดข้อสรุปพฤติกรรมร่วมกันและส่งตัวแทนนำเสนอต่อชั้นเรียน พร้อมเปิดโอกาสให้สมาชิกในชั้นเรียนได้ถามตอบ

กิจกรรมพลัง 4 ทิศ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและเข้าใจเพื่อนร่วมชั้นเรียนว่ามีลักษณะเป็นทิศอะไรจะช่วยให้เราเข้าใจการกระทำ เข้าใจเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของคนเหล่านั้น เพราะเมื่อมีปัญหาอะไร ธรรมชาติของมนุษย์มักจะมองไปหาสิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ทั้งๆ ปัญหาอาจเกิดจากพฤติกรรมของตนเอง ความเป็นทิศเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจกันมากขึ้น

3. กิจกรรมวิเคราะห์สภาพการณ์

กิจกรรมวิเคราะห์สภาพการณ์ โดยกำหนดตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษ ดังนี้ SWOT หมายถึง การวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ สอง ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก แนวทางการจัดกิจกรรม ผู้เขียนนำเสนอต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้สอนอธิบายความหมายของคำว่า SWOT Analytical เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ Think about Wealth.com. (2563). เพื่อให้รู้จักแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าองค์กรได้เดินทางมาถูกทิศและไม่หลงทาง นอกจากนี้ยังบอกได้ว่าองค์กรมีแรงขับไปยังเป้าหมายได้ดีหรือไม่ มีจุดไหนที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ประกอบด้วย

- Strengths หมายถึงจุดเด่นหรือจุดแข็ง เป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เช่น จุดแข็งด้านการเงิน จุดแข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากรบุคคล องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์

- Weaknesses หมายถึงจุดด้อยหรือจุดอ่อน เป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่างๆ ขององค์กร ซึ่งองค์กรจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหา

- Opportunities หมายถึงโอกาส เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กรเอื้อประโยชน์ หรือ ส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กร

- Threats หมายถึงอุปสรรค เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ผู้สอนเสนอสถานการณ์ 1 เรื่องให้ผู้เรียนวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของตนเองในสถานการณ์ดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 ผู้เรียนจับกลุ่ม 4 คน เพื่อร่วมเสริมจุดแข็ง และโอกาส ลดจุดอ่อน และอุปสรรค เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอต่อชั้นเรียน กิจกรรมวิเคราะห์สภาพการณ์ เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ตนเอง ภายใต้สภาพการณ์ใดๆ ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ผู้เรียนทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของตนเอง อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องเสริมจุดแข็ง และโอกาส ลดจุดอ่อน และอุปสรรค เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อเอาชนะปัญหาร่วมกัน

4. กิจกรรมเขียนจดหมายถึงครู

คำว่า “ครู” เป็นชื่อเรียกอาชีพหนึ่งที่มีหน้าที่มอบความรู้ให้กับนักเรียน หากมองให้ลึกลงไป ถึงความหมายระหว่างบรรทัดที่ซ่อนอยู่ในอาชีพ “ครู” กล่าวคือครูหลายคนอาจจะเป็นเหมือนพ่อหรือแม่คนที่ 2 ที่นอกจากจะมอบความรู้ให้แล้ว ท่านยังมอบความเมตตาดูแลประดุจลูกคนหนึ่ง ในขณะที่ครูสำหรับใครอีกหลายๆ คนคือต้นแบบของการดำเนินชีวิต ความคิดที่ลูกศิษย์ยึดเป็นแบบอย่าง ดังนั้นนิยามของคำว่า “ครู” สำหรับลูกศิษย์แต่ละคนก็คงจะแตกต่างกันไป กิจกรรมเขียนจดหมายถึงครู เป็นการให้พื้นที่ให้ผู้เรียนจะได้แสดงการสะท้อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ความคิดเห็น และความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อครูผู้สอน ผู้เขียนเสนอแนวทางการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้สอนกำหนดพื้นที่เขียนจดหมายถึงครูโดยใช้เครื่องมือแพดเล็ต (<https://padlet.com>)

ขั้นตอนที่ 2 ผู้เรียนแต่ละคนเขียนจดหมายถึงครูผู้สอนในกระดานแพดเล็ต (<https://padlet.com>) ที่ผู้สอนกำหนด

ขั้นตอนที่ 3 ผู้เรียนอ่านจดหมายถึงครูต่อชั้นเรียน เมื่ออ่านจบผู้สอนกล่าวขอบคุณ

ขั้นตอนที่ 4 ผู้สอนกล่าวสรุป และขอบคุณผู้เรียนที่การสะท้อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ความคิดเห็น และความรู้สึกของผู้เรียนที่มีต่อครูผู้สอน พร้อมสัญญาจะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

บทสรุป

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease 2019: COVID-19) ทำให้เกิดการปรับตัวเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะสถาบันทางการศึกษาที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบปกติได้ จึงจำเป็นต้องใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบออนไลน์ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดความต่อเนื่อง การเรียนการสอนแบบออนไลน์มีองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ การวัดและการประเมินผล เกิดเป็นห้องเรียนดิจิทัลพื้นที่ ซึ่งเกิดจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Cyber Space) สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน กล่าวคือเป็นห้องเสมือน การจัดการเรียนการสอนสำหรับ ทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา และทุกแพลตฟอร์ม(platform) ซึ่งมีข้อจำกัดของห้องเรียนออนไลน์ การควบคุมชั้นเรียนนำผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนและผู้เรียน (อาจ) เห็นหน้ากัน เกิดพฤติกรรมซ่อนตัวในระหว่างกิจกรรมของผู้เรียน ตลอดจนการยืนยันตัวตน สภาพการณ์ดังกล่าวเกิดความท้าทายในการสร้างสัมพันธภาพในห้องเรียนออนไลน์ คือ การสร้างห้องเรียนออนไลน์มีชีวิต ทักษะการปฏิสัมพันธ์เพื่อการสื่อสารและการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรัก ความเอาใจใส่จากผู้สอนเสมือนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนจริง

เอกสารอ้างอิง

- ภฤชนา ลิกขมาน. (2554). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษธุรกิจ โดยการใช้การสอนแบบ E-Learning*. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2561). *การศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตและความพร้อมในการประกอบอาชีพของผู้เรียนและเยาวชนนอกระบบการศึกษาในจังหวัดเขตเศรษฐกิจพิเศษ*. กรมกิจการผู้เรียนและเยาวชน : กรุงเทพมหานคร
- ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2557). *อีเลิร์นนิ่ง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ e-Learning: from theory to practice*. โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ต่อศักดิ์ กาญจนทรัพย์สิน. (2563). *เทคนิคง่ายๆ การเตรียมความพร้อมก่อนเรียน*. [เข้าถึงได้จาก] : <http://psycho.bru.ac.th/2020/06/02/เทคนิคง่ายๆ-การเตรียมความ/>

- ถนอมพร (ต้นพิพัฒน์) เลขาจรสแสง. (2545). *Designing e-Learning หลักการออกแบบ การการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์
- รัน ธีรบุญ. (2557). การฟังอย่างลึกซึ้ง : DEEP LISTENING. [เข้าถึงได้จาก] : <https://www.runwisdom.com/2016/08/deep-listening/>
- วิจารณ์ พานิช. (2563). *ชวนครูสร้างพื้นที่ปลอดภัย ช่วยให้ผู้เรียนกล้าเสี่ยงที่ผิดพลาดแล้ว เขาจะเติบโต*. [เข้าถึงได้จาก] : <https://thepotential.org/knowledge/rich-classroom-climate-mindset-ep2/>
- Indeed Editorial Team (2021). Soft Skills: Definitions and Examples. [online] : <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/soft-skills>
- Alison Doyle. 2021. Communication Skills for Workplace Success. [online] : <https://www.thebalancecareers.com/communication-skills-list-2063779>
- Sarah Layton. (2017). What's the Difference between Online Learning and Distance Learning?. June 28, 2019, (online). Available : : <https://www.aeseducation.com/blog/2013/09/difference-between-online-learning-and-distance-learning>.
- Encyclopedia of Business and Finance, 2nd ed. (2019). Online Education . (online). Available : <https://www.encyclopedia.com/finance/finance-and-accounting-magazines/online-education>
- Think about Wealth.com. (2563). SWOT คืออะไร และ การวิเคราะห์ SWOT ทำอย่างไร. [เข้าถึงได้จาก] : <https://www.thinkaboutwealth.com/swot-swot-analysis/>
- เอมอร กฤษณะรังสรรค์ (2564). การมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็นในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์[เข้าถึงได้จาก] : <https://www.novabizz.com/NovaAce/Relationship/Skill.htm>

การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุเชิงพุทธตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์
THE PROMOTION OF ELDERLY WELL-BEING BUDDHIST
IN ACCORDANCE WITH THE PRINCIPLES
OF OVĀDA-PĀṬIMOKKHA

¹พระครูปริยัติพุทธิคุณ (ภุมงฺคฺณ) และ ²พระวรพັນธุ์ วรปณฺโญ (กระจ่ายศรี)

¹Phrakrupariyattikhun (Phumungkhun) and ²Phraworapan Varapaṇṇo(Khajaisri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹ phraphichsap@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ ได้นำเสนอเรื่อง การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุเชิงพุทธตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ โดยการนำหลักโอวาทปาฏิโมกข์มาปรับใช้เพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่ว่าด้วยหลักการเสริมสร้างสุขภาวะ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้ผ่องใส 2) อุดมการณ์เสริมสร้างสุขภาวะ คือ ความอดทน นิพพาน การไม่ทำร้าย ความไม่เบียดเบียน และ 3) วิธีการเสริมสร้างสุขภาวะ คือ การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย สรรวมในปาติโมกข์ การรู้จักประมาณ การอยู่ในสถานที่ที่สงบ และการขัดเกลาจิตใจ ซึ่งเป็นกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การเสริมสร้างสุขภาวะ; หลักโอวาทปาฏิโมกข์.

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² อาจารย์. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objectives of this Article that: The Promotion of Elderly Well-Being Buddhist in Accordance with the Principles of Ovāda-Pāṭimokkha. Has applied the principles of Ovāda Pāṭimokkha to promote the well-being in accordance with the principles of Buddhism in three parts: ๑) principles of well-being promotion (not to do any evil, to do good deeds, to purify the mind); ๒) ideal in well-being promotion (patience, nirvana, not to hurt and exploit others); ๓) methods of well-being promotion (not to say bad words, not to hurt, follow the Pāṭimokkha, being economical, living in the quiet place and train the mind).

Keyword: The Promotion of Elderly; Ovāda-Pāṭimokkha.

บทนำ

สภาพสังคมโลกปัจจุบันเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์เกิดขึ้นทั่วโลก โดยคาดการณ์ไว้ว่าในทศวรรษนี้มีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น สาเหตุหนึ่งมาจากการแพทย์ที่ทันสมัย ทำให้มีกระบวนการรักษาเยียวยาผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยที่มีประสิทธิภาพ และยังสามารถยืดชีวิตได้นานขึ้น ซึ่งในแต่ละปีมีประชากรที่เป็นผู้สูงอายุ จากระบบสถิติการลงทะเบียนกรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า ในปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) คือ มีประชากรสูงอายุร้อยละ 20 ของประชากรรวม และต่อไปในปี พ.ศ.2567 จะมีประชากรสูงอายุร้อยละ 30 ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super Aged Society)” (นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช, 2559:17) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ศึกษาและสรุปสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทยในปี 2561 พบว่า หนึ่งในสามของผู้สูงอายุ มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน อาศัยอยู่ตามลำพังคนเดียวมากถึงร้อยละ 10 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับนวัตกรรมดูแลผู้สูงอายุครอบคลุมใน 5 มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสุขภาพ มิติสภาพแวดล้อม และมิติเทคโนโลยีกับนวัตกรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561 :1)

เมื่อพิจารณาจากสภาพการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า “ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยคาดว่าในปี 2564 จะมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 20 จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคมและผู้สูงอายุทั้งหมด” (ชมรมผู้สูงอายุ, 2561 : 2) ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุ และมีผลกระทบต่อประเทศด้วย เพราะถ้ามีผู้สูงอายุมากขึ้นแต่วัยทำงานน้อยลงก็จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย ทั้งภาครัฐยังต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่สังคมมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น กลับพบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาเรื้อรอบด้าน ทั้งปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาทางสังคม ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านจิตใจ และปัญหาทางด้านปัญญา รวมทั้งการปล่อยให้ผู้สูงอายุเผชิญกับปัญหาชีวิตอยู่ตามลำพัง นอกจากนี้ยังมีการใช้งบประมาณช่วยเหลือผู้สูงอายุและเฝ้าระวังรักษาเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันก็ยังพบว่าผู้สูงอายุถูกนำไปไว้ในบ้านพักคนชราเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านการดูแลรักษาเอาใจใส่จากคนในครอบครัว ทั้งยังมีผู้สูงอายุจำนวนมากขาดที่อยู่อาศัยและปัจจัยการดำรงชีพ ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งถูกทอดทิ้งให้ใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังเป็นจำนวนมาก โดยขาดการเหลียวแลจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากที่อยู่อาศัยกับลูกหลาน แต่ก็มีปัญหาด้านคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ลูกหลานไม่เข้าใจกระบวนการดูแลรักษาผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

ในปัจจุบันพบว่าสถานการณ์และแนวโน้มทางด้านการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ต้องเผชิญกับผลกระทบที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากผลของเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและเบี่ยงเบน อันมีผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัย ทำให้พฤติกรรมด้านอนามัยของผู้สูงอายุมีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสุขภาพมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงวัยไม่มีสุขภาวะทั้งทางกายและจิตใจที่ดีสมบูรณ์ จากกระแสโลกาภิวัตน์นี้ยังส่งผลให้พฤติกรรมอนามัยของประชาชนทุกวัยมีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากขาดทักษะชีวิต (Life Skill) ขาดการดูแลสุขภาพตนเอง และต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อให้มีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์ (กระทรวงสาธารณสุข, 2557 :35) ดังนั้นการให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความจำเป็นที่จะต้องมีการติดตามเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมุมมองตลอดจนการให้คุณค่าผู้สูงอายุ เพราะหาก

สังคมให้คุณค่าและความสำคัญต่อผู้สูงอายุแล้ว จะสามารถลดผลกระทบต่องานทั้งคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุสามารถทำหน้าที่ และบทบาทของตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่ง“สุขภาวะ”มาจากคำว่า “สุข” แปลว่าความสุข กับคำว่า“ภาวะ” แปลว่า“ความเป็น” เมื่อนำมารวมกันจึง มีความหมายว่าภาวะแห่งความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551 :8.) เมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา หรืออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นสุขภาวะผู้สูงอายุสามารถแสดงออกได้หลากหลายลักษณะ ซึ่งเป็นสภาวะที่แสดงออกถึงความสุข และภาวะที่สัมผัสหรือเข้าถึงความสุขอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งความสุขนั้นจะต้องประกอบไปด้วยความดีงามและมีคุณค่ากับตนเองและสิ่งอื่นด้วย โดยสุขภาวะผู้สูงอายุสามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ความหมายเชิงปฏิเสธ คือ การมุ่งให้ความหมายของความสุขเพียงด้านเดียว โดยปฏิเสธความทุกข์กับปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุกข์หรือเป็นภาวะที่ปราศจากความทุกข์ทั้งปวง 2) ความหมายเชิงสภาวะ คือ การมุ่งนิยามสุขภาวะที่สามารถสัมผัสได้ทั้งภายในและภายนอก หรือความสุขทางกายภาพและสุขทางจิตใจ 3) ความหมายเชิงคุณค่า คือ การนิยามความหมายของสุขภาวะด้วยการประเมินคุณค่าของความสุข เพราะความสุขจะมีคุณค่าอยู่ในตัวเอง แต่จะมีคุณค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความแคบหรือกว้างของความสุข หรือประโยชน์ที่เกิดจากความสุข (พระสินสมุท มหาปณฺญ, 2563 : 10) การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุจึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ไม่มีความทุกข์ซึ่งสามารถสัมผัสได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุมีมาพร้อมกับสังคมมนุษย์เดิมที่อาจไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก แต่การได้มีปัจจัยการดำรงชีพก็มีความสุขแล้ว แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต จึงจำเป็นต้องมีการจัดการเพื่อให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างภาวะแห่งความสุข ต่อมาจึงเรียกวิธีการลักษณะนี้ว่าการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุเชิงพุทธตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์

1. การสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยหลักการ 3 ในโอวาทปาฏิโมกข์ อันได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง ส่วนการทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งหลักการนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุมีได้เสริมสร้างความสุขทั้งทางจิตใจและทางกาย โดยหลักใช้หลักการพื้นฐานของชีวิต ได้แก่ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ การงดเว้นจากการประพฤติดินาม โดยนอกจากการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายเบียดเบียน

ผู้อื่นแล้ว ก็มีแต่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้มาเป็นของตน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการไม่ประพฤติดันในกาม รวมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว การทำความดีทางวาจา 4 ได้แก่ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ พูดแต่คำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำให้เกิดความสามัคคี และพูดถูกกาลเทศะ และการทำความดีทางใจ 3 ได้แก่ การไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่น มีแต่คิดเสียสละ การไม่ผูกอาฆาตพยาบาท ส่งเสริมทัศนคติที่ประกอบด้วยเมตตาธรรม และมีความเห็นความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งเป็นทัศนคติแบบสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นสุขภาวะทางด้านปัญญา ส่วนการมีกุศลจิตก็จะทำให้มีสุขภาวะทางด้านจิตใจ ในขณะที่การประกอบกุศลให้ถึงพร้อมก็จะเป็นกระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะที่โดดเด่นทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูล ในขณะที่การประกอบกุศลให้ถึงพร้อมก็จะเป็นกระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะที่โดดเด่นทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูล ช่วยเสริมสร้างความสุขภายในที่เรียกว่า “นิรามิสสุข” คือเป็นความสุขทางจิตหรือความสุขภายใน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจิตใจและอารมณ์ ความสงบสุข ปิติสุข รวมถึงความสุขจากการมีปัญญารู้แจ้งหรือเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางด้านจิตวิญญาณ ทำให้เข้าใจชีวิตมากขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553 :70) และในขณะเดียวกัน ช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดเป็นความสุขในทางกายภาพ ทั้งความสุขทางร่างกาย ความสุขที่ได้รับการสนองตอบอย่างพึงพอใจทางสังคม และการได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีพ รวมถึงความสุขจากการได้เสพสิ่งที่ต้องการทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการได้เสพบริโภคนปัจจัย 4 อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีพ เรียกว่า “สามิสสุข” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553 :72) เพื่อให้จิตสงบจากกิเลสตัณหา ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดี ไม่เศร้าหมอง ห่วงไกลโรคซึมเศร้า จิตใจไม่เศร้าหมอง มีความเบิกบานใจ ผ่องใส ปราศจากความขุ่น ส่งผลให้มีสุขภาวะทางด้านจิตใจกับสุขภาวะทางด้านปัญญา

2. การสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุอุดมการณ์โอวาทปาฏิโมกข์ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ จำแนกออกเป็น 4 ส่วน คือ คือ เสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยความอดทน คือ ความอดทนมีหลายรูปแบบ มีทั้งความอดทนต่อความยากลำบากเมื่อยามเจ็บป่วย อดทนต่อความตรากตรำจากการทำงานหรือตรากตรำจากฤดูกาล และอดทนต่อความเจ็บใจเมื่อถูกกระทบกระทั่งทางใจ การข่มใจ อดทนในการฝึกจิต ในพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติ มีหลักธรรมคำสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดสันติภาพในจิตใจและสันติภาพทางสังคม ทั้งยังเป็น

ส่วนที่เชื่อมประสานรอยร้าวในสังคม ป้องกันและแก้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคม ส่งเสริมความสามัคคีปรองดองกันในสังคม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายพร้อมเพรียงกัน ชื่นชมกัน ไม่วิวาทกัน เป็นเหมือนน้ำนมกับน้ำ มองกันด้วยนัยน์ตาที่เปี่ยมด้วยความรัก แม้ไปเยือนก็เป็นที่สำราญแก่เรา ไม่จำเป็นต้องพูดถึงการคิด” (อง.ติก. (ไทย) 20/125/372) การให้อุดมการณ์แก่ผู้สูงอายุเพื่อให้มีนิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดและเป็นจุดหมายสุดท้ายของชีวิต แม้ว่าจะไม่ถึงนิพพานก็จะทำให้เย็นกายเย็นใจ ทำให้จิตใจมีปกติ สุข สอนให้มีอุดมคติคือการปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น การปล่อยวางจากกิเลสตัณหาและความทุกข์ทั้งปวง ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีสุขภาวะทางสังคมก็คือการได้ดำรงชีพอยู่ในสังคมที่มีความปลอดภัย ปราศจากอันตรายและภัยคุกคามต่างๆ “สมาทานความพอใจในการไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งปวงและยินดีในความเกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง” (ขุ.อป. (ไทย) 32/21-23/486) ส่งเสริมความสงบให้กับผู้สูงอายุ ทั้งความสงบทางกาย คือ ร่างกายสงบเป็นปกติไม่เดือดร้อนทางกาย คนในสังคมไม่เบียดเบียนและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ก่อปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงต่อกัน ไม่มีปัญหาอาชญากรรม เป็นมิตรที่ดีต่อกัน ช่วยกันดูแลรักษาและเยียวยาสมาชิกในสังคม “ประโยชน์ทั้งปวงของบุคคลผู้มีกัลยาณมิตร ย่อมสำเร็จผลเป็นความสุขความเจริญ” (ขุ.ชา. (ไทย) 28/191/115) และ การทำใจให้เป็นปกติ ไม่ยินดียินร้ายต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้สูงอายุต้องฝึกปล่อยวางและหลีกเลี่ยงความพลุกพล่าน ความไม่เบียดเบียน คือ ส่งเสริมความไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต โดยปฏิบัติตามหลักศีล 5 และการฝึกเมตตาจิตเพื่อลดโทสจริต ซึ่งจะช่วยให้รู้จักให้อภัยแล้วจะมีความสุขทั้งตนเองและผู้อื่น ก่อให้เกิดสุขภาวะทางด้านจิตใจกับสุขภาวะทางด้านปัญญา และสุขภาวะทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาได้มีแนวคิดในการบริการสังคมตามกระบวนการสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล และมีเมตตากรุณาต่อกัน ได้แก่ “ทาน การให้ เปยยวัชชะ มีวาจาเป็นที่รัก อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ สมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ”(อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/50-51) การฝึกเมตตาจิตเพื่อลดโทสจริต ซึ่งจะช่วยให้รู้จักให้อภัยแล้วจะมีความสุขทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นไปเพื่อสมานสามัคคีกันในสังคม ซึ่งจะเป็นหลักประกันความมั่นคงทางสังคมต่อไป

3. การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุโดยวิธี 6 ในโอวาทปาติโมกข์ ได้แก่ การไม่กล่าวร้ายกัน (อนุปวาโท) คือ ไม่นินทาว่าร้ายหรือพูดให้คนอื่นได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นการให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติและความคิดดี คิดบวก (มโนสุจริต) พูดดี (วจีสุจริต) มี

สัมมาวาจาและเมตตาจริกรรม ซึ่งมีการแนะนำหลักการพูดแบบสัมมาวาจา มีกติกากการพูดคุยกันในเชิงสร้างสรรค์ โดยการไม่กล่าวร้ายจะทำให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2536) : 8) การไม่ทำร้าย (อนุปฆาโต) คือ ไม่โหดร้าย ปาเถื่อน ไม่ล้างผลาญทำลาย หรือเบียดเบียนทำให้ใครเดือดร้อน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตามหลักสัมมากัมมันตะและมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยเมตตาการุณกรรม สร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยการไม่ทำร้าย คือ เมตตาการุณาก่อน ความเคารพผู้อื่น ผูกจิตไม่ให้ความรุนแรง ผูกเมตตาจิต เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้จักระงับอารมณ์และผูกจิตให้มีความเมตตา ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางด้านจิตใจ มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก็จะเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2536) : 8) สรรวมในปาฏิโมกข์ (ปาฏิโมกฺข จ สวโร) มีความสรวมเคารพกฎเกณฑ์ทางสังคม วินัย กฎเกณฑ์ทางศีลธรรม และสังคม ซึ่งเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุด้วย การฝึกรู้เท่าทันความรู้สึกการสรวมกาย รู้เท่าทันอาการที่เกิดขึ้นทางจิต มีสัมมาทวิฏฐิและโยนิโสมนสิการ ตามหลักหลักสติปัฏฐาน 4 จะทำให้ปราศจากความเดือดร้อน ใช้ชีวิตอย่างมีสติ และมีความสุขตามมา นอกจากนี้ยังรวมถึงการสรวมในความสุขด้วย ควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ส่งผลให้เกิดสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน คือ สุขภาวะทางด้านร่างกาย สุขภาวะทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม สุขภาวะทางด้านจิตใจ และสุขภาวะทางด้านปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2536) : 8) รู้ประมาณการบริโภค (มตตญญตา จ ภตตสมิ) คือ มีสติพิจารณาความเป็นผู้รู้จักประมาณ ทั้งรู้จักประมาณในการรับ และรู้จักประมาณในการบริโภค ซึ่งเป็นเรื่องของกุศล และใช้ปัญญาพิจารณาเห็นคุณค่าแท้แล้วจึงรับหรือเสพปัจจัยดำรงชีพ ทำให้ไม่เป็นคนหมกมุ่น ไม่โลภมาก และไม่ใช้คนที่บริโภคเกินประมาณ รู้จักประมาณในการบริโภคที่เหมาะสมกับสุขภาพ การรู้จักประมาณในการดำเนินชีวิต ประมาณในฐานะของตนเอง ดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุข ความเป็นอยู่ของตนเอง การออกกำลังกาย การนอนหลับพักผ่อน การใช้จ่าย การมีสัมมาอาชีวะคือการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางการรักษาสุขภาพหรือภาวะที่เป็นสุขแบบองค์รวมให้เหมาะสมกับระบบของชีวิตผู้สูงอายุ ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าแท้ของการบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้มีวิถีชีวิตอย่างผ่อนคลาย ส่งผลให้เกิดสุขภาวะทางด้านร่างกายแก่ผู้สูงอายุ(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2536) :293) อยู่ในเสนาสนะอันสงัด (ปนฺตญจ สยนาสนํ) คือ การเลือกสถานที่ที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีพ อยู่อย่างสบายตามหลักสัปปายะ ที่

อยู่เหมาะสม สงบ ร่มรื่น สะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ การเดินทางสะดวก ปลอดภัย การพูดคุยเหมาะสม สนทนาแต่เรื่องดี ๆ เพื่อหาทางออกและความผ่อนคลายจากทุกข์ มีกลิ่นอายมิตรคอยชี้แนะชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร อาหารไม่ขาดแคลนตามหลักโภชนาการ อากาศสดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต รวมทั้งการใช้อิริยาบถอย่างสมดุล ร่างกายผ่อนคลาย ทำให้ไม่บีบคั้นทางร่างกาย ดังนั้น การอยู่ในสถานที่ที่ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพะ ซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตทั้งทางร่างกาย สังคมและสิ่งแวดล้อม จิตใจ และปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2536) :431) บำเพ็ญเพียรทางจิต (อธิจิตเต จ อาโยโค) การฝึกสมถกรรมฐานเพื่อให้จิตสงบและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้จิตมีปัญญา โดยวิธีการประกอบความเพียรทางจิตอยู่เป็นประจิด และต่อเนื่อง ระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี พัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมและปัญญายิ่งขึ้น เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นในจิตและปัญญาญาณให้ตั้งมั่นและรักษาไว้ไม่ให้เสื่อมลง โดยการบำเพ็ญเพียรทางจิตจะนำไปสู่การขัดเกลาจิตใจและสร้างเสริมปัญญาหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำไปสู่วิมุตติสุข การบำเพ็ญเพียรทางจิตจึงทำให้เกิดสุขภาวะทางด้านจิตใจและสุขภาวะทางด้านปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2536) :395) การฝึกสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิด จิตใจก็จะไม่ฟุ้งซ่าน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขทางจิตใจกับสุขภาวะทางด้านปัญญา

บทสรุป

การเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุจึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ ได้รับความสุข ซึ่งสามารถสัมผัสได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีปัจจัยหลายอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต จึงจำเป็นต้องมีการจัดการเพื่อให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างภาวะแห่งความสุข ในส่วนของพระพุทธศาสนา ได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่สอนตั้งแต่ระดับให้คนปฏิบัติเพื่อผ่อนคลายความทุกข์จนถึงปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เมื่อวิเคราะห์หลักโอวาทปาฏิโมกข์ก็จะพบว่าเป็นหลักการที่ว่าด้วยความสุข วิธีการที่ว่าด้วยความสุขและอุดมการณ์ที่ว่าด้วยความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพุทธบริษัทได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน โอวาทปาฏิโมกข์เป็นสาระสำคัญที่ทำให้เห็นประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสุขภาวะตามแนวทางของพระพุทธศาสนา 3 ส่วน คือ หลักการเสริมสร้างความสุข

อุดมการณ์เสริมสร้างความสุข และวิธีการเสริมสร้างความสุข ซึ่งรวมเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสุขแบบองค์รวมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการปฏิบัติตามทั้ง 3 ส่วน มีความสัมพันธ์กับหลักภาวะนา 3 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุหรือผู้ปฏิบัติตามมีความสุขและเป็นปัจจัยให้ผู้อื่นมีความสุข 3 ด้าน คือ ทำให้มีความสุขทางด้านร่างกาย มีความสุขทางด้านสังคม มีความสุขทางด้านจิตใจ และมีความสุขทางด้านปัญญา แม้ว่าสภาพสังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่หลักโอวาทปาฏิโมกข์ก็ยังคงไม่ล้าสมัย ขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (2561). รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รายไตรมาส ปี 2561, (มกราคม-มีนาคม), ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมีนาคม.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2557). แผนงานพัฒนาพฤติกรรมอนามัยส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคเพื่อส่งเสริมสุขภาพตามกลุ่มอายุ. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช, (2559). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทยประจำปี 2559, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ประยุตโต). (2536). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ประยุตโต). (2536). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ประยุตโต). (2551). พื้นสุขภาวะยามสังคมวิกฤต. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี : สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ประยุตโต). (2553). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). (พิมพ์ครั้งที่ 24). นนทบุรี: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์.
- พระสินสมุทร มหาปญโญ. (2563) “การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”, . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทบาทครูผู้สอนสังคมศึกษากับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
ในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
A ROLE OF SOCIAL STUDIES TEACHER FOR MORAL AND
ETHICAL DEVELOPMENT IN BUDDHIST CHARITABLE SCHOOL

¹พระพัยคอรุณ ศรีมงคล และ ²ปานจิตร์ สุกุมาลย์

¹Phra Phayakarun Srimongkhon and ²Panjitr Sukumal

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹phraphayakharun@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการสอนสังคมศึกษามาปรับประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามจุดมุ่งหมายคือ ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม ดีงาม และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ : บทบาท, ครูผู้สอนสังคมศึกษา, ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม, โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

¹ ครู, โรงเรียนอุบลวิทยากร อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of The social studies teaching is adapted to promote morality and ethics in Buddhist charitable school which was consistent with the current National Education Act that aimed at developing physical, mental, intellectual, knowledge and moral perfection for Thai people in the good ethic and culture of living, and interpersonal skill, and to achieve the purpose of appropriateness behavior and interpersonal skill of students.

Keywords : A role of social studies teacher, Moral and ethical development, Buddhist charitable school

บทนำ

พลวัตการเปลี่ยนแปลงในโลกศตวรรษที่ 21 เป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สังคม สิ่งแวดล้อม และการเป็นโลกดิจิทัลที่สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆของโลกมีการส่งผ่านข้อมูลและเชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็ว ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความมั่นคง และการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาจึงต้องมีการออกแบบเพื่อเพิ่มความสามารถของมนุษย์สำหรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยกำหนดเป้าประสงค์หลักของการจัดการศึกษาและกลไกการขับเคลื่อนที่ชัดเจน เพื่อให้การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริม ปลุกฝัง ความคิด ความรู้ ทักษะคติ และทักษะแก่ประชาชนในสังคมโดยรวมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระยะยาว ดังนั้นการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) จึงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในแง่ของการพัฒนาเจตคติ การสร้างคุณธรรม จริยธรรม โดยตระหนักว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการการเรียนรู้เพื่อความเจริญ งามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ สร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัด

สภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสามารถเต็มศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เป้าหมายการศึกษาที่แท้จริงคือการพัฒนาบุคคลให้เขาเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความเป็นคนดีเพื่อจะได้ช่วยเหลือตัวเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นสุข ในขณะเดียวกันก็ต้องให้เป็นคนที่ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือพัฒนาสังคม ประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นการสร้างคนเพื่อให้ไปสร้าง สังคมที่ตนอาศัยอยู่นั่นเอง การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม คนที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ นำพาบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

หน้าที่สำคัญของครูจะต้องปรับปรุงพัฒนาทักษะและประสบการณ์ในการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการความสนใจ และเจตคติของผู้เรียน โดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้สามารถเรียนรู้เป็นเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนำไปใช้ในการสร้างและเตรียมทรัพยากรมนุษย์ ให้ประเทศมีคุณภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศแบบยั่งยืนสู่การปฏิรูปการศึกษาในยุคไทยแลนด์ 4.0 คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคม ที่จะนำความสุขสงบและความและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้นๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความสะอาด และสว่างในจิตใจ จะทำการงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีประโยชน์ และสร้างสรรค์คุณงามความดี อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ พระศาสนาสืบไป (พระมหานันท องค์กรศิริ, 2561: 81)

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

พันธกิจทางพระพุทธศาสนาประการหนึ่ง คือการให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนตามหลักสังฆวัตถุ การจัดการศึกษาถือว่าการะงานหนึ่งในการบริการสังคมของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จึงถือเป็นการะงานร่วม ที่มี

การดำเนินการจัดการศึกษาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน พระภิกษุ ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส ผู้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน หรือมอบที่ดิน หรืออนุญาตให้ใช้ที่ดินของวัดเพื่อการจัดตั้งโรงเรียน ทั้งในส่วนที่เป็นโรงเรียนวัด (ภายใต้การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ) และจัดตั้งโรงเรียนการกุศลที่สังกัดการศึกษาเอกชน บริหารงานโดยคณะสงฆ์ และรัฐเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ และสนับสนุน ดังนั้นโรงเรียนการกุศลของวัดจึงถูกจัดเป็นภาระงานหนึ่งของคณะสงฆ์ในการ ให้การสงเคราะห์สังคม และประชาชน เป็นสถานศึกษาของพระพุทธศาสนา เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้าดังคำที่ สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มาเป็นประธานประกอบพิธีเปิดการสัมมนาโรงเรียนการกุศลของวัด ณ โรงเรียนวินิตศึกษา ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดลพบุรี เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2552 ว่า "โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า นักเรียนทุกคนจึงเป็นลูกของพระพุทธเจ้า มีพระเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ที่นำคำสอนสู่นักเรียน ยิ่งนักเรียนมีความเข้าใจเรื่องหลักธรรม นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามากใช้เท่าไร จะนำมาซึ่งความมั่นคงของสถาบันหลักทั้ง 3 สถาบัน ไม่เฉพาะแต่สถาบันพระพุทธศาสนาเท่านั้น ทำอย่างไรโรงเรียนการกุศลของวัดที่มีอยู่เกือบ 100 แห่ง จะประสานการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้แนวความคิดที่ว่า โรงเรียนการกุศลของวัด เป็นโรงเรียนของพระพุทธเจ้า" (ไตรเทพ ไตรรุ, 2552)

โดยโรงเรียนลักษณะนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อปีพุทธศักราช 2465 โดยพระญาณนายก (จัน) อดีตเจ้าอาวาสวัดอุดมธานี จังหวัดนครนายก เปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดอุดมธานี ที่มีพระสงฆ์สอนหนังสือให้กับสามเณรรวมถึงสอนให้เด็กผู้ยากไร้และบุคคลทั่วไปโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ จนกระทั่งมีการแยกโรงเรียนออกมาเป็นโรงเรียนนายกวัฒนาการและรับรองวิทยฐานะโดยกระทรวงศึกษาธิการในปีพุทธศักราช 2477 จนถึงในพุทธศักราช 2488 รัฐบาลได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ของวัด เพื่อเปิดโอกาสให้วัด ได้เข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาแก่เยาวชน ในรูปแบบโรงเรียนเอกชน ในชื่อ "โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา" ที่โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตั้งแต่ระดับปฐมวัย (อนุบาล) ถึงมัธยมศึกษา มีวัดเป็นผู้แทนรับใบอนุญาต พระภิกษุสงฆ์และ ข้าราชการเป็นผู้บริหารรวมทั้งดำเนินการบริหาร จัดการศึกษาของโรงเรียน เพราะแต่เดิมวัดส่วนใหญ่จัดการศึกษาอยู่แล้ว แต่ละแห่งไม่น้อยกว่า 30 - 40 ปี บางแห่งมีอายุการดำเนินการกว่า 60 ปี

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง ซึ่งได้จัดการเรียนการสอนแบบเดียวกับโรงเรียนสามัญทั่วไปขณะเดียวกันก็มีจุดเน้นที่ต้องการให้นักเรียนนั้นมีคุณธรรมจริยธรรมโดยมีจุดประสงค์มุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมซึ่งนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยการควบคุมกายวาจาใจให้อยู่ในกรอบคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามไม่เบียดเบียนตนเองและบุคคลอื่นสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมตลอดจนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีเพื่อการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่วัดหรือมูลนิธิวัดจัดตั้งขึ้นก็เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิงและบางแห่งมีนักเรียนพระภิกษุสามเณรเรียนร่วมด้วยนอกจากการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสำคัญสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ

ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนนอกชนกการกุศลในพระพุทธศาสนาจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง มุ่งสู่การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมคือ การเน้นวิถีชีวิตของเด็ก ตั้งแต่เรื่องการกิน อยู่ ดู ฟัง ไปจนกระทั่งเรื่องการพัฒนาทักษะทั้งในด้านการใช้ร่างกาย การคิด การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้เด็กตระหนักต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับโลกรอบตัว ทั้งนี้ ครูหรือผู้สนใจที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็ก จำเป็นจะต้องศึกษาแนวคิดสำคัญของคุณธรรมเหล่านั้นให้เข้าใจอย่างแท้จริง คำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก และความสนใจในการเรียนรู้ของเด็กที่แตกต่างกันออกไป ตามพื้นฐานของเด็กและสภาพแวดล้อมรอบตัวเป็นสำคัญ แล้วจึงนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทหรือหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อผู้เรียนจะได้มีความพร้อมและสามารถพัฒนาตนเองสู่การศึกษาในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมไปถึงการพัฒนาผู้เรียนในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมการพัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย การจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมสถานศึกษาต้องเน้นให้เด็กได้เรียนวิชาที่ว่าด้วยศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม หรือหลักธรรมของศาสนาเท่านั้น แต่การสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิด

ขึ้นกับผู้เรียนนั้น กระบวนการเรียนรู้สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ โดยการสอดแทรกในกระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพราะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสามารถสร้างให้เกิดได้โดยผ่านกระบวนการปฏิบัติงาน ทั้งงานส่วนบุคคล และการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้นครูผู้สอนควมได้มีหน้าที่เพียงแต่สอนเนื้อหาในหนังสือให้จบเท่านั้น แต่ยังต้องช่วยกันคำนึงถึงการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนด้วย เพื่อสรรค์สร้างให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรมนำชีวิตไปสู่ความสุข การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเฉพาะในห้องเรียน อาจยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในผู้เรียนได้อย่างยั่งยืนและถาวร สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเสริมที่หลากหลาย โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า อีกทั้งเปิดให้ผู้เรียนมีโอกาสได้รับประสบการณ์ทางคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีการและจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งจากเพื่อนครู ครอบครัว ชุมชนและสังคม (พระมหานันต์ องค์กรศิริ, 2561: 87-90)

หลักคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษา

คำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” นี้ เป็นคำที่คนส่วนใหญ่จะกล่าวควบคู่กันเสมอ จนทำให้เข้าใจผิดได้ว่า คำทั้งสองคำมีความหมายอย่างเดียวกันหรือมีความหมายเหมือนกัน แท้ที่จริงแล้วคำว่า “คุณธรรม” กับคำว่า “จริยธรรม” เป็นคำแยกออกได้ 2 คำและมีความหมายแตกต่างกันคำว่า “คุณ” แปลว่า ความดี เป็นคำที่มีความหมายเป็นทางนามธรรม ส่วนคำว่า “จริย” แปลว่า ความประพฤติปฏิบัติที่ควรประพฤติเป็นคำที่มีความหมายทางรูปธรรม ดังนั้น จึงควรที่ผู้บริหารจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำสองคำนี้ให้ถ่องแท้ก่อน

การให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” มีหลากหลายมาก ทั้งทางด้านศาสนา และด้านวิชาการ ซึ่งสามารถค้นคว้าหาอ่านเพื่อทำความเข้าใจและนำมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติได้ เช่น คุณธรรม หมายถึง ภาวะจิตใจที่เมื่อสำแดงความประพฤติออกมาแล้วสังคมตัดสินออกมาว่าเป็นจริยะที่ดี จริง งาม ถ้าใจเราคิดดี คิดจริงและคิดงาม และประพฤติออกมาดี จริง งาม แสดงว่าคนๆ นั้นมีคุณธรรม แต่ถ้าใจคิดชั่ว คิดไม่จริง (เท็จ) คิดไม่งาม ก็จะไม่มีความประพฤติชั่ว เท็จ และไม่งาม ซึ่งเราก็จะเรียกว่าคนไม่มีคุณธรรม ดังนั้น สังคมจึงต้องสร้างเครื่องตัดสินว่า อะไรคือดี จริง งาม คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณหรือสภาพคุณงามความดี เริ่มตั้งแต่ความนึกคิด ความปรารถนา ความตั้งใจ คนที่มีคุณธรรมเมื่อคิดดีแล้ว ย่อม

แสดงพฤติกรรมคือคำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมาแล้ว สังคมตัดสินว่า ดี จริงและงาม คนที่ไม่มีคุณธรรม เมื่อคิดชั่วแล้ว ย่อมแสดงพฤติกรรมคือคำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมาแล้ว สังคมตัดสินว่า เลว เท็จ อับลักษณ์ (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มุลินิยวุธศิริคุณ โดยการสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2558)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายว่า”คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 189)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ยุตโต) ได้กล่าวว่าคุณธรรมเป็นภาพของจิตใจกล่าวคือคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีตและประเสริฐ เช่น เมตตา คือ ความรักปรารถนาดี เป็นมิตร อยากให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นมีความสุข มุทิตา คือ ความพลอยยินดีพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จมีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม อุเบกขา คือ การวางตัววางใจเป็นกลาง เพื่อรักษาธรรมเมื่อผู้อื่นควรจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาตามเหตุและผล จาคะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2540: 14)

วศิน อินทสระ กล่าวตามหลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากการพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน... คุณธรรมสัมพันธ์กับหน้าที่อย่างมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัย จะกลายเป็นอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมในดวงจิตเป็นบารมี มีลักษณะอย่างเดียวกันนี้ ถ้าเป็นฝ่ายชั่วเรียกว่า “อาสวะ” คือ กิเลสที่หมักหมมในดวงจิต ย่อมจิตให้เศร้าหมองเกราะกรังด้วยความชั่วนานาประการกลายเป็นสันดานชั่ว ทำให้แก้ไขยากสอนยาก กล่าวโดยสรุป คุณธรรมคือความกล้าเลิศแห่งอุปนิสัยซึ่งเป็นผลของการกระทำหน้าที่จนกลายเป็นนิสัยนั่นเอง (วศิน อินทสระ, 2541: 106-13)

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) กล่าวว่า คุณธรรมคือคุณสมบัติที่ดีของจิตใจ ถ้าปลูกฝังเรื่องคุณธรรมได้จะเป็นพื้นฐานจรรยาบรรณ... จรรยาบรรณนี้เป็นเรื่องพฤติกรรมในการที่จะพัฒนาต่อตีความออกไปว่า พฤติกรรมเหล่านี้มีพื้นฐานจากคุณธรรมข้อใด เช่น เบญจศีลเป็นจริยธรรม เบญจธรรมเป็นคุณธรรมคือ ความเมตตากรุณา ถ้ามีความเมตตากรุณาจะมีฐานของศีลข้อที่ 1 เป็นต้น

ส่วนจริยธรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า “จริยธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538: 216)

นอกจากนี้พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ยังให้แนวคิดว่าจริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อปฏิบัติทั่วไป เรียกว่าจริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า ศีลธรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้นยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี แม้นักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานท์ มหาตมะคานธี ก็มีสวนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง

จากทัศนะของพระเมธีธรรมภรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าจริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรม แต่มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยความประพฤติชอบ ส่วนจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติดีประพฤติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี ท่านผู้นี้มองจริยธรรมในฐานะที่เป็นระบบ อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่ก็มีแนวคิดปรัชญาค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า คำว่า คุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรมคือความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข สงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มีความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกในด้านดีอยู่ตลอดเวลา คือ มี “คุณธรรม” “อยู่ในจิตใจหรืออาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนคุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจ ซึ่งทั้งสองส่วนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจา นั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์และเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจและสติปัญญา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ควบคู่กันไป คือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและด้านพฤติกรรม

ครูผู้สอนสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ปี พ.ศ.2545 เป็นกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาทางการศึกษา และถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งปรากฏตามมาตรา 22 การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุค New Normal นี้ ผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการสืบค้น เน้นงานที่มีปฏิสัมพันธ์ บทเรียนที่มีความยืดหยุ่น เคารพคุณค่าของความแตกต่างอย่างหลากหลาย ให้การเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียน ประเด็นสำคัญของความเป็นครูยุคใหม่ ต้องไม่เน้นที่“การสอน”แต่ทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจ (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน,มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2557: 1-3)

การศึกษาถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกที่ดีงาม มีความรู้ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและของประเทศชาติ (สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย,2542) สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 1 ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อ

พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544:21-23) การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีบุคคลหลายคนและหลายหน่วยงานเข้ามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน ประชาคม เอกชน สื่อมวลชน วัดโรงเรียน ที่สำคัญมากคือรัฐบาลและ หน่วยงานของรัฐ และรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ซึ่งยิ่งสังคมที่มีขนาดใหญ่โตกว้างขวาง ทั้งมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เนื้อหาของการศึกษายังต้องมีความหลากหลาย ขณะเดียวกันการจัดการศึกษาก็ต้องมุ่งธำรงรักษาเอกภาพร่วมกันของสังคมไว้ด้วย สารของการศึกษาจึงต้องครอบคลุมทั้งเรื่องวิถีการดำรงชีวิต การประพฤติปฏิบัติตน ความสัมพันธ์กับผู้อื่นและความเป็นไปของสังคมในอดีต ปัจจุบัน และที่จะไปสูอนาคต ทั้งนี้การจัดการศึกษาในภาพรวมจึงเป็นเรื่องที่สังคมและ ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกระดับต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดขึ้นได้ บรรลุเป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551 : 2-5) ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจประวัติความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นสาระที่เน้น การปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุขมีความเข้าใจระบบการเมืองการ ปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส.2.1 เข้าใจ และปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุขและมาตรฐาน ส.2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจและสามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการ ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถ บริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมี ประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิต อย่างมีคุณภาพ และมาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เป็นสาระที่สร้างความเข้าใจ ความหมาย ความสำคัญของ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และสามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของ ความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ เข้าใจพัฒนาการของ มนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นเข้าใจความ เป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย ซึ่ง ประกอบด้วยมาตรฐาน ส.4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ สามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็น ระบบ มาตรฐาน ส.4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและ

สามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น และมาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของ ธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะ นำไปสู่การใช้ และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจ ลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีผล ต่อกันและกันในระบบ ของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุปและใช้ ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากข้อความเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็น การจัดการเรียนรู้รายวิชาที่สอดคล้องสัมพันธ์กันจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในบริบทตาม หลักสูตร และวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และพัฒนาการของผู้เรียน ตามช่วงวัยต่าง ๆ เพื่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม คุณธรรมจริยธรรมให้มี ประสิทธิภาพที่สุด ดังแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ดังต่อไปนี้

1. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเทศชาติ นับว่ามีพระคุณ อย่างมหาศาล เพราะเป็นสถานที่ ที่เราทุกคนอยู่อาศัยอย่างผาสุกตั้งแต่เกิดจนตาย ให้เราได้ ประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต ให้เราได้ภาคภูมิใจในเกียรติและศักดิ์ศรีที่มีชาติเป็นของตนเอง ไม่ เป็นทาสใคร เราต้องมีความซื่อสัตย์ต่อชาติ รักและหวงแหน ยอมสละเลือดเนื้อและชีวิต เพื่อให้ชาติเป็นเอกสารสืบไป ป้องกันไม่ให้ผู้ใดมาทำลาย ปกป้องชื่อเสียงไม่ให้ใครมาดูแคลน และประพฤติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย และขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาติบ้านเมือง ศาสนา เป็นที่พึ่งทางกายและทางจิตใจ ทำให้มนุษย์ดำรงชีพร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข เรามีหน้าที่ทำนุบำรุงพระศาสนาให้มั่นคงสถาพรสืบต่อไป ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ องค์พระศาสดา สร้างและบูรณะ ศาสนาสถาน พังธรรม และปฏิบัติธรรมอยู่เป็นนิจ ประพฤติ ต่อผู้อื่นด้วยความสุจริตทั้ง กาย วาจา และใจ องค์พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นศูนย์รวมของชาว

ไทยทั้งประเทศ พระองค์ทรงเป็นผู้นำและผู้ปกป้องชาติและศาสนา ทรงบำบัตทุกข์และบำรุงสุข ให้แก่ราษฎรด้วยความเสียสละในทุก ๆ ด้าน เราต้องเทิดทูนพระองค์ไว้สูงสุด รับผิดชอบพระมหากรุณาธิคุณอย่างเต็มความสามารถ ประพฤติตนเป็นคนดีไม่เป็นภาระแก่พระองค์ และถ้ามีความจะเป็นแม้ชีวิตของเราเองก็สามารถจะถวายพลีชีพได้ เพื่อความเป็นปึกแผ่นและยั่งยืนของสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การปฏิบัติกิจการงานของตนเอง และที่ได้รับมอบหมายด้วยความมานะพยายาม อุทิศกำลังกาย กำลังใจอย่างเต็มความสามารถ ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยจนงานประสบความสำเร็จตรงตามเวลา บังเกิดผลดีต่อตนเองและส่วนรวม ทั้งนี้รวมไปถึงการรับผิดชอบงานล้มเหลว พยายามแก้ไขปัญหาและอุปสรรคโดยไม่เกี่ยงจนผู้อื่น

3. ความมีระเบียบวินัย การเป็นผู้รู้และปฏิบัติตามแบบแผนที่ตนเอง ครอบครัวยุค สังคมกำหนดไว้ โดยที่จะปฏิเสธไม่รับรู้กฎเกณฑ์หรือกติกาต่าง ๆ ของสังคมไม่ได้ คุณธรรมข้อนี้ต้องใช้เวลาปลูกฝังเป็นเวลานาน และต้องปฏิบัติสม่ำเสมอจนกว่าจะปฏิบัติเองได้ และเกิดความเคยชิน การมีระเบียบวินัยช่วยให้สังคมสงบสุขบ้านเมืองมีความเรียบร้อย เจริญรุ่งเรือง

4. ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตน ทางกาย วาจา จิตใจ ที่ตรงไปตรงมา ไม่แสดงความคดโกงไม่หลอกลวง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ลั่นวาจาว่าจะทำงานสิ่งใดก็ต้องทำให้สำเร็จเป็นอย่างดี ไม่กลับกลอก มีความจริงใจต่อทุกคน จนเป็นที่ไว้วางใจของคนทุกคน

5. ความเสียสละ การปฏิบัติตนโดยอุทิศกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมด้วยความตั้งใจจริง มีเจตนาที่บริสุทธิ์ คุณธรรมด้านนี้เป็นการสะสมบารมีให้แก่ตนเอง ทำให้มีคนรักใคร่ไว้วางใจ เป็นที่ยกย่องของสังคม ผู้คนเคารพนับถือ

6. ความอดทน ความเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคใด ๆ มุ่งมั่นที่จะทำงานให้บังเกิดผลดีโดยไม่ให้ผู้อื่นเดือดร้อน ความอดทนมี 4 ลักษณะ คือ 1) อดทนต่อความยากลำบาก เจ็บป่วย ได้รับทุกขเวทนาก็ไม่แสดงอาการจนเกินกว่าเหตุ 2) อดทนต่อการตรากตรำทำงาน ไม่ทอดทิ้งงาน พินฝ่าอุปสรรคจนประสบผลสำเร็จ 3) อดทนต่อความเจ็บใจ ไม่แสดงความโกรธ ไม่อาฆาตพยาบาท อดทนต่อคำเสียดสี 4) อดทนต่อกิเลส คือ ไม่อยากได้ของผู้อื่นจนเกิดทุกข์ ไม่ตอบโต้คนอื่นที่ทำให้เราโกรธ และไม่ลุ่มหลงในสิ่งที่จะพาเราไปพบกับความเสียหาย

7. การไม่ทำบาป การงดเว้นพฤติกรรมที่ชั่วร้าย สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นเพราะเป็นเรื่องเศร้าหมองของจิตใจ ควรงดเว้นพฤติกรรมชั่วร้าย 3 ทาง คือ 1) ทางกาย เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทุจริต ไม่ลักขโมย ไม่ผิดประเวณี 2) ทางวาจา เช่น ไม่โกหก ไม่กล่าวร้ายคำหยาบคาย ไม่ใส่ร้าย ไม่พูดเพ้อเจ้อ 3) ทางใจ เช่น ไม่คิดเนรคุณ ไม่คิดอาฆาต ไม่คิดอยากได้

8. ความสามัคคี หมายถึง การที่ทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ และพร้อมความคิดเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ โดยไม่มีการเกี่ยงงอนหรือคิดชิงดีชิงเด่นกัน ทุกคนมุ่งที่จะให้สังคมและประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง มีความรักใคร่กลมเกลียวกันด้วยความจริงใจ ความไม่เห็นแก่ตัว การวางตนเสมอต้นเสมอปลายก็หมายถึงความสามัคคีด้วย การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี และในการจัดการเรียนรู้สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มีแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม ดังต่อไปนี้

บุคคลจะเป็นพลเมืองดีของสังคมนั้น ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติ และมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และได้ประสิทธิผลทั้งในส่วนตนและสังคม เมื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ย่อมเกิดความภาคภูมิใจและเกิดผลดีทั้งต่อตนเองและสังคม ด้วยการเป็นพลเมืองดีที่เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างผาสุก

หน้าที่ของพลเมืองดีของสังคม หน้าที่เป็นภารกิจที่บุคคลต้องกระทำเพื่อสร้างคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เมื่อเกิดมาเป็นคนและค่าของคนอยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ โดยมีความรับผิดชอบเป็นหัวใจสำคัญ และต้องสอดคล้องกับบทบาททางสังคมที่แต่ละบุคคลดำรงอยู่ หน้าที่จึงเป็นภารกิจที่จะต้องกระทำเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า และเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งอาจเป็นหน้าที่ตามหลักศีลธรรม กฎหมาย หรือจิตสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม หน้าที่ที่เป็นภารกิจของพลเมืองดีโดยทั่วไปพึงปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามหลักธรรม ซึ่งการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามหลักธรรม เป็นหน้าที่ของพลเมืองดีพึงปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1) จริยธรรม เป็นหลักการของกิริยาที่ควร ประพฤติทำให้สังคมอยู่ด้วยกันโดยสงบ เช่น อยู่ในระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย 2) คุณธรรม เป็นหลักการที่ดีมีประโยชน์ที่สังคมเห็นว่าเป็นความดีความงามเช่น ซื่อสัตย์ สุจริต

มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม 3) ศีลธรรม เป็นความเป็นปกติหรือการรักษากาย วาจา ใจให้เป็นปกติ ไม่ทำชั่วหรือเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ห้ามพูดเท็จ ให้พูดแต่ความจริง ห้ามเสพของมึนเมา ให้มีสติอยู่เสมอ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ให้มีความเมตตากรุณา

บทสรุป

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นศาสตร์ที่สำคัญที่เป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต ซึ่งจะต้องได้รับการปลูกฝังความคิดและทัศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรมตั้งแต่วัยเด็ก เพราะคุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุขในขณะเดียวกัน หากคนในสังคมใดมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดคุณธรรม และจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ซึ่งสามารถประยุกต์กับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศาสตร์ความรู้หนึ่งที่มีความสำคัญ และมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา สามารถปรับตัวและปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในฐานะพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลก

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา,กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- ไทรเทพ ไตรงู. (2552). พระบาทบาทเจ้าของโรงเรียน ใน "สังคม-ศิลปะ-วัฒนธรรม : ศาสนา". www.komchadluek.net/detail/20090903/26922/
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2540). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม.กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.
- พระมหานันต์ องค์กรศิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 2(2). 81-90.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

วสิน อินทสระ. (2541). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ทองกวาว.

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ โดยการสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (2558). *คู่มือปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม*. กรุงเทพฯ : สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,กระทรวงศึกษาธิการ.(2551).*ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

โรงเรียนเอกชนการกุศลในพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้าง
ทักษะ C-TEACHER และการพัฒนาความเป็นบุคคล
แห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
BUDDHIST CHARITABLE SCHOOL AND ENHANCING C-TEACHER
SKILL AND THE DEVELOPMENT OF A PERSON FOR
THE LEARNING IN THE 21ST CENTURY

¹พระพัยคอรุณ ศรีมงคล และ ²ปานจิตร์ สุขุมาลัย

¹Phra Phayakarun Srimongkhon and ²Panjitr Sukumal

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹phraphayakharun@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอคุณลักษณะของครูกับการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนการกุศลในพระพุทธศาสนาโดยการเสริมสร้างทักษะ C-Teacher และการพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อันประกอบไปด้วยลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเองที่สำคัญ 8 ประการ คือ 1) ผู้เรียนรู้ว่าจะเรียนอะไรจากใคร และจากที่ไหน 2) สามารถแสวงหาแหล่งความรู้ หรือเข้าถึงข้อมูลที่ตนเองต้องการได้ 3) วิจัย และสามารถคิดสรได้ว่าสารสนเทศต่าง ๆ ที่ได้นั้นมีค่า

¹ ครู, โรงเรียนอุบลวิทยากร อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ต่อการเรียนรู้ 4) อดทน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยากๆ 5) สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความดีและมีแนวคิดในการแก้ปัญหา 6) ใช้คำถามเป็น 7) นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา 8) ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้

คำสำคัญ : โรงเรียนเอกชนการกุศลในพระพุทธศาสนา, การเสริมสร้างทักษะ C-TEACHER, การพัฒนา, ความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

This article is objective to present the characteristics of teachers and student learning effectiveness were measured in Buddhist charitable school and the development of a person for the learning in the 21st century as follows: the eight specific characteristics of the learner, who has studied by himself, comprising 1) the learner knows what, from whom and where to learn 2) having ability to seek learning resources or reach the data needed 3) criticizing and diagnosing the various information being worth 4) to be patient and skilful to discern the difficult circumstances 5) having ability to convey the knowledge, send the goodness and problem-solving thinking 6) using the questions appropriately 7) applying the knowledge in the problem-solving, paying attention to colleges and collaboration and 3R 7C skills.

Keyword: Buddhist charitable school, Enhancing C-teacher skill, The development, A person for the learning in the 21st century.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ยุคโควิด 19 ที่เรียกว่ายุค New Normal สถานศึกษาต่างต้องปรับตัวจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

มาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบปกติใหม่ โดยประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นปรากฏการณ์ที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทักษะการดำเนินชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งทุกคนต้องตระหนักที่จะนำไปสู่□เหตุผลและประเด็นการการปรับเปลี่ยนบทบาทครู วิธีการเรียนของนักเรียน ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ทุกคนเป็น“บุคคลแห่งการเรียนรู้” (Learning Persons) เพื่อให้ทุกคนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพิ่มเติมตลอดเวลาและตลอดชีวิต โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญเกี่ยวกับระบบการศึกษา การจัดการศึกษาที่ต้องมีการปรับตัว บุคลากรทางการศึกษาจำนวนมากมีการปรับตัวเพื่อใช้เทคโนโลยีในการทำงานทางไกล การเรียนรู้ในยุคความปกติใหม่เป็นการเรียนรู้ที่มีแพลตฟอร์ม (Platform) และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยผู้สอนจะออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่สำคัญและจำเป็นต่อตัวนักเรียนอย่างแท้จริง มุ่งไปที่ให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

บทความนี้จะนำเสนอถึงการเสริมสร้างทักษะ C-teacher ของผู้สอนและการพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์ของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ไปใช้ผู้เรียนในฐานะที่เป็นวิธีการสอนที่ดีอย่างหนึ่ง โดยมีประโยชน์หลัก ๆ คือทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความรู้โดยแท้จริง และเพื่อเสนอแนะวิธีการสอนที่ผู้สอนจะได้พัฒนาทักษะการสอนให้เกิดความเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสอนให้กับผู้เรียน ทั้งยังช่วยผู้สอนให้ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทการสอนด้วยวิธีที่หลากหลายเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนได้

การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 81 กำหนดให้รัฐต้องมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ จึงเป็นจุดกำเนิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมีหลักการและความมุ่งหมายที่จะต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขการเคารพกฎหมาย การส่งเสริมศาสนา

ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล โดยเฉพาะ การรู้จักพึ่งตนเองใฝ่รู้และเรียนรู้ ด้วยตนเอง แนวการจัดการศึกษา (หมวด 5) ต้องถือหลักว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และถือว่าผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยจะเน้นทั้งความรู้และคุณธรรม จัดกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ในแต่ละระดับการศึกษา จัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความ ต้องการและความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สามารถ เรียนรู้และจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกสถานที่ทุกเวลา จะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง จากหลักการดังกล่าว จึงมีระบบการ ประกันคุณภาพสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษา มีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันและถือว่าการ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา กรมสามัญศึกษา ให้ความสำคัญของการประเมินคุณภาพสถานศึกษา จึงได้ปรับปรุงและพัฒนาเอกสารชุด ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาให้แก่สถานศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2543: 53-59) ซึ่ง ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะแบบประเมินมาตรฐานด้านผลผลิต มาตรฐานที่ 3 เป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) มีความกระตือรือร้นและความสนใจที่จะเรียนรู้จาก แหล่งต่างๆ และรู้จัก ตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล 2) มีนิสัยรักการอ่านและการค้นคว้าหาความรู้ สามารถใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้หรือสื่อต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน 3) สามารถเลือกใช้ วิธีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) สามารถสรุปประเด็น จากการเรียนรู้และประสบการณ์ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้องและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

นับว่าในปัจจุบันบุคคลแห่งการเรียนรู้มีมากขึ้นทุกรูปแบบ อันเนื่องมาจากการพัฒนา เทคโนโลยีทางวิชาการก้าวไกล มีอุปกรณ์ที่สะดวกในการสื่อสารต่อการเรียนรู้ พร้อมทั้งสังคม เป็นการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดการเรียนรู้จึงมีความจำเป็น เมื่อมีประโยชน์แล้วโทษของการ เรียนรู้ ก็มีเช่นเดียวกัน การรับข้อมูลข่าวสารอย่างขาดวิจารณญาณอาจเป็นแนวทางที่ไม่พึง ประสงค์ ต่อสังคมมนุษย์ก่อให้เกิดความเสียหายต่อไป จากการศึกษาความเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้ ดังที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงบุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ผู้ที่ มีคุณลักษณะนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนมีพฤติกรรมที่ แสดงออกถึงความกระตือรือร้น สนใจเสาะแสวง หาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่นที่จะเพิ่ม ประสิทธิภาพๆ ในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมการ เรียนรู้อาจทำได้หลายวิธี เช่น อ่านหนังสือหรือวารสารที่มี ประโยชน์ ดูรายการโทรทัศน์หรือ ฟังวิทยุที่มีสาระค้นคว้าหาความรู้โดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชักถามข้อมูลจากผู้รู้รวม ทั้ง

สามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะและเลือกสาระข้อมูลที่ได้มา อย่างมีเหตุผลทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ทักษะการฟัง ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิด และการพูด 2) ทักษะการถาม ทำให้เกิดกระบวนการคิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากคำถามที่ดีทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ตั้งแต่ระดับการจำไปจนถึงระดับวิเคราะห์และประเมินค่า 3) ทักษะการอ่าน ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งนอกจากจะเป็นทักษะการอ่านข้อความจะรวมถึงการอ่านสถิติข้อมูลเชิงคณิตศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย 4) ทักษะการคิด ทำให้บุคคลมองการไกลสามารถควบคุมการกระทำของตนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผลและมีวิจารณ์ญาณ มีผลต่อ การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรม 5) ทักษะการเขียน เป็นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดทัศนคติ และความรู้สึกรออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อวงการศึกษา (การหาความรู้) เนื่องจากบันทึกเหตุการณ์ ข้อมูลความจริงใช้เป็น หลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป 6) ทักษะการปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงอย่างมีระบบเพื่อค้นหาความจริง และสามารถสรุปผลอย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2541: 69) ที่ระบุว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีการแสวงหาวิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ และ ต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีเจตคติ และค่านิยมที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้มีประสบการณ์ ในการเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ธเนศ ขำเกิด (2541: 29) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีนิสัย ใฝ่เรียนใฝ่รู้ มีวิธีการเรียนที่เป็นระบบ มีทักษะทางสังคมสามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ มีทักษะในการสื่อสารและการแก้ปัญหาในทุกสถานการณ์และดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2541: 77) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่มีหูตากว้าง ใฝ่หา ใฝ่รู้ในการศึกษาและพัฒนาตนเองตลอดเวลา โดยเฉพาะการเรียนรู้ ในศาสตร์และศิลป์สาขาวิชาชีพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ สุภรณ์ สุภาพงศ์ (2543: 40) กล่าวว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลที่เรียนรู้ จากการปฏิบัติของตนเองเป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้ จริยธรรม และการพัฒนา บุคลิกภาพไปพร้อมกัน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข มีเสรีในความคิดและเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งเชิงจริยธรรมและมีบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย

ดังนั้น เมื่อนำมาสังเคราะห์กับแนวความคิดของนักการศึกษา และนักคิดต่างๆ สามารถจำแนกสมรรถนะของบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยแยกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สมรรถนะ

พื้นฐานประกอบด้วย การมีความรู้พื้นฐานในด้านคณิตศาสตร์ และภาษามีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีทักษะการคิดเชิงระบบ และ สร้างสรรค์มีทักษะกระบวนการกลุ่ม มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในชุมชน สังคมมีทักษะการจัดการและ ใช้ความรู้เพื่อการดำเนินชีวิตมีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาและงานอาชีพ 2) สมรรถนะทางวิชาชีพประกอบด้วยรู้วิธีการเรียนรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักแก้ปัญหาภาวะผู้นำทางอาชีพ มีความสามารถบริหารจัดการ

คุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากการศึกษาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ได้มีนักการศึกษาและผู้รู้หลายท่านแสดงทัศนะคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ไว้ ดังเช่น วารินทร์ สิ้นสูงสุด (2543: 105-106) กล่าวถึง มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน โดยมีตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) มีความกระตือรือร้นสนใจการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ รู้จักตั้งคำถาม เพื่อหาเหตุผล 2) รักการอ่าน สามารถใช้ห้องสมุดแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ทั้งใน และนอกสถานศึกษา 3) สามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 90-93) กล่าวถึง คุณลักษณะผู้เรียนตามแนวทาง การปฏิรูปการศึกษาว่าผู้เรียนควรมีลักษณะ ดังนี้ 1) พัฒนาให้มีท่าทีที่หวาดระแวงการเรียนรู้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ 2) พัฒนาให้มีท่าทีที่กระตือรือร้นในการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดการมีเวลาว่างอย่างมี ประสิทธิภาพ มีความตื่นตัวในการเรียน 3) พัฒนาให้มีท่าทีที่อุทิศตัวเองจริงจังในการเรียนรู้จะช่วยผลักดันไปสู่เป้าหมาย แม้ต้องทุ่มเทแรงกายแรงใจก็ตาม รวมทั้งต้องมีความอดทน 4) พัฒนาให้มีท่าทีที่เชื่อฟัง และยอมรับการสอนเสมอ 5) พัฒนาให้มีท่าทีที่ถ่อมใจยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนอื่น เมื่อมีความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นจะทำให้ยินดีที่จะเรียนรู้ และนำข้อดีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลดีต่อตัวเอง ชูศรี ต้นพงศ์ (2544: 9-11) ให้ความเห็นว่า ผู้เรียนที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ กำหนดไว้ต้องมีลักษณะ ดังนี้ 1) ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ที่มีวิจารณญาณ มี ความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ นั่นคือ สามารถจำแนก ประเภทข้อมูลเปรียบเทียบ และมีความคิดรวบยอดสามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดีข้อเสีย ความถูกต้อง ระบุสาเหตุ ผล ค้นหาคำตอบ เลือกวิธี และมีปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจได้ อย่างสันติและมีความ

ถูกต้องเหมาะสม มีความคิดริเริ่มมีจินตนาการสามารถ คาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้ 2) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตได้ทำงานมีประสิทธิภาพ ทำงานอย่างมีความสุขและภูมิใจในผลงานของตนเอง สามารถทำงานเป็นทีมช่วยเหลือ ผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือยอมรับฟังความคิดเห็น และความสามารถ ของผู้อื่นร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต และต้องถ่ายทอดความรู้ความคิด และนำเสนอสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ อันแสดงถึงความสามารถของผู้เรียนที่พัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ 3) ผู้เรียนมีความรู้และทักษะจำเป็นตามหลักสูตร ซึ่งหมายถึง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ หมวดวิชาที่สำคัญไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ และมีความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์จริงเป็น “สื่อ” หรือเป็น “เนื้อหา” ในการเรียนรู้ 4) การมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี 5) การมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา 6) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม 7) การมีจิตสำนึกตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญา ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย 8) การมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม คุณลักษณะที่ดีที่เป็นมาตรฐานหนึ่งที่สำคัญที่ครูจะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เมื่อจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความสุขจากความสำเร็จในการเรียนรู้ จะทำให้เขามีเจตคติที่ดีต่อการเรียน อยากเรียนรู้ อยากค้นหาคำตอบต่อไปจนเป็นนิสัยรักการเรียนรู้ แสดงว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด 9) การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในที่สุด สรุปได้ว่าบุคคลแห่งการเรียนรู้ นั้น เป็นผู้ที่มีความลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้อยู่เสมอ มุ่งมั่น ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถจับใจความสำคัญเพื่อแยกแยะ และเลือกสาระข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล โดยมีลักษณะและความสามารถในการเรื่อง คือ 1) มีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน กระตือรือร้น 2) รักในการเรียนรู้ รักการอ่านและค้นคว้าหาความรู้ 3) มีความสามารถเลือกวิธีหาความรู้ได้ 4) มีความสามารถสรุปประเด็นจากการเรียนรู้ได้ 5) มีความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้

การพัฒนาคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นช่วงของวัยเรียนหรือในช่วงของการปฏิบัติงานเป็น“การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Life-Long Learning) มนุษย์ทุกคน เกิดมาพร้อมการเรียนรู้อยู่เสมอ การสั่งสอนฝึกฝนอบรมและบ่มนิสัยเด็ก และเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้มีคุณธรรม และคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อการ“อยู่รอดและอยู่ร่วม”ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้อง มีการพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยโดยอาศัยวิชาศิลปะ ดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจา ควบคู่กันไปอย่างกลมกลืนเพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสานความฝันของแผ่นดิน ที่รักของเราที่มุ่งหวังจะให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ สิ่งแวดล้อม ยั่งยืน” นอกจากรู้สึกในสาขาวิชาเฉพาะของตนแล้ว ต้องรู้กว้างในเรื่องอื่นๆ ด้วย เพราะการแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องนั้นต้องอาศัยองค์ความรู้จากหลายๆ แขนง ประกอบกันและใช้อย่างบูรณาการ (ธเนศ ขำเกิด, 2541: 29) การพัฒนา ให้เกิดคุณลักษณะบุคคล แห่งการเรียนรู้สามารถกระทำได้ โดยการฝึกอบรมให้บุคคลใฝ่เรียน ใฝ่หาความรู้ ซึ่งจะ ทำให้ บุคคลมีนิสัยที่ดีติดตัวไปเพราะความรู้ไม่ได้หยุดอยู่กับที่ แต่จะพัฒนาไปเรื่อยๆ เรียนกันไม่รู้จบ จบ เขาจะได้เปรียบเด็กที่เรียนแบบท่องจำโดยไม่ใช้หัวคิด และเรียนจากครูคนเดียว ถ้าครูสามารถชี้แนะวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยวิธีต่างๆ ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้สนุกสนาน เพลิดเพลิน คนที่เป็นครูจึงไม่ใช่แค่เตรียมเนื้อหาสาระที่จะป้อนเด็กอย่างเดียว แต่ต้องสอนวิธี เรียนและแหล่งการเรียนรู้ วิธีค้นคว้าให้กับนักเรียน (ชัยพจน์ รักษ์งาม, 2542: 31) นักการศึกษา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถของบุคคลไว้ต่างๆ ดังนี้

ในงานวิจัยของ Guglielmino, L.M. (1977 : 34, อ้างถึงในรินทร์ บุญชู, 2541: 23-24) เรื่องคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมมากในต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่าบุคคลที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ควรมีลักษณะความพร้อมของการ เรียนรู้ 8 ประการ คือ 1) การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก ๆ 2) มโนคติของตนเอง ในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self-Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความสามารถที่

จะเรียน เมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้ว สามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้แม้จะมีงานอื่นมาก ก็ตามโดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียน ในการเรียนสามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้ หัวข้อใหม่ ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยากๆ และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะไปหาได้จากที่ไหน 3) ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ (Initiative and Independence in learning) ได้แก่ ความไม่ท้อถอยแม้จะไม่ค่อยเข้าใจสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะ เรียนไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจจากการอ่าน และสามารถทำงานได้ด้วยตนเองอย่างดี 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) ได้แก่ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความ ฉลาดพอควร มีความเชื่อว่าการคิดอยู่เสมอว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไรเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาของตน 5) ความรักในการเรียนรู้ (Love of Learning) ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากกว่านี้มีความสุขสนุกสนานในการค้นคว้า และมีความกระหายในการเรียนรู้ 6) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ๆ 7) การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ ความ ต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องอนาคต คิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายและรู้ดีว่าตนเองต้องการอะไรเพิ่มเติม 8) ความสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา (Ability to use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ มีทักษะ ในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสุขกับการแก้ปัญหาและคิดว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

สรุปได้ว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองดังกล่าวมีได้เกิดขึ้น หรือ มีอยู่ในตัวของบุคคล แต่สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ดังนั้น หากผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ 8 ประการ ดังนี้ (ละเอียดยะแจ่มจันทร์ อ้างถึงใน สรรรัชต์ ห่อไพศาล, 2546) 1) ผู้เรียนรู่ว่าจะเรียนอะไรจากใคร และจากที่ไหน 2) สามารถแสวงหาแหล่งความรู้ หรือเข้าถึงข้อมูลที่ตนเองต้องการได้ 3) วิจัยและสามารถคิดสรได้ว่าสารสนเทศต่างๆ ที่ได้นั้นมีค่าต่อการเรียนรู้ 4) อุดหนุน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยาก ๆ 5) สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความดี และมีแนวคิดในการแก้ปัญหา

6) ใช้คำถามเป็น 7) นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา 8) ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้

Philip C. Candy (1991, อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง, 2541) ได้สรุปถึงคุณลักษณะผู้เรียนที่สามารถเรียน ด้วยตนเอง ได้ดังนี้ 1) มีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัย หรือประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง อาจโดยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ 2) เลือกแหล่งที่เหมาะสมเพื่อช่วยในการเรียนรู้ และถ้าจำเป็นก็อาจหามาตรการอื่น ในการเรียนที่ไม่ต้องเรียนรู้เองก็ได้ 3) รู้จักพัฒนาเกณฑ์ที่ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง โดยการหาคำตอบ และการให้ เหตุผล 4) รู้จักถามเหตุผลของการมีกฎระเบียบ กระบวนการ หลักการ และข้อสมมติฐาน ที่ยอมรับได้โดยปริยาย 5) ปฏิเสธที่จะเห็นด้วยหรือปฏิบัติงานในสิ่งที่ผู้อื่น (ครู หรือผู้ฝึก) ต้องการ ถ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ 6) ตระหนักในทางเลือกทั้งโดยยุทธศาสตร์ การศึกษา และการแปลความหมายและเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับแนวความคิด และวัตถุประสงค์ของตนเองอย่างมีเหตุผล 7) ทบทวนกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในฐานะเป็นพัฒนาการทางความรู้และสังคม และสามารถปรับยุทธศาสตร์ของตนเองเพื่อเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ 8) มองเป้าหมาย นโยบาย และแผนอิสระ โดยปราศจากแรงกดดันจากผู้อื่น 9) พัฒนาความเข้าใจในความเป็นไปต่างๆจนสามารถอธิบายกับผู้อื่นได้ 10) สร้างกรอบแนวความคิดได้ชัดเจนอย่างอิสระพร้อมที่จะเปลี่ยนแนวคิดเมื่อมีเหตุผล 11) สามารถแสวงหาความรู้ได้เองด้วยความกระตือรือร้นอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่พึ่งการเสริมแรงหรือรางวัลจากผู้อื่น 12) ระบุค่านิยมส่วนตัวและความสนใจของตัวเองได้ 13) เต็มใจและสามารถยอมรับแนวความคิดอื่นที่ถูกต้อง และเผชิญกับการต่อต้านอุปสรรค รวมทั้งการวิจารณ์เป้าหมายของตนเองโดยปราศจากโทสะ 14) สามารถประเมินข้อบกพร่อง และข้อจำกัดของตนเองในฐานะผู้เรียนได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 14-34) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้ 5 ลักษณะ เพื่อสร้างให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การเรียนรู้ที่มีความสุข จำเป็นต้องจัดให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในระหว่างการเรียนรู้และหลังจากการเรียนรู้แล้ว ด้วยการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย เป็นอิสระ ทุกคนมีความห่วงหาอาทรกันและกัน ยอมรับในความแตกต่างของกัน และกัน เชื่อมมั่นในศักยภาพของกันและกัน เปิดโอกาสให้ได้แสดงความสามารถ และพัฒนาตนเองเต็มที่ตามแบบของตนเอง ให้การเสริมแรงและสนับสนุนให้เกิด ความสำเร็จซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลเกิดความสุข การยอมรับเห็นคุณค่าของตนเอง มีความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหา กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ มี

ทัศนคติที่ดีต่อตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ รอบตัว 2) การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เป็นการแสวงหาความรู้จากแหล่งสื่อประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัว โดยผ่านการสังเกต คิด พิจารณา วางแผนและปฏิบัติจริง ตามที่ได้วางแผน หลังจากนั้น จึงวิเคราะห์สิ่งที่ทำและผลที่เกิดขึ้น ปรับปรุง แนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมจนเกิดผลตามเป้าหมาย แล้วจึงสรุปและสร้างความรู้ เป็นความรู้ของตนเองที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์เรียนรู้ และสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต 3) การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กันของบุคคลการได้มีโอกาสถ่ายทอด รับและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดผลดีหลายประการ ทั้งการเรียนรู้ เนื้อหาความรู้ การสร้างสรรค์ผลงานที่ดีกว่า การเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกับคนอื่น และที่สำคัญ คือ การที่สามารถจะเรียนรู้จากบุคคลอื่นได้ทุกแง่ทุกมุม ทั้งเรียนรู้ที่จะ เลือกสิ่งดีของบุคคลมาปรับใช้กับตน เลือкмองสิ่งไม่ดีของคนอื่นเพื่อปรับปรุงตนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4) การเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เป็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกันทุกอย่าง ทั้งเนื้อหาวิชาทักษะพื้นฐานวิธีการเรียนรู้กิจกรรม เรื่องราวของตนเองท้องถิ่นสิ่งแวดล้อมเรื่องเป็นสากล เรื่องราวทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ซึ่งมีผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ชัดเจน มีความหมาย นำไปใช้ในการดำรงชีวิต และแก้ปัญหาในสภาพสังคมได้ การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher สำหรับครูโรงเรียนเอกชนการกุศล ในพระพุทธศาสนา

โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นโรงเรียนที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนสอนตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งโรงเรียนเอกชนตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดให้โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่ยากไร้หรือผู้ที่เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะต่างๆ ที่จัดเป็นรูปแบบการศึกษาสังคม เศรษฐกิจ ในส่วนของเรื่องการบริหารจัดการวัดจะเป็นเจ้าของ โรงเรียน หรือมูลนิธิเป็นผู้ที่กำกับดูแลและบริหารงาน

พระสงฆ์เป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา แต่ในอีกบทบาทหนึ่งนั้นพระสงฆ์ถือว่าเป็นพลเมืองของประเทศชาติ และอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศเช่นเดียวกันแนวโน้มที่เกิดขึ้น

ในอนาคตนั้น พระสงฆ์จึงควรที่จะเข้าไปทำหน้าที่ในการช่วยรัฐพัฒนา “คนดี” ในมิติของศาสนา ให้กลายเป็น “พลเมืองที่ดี” ของประเทศชาติและของโลก (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2557: ออนไลน์) โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันการพัฒนาการศึกษามีความเจริญมากขึ้น ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับให้เด็กไทยได้รับการศึกษา มีโรงเรียนของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ มีบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางมาเป็นครูผู้สอน พระสงฆ์เปลี่ยนบทบาทมาเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนในพระพุทธศาสนา เป็นต้น โดยหน้าที่หลักของครูครูการจัดการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีความจำเป็นต้องมีทักษะสำคัญสำหรับยุคนี้ที่เรียกว่า C-Teacher เพื่อการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

บทสรุป

โรงเรียนเอกชนการกุศลในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 มาตรา 15 (1) และ (3) แห่งที่วัดเป็นผู้รับใบอนุญาต โดยมีคณะสงฆ์พระภิกษุเป็นผู้บริหาร ดำเนินการ และเป็นเจ้าของ จัดการเรียนการสอน เพื่อให้บริการประชาชน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตอนต้นและตอนปลาย (ม.1-6) ส่วนการจัดการเรียนการสอนเป็นงานหลักของครู ดังนั้นการเสริมสร้างทักษะ C-Teacher เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติ ดังที่ระบุไว้ในจุดประสงค์การสอน ครูต้องมีการฝึกฝนด้านการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่นๆและต้องมีมาตรฐานของวิชาชีพ การที่ครูสามารถปฏิบัติงานการสอนได้ดีขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานศาสตร์ว่าด้วยการสอนกับศิลปะของการสอนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แก่นักเรียนนั่นเองและองค์ความรู้ดังกล่าวนี้สามารถสร้างและฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้ ดังนั้น หากผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง รู้จักตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในตัวเอง อันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษา จะทำให้เกิดคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สรุปได้ 8 ประการ คือ 1) ผู้เรียนรู้ว่าเรียนอะไรจากใคร และจากที่ไหน 2) สามารถแสวงหาแหล่ง

ความรู้ หรือเข้าถึงข้อมูลที่ตนเองต้องการได้ 3) วิจัย และสามารถคิดสรุได้ว่าสารสนเทศต่าง ๆ ที่ได้นั้นมีค่าต่อการเรียนรู้ 4) อดทน มีทักษะในการเข้าถึงเรื่องยากๆ 5) สามารถถ่ายทอดความรู้ สื่อความดี และมีแนวคิดในการแก้ปัญหา 6) ใช้คำถามเป็น 7) นำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา 8) ให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน และสามารถทำงานกลุ่มได้ องค์ความรู้ที่สำคัญที่เกิดจากการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2541). *คู่มือพัฒนาโรงเรียนด้านการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- กรมสามัญศึกษา. (2543). *ผู้เรียน : บุคคลแห่งการเรียนรู้*. หน่วยงานพิเศษ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์และคนอื่น. (2548). *การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตั้งแต่ พ.ศ.2542-2547 (ฉบับย่อ)*, รายงานการวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- ชัยพจน์ รักราม. (2542). *แหล่งเรียนรู้เพื่อคนรอบรู้*. วารสารวิชาการ, ฉบับที่ 2. 31-33.
- ชาติรี ศิริสวัสดิ์. (2541). *บทความเพื่อการวิพากษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต : ครูควร จัดประสบการณ์ให้ศิษย์อย่างไร*. วารสารวิชาการ, ฉบับที่ 1. 79-80
- ชูศรี ต้นพงศ์. (2544). *เรียนรู้เพื่อเป็นครูคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ดวงกลมสมัย.
- ธเนศ ขำเกิด. (2541). *องค์กรแห่งการเรียนรู้*. วารสารวิชาการ กรมวิชาการ, 1(9). 28.
- นรินทร์ บุญชู. (2552). *การสอนทักษะวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). *แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า (2556-2576)*. <http://mcupress.mcu.ac.th>.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 81
- รัตน์ บัวขาว. (2541). *หลักสูตรประถมศึกษายุคโลกาภิวัตน์*. วารสารวิชาการ, 1(1). 8-12.
- รุ่ง แก้วแดง และปรีชา คัมภีรปกรณ. (2541). *การวางแผนด้านบุคลากร. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการวางแผนพัฒนาโรงเรียนหน่วย 1-7.นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*.

วารินทร์ สิ้นสูงสุด. (2543). *การประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบุญสถานศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แกนหลักแนวคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุภรณ์ สุภาพงศ์. (2545). *การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด*. วารสารวิชาการ กรมวิชาการ, 5 (8). 31-42.

พระพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ BUDDHISM AND HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

¹พระครูพิพัฒน์จันทรังษี, ²อภินันท์ จันตะนี, และ ³อริย์ธัช เลิศรวมโชค

¹Phrakhruphiphat Jantharangsee, ²Aphinant Chantanee
and ³Arithat Loesruamchok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนา คือ หลักความเชื่อพร้อมเป็นปัจจัยพร้อมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ทันสมัยต้องมีการปรับเปลี่ยน ความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ต้องใช้แนวคิดที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถดำเนินการผ่านสมาร์ทโฟนได้มากขึ้นเรื่อย ๆ องค์กรจึงต้องเตรียมพร้อมปรับเปลี่ยน วิธีการทำงานตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สังคม Social Network ต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามกระแสสังคมสู่ความรวดเร็วทำให้การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้ การแบ่งปันไอเดีย สามารถทำได้ง่าย ทำได้ตลอดเวลา และทำได้อย่างอิสระมากขึ้น ประยุกต์สร้างสรรค์กับพระพุทธศาสนา ใช้ในการพัฒนาการใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในการบริหารจัดการ

¹ นิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

² รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในองค์กร นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานร่วมกัน และกรณีทำงานคนเดียวเพื่อบรรลุเป้าหมายในการประกอบธุรกิจใด ๆ กลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; การบริหาร; ทรัพยากรมนุษย์

Abstract

Buddhism is doctrine. It is the factor in human resource management. To manage an innovative human resource, we have to adapt the idea all the time. Human resource management must use various type of concept. For example, it can increasingly use through smartphone. So the organization should prepare to adjust work procedure which is suitable for human life style. Social network society must manage human resources according to social trend. Thus, expression an opinion and exchanging knowledge are easier and freer. As a result, to apply Buddhism and human resource management without using a large number of resources can make potential and create culture participation of people in the organization.

Keywords: Buddhism; Management; Human Resource

บทนำ

พระพุทธศาสนา มีพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพระสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี) สาวกผู้ตัดสินใจออกบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน ธรรม-วินัย ของพระบรมศาสดา เพื่อบรรลุสู่จุดหมายคือพระนิพพาน และสร้างสังฆะ ต่อเนื่องของพระบรมศาสดา อาจเรียกได้อีกอย่างคือพระรัตนตรัยคำสอนสำหรับการดำรงชีวิตที่ดีงาม สำหรับผู้ที่ยังไม่ออกบวช (คฤหัสถ์ - อุบาสก และอุบาสิกา) ซึ่งหากรวมประเภทบุคคลที่ที่นับถือ และศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา แล้วจะจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือที่เรียกว่า พุทธบริษัท 4

ทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยที่มีค่ายิ่งของสังคมหรือประเทศชาติ และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นก็จะเจริญก้าวหน้ามีความมั่งคั่งและมั่นคง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง และทางสังคม แต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพ หรือไม่สามารนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปไต่ยาก ความเจริญ หรือความล้าหลังของประเทศ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์ เป็นปัจจัยหลัก

1. การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง
2. ความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน
3. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
4. ขนาดและความซับซ้อนขององค์การ
5. การรับรู้ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์
6. เทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้
7. ผลการปฏิบัติงานของหน้าที่หลัก

จะก่อให้เกิดการพัฒนาปัจจัยประกอบอื่นที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และปัจจัยอื่น ๆ ก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่างๆ จึงมุ่งหวังที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีหลักการ รูปแบบ และวิธีการบริหารที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนการพัฒนาทางวิชาการ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากความสำคัญข้างต้น ผู้ศึกษาได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญ จึงจำเป็นต้องศึกษา พระพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้งนี้ ประโยชน์จากการศึกษาไม่เพียงจะเกิดแก่ตัวผู้ศึกษาเองเท่านั้น ยังเป็นประโยชน์ต่อการผลักดันพระพุทธศาสนา รูปแบบ และการจัดการการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็นสร้างความเศรษฐกิจกิจ การเมือง สังคม ให้เกิดคุณธรรม อย่างยั่งยืนได้ต่อไป

การบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management = HRM) หมายถึง การจัดการทรัพยากรคน การจัดการงานบุคคล การจัดการกำลังคน และการบริหารงานบุคคล คำที่จะพบในตำราภาษาไทยมากคือ คำว่า การบริหารงานบุคคล แต่ในปัจจุบันนิยมใช้คำว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุผลที่ว่า มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง และเป็นทรัพยากรที่สามารถปฏิบัติงานจนก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ต่อสังคมได้มากมายถ้าหากรู้จักมาใช้ให้เกิดประโยชน์หรือเรียกว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้ถูกต้องในการทำความเข้าใจความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารและทรัพยากรมนุษย์ นักทฤษฎีบริหารในยุคแรก ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารว่า “เป็นศิลปวิทยาในการสร้างความสำเร็จของงานโดยให้บุคคลอื่นทำ” นั่นก็คือผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถหรือศิลปะในการจัดการให้บุคคลากรได้ปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายขององค์กร

ความถนัดที่ปรากฏในบุคลากรทุกคนที่เป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กรการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นขั้นตอนการตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนทำงาน ที่มีต่อประสิทธิภาพของคนงานและองค์กร (Milkovich, George T. and John W. Boudreau, 1991 : 5) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือขุมพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด หรือทรัพยากรที่มนุษย์ปฏิบัติเพื่อองค์กร (Fisher and Others, 1993 : 4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่หน่วยงานทรัพยากรมนุษย์จะต้องคิดไปข้างหน้า เพื่อกำหนดกลยุทธ์ของหน่วยงานตนเองให้มีส่วนในการสนับสนุน สอดคล้องกับกลยุทธ์ของหน่วยงานอื่นๆ ขององค์กร ทั้งนี้ก็เพื่อการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่มีส่วนร่วมในการผลักดันผลการปฏิบัติงานขององค์กร (Mondy, R. w., Noe, R.M., & Premaux, S.R, 1999 : 4) เป็นการบริหาร และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์เหล่านั้นให้ได้ประโยชน์สูงสุด จิระ หงส์ดารมภ์ (2535: 35) กล่าวได้ว่าเป็นยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือ ขุมพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม และการพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทน การประเมินผล การปฏิบัติงาน สวัสดิการ และผลประโยชน์เกื้อกูล สุขภาพและความปลอดภัย การพัฒนา

องค์กรพนักงาน และแรงงานสัมพันธ์ (สุนันทา เลาหันทน์, 2542 :5) ปัจจัยสำคัญของการบริหารนั้น ประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ 4 ประการ นั่นก็คือ มนุษย์, เงินทุน, วัสดุอุปกรณ์ต่าง, และการบริหารทรัพยากรที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์มากที่สุดในการบริหารจัดการแต่ละองค์กร บุคคลที่มีศักยภาพย่อมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้องค์กรพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพในคราวเดียวกันด้วย การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้องค์กรเคลื่อนไปข้างหน้าฝ่ายทรัพยากรบุคคล ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพนั้น ต่างก็มีรายละเอียดมากมายด้วย (พยอม วงศ์สารศรี, 2545 : 8) การบอกถึงกิจกรรม ทั้งหมายถึงเกี่ยวข้องกับการดึงดูด (Attracting) การพัฒนา (Developing) และการธำรงรักษา (Maintaining) ผู้มีความรู้ความสามารถเป็นกำลังสำคัญขององค์กรความเกี่ยวข้องดังกล่าว ไม่เพียงแต่การจัดทรัพยากรมนุษย์ หรือบุคคลผู้ที่มีความรู้ความสามารถในตำแหน่งเท่านั้น ยังรวมถึงผลงานที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมกับงานตามวัตถุประสงค์ และความต้องการขององค์กร เพื่อให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร อย่างมีประสิทธิภาพด้วย ความพึงพอใจ และมีความสุขกับการปฏิบัติงาน (เชาว์ โรจนแสง, 2544: 8-16)

ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ความถนัดที่ปรากฏในบุคลากรทุกคนที่เป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กรระหว่างคนทำงาน ที่มีต่อประสิทธิภาพของคนงาน และองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นการบริหารและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์เพราะนี่คือขุมพลังสำคัญที่จะทำให้ให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม และการพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทน การประเมินผลการปฏิบัติงาน สวัสดิการ และผลประโยชน์เกื้อกูล สุขภาพ และความปลอดภัย การพัฒนาองค์กรพนักงาน และแรงงานสัมพันธ์

แนวคิดการพัฒนาสัมมาชีพตามวิถิปุทธ

พระพุทธศาสนานั้น ก่อกำเนิดขึ้นหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ณ โคนต้นศรีพระมหาโพธิ์พุทธคยาประเทศอินเดีย ภายหลังจากที่พระองค์ได้พักผ่อนอิริยาบถและทบทวนธรรมที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้ด้วยการเสวยสุขที่เกิดจากความ

หลุดพ้นจากกิเลสเป็นเวลา 49 วันพระองค์ก็เสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมือง พาราณสี และได้ทรงแสดงธรรมเป็นครั้งแรกที่เรียกว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” โปรดกลุ่ม พราหมณ์ จนพระพราหมณ์โกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมและได้ขอบวชทำให้เกิดพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นรูปแรกจากนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมในที่ต่าง ๆ ทำให้ มีผู้ที่มีจิตศรัทธาขอเข้าบวชในพระพุทธศาสนาขึ้นมาเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดชุมชนสงฆ์เกิดการ ปกครองของสงฆ์ และในกาลต่อมาก็ได้มีการบัญญัติพระธรรม และพระวินัยเกิดขึ้น พระพุทธศาสนาเป็นหลักนำทางในการพัฒนาไว้อย่างน่าสนใจว่า ปัจจุบันนี้ได้เป็นที่ยอมรับ กันทั่วไปแล้วว่าการที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดี บรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่าง แท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้เพียงพอประสบการณ์ในการ พัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมาได้สอนให้ตระหนักว่าการมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้น แม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมายก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรือง และ สันติสุขที่แท้จริงได้ตามวัตถุประสงค์ กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนแร้นแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมือง และชนบท การกระจายรายได้ของ ประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดี ตลอดถึงสุขภาพประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูล ฐานเกิดโรคระบาดที่ร้ายแรงนอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้วสุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลง ชีวิตคนในถิ่นที่เรียกว่าเจริญมีลักษณะสับสนวุ่นวายคนมีทุกข์ใจมากขึ้นเป็นโรคจิตโรค ประสาทมากขึ้น ตลอดการศึกษาความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะ สัมฤทธิ์ผลได้ยากเกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงความไม่ซื่อตรง ที่มาจากการเมืองการพัฒนาประชาธิปไตย ก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง จากการขาดจริยธรรมคุณธรรมผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนนอุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัว ยิ่งเกิดความไม่ปลอดภัยใน ชีวิตต้องสร้างความเชื่อมั่น ในองค์การที่มีการสร้างให้เกิดการปรับเปลี่ยน เนื่องจาก วัฒนธรรมมีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรมมีรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ และโครงสร้าง เชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้น เด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็น พฤติกรรม และสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นทั้ง ปัญหาทางเพศและอบายมุขมีเพิ่มสูงขึ้นอัตราคน ถูกข่มขืนสูงอัตราการหย่าร้างสูงขึ้นความสับสนในความเป็นชายหญิง จะเริ่มต้นในวัยเด็ก โดย เด็กผู้ชายอายุ 3-6 ปี บางคนชอบเล่นตุ๊กตา ชอบแสดงท่าทางคล้ายผู้หญิง แต่พออายุ 12-13 ปีความรู้สึก และการแสดงออกอย่างนี้อาจ หายไปเลย ยากที่จะแก้ไขเยาวชนมากมายทาลาย อนาคตของตนเองและก่อปัญหาแก่สังคม ตลอดถึงสิ่งแวดล้อมมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวี

สูงขึ้นป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ต้นน้ำลำธารร่อยหรอลงฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้งทำให้การเกษตรยากลำบากมากขึ้น ส่งผลต่อความยากจนแร้นแค้นยิ่งขึ้นไป อีกประสบปัญหาทางการตลาดมีการเอารัดเอาเปรียบกันมาก เกิดมลภาวะทางในดินในน้ำ และท้องฟ้าคุกคามต่อชีวิต และสุขภาพของประชากรทั่วทุกคน

จากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึงไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียวโดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมในกระบวนการพัฒนา และได้รับผลจากการพัฒนาโดยตรงจะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีส่วนสำคัญที่สุดก็คือจิตใจดังนั้นในยุคปัจจุบันงานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้นการพัฒนาจิตใจนั้นรวมถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไปการพัฒนาจิตใจตลอดจนการพัฒนาคนนั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมาโดยตลอด

โดยเฉพาะในอดีต และแม้ปัจจุบันในชนบทหลายแห่ง พระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการพัฒนาและวัดได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ และปัญญาของชุมชน และวัดก็เป็นศูนย์กลางของชุมชนเริ่มแต่บทบาทสำคัญที่สุด คือศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนโดยมีพระสงฆ์เป็นครูอาจารย์ศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ พัฒนขึ้นในวัด หรือออกไปจากวัดเมื่อไปอยู่ในชุมชนก็ใช้ความรู้วิชาการอื่นๆ ที่ได้ศึกษาจากวัดนั้นเป็นเครื่องนำครอบครัว และชุมชนในการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพการงานให้เจริญก้าวหน้า และอยู่ร่วมกันด้วยดีมีความร่มเย็นเป็นสุขควรแก่ความประพฤติปฏิบัติต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกแพร่หลายเข้ามา และระบบการต่าง ๆ แบบตะวันตกได้รับการยอมรับ และแนวทางการพัฒนาก็เปลี่ยนแปลงไปวัดก็เหมือนห่างออกไปจากกระบวนการพัฒนาตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนามุ่งเน้นด้านวัตถุบทบาทของวัดพระสงฆ์ และพระพุทธศาสนาก็ยิ่งรางเลือนลง เหลือแต่บทบาทในด้านการเอื้อต่อการพัฒนา เช่น อำนวยสถานที่ และอุปกรณ์ของวัดการให้กำลังใจ และกล่าวสอนสนับสนุนในคราวชุมนุมอย่างมีพิธีกรรม ครั้นมาถึงปัจจุบันมีแนวโน้มของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปโดยหันมาเน้นการพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาด้านคนมากขึ้นก็เป็นโอกาสที่วัด และพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนาทั้งหมดจะได้รู้พื้นที่บทบาทในการพัฒนาบทบาทของผู้นำในการพัฒนาขึ้นใหม่โดยปรับตัววิธีการ และรับบทบาทนั้นให้เข้ากับสภาพปัจจุบันการที่จะนำทางพัฒนาและรับบทบาทต่างๆ ในการพัฒนาให้ได้ผลดีจะต้องมีความเข้าใจอย่าง

ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทที่เหมาะสม และขอบเขตของการดำเนินบทบาทของวัด และพระสงฆ์ ด้วยสิ่งสำคัญก็คือจะต้องมีหลักธรรมาภิบาลสำหรับ ชี้แนวทางของการพัฒนาอย่างชัดเจน หลักธรรมในการพัฒนาได้แก่ ภาวนา 4 คือ

1) กายภาวนา แปลว่า การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง ไร้โรค มีสุขภาพดี และที่สำคัญก็คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เริ่มแต่ปัจจัย 4 เป็นต้นไป อย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น สัมพันธ์กับอาหาร โดยการกินเพื่อช่วยให้ร่างกายมีกำลัง มีสุขภาพดี ไม่ใช่เพื่อมุ่งความอร่อย อวดโก้ แสดงฐานะ สัมพันธ์กับโทรทัศน์ โดยดูเพื่อติดตามข่าวสาร แสวงหาความรู้ ส่งเสริมปัญญา มิใช่เพื่อหมกมุ่นในความสนุกสนาน เพลิดเพลิน หรือเอาเป็นเครื่องมือเล่นการพนัน

2) ศิลภาวนา แปลว่า พัฒนาศีล หมายถึง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยมนุษย์จะนำสิ่งแวดล้อมรวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และสร้างที่อยู่อาศัย หรืออาจเรียกได้ว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็น การดำรงชีวิตแบบพึ่งพาสิ่งแวดล้อม

3) จิตภาวนา แปลว่า พัฒนาจิตคือพัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติงามพร้อมซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 3 ด้านดังนี้

3.1) คุณภาพจิต คือ พัฒนาการทางจิตใจเป็นขบวนการที่สำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ ที่ควบคู่มากับการพัฒนาการทางร่างกาย มนุษย์แต่ละคนที่เกิดขึ้นมาควรมีโอกาสได้พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้เต็มศักยภาพที่ได้รับมาตามธรรมชาติ

3.2) สมรรถภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีความสามารถ การปรับตัว ปรับใจ บุคคลผู้สามารถปรับตัวได้ในสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยตนเองมีความสุข สามารถในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงตนเองได้ตามสถานการณ์ ด้วยเหตุด้วยผลอันเหมาะสมมีความยืดหยุ่น ก็คือผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ซึ่งสุขภาพจิตที่ดีเปรียบได้กับต้นไม้ของสุขภาพจิตดี

3.3) สุขภาพจิต คือ ให้เป็นจิตที่มีสุขภาพดีเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดี มีความสามารถที่จะปรับตัวและ มีความเข้มแข็งทางใจ “มนุษย์” “คน” สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคนนั้นมักจะถูกกล่าวถึงในเรื่องของจิตใจว่า “การเป็นมนุษย์นี้ไฉน ยากแท้หยั่งถึง” วิธีการสร้างความเข้มแข็งทางใจ รวมถึงข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัจจัย

ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นข้อดีและข้อเสียที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของบุคคล ได้รับอิทธิพลจากสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอย่างแท้จริง

4) ปัญญาภาวนา แปลว่า พัฒนาปัญญา คือพัฒนาความรู้ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรายซึ่งไม่เป็นไป เพื่อประโยชน์ และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง ความเป็นพุทธะทำจึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วยพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา "เป็นไปเพื่ออบรมเสริมส่งปัญญาทั้งสิ้น" ปัญญาสูงสุดที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงมุ่งปรารถนาในการแสดงธรรม "คือปัญญา เพื่อความพ้นทุกข์ เป็นลำดับ ตั้งแต่พ้นทุกข์เล็กน้อย ถึงพ้นทุกข์ใหญ่ยิ่ง จนถึงพ้นทุกข์สิ้นเชิง “พุทธธรรม” เป็นธรรมอันยิ่งใหญ่ที่ได้วางแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มนุษย์พ้นจากทุกข์ และดำเนินไปสู่ชีวิตอันประเสริฐทั้งในระดับโลกียะธรรม และโลกุตระธรรม การปรับใช้กับสังคมในปัจจุบัน ควรเริ่มต้นจากการเข้าใจคำสอนให้ถ่องแท้ แล้วนำมาปฏิบัติกับตน ทั้งในระดับพฤติกรรมและการพัฒนาจิตการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา สัมมาอาชีวะว่าหมายถึงการเลี้ยงชีวิตชอบคือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิดเช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ ปิบบังคับขู่เข็ญ ค้าคนค้ายาค้าสิ่งเสพติดค้ายาพิษสัมมาอาชีวะ การเว้นจากมิฉฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การทำงานที่สุจริตไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรมไม่ก่อความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง และบุคคลอื่นโดยเฉพาะคำสอนที่ว่า “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” และ“ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง” ซึ่งมีนัยบ่งชี้ว่า จิตว่างหรือการปล่อยวาง ไม่ได้หมายถึงการปล่อยปละละเลยหรือไม่ทำอะไรเลย แต่เป็นการทำจิตควบคู่กับการทำกิจ

การวิเคราะห์รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่

บทบาทหน้าที่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้องค์กรมีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด บรรลุเป้าหมายขององค์กร การวางแผน การสรรหา และการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (Human resource planning, recruitment and selection) ความต้องการเฉพาะของงานแต่ละงาน อีกพร้อมการคาดการณ์ความต้องการทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร การพัฒนา และจัดทำแผนปฏิบัติการตามความต้องการที่กำหนดไว้ โดยการสรรหาทรัพยากรมนุษย์ ตามความต้องการขององค์กร มีการกระจายความมั่งคั่ง และการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในบทบาทของการบริหารทรัพยากร

มนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ที่ได้กำหนดไว้ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อย่างเต็มตัวนักบริหารสมัยใหม่ ต้องมีการวางแผนล่วงหน้า และกระจายความเสี่ยงของการ ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพทำงาน ความรู้ความสามารถ แน่นนอนว่าปรากฏการณ์ เพราะองค์ความรู้สมัยใหม่ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพราะองค์ ความรู้เดิมย่อมหมดไป และการที่ผู้ที่มีความรู้ก็ถือว่ายังเป็นคลังปัญญาแต่การได้องค์ความรู้ ใหม่ นั้น ย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างถาวร ในการสูญเสียบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากร เป็น เรื่องปกติที่ถึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการวิเคราะห์งาน ส่งผลให้องค์กรไม่ต้องสูญเสีย องค์ความรู้ ประสิทธิภาพ เทคนิค เคล็ดลับต่าง ๆ

หลักแนวคิดพุทธศาสนากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ สำหรับพุทธธรรม กับสังคมความรุนแรงในปัจจุบัน จะหาสมดุลกัน สันติสุขในสังคมที่ผู้คนปรารถนานั้น โดยสาระสำคัญไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือ การที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเพื่อเกื้อกูล ไม่เบียดเบียนหรือข่มเหงคะเนงร้าย ปลอดภัยจาก ภัยสงคราม ความอดอยากหิวโหย โรคระบาด หรือภัยธรรมชาติ ในยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคทุน นิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการ บริหารจัดการสมัยใหม่ ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ แบบสันติสุข และความสงบเย็นของสังคม ชีวิตที่ไม่ถูกรบกวนด้วยกิเลส ปลอดภัยจากความ ทุกข์โศก ความรุ่มร้อน และการบีบคั้นด้วยอารมณ์อกุศล เพราะมีสติ และปัญญาเป็นเครื่อง รักษาจิต ความหมายที่ลึกซึ้งที่สุดคือ ชีวิตที่หมดกิเลส อวิชชาดับ เข้าถึงนิพพาน อันเป็นความ สงบเย็นอย่างยิ่ง เพราะมีปัญหาแลเห็นว่าไม่มีสิ่งใดที่ยึดติดถือมั่นได้เลย จะต้องสนองตอบต่อ ระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบางอย่างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและ มีผลกระทบต่อสังคม และองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย สังคมที่ กำลังเปลี่ยนแปลง จะพูดในแง่ใดก็ตาม ก็มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า พระพุทธศาสนานั้น เหมาะ ที่เราจะเอามาพูดเอามาเกี่ยวข้องกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงนี้ เพราะมีลักษณะของ พระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งที่เข้ากันได้กับเรื่องนี้ คือ พระพุทธศาสนานั้น เกิดขึ้นในระบอบที่ สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง และการที่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นก็เป็นความเพียรพยายามที่จะ

แก้ปัญหาของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนในสมัยพุทธกาล เพราะมันอยู่ในสภาพของสังคมที่มีมาแต่เดิม ไม่ใช่ของประกาศขึ้นใหม่อย่างสมัยพุทธกาล เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องมาช่วยกันคิดพิจารณาว่า ทำอย่างไรจึงจะดำรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ กับการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียง หลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มีได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงสันดี สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนี้อย่างหนึ่ง และทำอย่างไร จะเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น มาใช้ประโยชน์ ช่วยเหลือนำทางให้สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปนี้

บทสรุป

พระพุทธศาสนา คือหลักความเชื่อ พร้อมเป็นปัจจัยพร้อมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ทันสมัยต้องมีการปรับเปลี่ยน ความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ต้องใช้แนวคิดที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถดำเนินการผ่านสมาร์โฟนได้มากขึ้นเรื่อยๆ องค์กรจึงต้องเตรียมพร้อมปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน ตามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สังคม Social Network ต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ตามกระแส ความรวดเร็ว ทำให้การแสดงความคิดเห็น สามารถทำได้ง่าย ทำได้ตลอดเวลา และทำได้อย่างอิสระมากขึ้น ประยุกต์สร้างสรรค์ กับพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องคุณค่ามากที่สุดในองค์กร นั่นคือบุคคลที่ทำงานทั้งกรณีทำงานรวมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายในการประกอบธุรกิจใดๆ กลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เมื่อมีความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นวิทยาศาสตร์มาเท่าไร ก็จะเกิดการบูรณาการกับศาสตร์การบริหารทรัพยากรที่จะทำให้เกิด การพัฒนาในทุกมิติไม่ว่าจะเป็น การบริหารคน การบริหารองค์กร อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

จิระ หงส์ดารมภ์. (2535). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*
หน่วยที่ 1-6. กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- เชาว์ โรจนแสง. (2544). *แนวคิดของการจัดการทรัพยากรมนุษย์. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ 1. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี :* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2545). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.*
- สุนันทา เลहनันท์. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : ธนการพิมพ์.*
- Fisher and Others. (1993). *Human Resource Management. (2nd . Ed). Boston, Toronto: Hughson Mifflin Company.*
- Milkovich, George T. and John W. Boudreau. (1991). *Human Resource Management. (6th. Ed). Boston: Homewood.*
- Mondy, R. w., Noe, R.M., & Premeaux, S.R. (1999). *Human resource management. (7thed.) Upper Saddle River NJ.: Schuster.*

วิเคราะห์ค่านิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา THE ANALYSIS OF THE CONSUMERISM ACCORDANCE WITH BUDDHIST CONCEPT

¹ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ, ²พระครูโกศลวิহারคุณ, ³พระครูอุดมธรรมวัตร,

⁴พระครูสุขเขตต์คุณ และ ⁵ปรียาภรณ์ ฤทธาพรหม

¹Thippavit Saichart, ²Phrakru Kosolwiharakhun, ³Phrakru Udomthammawat,

⁴Phrakru Sukhetwutthikhun and ⁵Preeyaporn Ritthaprom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹s.dhammakosa@hotmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

สภาพการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง เป็นไปเพื่อความหรูหรา หลงตามกระแส จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการแล้วจะดีโก้ และทันสมัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดผลกระทบตามมา จากการบริโภคอาหารก็คือเกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การเสพที่เกินความจำเป็น การเสพด้วยความลุ่มหลง ทำให้เกิด

¹ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

³ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

⁴ อาจารย์, สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

⁵ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

การสูญเสียทั้งทรัพย์สิน สุขภาพและสติปัญญา การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เกินขนาด ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บและปัญหาต่างๆ อีกมากมาย การเล่นเกมพนัน จะนำมาซึ่งปัญหาโจรกรรม ลักขโมย ฉ้อโกง ปล้น จี้ เป็นต้น การเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาครอบครัว ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การบริโภคตามแนวพุทธ เป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองทั้งก่อนและหลังบริโภค ให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสุข ด้วยหลักธรรม 2 ข้อ ได้แก่ หลักโภชนาส์ปายะ คือ การกินอาหารที่เหมาะสมกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ และโภชนมัตตัญญูตา คือการรู้จักประมาณในการบริโภค ไม่กินมากจนเกินไปหรือน้อยจนเกินไป แต่ให้กินพอดีกับความต้องการของร่างกาย ดังนั้น การบริโภคปัจจัย 4 มีความมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตคือความหลุดพ้น

คำสำคัญ : การวิเคราะห์, การบริโภคยุคโลกาภิวัตน์, การบริโภคตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

Abstract

The state of consumerism in the globalization generally followed the fashion to fulfill the individual's unnecessary want. It was luxury and indulgent in the recent fashion until there was the imitation of such fashion with delusion because it was believed that if one fulfilled one's want, one felt smart and modern. This action affected directly the food consummation, The unnecessary consummation and the consummation with the enchantment caused losing money, health and wisdom. To drink unlimited alcohol caused many diseases, and gamble. gamble caused banditry, stealing, defalcation, plunder and robbery, etc. Wandering in the globalization, caused the problems in the family, Sexually transmitted diseases, The Buddhist consummation was consisted of wisdom to consider things for real benefits in order to make the human being's life-quality complete, with 2 dharmic principles for example, Bhochanasappaya principle is eating that is appropriate incant a body, help build the health, and Bhochanemattanyuta principle is knowwing about in consuming, a until few too,

and until too many, but eating that is appropriate incant a body and in those four elements should stare see, topmost goal of the life, to goal for extrication.

Keywords : The Analysis, Globalization Consumption, Consumption in accordance with Buddhism.

บทนำ

การบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ที่กลายเป็นปัญหาในเรื่องของค่านิยมทางวัตถุ ให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ ถึงแม้จะมีวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกมากมาย แต่ก็ยังเกิดความไม่สมดุลระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียมในทางเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยเองจึงเห็นว่าหลักการและแนวคิดตามพุทธน่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับปัญหาทางโลกวัตถุนิยมในปัจจุบัน การบริโภคแนวพุทธนั้นจะเน้นการผลิตและบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุผลในการอุปโภคบริโภคว่าสิ่งใดควรผลิตและไม่ควรประกอบการ ได้แก่ การค้าขายสาตราอันเป็นเครื่องประหาร การค้าขายมนุษย์ การค้าขายยาพิษ (ที่.ปา.(ไทย) 11/197/202). เป็นต้น การบริโภคตามแนวพุทธมุ่งสอนหลักในการปฏิบัติ เพื่อการบรรลุคุณธรรม หรือคุณภาพชีวิตระดับอริยะก็ตาม แต่ก็มิได้ปฏิเสธความสุขที่เกิดจากทรัพย์สมบัติ ที่ผู้ครองเรือนควรมี ได้แก่ สุขเกิดจากการมีทรัพย์ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ สุขเกิดจากการทำงานไม่เป็นหนี้ สุขเกิดจากการประพาสไม่มีโทษ (อง.จตุกก.(ไทย) 21/62/91). แม้แต่การจัดสรรทรัพยากรที่ต้นหามาได้โดยชอบธรรมได้แสดงวิธีการแบ่งทรัพย์ไว้คือ หนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงและทำประโยชน์ สองส่วนใช้เป็นทุนประกอบการงาน อีกหนึ่งส่วนเก็บไว้ใช้คราวจำเป็น (อง.ปญจก. (ไทย) 22/171/226). ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดคุณสมบัติของคฤหัสถ์ผู้แสวงหาโภคทรัพย์ที่เป็นไปเพื่อชอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม คือแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม มิใช่โดยทุจริต ใช้จ่ายทรัพย์ เพื่อเลี้ยงตนให้เป็นสุขและเบิกบาน แบ่งปันโภคทรัพย์แก่ผู้อื่นและใช้ในการประกอบกุศลกรรมทั้งปวง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนายังมีนัยที่พิจารณาธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ที่แตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้ว นอกจากมนุษย์จะมีวิชาเป็นเหตุให้เกิดปัญหาแล้ว ยังพิจารณาว่ามนุษย์สามารถพัฒนาความคิด หรือความเห็นในการบริโภคปัจจัยทางวัตถุเพื่อเป็นคุณประโยชน์ของชีวิตของตน ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย สิ่งที่เป็น

ประโยชน์แก่ชีวิตนี้ในสมัยปัจจุบันเรียกว่า คุณภาพชีวิต (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2532) ในขณะที่นักวัตถุนิยมสนใจแต่สินค้าเป็นสำคัญ พุทธศาสนิกชนสนใจแต่การให้มีอิสรเสรีภาพเป็นส่วนใหญ่ แต่พระพุทธศาสนาถือหลักมัชฌิมาปฏิปทา มิได้ขัดแย้งกับหลักการกินดีอยู่ดีทางกายภาพ อุปสรรคของการปลดปล่อยให้มีอิสรเสรีภาพนั้น มิได้อยู่ที่ทรัพย์สินศฤงคาร แต่ว่าอยู่ที่ตัณหาที่ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น ดังนั้น สารสำคัญของการบริโภคแนวพุทธก็คือ ความเรียบง่ายและหลักอหิงสา” (ซูเมกเกอร์ อี เอฟ, “จีวแต่แจ่ว” 2528) นอกจากนี้ตามแนวทางของการบริโภคแนวพุทธ ยังได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของคุณภาพชีวิตจิตใจ ที่กำกับพฤติกรรม คุณภาพของพฤติกรรม ที่จะใช้ทรัพยากรว่าการใช้ทรัพยากรนั้นมีคุณภาพหรือไม่ คือการใช้โดยไม่เบียดเบียนตนเองและไม่ส่งผลให้เกิดการเบียดเบียนสังคม เพราะฉะนั้น ความรู้จากแนวทางของการบริโภคแนวพุทธ จึงเป็นความรู้ที่จะพัฒนาคุณภาพสังคม มุ่งหมายให้เกิดการไม่เบียดเบียนตนเองและสังคมและการพัฒนานี้ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการใช้วัตถุดิบของอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในระบบความรู้ดังกล่าว จึงเป็นความรู้ที่มีการกล่าวถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและชีวิตของมนุษย์ในสังคมโลกปัจจุบัน

เมื่อการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์เป็นปัญหาในเรื่องของค่านิยมทางวัตถุ ให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ ถึงแม้จะมีวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกมากมาย แต่ก็ยังเกิดความไม่สมดุลระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียมในทางเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยเองจึงเห็นว่าหลักการและแนวคิดตามพุทธน่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับปัญหาทางโลกวัตถุนิยมในปัจจุบัน การบริโภคแนวพุทธนั้นจะเน้นการผลิตและบริโภคด้วยปัญญา มีเหตุผลในการอุปโภคบริโภคว่าสิ่งใดควรผลิตและไม่ควรประกอบการ ได้แก่ การค้าขายศาตราอันเป็นเครื่องประหาร การค้าขายมนุษย์ การค้าขายยาพิษ (ที.ปา. (ไทย) 11/197/202.) เป็นต้น การบริโภคตามแนวพุทธมุ่งสอนหลักในการปฏิบัติ เพื่อการบรรลุคุณธรรม หรือคุณภาพชีวิตระดับอริยะก็ตาม แต่ก็ได้ปฏิเสธความสุขที่เกิดจากทรัพย์สมบัติ ที่ผู้ครองเรือนควรมี ได้แก่ สุขเกิดจากการมีทรัพย์ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ สุขเกิดจากการทำงานไม่เป็นหนี้ สุขเกิดจากการประพฤติน่ามีโทษ (อง.จตุกก. (ไทย) 21/62/91). แม้แต่การจัดสรรทรัพยากรที่ตนหามาได้โดยชอบธรรมได้แสดงวิธีการแบ่งทรัพย์ไว้คือ หนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยงและทำประโยชน์ สองส่วนใช้เป็นทุนประกอบการงาน อีกหนึ่งส่วนเก็บไว้ใช้คราวจำเป็น (อง.ปญจก. (ไทย) 22/171/226). ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดคุณสมบัติของคฤหัสถ์ผู้แสวงหาโภคทรัพย์ที่เป็นไปเพื่อชอบด้วยคุณธรรมจริยธรรม คือแสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบ

ธรรม มิใช่โดยทุจริต ใช้จ่ายทรัพย์ เพื่อเลี้ยงตนให้เป็นสุขและเบิกบาน แบ่งปันโภคทรัพย์แก่ผู้อื่น และใช้ในการประกอบกุศลกรรมทั้งปวง เป็นต้น

หลักการบริโภคตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

แม้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ ก็ยังมีวิถีชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นไม่ว่าจะดำเนินวิถีชีวิตแบบไหนก็ตาม ย่อมมุ่งแสวงหาความสุขสบายในชีวิตด้วยกันทั้งนั้น เนื่องด้วยชีวิตของมนุษย์โดยธรรมชาติต้องการกิน นอน สืบพันธุ์ ส่งผลให้มนุษย์มีความต้องการในปัจจัย 4 และชีวิตของคนเราจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วย ปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ (1) ความต้องการอาหารหล่อเลี้ยงชีวิต (2) ความต้องการที่อยู่อาศัย (3) ความต้องการเครื่องนุ่งห่ม (4) ความต้องการยารักษาโรค (ที.ปา. (ไทย) 11/182/112)

แม้แต่การใช้เครื่องนุ่งห่มนั้น ตามแนวพุทธพระพุทธเจ้าทรงสอนให้พระภิกษุสงฆ์กำหนดพิจารณาก่อนจะใช้เครื่องนุ่งห่มความว่า “เราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว ใช้สอยเครื่องนุ่งห่มเพื่อบำบัดหนาว ความร้อน บำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบยุง ลมแดดและสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อกันภัยอันตรายที่เกิดความละอาย” บทพิจารณาดังกล่าวแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์และประโยชน์จริงที่จะได้รับจากเครื่องนุ่งห่มนั้นคือเพื่อกันภัยอันตรายจากธรรมชาติมีหนาว ร้อน ฝนตกและช่วยบำบัด บรรเทาอันตรายจากสัตว์จำพวกเหลือบ ยุง เป็นต้น (ม.ม. (ไทย) 12/22-23/22)

บทพิจารณาของพระสงฆ์ก่อนที่จะใช้สอยปัจจัย 4 หรือที่เรียกว่า ปัจจเวกขณะ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า การพิจารณาเกี่ยวกับจีวร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยจีวรเพื่อกันความหนาว ความร้อน เหลือบยุง ลม แดดและสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อกันภัยอันตรายที่นำละอาย การพิจารณาเกี่ยวกับบิณฑบาต พิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาต ไม่ให้เป็นไปเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนาน เพื่อความมัวเมา เกิดกำลังพลังทางกาย เพื่อประดับ เพื่อกดแต่งแต่เพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้ ดำเนินไปได้ มิให้ร่างกายลำบาก เพื่อบูชาพระพรหมจรรย์ ทำได้ตามนี้ก็จะช่วยระงับดับบรรเทาทุกขเวทนาเก่าคือความหิวได้ และไม่ทำทุกขเวทนาใหม่ให้เกิดขึ้น อนึ่งความเป็นไปโดยสะดวกแห่งอภิปาธการนี้ความเป็นผู้หาโทษไม่ได้ และความเป็นอยู่โดยผาสุกก็จักบังเกิดมีแก่เรา การพิจารณาเกี่ยวกับเสนาสนะ พิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยเสนาสนะเพื่อกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดดและสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพื่อกันภัยอันตรายที่นำละอาย

บรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดูและยินดีในการหลีกเลี่ยง การพิจารณาเกี่ยวกับคิลานเภสัช บริหาร พิจารณาโดยแยกกายแล้วใช้สอยคิลานเภสัชบริหาร เพื่อบรรเทาเวทนาที่เกิดจาก อาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อไม่มีความเบียดเบียนเป็นที่สุด ซึ่งเมื่อไม่ใช้สอยอยู่ อาสวะ และความร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอใช้สอยอยู่ อาสวะและความร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นก็จะพึงเกิดขึ้น เมื่อเธอใช้สอยอยู่ อาสวะและความร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น ย่อมไม่มีแก่เธอ ด้วยอาการอย่างนี้ นี้เรียกว่า ภิกษุละอาสวะที่จะพึงละได้ด้วยการใช้สอย (อง. ฉกก. (ไทย) 22/58/547-549)

ในประเด็นนี้ พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺญ) ได้เขียนในหนังสือ “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” ว่า การบริโภคนั้นจะต้องมีจุดหมาย ไม่ใช่การบริโภคแล้วเกิดความพึงพอใจเท่านั้น แต่ความพึงพอใจต้องให้ผลที่ตามมาคือเกิดคุณภาพชีวิตด้วย นอกนี้ยังได้กล่าวถึงเรื่องการสันโดษว่า ในทางพระพุทธศาสนานั้น สันโดษจะต้องมาคู่กับความเพียรเสมอ สันโดษเพื่อประหยัดแรงงานและเวลาที่จะสูญเสียไปในการที่จะปรนเปรอตน และเอาแรงงานและเวลานั้นไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต (พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺญ), 2537)

หากจะกล่าวถึงอิทธิพลของลัทธิบริโภคนิยม เกิดขึ้นตามลำดับพัฒนาการของการบริโภค ทำให้การบริโภคของผู้คนเปลี่ยนไป ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงแรกๆ ที่ลัทธินี้ยังไม่แพร่หลาย สินค้าที่วางขายในท้องตลาดมักเป็นสินค้าที่จำเป็นแก่การดำเนินชีวิต นอกจากอาหาร ก็ได้แก่ เสื้อผ้า สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอกหรืออุปกรณ์ในการยังชีพ การโฆษณาในช่วงนี้จะเน้นข้อมูลด้านที่เป็นประโยชน์ใช้สอยของสินค้า เช่น ความคงทน ความสะอาดถูกอนามัย ฯลฯ ต่อมาสินค้าตามท้องตลาดจะเขยิบมาเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกหรือให้ความเพลิดเพลินเป็นหลัก เรียกอีกอย่างว่าสินค้าฟุ่มเฟือย การโฆษณาจะเน้นสรรพคุณที่ทำให้ความสุขทางกาย เช่น อร่อย สวย สบาย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมุ่งปรนเปรออายตนะทั้งห้า หากประโยชน์ใช้สอยของสินค้า เรียกว่า “คุณค่าแท้” สรรพคุณที่ปรนเปรอประสาททั้งห้า ก็คือ “คุณค่าเทียม” ระยะเวลาที่สาม ซึ่งเป็นช่วงที่ลัทธิบริโภคนิยมพัฒนาแพร่หลาย สินค้าที่วางขาย แม้จะยังเป็นวัตถุรูปธรรมอยู่ แต่สิ่งที่ เป็น “จุตขาย” จริง ๆ ก็คือ ภาพลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่ติดมากับสินค้า (เช่น ความทันสมัย ความภูมิฐาน ความมีเสน่ห์) มาถึงตอนนี้ผู้คนไม่ได้บริโภค เพราะปรารถนาความเพลิดเพลินสะดวกสบายทางกาย แต่ยังต้องการมากกว่านั้น คือเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะเป็นอะไรบางอย่าง เช่น เป็นคนฉลาดทันยุค มีบุคลิกมาดมั่น หรือทรงเสน่ห์ การโฆษณาจะไม่เน้นคุณสมบัติทางกายภาพของสินค้า (เช่น รวดเร็ว คงทน

สวย อร่อย อ่อนนุ่ม) แต่จะเน้นบุคลิกลักษณะของบุคคลที่เป็นนายแบบหรือนางแบบ(ที่เรียกว่าฟรีเซิน เทอร์) เป็นการนำเอาภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนามาผูกติดกับสินค้าอย่างแนบแน่น เพื่อให้ผู้ชมเกิดภาพประทับใจว่าบุคลิกลักษณะเช่นนั้นก็จะบังเกิดขึ้นกับ ตนด้วยหากบริโภคสินค้าดังกล่าว บางครั้งโฆษณา ก็จะเน้นถึงความรู้สึกของฟรีเซินเตอร์ว่ามีความสุขใจเพียงใด เมื่อได้ใช้สินค้าตัวนั้น ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมที่อยากมีความสุขเช่นนั้นบ้าง เกิดแรงปรารถนาที่จะซื้อหาสินค้าดังกล่าวมาบริโภค พึงสังเกตว่าสินค้าที่โฆษณาอย่างแพร่หลายหรือเป็นที่นิยมในตลาดระดับบน มักได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋าถือ เครื่องสำอาง ครีมบำรุงผิว หรือแม้จะเป็นสินค้าที่บริโภคหรือใช้สอยในที่สาธารณะ เช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องเล่นMP3 หรือ รถยนต์ ทั้งนี้เพื่อแสดงตัวตนที่พึงปรารถนาให้ผู้อื่นได้เห็น (พระไพศาล วิสาโล, 2556)

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการรับ การใช้ ปัจจัยสี่ซึ่งเป็นเครื่องดำเนินชีวิตอย่างมาก พระองค์สอนให้ตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของปัจจัยสี่ว่าเป็นเพียงเครื่องช่วยให้ชีวิตดำเนินไปได้ การได้มาซึ่งปัจจัยสี่ไม่ใช่จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตคือความหลุดพ้น การอุปโภคหรือบริโภคปัจจัยสี่เพียงเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปได้ เพื่อทำประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน อีกอย่างหนึ่งพระองค์ทรงเห็นถึงการมีอยู่อย่างจำกัดของปัจจัยสี่ พระองค์จึงสอนให้ใช้ปัจจัยสี่อย่างคุ้มค่าที่สุด ในหลักโยนิโสมนสิการกำหนดไว้ดังนี้ ด้านเครื่องนุ่งห่ม พระพุทธเจ้าสอนให้ใช้เครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันเลื้อบบุงลิ้นไรเพื่อป้องกันหนาวร้อนให้ใช้เครื่องนุ่งห่มอย่างรู้คุณค่า ในเรื่องนี้พระอานนท์เถระซึ่งเป็นพุทธอุปัฏฐากเป็นตัวอย่างที่ดี ในการรู้จักใช้เครื่องนุ่งห่มอย่างรู้คุณค่า การใช้เครื่องนุ่งห่มพระพุทธเจ้าตรัสไว้เพื่อไม่ให้ภิกษุฟุ่มเฟือย ใช้แต่พอตามความจำเป็น การใช้เครื่องนุ่งห่มในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ พระภิกษุสงฆ์ กำหนดพิจารณาก่อนจะใช้เครื่องนุ่งห่มว่า “เราพิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยเครื่องนุ่งห่ม เพียงเพื่อบำบัดความหนาว ความร้อน บำบัดสัมผัสอันเกิดจากเลื้อบบุง ลมแดดและสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อปกปิดอวัยวะที่ทำให้เกิดความละอาย” (ม.ม. (ไทย) 12/23/22-23)

ดังนั้น การเสพบริโภคที่เกินฐานะความจำเป็น จนทำให้เกิดภาระหนี้สินแก่ตนเอง เพราะเนื่องจากเห็นว่าในยุคเสพบริโภคนิยมนี้ ชีวิตก็ต้องมีองค์ประกอบของชีวิตเพิ่มขึ้นจึงจะดูเป็นคนทันสมัย มีเกียรติ มีหน้าตาในสังคม เทียมค่านิยมที่สังคมส่วนใหญ่กำลังเสพบริโภคอยู่ แต่หาใช่ไม่ว่าการเสพบริโภคนิยมที่กำลังเห็นว่าเป็นเรื่องหุรหุราโก้มีเกียรติทันสมัยนั้น เป็นปัญหาชีวิตเกือบทั้งชีวิตเลยก็ว่าได้

วิเคราะห์การบริโภคนิยมในปัจจุบัน

การบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม บริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง เน้นความหรูหรา หลงตามกระแสค่านิยม จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการนั้นแล้วจะดีไ้แก่ และทันสมัยอยู่เสมอ เกินความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่เป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความอยาก (ตัณหา) การใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อบริโภคนั้น ถ้าไม่มีการวางแผนในการใช้จ่ายให้ดีแล้วย่อมประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเพราะจะทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่ไม่พอต่อการใช้จ่าย ปัญหาหนี้สินก็จะตามมา อาจทำให้เกิดความขัดแย้งหรือครอบครัวแตกแยก บางครั้งอาจถึงกับคิดสั้นก่ออาชญากรรมหรือทำร้ายตัวเองได้ เพราะเครียดกับหนี้สินท่วมหัว อันเกิดจากการบริโภคที่ขาดสติสัมปชัญญะ

การบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อดำรงอยู่ได้ของชีวิต ไม่ใช่บริโภคตามกระแสค่านิยมของสังคมยุคใหม่ เพียงแค่เห็นว่าสวยงามหรูหราสะดวกสบาย ที่เน้นความต้องการให้ตอบสนองความอยากที่ไม่เกิดประโยชน์ และไม่มีที่สิ้นสุดของการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ การใช้ปัญญาพิจารณาแล้วเสพบริโภคแบบนี้ เป็นการบริโภคแบบคุณค่าแท้ การเสพปัจจัยสี่มีการเสพบริโภคอาหารการกิน และการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความสุขของตนให้มากกว่าเดิม ยิ่งโดยเฉพาะคนที่มีการศึกษาด้วยแล้ว จะต้องพัฒนาความสุขของตนเองให้เลื่อนระดับไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นให้ได้ เพราะโดยเป้าหมายของการศึกษาแล้วก็เพื่อพัฒนาตน การพัฒนาในที่นี้ไม่ใช่จะมุ่งแต่วิธีหากำไรหรือหาความสุขที่ได้จากวัตถุนิยมเท่านั้น แต่ต้องเป็นคนที่มีความสุขได้ง่ายขึ้นในยุคบริโภคนิยมของยุคโลกาภิวัตน์ โดยพึงวัตถุให้น้อยลง ไปจนถึงขั้นสุดท้ายคือการพัฒนาจิต มีปัญญามองเห็นความเป็นจริง ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น เมื่อสามารถพัฒนาไปจนถึงขั้นนี้ได้หรือแม้ยังไม่ถึง เพียงแต่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการแสวงหาความสุขที่ถูกต้อง ก็สามารถนำพาตนเอง และสังคมรอบข้างให้พ้นจากโลกบริโภคนิยมทางวัตถุ การดื่มเครื่องดื่มทุกชนิดที่ดื่มเข้าไปแล้วทำลายสุขภาพ เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นการเสียเงินทองที่ซื้อมาดื่ม ทำให้สุขภาพร่างกายเป็นโรคภัยไข้เจ็บ เกิดอุบัติเหตุเมื่อขับขี่ยานพาหนะ เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะเหตุแห่งขาดสติควบคุมตนเองไม่ได้ การดื่มตามแนวพุทธจึงถือว่าเป็นการดื่มที่ไม่เกิดคุณ ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ การเล่นตามพุทธ ถือว่าเป็นสิ่งที่รู้

สาระไม่มีแก่นสาร หาสาระแก่นสารของชีวิตไม่ได้ เป็นการปล่อยตัวเองให้หลงระเห็จไปกับกระแสบริโภคนิยม ตามที่คนส่วนใหญ่เขาเข้าใจผิดกันว่าเป็นสิ่งทันสมัย ให้ความสุขได้ ทำให้หายเครียดจากปัญหาที่เผชิญอยู่ แต่ในที่สุดก็กลับมาเป็นทุกข์จากการเล่นนั้นอีกเหมือนเดิม เพราะเป็นการแก้ปัญหาด้วยการกลบทุกข์ ไม่ใช่การแก้ปัญหาด้วยการกำจัดทุกข์คือปัญญา จึงต้องมาหลงติดอยู่กับกระแสของระบบวัตถุนิยมที่กำลังครอบงำสังคมไทยไปแล้วในปัจจุบันนี้ การเที่ยวกลางคืนเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาไม่สนับสนุน เพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เป็นที่เพ่งเล็งของผู้อื่น ลดความเชื่อถือในพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ การเที่ยวกลางคืนเป็นการทำลายสุขภาพ ทำให้ร่างกายของมนุษย์นั้นพักผ่อนไม่เพียงพอ ประสิทธิภาพการทำงานก็ลดน้อยตามความแข็งแรงของร่างกายไปด้วยกัน ในทางพุทธศาสนาถือว่าการเที่ยวกลางคืนเป็นอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อมอีกทางหนึ่งด้วย

คุณค่าที่ได้จากการบริโภคนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริโภคเองว่าจะเกี่ยวข้องกับการบริโภคในแง่บวกหรือแง่ลบ เพราะการบริโภคพื้นฐานของมนุษย์นั้นมีเหมือนกัน การบริโภคตามแนวพุทธเรียกว่าปัจจัย 4 ปัจจัยที่ว่านี้ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่ และยารักษาโรค ย่อมมีความสำคัญต่อมนุษย์โดยทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็อาจบังเกิดโทษภัยอันเกิดจากการบริโภคได้เช่นเดียวกัน หากขาดสติ ไม่รู้จักคุณค่าแท้ของปัจจัยทั้ง 4 วิธีคิดแบบรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม เพื่อให้เห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คุณค่าของสิ่งที่มนุษย์เสพเข้าไป จึงเป็นได้ทั้งคุณค่าแท้ของการบริโภค และคุณค่าเทียมของการบริโภค

ดังนั้น การบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา จึงขึ้นอยู่กับวัตถุที่บริโภคต้องเป็นสิ่งที่เกิดเหมาะสมกับความต้องการของชีวิต เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพกาย ไม่เป็นไปเพื่อทำลายชีวิตหรือสุขภาพกาย อันเป็นสาเหตุของปัญหาจนทำให้เกิดโทษภัยต่างๆ ตามมา และต้องรู้จักประมาณในการบริโภค ด้วยการใช้อย่างมีสติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผล ไม่มากไปจนเกินความจำเป็น และไม่น้อยไปจนรู้สึกขาดแคลน

การบริโภคตามแนวพุทธ จึงเป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสุขสมบูรณ์ เพื่อดำรงอยู่ได้ของชีวิต ไม่ใช่บริโภคตามกระแสนิยมของสังคมยุคใหม่ เพียงแค่เห็นว่าสวยงาม หรูหราสะดวกสบาย ที่เน้นความต้องการให้ตอบสนองความอยากที่ไม่เกิดประโยชน์ และไม่มีที่สิ้นสุดของการบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ การใช้ปัญญาพิจารณาแล้วเสพบริโภคแบบนี้ เป็นจินตตามยปัญญาข้อที่คิดแบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม คือการพิจารณาแล้วจึงใช้สอยบริโภค

เพื่อสกัดกั้นหรือบรรเทาตัณหาไม่ให้กิเลสตัณหาเข้ามาครอบงำจิตใจ แล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไปในชีวิตประจำวัน วิชา ความรู้ชนิดนี้จึงจำเป็นอย่างมาก ในการดำเนินชีวิตด้วยวิชาที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องเกี่ยวกับการบริโภค การใช้สอยวัตถุอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตจริงๆ อย่างประหยัด มีประโยชน์สูงสุดตามแนวพุทธคนในสังคมสมัยนี้จึงถูกครอบงำและตกอยู่ภายใต้กระแสของวัตถุนิยมบริโภคนิยมที่แรงมาก มีพฤติกรรมเลียนแบบการบริโภคซึ่งกันและกัน แม้มีรายได้ไม่เท่ากันและแม้ว่ารายได้จะลดลงแต่ก็ไม่เปลี่ยนแปลงการบริโภค หรือซื้อสินค้าตามกระแสด้านนิยมเกินความสามารถของรายได้ อาจเป็นเพราะความเคยชิน จนบางที่ต้องนำเงินออมออกมาใช้และนำไปสู่ปัญหาหนี้สินในที่สุด

การบริโภคที่ขาดสติปัญญา ตามกระแสด้านวัตถุนิยม ผลตามมาจากการบริโภคที่เกินความจำเป็นก็คือ เกิดปัญหาหนี้สิน รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย และปัญหาอีกมากมายก็จะตามมา การบริโภคตามแนวพุทธ ความต้องการในการบริโภคนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท คือ ความต้องการที่เป็นตัณหา ความทะยานอยากอันมีอวิชชาเป็นรากฐานเป็นความต้องการสิ่งตอบสนองปรนเปรออันไม่จำกัด และความต้องการที่เป็นฉันทะ เป็นความต้องการที่มีเหตุผลอันเกิดจากการใช้ปัญญาเป็นตัวนำในการพิจารณาอย่างแยบคายแล้วจึงบริโภค เพื่อความต้องการอันมุ่งตรงไปสู่เป้าหมายแท้จริงของชีวิต คือเพื่อบำบัดความต้องการให้ชีวิตมีคุณภาพที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไปตามลำดับของการพัฒนา

การบริโภคตามแนวพุทธจึงถือว่าเป็นการดื่มที่ไม่เกิดคุณ ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ การเล่นตามแนวพุทธ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไร้สาระไม่มีแก่นสาร หาสาระแก่นสารของชีวิตไม่ได้ เป็นการปล่อยตัวเองให้หลงระเหิดไปกับกระแสบริโภคนิยม ตามที่คนส่วนใหญ่เขาเข้าใจผิดกันว่าเป็นสิ่งทันสมัย ให้ความสุขได้ ทำให้หายเครียดจากปัญหาที่เผชิญอยู่ แต่ในที่สุดก็กลับมาเป็นทุกข์จากการเล่นนั้นอีกเหมือนเดิม เพราะเป็นการแก้ปัญหาด้วยการกลบทุกข์ ไม่ใช่การแก้ปัญหาด้วยการกำจัดทุกข์คือปัญญา จึงต้องมาหลงติดอยู่กับกระแสของระบบวัตถุนิยมที่กำลังครอบงำสังคมไทยไปแล้วในปัจจุบันนี้ การเที่ยวกลางคืนเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาไม่สนับสนุน เพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เป็นที่เพ่งเล็งของผู้อื่น ลดความเชื่อถือในพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ การเที่ยวกลางคืนเป็นการทำลายสุขภาพทำให้ร่างกายของมนุษย์นั้นพักผ่อนไม่เพียงพอ ประสิทธิภาพการทำงานก็ลดน้อยตามความแข็งแรงของร่างกายไปด้วยกัน ในทางพุทธศาสนาถือว่าการเที่ยวกลางคืนเป็นอบายมุขหรือทางแห่งความเสื่อมอีกทางหนึ่งด้วย

คุณค่าที่ได้จากการบริโภคนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริโภคเองว่าจะเกี่ยวข้องกับการบริโภคในแง่บวกหรือแง่ลบ เพราะการบริโภคพื้นฐานของมนุษย์นั้นมีเหมือนกัน ตามแนวพุทธเรียกว่า ปัจจัย 4 ปัจจัยที่ว่าเป็น คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่และยารักษาโรค ย่อมมีความสำคัญต่อมนุษย์โดยทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็อาจบังเกิดโทษภัยอันเกิดจากการบริโภคได้เช่นเดียวกัน หากขาดสติ ไม่รู้จักคุณค่าแท้ของปัจจัยทั้ง 4 วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม เพื่อให้เห็นความสำคัญของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะในการดำรงชีวิตของมนุษย์ คุณค่าของสิ่งที่มนุษย์เสพเข้าไป จึงเป็นได้ทั้งคุณค่าแท้ของการบริโภค และคุณค่าเทียมของการบริโภค

บทสรุป

การบริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม บริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง เน้นความหรูหรา หลงตามกระแสค่านิยม จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง เพราะเชื่อว่าถ้าได้บริโภคตามความต้องการนั้นแล้วจะดูโก้เก๋ และทันสมัยอยู่เสมอ เกินความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่เป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความอยาก (ตัณหา) การใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อบริโภคนั้น ถ้าไม่มีการวางแผนในการใช้จ่ายให้ดีแล้วย่อมประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตเพราะจะทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่ไม่พอต่อการใช้จ่าย ปัญหาหนี้สินก็จะตามมา อาจทำให้เกิดความขัดแย้งหรือครอบครัวแตกแยก บางครั้งอาจถึงกับคิดสั้นก่ออาชญากรรมหรือทำร้ายตัวเองได้ เพราะเครียดกับหนี้สินท่วมหัว อันเกิดจากการบริโภคที่ขาดสติสัมปชัญญะ การบริโภคตามแนวพุทธ เป็นการบริโภคโดยใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองทั้งก่อนและหลังบริโภค ให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ ด้วยหลักธรรม 2 ข้อ ได้แก่ หลักโภชนาสบายะ คือ การกินอาหารที่เหมาะสมกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ และโภชนเมตตัญญูตา คือการรู้จักประมาณในการบริโภค ไม่กินมากจนเกินไป หรือน้อยจนเกินไป แต่ให้กินพอดีกับความต้องการของร่างกาย ดังนั้น การบริโภคปัจจัย 4 มีความมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตคือความหลุดพ้น

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ซูเมกเกอร์ อี เอฟ, “จีวแต่แจว (2528). *เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ*, แปลโดย สมบูรณ์ ศุภศิลป์ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐนิตย์ ยศปัญญา. (2544). *ค่านิยมที่สำคัญและเด่นชัดของวัยรุ่นยุคบริโภคนิยม*. คณะเศรษฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีโชติ เกิดแก้ว. (2547). *พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ : สื่อตะวัน.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (2532). *ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย*, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป),
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (2537). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

การบูรณาการพุทธนวัตกรรมกับศาสตร์สมัยใหม่
เพื่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์
INTEGRATING BUDDHIST INNOVATION WITH MODERN SCIENCES
FOR SOCIAL STUDIES LEARNING MANAGEMENT
IN BUDDHIST UNIVERSITY

¹พระปลัดภักตร์วัฒน์ สิลเตโซ (โพนสิงห์),

²พระมหาสุรศักดิ์ ภูริโก (ภูทะวัง) และ ³ณัฐวดี รอดภัย

¹Phrapalad Pakkarawat Silatejo (Ponsing),

²Phramaha Surasak Phuriko (Phuthawang) and ³Nattawadee Rodpai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Cheerzaa22@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้การบูรณาการพุทธนวัตกรรมกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ พุทธวิธีการสอน, ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะจำเป็น 8 ประการสำหรับผู้เรียนยุค Gen Net/Tweenies ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning) 2) ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) 3) ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่าง

¹ อาจารย์, ศูนย์การศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² อาจารย์, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม

³ นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์

มีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators) 4) ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers) 5) ความกระตือรือร้น (Active Learners) 6) ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT Skills) 7) ทักษะในการใช้ภาษาสากล (Second Language Skills) และ 8) ความสนใจในวัฒนธรรม (Engaged with Cultures) และความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก (World Awareness)

คำสำคัญ : การบูรณาการ, พุทธนวัตกรรม, ศาสตร์สมัยใหม่, การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยสงฆ์

Abstract

This academic paper aims to present concepts and to present a learning management approach for integrating Buddhist innovation with modern sciences for social studies learning management in Buddhist university, there are learning management includes: Buddhist teaching methods, 21st Century Skills, and Eight essential attributes for learners in Gen Net/Tweenies century: 1) Autonomous Learning 2) Thinking Skills 3) Effective Collaborators 4) Enquirers 5) Active Learners 6) ICT Skills 7) Second Language Skills and 8) Engaged with Cultures and World Awareness.

Keyword: Integrating, Buddhist Innovation, Modern Sciences, Social Studies, Learning Management, Buddhist University

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูงในรูปแบบมหาวิทยาลัย ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นเพื่อถวายแด่คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย พ.ศ.2432 โดยเริ่มจัดการเรียนการสอนด้านพุทธศาสตร์เป็นสาขาแรก แล้วต่อมาได้ขยายการเรียนการสอนไปยังสาขาวิชาอื่นๆ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จัดอยู่ในประเภทเฉพาะทางที่เน้นการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี (ค 2) มีการจัดการ

เรียนการสอนทั่วประเทศ โดยขยายการศึกษาสู่ภูมิภาคครั้งแรกเกิดขึ้น ในปี พ.ศ.2521 โดยดำเนินการจัดตั้งวิทยาเขตหนองคาย ยึดหลักการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับพระสงฆ์ และบุคคลทั่วไป เริ่มจากการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีคุณสมบัติการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถสมัครเข้าศึกษาในคณะสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเปิดสอนได้ ปัจจุบันมีสำนักงานวิทยาเขตที่ทำการจัดการศึกษา ประกอบด้วย บัณฑิตวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ในส่วนภูมิภาคได้จัดการศึกษาใน 11 วิทยาเขต ได้แก่ วิทยาเขตนครศรีธรรมราช วิทยาเขตเชียงใหม่ วิทยาเขตแพร่ วิทยาเขตพะเยา วิทยาเขตบึงกาฬศึกษาพุทธโฆส นครปฐม วิทยาเขตนครสวรรค์ วิทยาเขตหนองคาย วิทยาเขตนครราชสีมา วิทยาเขตอุบลราชธานี วิทยาเขตขอนแก่น และวิทยาเขตสุรินทร์ รวมทั้งวิทยาลัยสงฆ์ 25 วิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ 5 หน่วย และสถาบันสมทบทั้งในและต่างประเทศ 6 สถาบัน ซึ่งทุกแห่งใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในการจัดการเรียนการสอน และในปี พ.ศ.2540 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขึ้นประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 114 ตอนที่ 51 ก ลงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2540 กำหนดเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีฐานะเป็นนิติบุคคล กำหนดสถานภาพและวัตถุประสงค์ (ตามมาตรา 6) ไว้ “ให้เป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ รวมทั้งการดำเนินงานบูรณาการศิลปวัฒนธรรม” ผลจากความเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการบริหารงานการจัดการศึกษา สามารถพัฒนาโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการองค์กรให้เหมาะสมสอดคล้องกับภารกิจของมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังพันธกิจที่สำคัญของมหาวิทยาลัย คือ 1) ผลิตบัณฑิต โดยผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้ M = Morality (มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส) A = Awareness (เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม) H = Helpfulness (มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา) A = Ability (มีความสามารถในการแก้ปัญหา) C = Curiosity (มีความใฝ่รู้ใฝ่คิด) H = Hospitality (รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม) U = Universality (มีโลกทัศน์กว้างไกล) L = Leadership (เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา) A = Aspiration (ศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม) 2) วิจัยและพัฒนา โดยการวิจัยและค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์

ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนา คุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 3) ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม โดยส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ตามปณิธานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ด้วยการปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ประสานสอดคล้อง เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน จัดประชุม สัมมนา และฝึกอบรม เพื่อพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา ให้มีศักยภาพในการธำรงรักษา เผยแผ่หลักคำสอน และเป็นแกนหลักในการพัฒนาจิตใจในวงกว้าง 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ และสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัยที่ได้จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม (สำนักทะเบียนและวัดผล, 2565)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์

การสอนสังคมศึกษาเป็นหลักสูตรทางวิชาชีพครูในมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทย ดังมีรายละเอียดของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีจุดประสงค์เพื่อมุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการเรียนรู้สังคมศึกษา และนำความรู้ทางพุทธศาสตร์และสังคมศึกษา มาประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมแก่นิสิต โดยการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี ปฏิบัติ และวิชาชีพ เพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น และถ่ายทอดวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 2-7) ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจประวัติความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม

และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นสาระที่เน้น การปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุขมีความเข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจ และปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพและมาตรฐาน ส.3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เป็นสาระที่สร้างความเข้าใจ ความหมาย ความสำคัญของ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และสามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ เข้าใจพัฒนาการของ

มนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นเข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น และมาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สังคัมศึกษากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนรู้สังคัมศึกษาในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องคำนึงถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวคิดเรื่อง “ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” พัฒนาโดยเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills: P21) ที่ต้องการเห็นเยาวชนมีทักษะ 3R ประกอบด้วย Reading (การอ่าน) wRiting (การเขียน) และ Arithmetic (คณิตศาสตร์) และ 7C ประกอบด้วย Critical Thinking & Problem

Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม) Cross-Culture Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information & Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) โดยมีสาระวิชาหลักและทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ภาษาอังกฤษ การอ่าน ภาษาของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์การปกครองและความเป็นพลเมืองที่ดี โรงเรียนต้องส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหาวิชาการให้อยู่ในระดับสูงด้วยการสอดแทรกทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เข้าในวิชาหลักทุกวิชา ได้แก่ ความรู้เรื่องโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งสัมพันธ์กับสาระของสังคมศึกษาทั้ง 5 สาระ ที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้ (แกนจันทร์ทอง, 2560)

พุทธนวัตกรรม

พุทธนวัตกรรม เป็นแนวคิดและการปฏิบัติแนวทางใหม่ เป็นนวัตกรรมและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการนำพระธรรมมาเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืนโดยสัมพันธ์กับการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมจึงเป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักคิด ตามหลักโยนิโสมนสิการ มีการหาเหตุ หาปัจจัย ย้อนไปถึงต้นเหตุของปัญหานั้นได้ มีการคิดแยกแยะ เป็นต้น (พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ), 2564)

พุทธนวัตกรรมในการเรียนการสอนที่สำคัญตามแบบพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าเป็นการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพราะประเทศไทยเป็นเมืองพุทธมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในทุกมิติอย่างลึกซึ้ง พุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวิถีไทยมากกว่า 2,000

ปี พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีอิทธิพลต่อหลักคิด การประพฤติปฏิบัติตน วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ สืบเนื่องยาวนานบนผืนแผ่นดินไทย

พุทธศาสนามีหลักการสอนที่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่สำคัญ เป็นหลักการที่เป็นจริง สามารถ พิสูจน์ได้เหมือนกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ อันได้แก่ 1) พุทธศาสนาสอนอย่างมีเหตุผล 2) พุทธศาสนาสอนให้ศึกษาจากของจริงที่มีอยู่จริง และ 3) พุทธศาสนาสอนให้เชื่อจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง โดยหลักการที่สำคัญดังกล่าวนี้สามารถนำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษามีประสิทธิภาพ ดังเช่นวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าหรือพุทธวิธีการสอนมี 5 แบบ ดังนี้ 1) วิธีเอกังสลักษณะ คือ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผลเป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ หรือกุศลเป็นสิ่งควรบำเพ็ญ อกุศลเป็นสิ่งควรละ 2) วิธีวิวัชชลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้ชัดเจน เช่น มีผู้ถามว่า ผู้หญิงกับผู้ชายใครดีกว่ากันอย่างนี้ จะตอบยืนยันไปข้างเดียวแบบเอกังสไม่ได้ ควรต้องตอบแยกว่า เป็นหญิงบางคนดีกว่าชายบางคน ชายบางคนดีกว่าหญิงบางคน ดังนี้ เป็นต้น เป็นคำตอบหรือคำสอนที่มีเงื่อนไข 3) วิธีปฎิปุจฉาลักษณะ คือ ทรงถามย้อนเสียก่อนแล้วจึงตรัสสอน เช่น ที่ทรงสนทนากับสัจจกนิครนถ์ เรื่องอัตตา และอนัตตา สัจจกนิครนถ์ยืนยันว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวตน เป็นของตน เพราะมีตัวตน คนทั้งหลายจึงได้มีบุญมีบาป เปรียบเหมือนพืชพันธุ์ธัญญาหารอาศัยแผ่นดินจึงงอกงามไพบูลย์ ไม่มีแผ่นดินเสียแล้ว พืชพันธุ์ต่างๆ ก็ไม่มีที่อาศัยเจริญเติบโตได้ 4) วิธีฐปนลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ คือ ไม่ทรงตอบเรื่องนั้น เพราะทรงเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลาที่จะรู้ ตัวอย่างเรื่องพระมาลุงกยะมาทูลถามเรื่อง โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง ชีพกับสรีระเป็นอันเดียวกันหรือคนละอย่าง เป็นต้น 5) วิธีอุปมาลักษณะ คือ ทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เช่น ทรงเปรียบเทียบภิกษุด้วยผ้าเปลือกไม้และผ้ากาสี ทรงเปรียบเทียบลัทธิของมักขลิโคศลว่าเหมือนผ้าที่ทำด้วยผมคน เป็นต้น

พระพุทธเจ้ามีวิธีการสอนให้ผู้เรียนได้รู้แจ้งเห็นจริงโดยอาศัยวิธีการต่างๆ หลากหลาย ให้เหมาะกับจริตนิสัยของแต่ละคน พระองค์สามารถยกเอาธรรมชาติใกล้ตัวมาเป็นสื่อในการสอน สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นวัสดุสิ่งของบุคคลหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ในการสอน พระพุทธองค์จะทรงหยิบยกเอาขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการสอนพระธรรมทันที แสดงว่าพระองค์ทรงเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียกว่า "โสตทัศนูปกรณ์ (Audio visual aids)" และแสดงให้เห็นว่าการสอนของ

พระองค์เป็นงานประจำที่ไม่เลือกเวลาและสถานที่จะต้องสอดทุกโอกาสที่พอจะสอนได้ (บรรยวัสถ์ ฝางคำ, 2563 : 2-5)

ศาสตร์สมัยใหม่

วิทยาการ (Sciences) หมายถึง ความรู้แขนงต่างๆ เช่น ปัจจุบันวิทยาการต่างๆ ก้าวหน้าไปมาก ซึ่งคำนี้มีนัยที่สอดคล้องกับคำว่า “ศาสตร์” ที่หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งหมายถึง ระบบวิชาความรู้, มักใช้ประกอบหลังคำอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ดังที่ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553) ได้อธิบายความหมายเอาไว้ค่อนข้างจะรับกันในบางประเด็นว่า “ศาสตร์ หมายถึง “ระบบการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และระบบวิชาความรู้ที่ได้จากวิธีการ เช่นนั้น (A system of acquiring knowledge based on scientific method) นั่นคือ ศาสตร์จะต้องมีวิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และได้องค์ความรู้มาจากวิธีการนั้น

ถึงกระนั้น นักวิชาการต่างประเทศบางท่านให้ความหมายว่า “ศาสตร์ (Science) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึง สาขาวิชา หรือสาขาความรู้ต่างๆ หรือเป็นกระบวนการที่เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้ได้มาซึ่งความรู้” ศาสตร์ หรือสาขาวิชาความรู้ต่างๆ นั้น อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ศาสตร์ บริสุทธิ์ (Pure Science) ที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ ในธรรมชาติเพื่อให้เกิดความรู้และศาสตร์ ประยุกต์ (Applied Science) ที่ศึกษาปรากฏการณ์ในธรรมชาติเช่นเดียวกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาตอบสนองความต้องการและประโยชน์ของมนุษย์เป็นสำคัญ

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น วิทยาการ หรือ “ศาสตร์” (Science) มีความหมายโดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ (1) หมายถึงข้อเท็จจริง หรือกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ (2) หมายถึง สาขาวิชา หรือสาขาความรู้ต่างๆ เช่น เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา เกษตรศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ (3) หมายถึง กระบวนการ และกิจกรรมที่ทำให้ได้ความรู้ที่สามารถทดสอบได้ และเมื่อกล่าวถึงศาสตร์ต่างๆ ในความหมายที่ 2 นั้น มีนัยที่สอดคล้องกับศาสตร์ต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าได้เคยศึกษาเมื่อครั้งที่พระองค์เป็นดำรงสถานะเป็นสิทธัตถะกุมาร กล่าวคือ ไตรเพทศาสตร์ สรีรศาสตร์

สังขยาศาสตร์ (คณิตศาสตร์) สมาธิศาสตร์ นิสิตศาสตร์ วิเสสิกศาสตร์ (วิชาจัดการ) โชติยศาสตร์ (ทำนายเหตุการณ์ทั่วไป) คันธัพพศาสตร์ (พ่อน้ำและดนตรี) ติกิจนศาสตร์ (แพทย์ศาสตร์) ปุณณศาสตร์ (โบราณคดี) ศาสนศาสตร์ โหราศาสตร์ มายาศาสตร์ เหตุศาสตร์ วันตุศาสตร์ (วิชาคิด) ยุทธศาสตร์ (วิชาการ) ฉันทศาสตร์ และลักษณะศาสตร์ (วิชาดูลักษณะคน)

ดังนั้นคำว่าวิทยาการ ที่มุ่งเน้นสาขาวิชา และตัวความรู้ วิทยาการ หรือศาสตร์สมัยใหม่ (Modern Sciences) เช่น สังคมศาสตร์ (Social Science) รัฐศาสตร์ (Political Science) เศรษฐศาสตร์ (Economical Science) ซึ่งสาขาต่างๆ เหล่านี้ จะอยู่ภายใต้ศาสตร์หลักทั้ง 3 มิติ คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชาเกี่ยวกับศาสตร์สมัยใหม่ (content หรือ subject matter) ควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของนักเรียน โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะคณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยการส่งเสริมความเข้าใจ ในเนื้อหา วิชาแกนหลักและสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก (วิจารณ์ พานิช, 2556) ดังนี้

1. ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และการสื่อสารและการร่วมมือ

2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี

3. ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จนักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และ เป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และ ความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) และ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility)

สอดคล้องกับคุณลักษณะจำเป็น 8 ประการของผู้เรียนในอนาคตหรือ Gen Net/Tweenies เป็นคุณลักษณะที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมของศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนอกจากตัวผู้เรียนเองแล้วนั้น ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเรียนรู้ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรหันมาให้ความสำคัญกับคุณลักษณะดังกล่าว เพื่อร่วมกันเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนต่อไปดังที่ สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2560) ได้นำเสนอคุณลักษณะจำเป็น 8 ประการสำหรับผู้เรียนยุค Gen Net/Tweenies ดังนี้

1. ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของตน รู้จักวิธีการในการไปถึงเป้าหมายนั้นๆ อย่างยืดหยุ่น ตลอดจนการมีวินัยในการเรียนรู้ของตนเอง โดยที่ไม่ต้องให้มีผู้ใดมาบังคับ รวมทั้งการมีความเป็นผู้ใหญ่ภายในตนเอง ทักษะประการแรกนี้ ถือว่ามีความสำคัญมากเป็นอันดับแรกและเป็นที่ต้องการ การปลูกฝังไม่เพียงแต่จากครูผู้สอน จากระบบการศึกษา หรือจากสังคมเท่านั้น หากยังต้องอาศัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังจากครอบครัวเป็นสำคัญ
2. ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาหรือได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีระบบ ส่งผลให้สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพการฝึกฝนทักษะด้านการคิดนั้นประกอบไปด้วยการคิดในหลายลักษณะ แต่ที่สำคัญมากสำหรับผู้เรียนยุค Gen Net/Tweenies ได้แก่ การพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative Learners) การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinkers) การคิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) รวมทั้ง ทักษะในการคิดแก้ปัญหา (Problem Solvers)
3. ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการประสานงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีทักษะของการเป็นผู้นำรวมทั้งการเป็นผู้ตามที่ดี สามารถสื่อสารกับผู้อื่นในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การมอบหมายงาน การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ เป้าหมายร่วมกันให้กับผู้ร่วมงานอื่นๆ ได้ รวมทั้งการเป็นผู้ฟังและผู้ร่วมปฏิบัติงานที่ดี โดยผู้เรียน Gen Net/Tweenies ควรได้รับการฝึกให้มีทักษะในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Collaborative Learning) โดยทักษะที่ต้องมุ่งเน้น ได้แก่ ทักษะพื้นฐานด้านการสื่อสาร (Communication Skill) อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการเป็นนักสำรวจที่ดีชอบที่จะศึกษาค้นคว้าสิ่งต่างๆ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของตน โดยสังเกตเปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง รวมทั้งสืบค้นเพื่อการศึกษาค้นคว้า ความรู้ ข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่อย่างมหาศาลทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทักษะสำหรับการสืบเสาะค้นหานี้ครอบคลุมการที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการเลือกสรร/คัดกรองสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างเที่ยงตรง รวดเร็ว อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ความกระตือรือร้น (Active Learners) หมายถึง การที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้เรียนในลักษณะเชิงรุก กล่าวคือไม่เป็นเพียงผู้ฟัง (นิ่งๆ) ที่ดีในชั้นเรียนหรือในการเรียนออนไลน์ ผู้เรียนเชิงรุกหมายถึงการที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ร่วมมือที่ดีของผู้เชี่ยวชาญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับในการเรียนจากผู้เชี่ยวชาญนั้น ผู้เรียนควรให้ความสนใจในการเรียนรู้ (Attentive) ศึกษาเนื้อหา รู้จักถาม/ตอบคำถามในบริบทที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่มีความหมายให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้ง การฝึกฝนทักษะในด้านการแสดงออกหรือแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสมและถูกกาลเทศะ

6. ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT Skills) ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะถึงการที่ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ หรือโปรแกรมสำนักงานเท่านั้น หากหมายรวมถึงการที่ผู้เรียนสามารถดูแลรักษาเครื่องมือและ/หรือระบบต่างๆ ได้ในระดับพื้นฐาน นอกจากนี้ยังหมายถึงความสามารถของผู้เรียนในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสื่อสารโทรคมนาคมในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทักษะในการสืบค้น (Search Skills) ทักษะในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารผ่าน ICT และ/หรือ ทักษะในการเลือกใช้ซอฟต์แวร์ที่เหมาะสม เป็นต้น

7. ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล (Second Language Skills) หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาที่สอง เป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแม่หรือภาษาหลักของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ในระดับที่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ภาษาสากลสำหรับสังคมไทยที่ถือได้ว่าสำคัญมากที่สุด คือภาษาอังกฤษ เพราะถือเป็นภาษาสากลที่ได้รับการนำไปใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุดในโลกอินเทอร์เน็ต ดังนั้น ในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการเรียนรู้ในยุคสมัยนี้นั้น ควรมีการเตรียมพร้อมผู้เรียนในด้านภาษาอังกฤษ

8. ความสนใจในวัฒนธรรม (Engaged with Cultures) และความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก (World Awareness) หมายถึง การปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใส่ใจและเห็น

คุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง อย่างน้อยในระดับที่เพียงพอที่จะทำให้รู้จักตนเอง รู้จัก “ราก” หรือประวัติศาสตร์ของตนเองและสังคมที่อาศัยอยู่ (Self-Identity) เพื่อจะได้สามารถเปรียบเทียบความเหมือน หรือแตกต่างกับสังคม/โลกรอบตนเองได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งการเชื่อมต่อกันบนโลกสามารถเกิดขึ้นได้ภายในพริบตา ความแตกต่างทางวัฒนธรรมนับวันจะน้อยลงทุกทีการที่พลเมืองในสังคมใดสามารถจะคงไว้ในวัฒนธรรมที่ดีของตนเองไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเปิดรับวัฒนธรรมและความเป็นไปในทางที่ดีของโลกภายนอกได้ก็จะทำให้สังคมนั้นมีความได้เปรียบเหนือสังคมที่ไม่รู้จักเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตนเอง และคอยที่จะรับเอาวัฒนธรรมของคนอื่นๆ เข้ามาเพียงทางเดียว

บทสรุป

โลกปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ระบบการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมโลก การเตรียมพร้อมผู้เรียนสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ดังแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้เป็น “มหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” ดังนั้นการจัดการเรียนรู้การบูรณาการพุทธนวัตกรรมกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานศาสตร์ที่สำคัญที่มีความสำคัญและสอดคล้องกับยุคสมัย โดยการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ พุทธวิธีการสอน, ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะจำเป็น 8 ประการสำหรับผู้เรียนยุค Gen Net/Tweenies ดังนี้ 1) ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning) 2) ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) 3) ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators) 4) ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers) 5) ความกระตือรือร้น (Active Learners) 6) ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT Skills) 7) ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล (Second

Language Skills) และ 8) ความสนใจในวัฒนธรรม (Engaged with Cultures) และความตระหนักถึงความเป็นไปในโลก (World Awareness)

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทร์ทอง. (2560). การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. Veridian E- Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(2). 2843-2854.
- คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). รายละเอียดของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มคอ.2). อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บรรยวีสต์ ผางคำ. (2563). พุทธวิธีการสอน. อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญฺโญ). (2564). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ สถานีโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย MCU TV.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). สนุกกับการเรียนในศตวรรษ ที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- สำนักทะเบียนและวัดผล, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565). คู่มือนิสิตปริญญาตรี. อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สุทธิวรรณ ต้นตริจนวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 28(2), 227-241

บทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ THE ROLE OF POLITICAL PARTICIPATION IN THE NEW GENERATION

¹สุจิตตรา มาลัย, ²ชนาธิป ศรีโท, ³พระเดชา นามวงษา,
⁴พระปยุตวิทย์ ปัญญาดี และ ⁵พระสนธยา กันเต็ม

¹Suchitra Malai, ²Chanathip Sritor, ³Phra Decha Namwongsa

⁴Phra Punnuwit Panyadee, and ⁵Phra Sontaya Kanterm

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

¹Karesy2507@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

การเมืองของไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นปัจจัยส่วนสำคัญที่ส่งผลให้นักธุรกิจหรือคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในด้านการเมืองมากขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ยอมกลับไปสู่วงจรเดิมๆ ทางการเมืองเหมือนที่ผ่านมา การเมืองใหม่กับคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะนำมาซึ่งการมีเสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนา และการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก จากการบริหาร และ การปกครองโดยเน้นเรื่องประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีความสำคัญมากต่อความเชื่อมั่นของต่างชาติ นักลงทุน

¹ นักวิชาการอิสระ, ตัวแทนประกันชีวิต บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

² อาจารย์ ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ อาจารย์, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴ ครูสอนพระปริยัติธรรม. สำนักเรียนวัดแสนสุข จังหวัดอุบลราชธานี

⁵ ครูสอนพระปริยัติธรรม. สำนักเรียนวัดแสนสุข จังหวัดอุบลราชธานี

รวมทั้งประชาชนในประเทศ ดังนั้น คนรุ่นใหม่ในการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตยหรือ New Voter ถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่ใหญ่และเป็นที่สนใจของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ประชาธิปไตยใหม่ที่คนรุ่นใหม่ในยุคนี้กำลังเรียกร้องกันนั้นแตกต่างจากประชาธิปไตยที่ดำเนินอยู่ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ยุคนี้มองว่าประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยของคนรุ่นเก่า เป็นประชาธิปไตยที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มของคนรุ่นเก่า และยังกีดกันคนรุ่นใหม่ไม่ให้เข้าไปมีอำนาจในการบริหารประเทศดูหมิ่นดูแคลนสติปัญญาและความสามารถของคนรุ่นใหม่ จะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งในปี 2562 ยิ่งไปกว่านั้น ประชาธิปไตยของคนรุ่นใหม่จะต้องเป็นประชาธิปไตยแบบ “เปิดพื้นที่” ให้แสดงความคิดเห็นได้ตามหลักของประชาธิปไตยและคนรุ่นใหม่ก็มีความคาดหวังว่าจะสร้างการเมืองใหม่ให้กับสังคมไทยได้เพื่อนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแบบมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนได้สืบไป

คำสำคัญ: บทบาท, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, คนรุ่นใหม่

Abstract

Thai politics in the current situation It is an important factor that results in businessmen or the new generation playing more roles in politics. Because the new generation does not want to go back into the political vicious circle like the past. New politics and thenew generation are therefore important to bring political stability. The development and leading of society towards prosperity and well-being through the administration and governance with an emphasis on democracy, and political participation of the people, which are very important to the confidence of foreign investors, investors and people in the country. The new generation of democratic governance or New voters is considered a large voting base and is of great interest to political parties. The new democracy that the new generation is demanding is different from the existing democracy. This is because the new generation sees the democracy that exists today as the democracy of the older generation. It is a democracy that responds to the specific needs of the older generation. It also discourages the new generation from taking power in the

administration of the country, underestimating the intelligence and abilities of the new generation. This can be seen from the results of the elections in 2019. Moreover, the democracy of the new generation must be a democracy.+“Open spaces” to express their opinions by democratic principles, and the

Keywords: role, political participation, a new generation

บทนำ

เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยสิ่งทีขาดไม่ได้ก็คือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมเพื่อการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาไปสู่ความต้องการอย่างแท้จริง โดยกลุ่มคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และมีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนในภาคส่วนต่าง ๆ เกิดการตื่นตัวจากคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันอย่างชัดเจน จากสภาพปัญหาทางการเมืองไทยและประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน ได้เดินทางเข้าสู่เส้นทางการปฏิรูปทางการเมือง โดยผ่านกระบวนการที่รัฐบาลมีแนวทางหรือได้กำหนดมาตรการหลายประการ เพื่อที่ส่งเสริมพัฒนาทางการเมืองของไทย ซึ่งคนรุ่นใหม่ไทยในปัจจุบันมีความต้องการที่จะให้การขับเคลื่อนประเทศนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ดังนั้น คนรุ่นใหม่จึงมีความมุ่งหวังในการปกครองประเทศเป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่มีความเป็นเสรีภาพอย่างแท้จริง และเหตุนี้คนรุ่นใหม่ไทยในปัจจุบันจึงเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลยุคนี้นี้เป็นผู้ที่จะนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนแบบระบอบประชาธิปไตยสืบไป

แนวคิดทฤษฎีบทบาท

ความหมาย บทบาท ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า role เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใด ก็ควรแสดงพฤติกรรมให้ตรง และเหมาะสมกับหน้าที่ ความรับผิดชอบนั้น มีผู้ให้ความหมายคำว่า บทบาท (role) ไว้ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช (2542) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การทำตามบท โดยปริยาย หมายความว่า การทำตามหน้าที่ ที่ได้กำหนดไว้ เช่น บทบาทของบิดามารดาในการเลี้ยงดู บุตรธิดา บทบาทของครูในการสอนหนังสือ เป็นต้น

ดิน ปรัชญพฤทธ์ (2538) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ณัฐพร ชินบุตร (2547) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง และยังคงเป็นไปตามความคาดหวัง ของตนเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย

จันทร์ฉาย ปันแก้ว (2546) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองและตามความคาดหวังในตำแหน่งอาชีพที่ครองอยู่

Tomey (1992) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังตามตำแหน่งในอาชีพหรือตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งโครงสร้างของบทบาทประกอบด้วย ลักษณะที่เฉพาะของแต่ละบุคคล การแสดงพฤติกรรมและตำแหน่งที่ครองอยู่

พระมหาพนมนคร มีราคะ (2549) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพที่เป็นมาโดยธรรมชาติ หรือตามสถานภาพที่ถูกกำหนดหรือถูกคาดหวังจากสังคม อันเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ของสมาชิกในสังคม

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ และความรับผิดชอบ เกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานที่ควรจะต้องกระทำ พฤติกรรมการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่สังคมคาดหวัง หรือกำหนดให้ โดยมีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่และสิทธิซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะหรือตำแหน่งทางสังคมของบุคคลนั้น พฤติกรรมเป็นแบบแผนและตัวกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ หากบุคคลที่สังคมคาดหวังนั้นไม่ประพฤติปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ตามที่ได้ดำรงตำแหน่ง ก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การเมือง (อังกฤษ: politics) คือ กระบวนการและวิธีการ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่มคน คำนี้มักจะถูกนำไปประยุกต์ใช้กับรัฐบาล แต่กิจกรรมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไปในทุกกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งรวมไปถึงใน บริษัท, แวดวงวิชาการ และในวงการศาสนา

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2544) ให้ความหมายของคำว่า การเมือง คือ กระบวนการตัดสินใจแทนคนในสังคมที่เรียกว่ารัฐ ดังนั้น เมื่อ “การเมือง” ได้ตัดสินใจสิ่งใดในนามสังคมรัฐนั้นไปแล้ว การตัดสินใจนั้นก็จะมีผลให้ทุกคนในสังคมรัฐต้องยอมรับ และปฏิบัติตามนั้น

สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2549) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเมือง คือ การปกครองประเทศ และประชาชนก็เป็นหัวใจของการเมืองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดกรอบและทิศทางของการปฏิรูปการเมืองไว้แล้วแต่จะบังเกิดผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด มิได้ขึ้นกับบทบาท พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเพื่อให้การเมืองเป็นการเมืองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนโดยแท้จริงและเพื่อให้เกิดสภาพชีวิต มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง สังคมที่สันติสุข ยุติธรรม อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการเมืองการปกครองในทุกประเทศ

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2539) ได้ให้ความหมายของคำว่า การเมือง การเมือง เป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง โดยที่อำนาจทางการเมืองหมายถึงอำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติและอำนาจที่จะใช้ข้าราชการงบประมาณหรือเครื่องมืออื่นๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แนวการมองการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเมือง คือ การปกครองประเทศ ประชาชนเป็นเจ้าของการเมืองระบอบประชาธิปไตย โดยประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการใช้ประชาธิปไตย ซึ่งขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เพื่อให้การเมืองเป็นการเมืองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนโดยแท้จริง ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดกรอบ และทิศทางของการปฏิรูปการเมืองไว้แล้วแต่จะบังเกิดผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่จะใช้อำนาจในการบริหารประเทศอย่างไรให้เกิดสภาพชีวิต ระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง สังคมที่สันติสุข ยุติธรรม อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถาบันพระปกเกล้า (2545) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผล

กระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ถวิลวดี บุรีกุล (2549) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้ง มีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งจะส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2543) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมที่ประชาชนทำเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ประชาชนต้องการ ได้แก่ การปิดถนน การบุกรุกทำเนียบ การเผาหุ่น การเอาขนมเค้กไปป้ายหน้านักการเมืองการไปเลือกตั้งฯ

Verba et al (1978) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) จึงถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง เพราะประชาธิปไตยคงเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าหากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง การปกครอง ดังนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นความพยายามค้นหาหนทางควบคุมรัฐบาล และมีอิทธิพลต่อสิ่งที่รัฐบาลกระทำ พร้อมทั้งเป็นช่องทางของประชาชนที่จะสื่อสารข้อมูลในเรื่องของความต้องการ ความนิยมชมชอบ เพื่อเป็นพลังกดดันคณะรัฐบาลหามาตรการตอบสนองต่อ

เชาวนะ ไตรมาศ (2542) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิทธิทางการเมืองของฝ่ายที่จะอยู่ใต้การปกครอง ในการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมือง เพื่อแสดงเจตนาเกี่ยวกับอำนาจผลประโยชน์ต่อฝ่ายผู้ปกครอง โดยให้ฝ่ายผู้ปกครองปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติอะไร ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนผู้แสดงเจตนา

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการทางการเมืองการปกครอง ที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามความต้องการหรือเจตนารมณ์ของประชาชน และที่สำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในกิจกรรมของชุมชนและ กิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ถือว่าเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจ และการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ คือ ทำให้ผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองในฐานะเป็นเครื่องชี้วัด การตัดสินใจ เพิ่มความรับผิดชอบ สร้างและพัฒนา สนับสนุนแก่การบริหารประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการยอมรับแนวคิดวิธีการใหม่ๆ ในการบริหารประเทศ อย่างยั่งยืนและสันสุข การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศ

อภิชาติ แสงอัมพร (2559) ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้ 1) เป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐในภาพรวม และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น 2) เป็นการช่วยให้ประชาชนมีพลังในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม 3) เป็นการแสดงถึงการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด 4) เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดการยอมรับการใช้ความคิดใหม่หรือนวัตกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและสังคมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

อรทัย ก๊กผล (2552) ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้ 1.เป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของประชากร ทำให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น 2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา โดยปกติกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลาในระดับหนึ่ง แต่ต้นทุนที่เสียไปกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะมีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบการต่อต้านของประชาชนในภายหลัง 3. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสร้างฉันทามติซึ่งสอดคล้องกับสังคมพหุลักษณะที่มีความหลากหลายของความคิด ทำให้ลดความขัดแย้งในสังคมได้ 4. นำไปสู่ความร่วมมือในการปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ 5. ช่วยทำให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับประชาชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับ

ประชาชน 6. เป็นการช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณะชน รวมทั้งเป็นการฝึกประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย 7. ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น

คนรุ่นใหม่: การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560

ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ผ่านการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หมวดที่ 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(3) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(4) เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ

(5) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่ก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม

(7) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

(8) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

(9) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

(10) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบขณะเดียวกันได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ในมาตรา 95 บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง

(1) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง

(3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หรือมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร จะขอลงทะเบียน เพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ณ สถานที่และตามวันเวลา วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ

ดังนั้น การเลือกตั้งจึงถือเป็นหน้าที่ของประชาชนไทยที่มีกำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกันได้มีการกำหนดอายุเริ่มต้นของผู้ที่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งคือ ผู้มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2560 จึงเป็นรัฐธรรมนูญที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง หากเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2550 ที่กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งการกำหนดอายุตามรัฐธรรมนูญฉบับ ปี 2550 นั้น ทำให้ผู้มีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ภายหลังวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง แต่ก่อนถึงวันเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิในการลงคะแนนเสียง และยังทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่น ๆ ได้ เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย เพราะผู้มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายจะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ทำให้ผู้มีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ก่อนถึงวันเลือกตั้งทั้งผู้ที่อายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ก่อนหรือหลังวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง สามารถใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ทั้งสิ้น (อรณิข รุ่งธิปานนท์, 2561)

ปัจจุบันการเลือกตั้งครั้งล่าสุดในประเทศไทยเพิ่งมีขึ้นทั่วประเทศเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2562 หลังจาก 8 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 ซึ่งการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2554 นั้นทำให้ประเทศไทยได้มาซึ่งรัฐบาลพลเรือน นำโดยนางสาวยิ่งลักษณ์ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนที่ 28

ก่อนการเกิดรัฐประหาร และเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้นในปีพ.ศ.2557 จึงนับเป็นระยะเวลา 5 ปี หลังจากเกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติ (คสช.) นำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 29 ของประเทศไทย ดังนั้น ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวทางการเมืองของสังคมไทยในบรรยากาศการเลือกตั้งครั้งล่าสุดตามที่สำนักข่าวบีบีซีได้รวบรวมไว้ราว 7 ประการดังต่อไปนี้ 1) พรรคการเมืองมากที่สุด 2) ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเยอะที่สุด 3) ขอนแก่นครองแชมป์ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเยอะที่สุด 4) ประชาชนสับสนที่สุด 5) ประชาชนลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้ากว่า 2.75 ล้านคน 6) ใช้บัตรเลือกตั้งน้อยที่สุด 7) ยืดเวลาให้เข้าคูหาได้นานที่สุด (บีบีซี, 2562)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนดังนี้ 1) มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ และการจัดบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 3) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและ อนาคตที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน และมาตรา 133 (3) มาตรา 236 และมาตรา 256 (1) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือหมวด 5 หน้าที่รัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานพอสมควรเพื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

1. แนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 1) สนใจติดตามข่าวสารและกิจกรรมทางการเมือง 2) เริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมือง 3) ศึกษานโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องทางการเมืองและการเลือกตั้งร่วมกับผู้อื่น 5) เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งในชุมชน 6) จัดกิจกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งในชุมชน 7) รณรงค์สนับสนุนบุคคลและพรรคที่ตนนิยม 8) เป็นอาสาสมัครสอดส่องและช่วยเหลือการเลือกตั้ง 9) ตัดสินใจเลือกตั้งตัวแทนอย่างรู้เท่าทัน 10) ติดตามตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง พรรคการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคน ที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อไปทำหน้าที่คัดเลือกตัวแทนของตนเข้าไปออกกฎหมายและเข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้น ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ดังนี้ 1) สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง 2) สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง แจ้งเหตุหรือเบาะแสการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง 3) ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพร้อมเพรียง 4) ร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยเป็นสมาชิกหรืออาสาสมัครขององค์การเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง 5) ร่วมเป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่างๆ เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน กรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญของการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ควรตระหนักคือ จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากไม่ได้หมายความว่าความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ หากแต่การใช้สิทธิเลือกตั้งในรูปแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ต้องมีลักษณะดังนี้ 1) การใช้สิทธิโดยอิสระ 2) การเลือกตั้งโดยลับ 3) ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง

4. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมือง การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเชื่อทางการเมืองคล้ายคลึงกัน มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่ทั้งฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ อย่างไรก็ตามการเข้ามารวมตัวกันในรูปแบบพรรคการเมืองยังมีเป้าหมายอื่นอีกเช่น การให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน การดูแลและ

รักษาผลประโยชน์ของส่วนร่วม การสร้างผู้นำทางการเมือง การควบคุมและติดตามตรวจสอบทางการเมือง ฯลฯ ในส่วนของประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในพรรคการเมืองได้ เช่น การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การบริจาคเงินสนับสนุนกิจกรรมของพรรคการเมือง การช่วยรณรงค์หาเสียงในช่วงที่มีการเลือกตั้ง เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการแสดงออก บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ รัฐบาลต้องไม่ขัดขวางหรือห้ามปรามการแสดงออกของประชาชน รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นก่อนลงมือดำเนินการทำกิจการใดที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน รวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องตระหนักว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและต้องเข้าไปรับผิดชอบในกิจการของบ้านเมืองในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้ ต้องไม่ละเลยหรือเพิกเฉย และควรส่งเสริมคนดีให้เข้ามาบริหารบ้านเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560)

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นกิจกรรมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจประชาธิปไตยโดยตรงใช้ สิทธิ หน้าที่ทางประชาธิปไตยในรูปแบบของการเลือกตั้งผ่านตัวแทนนั้นก็คือผู้แทนราษฎรที่ประชาชนได้เลือกเข้าไป ทำหน้าที่แทนตนเอง การเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ แต่ขณะเดียวกันประชาชนทุกคนไม่อาจมีส่วนร่วมโดยตรงทั้งหมดได้ การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการสรรหาผู้ที่จะมาทำหน้าที่แทนตนในรูปแบบผู้แทนหรือรัฐบาล ซึ่งในขณะเดียวกันประชาชนสามารถใช้การเลือกตั้ง เป็นเครื่องมือและเป็นการยืนยันหลักการ “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน” ดังนั้น ประชาชนจึงมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และร่วมมือกับผู้ปกครองหรือรัฐบาล เพราะรัฐบาลจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารประเทศเช่นกัน

คนรุ่นใหม่

คนรุ่นใหม่ (New Generation) หมายถึง คน ซึ่งมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ปัญหาใหม่ ในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด มีความขัดแย้งสูง ผู้คนจะมีบุคลิกภาพใหม่และแนวคิดใหม่ ที่สามารถจะใช้ชีวิตทั้งในเชิงแข่งขัน และร่วมมือเพื่ออยู่ในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ เป็นอิสระชน ผู้นับถือในสิทธิเสรีภาพทั้งของตนเอง และผู้อื่น การเป็นผู้ใฝ่ในการเรียนรู้ และแสวงหาความเป็นจริง กล้าคิด กล้าจินตนาการ กล้าสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ประสบการณ์ มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีอุดมคติหรือจิตสำนึกที่เข้าใจว่า ประโยชน์ส่วนตนผูกพันกับประโยชน์ส่วนรวมในระยะยาว ซึ่งในบทความนี้ได้กำหนดว่าคนรุ่นใหม่อยู่ในช่วงอายุ 18-45 ปี ผู้ที่ไม่เคยใช้สิทธิเลือกตั้ง สส./สว. ผู้ที่ลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก ผู้ที่จัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ผู้ที่ร่วมดำเนินการจัดให้มีการชุมนุมเรียกร้องความต้องการต่อรัฐบาล เป็นต้น

คนรุ่นใหม่ คือ เป็นคนที่มีวัยไม่สูงมากนัก แต่ก็ไม่ถึงกับว่าไม่นับคนที่อยู่วัยกลางคนไปเสียเลยทีเดียว คนรุ่นใหม่ที่มีอายุประมาณ 40-50 ก็มีให้เห็นเป็นคนที่มีความคิดความอ่านแตกต่างไปจากคนอื่น ที่ว่าแตกต่างนี้ต้องเข้าใจให้ดีๆ ไม่จำเป็นต้องเป็นความคิดที่เป็นแบบตะวันตกเสมอไป ซึ่งมักใช้เป็นมาตรฐานหนึ่งในการชี้วัดการเป็นคนรุ่นใหม่ แต่อาจคิดในเชิงอนุรักษ์นิยมก็ได้ เป็นอยู่แต่ว่าอนุรักษ์นิยมที่ก้าวหน้ากว่าอนุรักษ์นิยมรุ่นเก่าๆ เป็นคนที่มีความคิดทันสมัยแบบตะวันตก โดยหลักๆ ก็คือ เป็นคนที่มีความคิดเสรีนิยมเป็นพื้น คนแบบนี้มักจะฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตนได้ ไม่ดูถูกเหยียดหยามคนอื่นที่คิดต่าง อย่างไรก็ตาม คนที่มีความคิดแบบสังคมนิยมก็จัดอยู่ในข่ายนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งบางครั้งก็ไปด้วยกันได้กับพวกเสรีนิยม ยกเว้นต่างสุดขั้วด้วยกันทั้งคู่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เป็นคนที่มีผลงานที่แปลกแหวกแนวหรือแตกต่างไปจากกระแสหลักในขณะนั้น ความแปลกแหวกแนวหรือแตกต่างที่ว่านี้ไม่ใช่สักแต่เอาเฉพาะรูปแบบเท่านั้น หากในแง่เนื้อหาเองก็แหวกแนวและแตกต่างอย่างน่าสนใจอยู่ไม่น้อย พูดง่ายๆ คือ มีกิน ที่สำคัญคือ เป็นผลงานที่ให้ประโยชน์และเป็นธรรมแก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของข้อคิดความเห็น ความสดใหม่งดงาม ลีลาที่น่าเสนอทั้งในแง่สีสันลายเส้น หรือแม้แต่ภาษา ฯลฯ เรียกว่าเป็นผลงานที่จะดำรงคงอยู่ในสังคมไทยไปอีกยาวนาน หรือยังคงถูกพูดถึงอ้างอิงอยู่เสมอ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2551)

คนรุ่นใหม่ ถูกแบ่งออกเป็นเจนเนอเรชันต่างๆ ได้แก่ เจนเนอเรชัน Baby Boomer (เกิดปี พ.ศ.2489-2507) เจนเนอเรชัน X (เกิดปี พ.ศ.2508-2522) เจนเนอเรชัน Y (เกิดปี

พ.ศ.2523-2543) จะพบว่า คนรุ่นใหม่ที่มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งเป็นครั้งแรกจะอยู่ในคนรุ่น Gen Y เป็นส่วนใหญ่ การใช้สื่อออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคนกลุ่มนี้ คนรุ่น Baby Boomer ในทางการเมืองจะมีแนวคิดหรือทัศนคติที่ชื่นชอบถ้อยคำที่ดูเป็นหลักการ เช่น คำว่า ปฏิรูปประเทศชาติ ความเจริญก้าวหน้าพัฒนาสถาพร มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นคำที่บ่งบอกเป้าหมายและอุดมการณ์ คนรุ่นนี้ถ้ามาทำงานเป็นนักการเมือง ก็จะมีสโลแกนในการหาเสียงเป็นคำกว้าง ๆ แต่วิธีการยังไม่ชัดเจน ไม่ได้บ่งบอกขั้นตอนว่าต้องทำอะไร เช่น จะทำการเมืองอย่างไร ก็อยากจะทำปฏิรูปการเมือง อยากพัฒนาประเทศ อยากพัฒนาเศรษฐกิจ อยากแก้ปัญหาความยากจน สำหรับคนรุ่นใหม่ที่เป็น New Voter จะมีคนพูดถึงในฐานะที่เป็นฐานคะแนนเสียงที่ใหญ่ เนื่องจากประเทศไทยไม่มีการเลือกตั้งมานานหลายปี นับตั้งแต่ปี 2554-2562 จะมีคนกลุ่มนี้จำนวน 8 รุ่น และจะมี New Voter ประมาณ 6-7 ล้านคน จากการคิดคำนวณเสียงและที่นั่งตามระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมในรัฐธรรมนูญฉบับนี้พรรคการเมืองแต่ละพรรคต้องการคะแนนเสียงประมาณ 70,000 เสียงเพื่อให้ได้ ส.ส.1 ที่นั่ง นั่นเท่ากับว่าเสียงของ New Voter ถ้าออกมาเลือกตั้งทั้งหมดสามารถเปลี่ยนเป็น ส.ส. ได้ประมาณ 100 ที่นั่ง พรรคการเมืองทุกพรรคจึงให้ความสนใจกับเสียงของคนรุ่นใหม่เป็นพิเศษเพราะเชื่อว่าคนเหล่านี้ยังไม่มีรสนิยมทางการเมืองในแบบที่มีความผูกพันเป็นพิเศษกับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งหรือผู้นำทางการเมืองคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากคนที่เคยเลือกตั้งมาก่อนแล้วว่าอาจจะไม่มีพรรคการเมืองหรือนักการเมืองในดวงใจอยู่แล้ว (พลิชฐ์ ไชยวัฒน์และสตีธร ธนานิธิโชติ, 2561)

คนรุ่นใหม่เป็นคนที่มีความคิดเป็นของตนเองอาจจะเห็นต่างกันสุดขั้วกับคนรุ่นที่ผ่านมา จะเห็นได้จากการออกมาใช้สิทธิทางการเมือง กล้าแสดงความคิดเห็นในการเรียกร้องประชาธิปไตยในปัจจุบันที่มีผู้ปกครองที่มีฐานเสียงมาจากการทำรัฐประหาร และวางฐานการสืบทอดอำนาจทางการเมืองมาถึงปัจจุบัน และจากการเลือกตั้งในปี 2562 ที่คนรุ่นใหม่ออกมาใช้สิทธิของตนเองเลือกตั้ง และผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็ได้เสียงแบบถล่มทลายแซงหน้า พรรคการเมืองเก่าๆ เพราะพวกเขาเห็นว่าการเมืองที่ปกครองโดยคนรุ่นเก่า เป็นการเมืองที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นเก่าที่เอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เป็นที่มาของคำที่ว่า รวยกระจุกจนกระจายในรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศในปัจจุบัน

คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนในภาคส่วนต่างๆ ทำให้พรรคการเมืองให้ความสนใจกับเสียงของคนรุ่นใหม่เป็นพิเศษ เนื่องจากคนรุ่นใหม่มี

ทัศนคติหรือพฤติกรรมทางการเมือง ค่านิยมและแนวคิดใหม่ๆ ในทางการเมือง เนื่องจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับหรือส่งออกสู่สาธารณะที่แตกต่างกัน เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ โซเชียลมีเดีย เป็นต้น โดยคนรุ่นใหม่ในแต่ละเจน จะได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง และวิถีทางการเมืองที่แตกต่างกัน เนื่องจากเทคโนโลยีในยุคสมัยที่ต่างกัน คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันมีความเห็นว่าการเมืองจะต้องมีความเจริญก้าวหน้า มีหลักการ มีการพัฒนา มีความชัดเจนในเป้าหมายและอุดมการณ์ เมื่อคนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเข้ามาทำงานทางการเมือง โดยคนรุ่นใหม่มีวิธีการที่ใช้ในการหาเสียงเป็นการใช้ หลักการ วาทศิลป์ แนวคิดใหม่ๆ ในการโน้มน้าวใจให้ชื่นชอบพรรคการเมืองของตน

บทสรุป

การเมืองของไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นปัจจัยส่วนสำคัญที่ส่งผลให้นักธุรกิจหรือคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในด้านการเมืองมากขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ยอมกลับไปสู่วงจรอุบาทว์ทางการเมืองเหมือนที่ผ่านมา การเมืองใหม่กับคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาซึ่งการมีเสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนาและการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก จากการบริหาร และ การปกครองโดยเน้นเรื่องประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีความสำคัญมากต่อความเชื่อมั่นของต่างชาติ นักลงทุน รวมทั้งประชาชนในประเทศ ดังนั้น คนรุ่นใหม่ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือ New Voter ถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่ใหญ่และเป็นที่สนใจของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ประชาธิปไตยใหม่ที่คนรุ่นใหม่ในยุคนี้กำลังเรียกร้องกันนั้นแตกต่างจากประชาธิปไตยที่ดำเนินอยู่ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ยุคนี้มองว่าประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยของคนรุ่นเก่า เป็นประชาธิปไตยที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มของคนรุ่นเก่า และยังกีดกันคนรุ่นใหม่ไม่ให้เข้าไปมีอำนาจในการบริหารประเทศดูแลปัญหาและความสามารถของคนรุ่นใหม่ จะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งในปี 2562 ยิ่งไปกว่านั้นประชาธิปไตยของคน

ดังนั้น การเมืองของไทย ในบริบทของการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานการณ์ในปัจจุบัน ส่งผลให้นักธุรกิจหรือคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในด้านการเมืองมากขึ้น การเมืองใหม่กับคนรุ่นใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาซึ่งการมีเสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนาและการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก จากการบริหารและการปกครองโดยเน้นเรื่องประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนซึ่งมี

ความสำคัญมากต่อความเชื่อมั่นของต่างชาติ นักลงทุน รวมทั้งประชาชนในประเทศ ดังนั้น คนรุ่นใหม่ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือ New Voter ถือเป็นฐานคะแนนเสียงที่ใหญ่และเป็นที่สนใจของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ประชาธิปไตยใหม่ที่คนรุ่นใหม่ในยุคนี้ กำลังเรียกร้องกันนั้นแตกต่างจากประชาธิปไตยที่ดำเนินอยู่ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ยุคนี้มองว่า ประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยของคนรุ่นเก่า เป็นประชาธิปไตยที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มของคนรุ่นเก่า และยังกีดกันคนรุ่นใหม่ไม่ให้เข้าไปมีอำนาจในการบริหารประเทศดูหมิ่นดูแคลนสติปัญญาและความสามารถของคนรุ่นใหม่ จะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งในปี 2562 ที่ผ่านมา ยิ่งไปกว่านั้นประชาธิปไตยของคนรุ่นใหม่ จะต้องเป็นประชาธิปไตยแบบ “เปิดพื้นที่” ให้แสดงความคิดเห็นได้ตามหลักของประชาธิปไตย และคนรุ่นใหม่ก็มีความคาดหวังว่าจะสร้างการเมืองใหม่ให้กับสังคมไทยได้เพื่อนำพา ประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ฉาย ปันแก้ว. (2546). *การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดกำแพงเพชร*, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2542). *การเลือกตั้งแบบใหม่ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง*, กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา
- ณัฐพร ชินบุตร. (2547). *การรับรู้ในบทบาทหน้าที่ และความต้องการในการพัฒนาตนเองของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น*, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ณรงค์ สินสวัสดิ์. (2539). *การเมืองไทย: การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา*, กรุงเทพฯ: วชิรรินทร์การพิมพ์", จาก วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี
- ดิน ปรัชญพฤทธ์. (2538). *ทฤษฎีองค์การ*, พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2549). *การมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ*, นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า,
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย*, กรุงเทพฯ :ธรรมดาเพรส จำกัด

- นรนิติ เศรษฐบุตร. (2537). *การมีส่วนร่วมทางการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ปีปิซี. (18 กุมภาพันธ์ 2562), เลือกตั้ง 2562 ที่สุดที่คุณอาจยังไม่รู้ก่อนเข้าคูหา, จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-46902175>
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2544). *การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย*, กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
- พระมหาพนมนคร มีราคา. (2549). *การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*, กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พลิชฐ์ ไชยวัฒน์ และสตีธร ธนานิธิโชติ. (2561). *คนรุ่นใหม่ประชาธิปไตยช่วงเปลี่ยนผ่าน, ประชาชนความหวังหรือความฝัน*, สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal>
- ประณต นันทิยะกุล. มปป. (2540). “คณะกรรมการการเลือกตั้ง”, ในรวมบทความการปฏิรูปการเมืองคณะกรรมการณรงค์ เพื่อการปฏิรูปการเมือง (ครก), น. 115-116.
- ภูมิธรรม เวชยชัย. (2527). *ขบวนการพัฒนาเอกชนในประเทศไทย: สถานภาพบทบาทและปัญหา*, กรุงเทพฯ: โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม, http://blog.bru.ac.th/wp-content/uploads/bp_attachments/15097.pdf
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*, กรุงเทพฯ: นานมี บุคส์พับลิเคชั่นส์.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2551). *คนรุ่นใหม่*, เผยแพร่: 19 มี.ค. 2551 15:44. จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9510000033405>.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์, (2549), *นโยบายสาธารณะ :แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ*, พิมพ์ครั้งที่ 14, กรุงเทพฯ : เสมาธรรม
- อภิชาติ แสงอัมพร. (2559). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*, สุรินทร์ :มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- อรณิข รุ่งธิพานนท์. (2561). *การกำหนดคุณสมบัติอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ 2560*, กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
- อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น*, กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์

Tomey. C, (1992, P.146), *Analog VLSI and neural systems*, New York: Addison Wesley

Verba, S. Nie, N. & Kim, J. (1978) *Participation in political, equality: A seven-nation comparison*, London: Cambridge University Press

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. องค์ความรู้การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วม,
https://www.ect.go.th/ect_th/ewt_news.php?nid=767. สืบค้นเมื่อวันที่ 16
กรกฎาคม 2565.

ธรรมาภิบาลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย
GOOD GOVERNANCE AND PUBLIC PARTICIPATION
IN THE MANAGEMENT OF LOCAL GOVERNMENT
ORGANIZATIONS IN THAILAND

¹ธนกร ชูสุขเสริม, ²พระมหาวิรุธ วิโรจน์,
³ชนาธิป ศรีโท, ⁴ก้องพิพัฒน์ กองคำ และ ⁵สุจิตตรา มาลัย
¹Phrakruvinaidhorn Worachat Payutto, ²Phramaha Wiruth Wirojano,
³Chanathip Sritho, ⁴Kongpipat Kongkham and ⁵Suchitra Malai,

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahakut Wittayalai University, Thailand

⁵Karesy2507@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้นำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้หลังจากเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย เกิด
สภาวะเงินเฟ้อ เศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำขาดสภาพคล่อง ใน พ.ศ. 2540 จากวิกฤตเศรษฐกิจที่
เรียกว่าพองสบู่แตกหรือต้มยำกุ้ง และสภาวะการณ์ของโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอันเป็นผล
มาจากการระบาดของโรคอุบัติใหม่ (โควิด 19) ทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกหยุดชะงักซบเซาในปี
พ.ศ. 2540 มีแนวโน้มจะขยายวงกว้างออกไป ทำให้ประเทศต่างๆทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ อาจารย์.ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴ อาจารย์, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁵ ตัวแทนประกันชีวิต บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขาอุบลราชธานี

เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเกิดการทุจริต คอร์รัปชัน ในหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรอื่นรวมทั้งภาคเอกชน จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ภาครัฐและประชาชนชาวไทยได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล โดยการให้หน่วยงานต่างๆ มีการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐและองค์กรต่างๆ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อความโปร่งใสในการบริหารภาครัฐ ภาคประชาสังคม หรือการประกอบธุรกิจของบริษัทเอกชนต่างๆ ดังนั้น หลักธรรมาภิบาลจึงถูกนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับหน่วยงานนั้นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การมีส่วนร่วมของประชาชน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

Abstract

Thailand adopted good governance following the recession. Inflation The global economy fell into liquidity in 1997 due to an economic crisis known as the bursting bubble or tom yam Kung. And the current global situation that has changed as a result of the outbreak of the emerging disease (COVID 19) causing the global economic disruption to repeat in 1997 is likely to expand. making countries around the world, including Thailand, have difficulty living There is also corruption and corruption in government agencies and other organizations, including the private sector. From the aforementioned situation, the government and the Thai people have realized and given importance to the principles of good governance. By allowing various agencies to require people to take part in the monitoring of the work of the state and organizations. including local government organizations for transparency in public administration civil society or business operations of various private companies, therefore, the principles of good governance have been applied to suit those departments. to be in line with the ever-changing globalization.

Keywords: good governance, public participation, Thai local government organization

บทนำ

วิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 หรือเรียกทั่วไปในประเทศไทยว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” เป็นช่วงวิกฤตการณ์ทางการเงินซึ่งส่งผลกระทบถึงหลายประเทศในทวีปเอเชียเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2540 ก่อให้เกิดความกลัวว่าจะเกิดการล่มสลายทางเศรษฐกิจทั่วโลกเนื่องจากการแพร่ระบาดทางการเงิน และในปัจจุบันได้เกิดสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 เป็นสถานการณ์ที่คล้ายกันกับปี 2540 เป็นการเกิด “วิกฤตโรคระบาด” ทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกหยุดชะงัก เกิดสภาวะเงินเฟ้อ เศรษฐกิจทั่วโลกขาดสภาพคล่อง รวมทั้งประเทศไทยเป็นสถานการณ์ที่แต่ละประเทศต้องช่วยเหลือตัวเองในการที่จะนำพาประเทศให้ผ่านความยากลำบากไปได้ ที่สำคัญผู้นำหรือผู้บริหารต้องมีหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติใช้ในการบริหารงานทั้งในระดับประเทศ ภาครัฐและภาคเอกชน หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ในองค์กรหรือหน่วยงานเกิดจากแนวคิดของ ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ยื่นมือให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศที่ประสบปัญหา องค์กรเหล่านี้จึงตั้งเงื่อนไขให้ประเทศเหล่านี้ต้องปรับปรุงให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารงาน หรือภายในองค์กร เพื่อทำให้เกิดความโปร่งใส ยับยั้งการทุจริตคอร์รัปชันในการปฏิบัติงาน ที่เอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องของตนเอง หรือบุคคลกลุ่มเดียว และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของรัฐ จึงเป็นช่องทางหนึ่งในการเข้ามาตรวจสอบการบริหารงานของรัฐหรือว่าองค์กรของรัฐ ดังนั้น การปรับปรุงพัฒนา เปลี่ยนแปลงการบริหารงาน โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้โดยมีการขับเคลื่อนผ่านระบบกลไกของรัฐ การขับเคลื่อนย่อมมีผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญหน่วยงานหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลและความหมาย

ธรรมาภิบาลหรือ Good Governance เป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในเวทีระดับโลกระดับประเทศในส่วนภูมิภาคต่าง ๆ และระดับประเทศ ในระยะแรก ๆ ธนาคารโลก (World Bank) ได้มีการกำหนดความหมายตามกรอบความคิดของการดำเนินงานที่เกี่ยวกับขอบเขตของธนาคารโลกว่าด้วย Governance and Development จึงทำให้คำว่า Governance เป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงการกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐ

ในการบริหารทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนา ในระยะเริ่มแรก

สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2556) . “ธรรมาภิบาล” หรือ “Good Governance” มีที่มาจากวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี พ.ศ.2540 ส่งผลให้ประเทศในทวีปเอเชียประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ จนต้องขอความช่วยเหลือจากธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีความเห็นว่าประเทศในทวีปเอเชียที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ดังนั้น เมื่อประเทศไทยขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ ทำให้องค์กรเหล่านี้ตั้งเงื่อนไขต้องปรับปรุงให้เกิดธรรมาภิบาลในการบริหารงาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช (2560). โดยบัญญัติไว้ในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย ยุทธศาสตร์ชาติเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

พระราชญาณวิสิฐ (2548). ส่วนในทัศนะของนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาลเป็นการปกครองการบริหารแบบบูรณาการ (Integration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร (CEO - Chief Executive Officer) ขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการในส่วนกลางองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนา และองค์กรสาธารณะอื่น ๆ ก็ดี จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงจะต้องมีหลักการบริหารที่ชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) ประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาภิบาล”

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล (2549). ได้ให้ความหมายคำว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศโดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง ๓ ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่

ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

ธีรยุทธ บุญมี (2541) ได้ให้ความหมายคำว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง ความคิดธรรม รัฐเป็นการมอบอำนาจการเมือง การปกครองแบบใหม่ที่แข็งทื่อตายตัว แต่ให้ปฏิสัมพันธ์กับ ภาคประชาชนและให้มีลักษณะแยกย่อยมากขึ้น แนวคิดธรรมรัฐคือ การเป็นหุ้นส่วนกันในการบริหาร และปกครองประเทศโดยรัฐ ประชาชน และเอกชน ซึ่งกระบวนการอันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนดี ซึ่งแนวคิดนี้เกิดจากการที่ประชาชนเห็นว่าระบอบราชการล้าหลัง ทุกส่วนต้องการการปฏิรูป ต้องมีการปรับโครงสร้างราชการให้ดีขึ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และประชาชนต้องการให้มีการตรวจสอบโดยสื่อมวลชน และนักวิชาการ

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2545). ธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ ที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่ เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะ เกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม,ความสุจริต,ความมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การกำหนดกลไกอำนาจของ ภาครัฐในการบริหารทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนา เพราะในปัจจุบันการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองเกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วตามระบบกลไกของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง จึงมีความสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรง การพัฒนาจึงมุ่งเน้นให้ความสนใจถึง เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และความต้องการของประชาชนเป็น หลัก ดังนั้น การบริหารจัดการที่ดีจึงเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ มีการนำไปปฏิบัติ และยังเป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันด้วยเหตุเพราะ เป็นการส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพ และประสิทธิภาพ ส่งผลให้ ข้าราชการหรือพนักงานในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ทำงานอย่างมุ่งมั่น ซื่อสัตย์ สุจริต ทำให้เกิดการการพัฒนา และเจริญเติบโตขององค์กรหรือ ธุรกิจนั้น ๆ ที่สำคัญบุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เกิดความเชื่อมั่นในการบริหารงาน องค์กรหรือรัฐบาลที่บริหารงานด้วยความโปร่งใส ทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่นักลงทุน และ ได้รับความไว้วางใจในการร่วมลงทุนทำธุรกิจ ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพ และความ เจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นสำคัญ

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บริบททางการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็น รูปธรรม แม้ว่าจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตยทางตรงในการบริหารงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านกลไกการให้ประชาชนเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นและการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอน สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น แต่นับตั้งแต่ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเวลากว่าทศวรรษ กลับพบว่าประชาชนใช้สิทธิตามกลไกที่รัฐธรรมนูญได้ให้ไว้ อย่างจำกัด การที่ประชาชนมีสิทธิแต่กลับใช้สิทธิน้อยในเรื่องดังกล่าวนี้ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ต้องมีการทบทวนโครงสร้างทาง กฎหมายที่ให้สิทธิประชาชนที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

วุฒิสาร ตันไชย (2555) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มุ่งเน้นสาระสำคัญใน 4 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) การคุ้มครอง ส่งเสริม และการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ 2) ลดการผูกขาดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชนและส่งเสริมการกระจายอำนาจ 3) การทำให้การเมืองมีความโปร่งใสและมีคุณธรรม รัฐธรรมนูญฯ ยังได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีวิธีการเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดย มาตรา 287 วรรค 1 บัญญัติว่าประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ซึ่งการบัญญัติลักษณะนี้เป็นการบังคับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดปัญหา การกำหนดการเลือก การประเมินทางเลือก การบริหารจัดการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ประการสำคัญการบัญญัติในลักษณะนี้จะเป็นการกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ริเริ่มในการสร้างกลไก ช่องทางต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม การเปิดพื้นที่ให้แก่ประชาชน ชุมชนและภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในท้องถิ่นสามารถเข้าชื่อกันเพื่อการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นออกจากตำแหน่งได้ การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นก็เช่นเดียวกัน ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็สามารถ

เข้าซื้อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นได้เช่นกัน ทั้งนี้ลักษณะในการบัญญัติก็เช่นเดียวกับการบัญญัติในมาตรา 285 คือ การไม่ได้กำหนดจำนวน หรือ สัดส่วนของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญฯ แต่ให้เป็นไปตามที่จะมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายต่อไป

อรรถัย กักผล (2552). สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นนั้น ๆ มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์กรที่จำเป็นของท้องถิ่น จัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลจะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือในแบบมหานคร คือกรุงเทพมหานครจะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร สภากรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็น ในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงาน ภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีกฎหมายหลายฉบับ ประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและกำหนดหน้าที่ของภาครัฐในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม อาทิพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็น ของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการยังกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วม ของประชาชนไว้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ ขาดมิได้

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนา และด้อยพัฒนา ส่วนใหญ่ประสบปัญหาการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ผู้บริหาร เห็นแก่ตัว ตักตวงผลประโยชน์เข้าตัวเอง และพวกพ้องเกิดการทุจริต คอร์รัปชันในองค์กร ดังนั้น ทุกภาคส่วนรวมทั้งประชาชนจึงหันมาให้ความสนใจ ในหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิถีทางที่นำไปสู่การช่วยเสริมสร้างให้แนวทางของประชาธิปไตยประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนำไปสู่การปฏิรูประบบต่างๆ ของสังคม นอกจากจะทำให้ปัญหา และความต้องการ

ได้รับการตอบสนองแล้ว ยังเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นอำนาจ และหน้าที่ ที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตน การมีส่วนร่วมโดยการแสดงความคิดเห็น เพื่อแสดงความต้องการของประชาชน เสนอแนะแนวทางในการตัดสินใจแก่หน่วยงานหรือองค์กร ทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดความชอบธรรม และความน่าเชื่อถือ จากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการบริหารงาน จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อหน่วยงาน องค์กร และสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการ ป้องกันผู้บริหาร นักการเมือง ในการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสม การมีส่วนร่วมของ ประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนที่แสดงออกไปมีคนรับฟังอีกทั้งความต้องการของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง และทำให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

แนวคิดการบริหารการปกครององค์กรส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอำนาจอิสระ (autonomy) ในการบริหารจากรัฐได้ในระดับหนึ่งตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การปกครองท้องถิ่น จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระดับพื้นฐานของประเทศ เพื่อลดปัญหา และข้อจำกัดในการบริหารงานของส่วนกลาง ที่ไม่สามารถดูแลประชาชนทั่วประเทศได้ทั่วถึง การปกครองท้องถิ่นยังมีความสำคัญในฐานะเป็นกลไก การกระจายทรัพยากรการพัฒนาของรัฐไปสู่ชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอำนาจในการบริหารจัดการตนเองและรูปแบบการปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่ประเทศพัฒนาแล้วใช้เป็นรูปแบบหลักในการบริหารและการพัฒนาประเทศ

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2545) ได้ให้ความหมายของแนวคิดของ “การปกครอง” “การบริหารจัดการ” หรือ governance ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มาพร้อมกับการมีอารยธรรมของมนุษย์ ดังนั้นเราอาจให้ความหมายของ “การปกครอง” หรือ “การบริหารจัดการ” ว่า เป็นกระบวนการของการตัดสินใจและกระบวนการที่มีการนำผลของการตัดสินใจไปปฏิบัติ คำว่าการปกครองหรือการบริหารจัดการอาจถูกใช้ไปในหลายสถานะ เช่น ในเรื่องของ

การปกครองหรือการบริหารงานเอกชน การปกครองหรือการบริหารงานในระดับนานาชาติ ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่นอย่างไรก็ตามมีคนจำนวนมากที่ไม่เข้าใจเรื่องของธรรมาภิบาล แม้กระทั่งคำจำกัดความของธรรมาภิบาล ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด คำว่า governance เป็นเรื่องของ การอภิบาล เป็นวิธีการใช้อำนาจ ขณะที่ good governance เป็นการรวมคำของ ธรรมและอภิบาล เป็นธรรมาภิบาล เป็นวิธีการที่ดีในการใช้อำนาจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร โดยหลักธรรมาภิบาลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกภาคต่าง ๆ อาทิ ภาครัฐ ธุรกิจ ประชาสังคม ปักjekชน และองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายของการใช้หลักธรรมาภิบาลคือเพื่อการมีคุณเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งวิธีการที่จะสร้างให้เกิดมีธรรมาภิบาลขึ้นมาได้ก็คือการมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบถูกตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ แต่อาจประกอบไปด้วยหลักการอื่นๆ อีกได้ด้วยแล้วแต่ผู้นำไปใช้ โดยสภาพแวดล้อมของธรรมาภิบาลอาจประกอบไปด้วยกฎหมาย ระเบียบต่างๆ ประมวลจริยธรรม ประมวลการปฏิบัติที่เป็นเลิศและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเอื้อหรือไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการที่ดี

ประธาน คณฤทธิศึกษากร นิยามว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผล สืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลและโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ของไทย จัดเป็นกรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหาร ส่วนตำบล และเมืองพัทยาตามเหตุผลดังกล่าว หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ก็จะกลายสภาพเป็น รัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขต ที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจาย

อำนาจให้หน่วยการปกครอง ท้องถิ่นระดับใด จึงจะเหมาะสม หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการ ปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่และ เพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับ สุขาภิบาล เป็นต้น

อรรถัย กักผล (2552). มองว่าประชาชนมีสิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นนั้น ๆ มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหาร และการปกครองตนเอง องค์กรที่จำเป็นของท้องถิ่น จัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายบริหาร และองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลจะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติหรือในแบบมหานคร คือกรุงเทพมหานครจะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร สภา กรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการ ยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาสถิติสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงาน ภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีกฎหมายหลายฉบับ ประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและกำหนดหน้าที่ ของภาครัฐในการเปิดให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม อาทิ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์ และ วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีพ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็น ของประชาชน พ.ศ. 2548 นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการยังกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาดมิได้

วันวิสาข์ หนาดคำ (2559) มองว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กรส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลพ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับ ที่ 5 พ.ศ. 2546) มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วน

ท้องถิ่นโดยราษฎรเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจากประชาชนโดยตรง องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และอำนาจหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ฉะนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลคือ รูปธรรมของการกระจายอำนาจรัฐไปสู่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครอง และพัฒนาท้องถิ่นตนเองตามหลักกระจายอำนาจซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีความเป็นอิสระ และมีความคล่องตัวในการบริหารงานภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดทำให้สามารถแก้ไขปัญหาอำนวยความสะดวก และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ เป็นองค์กรส่งเสริมการเรียนรู้การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติแก่ประชาชนในขอบเขตที่กว้างขวางทำให้ประชาชนมองเห็นภาพรวมอย่างชัดเจน และมีส่วนร่วมได้ง่ายในการดำเนินงานหรือบริหารงานด้านต่างๆ ขององค์กร

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ในปัจจุบันการบริหารท้องถิ่นเป็นการบริหารงานที่เน้นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบกิจกรรม โครงการต่างๆ เช่น การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งในทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ทั้งในระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่น ตามสิทธิ หน้าที่ของตนตามระบอบประชาธิปไตย ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารในระดับท้องถิ่นจึงมีบทบาทอย่างมาก ทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ผู้บริหารที่ดีจึงต้องมีวิสัยทัศน์ในการทำงานกับการอยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งการทำงานให้ตรงกับความสามารถของบุคลากรในหน่วยงาน ทำให้บุคลากรแสดงศักยภาพในการทำงานนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ และทำงานผลงานออกมาได้ดี ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน และประเมินการทำงานภายในองค์กร ทำให้เกิดความโปร่งใส และน่าเชื่อถือ

แนวทางการบริหารการปกครององค์กรส่วนท้องถิ่น

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกาภิวัตน์ ทำให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญมีผลกระทบโดยตรง ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง ในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น การพัฒนาจึงมุ่งเน้นให้ความสนใจเรื่องของสังคม การเมืองการปกครอง และ

ความต้องการของประชาชนเป็นหลัก ธรรมชาติของพระมหากษัตริย์จึงเข้ามามีบทบาทและเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารงาน ทั้งระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น การบริหารงานในปัจจุบันเน้นการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเน้นความต้องการของประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการ ดังนั้น การบริหารจัดการที่ดีจึงเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ จึงมีการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงาน เพราะช่วยส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพ และประสิทธิภาพ ส่งผลให้บุคลากรหรือพนักงานในองค์กรในหน่วยงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซื่อสัตย์ สุจริต ส่งผลให้เกิดการพัฒนา และการเจริญเติบโตขององค์กรหรือธุรกิจนั้นๆ และปัจจุบันประชาชนหันมาให้ความสนใจในการบริหารงานขององค์กรทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นกันมากขึ้น เนื่องจากเกิดการทุจริต คอร์รัปชัน โดยนำหลักการมีส่วนร่วมเข้ามาตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือองค์กร การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นอำนาจ และหน้าที่ ที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน โดยการแสดงความคิดเห็น แสดงความต้องการของประชาชน สามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนการบริหารงาน จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีสำนึกรับผิดชอบต่อหน่วยงาน องค์กร และสังคมมากยิ่งขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เนื่องจากประชาชนออกมาใช้สิทธิของตนเองในระบบประชาธิปไตยไม่ปล่อยให้การบริหารงานเป็นของรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลฝ่ายเดียว และเป็นการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช (2560). โดยบัญญัติไว้ในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 บัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างชัดเจน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบกิจกรรม โครงการต่าง ๆ เช่น การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งในทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั้งระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่น ตามสิทธิหน้าที่ของตนตามระบอบประชาธิปไตย ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารในระดับท้องถิ่นจึงมีบทบาทอย่างมาก ทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารงาน องค์กรหรือรัฐบาลที่บริหารงานด้วย

ความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุน ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพ และความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นสำคัญ

บทสรุป

ประเทศไทยได้นำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้หลังจากเกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย เกิดสภาวะเงินเฟ้อ เศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำขาดสภาพคล่อง ใน พ.ศ. 2540 จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เรียกว่าพองสบู่แตกหรือต้มยำกุ้ง และสภาวะการณ์ของโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงทำให้เกิดโรคระบาด โควิด 19 ทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกหยุดชะงัก ช้ำรอยในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยเกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิต อีกทั้งเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน จากสถานการณ์ในอดีตที่ผ่านมาทำให้ประชาชนชาวไทยได้ตระหนัก และให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการ การเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจทางประชาธิปไตยของประชาชน การมีความรับผิดชอบในส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันระหว่างรัฐ และประชาชน และเป็นไปตามหลักนิติธรรมเพื่อความโปร่งใส ในการบริหารงาน ดังนั้น การบริหาร และการพัฒนาเพื่อก้าวให้ทันโลกในทุก ๆ ด้านในยุคโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจโลกมีการแข่งขันกันสูงประกอบกับสถานการณ์ที่ไม่นิ่งในปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล ในการนำมาพัฒนาการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และการเกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศ ความสำเร็จของหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ.(2545). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาศูนย์วัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *แนวคิดและวาทะกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติ. ในการประชุมทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบ 50 ปีคณะรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2545). *ธรรมาภิบาลในองค์กรอิสระ*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภู่อะกุล (2549). *ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2524). *การปกครองเมืองพญา*, กรุงเทพฯ:สหายบล็อกการพิมพ์
- พระราชญาณวิสิฐ (2548). *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชัยมงคลพรินติ้ง.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). รัฐธรรมนูญ 2560. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2565
- วันวิสาข์ หนาดคำ. (2559). *การดำเนินงานภารกิจถ่ายโอนตามแผนการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในเขตอำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารการเมืองการปกครอง,6(2).
- วุฒิสาร ตันไชย. (2555). *การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ*. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 : (5-28)
- สำนักมาตรฐานการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2556). *ส่วนส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, ท้องถิ่นไทยหัวใจธรรมาภิบาล, ครั้งที่ 1/2556*.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น* กรุงเทพฯ: จริยสุนิทางค์การพิมพ์.

การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง POLITICAL COMMUNICATION AND POLITICAL PARTICIPATION

¹พระมหาฉัตรชัย ส่งเสริม, ²พระมหาวิไลศักดิ์ ปญญาวโร (หงษ์ศรี),

³เฉลิมพร ดาศรี และ ⁴กฤติยา จูดาบุตร

¹Phramaha Chatchai Songsroem, ²Phramaha Wilaisak Panyavaro (Hongsri),

³Chalernporn Dasri and ⁴Krittiya judaboot

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahakut Wittayalai University, Thailand

¹chatchai1songsroem@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอการสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งประชาชนให้ความสนใจการสื่อสารทางการเมืองมากในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า เพื่อนบ้าน และข้าราชการ เพราะหน้าที่ของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมีผลต่อการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นหน้าที่ของประชาชน ประชาชนมีส่วนในการขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อันจะก่อให้เกิดสังคมบูรณาการไปสู่การเป็นประชาสังคม เป็นการพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง และปัจจัยหนึ่งที่มี

¹ นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

² อาจารย์ ดร. หัวหน้าศูนย์การศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน ศูนย์การศึกษาอุบลราชธานี

³ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุวัดแสนสุข 104.50 MHz อุบลราชธานี

⁴ ครูโรงเรียนคำเขื่อนแก้ววิทยาคาร อำนาจเจริญ

ส่วนในการผลักดันให้พัฒนาไปสู่ภาวะการเมืองภาคประชาชน หรือการเมืองของพลเมือง และเป็นการพัฒนาการเมืองแบบยั่งยืนที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างแท้จริง ที่สำคัญการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้ นั่นก็คือ ประเทศใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความ เป็นประชาธิปไตยสูง เป็นไปตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ว่า การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง

Abstract

This academic article It aims to present political communication with political participation which people are very interested in political communication nowadays whether it is television media internet media Newspapers, radio media, family members Colleagues, chiefs, neighbors and government officials because the duty of the people is to participate in politics which affects development. Because participation in politics is the duty of the people. People play a part in driving society, economy and politics, which will lead to the integration of society into civil society. It is a development towards a strong community. and one of the factors contributing to the development of people's politics or citizen politics And it is a sustainable political development where people can really participate in politics. important for the development of a democratic political system Which is an indicator of the regime, that is, any country with high political participation shows high democracy. in accordance with the principle of democratic governance that Government of the people, by the people, and for the people

Keywords: political communication, political participation

บทนำ

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นมาหลายศตวรรษแล้ว แต่การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยยังคงมีลักษณะเหมือนสมัยกรีกโบราณ คือ การใช้วาทวิทยา การโฆษณาชวนเชื่อผสมผสานในการสื่อสารเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังทำหน้าที่สร้างทัศนคติทางการเมืองที่คับแคบ ในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ ข้ามไม่พ้นการเมืองแบบเก่า การทุจริตคอร์รัปชัน การสมคบคิดระหว่างผู้มีอำนาจกับนายทุนแย่งชิงทรัพยากรงบประมาณ และทรัพยากรธรรมชาติจากประชาชน โดยอ้าง “ทำเพื่อชาติ” หรือ “เพื่อความมั่นคง” เป็นสำคัญ ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนายังต้องเผชิญต่อชะตากรรมวิกฤตความยากจนวิกฤตสิ่งแวดล้อม และวิกฤตวัฒนธรรมอีกยาวนาน ตราบเท่าที่การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นแบบที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการได้ให้นิยามการสื่อสารไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, (2541) กล่าวว่า การสื่อสาร (Communication) เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้และประสบการณ์ตลอดจนการสร้างความเข้าใจระหว่างกันเพราะฉะนั้นการสื่อสารจึงเปรียบเสมือนสายใยของสังคมที่ประสานหน่วยต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกันโดยทั่วไปแล้วการสื่อสารมักถูกมองว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือในการติดต่อระหว่างคนและกลุ่มคนในสังคมเพื่อโฆษณาชวนเชื่อและจูงใจให้ประชาชนเกิดความนิยมชมชอบและมีความศรัทธาเชื่อมั่นตลอดจนเกิดความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง

จักษ์ พันธ์ชูเพชร, (2549) กล่าวไว้ว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประชาชนชาวไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นเนื่องจาก กฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 อันเป็นกฎหมายที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศขนานนามว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการเมืองไว้อย่างชัดเจนว่า ให้เน้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน นั่นหมายความว่า กำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองในทุกขั้นตอน เช่น กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน การที่ประชาชนมีสิทธิในการ

เสนอร่างกฎหมาย การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถลงประชามติและทำประชาพิจารณ์ได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิลงนามเพื่อถอดถอนบุคลากรระดับสูง รวมถึงเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของตน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมของตน

การสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีกโดยการทำให้การกระทำหรือข้อเรียกร้องที่มีลักษณะเป็นการเมือง ระบบการเมืองในการจัดตั้งซึ่งนั่นก็คือ ป้อนเข้าสู่ตัวระบบการเมืองด้วยวิธีการเรียกร้องสิ่งที่มีคุณค่า และให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้ นั่นก็คือ ประเทศใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ประเทศใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยต่ำไปด้วย

การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารเป็นเครื่องมือหรือกลไกสำคัญในทางการเมืองไทยมาตั้งแต่อดีตโดยมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิดตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากผู้ปกครองไปยังประชาชนในปกครองเพื่อโฆษณาชวนเชื่อและจูงใจให้ประชาชนเกิดความนิยมชมชอบความศรัทธาเชื่อมั่นและความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ในสังคมปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก พัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้รุดหน้าไปควบคู่กับพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารรวมถึงพัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนทำให้ “การสื่อสารทางการเมือง” มีความสลับซับซ้อนและทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นโดยจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทางการเมืองเกือบทั้งหมดโดยเฉพาะในประเทศที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยพัฒนาก้าวหน้าไปมากจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง เฉลิมชัย นาคแสนพญา, (2553) กล่าวว่า ช่องทางการสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารไปยังบุคคลแบ่งออกเป็นารับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านระบบที่ใช้สื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ งานเขียน (วารสาร นิตยสาร) วิทยู โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อระหว่างบุคคลด้วยระบบการสื่อสารด้วยปากเปล่า

แบบแผนการสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงจากช่องทางการสื่อสารที่ใช้สื่อ หนังสือพิมพ์ งานเขียน (วารสาร นิตยสาร) วิทยู โททัศน์อินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสื่อสารด้วย ปากเปล่า จากแหล่งสารที่เป็นองค์กรหรือธรรมดา

การสื่อสารทางการเมืองจึงเสมือนเส้นใยประสาทของระบบการเมือง เนื่องจากมี บทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนและรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้และใน ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชน ไปสู่รัฐบาล ที่จะทำให้การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาล สอดคล้องและ สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนได้ดี

พิชิต ทนงค์, (2550, หน้า 2) กล่าวว่า การสื่อสารกับการเมืองมีความเกี่ยวพันกัน อย่างใกล้ชิด การสื่อสารเป็นพื้นฐานของศาสตร์สาขาต่าง ๆ ส่วนการเมืองเป็นเรื่องของการใช้ และการควบคุมอำนาจแนวคิดทางการเมืองผูกพันอยู่กับการสื่อสารจนแยกกันไม่ออก บุคคล สถาบัน หรือประเทศหนึ่งไม่สามารถมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือบุคคล สถาบัน หรือประเทศ อื่นได้ถ้าไม่ใช้การสื่อสาร การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การกระทำทางการเมือง กล่าวคือ ชีวิตและสังคมจะเป็นไปอย่างไรขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชนในการ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การสื่อสารเป็นเครื่องมือสนับสนุน หรือเรียกร้องทางการเมืองนั่นเอง

ทวีศักดิ์ หงส์ทอง, (2556) กล่าวไว้ว่า ในระบอบประชาธิปไตยนั้นรัฐบาลประชาชน พรการการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมจะมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเรียกร้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางการเมืองภายใต้บรรยากาศเช่นนี้ ทำให้รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองแบบสองทาง (Two-way Flow) ที่ประชาชนสามารถส่งผ่านความคิดเห็นข้อ เรียกร้องหรือข้อมูลข่าวสารกลับไปยังรัฐบาลได้และเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทาง การเมืองในแนวตั้งผสมกับแนวนอนขณะที่ระบบการเมืองแบบเผด็จการนั้นประชาชนจะมี สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการสื่อสารทางการเมืองที่ จำกัด โดยรัฐบาล จะเป็นผู้ควบคุมการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนย่อมส่งผลให้รูปแบบของการสื่อสาร ทางการเมืองที่พบนั้นเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองแบบทางเดียว (One-way

Flow) คือรัฐบาลจะเป็นผู้ส่งข่าวสารให้ประชาชน แต่เพียงฝ่ายเดียวและเป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารทางการเมืองในแนวตั้งหรือแนวดิ่งกล่าวคือรัฐบาลจะเป็นผู้ส่งข่าวสารลงมาให้ประชาชนเพียงฝ่ายเดียวจะเห็นได้ว่าระบบการเมืองนั้นมีผลต่อลักษณะและรูปแบบการสื่อสารทางการเมือง

ในความคิดของ Lucian (1963, p. 4) การสื่อสารเป็นเส้นใยที่ผูกพันมนุษย์เข้าด้วยกันเป็นสังคมโดย Lucian ได้แบ่งลักษณะการสื่อสารในสังคมออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. ในสังคมดั้งเดิม ชนชั้นนำจะเป็นตัวกำหนดการไหลเวียน และเนื้อหาของข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น การสื่อสารจึงมีแนวโน้มที่จะเอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นนำ

2. ในระยะแปรเปลี่ยน การสื่อสารมีความเป็นทวิลักษณ์ ในด้านหนึ่งใช้ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่สื่อสารภายในศูนย์กลางของสังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่ และเป็นการเมือง ในอีกด้านหนึ่งเป็นการสื่อสารแบบพบหน้ากัน และภายในชุมชน การควบคุมการสื่อสารโดยกลไกภายในสังคมเป็นเรื่องยาก

3. ในสังคมใหม่ (โดยเฉพาะที่เป็นประชาธิปไตย) การสื่อสารโดยสื่อมวลชน มีความเป็นวิชาชีพ มีโครงสร้างเฉพาะซึ่งทำหน้าที่นี้ และจะมีความเป็นอิสระจากรัฐบาลโดยเปรียบเทียบ มีจรรยาบรรณของความเป็นกลางกำกับอยู่

Almond (1980, p. 9) เห็นว่า การสื่อสารทางการเมืองมีความสำคัญตรงที่เป็นวิธีการในการช่วยระบบการเมืองที่จะทำหน้าที่อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์หรือการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ จุดเด่นของสังคมใหม่อยู่ที่ความสามารถที่ได้พัฒนาองค์การสื่อสารขึ้นมาเป็นการเฉพาะและมีการก่อกำเนิดของจรรยาบรรณในการสื่อสารที่เน้นความเป็นกลาง องค์การสื่อสารที่เป็นอิสระนี้มีผลในทางที่จะเอื้อต่อการควบคุมระบบราชการกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองซึ่งทำหน้าที่อื่นๆ ในทางการเมืองเพราะเป็นประโยชน์ในการสร้างความสามารถของประชาชน ในการแสดงออกซึ่งข้อวิพากษ์วิจารณ์ความคิดและการทำงานขององค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ อีกทั้งยังเอื้อต่อการที่จะมีการไหลเวียนอย่างคล่องตัวของข้อมูลข่าวสารจากสังคมสู่ระบบการเมือง จากโครงสร้างทางการเมืองหนึ่งไปสู่อีกโครงสร้างหนึ่ง ซึ่งรวมกันแล้วเป็นวงจรจากปัจจัยนำเข้าสู่ปัจจัยส่งออกและการป้อนกลับ การสื่อสารทางการเมืองจึงดูเหมือนจะทำหน้าที่ “ควบคุมผู้ควบคุม” (regulates the regulators) กระบวนการในการนำเข้าและส่งออกของระบบการเมืองอีกชั้นหนึ่งซึ่งการที่มันทำหน้าที่นี้มีผลดีต่อการพิทักษ์สิทธิเสรีภาพในระบบการเมืองประชาธิปไตย

การสื่อสารโดยสื่อมวลชนมีโครงสร้างเฉพาะซึ่งทำหน้าที่นี้และจะมีความเป็นมีจรรยาบรรณของความเป็นกลางกำกับอยู่ การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนได้รับรู้และเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ นับได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารทางการเมืองยังมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีก โดยทำให้การกระทำหรือข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของปัจเจกบุคคลขยายขึ้นเป็นการกระทำ หรือข้อเรียกร้องที่มีลักษณะเป็นการเมือง มิฉะนั้นประชาชนธรรมดาแต่ละคนก็จะไม่สามารถมีบทบาทในฐานะเป็นส่วนที่ป้อนเข้าสู่ตัวระบบการเมือง ด้วยวิธีการเรียกร้องสิ่งที่มีคุณค่า และให้การสนับสนุนแก่ระบบการเมืองในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งนั่นก็คือไม่มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในกิจกรรมของชุมชนและกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ ที่ส่งผลกระทบชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ถือว่าเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจ และการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ คือ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการเมืองการปกครองในฐานะเป็นเครื่องชี้วัด การตัดสินใจ เพิ่มความรับผิดชอบ สร้างและพัฒนา สนับสนุนแก่การบริหารประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการยอมรับแนวคิดวิธีการใหม่ๆ ในการบริหารประเทศอย่างยั่งยืนและสันสุข การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการบริหารประเทศ

ภูมิธรรม เวชยชัย (2527 : 34) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน จัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม และได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตของ

ตนเอง อย่างเป็นตัวของตัวเอง และได้นำเสนอแนวทางการปฏิบัติเพื่อจะให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 61) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็น กระบวนการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งรูปแบบของส่วนบุคคล และกลุ่มคนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม โดยต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ มิใช่เข้ามามีส่วนร่วมเพราะหวังรางวัลตอบแทน และที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย

นรนิติ เศรษฐบุตร (2537 : 205) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละคน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจนโยบายของ รัฐบาล เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยตนเอง (Autonomous Participation) และการมีส่วนร่วม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรง เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยการถูกระดม (Mobilized Participation) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนา การเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542 : 138) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม ในลักษณะที่เป็นการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนถึง สิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมคิดหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก โครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (2544 : 145) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการ กระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่อง ต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและ ความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา ร่วม วางแผน ร่วมปฏิบัติตลอดจนการควบคุม จากประชาชน

อาทิตย์ วงมุสิก (2545 : 8) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง ประชาชนได้แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเริ่มจากการที่ประชาชนเข้าใจสภาพที่ แท้จริงของชุมชน และเห็นช่องทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ เมื่อประชาชนกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องก็จะแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมในลักษณะต่างๆ กัน เช่น

ร่วมคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหา และตัดสินใจดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกัน

ภูสิทธิ์ ชันติกุล, (2553) กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ลักษณะกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนที่แสดงออกมา เช่น การไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมืองเช่นรวมพูดคุยเรื่องการเมือง ไปเลือกตั้งเป็นผู้เปิดประเด็นพูดคุยเรื่องการเมือง ให้ความรู้ผู้อื่น พยายามพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นไปเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง เช่น การสวมเสื้อหรือติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง บริจาคเงิน สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ร่วมการประชุม ฟังการหาเสียง แนะนำตัว หรือการชุมนุมทางการเมือง ช่วยรณรงค์หาเสียง สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร่วมกิจกรรมของพรรคเช่น เข้าร่วมประชุม ดำเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรคการเมือง เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง ร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะและดูแลกิจกรรมของพรรคการเมือง

เจมส์แอล. เครย์ตัน (2551 : 21-25) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณะชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุด

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาวเกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลง และข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมือง และช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยิ่งอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาแสดงความต้องการ และข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้ง และการแบ่งฝ่ายที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน และเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะ เมื่อมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม เพราะเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

อรรถัย ก๊กผล (2552 : 26-28) กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ สรุปได้ ดังนี้

1. เป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของประชากร ทำให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา โดยปกติกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีค่าใช้จ่าย และใช้ระยะเวลาในระดับหนึ่ง แต่ต้นทุนที่เสียไปกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จะมีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบการต่อต้านของประชาชนในภายหลัง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสร้างฉันทามติ ซึ่งสอดคล้องกับสังคมพหุลักษณะที่มีความหลากหลายของความคิด ทำให้ลดความขัดแย้งในสังคมได้

4. นำไปสู่ความร่วมมือในการปฏิบัติ กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ช่วยทำให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับประชาชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับประชาชน

6. เป็นการช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณะชน รวมทั้งเป็นการฝึกประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย

7. ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น

อภิชาติ แสงอัมพร, (2559 : 183) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. เป็นการช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐในภาพรวม และส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

2. เป็นการช่วยให้ประชาชนมีพลังในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ ในสังคม

3. เป็นการแสดงถึงการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

4. เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดการยอมรับ การใช้ความคิดใหม่หรือนวัตกรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและสังคมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งชี้หนึ่ง ที่สามารถวัดได้ว่า การเมืองของประเทศนั้นๆ มีการพัฒนาหรือไม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ในระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งการที่ประชาชน หรือประชาสังคม มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางต่างๆ เข้าใจบทบาทของตนเองต่อการพัฒนาแนวคิดอุดมการณ์ประชาธิปไตย สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองได้เป็นอย่างดี สื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือ และช่องทางที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมทางด้านการเมือง จะเห็นได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองถือว่าเป็นพลังหลักในการพัฒนาการเมือง และจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการเมืองในภาพรวมต่อไป

บทสรุป

การสื่อสารทางการเมือง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องต่อการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล เป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง

และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง เป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายที่กว้างขวาง สามารถแยกเป็นได้หลายมุมมอง ทั้งในแง่ที่รัฐเป็นผู้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม หรือจากการที่ประชาชนมีจิตสำนึกในการเข้าไปมีส่วนร่วมเอง ในฐานะที่มีความเป็นพลเมือง โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลโดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาทเป็นสำคัญที่ส่งผลการกระทำนั้นถึงรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การชุมนุมเรียกร้องของประชาชนทางการเมือง การตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลอันมีผลต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การทำประชาพิจารณ์ ผลแห่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอาจสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ได้ ไม่วายยุคใดสมัยใดการสื่อสารคือสิ่งที่อยู่คู่กระบวนการต่างๆ ทำให้เกิดการรับรู้ การเข้าใจในนโยบาย เกิดการปฏิสัมพันธ์ เกิดการเชื่อมโยงในทุกๆ ด้าน ทุกระดับ โดยเฉพาะการสื่อสารทางการเมือง ผู้รับสารเข้าใจและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำประชาพิจารณ์ นโยบายต่างๆ ของรัฐบาลขับเคลื่อนไปได้อย่างดี มีการพัฒนาร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

คะเนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม.(2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหาอุปสรรคและทางออก.

กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

เฉลิมชัย นาคแสนพญา.(2553). การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

รามคำแหง

- เจมส์แอล. เครย์ตัน.(2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ถวิลวดี บุรีกุล, ผศ.ดร.เมธิดา พงษ์ศักดิ์ศรี. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริกัณฑ์ออฟเซต.
- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร.(2549). *การเมืองการปกครองไทย "จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ"*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : พันธ์ กรุ๊ป (Punch Group).
- นรนิติ เศรษฐบุตร.(2537). *การมีส่วนร่วมทางการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร.(2542). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร.(2541). *การสื่อสารกับการเมือง*. กรุงเทพฯ : ประสิทธิ์กัณฑ์ แอนด์พรินติ้ง.
- ทวีศักดิ์ หงส์ทอง.(2556). *กระบวนการศึกษาทางการเมืองกรณีวิกฤตการณ์เขาพระวิหาร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก.
- พิชิต ทนงค์.(2550). *การสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรามคาแหง.
- ภูมิธรรม เวชยชัย.(2527). *ขบวนการพัฒนาเอกชนในประเทศไทย : สถานภาพบทบาทและปัญหา*. กรุงเทพฯ: โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล.(2553). *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ.(2530). *ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการ และผู้นำรัฐบาล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อภิชาติ แสงอัมพร.(2559). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อรรถัย กักพล.(2552). *คู่มือ คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จรัส สนิทวงศ์การพิมพ์.
- อาทิตย์ วงมุสิก.(2545). (ม.ป.ป.). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล กิ่งอำเภอพนัง จังหวัดสตูล*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Almond, G. A.(1980). *Comparative politics today: A world view*. Boston: Little Brown and Company.

Lucian, W. P.(1963).*Communication and political development*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

บทบาทและหน้าที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน EXISTING ROLES AND DUTIES OF THAI MONKS

¹พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์, ²ชนาธิป ศรีโท, ³เสงี่ยม ศิริสวัสดิ์,

⁴พระครูปลัดสุรวุฒิ แสงมะโน และ ⁵พระมหาชัชวาลย์ จารยคุณ

¹Phrakhru Phisutthimaporn, ²Chanathip Sritho ³Sangiam Sirisavatdi,

⁴Prakhrupalud Surawut Sangmano, and ⁵Phramaha Chatchawan Jankhoon

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahakut Wittayalai University, Thailand

¹nak55265@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทยมาแต่โบราณกาล พุทธศาสนิกชนยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะในการดำรงชีวิต ในประเทศไทยประชาชนมากกว่าร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลากว่าพันปีแล้วที่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย จนแยกกันไม่ออก การส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนต้องตระหนักให้มาก พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรม

¹ อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

² อาจารย์.ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ อาจารย์, หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴ อาจารย์ ดร., หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁵ อาจารย์, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

และหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเห็นว่พระสงฆ์เป็นที่เคารพ และยอมรับของชาวไทย โดยเฉพาะในด้านผู้นำทางจิตใจ การส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำหน้าที่ พัฒนาศีลธรรมแก่ประชาชน น่าจะได้ผลดีมากกว่าบุคลากรของรัฐจึงประกาศพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ทำให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของรัฐบาล เพราะ พระสงฆ์คือผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุง ดูแลพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสามารถนำหลักธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เข้าไปสู่จิตใจของคนได้อย่างมั่นคง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบันพระสงฆ์ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทในหลายๆ ด้านเพื่อให้ รู้เท่าทันกับสังคมในยุคสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น พระสงฆ์ไทยจึงต้องมีการศึกษาสูงขึ้นเพื่อให้ทันต่อสังคมยุคใหม่และต้องมีบทบาทอย่าง กว้างขวางในการช่วยเหลือสังคมมากขึ้น โดยการศึกษาและเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ทั้ง 6 ด้าน อันประกอบไปด้วย 1. ด้านการปกครอง 2.ด้านการศึกษา 3. ด้านการศึกษา สงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่ 5. ด้านสาธารณูปการ และ 6.ด้านสาธารณะสงเคราะห์

คำสำคัญ: บทบาทและหน้าที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

Abstract

As regards, Buddhism had been known the national religion since an earlier time. Thai Buddhists went to Buddhism, the Buddha's teaching, for refuge in their living lives. More than 95 percentage of the population in Thailand believed in Buddhism. It was longer than a thousand years for Buddhism to be in coincidence with Thai living life until it was very difficult to separate them from each other. Therefore, the support of Buddhism should be operated sustainably and successively on all Thai Buddhists' recognition. Thai monks as Buddhist ascetics performed their duties on studying, following, propagating, and succeeding to the Buddha's sublime teachings. They also performed virtues and practical principles. Specially, most monks were unquestioningly revered and accepted as spiritual leaders for Thai Buddhists. So, it was good to support monks on their duty to develop Thai people's virtue and morality. The country's Sangha Act B.E. 2505 was effectively announced by the government to encourage Thai monks to participate

into the country development because monks were with duties to support, maintain and sustain Buddhism prosperous and they were able to describe and make people steadily and efficiently understand the Buddha's supreme teachings. At present, monks have to change their roles in various aspects in order to understand the society in the 21st century, which is known in progress of the modern technology. Then, Thai monks should study more to catch up with the modern society and play a wide range of roles to grant the society more assistance and support. In addition, there are six roles and duties for monks to study and understand: 1) administration, 2) education, 3) welfare education, 4) propagation, 5) public assistance, and 6) public welfare.

Keywords: Existing Roles and Duties of Thai Monks

บทนำ

บทบาทของพระสงฆ์ไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่ามีพัฒนาการยิ่งขึ้น เพราะพระพุทธศาสนามีบทบาททางสังคมไทยอย่างมากมา โดยคนไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ แต่การเป็นพุทธนั้นมีมากน้อยขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติ หรือความเข้าใจมากน้อยเพียงใด เพราะเริ่มเดิมที พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักแนวทางต่างๆ หรือการออกจากโลก ไม่ต้องวุ่นวายกับโลก หรือช่วยให้เราตื่นจากความโลภ ความโกรธ และความหลง โดยให้รู้แจ้งแล้วออกจากทุกข์นั้น เพื่อรู้เท่าทันทุกข์ หาความหลุดพ้นโดยเป็นเรื่องของการพัฒนาจิตใจของคนเรา โดยเน้นหลัก 3 อย่าง 1. ความไม่ทำบาปทั้งปวง 2. การทำให้กุศลถึงพร้อม 3. การทำให้จิตของตนผ่องใส ก่อนพุทธปรินิพพาน นี่คือการมุ่งหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา เมื่อรู้ธรรมนั้นแล้ว ทรงประกาศให้สาวกออกเผยแผ่ในชมพูทวีป ให้รู้จักในการดำเนินชีวิต โดยใช้ธรรมะให้เข้าใจในการออกจากทุกข์นั้น

จากการพัฒนาทางพระพุทธศาสนาหลายศตวรรษแล้ว แนวทางของการสั่งสอนและการประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันออกไป และขยายตัวไปในหลายต่อหลายประเทศ จนมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันแต่การเจริญของพระพุทธศาสนายังคงมองเห็นบทบาทของพระสงฆ์ออกเป็น 6 ด้านที่จะได้ศึกษา ย่อมมีส่วนเกี่ยวพันกับโลกทัศน์ของพระสงฆ์ผู้น้อยในบทบาทของพระสงฆ์ไทย

ปัจจุบันพระสงฆ์ไทยมีบทบาททางสังคมอยู่น้อย ภายใต้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้คนเราประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ และเพื่อให้สังคมมีคุณภาพทางด้านจิตใจโดยปฏิบัติตามหลักของศีล 5 เป็นเครื่องขับเคลื่อนอย่างถูกต้อง

ความหมายของบทบาท

ตามความหมายของ บทบาท จากราชบัณฑิตยสถาน หมายถึงการทำตามบทบาท การทำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ ที่กำหนดไว้ เช่นบทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังต่อไปนี้

1. **วรพันธ์ รุ่งกรด** ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหวัง ของบุคคลในกลุ่ม หรือในสังคมหนึ่งหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติแล้วเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม วัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม

2. **ประเวศน์ มหารัตน์สกุล** ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ดังนั้นบทบาทของบุคคลในองค์กรถือเป็นภารกิจต้องปฏิบัติตามหน้าที่ ที่กำหนดหรือได้รับมอบหมาย ซึ่งมีความชัดเจนที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นลายลักษณ์อักษร

3. **บวรศักดิ์ อุวรรณโณ** ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือการใช้ดุลยพินิจเลือกใช้อำนาจหน้าที่เป็นการเลือกใช้อำนาจหน้าที่ ที่กฎหมายกำหนดให้ไว้สร้างอะไรให้เกิดขึ้นเพราะฉะนั้นบทบาทจึงต่างจากอำนาจหน้าที่ต่างกัน

สรุปได้ว่า บทบาท (Role) มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่มีผลกระทบ มีคุณค่าหรือมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เริ่มตั้งแต่เกิดมา และดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ส่วนมีบทบาทแตกต่างกันไปหลายสถานะ

ประเภทของพระสงฆ์ไทย

ตามความหมายของ พระสงฆ์ไทย จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ได้ให้ความหมายของพระสงฆ์ไทยว่า หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส สละเรือน ออกบวช ถือวัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย ที่พระบรมศาสดาสั่งสอน ที่อยู่ในประเทศไทย พระสงฆ์ จัดเป็นภิกษุหนึ่งในจำนวนภิกษุ 3 หรือพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่พระพุทธ

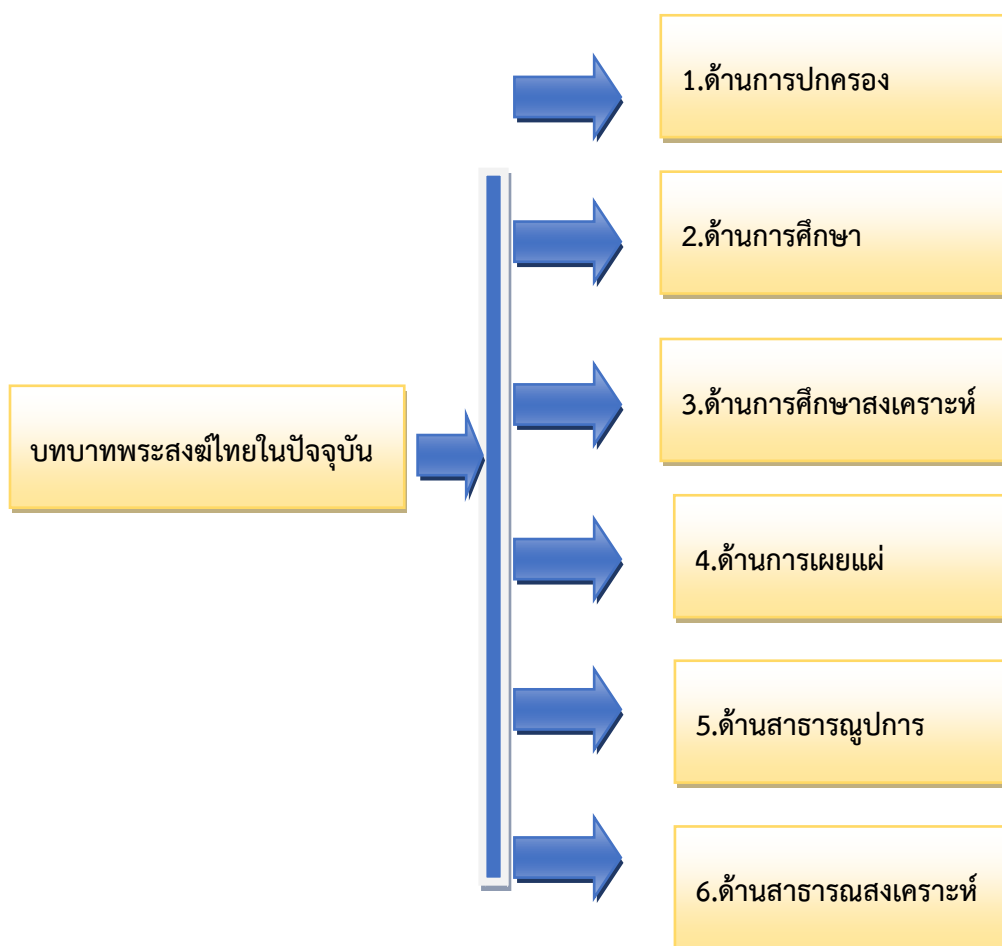
รัตน พระธรรมรัตน พระสังฆรัตน พระสงฆ์ ได้แก่ ภิกษุ ในพระพุทธศาสนา สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งสละเรือนออกบวชตามพระพุทธเจ้า หลังจากได้ฟังคำสั่งสอนแล้วเกิดความเลื่อมใส ต้องการจะได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ ปฏิบัติตามธรรมและวินัยที่กำหนดไว้เฉพาะสำหรับภิกษุ จำนวน 227 ข้อ บางครั้งเรียกว่า สงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์ รูปแรกของโลก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ในทางพระพุทธศาสนาแบ่งพระสงฆ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ สมมติสงฆ์ และพระอริยสงฆ์

1. สมมติสงฆ์ คือ สงฆ์โดยทั่วไปที่เป็นหมู่ของภิกษุ เรียกว่าพระสงฆ์ หรือสมมติสงฆ์สงฆ์โดยสมมติ เพราะว่าเป็นภิกษุตามพระวินัยด้วยวิธีอุปสมบทรับรองกันว่าเป็นอุปสัมบันหรือเป็นภิกษุขึ้น เมื่อภิกษุหลายรูปมาประชุมกันกระทำกิจของสงฆ์ก็เรียกว่า สงฆ์

2. พระอริยสงฆ์ หมู่ภิกษุชนที่ได้ฟังเสียงซึ่งออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าหรือได้ปฏิบัติตามธรรมะ ได้ความรู้พระธรรม คือ ความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน จนถึงได้บรรลุโลกุตตรธรรม ธรรมะที่อยู่เหนือโลกตามพระพุทธเจ้า ซึ่งพระอริยสงฆ์คือคู่แห่งบุรุษ 4 คู่ 8 บุรุษ ได้แก่คู่ มรรค – ผล

บทบาทของพระสงฆ์ไทย

บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันจะเห็นว่าการแบ่งแยกหน้าที่ออกตั้งแต่ปี 2505 เพื่อทำงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของคณะสงฆ์ที่ได้มองเห็นประโยชน์ของชาติ ศาสนา ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลา แต่ถึงอย่างไร ในการพัฒนาต้องขึ้นกับปัจจัยที่ 6 ด้านนี้ ตามบทวิเคราะห์ บทบาทและความหมายของแต่ละบทบาท ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงบพทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

1.บพทบาทด้านการปกครอง

หมายถึงภารกิจวัดโดยภิกษุผู้เจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครองดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงามเพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด อาวาส หรือในเขตปกครองให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ ของมหาเถรสมาคม หรือ พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการให้พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับตั้งแต่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันด้านการปกครอง พบว่า บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ คือบทบาทให้คำปรึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร เกี่ยวกับระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ บทบาทในการอำนวยความสะดวกให้กับพระภิกษุ สามเณร เช่นที่พักอาศัย บทบาทในการดูแลเขตการปกครองคณะสงฆ์ที่ได้รับมอบหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรให้คณะสงฆ์มีบทบาทการดูแลปกครองคณะสงฆ์ที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นควรจัดประชุม อบรม เพื่อให้เข้าใจในการปกครองคณะสงฆ์ และให้ทราบถึงความสำคัญของการดูแลเขตปกครองคณะสงฆ์

2. บทบาทด้านการศึกษา

บทบาทด้านการศึกษา คือภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญ การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจสอบธรรม-บาลี สนามหลวงเป็นเชาอนุการสอบธรรม-บาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาสนอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเช่น มอบทุนการศึกษาแก่ พระภิกษุ-สามเณรที่สอบไล่ได้ การจัดตั้งกองทุนเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรม มอบทุนการศึกษาผู้ศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่พระภิกษุ-สามเณร เพื่อเป็นการพัฒนาพระภิกษุ-สามเณรให้มีคุณภาพเรียนรู้หลักของพระพุทธศาสนาแล้วนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการศึกษา พบว่า บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ คือ บทบาทในการสนับสนุนการสอบบาลีของพระภิกษุสามเณร บทบาทการสนับสนุนการเรียนการสอนนักธรรมของพระภิกษุสามเณรและบทบาทในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรให้คณะสงฆ์มีบทบาทสนับสนุนทางการศึกษา จัดตั้งกองทุน มูลนิธิ เพื่อการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติแผนกสามัญ ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นควรจัดตั้งองค์กร ให้คณะสงฆ์มีบทบาททางการศึกษาแผนกนักธรรม-บาลีและแผนกสามัญศึกษาหรือมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เรียนดี แต่ขาดทุนทรัพย์ เป็นต้น

3. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์

ภารกิจด้านดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กนักเรียน และเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปแบบศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (หรือวันหยุดอื่นๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชน โรงเรียนการกุศลของวัด ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงพระภิกษุผู้เป็นเจ้าของวัดได้เป็นประธานบริหารทุนสงเคราะห์ จัดตั้งทุนสงเคราะห์ มอบทุนสงเคราะห์ มอบทุนอาหารกลางวันแก่นักเรียน บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัว เพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือเอกชนหรือสร้างโรงเรียนเพื่อให้เด็กมีที่เรียน ซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา กล่าวคือการดำเนินการใดๆของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทการส่งเสริมให้มีการอบรมนักเรียน บทบาทการส่งเสริมแสดงธรรมเทศนา และบทบาทการจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรให้พระสงฆ์ไทยมีบทบาทในการมอบทุนสงเคราะห์ ส่งเสริมจัดสรรงบประมาณ และอาหารกลางวันแก่นักเรียน หรือแนะนำให้นักเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ ในชุมชน หรือโรงเรียนนั้นๆ เป็นต้น

4. บทบาทด้านการเผยแผ่

ภารกิจการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งให้ประชาชนได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้แก่ การแสดงธรรมเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งอยู่ในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรม ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือพิมพ์โดยจัดเป็นธรรมทาน หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพระพุทธศาสนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมะ หรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทย ที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการเนกขัมมจารีณ

การจัดอุปสมบทหมู่ หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติในวันเฉลิม ถวายในหลวง และพระราชินี การจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะการจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธัมมัสวันะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ธรรมะที่คณะสงฆ์ร่วมกับกรมการศาสนาจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการและประชาชน การอบรมครูจริยศึกษา การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธ มามกะผู้เยาว์ งานพระจริยนิเทศ งานพระธรรมทูต และโครงการต่างๆ ที่วัดสามารถจัดได้เอง ตามศักยภาพ กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อ การเผยแผ่ ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกวัด ถือว่าเป็นภารกิจงานด้านเผยแผ่ ทั้งสิ้น

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการเผยแผ่ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทในการส่งเสริมการอบรมนักเรียน บทบาทส่งเสริมการแสดงพระธรรม เทศนาและบทบาทในการจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ มีโอกาสนำความรู้เข้าไปเผยแผ่ใน สถานีวิทยุ เพื่อจัดรายการธรรมะ เป็นรายวันหรือรายสัปดาห์ เพื่อเป็นการเผยแผ่ธรรมะ ให้กับประชาชนหรือบุคคลทั่วไปได้รับฟัง และเข้าใจหลักของธรรมะมากยิ่งขึ้น

5. บทบาทด้านสาธารณูปการ

ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่ และ สิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่ายๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุ หรือสาธารณ สมบัติของวัดเช่น การสร้างพระอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ เป็นต้น

จากการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านการสาธารณูปการ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในวัด บทบาทในการปรับปรุง สภาพภูมิทัศน์ภายในวัด และ บทบาทในการก่อสร้าง/ปรับปรุงโบราณวัตถุภายในวัด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมจัดสรรงบประมาณ ในการก่อสร้างถาวรวัตถุ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารก่อสร้างภายในวัดและภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณใน การปรับปรุง ถาวรวัตถุหรือปรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

6. บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือทางสังคมทางวัดในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยทั้งนี้เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณร และวัดที่ประสบภัย และขาดแคลนปัจจัย 4 มีเครื่องนุ่งห่ม อาหาร เสนาสนะ และเภสัชต่างๆ และวัดยังเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่นการสวดศพ เเผศพ การทำบุญอุทิศกับผู้ที่ละจากโลกนี้ไปแล้ว การถวายสังฆทานต่างๆ การให้วัดเป็นสถานอบรมด้านอาชีพต่างๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยม บริจาคทรัพย์ การจัดสร้างโรงพยาบาล ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย หรือการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า บทบาทที่สำคัญ คือ บทบาทการจัดงานทำบุญตามประเพณี จารีต 12 เดือน บทบาทการยืมพัสดุภัณฑ์ของวัดไปใช้ในงานต่างๆและบทบาทในการสงเคราะห์ผู้ป่วยด้วยโรคร้าย หรือผู้ป่วยที่ยากไร้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรมีการจัดประชุม อบรม เพื่อให้พระสงฆ์ไทย เข้าใจเห็นความสำคัญของประโยชน์ที่จะได้รับ จัดตั้งกองทุน หรือ มูลนิธิ สำหรับผู้ป่วยด้วยโรคร้าย เพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญา อย่างถาวรต่อไป

บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม

บทบาทพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นบทบาทที่สำคัญในปัจจุบัน นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาสังคม ดังนี้

1. บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

มนุษย์จะดีจะประเสริฐอยู่ที่การกระทำมนุษย์ก็ต้องพัฒนาชีวิตของตนทั้งพัฒนาพฤติกรรมพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาขึ้นไป มนุษย์จึงประเสริฐได้ ดึงามได้ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนด้วยการศึกษาเรียนรู้ เพราะฉะนั้นจึงต้องส่งเสริมปัญญามนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาเพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงทำให้เกิดการศึกษาแบบที่เรียกว่า การศึกษามวลชนพระพุทธศาสนาเข้ามาอยู่ในสังคมไทยของเราแล้ว สังคมไทยของเราเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว หลักมีอยู่เท่านั้นเป็นอย่างไร ไม่ใช่แน่นอน แม้แต่ส่วนที่นำมาใช้แล้ว

นานๆ ไปเมื่อเป็นส่วนรวม สังคมใหญ่ๆ ก็มีการคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปได้ จึงต้องมีการตรวจสอบ ปรับตัวแก้ไข โดยนำเอาหลักแท้ๆ มาเป็นมาตรฐานคือปรับตัวเข้ากับหลักการที่ถูกต้องจริงแท้ให้ได้

จะเห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภาระหรือหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องทำ แม้โดยความจริงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องช่วยกันของพุทธบริษัททั้งสี่ แต่ภาระหนักก็ยังตกเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า พระสงฆ์มีเวลาศึกษาธรรมวินัยมากกว่าชาวบ้าน ประกอบกับการเผยแผ่ธรรม ได้ถูกมอบหมายจากพระพุทธองค์ ตั้งแต่เริ่มแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประชาชนทั่วไป

2. บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ

ความเชื่อและศรัทธาทงด้านจิตใจการบำเพ็ญพุทธาณูสติ เพื่อระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าว่าท่านมีความดีงามอย่างไร ทรงสอนหมู่มสัตว์ให้รู้ตาม เหนือหมู่เทวดาทั้งหลาย การบำเพ็ญธัมมานูสติ ให้ระลึกถึงพระธรรม คำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงวางรากฐานเกี่ยวกับระเบียบแบบแผนเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามการบำเพ็ญสังฆานูสติ ให้ระลึกถึงคุณพระสงฆ์ คือผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าชื่อว่าพระสงฆ์ บทบาทพระสงฆ์โดยการรักษาผู้ป่วยด้วยน้ำมนต์และสมุนไพรพระสงฆ์บางรูปท่านได้ศึกษาวิชาต่างๆ ด้านวิชาอาคม โดยอาศัยมนต์ที่เชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ คำสำหรับเสกเป่า แล้วสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ประชาชน เป็นขวัญและกำลังใจสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ในระดับหนึ่ง “น้ำมนต์คือน้ำที่ผ่านพิธีกรรมการปลุกเสกด้วยการเจริญพระพุทธมนต์ของพระสงฆ์ในงานพิธีมงคลนั้นๆ น้ำมนต์นิยมนำมาอาบ ต้ม เป็นต้น” ให้เป็นสิริมงคลกับตัวเองและคนในครอบครัว

การสวดมนต์ในสังคมไทยจะมีระเบียบแบบแผนมากกว่าในสมัยพุทธกาลเนื่องจากการกำหนดบทสวดมนต์ที่เหมาะสมกับงาน และมีการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัดจนถึงสมัยปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

3. บทบาทนักบริหารศรัทธา

ศรัทธาในความหมายเป็นความเชื่อในเรื่องความสามารถของบุคคลสำคัญในการสร้างศรัทธาของพระสงฆ์ในปัจจุบันแต่ละรูปจะแตกต่างกันตามบริบทของการเผยแผ่โดยการให้การอบรมการสอนการแสดงธรรมและการเขียนตำราและการปฏิบัติธรรมผ่านสื่อต่างๆ ในยุคสมัยปัจจุบันนี้มีความเกี่ยวเนื่องทางด้านสังคมเป็นอย่างมาก ด้วยปัจจัยหลายๆ ด้าน

โดยเฉพาะความเกี่ยวเนื่องทางด้านจิตวิญญาณ ฉะนั้น การบริหารวัดจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

จะเห็นว่า มีพระสงฆ์ที่เทศน์มีหลายรูปแบบ แต่ละแบบ ย่อมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง แต่ยังคงยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อย่างเหนียวแน่นเป็นเกณฑ์

4. บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ

การเป็นผู้นำแห่งจิตวิญญาณของพระสงฆ์จะใช้วิธีการแสดงธรรมสั่งสอนพุทธบริษัท โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือหยิบยกประวัติในสมัยพุทธกาลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกขึ้นมาบรรยายแสดงให้เห็นชัดถึงหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่เด็กและเยาวชนรวมถึงประชาชนทั่วไปได้นำไปใช้ เป็นต้น นอกจากนี้ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การประพฤติปฏิบัติตนเองตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งเป็นกระบวนการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และ ปัญญาให้เกิดความรู้และมีคุณธรรม

จะเห็นว่า การพัฒนาเรื่องของจิตใจ เรื่องการถวายนาน พระสงฆ์ปลูกฝังให้เข้าใจว่าเมื่อทำบุญอุทิศให้กับผู้ตาย ผู้ที่ตายไปย่อมได้รับผลบุญจากญาติๆที่ทำไปให้ หรือให้ดวงวิญญาณมารวมอนุโมทนาด้วยถือได้ว่าสำเร็จ หรือกล่าวถึง รุกขเทวดา ภูมิเทวดา พระแม่ธรณี ให้มาเป็นสักขีพยาน โดยเชื่อว่า พระสงฆ์เปรียบเสมือนนายไปรษณีย์ ที่สามารถส่งบุญถึงผู้ล่วงลับไป เป็นต้น

5. บทบาทนักพัฒนาสังคม

จะเห็นว่าพระสงฆ์หลายรูปก่อตั้งมูลนิธิเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา สร้างโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้เป็นสถานที่เล่าเรียนของกุลบุตรกุลธิดา ยกตัวอย่างเช่น พระครูสุทธิญาณโสภณ (เจ้าคณะอำเภอสังขม) (ธ) ท่านสร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียนหลายแห่ง และยังมอบรถปฐมพยาบาลให้กับหน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อมีไว้บริการประชาชน ขุดสระ ลอกคลองน้ำต่างๆหรือพระเดชพระคุณหลวงพ่อดันตรี ญาณวโร (วัดป่าม่วงไข่) ท่านมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดทุนทรัพย์ สร้างโรงพยาบาลเลย พร้อมเครื่องทางการแพทย์ ยังมอบรถปฐมพยาบาลเบื้องต้น อีกมากมาย ที่เกิดกับบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

6. บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เมื่อหยุดอีกประเทศหนึ่งย่อมเดินก้าวผ่านเราไปอย่างไม่หน้าเชื่อ สังคมมีการขัดแย้ง เกิดกลุ่ม

คน องค์กรต่างอย่างมากมาย บางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี บางครั้งเปลี่ยนแปลงไปในทางกลับกัน พระสงฆ์จึงมีบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณจะเป็นส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนและเป็นกำลังใจให้กับประชาชน หรือเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน จะต้องเป็นผู้ที่มีมีสัจจาวจรทั้งดงาม มีการปลูกฝังศรัทธาผ่านการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ในทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า ในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีสัจจาวจรทั้งดงามเรียบร้อย จะต้องรักษาศีลปฏิบัติธรรม ตามหลักการประพฤติปฏิบัติโดยยึดถือพระธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้ชนรุ่นหลังได้กล่าวสรรเสริญถึงความดีงามที่เคยได้ปฏิบัติไว้ และสามารถเป็นแนวทางส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองตลอดไป

บทสรุป

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นบทบาทของพระสงฆ์ และเป็นบทบาทจริงในทางปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ต้องตามพระธรรมวินัยพึงปฏิบัติกัน โดยเฉพาะในด้านหลัก 6 ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ต้องปกครองโดยใช้หลักพระธรรมวินัยปกครองเพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งที่พระสงฆ์สำเร็จการศึกษาระดับสูงขึ้นไป และสอนพระภิกษุสามเณรด้วยตนเอง และสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดาเพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง พร้อมทั้งวิชาความรู้ ทฤษฎี ภาวปฏิบัติ และความประพฤติ อันดีงาม การศึกษาที่สร้างวิถีคิดที่เป็นสัมมาทิฐิ การเรียนรู้คู่คุณธรรม (Learning And Happiness) บทบาทด้านการเผยแผ่ เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกไปเผยแผ่สู่ประชาชน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ ใช้คำว่าทรงประกาศพระสัจจธรรม (ความรู้จริง) ให้รู้วิถีชีวิตอย่างอริยสัจ (ความรู้แจ้ง) อันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ นั่นหมายถึงพระสงฆ์จึงเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต ของสังคมชาวบ้านที่ดีสืบต่อไปอย่างยั่งยืน จนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, (2528), *บทบาทการควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ*, วารสาร
กฎหมายปกครอง, กรุงเทพฯ
- ประเวศน์ มหารัตน์กุล, (2557), *บทความวิชาการวารสาร*, มหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (2548), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด*
,วัดราชโอรสาราม กรุงเทพฯ.
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, (2560) *บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิวัตน์*,
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์,มหาวิทยาลัยสารคาม.
- พระปลัดวิสุทธิ วิสุทธาจาโร, (2545), *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัด*,
คณะสังคมศาสตร์สาขารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง.
- พระปลัดเกษภา ผาทอง, (2561), *บทบาทของพระสงฆ์และข้อจำกัดทางการเมืองใน*
สังคมไทย, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน,(2542), *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542*. กรุงเทพฯ:นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์
- วรพันธ์ รุ่งกรด. (2540), *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา*, สำนักพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, [https:// dict.longdo.com/](https://dict.longdo.com/) 17 มีนาคม 2561
- พุทธดอทคอม. ความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2563
จาก <https://www.phuttha.com>
- พจนานุกรม Longdo Dictionary. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2563 จาก <https://dict.longdo.com/>

การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสอน
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
THE MANAGEMENT OF LEARNING ENVIRONMENT CONDUCIVE TO
TEACHING OF MONKS' TEACHING MORALITY IN SCHOOL

¹พระอธิการขวัญชัย ปิยสีโล (โนเรศ) และ ²วิทยา ทองดี

¹Phra Attaikan Khanchai Piyasilo (Noret) and ²Wittaya Thongdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹noresk18@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสอนแบ่งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาและสภาพแวดล้อมทางสังคม กล่าวคือด้านกายภาพทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ควรจัดให้มีความเหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ ด้านจิตวิทยานั้น ควรสร้างสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี ความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจและมีความรู้สึกที่ดีจนนำไปสู่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสภาพแวดล้อมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จากแนวปฏิบัติดังกล่าวผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ได้กับบริบทสถานศึกษาของตนเอง เพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้, การสอน, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the management of learning environment conducive to teaching of monks' teaching morality in school. The management of learning environment conducive to teaching is divided into 3 components: physical psychological and social environment learning environments. The physical environment both inside and outside classroom should be properly provided to support the learning while psychological environment should be arranged to support the construction of good relationship and good feelings among learners; to inspire and to make them feel comfortable in learning. The arrangement of the two factors combined could lead to an effective learning. The social environment learning environments is an environment formed by interpersonal interactions. According to the findings, it is suggested to educators and persons involved in education can employ such practices as guidelines for further applications in their educational institutions.

Keywords : The management of learning environment ,Teaching, Monks' teaching morality in school

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ยุคโควิด 19 ที่เรียกว่ายุค New Normal สถานศึกษาต่างต้องขยับตัวจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติมาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบปกติใหม่ โดยประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษาเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ได้กล่าวถึงเรื่องของการจัดการศึกษาว่า ต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความ

รอบรู้ ดังนั้น ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูจึงไม่ใช่ผู้สอนหรือผู้บอกความรู้เพียงอย่างเดียว ครูจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ความเกี่ยวข้องของระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้สู่พัฒนาการของเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานทักษะ ในการปลูกฝังความรู้สึกรักคิดที่จะสามารถนำไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในอนาคต และส่งผลในภาพรวมของประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

การมุ่งพัฒนานคนเพื่อให้มีทักษะการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญ 5 ด้าน (สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี, 2561) ดังนี้ 1) ด้านการบริหารการศึกษา 2) ด้านผู้เรียน 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการออกแบบสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 5) ด้านการประเมิน จะเห็นได้ว่าปัจจัยหนึ่งที่จำเป็นจะต้องเข้าใจและเข้าถึงในการเตรียมการเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนก็คือ ความสำคัญของการเตรียมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต่อผู้เรียนให้มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิมลมาศ พุรินทร์ (2557) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยส่งเสริมความสนใจใฝ่รู้ให้แก่ผู้เรียน บรรยากาศสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนที่มีบรรยากาศของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันจะเป็นแรงจูงใจที่ดีที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนและช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและความประพฤติอันดีงามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ ภัทรพร บุญนำอุดม (2563) ที่มีแนวคิดในด้านห้องเรียนในฝันของการศึกษาศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า สภาพแวดล้อมควรจัดให้นักเรียนเกิดความต้องการที่อยากเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในโลกสมัยใหม่ได้

บทความนี้ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะนำเสนอแนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคปกติใหม่ (New Normal) อันจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์แนวคิดเพื่อพัฒนาการศึกษาสู่ผู้เรียนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพมีทักษะการเรียนรู้ มีความรู้และทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้ประเทศชาติเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันได้จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์คือโดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการสั่งสอนให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอื่นๆ 2) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนซึมซับและเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3) เพื่อปลูกฝังอบรมนักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 81 “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม”

ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นปกติแล้วจะสอนในรายวิชา พระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของในหมวดวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยพระ สอนศีลธรรมนั้นจะมีครูที่สอนสังคมคอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการสอนพระพุทธศาสนา ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมนั้นจะมีครูผู้สอนสังคมเป็นผู้มี ส่วนด้วยและการสอนของพระสอนศีลธรรมนั้นที่สำคัญ (พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ชนะพจน์), 2561:36-38) มีดังนี้ 1) การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการเรียนการสอนจะเป็นรายวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งอยู่ในหมวดสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะจำเพาะอยู่ในห้องเรียนและจำกัดในชั่วโมงเรียน การเรียนการสอน จึงเป็นการเรียนการสอนโดยการบรรยาย อภิปราย ท่องจำ ทดลองปฏิบัติเอง มีการสาธิตให้นักเรียนดู มีการใช้สื่ออุปกรณ์ทางคอมพิวเตอร์โสตทัศนศึกษาบ้างรวมถึงมีการนำนักเรียนไปศึกษาหรือดูให้เห็น สภาพจริงตามสถานที่ที่สำคัญที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น วัด แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น การเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมจึงค่อนข้างมีชั่วโมงหรือเวลาจำกัดให้กับผู้เรียน 2) ระยะเวลาของการสอนของพระสอนศีลธรรมของแต่ละรูปหรือแต่ละโรงเรียนนั้นจะมีเวลา สอนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนจะกำหนดชั่วโมงสอนให้กับพระสอนศีลธรรมในแต่ละรูปแล้วแต่ความเหมาะสม 3) การสอบวัดผลประเมินผลของรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนในแต่ละแห่งจะ

กำหนดให้มีการสอบ ซึ่งวิชาพระพุทธศาสนาก็มีการสอบหรือข้อสอบที่รวมอยู่ กับหมวดวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระบวนการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับการสอนที่ได้รับมอบหมายโดยแต่ละโรงเรียนก็มอบหมายให้พระสอนศีลธรรมสอนใน รายวิชาที่แตกต่างกันไป แต่โดยส่วนมากแล้วพระสอนศีลธรรมจะสอนในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นหลักหรือโดยตรง แต่ก็มีบางโรงเรียนที่ให้พระสอนศีลธรรมได้สอนตามใน รายวิชาที่ พระได้จบหรือได้เคยศึกษามา เช่น ภาษาไทย อังกฤษ เป็นต้น กระบวนการจัดการเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรมก็ไม่เหมือนกันบางรูปจะจัดการเรียนการสอนเองโดยที่มีครูที่ปรึกษาคอยให้ คำแนะนำและดูแล แต่บางรูปก็เป็นกรช่วยสอนในรายวิชาที่ได้รับมอบหมาย การจัดการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับในแต่ละโรงเรียนที่ได้มอบหมายให้พระสอนศีลธรรมได้สอนนั่นเอง

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการ มีความรู้และมีทักษะ จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความหมาย และมีคุณค่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้กระบวนการเรียนรู้มิได้จำกัดว่าจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ หรือที่เรียกกันว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและสัมฤทธิ์ผล พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สรุปลการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การพัฒนาความคิดและความสามารถ โดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมี 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึงพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิด โดยแบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ (1) ความรู้ (Knowledge) หมายถึงถึง

ความสามารถในการที่จะจดจำ และระลึกได้เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับไปแล้ว (2) ความเข้าใจ (Comprehension) สามารถให้ความหมาย แปล สรุป หรือเขียนเนื้อหาที่กำหนดใหม่ได้ โดยที่สาระหลักไม่เปลี่ยนแปลง (3) การนำไปใช้ (Application) สามารถนำวัสดุ วิธีการ ทฤษฎี แนวคิด มาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างจากที่ได้เรียนรู้มา (4) การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแยก จำแนก องค์ประกอบที่สลับซับซ้อนออกเป็นส่วนๆ ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยต่างๆ (5) การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม หรือนำองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ เข้ามารวมกัน เพื่อให้เกิดเรื่องใหม่หรือสิ่งใหม่ (6) การประเมินค่า (Evaluation) สามารถตัดสิน ตีราคาคุณภาพของสิ่งต่างๆโดยมีเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นเครื่องตัดสิน เช่น การตัดสินกีฬา ตัดสินคดี หรือประเมินว่าสิ่งนั้นดี ไม่ดีถูกต้องหรือไม่ โดยประมวลมาจากความรู้ทั้งหมดที่มี 2) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง พัฒนาการทางด้านความรู้สึกนึกคิดความสนใจ ค่านิยม ความซาบซึ้ง การปรับตัวและเจตคติต่างๆ และ 3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึงการพัฒนาทักษะในทางปฏิบัติ ได้แก่ทักษะในการใช้อวัยวะต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การลงมือทำงาน การทำการทดลอง จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญเพราะเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนดังนี้ ดังนี้ 1) มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้ 2) เกิดทักษะหรือมีความชำนาญในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้ 3) เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน 4) สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ 5) สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้ ซึ่งการที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษา ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, 2557 : 8-14)

แนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจำเป็นจะต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้การออกแบบพัฒนารูปแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีระบบ แม่นยำ และเชื่อถือได้ โดยแนวคิดสำคัญ (สุรกิจ ปรางสร, 2561) มีดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ได้แก่แนวคิดเชิงปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาจะเป็นสิ่งบ่งชี้ นโยบายในการจัดการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะต้องดำเนินไปให้สอดคล้อง กับนโยบายนั้นๆ

ประการที่สอง เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาอันได้แก่ จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาสังคม ตลอดจนจิตวิทยาในการทำงาน หลักการต่าง ๆ ทางด้าน จิตวิทยานี้จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละวัย การเรียนรู้การรับรู้เกิดขึ้นได้ อย่างไร สภาพแวดล้อมที่จะช่วยเอื้อให้เกิดการเรียนรู้และเรียนรู้ได้ดีควรเป็นอย่างไร

ประการที่สาม เป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีการสื่อสารเนื่องจากการเรียนการสอนนั้นเป็น กระบวนการติดต่อสื่อสารหรือเป็นการสื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนหลักการต่าง ๆ ของการสื่อสารจะช่วยในการตัดสินใจเลือกสื่อหรือจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เช่น หลักการที่ว่า การสื่อความหมายจะได้ผลดีต่อเมื่อ ผู้รับเกิดความเข้าใจตรงกันกับผู้ส่ง ดังนั้น ผู้สอนควรทำอย่างไร จะใช้สื่อชนิดใด หรือจัดสถานการณ์อย่างไรจึงจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ในที่สุด

ประการที่สี่ เป็นแนวคิดเชิงเทคโนโลยีการศึกษา เป็นแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเรียน การสอนที่ไม่เพียงแต่อาศัยสื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์เท่านั้น แต่ยังอาศัย เทคนิค วิธีการ ตลอดจนแนวคิดต่างๆ เพื่อมาปรับปรุงแต่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เป็นที่น่าสนใจ หรือเรียก ความสนใจของผู้เรียน

ประการที่ห้า แนวคิดเชิงเอร์โกโนมิกส์ (ergonomics) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมในการทำงาน

McVey (1989, อ้างถึงใน สุรกิจ ปรางสร, 2561) แห่งมหาวิทยาลัยบอสตัน ได้ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ เอร์โกโนมิกส์และการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ มาเป็นเวลานาน เพื่อค้นหาคำตอบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพลักษณะใดจะเหมาะสมกับผู้เรียน ในแต่ละระดับ เช่น ความกว้าง ความสูง ของโต๊ะ เก้าอี้ ขนาดของห้องเรียน ขนาดของห้อง ฉายการติดตั้งจอ ระบบเสียงในห้องเรียน ห้องฉาย สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างๆ เหล่านี้

ควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะเอื้ออำนวยความสะดวกสบาย ความปลอดภัยและการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้นั้น ควรคำนึงถึงผู้เรียนและสภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้เรียน แนวคิดที่ช่วยให้เข้าใจการสร้าง บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ แนวคิดทางจิตวิทยาและแนวคิดทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดทางจิตวิทยา

แนวคิดทางจิตวิทยาที่นำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ได้แก่ 1) การจูงใจ (motivation) หมายถึง กระบวนการกระตุ้นความคิด ความรู้สึก ความพยายาม ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555: 362) ทางจิตวิทยาได้แบ่งการจูงใจออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในของบุคคล เช่น ความสนใจ ความพอใจ ความอยากรู้อยากเห็น เป็นต้น เรียกปัจจัยภายในนี้ว่า แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากปัจจัยจากภายนอกเป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม เช่น รางวัล การลงโทษและแรงกดดันทางสังคม เป็นต้น เรียกปัจจัยภายนอกนี้ว่า แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) ทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกมีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียนในห้องเรียน การส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมทางบวกนิยมใช้แนวคิดของทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยมในเรื่องการเสริมแรง (reinforcement) โดยใช้แนวคิดการเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) คือ การให้รางวัล เช่น คะแนน คำชมเชย การแสดงท่าทียอมรับของครูที่มีต่อนักเรียน ซึ่งแสดงพฤติกรรมที่น่าพึงพอใจ ทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก การเสริมแรงอีกลักษณะหนึ่งคือ การเสริมแรงทางลบ (negative reinforcement) หมายถึง การที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่น่าพึงพอใจ เพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ชอบ เช่น การที่นักเรียนหลีกเลี่ยงการเป็นคนสุดท้ายที่ได้ออกจากห้องเรียนไปรับประทานอาหารกลางวันทำให้ผู้เรียนรีบทำงานตามที่ครูมอบให้เสร็จก่อนเวลา เป็นต้น การลงโทษ (punishment) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน การลงโทษเป็นการหยุดยั้งมิให้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ การลงโทษเป็นวิธีที่หยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ทันที แต่ได้ผล ไม่ถาวรและอาจทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ไม่ดี การลงโทษ เช่น การ

ตำหนิ ดู ว่า ดี ให้ทำงานเพิ่มขึ้น เป็นต้น 2) ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's needs theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้น ดังนี้ ขั้นความต้องการทางกาย (physiological needs) ขั้นความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ขั้นความต้องการความรัก (need for belonging and love) ขั้นความต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (need to know and understand) และขั้นสูงสุดคือขั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ (self-actualization needs) หากมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเพียงพอในแต่ละขั้น มนุษย์จะพร้อมในการ พัฒนาค้นพบไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น การส่งเสริมให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้จึงต้องทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนอง ในขั้นพื้นฐานที่เป็นความต้องการทางกายภาพก่อน คืออาหารและความปลอดภัย ถัดจากขั้นนี้คือการ ได้รับความรักและได้รับการยอมรับจากครูและเพื่อน หากไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าว ผู้เรียนจะพยายามแสวงหาการยอมรับจึงยังไม่พร้อมที่จะเรียน เมื่อความต้องการในขั้นนี้ได้รับการ ตอบสนองแล้ว ผู้เรียนจึงพร้อมที่จะเรียนรู้ การพัฒนาตนเองของผู้เรียนนั้นมีความมุ่งหวัง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ด้านความผูกพันหรือการได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่ม และด้านการ มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญต่อผู้อื่น (Maslow, 1970) 3) ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของไวเนอร์ (Weiner's attribution theory) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนสูงมีแนวโน้มที่จะเห็นว่า ความสำเร็จมาจากความสามารถ ความล้มเหลวมาจากการขาดความพยายาม ส่วนผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ การเรียนต่ำมีความเห็นว่าการล้มเหลวมาจากการขาดความสามารถ ส่วนความสำเร็จนั้นมาจากโชค ดังนั้นครูต้องพยายามเปลี่ยนมุมมองของผู้เรียนใหม่ให้เห็นว่าความสำเร็จมาจากปัจจัยภายในตัวเอง มากกว่าปัจจัยภายนอก คือมาจากความพยายามมากกว่าโชค (Weiner, 1990)

ทฤษฎีการเรียนรู้สังคมของแบนดูรา (Bandura's social learning theory) ทฤษฎีนี้ อธิบายว่า การให้คุณค่ากับเป้าหมายและความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จสูงเป็นปัจจัยที่สำคัญของการจูงใจ ในการทำงานและการเอาชนะอุปสรรคในการทำงาน ทำให้ประสบความสำเร็จสูง หากการให้คุณค่ากับ เป้าหมายและความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จต่ำก็จะส่งผลต่อการประสบความสำเร็จต่ำด้วย ความรู้ ความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียนจะช่วยให้ครู นำมาปรับใช้ในการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่

ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ โดยเน้นที่ปัจจัยภายในมากกว่า ปัจจัยภายนอก (Bandura, 1977).

2. แนวคิดทางสังคม

Arends (2001: 86-92) กล่าวถึงห้องเรียนแต่ละห้องว่ามีลักษณะเฉพาะตัวที่ทำให้เกิดความแตกต่าง หลากหลายของสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในห้องเรียนได้นั้นต้องเข้าใจลักษณะสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะของห้องเรียนในฐานะ ที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ลักษณะของห้องเรียน (classroom properties) ห้องเรียนแต่ละห้องเปรียบได้กับระบบนิเวศน์ (ecological system) หนึ่ง ซึ่งมีผู้อยู่อาศัย (inhabitants) คือครูและนักเรียน บุคคลสองกลุ่มนี้ มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สภาพแวดล้อม โดยต่างฝ่ายต่างมีการกิจและงานที่ต้องดำเนินการร่วมกัน เป้าหมายของบุคคลทั้งสองกลุ่มนี้ คือผลการเรียนรู้ Doyle (1986) ชี้ว่าสภาพของห้องเรียนและ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนนั้นมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ (1) เป็นพหุลักษณะ (multidimensionality) หมายถึง นักเรียนที่อยู่ในห้องเรียน มีความแตกต่าง หลากหลายของพื้นฐานด้านสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสามารถ ความถนัดและ ความสนใจ ครูผู้สอนแต่ละท่านก็มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน มีความเชื่อและเจตคติ ในวิชาชีพที่แตกต่างกัน ต่างมีบทบาทหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์และข้องเกี่ยวกับ โดยบทบาทของครูคือ วางแผนการเรียนการสอน จัดการเรียนการสอน อธิบาย ให้คำปรึกษา มอบหมายงาน ประเมินผลผู้เรียน จัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เป็นต้น ส่วนนักเรียนมีหน้าที่ฟัง อ่าน เขียน แสดงความ คิดเห็น ปฏิบัติงานที่ครูมอบหมาย ร่วมมือกับเพื่อนนักเรียนเพื่อปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน ครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจสภาพความสัมพันธ์ของ บุคคลทั้งสองกลุ่มในห้องเรียน (2) มีลักษณะต่อเนื่อง (simultaneity) เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ครูต้องสามารถควบคุมกำกับ เหตุการณ์ต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นและจัดการให้อยู่ในกรอบของเวลา เช่น ในการนำเสนอความรู้ให้กับนักเรียน ครูจะต้องทำอย่างชัดเจน ตรงประเด็น ไม่อ้อมค้อมเสียเวลา ในระหว่างดำเนินกิจกรรมก็ต้องคอยสังเกตสีหน้าท่าทางของนักเรียนว่าเข้าใจสิ่งๆ ได้น่าเสนอหรือไม่ ในสมองก็ต้องคิดหาคำถามที่ใช้ในการตรวจสอบว่านักเรียนเข้าใจหรือไม่ ซึ่งไม่ใช่เพียง คำถามเดียวอาจต้องคิดหลายคำถามในการสำรวจให้ลึกซึ้งว่านักเรียนมีความเข้าใจจริงหรือไม่เพื่อหาทาง ชี้ช่องให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันครูก็ต้องแก้ปัญหา

ข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน สภาพเช่นนี้เป็นภารกิจที่ครูต้องรับมือให้ได้เพราะเป็นปัจจัย ที่ส่งผลต่อบรรยากาศของการเรียนรู้ (3) มีลักษณะเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน (immediacy) การดำเนินชีวิตประจำวันในห้องเรียนนั้น จะพบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันใดโดยไม่ได้วางแผนล่วงหน้ามาชัดเจนอยู่เสมอ เช่น การประกาศแจ้งข่าวของฝ่ายบริหาร มีผู้มาเยี่ยมห้องเรียนโดยไม่แจ้งล่วงหน้า หรือแม้แต่ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครูและนักเรียนก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใดโดยครูมีเวลาในการคิดใคร่ครวญ น้อย ก่อนแสดงพฤติกรรมตอบสนอง (4) ไม่สามารถทำนายได้ (unpredictability) เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน นอกจากจะเกิดขึ้นอย่างฉับพลันแล้ว บางเหตุการณ์แม้ว่าจะมีการเตรียมการหรือวางแผนแต่ผลที่ได้ ก็ไม่เป็นไปตามที่คาดหมาย เช่น บทเรียนที่เตรียมมาอาจไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนที่กำหนดไว้ ด้วยสาเหตุต่างๆ บทเรียนที่ใช้ได้ดีในปีที่แล้วอาจใช้ไม่ได้ผลดีในปีนี้ บทเรียนที่ใช้ได้ผลดีในภาคเช้า แต่พอใช้ในภาคบ่ายอาจให้ผลตรงกันข้าม เป็นต้น (5) เป็นที่สาธารณะ (publiness) ห้องเรียนเป็นสถานปฏิบัติงานของครูและนักเรียนที่มี ลักษณะเป็นที่สาธารณะ เปิดเผยและต้องพร้อมที่จะให้ผู้อื่นเข้าสังเกตการณ์ได้ ซึ่งแตกต่างจากการปฏิบัติงาน ของวิชาชีพอื่น เช่น แพทย์กับคนไข้ หรือทนายความกับลูกความ เป็นต้น ซึ่งลักษณะของการทำงาน มีความเป็นส่วนตัวมากกว่า แต่งานของครูไม่มีความเป็นส่วนตัว ในห้องเรียนทุกคนต่างจับจ้องมองดูกัน พฤติกรรมของครูอยู่ในสายตาของนักเรียนตลอดเวลา ตลอดจนผู้บริหารและผู้ปกครองที่เฝ้าติดตาม ดังนั้นครูจึงได้รับการคาดหวังของสังคมที่จะต้องเป็นแม่พิมพ์หรือตัวแบบพฤติกรรมที่ดีของนักเรียน (6) มีประวัติศาสตร์ (history) ห้องเรียนแต่ละห้องเปรียบเสมือนลายนิ้วมือ คือมีเอกลักษณ์ เฉพาะตัว ได้แก่ โครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในห้องเรียน ลักษณะทางกายภาพของห้องเรียน ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ มากมายที่เกิดขึ้น ซึ่งสร้างความผูกพันให้กับผู้ที่อยู่อาศัย ซึ่งกล่าวได้ว่าแต่ละห้องเรียนก็มีประวัติศาสตร์ของตนเอง ที่ทำให้ห้องเรียนแต่ละห้องมีความแตกต่างกัน จะเห็นว่าลักษณะต่างๆ ดังกล่าวเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของห้องเรียนแต่ละห้องที่มี ผลกระทบต่อบรรยากาศของการเรียนรู้และส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน ครูจึงจำเป็นต้องมีความเป็น ผู้นำและสามารถจัดการกับการใช้ชีวิตร่วมกันของผู้อยู่อาศัยในห้องเรียน 2) กระบวนการของห้องเรียน (classroom process) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ร่วมกันในห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดหวังภาวะผู้นำ ปทัสถาน การสื่อสารและความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม ทั้งหมดนี้นับเป็น

องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาห้องเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพหรือไม่ Schmuck & Schmuck (1997) ได้กล่าวถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกระบวนการกลุ่มในห้องเรียน โดยเชื่อว่าครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการ สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางบวกให้เกิดแก่ห้องเรียน โดยครูต้องจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและมีทักษะกระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ ห้องเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มี 6 ประการ ได้แก่ (1) ความคาดหวัง (expectations) ของสมาชิกในห้องเรียน ปกติคนจะมีความคาดหวัง ซึ่งกันและกัน และมีความคาดหวังต่อตนเองด้วย ครูควรใช้ความคาดหวังนี้ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ (2) ความเป็นผู้นำ (leadership) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการภายในของบุคคลไม่ใช่ลักษณะภายนอกของบุคคล ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่พัฒนาได้และผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาโดยครูส่งเสริม ให้นักเรียนผลัดกันเป็นผู้นำของกลุ่ม (3) ความดึงดูดซึ่งกันและกัน (attraction) หมายถึง สภาวะของการเคารพซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในห้อง ครูเป็นผู้ที่ช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในห้องเรียนได้ โดยจัดการไม่ให้นักเรียนคนใด ในห้องที่ทำตัวเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือคนอื่น และไม่ให้นักเรียนคนใดถูกเพื่อนกีดกันออกจากกลุ่ม โดยการสร้าง กลุ่มเพื่อนเรียนที่เป็นอิสระ ไม่ให้เกิดกลุ่มก๊วนในห้อง (4) ปทัสถาน (norms) หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้นักเรียนในห้อง ปฏิบัติตามวิธีที่ส่งเสริมให้เกิดปทัสถานที่ทุกคนยอมรับร่วมกันนี้เกิดขึ้นได้โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม ในการแลกเปลี่ยนความคาดหวังที่มีต่อกัน การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางบวกและการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน (5) การสื่อสาร (communication) หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งโดยคำพูดที่ เรียกว่า วจนภาษา และการแสดงสีหน้า ท่าทาง ที่เรียกว่า อวจนภาษา กระบวนการสื่อสารในห้องเรียน ควรเปิดเผยและให้ทุกคนมีส่วนร่วม (6) ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (cohesiveness) หมายถึง ความรู้สึกและความผูกพัน ของครูและนักเรียนที่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวทั้งห้อง เป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนให้เกิดขึ้นทั้งในด้านวิชาการและการอยู่ร่วมกัน ครูสามารถใช้อองค์ประกอบทั้ง 6 ประการนี้ ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน 3) โครงสร้างของห้องเรียน (classroom structure) หมายถึง การจัดรูปแบบการใช้สอย พื้นที่ของห้องเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดวางรูปแบบพื้นที่ใช้สอยในห้องเรียนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้และภาระงาน ที่มอบหมายให้นักเรียนช่วยทำให้เกิดความสะดวกและคล่องตัวในการทำงานของนักเรียนมากยิ่งขึ้นและส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้

การเรียนรู้นั้นเกิดจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวคน กับสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา หรือจะเรียกว่าสภาพแวดล้อม โดยมีผู้สอน (ครู) ซึ่งแต่เดิมอาจทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร (ความรู้) ไปสู่ผู้เรียน ซึ่งจะนำสารที่รับไปสร้างสรรค์เป็นความรู้ ส่งต่อ นำไปใช้ หรือไปช่วยในการตัดสินใจในชีวิตประจำวันต่อไป ซึ่งการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ควรมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นช่องทางที่จะทำให้เกิดการยอมรับซึ่งข่าวสารที่ถูกส่งมา ไม่ว่าจะเป็นโดยผู้สอนหรือผู้เรียน เพราะในรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนย่อมต้องรับข่าวสารที่ถูกส่งกลับมาจากผู้เรียนอีกทางหนึ่งด้วยอาจแบ่งได้เป็น ดังที่ ไพฑูรย์ ศรีฟ้า (ออนไลน์) ได้แบ่งสภาพแวดล้อมทางการเรียนแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคารสถานที่โต๊ะเก้าอี้สื่ออุปกรณ์การสอน ต่างๆรวมทั้งสิ่งต่างๆที่อยู่ตามธรรมชาติได้แก่ ต้นไม้พืชมุมอากาศภูมิประเทศเป็นต้นซึ่งจะส่งผลต่อ การเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแบ่งออกเป็นสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน 2) สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบ ต่อความรู้สึกรู้สึกจิตใจเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการ เรียนการสอนแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ สำคัญคือ (2.1) องค์ประกอบด้านนักเรียน ได้แก่ (2.1.1) บุคลิกภาพและพฤติกรรมของ นักเรียนจะมีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบุคลิกภาพและพฤติกรรม ของนักเรียนที่สำคัญได้แก่การร่วมกิจกรรมการ เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะการสมาคมภายใน กลุ่มความมีระเบียบในการทางานความเป็น ประชาธิปไตยเป็นต้น (2.1.2) ระดับสติปัญญาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเลือกเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับ สติปัญญาของนักเรียน (2.1.3) สถานภาพทางครอบครัวจากงานวิจัยพบว่าพื้นฐานทาง ครอบครัว อาชีพและ รายได้ของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกทั้ง การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง จะส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนั้นการจัด การศึกษาก็ควรคำนึงถึงในส่วนนี้ด้วยหาก พบว่านักเรียนมาจากสภาพครอบครัวอย่างไรแล้ว ก็จะได้จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้มีความ เหมาะสมเช่นการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่ นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวที่ยากจนเพื่อที่นักเรียนจะได้มีกำลังใจในการที่จะศึกษาค้นคว้า เล่าเรียนตามที่ใฝ่ฝันไว้ได้มากยิ่งขึ้น (2.2) องค์ประกอบด้านผู้สอน ได้แก่ (2.2.1) บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของครูผู้สอนจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนจาก

งานวิจัยพบว่าบุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูที่นักเรียนต้องการนั้น ได้แก่อารมณ์ดีร่าเริงยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ดุด่าหรือลงโทษนักเรียน โดยไม่มีเหตุผลพุดจาไพละ อ่อนหวานไม่หยาบคาย ไม่ดื่มสุรายาเสพติดและเล่นการพนัน (2.2.2) ความรู้และประสบการณ์มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนทั้งนี้จากงานวิจัยพบว่าครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกล่าวคือนักเรียนที่ เรียนกับครูที่มีวุฒิสูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่านักเรียนที่เรียนจากครูที่มีวุฒิต่ำทั้งนี้ เนื่องจากครูที่มีวุฒิสูงกว่าย่อมจะผ่านกระบวนการและเทคนิควิธีการสอนและวิชาการมากกว่าครูที่ มีวุฒิต่ำและยิ่งถ้าหากว่าได้สอนตรงหรือสอดคล้องกับสาขาที่ได้เรียนมาด้วยแล้วจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (2.2.3) เทคนิคการสอนการสอนของครูเริ่มตั้งแต่การวางแผนการสอนการดำเนินการ สอน และการประเมินผลจากงานวิจัยพบว่าวางแผนการสอนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหากครูผู้สอนมีการวางแผนการสอนที่ดีจะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพและทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น 3) สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม หมายถึงสภาพแวดล้อมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเช่นความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันนักเรียนกับครูผู้สอนรวมถึงกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆของโรงเรียน องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านสังคม เช่น (3.1) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนจากงานวิจัยพบว่าบรรยากาศในชั้นเรียนมี ความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (3.2) การสร้างแรงจูงใจหากนักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนจะทำให้ผลการเรียนดีขึ้น แรงจูงใจจะมีทั้งภายนอกและภายในสำหรับแรงจูงใจภายนอกนั้นผู้สอนสามารถกระตุ้นเพื่อให้ นักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ต้องการได้ (3.3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนความสำเร็จด้านวิชาการและพฤติกรรมของนักเรียนมีผลมาจากความสัมพันธ์ที่มีระหว่างครูและนักเรียนกล่าวคือคุณภาพของความสัมพันธ์และการให้ความสนับสนุนร่วมมือกันส่วนบุคคลในชั้นเรียนมีผลต่อระดับความต้องการของนักเรียนแต่ ละคนเนื่องจากสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและมี ผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมด้านการเรียน

บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนจะมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนตลอดจนส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงควรต้องตระหนักถึงการ จัด

สภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านต่างๆดังที่กล่าวมาอย่างรอบคอบและจริงจังจึงจะบังเกิดผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริงจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางการเรียนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนหรือสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนและที่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากก็คือสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนยังมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากดังนั้นสภาพแวดล้อมทางการเรียนจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งไม่ควรเพิกเฉยเลยเพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละคนแต่ในสภาพความเป็นจริงนั้นเป็นที่สังเกตว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนต่างๆดังกล่าวไม่ค่อยได้รับความเอาใจใส่เท่าใดนักส่วนใหญ่มองข้ามไปจนเกิดผลเสียต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดังนั้นถ้าพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางการเรียนทำความเข้าใจและจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนก็จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ไพฑูรย์ ศรีฟ้า. การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน. [ออนไลน์]. <http://srithai.hypermart.net/environment.html>.
- ภัทรพร บุญนำอุดม. (2563). ห้องเรียนในฝันของการศึกษาศตวรรษที่ 21: บทบาทสำคัญของห้องเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ในโลกสมัยใหม่. http://www.tcdc.or.th/articles/design_creativity/25279/.
- พระมหาวิจัก กิตติคุณ (ชนะพนธ์). (2561). รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สมศักดิ์ เอี่ยมมงคลศรี. (2561). การจัดการห้องเรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ทริป เพ็ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษา ศิลปวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี. (2557). *คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นสำคัญ*. ปทุมธานี : สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน.
- สุรกิจ ปรางสร. (2561). *การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้บนเครือข่ายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพื่อพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนไทย*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมณฑลรัตนโกสินทร์.
- วิมลมาศ พุรินทร์.(2557). *การพัฒนาแบบวัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนระดับประถมศึกษา*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- Arends, R. I. (2001). *Learning to teach (5th ed.)*. Singapore: McGraw-Hill.
- Bandura, Albert. (1977). *Social learning theory*. New Jersey. Prentice-Hall.
- Doyle, W. (1986). "Classroom organization and management." In Wittrock, M. C. (ed.), *Handbook of research on teaching* (3rd ed.). New York: Macmillan.
- Johnson, D. W. & Johnson, F. P. (1994). *Joining together: group theory and group skills (4th ed.)*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Maslow, Abraham H. (1970). *Motivation and Personality*. New York : Harpers and Row.
- McVey, G.F. (1989). *Learning environments in the international encyclopedia of education technology*. Edited by Erat, M. pp.124-131. New York: Pergamom Press.
- Schmuck, R. A. & Schmuck, P. A. (1997). *Group process in the classroom (7th ed.)*.Iowa: Brown & Benchmark.
- Slavin, R. (1995). *Cooperative learning (2nd ed.)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Weiner, B. (1990). History of motivational research in education. *Journal of Educational Psychology*. 82 : 616-622.

นวัตกรรมการศึกษาเพื่อการจัดการการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียน

EDUCATIONAL INNOVATION FOR MORAL LEARNING MANAGEMENT IN SCHOOLS

¹พระอธิการขวัญชัย ปิยสีโล (โนเรศ) และ ²วิทยา ทองดี

¹Phra Attaikan Khanchai Piyasilo (Noret) and ²Wittaya Thongdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹noresk18@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการสร้างนวัตกรรมการจัดการการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งมีหลักการหรือวิธีการที่สำคัญ 9 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนา 2) วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 4) กำหนดคุณลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้ 5) สำรวจทรัพยากรการพัฒนานวัตกรรม 6) ออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ 7) วางแผนดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ 8) ตรวจสอบ ทดลองและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และ 9) สรุปและประเมินผลการเรียนรู้

คำสำคัญ : นวัตกรรมการศึกษา, การจัดการการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียน

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the innovative approaches to the management of moral learning in schools. There are 9 important principles or methods as follows: 1) Create a conceptual framework for development 2) Analyze basic education curriculum 3) Determine learning objectives 4) Determine learning innovation characteristics 5) Explore innovation development resources 6) to design learning innovations; 7) plan to develop learning innovations; 8) examine, experiment and develop learning innovations; and 9) summarize and evaluate learning outcomes.

Keywords : Educational innovation, Moral learning management in schools

บทนำ

“การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคม และบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีอย่างครบถ้วนพอเหมาะกัน ทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็ประกอบด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าไปได้ตลอด” (พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2525 อ้างถึงใน ต้องลักษณะ บุญธรรม และ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์, 2560) จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานเกี่ยวกับการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ คือ คุณภาพของคนและคุณภาพของคนนั้นจะมีมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษา ซึ่งคุณภาพของคนนอกเหนือจากมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะตามแต่ ศักยภาพของแต่ละคนจะต้องควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงเกิดขึ้นเพื่อสอดคล้องกับเหตุผลดังกล่าว โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา โดยข้อตกลงของกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ คู่คุณธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนศีลธรรมในโรงเรียนยุคศตวรรษที่ 21 นี้ จำเป็นต้องมีนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้ทันต่อโลกยุคเทคโนโลยี ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น องค์ประกอบที่จะทำให้ประสบความสำเร็จคือรูปแบบการจัดกิจกรรมหรือเทคนิควิธีที่แปลกใหม่ สร้างความสนใจให้ผู้เรียน หรือสื่อวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ รูปแบบ เทคนิควิธีการ สิ่งประดิษฐ์หรือกระบวนการที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายที่ต้องการนั้น เรียกว่า “นวัตกรรมการศึกษา” (Educational) นั่นเอง

บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้ขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมก็จำเป็นต้องอนุวัตรไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบกระทรวงฯ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการจัดการศึกษาและส่งเสริม สนับสนุนของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ทำให้มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบงานคณะสงฆ์และพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาโดยตรง คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งแยกมาจากกรมการศาสนา ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีระเบียบควบคุมการดำเนินงานที่ชัดเจน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงได้ออกระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษานี้ในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่าย

บ้านเมือง กล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถดำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ต่อมาโดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไข (เพิ่มเติม) พ.ศ.2545 ได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 2 มาตรา 12 ว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง” และมาตรา 18 (2) กำหนดว่า “โรงเรียนได้แก่โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัด สถาบันพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น” ดังนั้น จึงถือได้ว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งหนึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้เพื่อให้สอดคล้องกับข้อความใน มาตรา 12 และมาตรา 18 (2) แห่งพระราชบัญญัตินี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 เพื่อให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ กาลต่อมาเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกฎกระทรวงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นให้วัดที่จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ มหาเถรสมาคมจึงได้ออกประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 โดยกำหนดให้มีการบริหารจัดการศึกษาตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนด ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย มาตรฐาน แผนการจัดการศึกษา ให้คำแนะนำ ส่งเสริมการจัดการศึกษา และพิจารณาวินิจฉัย ขี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ มี สมเด็จพระวันรัตเป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นรองประธานกรรมการ มีผู้แทนจากบุคคล และหน่วยงานสำคัญต่างๆ อาทิ ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการสภาการศึกษา เป็นคณะกรรมการ โดยมีผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ รูปแบบการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับ

มัธยมศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ช่วงชั้น คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเป็นโรงเรียนในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด 8 กลุ่มสาระ คือ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5) สุขศึกษา และพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8) ภาษาต่างประเทศ และมีวิชาเฉพาะที่กำหนดให้นักเรียนคือพระภิกษุสามเณรต้องเรียนตามนโยบายของคณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคม คือ วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนา (อันประกอบด้วยพุทธประวัติ ธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติ) เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระไตรปิฎก สามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นหน้าที่สำคัญของพระภิกษุสามเณรในฐานะที่เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งอยู่ในวัด ที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา จัดการศึกษาเฉพาะสำหรับพระภิกษุสามเณรเท่านั้น โรงเรียนจะได้รับการจัดตั้งได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตหรือเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ออกใบอนุญาตแก่เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียน การบริหารจัดการโรงเรียนเจ้าอาวาสวัดหรือพระภิกษุที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นผู้จัดการ และผู้จัดการเป็นผู้คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รูปหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งจะดำเนินการคัดเลือกพระภิกษุและคฤหัสถ์เพื่อเสนอแต่งตั้งเป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561: 1-2)

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญโดยเป็นผู้สอนหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในธรรมะเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นผู้นำจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและวันสำคัญทางศาสนา เพื่อปลูกฝังความดีงาม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรอบรู้ เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และนำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติและศาสนา เป็นครูผู้สอนประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมและกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษา สถานศึกษาและอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญ

สาธารณะประโยชน์แก่โรงเรียน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และบทบาทสำคัญในการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีไทย ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งนำไปสู่ยุทธศาสตร์ประเทศมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

นวัตกรรมการศึกษา

“นวัตกรรม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Innovation ใช้เป็นคำกริยาว่า Innovate แปลว่า ทำใหม่ เปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ นวัตกรรมจึงหมายถึงการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมจากวิธีทำอยู่เดิมเพื่อให้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น (ออนไลน์, 2554) และ “นวัตกรรม” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต คือ นว (ใหม่) + อตต (ตัวเอง) + กรม (การกระทำ) จึงสามารถแปลได้ว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองที่ใหม่ในด้านการศึกษา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2555) ดังที่ โรเจอร์ (Rogers, 2003: 12) ให้ความหมายว่า “นวัตกรรม” ในหนังสือ Diffusion of Innovations สามารถสรุปได้ว่า นวัตกรรม คือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ ๆ ที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ อาจรับรู้ด้วยตัวบุคคลแต่ละคน หรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม สอดคล้องกับ ฮิวส์ (Hughes, 1971) อ้างถึงใน กิริติ ยศยิ่งยง, 2552) อธิบายถึงนวัตกรรมว่า เป็นการนำวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติ

นอกจากนี้ โรเจอร์ (Rogers) ยังอธิบายถึงการพิจารณาว่า สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็น นวัตกรรมจะขึ้นอยู่กับการรับรู้ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา ฉะนั้น นวัตกรรมของสังคมใดสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ นวัตกรรมของสังคมอื่นก็ได้ ดังนั้น ความใหม่ของ นวัตกรรมมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) สิ่งใหม่ที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน 2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้ว และถูกลืมเลิกไป และถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ เพราะความเหมาะสม 3) สิ่งใหม่ที่พัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

ในด้านการศึกษามีการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของนวัตกรรมการศึกษาไว้สอดคล้องกัน ได้แก่ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551: 21) สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553: 16) และวัชรพล วิบูลยศรีน (2556: 10) ทิศนา แคมมณี (2557 : 148) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง การนำเอาความคิดหรือวิธีปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ๆ มาใช้กับการศึกษา ได้แก่ แนวคิด รูปแบบ วิธีการปฏิบัติ

กระบวนการ สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา หรือสิ่งใหม่ๆ ที่ยังไม่แพร่หลายหรือยังไม่เคยใช้มาก่อน และเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยผ่านการคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ หรือพัฒนาจากของเดิมที่มีอยู่ให้ทันสมัย และปรับปรุงจนได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปว่า นวัตกรรม คือ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่นแนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษา ทำให้เกิดผลในเชิงบวกเมื่อปฏิบัติ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าเกิด สามารถช่วยภาระด้านแรงงาน และเวลาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะนวัตกรรมนั้นจะปรากฏออกมาในรูปความคิด การกระทำหรือวัตถุก็ตาม ส่วน “นวัตกรรมการศึกษา” คือ รูปแบบ แนวคิด กระบวนการหรือสื่อใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สอดคล้องกับหลักสูตร และสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของนวัตกรรม

การกล่าวถึงสิ่งใดเป็นนวัตกรรม ย่อมจะเป็นสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ดังเช่น อัจฉราจันทร์ (2553 : 54) ได้อธิบายองค์ประกอบของนวัตกรรมมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ความใหม่ (Newness) สิ่งที่ได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องมีก็คือ ความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้ 2) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) หมายความว่า สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบการทำซ้ำ 3) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) และสังคม (Social) ก็คือการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรมจะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้น ๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง และในเชิงสังคมเป็นการสร้างคุณค่า ซึ่งไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของ“นวัตกรรม”คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา

การจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษา มีการแยกประเภทหรือจำแนกประเภท โดยแบ่งตามการใช้ประโยชน์ และแบ่งตามลักษณะของนวัตกรรม ดังต่อไปนี้

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 155-172 อ้างถึงใน เกริก ท่วมกลาง, 2555) กล่าวถึงการจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษาว่า นวัตกรรมทางการศึกษา ได้มีผู้คิดพัฒนาขึ้นมาเป็นจำนวนมาก สามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) จำแนกตามผู้ใช้ประโยชน์ โดยตรง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1.1) ประเภทสื่อสำหรับครู ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู เอกสารประกอบการสอน เครื่องมือวัดผล อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ (1.2) ประเภทสื่อสำหรับนักเรียน ได้แก่ แบบเรียนสำเร็จรูป เอกสารประกอบการเรียน ชุดฝึกปฏิบัติ ใบงาน ชุดเพลง ชุดเกม การ์ตูน 2) จำแนกตามลักษณะของนวัตกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (2.1) ประเภทเทคนิควิธีการหรือกิจกรรม เช่น บทบาทสมมุติ การสอนแบบศูนย์การเรียนการสอน ความคิดรวบยอดด้วยวิธีสอนอุปนัย ฯลฯ (2.2) ประเภทสื่อการเรียนการสอน เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ชุดสื่อประสมบทเรียนโมดูล วิดีทัศน์ เกม เพลง ใบงาน

มนสิข สิทธิสมบูรณ์ (2550 : 3-5) และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555 : 63-64) ได้จำแนกประเภทของนวัตกรรมไว้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรนวัตกรรมทางด้านหลักสูตร เป็นการใช่วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น แลตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้น เนื่องจากหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรยังมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่บนฐานของแนวคิด ทฤษฎี และปรัชญาทางการจัดการสัมมนาอีกด้วย การพัฒนาหลักสูตรตามหลักการและวิธีการดังกล่าวต้องอาศัยแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ที่เป็นนวัตกรรม การศึกษาเข้ามาช่วยเหลือจัดการให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรในประเทศไทย ได้แก่ (1.1) หลักสูตรบูรณาการ เป็นการบูรณาการส่วนประกอบของหลักสูตรเข้าด้วยกันกับทางด้านวิทยาการในสาขาต่าง ๆ การศึกษาทางด้านจริยธรรมและสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี สามารถใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ให้

สอดคล้องกับสภาพสังคมอย่างมีจริยธรรม (1.2) หลักสูตรรายบุคคล เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อตอบสนองแนวความคิดในการจัดการศึกษารายบุคคล ซึ่งจะต้องออกแบบระบบเพื่อรองรับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านต่างๆ(1.3) หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียน ประสบการณ์การเรียนรู้จากการสืบค้นด้วยตนเอง (1.4) หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ต้องการกระจายการบริหารจัดการออกสู่ท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แทนที่หลักสูตรในแบบเดิมที่ใช้อยู่ในส่วนกลาง 2) นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นการใช้วิธีระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรู้รายบุคคล การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การพัฒนาวิธีสอนจำเป็นต้องอาศัยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาจัดการและสนับสนุนการเรียนการสอน ตัวอย่างนวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนได้แก่ การสอนแบบศูนย์การเรียน การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต การวิจัยในชั้นเรียน ฯลฯ 3) นวัตกรรมสื่อการสอน เนื่องจากมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่าย และเทคโนโลยีโทรคมนาคม ทำให้นักการศึกษาพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ จำนวนมากมาย ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่มและการเรียนแบบมวลชน 4) นวัตกรรมทางด้านการประเมินผล เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษา การวิจัยสถาบัน ด้วยการประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา ครู อาจารย์ 5) นวัตกรรมการบริหารจัดการเป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกนวัตกรรมการศึกษาที่นำมาใช้ทางด้านการบริหาร จะเกี่ยวข้องกับระบบการจัดการฐานข้อมูลในหน่วยงานสถานศึกษา เช่น ฐานข้อมูลนักเรียน นักศึกษา ฐานข้อมูลคณะอาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการเงิน บัญชี พัสดุและครุภัณฑ์ ฐานข้อมูลเหล่านี้ต้องการออกระบบที่สมบูรณ์มีความปลอดภัยของข้อมูลสูง นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับสารสนเทศ

ภายนอกหน่วยงาน เช่น ระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการอบรม เก็บรักษาและออกแบบระบบการสืบค้นที่ดีพอ ซึ่งผู้บริหารสามารถสืบค้นข้อมูลมาใช้งานได้ทันทีตลอดเวลา การใช้นวัตกรรมแต่ละด้านอาจมีการผสมผสานที่ซ้อนทับกันในเรื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาร่วมกันไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน การพัฒนาฐานข้อมูลอาจต้องทำเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษา เห็นได้ชัดเจนว่าการจำแนกนวัตกรรมไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาจำแนกได้ แต่จะขึ้นอยู่กับบริบทในขณะนั้นว่าผู้พัฒนานวัตกรรมมุ่งเน้นไปที่จุดใด ต้องการพัฒนานวัตกรรมในส่วนใด ทั้งนี้ที่เห็นได้ชัดเจนคือ การแยกประเภทตามการใช้ประโยชน์ และตามลักษณะของนวัตกรรม หากจำแนกจากองค์ประกอบในภาพรวมของระบบการศึกษาก็สามารถจำแนกได้เป็น นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมประเมินผล และนวัตกรรมบริหารจัดการ

การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้

การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้ (ทิศนา ขัมมณี, 2557 : 419-420) 1) เป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและยุ่งยากจนเกินไป ใช้ง่าย ใช้สะดวก 2) เป็นนวัตกรรมที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป 3) เป็นนวัตกรรมที่สำเร็จรูป อำนาจความสะดวกในการใช้งาน 4) เป็นนวัตกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนบริบทเดิมมากนัก 5) เป็นนวัตกรรมที่ให้ผลชัดเจน

นอกจากนี้ กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 248) ได้เสนอแนะว่าการนำนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ 1) นวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนกว่าวัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากนักน้อยเพียงใด 2) นวัตกรรมนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับระบบหรือสภาพที่เป็นอยู่ 3) มีการวิจัยหรือการศึกษายืนยันแน่นอนแล้วว่า สามารถนำมาได้ดีในสภาพสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน 4) นวัตกรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้ใช้อย่างจริงจัง

จะเห็นได้ว่าการนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนควรเป็นนวัตกรรมที่ใช้ง่าย ใช้สะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก อำนวยความสะดวกในการใช้งาน มีความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ให้ผลชัดเจน สามารถนำมาใช้ได้ดีในสภาพสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

การพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้

การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาการเรียนรู้ เกิดขึ้นเมื่อผู้สอนวิเคราะห์และพิจารณาเลือกหรือหาวิธีการ หรือนวัตกรรมที่ดี ที่เหมาะสมที่สุดไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ รวมทั้งสร้างเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ตรวจสอบผลการแก้ปัญหาหรือผลการพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งคำว่า “วิธีการ หรือนวัตกรรม” และ “เครื่องมือวัดผล” หมายถึง กิจกรรมกระบวนการ เครื่องมือ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ทั้งที่เป็นรูปแบบใหม่ๆ หรือของเก่าที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดีขึ้น ซึ่งผู้สอนไม่เคยนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ส่วน “เครื่องมือวัดผลการเรียน” หมายถึง เครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะและเจตคติตามวัตถุประสงค์ โดยการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนดไว้ ทั้งก่อน-ขณะ และหลังการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการใช้เครื่องมือวัดผลดังกล่าวเพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ได้

สุวิสาข์ เหล่าเกิด (ม.ป.ป. :1-7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ ว่าผู้สอนทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “การพัฒนาวิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนรู้” ว่าเป็นอย่างไร การที่เราจะแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ใด ๆ เราจำเป็นต้องมีการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ อาจด้วยการทำขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือออกแบบเพื่อพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคหรือวิธีการขึ้นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาหรือตรงกับความต้องการที่คาดหวังไว้ โดยวิธีการหรือนวัตกรรมที่ได้มา ต้องเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ช่วยกระตุ้นความสนใจ และเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติและทัศนคติ ได้ตามที่คุณสอนต้องการ

การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใด หากผู้สอนมีการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาเป็นเครื่องมือแล้ว ย่อมสามารถเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายยิ่งขึ้นทั้งสิ้น ขณะเดียวกันนวัตกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ที่นำมาใช้นั้นต้องได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ด้วย จึงจะเป็นผลดีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใช้นั้นผู้สอนต้องพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของนวัตกรรมเสียก่อน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสอน มิเช่นนั้นอาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาดจนผู้เรียนสับสน หรือได้รับประสบการณ์ที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่คุณสอนต้องการได้ โดยผู้สอนสามารถพัฒนาวิธีการ หรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ 9 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนา โดยการสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนา ให้พิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตร เนื้อหาและเนื้อเรื่องที่จะสอน โดยให้พิจารณาถึงความจำเป็น สภาพความต้องการและความสำคัญที่คุณสอนควรกำหนดขอบเขตการนำเสนอเนื้อหาด้วยนวัตกรรมการเรียนรู้เป็นหัวข้อหลักและเป็นหัวข้อรองตามลำดับ 2) ศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของเนื้อหาวิชา เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานเบื้องต้นด้านโครงสร้างสาระสำคัญและรายละเอียดที่ต้องดำเนินการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 3) ศึกษาสภาพปัญหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และระดับความต้องการในขณะนั้นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและช่วยให้ขั้นตอนที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้น 4) กำหนดแนวทางการพัฒนา และการประเมินคุณภาพ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นว่าต้องการนำไปให้ผู้สอนหรือผู้เรียนใช้ และหลังจากใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามกระบวนการที่กำหนดไว้แล้ว ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร และจะทราบได้อย่างไรว่านวัตกรรมนั้นประสบผลสำเร็จในการนำไปใช้งานนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตร ดังนี้ 1) วิเคราะห์โครงสร้างของเนื้อหา เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบของเนื้อหา ว่ามีลักษณะโครงสร้างตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ควรประกอบด้วยสาระที่เป็นแกนหลักและรายละเอียดใดบ้างที่ทำให้เนื้อหาสาระที่กำหนดขึ้นสามารถนำไปพัฒนานวัตกรรมได้อย่างเหมาะสม มีความสมบูรณ์ทันสมัย และตรงตาม

วัตถุประสงค์ 2) วิเคราะห์ความยาวนานของเวลาที่ใช้ เพื่อแบ่งเนื้อหาสาระ และจัดลำดับการนำเสนอ นวัตกรรมให้เหมาะสมกับความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและแต่ละวัย 3) วิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อพิจารณาคุณลักษณะผู้เรียนในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์เดิม ลักษณะทางกายภาพ สถิติปัญญา อารมณ์ ความต้องการ เจตคติ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการด้านร่างกาย สถิติปัญญา สังคมและอารมณ์ของผู้เรียน เนื่องจากลักษณะของผู้เรียนจะมีผลโดยตรงต่อการพิจารณาเลือกพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ให้พิจารณาวิธีการกำหนดให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนรู้และระดับของพฤติกรรมที่ต้องการ ด้วยการจัดลำดับเนื้อหา กำหนดเวลาการนำเสนอและกิจกรรม เพื่อให้นวัตกรรมสามารถถ่ายทอดพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งประเภทการเรียนรู้และระดับการเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ 1) พุทธิพิสัย (Cognitive) เป็นการรับข้อมูลและเนื้อหาความรู้จากสิ่งที่ย่างไปสู่สิ่งยาก อันเป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาของมนุษย์ 2) ทักษะพิสัย (Psycho-motor) เป็นการเรียนรู้ที่แสดงออกในด้านทักษะ และความสามารถทางด้านการบังคับกลไกของร่างกายในการปฏิบัติงานต่าง ๆ 3) จิตพิสัย (Affective) เป็นการเรียนรู้ที่แสดงออกด้านทัศนคติ ความรู้สึก เพื่อพัฒนาพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดคุณลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้ให้นำเอาวัตถุประสงค์มาเป็นกรอบคุณลักษณะ โดยให้พิจารณาคุณลักษณะดังต่อไปนี้ 1) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ด้านประเภทการใช้งาน จัดอยู่ในประเภทใด 2) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ด้านลำดับขั้นการเรียนรู้ ควรใช้นวัตกรรมในลำดับขั้นการเรียนรู้แบบกรวยประสบการณ์ ซึ่งมีการเรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์เรียนรู้จากมากไปหาน้อยตามลำดับ 3) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากนวัตกรรมมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดประสบการณ์และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่งที่แตกต่างกัน ดังนั้นจะต้องพิจารณาคัดเลือกนวัตกรรมให้สอดคล้องกับประเภทของลักษณะข้อมูลและประสิทธิภาพการรับรู้ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การสำรวจทรัพยากรการพัฒนานวัตกรรม ให้มีการสำรวจทรัพยากรพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ดี ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 การวางแผนและดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ควรยึดหลักการดังนี้ 1) กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ต้องกำหนดขั้นการปฏิบัติ เป้าหมาย จำนวนทรัพยากร และระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนไว้ 2) การดำเนินงานตามแผนให้นำเอาทรัพยากรต่างๆ ที่กำหนดไว้มาดำเนินการพัฒนาตามแผนที่วางไว้ อย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเป็นคู่มือหรือแบบประเมินผล หรือปฏิทินการดำเนินงานการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 8 การตรวจสอบ ทดลองพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยควรยึดหลักการการวางแผนและดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 9 การสรุปและประเมินผล ซึ่งควรมีหลักการพิจารณา 4 ประการดังนี้ 1) มีประสิทธิภาพ (Efficiency) หลังใช้นวัตกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน 2) มีประสิทธิผล (Productivity) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้เรียนจำนวนมากหรือทุกคนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3) มีความประหยัด (Economy) นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเมื่อนำมาใช้สอนแล้วมีความคุ้มค่ากับการลงทุน ทั้งด้านทุนทรัพย์ แรงงานและระยะเวลาที่สูญเสียไป ตลอดจนมีความคงที่ถาวร ไม่ชำรุดเสียหายง่าย ๆ 4) มีคุณลักษณะที่ดี (Goodness) นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นต้องตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ใช้ง่าย สะดวกปลอดภัย ไม่สิ้นเปลือง ประหยัดคุ้มค่า สามารถแก้ปัญหาข้อบกพร่องของเนื้อหาวิชาและสถานการณ์การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

นวัตกรรมการศึกษา คือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ ได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่างๆทางการศึกษา ทำให้เกิดผลในเชิงบวกสอดคล้องกับหลักสูตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนวัตกรรมตามระบบการศึกษาสามารถจำแนกได้เป็น

นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรม
การประเมินผล และนวัตกรรมการบริหารจัดการ โดยการนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการ
แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรเป็นนวัตกรรมที่ใช้ง่าย ใช้
สะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก อำนวยความสะดวกในการใช้งาน มีความเหมาะสมกับสภาพที่
เป็นอยู่ ให้ผลชัดเจน สามารถนำมาใช้ได้ดีในสภาพสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

ผู้สอนจึงต้องมีการออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหา
ที่สอน สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจในเนื้อหา และหาแนวทางปรับปรุงเพื่อให้
เกิดนวัตกรรมการศึกษารูปแบบใหม่ๆ เพื่อยกระดับการศึกษาให้ผู้เรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กิริติ ยศยิ่งยง (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกริก ท่วมกลาง และคณะ. (2555). *การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อน
วิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊ค.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). 80 นวัตกรรม : *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*.
กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.
- ต้องลักษณะ บุญธรรม และอรุณี หงษ์ศิริวัฒน์. (2560). *การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อ
ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักศึกษาครูในศตวรรษที่ 21*. วารสาร
วิทยาลัยดุสิตธานี, 11(2). 220-235.
- ทศนา แหมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. *นวัตกรรมการศึกษายุค 4.0*. https://sites.google.com/a/msu.ac.th/rangsima_education4-0.
- มนสิข สิ้นธพานนท์. (2550). *ชุดฝึกอบรมเหนือตำรา : การทำวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ*.
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์. (2551). *สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้*. ปทุมธานี : สกายบุ๊ค.

- วัชรพล วิบูลยศรีน. (2556). *นวัตกรรมและการเรียนการสอนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(2561). *คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. (2553). *นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*. กรุงเทพฯ : 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- สุวิสาข์ เหล่าเกิด. (ม.ป.ป.) *เอกสารการเรียนรู้รายวิชา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา. สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2555). *ภาวะผู้นำ*. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัจฉรา จันทรฉาย. (2553). *นวัตกรรม : ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ*. วารสารบริหารธุรกิจ, 33(128).
- Rogers, E.M. (2003). *Diffusion of Innovations*. 5th edition. New York: Free Press.

ผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหาร
สถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21
SCHOOL ADMINISTRATORS AND TRANSFORMATIONAL
LEADERSHIP FOR SCHOOL MANAGEMENT
IN THE 21ST CENTURY

¹ทองคำ เกษจันทร์, ²เอกราช โฆษิตพิมานเวช และ ³สอาด ภูนาสรณ์

¹Thongkham Ketchan, ²Ekkarach Kositpimanvach and ²Saard Poonasron

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹Thongkhamket.888999@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 26, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของผู้บริหาร สถาบันอุดมศึกษาตามแนวทางของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีประเด็นสำคัญเริ่มตั้งแต่ความหมาย วิถีปฏิบัติของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์พฤติกรรมที่ผู้บริหารในการแสดงบทบาทตามแนวทางของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวิถีปฏิบัติของผู้บริหารตามแนวทางภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

¹ อาจารย์, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

และยังมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารในการบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้กับผู้บริหารทุกระดับในยุศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ : ผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, การบริหารสถานศึกษาในยุศตวรรษที่ 21

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the innovative approaches to the styles of administrator in higher education according to transformational leadership in terms of meanings, transformational leadership styles, and leadership behaviors. Moreover, this study focused on the relationship between transformational leaderships and the effectiveness of educational institution. The recommendation was also presented to administrators in educational for developing transformational leaderships for all levels in organization of the 21st century.

Keywords : School administrators, Transformational leadership, School management in the 21st century

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การย่อโลกด้วยเครือข่ายการติดต่อสื่อสาร โลกได้เข้าสู่ยุคของสังคมความรู้ (Knowledge-Based Society) องค์กรจึงต้องมีการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การบริหารจัดการที่ต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพ การบริหารทรัพยากรคนจึงมีความสำคัญที่สุดเพราะคนเปรียบเสมือนสายใยของสังคมที่จะขับเคลื่อนทรัพยากรต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า สังคมทุกสังคมถูกเชื่อมโยงเป็นสังคมเดียวกันเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมฐานความรู้ สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ และสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร การก้าวเข้าสู่ยุศตวรรษที่ 21 ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลักดันให้หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ต้องเตรียมพร้อม

ยอมรับและรู้เท่าทันกับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้นำองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเตรียมองค์กร ทรัพยากรบุคคลให้มีความพร้อมในการขับเคลื่อนการพัฒนา การสร้างวิสัยทัศน์เพื่อการวางแผนกลยุทธ์และการสร้างค่านิยม วัฒนธรรมและภาวะผู้นำที่เอื้อต่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ คุณธรรม และมีหัวใจรักและศรัทธาในอาชีพการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาของประเทศอย่างแท้จริงโดยยึดหลักการว่า หัวใจแห่งการบริหารสถานศึกษา คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อตอบสนองความจำเป็นของสังคมได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของสถานศึกษา ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่เสมอ ดังนั้น การที่จะบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้บริหารจะต้องปรับตัว และพัฒนาภาวะผู้นำให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นทฤษฎีภาวะผู้นำที่สามารถใช้ในการอธิบายกระบวนการอิทธิพลได้อย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ระดับจุลภาควิชาระหว่างผู้นำกับผู้ตามเป็นรายบุคคล ตลอดจนถึงระบบวัฒนธรรม แม้ว่าโดยบทบาทหลักของผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นในองค์กรก็ตาม แต่ตลอดเส้นทางของกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวผู้นำกับผู้ตามจะผูกพันต่อกันอย่างมั่นคง ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้รับการยอมรับว่ามีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทฤษฎีหนึ่งในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังครูในการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม มีความเฉลียวฉลาดเชื่อมั่นในตนเอง มีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ แสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการทำงาน มีกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มีการมอบหมายให้ครูทุกคนปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถและสามารถทำให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในปัจจุบัน

บทความนี้ขอนำเสนอภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลงในยุคการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผู้นำและภาวะผู้นำ

ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำ ซึ่งมีนักวิชาการทางบริหารหลายท่านให้ความหมายของผู้นำไว้หลายทัศนะด้วยกัน ซึ่งหมายถึง บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลาย รวมกันไม่ว่าจะเป็นการอยู่ร่วมกันหรือทำการร่วมกันให้พากันไปด้วยดี สรุद्धหมายที่ดีตามภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม (ธีระ รุณเจริญ, 2555) บุคคลที่ได้รับการยอมรับ และยกย่องจากบุคคลอื่น ซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้าในการดำเนินงานต่างๆ โดยอาศัยบุคคลที่เป็นผู้นำและมีความเป็นผู้นำจึงจะทำให้องค์การดำเนินไปอย่าง บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และนำพาหน่วยงานไปสู่ความเจริญก้าวหน้า (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2556) สอดคล้องกับกระแส ชนะวงค์ (2556) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับผู้นำว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีหน้าที่ในการ สร้างผู้นำและสร้างภาวะผู้นำให้กับคนอื่น ๆ เสมือนว่าผู้นำต้องเป็นผู้สร้างนาฬิกา ไม่ใช่แค่เพียง คอยบอกเวลาอย่างเดียวและได้กำหนดคุณลักษณะของผู้นำไว้ว่าจะต้องประกอบไปด้วย 5F คือ 1) มีเป้าหมายที่ชัดเจน (Focus) มีความมุ่งมั่น ศรัทธา ตั้งมั่น ในสิ่งที่ตั้งใจทำอย่างแน่วแน่ 2) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) มีความคิดและการกระทำที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์และความเป็นจริงที่แปรเปลี่ยนไปตามข้อเท็จจริง 3) มีความรวดเร็ว (Fast) มีความรวดเร็วในการคิดและตัดสินใจ แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่กดดันและคับขัน ต้องมีความสามารถมีความคล่องแคล่ว ว่องไวต่อการแก้ปัญหา 4) ความเป็นกัลยาณมิตร (Friendly) ความเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน รู้จักประสานงานทั้งคนที่มีความคิดเห็นที่ตรงกันและไม่ตรงกัน ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความจริงใจ ไว้วางใจทีมงาน และ 5) มีความสนุกสนาน (Fun) สร้างบรรยากาศในการทำงานที่สนุกสนาน ไม่ตึงเครียด ยิ้มแย้ม แจ่มใส มองปัญหาและคนรอบข้างในแง่บวก และได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับผู้นำไว้ว่าจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถทำให้ผู้อื่นยอมรับ และสามารถจูงใจ ชักนำชี้แนะ มีบทบาทและมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น สามารถขจัดปัญหา ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทำให้ การปฏิบัติงานของกลุ่มบรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดีและพระราชวัลภาจารย์

(ดาวเรือง อาจารย์คุณ) (2563) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ 6 ประการ คือ 1) ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือ ผู้ตาม 2) ผู้นำ คือ ผู้ที่ใช้อิทธิพลเหนืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติและอำนวยความสะดวก โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3) ผู้นำ คือ ผู้สร้างอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อจะก่อให้เกิดความพยายามในการ ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์รวมกัน 4) ผู้นำ คือ บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีอำนาจ อิทธิพลเหนือความสามารถ จูงใจคนให้ ปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือ คำสั่งของเขาได้ ผู้นำมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติการหรือพฤติกรรมของผู้อื่น 5) ผู้นำ คือ ผู้ที่มีหน้าที่ควบคุม ควบคุม ตรวจสอบงาน วินิจฉัยสั่งการให้โน้มน้าวใจ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด และ 6) ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นผู้ชักจูงให้ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องร่วมแรงร่วมใจทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยความสมัครใจ มีความกระตือรือร้น และมุ่งให้ได้ผลงานดียิ่ง

สรุปได้ว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มีคุณลักษณะและความสามารถพิเศษในการนำบุคคลอื่นๆ ด้วยการจูงใจหรือใช้อิทธิพล ชี้นำให้บุคคลอื่นกระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่ต้องการด้วยความเต็มใจให้แก่องค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ส่วนความหมายของภาวะผู้นำนั้น ได้มีนักการศึกษาให้ความหมาย ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการและสถานการณ์ ที่บุคคลหนึ่งได้เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำในกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่กลุ่มเผชิญอยู่ได้โดยอาศัยอำนาจ หน้าที่หรือการกระทำของผู้นำในการชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่น ให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่วางไว้ ภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของส่วนรวมหรือของผู้นำได้อย่างไม่มีเงื่อนไข (การดี อนันต์ นาวี, 2555) ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า พยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตนกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการกระทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556) ภาวะผู้นำ หมายถึงกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนเองหรือกลุ่มตน กระตุ้นชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2556) สอดคล้องกับ

วิมลวรรณ แจ่มนิล และชนมณี ศิลาบุญกิจ (2564) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภาวะผู้นำว่า หมายถึง กระบวนการแสดงออกของผู้บริหารในการนำพาโรงเรียนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผ่าน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายการเรียนรู้การนำความรู้ ทักษะตลอดจนเทคนิค ต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานวิชาการ เป็นต้นแบบที่ดีในการเรียนการสอน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจของโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ของโรงเรียนที่มุ่งเน้นงานวิชาการ สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน มีวิสัยทัศน์ที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้าน วิชาการ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ กำกับ ติดตาม ผล การเรียนของนักเรียนและการปฏิบัติการสอนของครูประจำชั้นให้ครูผู้ปกครองเข้าใจ รับทราบเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริม สนับสนุนให้ครูนำสื่อเทคโนโลยี มาใช้ในการผลิตนวัตกรรมที่ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน 2) ด้านการ ประเมินผลและการนิเทศการสอนของครู หมายถึง ผู้บริหารประชุมร่วมกับคณะครูเพื่อ กำหนดตารางนิเทศร่วมกันและประเมินการเรียนการสอนเพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือครู เป็นประจำอย่างต่อเนื่องโดยการเยี่ยมชั้นเรียนและสังเกตการณ์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สร้างความสัมพันธ์อันดีแนะนำและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศและ นำผลการนิเทศไปใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไปให้มี ประสิทธิภาพ 3) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้ เทคนิคการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ใช้เทคนิคการบริหารงานแบบ กัลยาณมิตรโดยยึดหลักประชาธิปไตย จัดบรรยากาศทางวิชาการ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ด้านวิชาการของโรงเรียน นำเสนอผลการเรียนดีเด่นของนักเรียนตามโอกาสต่างๆ พัฒนา แหล่งเรียนรู้ที่สร้างองค์ความรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ สะอาด ปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้วางแผนการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนติดตามและประเมินผล การ จัดการเรียนการสอน สรรหาอุปกรณ์ สื่อการสอน ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนับสนุนให้ครูจัดทำผลงานทางวิชาการ 5) ด้านการใช้ความรู้ ความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาผลงานทาง วิชาการ นิเทศ กำกับติดตามการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองอยู่เสมอ จัด

อบรมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนการใช้สื่อเทคโนโลยี นวัตกรรมที่ทันสมัย ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้ครูศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง เป็นกระบวนการหรือพฤติกรรมในการแสดงออกหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการที่จะใช้อำนาจ อิทธิพล หรือศิลปะในการจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติกิจกรรมต่างๆด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีหลากหลายทฤษฎีซึ่งนักวิชาการได้คิดค้นและสรุปเป็นองค์ความรู้ไว้ แต่จะกล่าวถึงบางทฤษฎี ดังเช่น Yukl (1989) กล่าวว่า ผลของภาวะผู้นำแบบการเปลี่ยนแปลง จะทำให้ผู้ตามมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ 1) ทำให้ผู้ตามตระหนักถึงความสำคัญของคุณค่าของผลการทำงานที่สำเร็จ และเทคนิคที่จะช่วยให้ทำงานให้สำเร็จ 2) พยายามยั่วให้ผู้ตามลดความสนใจในตนเองลง หรือลดการมุ่งประโยชน์ส่วนตนของตนเอง และเพิ่มการทำงานของประโยชน์หมู่คณะขององค์การและเพื่อส่วนรวม คือเห็นคุณค่าของตนเองที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเองและทีมงาน 3) พัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มีความต้องการที่สูงขึ้น เช่น มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีอิสระทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับงานและไม่เกี่ยวกับงาน หรือมีแรงจูงใจเป็นที่ยอมรับของคนอื่นและเป็นผู้นำ

Bass (1998) ได้เสนอทฤษฎีภาวะผู้นำที่มีรายละเอียดมากขึ้น แบส กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นมากกว่าคำเพียงคำเดียวที่เรียกว่าบารมี (Charisma) แบสเห็นว่าความมีบารมีมีความจำเป็น แต่ไม่เพียงพอสำหรับผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญอีกสามส่วนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่นอกเหนือจากความมีบารมี คือการกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลและการสร้างแรงบันดาลใจ แบสได้ให้คำนิยามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทางที่กว้างกว่าเบอร์นและแบสยังมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความแตกต่างจากภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน แบสยอมรับว่าในผู้นำคนเดียวก็อาจใช้ภาวะผู้นำทั้งสองแบบ แต่ในสถานการณ์หรือเวลาที่แตกต่างกัน

องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ประกอบไปด้วยองค์ประกอบเฉพาะทั้ง 4 ประการ ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน (Intercorrelated)

และมีการแบ่งแยกแต่ละองค์ประกอบ เนื่องจากต่างก็มีความเฉพาะเจาะจงและมีความสำคัญที่แตกต่างกัน ซึ่งมีรายละเอียดเฉพาะของแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence or Leadership : II or CL) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างหรือเป็นโมเดลสำหรับผู้ตาม ผู้นำจะเป็นที่ยกย่อง เคารพนับถือ ศรัทธา ไว้วางใจและทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงานกัน ผู้ตามจะพยายามประพฤติปฏิบัติเหมือน กับผู้นำและต้องการเลียนแบบผู้นำของเขา สิ่งที่ผู้นำต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะนี้คือ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม ผู้นำจะมีความสม่ำเสมอมากกว่าการเอาแต่อารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ผู้นำเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและมีจริยธรรมสูง ผู้นำจะหลีกเลี่ยงที่จะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน แต่จะประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม ผู้นำจะแสดงให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาด ความมีสมรรถภาพ ความตั้งใจ การเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ ความเชื่อและค่านิยมของเขา ผู้นำจะเสริมความภาคภูมิใจ ความจงรักภักดีและความมั่นใจของผู้ตาม และทำให้ผู้ตามมีความเป็นพวกเดียวกับผู้นำ โดยอาศัยวิสัยทัศน์และการมีจุดประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแสดงความมั่นใจช่วยสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ผู้ตามจะเลียนแบบผู้นำและพฤติกรรมของผู้นำจากการสร้างความมั่นใจในตนเอง ประสิทธิภาพและความเคารพในตนเอง ผู้นำการเปลี่ยนแปลง จึงรักษาอิทธิพลของตนในการบรรลุเป้าหมายและปฏิบัติภาระหน้าที่ขององค์การ

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM) หมายถึง การที่ผู้นำจะประพฤติในทางที่จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม โดยการสร้างแรงจูงใจภายใน การให้ความหมายและท้าทายในเรื่องงานของผู้ตาม ผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีม (Team Spirit) ให้มีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น โดยการสร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ผู้นำจะทำให้ผู้ตามสัมผัสกับภาพที่งดงามของอนาคต ผู้นำจะสร้างและสื่อความหวังที่ผู้นำต้องการอย่างชัดเจน ผู้นำจะแสดงการอุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำแสดงความเชื่อมั่นและแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ของตนเพื่อวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์การ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามพัฒนาความผูกพันของตนต่อเป้าหมายระยะยาว และบ่อยครั้งพบว่าการสร้างแรงบันดาลใจนี้เกิดขึ้นผ่านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา โดยการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลทำให้ผู้ตามรู้สึกเหมือน

ตนเองมีคุณค่าและกระตุ้นให้พวกเขาสามารถจัดการกับปัญหาที่ตนเองเผชิญได้ ส่วนการกระตุ้นทางปัญญาช่วยให้ผู้ตามจัดการกับอุปสรรคของตนเอง และเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) หมายถึง การที่ผู้นำมีการกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามมีความต้องการหาแนวทางใหม่มาแก้ ปัญหาในหน่วยงาน เพื่อหาข้อสรุปใหม่ที่ดีกว่าเดิม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่และสร้างสรรค์ โดยผู้นำมีการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการตั้งสมมติฐาน การเปลี่ยนกรอบ (Reframing) การมองปัญหา และการเผชิญกับสถานการณ์เก่าๆ ด้วยวิถีทางแบบใหม่ๆ มีการจูงใจและสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ๆในการพิจารณาปัญหาและการหาคำตอบของปัญหา มีการให้กำลังใจผู้ตามให้พยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ๆ ผู้นำมีการกระตุ้นให้ผู้ตามแสดงความคิดและเหตุผล และไม่วิจารณ์ความคิดของผู้ตาม แม้ว่ามันจะแตกต่างไปจากความคิดของผู้นำ ผู้นำทำให้ผู้ตามรู้สึกว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายและเป็นโอกาสที่ดีที่จะแก้ปัญหาด้วยกัน โดยผู้นำจะสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ตามว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีแก้ไข แม้บางปัญหาจะมีอุปสรรคมากมาย ผู้นำจะพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้ จากความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้ตามจะได้รับการกระตุ้นให้ตั้งคำถามต่อค่านิยมของตนเอง ความเชื่อและประเพณี การกระตุ้นทางปัญญาเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาความสามารถของผู้ตามในการที่จะตระหนักและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration:IC) ผู้นำจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้นำในการดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล และทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ของผู้ตามแต่ละคน เพื่อการพัฒนาผู้ตาม ผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสมฤทธิ์และเติบโตของแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้นำจะมีการปฏิบัติต่อผู้ตาม โดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ สร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็น และความต้องการการประพัตติของผู้นำแสดงให้เห็นว่าเข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น บางคนได้รับกำลังใจมากกว่า บางคนได้รับอำนาจการตัดสินใจด้วยตนเองมากกว่า บางคนมีมาตรฐานที่เคร่งครัดกว่า บางคนมี

โครงสร้างงานที่มากกว่า ผู้นำมีการส่งเสริมการสื่อสารสองทาง และมีการจัดการด้วยการเดินดูรอบๆ (Management by walking around) มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตามเป็นการส่วนตัว ผู้นำสนใจในความกังวลของแต่ละบุคคล เห็นปัจเจกบุคคลเป็นบุคคลทั้งคน (As a Whole Person) มากกว่าเป็นพนักงานหรือเป็นเพียงปัจจัยการผลิต ผู้นำจะมีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) ผู้นำจะมีการมอบหมายงานเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้ตาม เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถพิเศษอย่างเต็มที่ และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถ ผู้นำจะดูแลผู้ตามว่าต้องการคำแนะนำ การสนับสนุน และการช่วยให้ก้าวหน้าในการทำงานที่รับผิดชอบอยู่หรือไม่ โดยผู้ตามจะรู้สึกว่าเขากำลังถูกตรวจสอบ

พรชัย เจตามาน (2560) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 ไทยแลนด์ 4.0 มีสิ่งที่ท้าทายความสามารถ คือ ความสามารถนำพาองค์กรของตนให้อยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นโอกาส การทราบวิธีการค้นหาการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้องและทราบวิธีที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร ได้แก่ ด้านนโยบายการสร้างอนาคต ด้านวิธีการอย่างเป็นระบบในการมองหาและคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลง ด้านวิธีที่ถูกต้องในการสร้างความคุ้นเคยกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์กร ด้านนโยบายในการสร้างสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงกับความต่อเนื่อง เพราะนโยบายการสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างจิตสำนึกให้องค์กรในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังทำให้องค์กรมองเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคือโอกาสที่เกิดขึ้นมาใหม่ภายใต้บทบาทสำคัญ

1. การทำความรู้จักกับการเปลี่ยนแปลง (To Make the Change) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากการแข่งขันที่ไร้พรมแดน โลกกำลังอยู่ในยุคของเทคโนโลยีและข่าวสารความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อผู้นำเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงแล้วก็จะสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา มีผลกระทบหรือมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กร

2. ผู้นำต้องสร้างการเปลี่ยนแปลง (Leadership to Change Intervention) ของแผนปฏิบัติการในการปรับแต่งสิ่งต่าง ๆ ให้แตกต่างจากเดิม โดยอาจจะกระทำอย่างรวดเร็วหรือกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป การบริหารความเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนแล้วจึงกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีที่จะนำมาใช้ในการจัดการกับความ

เปลี่ยนแปลงซึ่งต้องอาศัยการวางแผนการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์แล้วจึงนำไปปฏิบัติตามแผนที่ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกคนในองค์กร มีการเสริมแรงให้กับความเปลี่ยนแปลงโดยการชี้แจงให้บุคลากรในองค์กรทราบถึงความเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแสดงความขอบคุณต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีส่วนช่วยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแล้วจึงทำการประเมินผลต่อไป

3. การเป็นตัวแทนความเปลี่ยนแปลง (Change Agent) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรเพื่อพัฒนา เน้นผลการปฏิบัติงานโดยส่วนรวมมากกว่าการเน้นไปที่ผลงานของแต่ละคนในองค์กร ให้บุคลากรในองค์กรรับรู้ถึงผลการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์และวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่องค์กรเผชิญอยู่ เช่น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค

4. การเป็นนักคิด นักพัฒนาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (The Thinkers Developers keep Pace with the Changing World) มีวิสัยทัศน์ในการบริหารงานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และไม่ยึดติดต่อสิ่งใด

5. การบริหารงานแบบประชาธิปไตย (Democratic Administrative) ได้รับความเห็นของผู้อื่น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา กับบุคลากรในองค์กร

6. การเป็นผู้ประสานงานในองค์กรให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น (Organization is Coordinating a Smooth Operation) มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และประสานงานนอกองค์กรให้เกิดภาคีเครือข่ายร่วมคิด ร่วมจัดการศึกษา

7. การประนีประนอม (Compromise) ผู้นำต้องพยายามไม่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้งในองค์กร เป็นผู้ประนีประนอมเมื่อเกิดปัญหา

8. การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ผู้นำต้องสนับสนุนให้ทุกคนทำรายงานผลการดำเนินงาน และนำรายงานมาประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบ

9. การประชาสงเคราะห์ (Public Welfare) ผู้นำจะต้องให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เป็นห่วงเป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงาน การพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ทุกคนมีความก้าวหน้า การให้อภัย การดักเตือน การเป็นกัลยาณมิตร

เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรม 5 ประการ คือ

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) เป็นระดับพฤติกรรมการทำงานที่ผู้นำแสดงให้เห็นและเป็นกระบวนการทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับ เชื่อมั่น ศรัทธา ภาควุฒิใจ ไว้วางใจในความสามารถ มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์การ มีเป้าหมายชัดเจนและมั่นใจที่จะเอาชนะอุปสรรค การมีวิสัยทัศน์และการถ่ายทอดไปยังผู้ร่วมงาน มีความสามารถ มุ่งมั่น ตระหนักและทุ่มเท มีความสามารถในการจัดการ หรือควบคุมตนเอง เห็นคุณค่า มีคุณธรรมและจริยธรรม

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation) เป็นระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการทำงาน ที่เป็นกระบวนการทำให้ผู้ร่วมงาน มีแรงจูงใจภายใน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การตั้งมาตรฐานในการทำงานสูง มีการคิดเชิงบวกและเชื่อมั่นว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมาย

3. การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) เป็นระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นในการทำงานที่เป็นกระบวนการกระตุ้นผู้ร่วมงานให้เห็นวิธีการ หรือ แนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา การมองปัญหาเชิงระบบในแง่มุมต่างๆการวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้เหตุผล และข้อมูลหลักฐาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration) เป็นระดับพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีการติดต่อแบบสองทางและเป็นรายบุคคล มีการวิเคราะห์ความต้องการและให้คำแนะนำ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานได้พัฒนาตนเองและยึดหลักการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ มีเทคนิคการ มอบหมายงาน ที่ดี

5. การสร้างทีมงาน (Teams) การมีความสามารถหรือพลังงานพิเศษของบุคคล การรวมกันของกลุ่มคนขึ้นมาอย่างเหมาะสมและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมผู้นำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การและอยู่ในตัวบุคคลผู้ร่วมงานให้ดีขึ้น แสดงออกผ่านทางพฤติกรรม 4 ด้าน คือ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา 4) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสถานศึกษา ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะบริหารปัจจัย ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะต่างๆ เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น แพรดาว สนองฝัน (2557) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องประกอบด้วยทักษะที่สำคัญ ดังนี้ 1) ทักษะด้านเทคนิค คือ ผู้บริหารจะต้องศึกษาหาความรู้ เรียนรู้เทคนิควิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา 2) ทักษะด้านมนุษย คือ ผู้บริหารควรยึดหลักพรหมวิหาร 4 มีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสเข้ากับคนได้ง่าย 3) ทักษะด้านความคิดรวบยอด คือ ผู้บริหารควรศึกษาคือข้อมูลรอบด้าน วิเคราะห์ ประมวลผลและนำไปกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ 4) ทักษะด้านการศึกษาและการสอน คือผู้บริหารจะต้องพัฒนาตนเองและเป็นผู้นำด้านวิชาการ 5) ทักษะด้านความรู้ความคิด คือ ผู้บริหารควรศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ หลักและทฤษฎีต่างๆ มาช่วยในการวิเคราะห์จะทำให้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง 6) ทักษะด้านการบริหาร คือ ผู้บริหารควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีการบริหาร เรียนรู้จากประสบการณ์นำมาประยุกต์ใช้ปรับปรุงการทำงาน 7) ทักษะด้านการวางแผน คือผู้บริหารควรมีเทคนิคในการวางแผน จัดทำแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและมีการกำกับติดตามผลการดำเนินงาน 8) ทักษะด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ คือผู้บริหารควรรู้เทคนิคการสื่อสาร การพูดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพิ่มช่องทางในการสื่อสารให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ปัจจุบัน 9) ทักษะด้านการประเมินคือ ผู้บริหารควรพัฒนา ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินในรูปแบบต่างๆ ทั้งในรูปแบบที่เป็นระบบและไม่เป็นระบบ 10) ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารและการบริหารจัดการ คือ ผู้บริหารจะต้องเปิดใจกว้าง ก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลง รวมถึงเป็นผู้นำในด้านเทคโนโลยี และ 11) ทักษะด้านการสร้างทีมงานคือ ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักในการทำงานเป็นทีมมีความสัมพันธ์ที่ดีและประสานให้เป็นทีมเดียวกัน ให้สอดคล้องกับการนำการเปลี่ยนแปลง (Leading change) ผู้บริหารต้องมีทักษะและความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารจึงมีการใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์และการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ตระหนักถึงศักยภาพของสถานศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงการแก้ปัญหา (Problem

solving) ผู้บริหารต้องนำยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและเหตุการณ์มาใช้เป็นฐานในการแก้ปัญหาต่างๆ ในองค์กร ผู้บริหารควรมีการศึกษาในรายละเอียดของเหตุการณ์ มีการทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ มีการแก้ไขปัญหาด้วยนวัตกรรมใหม่ โดยคำนึงถึงการบรรลุผลในวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของโรงเรียน เป็นหลักด้านคุณภาพของผู้นำที่มีประสิทธิภาพที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการสอนและผลลัพธ์การเรียนรู้ในสถานศึกษา คือ ผู้นำต้องนำโดยยึดหลักคุณธรรมในการบริหาร มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งต้องเป็นผู้นำทางและเป็นผู้สนับสนุน

บทสรุป

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณลักษณะของผู้นำที่วิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีคุณธรรม และยังสามารถแผ่อิทธิพลส่งผลไปยังผู้ตามในองค์กรให้มีแรงจูงใจสูงสุดในการทำงาน เห็นประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ส่วนตน พร้อมทำงานอย่างเต็มศักยภาพเพื่อบรรลุจุดหมายขององค์กร การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีผู้นำผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อบุคลากรภายใน มีบทบาทต่อการกำหนดทิศทาง นโยบาย และนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จต้องมีความพร้อมในด้านคุณลักษณะที่โดดเด่น กล่าวคือมีทักษะทางปัญญาสูง เป็นนักบริหารมืออาชีพ มีจิตเชิงสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดี และเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความคาดหวังสูงที่มุ่งสร้างความสำเร็จของงาน ตลอดจนพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมยุคใหม่ให้มีคุณลักษณะโดดเด่นเหมาะสม มีความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะ บทบาทหน้าที่ คุณธรรมและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จสามารถสนองต่อการแข่งขัน และทันสมัยเหมาะสมกับการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กระแส ชนะวงศ์. (2556). *ภาวะผู้นำ*. <http://www.hham.or.th/content/100/1/.com>.
 จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์กรและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ :
 วี.พรินท์.

- ธีระ รุญเจริญ. (2555). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ :ข้าวฟ่าง.
- นุช สัทธานัตรมงคล และ อรรถพล ธรรมไพบูลย์. (2559). *ผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. วารสาร ธุรกิจปริทัศน์, 8(1). 167-182.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2556). *การจัดการสมัยใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 8*. ทริปเพิ้ลกรุ๊ป.
- พระราชวัลภาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ), (2563). *ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี*. วารสารศิลปการ, 4(3). 760-771.
- แพรวดา สอนง้วน (2557). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3*. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 37(4). 42-50.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2555). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 4*. กรุงเทพฯ : มนตรี.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2556). *การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พิมพ์ครั้งที่ 5*. กรุงเทพฯ :นำศิลป์โฆษณา.
- วิมลวรรณ แฉ่งนิล และชนมณี ศิลาณกิจ. (2564). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตศรีนครินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2*. วารสารออนไลน์บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2(1). 1-14.
- Bass, B.M. (1998). *Transformational Leadership: Industry, military, and educational impact*. Mahwah NJ:Erlbaum Associates.
- Yukl . G. A. (1989). *Leadership in organizations*. Englewood Cliffs. Prentice-Hall.

กฎหมายการปกครองกับการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่น ADMINISTRATIVE LAW AND THE PROVISION OF LOCAL PUBLIC SERVICES

¹พระมหาประพนธ์ สิริปณฺโญ และ ²พระอานนท์ อคฺคปณฺโญ

¹PhraMaha Praphan Siripanyo and Phra Anon Akkapanayo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹arnontipsing@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 27, 2022

บทคัดย่อ

การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนทุกกลุ่มวัย เป็นหน้าที่หนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อเป็นการพัฒนาประชาชน สังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยหลักการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะได้ในหลายรูปแบบ เช่น การว่าจ้าง การร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน สหการและกิจการพาณิชย์ และกิจการเพื่อสังคม อีกทั้ง มีการจัดบริการสาธารณะในหลายประเภท เช่น การสาธารณสุขและการศึกษา การคมนาคมและขนส่ง การบริหารจัดการและรักษาสิ่งแวดล้อม บริการสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ถ้าท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะแต่ละประเภทเพียงเพื่อให้เป็นตามหน้าที่และภาระงานในชีวิตประจำวัน โดยไม่ตอบโจทย์ หรือเป้าหมายทางสังคมเศรษฐกิจ รวมถึงวิถีชีวิตของท้องถิ่น

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

² นักวิชาการอิสระ

ย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ดีโดยตัวของมันเอง อาจทำให้บริการสาธารณะที่ได้ไม่สอดคล้อง กับความต้องการของประชาชนรวมถึงเป้าหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือประเทศชาติโดยรวม

คำสำคัญ: กฎหมายปกครอง, บริการสาธารณะ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

Public service provision of local government organizations is the provision of public services to people of all age groups. It is one of the duties of the administration of the state affairs. To develop people, society, economy and stability of the country in a sustainable way. In principle, local government organizations can provide public services in many forms, such as hiring, public-private partnerships, co-operation and commercial affairs. and social enterprises. In addition, there are many types of public services such as public health and education. transport and transportation Management and conservation of the environment Services for the elderly and disabled If a locality organizes each type of public service just to fulfill its daily duties and tasks, without answering or social-economic goals including the local way of life It is indeed a bad thing by itself. may cause inconsistent public services with the needs of the people, including the goals for local development or the nation as a whole

Keywords: administrative law, public service, local government organization

บทนำ

กฎหมายปกครองเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจทางปกครองกับหน่วยงานทางปกครอง และเจ้าหน้าที่ใช้อำนาจทางปกครอง ยกเว้นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองได้เป็นกรณีไป เช่น บุคคลที่ได้รับสัญญาทางปกครองกับรัฐ และเมื่อมีกรณีพิพาทขึ้นจะต้องนำคดีเข้าสู่ศาลปกครอง ซึ่งคู่พิพาทจะต้องเป็นคู่กรณีที่เป็นหน่วยงานทางปกครองกับ

หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานทางปกครองกับเอกชน หรือเจ้าหน้าที่กับเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าหน้าที่กับเอกชน และผู้ที่จะมีฟ้องต่อศาลปกครองได้ต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง พ.ศ.2539 นอกจากนี้ยังเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงรายละเอียดในการปกครอง ลดหลั่นกันลงมาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายว่าด้วยการปกครองประเทศ แต่กฎหมายปกครองนั้นเป็นกฎหมายดำเนินการปกครอง ซึ่งกฎหมายปกครองนี้จะกล่าวถึงการจัดระเบียบแห่งองค์การทางปกครอง เช่น การจัดแบ่งกระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น (ชาญวิสุทธิ ดันมณี และพร้อมพล สัมพันธ์โน, 2564)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น ดำเนินการบริหารงานในระดับรองจากระดับชาติ หรือระดับรัฐ การบริหารงานท้องถิ่น เกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่น (Local Government) ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจปกครองตนเองตามที่ได้รับจากการกระจายอำนาจจากรัฐบาล ดำเนินการปกครองท้องถิ่นของตนเองโดยจัดตั้งองค์กรขึ้นมาใช้อำนาจแทนประชาชน เรียกว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นผู้ดำเนินการบริหารท้องถิ่น ตาม เจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นอิสระภายใต้กรอบนโยบาย และการกำกับดูแลของรัฐ

บริการสาธารณะ มีอยู่คู่สังคมมนุษย์มานานตั้งแต่มนุษย์เริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มสังคม (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2560) ในการให้บริการสาธารณะนั้นเป็นเรื่องของการให้บริการต่อสังคมประชาชนส่วนมากหรือโดยส่วนรวมของสังคม จึงเป็นการดำเนินการที่จำเป็นจะต้องมีงบประมาณ ผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ และทรัพยากรต่างๆ จำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องในกับการจัดให้มีบริการสาธารณะในแต่ละสิ่งอย่างโดยไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ หากไม่เช่นนั้นแล้วก็ไม่อาจที่เป็นบริการสาธารณะขึ้นมาได้ เพราะบริการสาธารณะนั้นเป็นความต้องการในประโยชน์อันเป็นสาธารณะของประชาชนโดยส่วนรวม การที่บริการนั้น ๆ จะเป็นบริการสาธารณะหรือไม่ก็จึงจะต้องได้รับการพิสูจน์หรือเรียกร้องจากประชาชนโดยส่วนใหญ่ของสังคมว่าสิ่งนั้นเป็น สิ่งจำเป็นอันไม่อาจที่จะไม่มีได้ หากไม่มีการจัดทำบริการสาธารณะเช่นนั้นแล้วขึ้นมามีให้บริการ การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนโดยส่วนใหญ่ของสังคมก็จะไปไม่ได้ด้วยความยากลำบาก บริการสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการเพื่อความ

เป็นอยู่ที่ผาสุกของประชาชน การจัดบริการสาธารณะเป็นภารกิจใหญ่ที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควรจัดบริการสาธารณะให้ได้อย่างครอบคลุมความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและมีคุณภาพดี ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และ 2550 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ระบุอำนาจหน้าที่ และขยายขอบเขตประเภท และรูปแบบบริการสาธารณะที่ท้องถิ่นสามารถจัดทำได้ ขณะเดียวกันแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการระบุถึงการถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะของส่วนกลางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการ และรูปแบบการจัดบริการสาธารณะที่สามารถจัดทำได้อีกด้วย (วุฒิสาร ตันไชย, 2559)

ทฤษฎีว่าด้วยการบริการสาธารณะ

บริการสาธารณะในระบบกฎหมายไทย บริการสาธารณะเกิดขึ้นในประเทศไทยมาเป็นเวลานานแล้ว แม้ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายไทยฉบับใด ให้คำนิยามบริการสาธารณะเอาไว้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่ก็มีผู้อธิบายความหมายไว้หลากหลาย แต่ที่อธิบายได้ชัดเจนที่สุดน่าจะได้แก่ความหมายของบริการสาธารณะ ที่อธิบายไว้ในหนังสือกฎหมายปกครองว่า บริการสาธารณะ หมายถึงกิจการที่อยู่ในความอำนาวยการ หรืออยู่ในความควบคุมของฝ่ายปกครองที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ สนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน (ประยูร กาญจนกุล, 2549) จากคำอธิบายข้างต้น เมื่อพิจารณาความหมายของบริการสาธารณะดังกล่าวแล้ว สามารถแยกองค์ประกอบของบริการสาธารณะได้ ดังนี้

1. บริการสาธารณะเป็นกิจการที่อยู่ในความอำนาวยการ หรือความควบคุมของฝ่ายปกครอง ซึ่งลักษณะที่สำคัญที่สุด ก็คือบริการสาธารณะต้องเป็นกิจการที่รัฐจัดทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน แต่ในปัจจุบันรัฐสมัยใหม่มีภารกิจมากขึ้น กิจกรรมบางอย่างต้องใช้เงินลงทุนสูง ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง รัฐไม่มีความพร้อมในการจัดทำ รัฐจึงมอบหมายให้บุคคลอื่นซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ บทบาทของรัฐจะเปลี่ยนไปตามผู้ควบคุม

2. บริการสาธารณะจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะประโยชน์ ในข้อนี้จะพิจารณาจากการดำรงชีวิตของประชาชน โดยความต้องการส่วนรวมของประชาชนจะแบ่ง

ออกเป็นความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย และความต้องการที่จะอยู่อย่างปลอดภัย ดังนั้น บริการสาธารณะที่จัดทำขึ้น จึงต้องมีลักษณะที่สนองความต้องการของประชาชนทั้งสองประการข้างต้น และรัฐต้องจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน รัฐจะจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมิได้

แนวคิดและความหมายของ“บริการสาธารณะ”

ประยูรณ กัญจนดูล (2547) ได้ให้ความหมายว่า การบริการสาธารณะหมายถึง กิจกรรมที่ฝ่ายปกครองจัดทำขึ้น เพื่อสนองต่อความต้องการส่วนรวมของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์ตอบแทนมากที่สุด รวมถึงประชาชนทุกคนต้องได้รับโอกาสในการรับบริการอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

นนทวัฒน์ บรมนันท์ (2552) ได้อธิบายว่า การบริการสาธารณะเป็นกิจกรรม (Activity) ของฝ่ายปกครองที่จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ ประกอบด้วยการดำเนิน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิติบุคคลมหาชนเป็นผู้ประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง และกิจกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ และตอบสนองความต้องการของประชาชน

เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์ (2536) ได้ให้ความหมายของ การให้บริการสาธารณะว่า การที่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะ ซึ่งอาจเป็นของรัฐ หรือเอกชน มีหน้าที่ในการสานต่อการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของ ประชาชนโดยส่วนรวม มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ สถานที่บุคคลที่ให้บริการปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรกระบวนการ และกิจกรรม ผลผลิตหรือตัวบริการ ช่องทางการให้บริการ และผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า บริการสาธารณะ คือ บริการที่จัดขึ้นโดยภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคเอกชน แต่อยู่ในการควบคุมของรัฐเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดทำบริการสาธารณะ

การจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนทุกกลุ่มวัย เป็นหน้าที่หนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ เพื่อเป็นการพัฒนาประชาชน สังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน เช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 53 ระบุว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี บริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ มาตรา 78 ระบุว่า กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) พึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง มาตรา 87 (2) ระบุว่า ส่งเสริม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ มาตรา 281 ระบุว่า รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 54 ระบุว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ อปท. และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ มาตรา 250 ระบุว่า อปท. มีหน้าที่และ อำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดทำบริการสาธารณะเป็นหน้าที่ของรัฐและอปท. ซึ่งจะต้องดำเนินการให้กับประชาชนในพื้นที่ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติต่อไป

อปท. เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดและมีบทบาท สำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทุกคนตั้งแต่เกิด จนตาย การบริการสาธารณะจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อท้องถิ่น มีงานสำคัญที่ต้องทำหลายด้าน ได้แก่ ด้าน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น การบริการน้ำประปา ไฟฟ้า และถนน ต้องทั่วถึงทั้งชุมชน ด้านคุณภาพชีวิต เช่น การดูแล เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ เด็กด้อยโอกาส สนับสนุนด้าน การศึกษา ช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้พิการ ใน

ขณะเดียวกัน เมื่อประชาชนมีความเดือดร้อน อปท. จะต้องเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาให้อย่าง ทันท่วงทีซึ่งการจัดทำบริการสาธารณะของ อปท. แต่ละประเภท ได้แก่ องค์การบริหารส่วน จังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร จะต้อง ดำเนินการตามกฎหมายที่ได้ กำหนดอำนาจและหน้าที่ไว้ดังนี้พระราชบัญญัติองค์การบริหาร ส่วนจังหวัด พ.ศ. 2541 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติ เทศบาล (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 และ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แต่พบว่าการกำหนด บทบาทและอำนาจหน้าที่ของ อปท. รูปแบบต่าง ๆ มักจะกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ใน ลักษณะที่กว้างจนเกินไปทำให้ขาดความชัดเจนในการ ดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุด (สุदारัตน์ สุตสมบุรณ์, อัสมา พิมพ์ประพันธ์, เสาวรัตน์ บุขรานนท์, 2560)

ประเภทของบริการสาธารณะ

สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2560) คือ บริการสาธารณะ ที่มีลักษณะทางปกครอง (service publics administratifs) และบริการสาธารณะที่มี ลักษณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม (service publics industriels et commerciaux)

1. บริการสาธารณะที่มีลักษณะทางปกครอง (service publics administratifs) เป็นกิจกรรมที่โดยสภาพแล้วเป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองที่จะต้องจัดทำขึ้นมาเพื่อตอบสนอง ต่อความต้องการของประชาชนโดยรวม เป็นกิจกรรมอันเกี่ยวกับการดูแลรักษาความ ปลอดภัยรวมทั้งความสงบเรียบร้อย และความผาสุกของประชาชน บริการสาธารณะทาง ปกครองส่วนใหญ่มักจะต้องเป็นกิจกรรมที่ภาครัฐจัดมีไว้ให้บริการแก่ประชาชนโดยไม่ต้องมี การจ่าย ค่าตอบแทน และนอกจากได้กล่าวนี้แล้ว เนื่องจากเนื้อหาของให้บริการสาธารณะ ทางปกครองนั้นจะเป็นเรื่องที่เป็นการใช้อำนาจหน้าที่โดยเฉพาะของฝ่ายปกครองเองอันที่ ต้องอาศัยเทคนิคพิเศษในการจัดทำ รวมทั้งอำนาจพิเศษ ของฝ่ายปกครอง ในการจัดทำ บริการสาธารณะนั้นด้วย ดังนั้นบริการสาธารณะประเภทนี้ ฝ่ายปกครองจึงไม่สามารถมอบให้ องค์กรอื่น หรือเอกชนเข้ามาดำเนินการแทนได้ อันได้แก่กิจการอันที่เกี่ยวข้องกับความสงบ เรียบร้อยภายใน และการปกป้องหรือป้องกันประเทศ และการเงินการคลัง เป็นต้น

2. บริการสาธารณะที่มีลักษณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม (service publics industriels et commerciaux) บริการใดจะเป็นการจัดทำบริการสาธารณะที่มีลักษณะทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมนั้นได้ก็ต่อเมื่อบริการสาธารณะต่าง ๆ เหล่านั้นจะคล้ายคลึง หรือเหมือนกันกับวิสาหกิจเอกชนทั้งในด้านของวัตถุประสงค์ของบริการ แหล่งที่ได้มาของเงินทุน และวิธีในการปฏิบัติงาน หากบริการสาธารณะนั้นแตกต่างออกไปเสียจากวิสาหกิจเอกชนไม่ว่าจะในด้านใดหรือด้านหนึ่ง ให้ถือว่าบริการสาธารณะเหล่านั้นเป็นบริการสาธารณะที่มีลักษณะทางปกครอง

หน้าที่ของรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะ

เมื่อกล่าวถึงหน้าที่ของรัฐในการจัดทำ บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนแล้ว เราอาจพิจารณา ได้หลายลักษณะ เช่น หน้าที่พื้นฐานของรัฐ หน้าที่ด้านความมั่นคง หน้าที่ด้านเศรษฐกิจ หน้าที่ในด้าน การควบคุมและจัดระเบียบ หน้าที่ด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ระบบวัฒนธรรมและจารีตประเพณี เป็นต้นซึ่ง เอฟ.เอ็ม.มาร์ก (F.M. Marx, 1959) ได้กล่าวว่า ขอบเขตที่กว้างที่สุดในการให้บริการ สาธารณะจะเกี่ยวข้องกับขอบเขตกิจกรรมใด ๆ ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ (รวมถึง) กระบวนการที่เป็นทางการ และการดำเนินการของฝ่ายนิติบัญญัติในการที่จะใช้อำนาจหน้าที่ในการกำหนดกฎหมาย และการตรวจสอบฝ่ายรัฐบาล (กรณีปกครองแบบรัฐสภา) และของศาลในการบริหารเกี่ยวข้องกับ ความยุติธรรม อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงการบริการสาธารณะก็จะหมายถึงเรื่องพื้นฐานต่าง ๆ ของหน่วยงานบริหารของภาครัฐ

นอกจากนี้การบริการสาธารณะของรัฐจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนึ่ความเป็นการเมืองที่เกิดขึ้นในรัฐได้ เพราะการเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าสาธารณะ ที่ประชาชนจะต้องได้รับจากฝ่ายตัวแทนของประชาชนซึ่ง เอ็ม. อี. ไดม็อก และ จี. โอ. ไดม็อก (M. E. Dimack & G.O. Dimock 1969) ได้กล่าวว่าการบริหารสาธารณะเป็นการทำเป้าหมายทางการเมืองที่กำหนดไว้ได้สำเร็จซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายจะต้องมีลักษณะปฏิบัติอย่างเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหา และรักษาไว้ซึ่งเป้าหมายทางสังคม และจะต้องมีลักษณะของการค้นหา และมีความคิดสร้างสรรค์ในการที่จะแสวงหาวิธีการที่ดีกว่า โดยมีรากฐานอยู่บนความเข้าใจอย่างกว้างขวางว่าอะไรบางอย่างที่ข้องสัมพันธ์กับกิจกรรมกลุ่มที่มี

ประสิทธิผล ซึ่งเบิร์นสตีเนียนและฮารา (Bernstien and Hara, 1979) ได้จัดแบ่งหน้าที่ของการบริการของภาครัฐออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. หน้าที่ประเภทการให้บริการได้แก่งานที่มีวัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าที่เป็นบริการของสังคม หรือหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะทั่วไป เช่น การบริการในด้านการดูแลสุขภาพความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน การบริการคุ้มครองป้องกันการรุกรานและการละเมิดเอกราช และบูรณภาพแห่งดินแดนจากผู้อื่น การบริการปกป้องผลประโยชน์และทรัพย์สินของชาติ การบริการด้านสาธารณสุข การบริการด้านการศึกษา การบริการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ตลอดจนการบริการในด้านความบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน

2. หน้าที่ประเภทการควบคุม และจัดระเบียบได้แก่งานที่มีวัตถุประสงค์ในการแทรกแซงการตลาดการค้าเพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นธรรมในการแข่งขันทางการค้าระหว่างหน่วยผลิต หรือกลุ่มผู้ผลิต หน่วยงานนี้จะทำหน้าที่ควบคุมโดยการกำหนดระเบียบ หรือโดยกิจกรรม เช่น การออกใบอนุญาต การลงทะเบียน การส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ การดูแลเกษตรกรชาวไร่ชาวนามีให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น นอกจากนี้ การควบคุม และจัดระเบียบยังหมายรวมถึงการกำหนดแนวทาง หรือมาตรการในการปฏิบัติให้บุคคล หรือผู้ประกอบการถือปฏิบัติเพื่อมิให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ หรือเป็นผลร้ายต่อประชาชน เช่น กิจการอุตสาหกรรม หรือกิจการที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนกิจการที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน เช่น สถานบริการบางประเภท การควบคุมสื่อลามกต่าง ๆ เป็นต้น

3. หน้าที่ในการสนับสนุนได้แก่หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานราชการซึ่งเป็นหน่วยงานที่ไม่ได้ทำภารกิจในการให้บริการแก่ประชาชนโดยตรง แต่ทำหน้าที่ช่วยเหลือให้การสนับสนุนแก่หน่วยงานประเภทอื่นๆ ของรัฐดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หน่วยงานสนับสนุนด้านงบประมาณ ได้แก่ สำนักงบประมาณหรือกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ หน่วยงานสนับสนุนด้านบุคลากรและอัตรากำลัง ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการบริหารงานบุคคลของหน่วยราชการต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือหน่วยงานด้านการวางแผนการพัฒนาประเทศ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้านความมั่นคง เช่น สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ เป็นต้น

4. หน้าที่ประเภทสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือให้แก่หน่วยงานซึ่งทำภารกิจในด้านการสงเคราะห์ และช่วยเหลือประชาชนจากความสูญเสียต่างๆ หรือช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้น หรือช่วยให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เช่น สำนักงานกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ซึ่งสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ กรมการจัดหางาน กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สำนักงานประกันสังคมซึ่งสังกัดกระทรวงแรงงาน เป็นต้น

อย่างไร ก็ตามการแบ่งประเภทเช่นนี้เป็นการแบ่งในลักษณะกว้าง ๆ ตามภารกิจเพื่อความสะดวกในการจัดประเภทของงานเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติหน่วยงานบางหน่วยอาจทำภารกิจหลายภารกิจในเวลาเดียวกัน หรือในภารกิจเดียวกันอาจมีหน่วยงานหลายหน่วยงานร่วมทำภารกิจนั้นก็ได้ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ อาจทำภารกิจทั้งในด้านการให้บริการ และการควบคุมจัดระเบียบ หรือการสงเคราะห์ช่วยเหลือในเวลาเดียวกัน ในขณะที่ภารกิจด้านการควบคุมจัดระเบียบอาจมีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การจัดระเบียบสถานบริการอาจมีทั้งกระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยก็ได้

หลักเกณฑ์สำคัญในการจัดทำบริการสาธารณะ

ไม่ว่าจะเป็นประเภทใดหรือที่จัดทำโดยผู้ใดย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ หลักว่าด้วยความเสมอภาค หลักว่าด้วยความต่อเนื่อง และหลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

1. หลักว่าด้วยความเสมอภาค เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญประการแรกในการจัดทำบริการสาธารณะ ทั้งนี้ เนื่องจากฝ่ายปกครองมีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะจัดทำบริการสาธารณะขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกคน คือประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติหรือได้รับผลประโยชน์จากบริการสาธารณะอย่างเสมอภาคกัน ดังนั้น กิจการใดที่ฝ่ายปกครองจัดทำขึ้นเพื่อบุคคลใดโดยเฉพาะจึงไม่มีลักษณะเป็นบริการสาธารณะ ทั้งนี้ (นันทวัฒน์ บรมนันท์, 2553) ได้อธิบายว่าหลักการที่สำคัญของหลักที่ว่าด้วยความต่อเนื่องของบริการสาธารณะ คือ นิติบุคคลผู้มีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะ จะต้องดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะอย่างสม่ำเสมอและ

ต่อเนื่องตลอดเวลา หากมีกรณีที่มีเกิดมีการหยุดชะงักจะต้องมีการรับผิดชอบ และในกรณีที่เกิดการหยุดชะงักในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์การมหาชน องค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลจะต้องเข้าดำเนินการแทน เพื่อเป็นหลักประกันการต่อเนื่องของบริการสาธารณะ

2. หลักว่าด้วยความต่อเนื่อง เนื่องจากบริการสาธารณะเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นสำหรับประชาชน ดังนั้น หากบริการสาธารณะหยุดชะงักไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม ประชาชน ผู้ใช้บริการสาธารณะย่อมได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายได้ ด้วยเหตุนี้บริการสาธารณะจึงต้องมีความต่อเนื่องในการจัดทำ ซึ่ง (นันทวัฒน์ บรมนันท์, 2553) ได้อธิบายว่า การบริการสาธารณะที่ดีนั้น จะต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ ตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และความจำเป็นในทางปกครองที่จะรักษาประโยชน์ สาธารณะ เพราะโดยสภาพของการจัดทำบริการสาธารณะทั่ว ๆ ไปที่มีวัตถุประสงค์ในการตอบสนอง ความต้องการของประชาชน เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ความต้องการของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป บริการ สาธารณะ นั้นก็น่าจะได้รับการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของประชาชนไปด้วย

3. หลักว่าด้วยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง บริการสาธารณะที่ดีนั้นจะต้องสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และความจำเป็นในทางปกครองที่จะรักษาประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งปรับปรุงให้เข้ากับวิวัฒนาการของความต้องการส่วนรวมของประชาชนด้วย (มานพ พรหมชนะ, 2565) หลักการนี้(นันทวัฒน์ บรมนันท์ 2553) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า นอกจากความเสมอภาคที่จะได้รับประโยชน์จากการสาธารณะอย่างเท่าเทียมกันแล้ว ยังหมายความว่าความเสมอภาคที่จะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นราคาค่าบริการ ความเสมอภาคในการเข้าเป็นคู่สัญญาของรัฐ รวมทั้งความเสมอภาคในการเข้าทำงานกับรัฐอย่างเท่าเทียมกันโดย การสอบแข่งขันกับบุคคลอื่น ๆ ภายใต้เงื่อนไขบางประการเกี่ยวกับคุณสมบัติด้านความรู้ ความสามารถพื้นฐาน นอกจากนี้ จอห์น ดี มิลเลท (John D. Milet, 1954) ได้อธิบายเกี่ยวกับค่านิยม ในการให้บริการสาธารณะว่าการให้บริการสาธารณะนั้นมีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การสร้าง ความพึงพอใจ ให้แก่ประชาชนโดยเป้าหมายนี้เป็นค่านิยมแรกที่ถูกปฏิบัติงานจะต้องยึดถือไว้เสมอ ซึ่งค่านิยมหรือหลัก การของการให้บริการสาธารณะมี 5 ประการได้แก่ความเสมอภาคความตรงต่อเวลาความพอเพียง ความต่อเนื่อง และความก้าวหน้าโดยมีรายละเอียดของหลักการให้บริการ ดังนี้

1. การให้บริการอย่างเสมอภาค (Equitable Service) หมายถึง ความยุติธรรมในการบริหารงานภาครัฐที่มีฐานคติว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ดังนั้นประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งแยก หรือกีดกันด้วยเหตุผลทางเพศ อาชีพ ระดับการศึกษาหรือสถานะทาง สังคมที่เป็นข้ออ้างในการให้บริการ ประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ต้อง ได้รับมาตรฐานในการให้บริการเดียวกัน

2. การให้บริการที่ตรงต่อเวลา (Timely Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่จะต้องมีความตรงต่อเวลาโดยที่ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิผลเลยถ้าไม่มีการตรงต่อเวลาซึ่งจะสร้างความไม่พึงพอใจให้แก่ประชาชน

3. การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะจะต้องมีจำนวนการให้บริการ และสถานที่ที่ให้บริการที่เหมาะสมเพียงพอ ซึ่งความเสมอภาคและความตรงเวลาจะไม่มี ความหมายเลยถ้ามีจำนวนการให้บริการที่ไม่เพียงพอ และสถานที่ตั้งที่ให้บริการสร้างความไม่ยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ

4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continues Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่เป็น ไปอย่างสม่ำเสมอโดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลักไม่ใช่ยึดความพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อไหร่ก็ได้

5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่มีการปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

บทสรุป

การจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนทุกกลุ่มวัย เป็นหน้าที่หนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อเป็นการพัฒนาประชาชน สังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งของไทยและต่างประเทศมีตัวอย่างจำนวนมากที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างสำหรับการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยได้โดยหลักการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะได้ในหลายรูปแบบ เช่น การว่าจ้าง การร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน สหการ และกิจการพาณิชย์ และกิจการเพื่อสังคม อีกทั้ง มีการ

จัดบริการสาธารณะในหลายประเภท เช่น การสาธารณสุขและการศึกษา การคมนาคมและขนส่ง การบริหารจัดการและรักษาสสิ่งแวดล้อม บริการเพื่อผู้สูงอายุและผู้พิการ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถ้าท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะแต่ละประเภท เพียงเพื่อให้เป็นตามหน้าที่และภาระงานในชีวิตประจำวัน โดยไม่ตอบโจทย์ หรือเป้าหมายทางสังคมเศรษฐกิจ รวมถึงวิถีชีวิตของท้องถิ่น ย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ดีโดยตัวของมันเอง เพราะนอกจากจะทำให้ท้องถิ่นในฐานะผู้จัดบริการ สาธารณะขาดความตั้งใจจริงและขาดเป้าหมายที่แท้จริงต่อการจัดบริการ สาธารณะแต่ละประเภทแล้ว อาจทำให้บริการสาธารณะที่ได้ไม่สอดคล้อง กับความต้องการของประชาชนรวมถึงเป้าหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หรือประเทศชาติโดยรวม ซึ่งในท้ายที่สุดอาจทำให้ท้องถิ่นประสบปัญหาและ ถูกตั้งคำถามว่าท้องถิ่นมีความจำเป็นในการจัดบริการสาธารณะในระบบบริหารงานภาครัฐหรือไม่ ปัจจุบัน แนวคิดการจัดบริการสาธารณะเพื่อตอบโจทย์ความเท่าเทียมทุกมิติ ทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงสร้างการหลอมรวมคนทุกคนและทุกกลุ่มในสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต กลายเป็นเป้าหมาย และความคาดหวัง ที่สำคัญของการจัดบริการสาธารณะในประเทศไทยทั้งระดับชาติและท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- ชาญวิสุทธิ์ ตันมณี และพร้อมพล สัมพันธ์โน, (2564). *กฎหมายปกครองกับการดำเนินนโยบายบริการสาธารณะ*. วิทยาลัยสงฆ์วารสารนครลำปาง, 10(1), 257-268.
- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์, (2536) .*ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการให้บริการแก่ประชาชนไปปฏิบัติ :กรณีศึกษาสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาแห่งชาติ.
- นนทวัฒน์ บรมนันท์, (2552). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน,
- นนทวัฒน์ บรมนันท์, (2560).*หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ประยูร กาญจนดุล, (2547). *คำบรรยายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร กาญจนดุล, (2549).*คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มานพ พรหมชนะ, (2565). *กฎหมายปกครองกับบริการสาธารณะ*. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/990925>
- วุฒิสาร ตันไชย, (2559). *รูปแบบและประเภทการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.
- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์, อัสมา พิมพ์ประพันธ์, เสาวรัตน์ บุษรานนท์, (2560). *การจัดทำบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลชะมาย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 10(2), 223-229.
- อำนวย บุญรัตน์ไมตรี และนิพนธ์ ไตรสรณะกุล, (2558). *กฎหมายปกครองกับการดำเนินนโยบายบริการสาธารณะ*. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 11(2), 93-108.
- Bernstien, S.J. and Hara, P.O, (1979). *Public Administration : Organization, People and Public Policy*. New York : Harper and Row,
- Dimack, M.E. & Dimock, G.O. (1969). *Public Administration*. 4th ed. New York : Holt, Rinehart and Winston,
- Marx, F.M., (1959). *Elements of Public Administration*. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall,
- Millet, J.D., (1954). *Management in the Public Service : The Quest for Effective Performance*. New York : McGraw-Hill,

โครงสร้างภาษามอญในอำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา
THE STRUCTURAL OF MON DIALECT IN PAKTHONGCHAI
DISTRICT, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

¹สิทธิศักดิ์ พรหมสิทธิ์, ²พระมหาภคณ เบ้าทอง และ ³พระมหาสุริยันต์ อุตตโร

¹Sitthisak Promsit, ²Phramaha Kritsana Baotong and ³Phramaha Suriyan Uttaro

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Sitthisak.prom@mcu.ac.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 27, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างภาษามอญในอำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างภาษามอญในอำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อรวบรวมและแบ่งหมวดหมู่คำตามโครงสร้างภาษามอญในอำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมาโดยศึกษาข้อมูลจากผู้บอกภาษาที่เน้นเจ้าของภาษา (Key informant) มาเก็บรวบรวมคำ ระบบเสียงภาษามอญและนำมาวิเคราะห์สรุปข้อมูลตามทฤษฎีภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) ผลการวิจัยพบว่า มีโครงสร้าง 3 แบบ คือ โครงสร้างพยางค์เดียว (Monosyllabic pattern), โครงสร้างสองพยางค์ (Disyllabic pattern), โครงสร้างหลายพยางค์ (Polysyllabic pattern)

คำสำคัญ : โครงสร้างภาษา; ภาษามอญ; ภาษาถิ่น; อำเภอปทุมชัย

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

² อาจารย์, สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ อาจารย์, สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

There are two objectives of this research: 1) to study to the structural systems of Mon dialect in Pakthongchai district, Nakhonratchasima province, and 2) to compile data form into the structural systems of groups of Mon dialect in Pakthongchai district, Nakhonratchasima province. Documentary Korat dialect data is derived from key informants, book, document and texts on the Mon dialect of word analysis, dialect sound system and related research works. Then, they are analyzed and summarized under descriptive Linguistics. Results of the research as: There are 3 patterns: Monosyllabic pattern, Disyllabic pattern, Polysyllabic pattern.

Keyword: Structural; Mon Dialect; Dialects; Pakthongchai district.

บทนำ

จังหวัดนครราชสีมาหรือคนทั่วไปเรียกว่าจังหวัดโคราชจะเข้าใจว่าคนพื้นถิ่นเราเรียกว่าคนโคราชจะพูดภาษาถิ่นก็คือภาษาโคราชเท่านั้นแต่ในความเป็นจริงแล้วจังหวัดนครราชสีมาขนาดพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับต้นของประเทศแบ่งเขตการปกครองเป็นอำเภออยู่ 32 อำเภอมีภาษาถิ่นที่หลากหลายมีกลุ่มประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ภายในจังหวัดนครราชสีมาพบภาษามอญในแถบบ้านพะเพลิง อำเภอปักธงชัยอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) กลุ่มภาษามอญ-เขมร (Mon-khmer) มีความเป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ความงดงามของคำพูดในสถานการณ์ปัจจุบันภาษามอญมีการเปลี่ยนแปลงโดยปัจจัยต่างๆอยู่ตลอดเวลา เราจึงควรเห็นความสำคัญของภาษามอญและควรหวงแหน เราจึงต้องศึกษาบันทึกโครงสร้างทางภาษามอญเพื่ออนุรักษ์ภาษามอญของไทยสืบไป ภาษามอญเป็นภาษาถิ่นย่อยกลุ่มหนึ่งที่พูดกันในจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดใกล้เคียง มีลักษณะที่โดดเด่นเฉพาะตัว เช่นเสียงวรรณยุกต์ คำ สำนวน มีความแตกต่างจากภาษาถิ่นอื่นอย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยกลาง ภาษาถิ่นโคราชหรือภาษามอญในถิ่นอื่น (ถาวร สุกงกช , 2526 : 48) ด้วยอำเภอปักธงชัยเป็นอำเภอที่มีขนาดพื้นที่ขนาดใหญ่ ห่างไกลอำเภอเมือง จึงยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาโครงสร้างภาษาถิ่นมอญในอำเภอปัก

ธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโครงสร้างภาษามอญและนำข้อมูลจัดหมวดหมู่เพื่อสืบทอด อนุรักษ์ รักษาอัตลักษณ์ภาษามอญในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาให้ดำรงสืบไป

การแบ่งโครงสร้างของพยางค์ภาษามอญ

การแบ่งโครงสร้างของพยางค์ภาษามอญในอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำเป็นต้องยึดหลักตามแบบหลักภาษาศาสตร์ภาษาไทย (เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์ , 2554 : 103-107) และ (วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์, 2526 : 2-9) จึงต้องแบ่งไปตามประเภทคำในภาษาไทย โดยแบ่งประเภทของพยางค์ออกเป็น 3 แบบคือ

1. โครงสร้างพยางค์เดี่ยว (Monosyllabic pattern)
2. โครงสร้างสองพยางค์ (Disyllabic pattern)
3. โครงสร้างหลายพยางค์ (Polysyllabic pattern)

เฉพาะฉะนั้นการศึกษาลักษณะโครงสร้างพยางค์ภาษามอญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จึงจำเป็นต้องศึกษาโดยอาศัยลักษณะคำต่างๆที่มีอยู่ในภาษาไทย ทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวโดยกำหนดสัญลักษณ์ใช้แทนหน่วยเสียงต่างๆที่เป็นส่วนประกอบของพยางค์ดังนี้

C = แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้น

V = แทนหน่วยเสียงสระเสียงต้น

VV = แทนหน่วยเสียงสระเสียงยาวและสระประสม

N = แทนหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่เป็นพยัญชนะนาสิก /m n ŋ/ หรือ อัม

สระ /w y/

S = แทนหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายที่เป็นพยัญชนะเสียงหยุด /p t k ?/

T = แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์

1 = แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์สามัญ

2 = แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์เอก

3 = แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์โท

4 = แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ตรี

โครงสร้างคำพยางค์เดี่ยว (Monosyllabic pattern)

โครงสร้างพยางค์เดี่ยวในภาษามอญ อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น 4 แบบดังนี้

1. โครงสร้างแบบที่หนึ่ง $CV^{T1,2,3}$
2. โครงสร้างแบบที่สอง CV^{T1-4}
3. โครงสร้างแบบที่สาม $CV(V)N^{T1-4}$
4. โครงสร้างแบบที่สี่ $CV(V)S^{T2,3,4}$

ลักษณะโครงสร้างทั้ง 4 แบบนี้ ถือเป็นโครงสร้างหลักซึ่งสามารถแตกย่อยออกไปอีกตามรูปแบบและเสียงวรรณยุกต์ดังนี้

1. โครงสร้างพยางค์เดี่ยวแบบที่หนึ่ง $C(C)V^{T2,3,4}$

โครงสร้างแบบนี้ ประกอบด้วยด้วยหน่วยเสียง 3-4 หน่วยเสียง คือ (1) หน่วยเสียงพยัญชนะต้นพยางค์ (2) หน่วยเสียงพยัญชนะเสียงสั้น และ (3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์เอก โท หรือ ตรี และโครงสร้างพยางค์ลักษณะนี้ จะปรากฏกับพยางค์แรกของคำสองพยางค์แท้ (Disyllabic words) เท่านั้น โดยไม่ปรากฏในคำพยางค์เดี่ยว โดยทั่วไป สำหรับการออกเสียงวรรณยุกต์ของพยางค์นี้มักจะไม่นับเสียง (Unstressed) จึงเป็นเสียงวรรณยุกต์สามัญเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าเน้นเพียงเล็กน้อยก็จะเป็นเสียงเอกหรือโท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพยัญชนะต้นเป็นอักษรชนิดใดในภาษาเขียน กล่าวคือ ถ้าเป็นอักษรสูงหรือกลางมักเป็นเสียงเอกหรือเสียงสามัญ และถ้าเป็นอักษรต่ำมักจะเป็นเสียงตรีหรือโท

ลักษณะโครงสร้างพยางค์นี้ สามารถจำแนกได้เป็น 3 แบบ ตามเสียงวรรณยุกต์ดังนี้

- 1) CV^{T4} เช่น

/ka⁴ cook⁴/ [กะโจ๊ก] “ผม”

/ka⁴ took³/ [กะต๋ก] “หู”

- 2) $CV^{T3,4}$ เช่น

/k^ha³naa¹/ [คะนา] “คัณนา”

/ca⁴loo¹/ [จะโล] “ถลา”

- 3) CV^{T3} เช่น

/k^ha²wa³/ [ชะวะ] “งานอดิเรก”

/pa⁴lom¹/ [ปะลม] “ปะปน”

4) CV ^{T3}	เช่น		
/fa ³ /	[พะ]		“แกง”
/yi ³ /	[ญ]		“น้อย”

2. โครงสร้างพยางค์เดี่ยวแบบที่สอง C(C)V^{T1-4}

โครงสร้างแบบนี้เรียกว่า พยางค์เปิด ประกอบด้วยหน่วยเสียงอย่างน้อย 3 หน่วยเสียง อย่างมากไม่เกิน 4 หน่วยเสียง คือ (1) หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว (2) หน่วยเสียงสระเสียงยาว หรือสระประสมซึ่งเป็นแกนของพยางค์ และ (3) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ 1,2,3,4 ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 4 แบบดังนี้

1) CW ^{T1}	เช่น		
/pee ¹ /	[เป]		“ปู่”
/k๑๑ ¹ /		[กอ]	“กา”
2) CW ^{T2}	เช่น		
/k ^h ii ² /	[ชี]		“อุจจาระ”
/b๑๑ ² /	[บ]		“ไม่”
3) CW ^{T3}	เช่น		
/kaa ³ /	[ก้า]		“กล้าหาญ, ตันกล้า”
/poo ³ /	[โป้]		“ทับถม”
4) CW ^{T4}	เช่น		
/p๑๑๑ ⁴ /	[ปื้อ]		“เกลือ”
/maa ⁴ /	[มัว]		“ม้า”

3. โครงสร้างพยางค์แบบที่สาม CV(V)N^{T1-4}

โครงสร้างแบบนี้เรียกว่าพยางค์เป็น (คำเป็น) ประกอบด้วยหน่วยเสียง 3 หน่วยเสียง อย่างมากไม่เกิน 4 หน่วยเสียง คือ (1) หน่วยเสียงพยัญชนะต้น (2) หน่วยเสียงสระเดี่ยว หรือสระประสม (3) หน่วยเสียงที่เป็นพยัญชนะท้ายที่เป็นพยัญชนะนาสิก (N) /m ɲ n/ หรืออัมสระ / w y / และ (4) เสียงวรรณยุกต์¹⁻⁴ โครงสร้างพยางค์ลักษณะนี้สามารถจำแนกออกเป็นแบบต่างๆ ได้อีก 2 แบบ ดังนี้

1) CVN ^{T1-4}	เช่น

/huay ² /	[ห่วย]	“ไถล”
/təy ² /	[เต็ง]	“ข้าวจ้าว”
2) CWN ^{T1-2} เช่น		
/sooŋ ¹ /	[โซง]	“ชน”
/paan ² /	[ปาน]	“ปาก”

4. โครงสร้างพยางค์เดี่ยวแบบที่สี่ CV(V)S^{T 2,3,4}

โครงสร้างพยางค์แบบนี้ เรียกว่า พยางค์ตาย(คำตาย) ประกอบด้วยเสียงหน่วยเสียง 3 หน่วยเสียงและอย่างน้อยไม่เกิน 4 หน่วยเสียง คือ (1) หน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว (2) หน่วยเสียงสระเดี่ยวหรือสระประสม และ (3) หน่วยเสียงที่เป็นพยัญชนะท้ายเป็นพยัญชนะเสียงกัก(S)/p t k ʔ/ และ(4) หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ^{2,3,4} โครงสร้างแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็นโครงสร้างรายย่อยแบบต่างๆ ได้อีก ๒ แบบดังนี้

1) CVS ^{T2,3,4} เช่น		
/cuat ⁴ /	[จั่วต]	“ซื่อน”
/lɛt ³ /	[เลต]	“ร่า”
2) CWS ^{T2,3,4} เช่น		
/daat ² /	[ดาด]	“โอง”
/yuə ^{k4} /	[เยื่อก]	“สะโพก”

โครงสร้างคำสองพยางค์ (Disyllabic pattern)

โครงสร้างคำสองพยางค์ของภาษามอญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) โครงสร้างสองพยางค์แท้ และ 2) โครงสร้างสองพยางค์เทียม

1. โครงสร้างสองพยางค์แท้ (Disyllable)

โครงสร้างคำสองพยางค์แท้ของภาษามอญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะสองพยางค์ที่แตกต่างกัน คือ พยางค์แรก จะเป็นแบบเดียวกันกับโครงสร้างพยางค์เดี่ยวแบบที่หนึ่งคือ CV^{T1,2,3} จึงประกอบด้วยเสียงสระสั้นและไม่มีพยัญชนะท้ายเป็นตัวสะกด และการลงน้ำหนักเสียงจะเบากว่า คือ ไม่ลงเสียงเน้นเลย พยางค์ที่ 2 ซึ่งจะลงเสียงหนักกว่า พยางค์ที่ 1 ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว และหน่วยเสียงสระเสียงสั้น /a/ และ

หน่วยเสียงวรรณยุกต์สามัญสำหรับพยางค์ที่สองจะมีโครงสร้างพยางค์เหมือนโครงสร้างพยางค์เดี่ยวแบบใดแบบหนึ่ง ดังโครงสร้างต่อไปนี้

พยางค์แรก	พยางค์ที่สอง
$CV^{T1,2,3,4}$	$+ CV^{T1-4}$
	$+ CV(V)N^{T1-4}$
	$+ CV(V)S^{T2,3,4}$

โครงสร้างของคำสองพยางค์นี้ สามารถจำแนกออกเป็น 3 แบบใหญ่ๆ คือ

พยางค์แรก	พยางค์ที่สอง		
1) $CV^{T1,2,3}$	$+ CV^{T1-4}$	เช่น	
/ma ³ mii ³ /		[มะมี]	“ขนุน”
/k ^h a ² maay ¹ /		[ชะมาย]	“ขโมย”
2) $CV^{T1,2,3,4}$	$+ CV(V)N^{T1-4}$	เช่น	
/p ^h a ⁴ laan ¹ ta ⁴ /		[ละลานต๊ะ]	“ย่างปลา”
/ʔa ⁴ ceeŋ ¹ /		[อะเจง]	“ถนน”
3) $CV^{T1,2,3,4}$	$+ CV(V)S^{T2,3,4}$	เช่น	
/ka ⁴ lɔɔk ⁴ /		[กะล็อก]	“มะเขือ”
/bi ⁴ daat ² /		[บี้ดาด]	“คลอง”

2. โครงสร้างคำสองพยางค์เทียม (Mono + Mono Syllables)

โครงสร้างสองพยางค์เทียมของภาษามอญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีโครงสร้างเช่นเดียวกับโครงสร้างพยางค์เดี่ยว 2 แบบเรียงกัน หรือประสมกัน (Mono+Mono) พยางค์แต่ละพยางค์จะมีลักษณะโครงสร้าง พยางค์เดี่ยวแบบใดแบบหนึ่ง อาจเป็นพยางค์ที่มีความหมายหรือไม่ก็ได้ ลักษณะโครงสร้างขึ้นอยู่กับการประสมของโครงสร้างพยางค์เดี่ยวเข้าด้วยกันเป็น 2 พยางค์เทียมแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบ ต่อไปนี้

1) CV^{T1-4}	$+ CV(V)N^{T1-4}$	เช่น	
/ʔəŋ ³ təŋ ³ /		[เอ็กเต็ก]	“เท่า”
/k ^h a ³ laaw ¹ /		[คะลาว]	“เกล้า”
2) CV^{T1-4}	$+ CV(V)S^{T2,3,4}$	เช่น	
/faat ⁴ ʔook ² /		[ฟาตโอก]	“ผ้าผืน”

/haa ¹ r๖๖k ³ /	[ฮาร้อง]	“ปลาร้า”
3) CV ^{T1-4} + CV ^{T1-4}	เช่น	
/kaa ¹ tuu ³ /	[กาตุ้]	“ดวงจันทร์”
/la ³ t๑๑ ⁴ /	[ละเตือะ]	“ไต้ถุน”

โครงสร้างคำหลายพยางค์ (Polysyllabic pattern)

โครงสร้างคำหลายพยางค์ของภาษามอญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา หมายถึง โครงสร้างพยางค์ของคำประสมตั้งแต่ 3 พยางค์ขึ้นไป ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า โครงสร้างพยางค์เดี่ยว (Mono) และสองพยางค์ (Dis) แบบใดแบบหนึ่งมาประสมกันหรือเรียงกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ลักษณะของโครงสร้างพยางค์หลายพยางค์จึงมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับจำนวนพยางค์ ในที่นี้จะนำโครงสร้างพยางค์หลายพยางค์มาวิเคราะห์ดังนี้

ลักษณะของโครงสร้างคำหลายพยางค์ของภาษามอญ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เกิดจากการประสมระหว่างโครงสร้างพยางค์เดี่ยวล้วน ๆ และประสมระหว่างสองพยางค์และพยางค์เดี่ยว รวมเป็น 3 แบบ ดังนี้

1) แบบที่หนึ่ง Mono+Mono+Mono

2) แบบที่สอง Dis+Mono+Mono

3) แบบที่สาม Mono+Dis+Mono

โปรดสังเกตตัวอย่างคำที่มีโครงสร้างหลายพยางค์ ทั้ง 3 แบบ ดังนี้

แบบที่หนึ่ง Mono + Mono + Mono เช่น

/ban ¹ naa ¹ laan ² /	[บันนาล่าง]	“ประตู”
/๑๑ ³ c๑๑ ³ caak ⁴ /	[เล็กเจ้าจ๊าก]	“จะไปไหน”

แบบที่สอง Dis + Mono + Mono เช่น

/p ^h a ² laan ¹ ta ⁴ /	[พะลานต๊ะ]	“ย่างปลา”
/pa ⁴ haam ² k๑๑ ³ /	[ปะหามเก็ง]	“นินทา”

แบบที่สาม Mono + Dis เช่น

/soom ¹ pra ⁴ ๖uy ³ /	[โซมประอู้ย]	“ดูด”
/t ^h ๖๖ ¹ tum ¹ ka ⁴ too ³ /	[ทอตุ้มกะไต้]	“ต่างหู”

บทสรุป

ภาษามอญในอำเภอปักธงชัย มีข้อสรุปผลการศึกษาและจัดรวบรวมคำศัพท์ตามโครงสร้างทางภาษาได้ผลการศึกษาดังนี้ คือ 1. โครงสร้างพยางค์เดียว (Monosyllabic pattern) ,2. โครงสร้างสองพยางค์ (Disyllabic pattern), 3. โครงสร้างหลายพยางค์ (Polysyllabic pattern) และภาษามอญในอำเภอปักธงชัยยังมีระบบคำ ระบบเสียง โดยเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ที่มี 4 หน่วยเสียง คือ เสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโทและเสียงตรี จึงมีความแตกต่างทั้งเสียงและโครงสร้างภาษาเมื่อเทียบกับภาษาถิ่นอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

ถาวร สุบงกช. (2526).ภาษาถิ่นโคราช: การศึกษาในเชิงวิเคราะห์เรื่องเสียงและความหมาย.

นครราชสีมา : สมบูรณ์ออฟเซตการพิมพ์.

เรืองเดช ปันเพื่อนชัย. (2554).ภาษาศาสตร์ภาษาไทย . พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .

_____. (2532).แบบทดสอบระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาถิ่น . นครปฐม :

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยมหิดล .

วิจิตรน ถานพวงค์. (2526). ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมาโครงการนำร่อง.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

หลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 PRINCIPLES AND THEORIES ABOUT LEARNING THE 4TH BRAHMA VIHARA PRINCIPLES

¹พระมหานุพันธ์ พรหมชาติ และ ²วิทยา ทองดี

¹Phamaha Anuphan Promchalee and ²Wittaya Thongdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹xxphichyananth@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 27, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 จากการศึกษาพบว่ามีความเกี่ยวข้องได้แก่ พฤติกรรมนิยม พุทธิปัญญานิยม คอนสตรัคติวิสต์ โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา

คำสำคัญ : หลัก, ทฤษฎี, การเรียนรู้, หลักธรรมพรหมวิหาร 4

¹ นิสิต,หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the principles and theories about learning about the 4th Dharma Brahma Vihara from the study found that there are related theories such as behaviorism, intellectualism, Constructivism. Application of the 4 Dharma Principles of Brahma or the Master Brahma Vihara is a principle for all people, it is the core principle that will help us to live a noble and pure life, namely mercy, kindness, mudita, upekkha.

Keyword : Principles, Theories, Learning, The 4th Brahma Vihara principles

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่จะเป็นการที่รัฐบาลไทยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทสำหรับผู้เรียนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบไม่เสียค่าใช้จ่าย 12 ปี ที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ และมีผลบังคับใช้ขั้นต่ำสุดที่ 9 ปี) ตามระเบียบการศึกษาจะวางไว้ที่อย่างน้อย 12 ปี ของการศึกษาขั้นพื้นฐานกับการศึกษาที่สูงขึ้น การศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งออกเป็น 6 ปี ของการศึกษาระดับประถมศึกษา กับอีก 6 ปี สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับอีก 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนั้นระบบการศึกษาไทยยังจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วน การศึกษาตามอัธยาศัย (การเรียนรู้ตามธรรมชาติหรือตามอัธยาศัย) ยังไม่ได้นำมาพิจารณาอย่างจริงจัง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

อย่างไรก็ดี ในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ บุคลากรที่ดำเนินงานมีความสำคัญหากบุคลากร และผู้บริหารเป็นผู้มีจิตใจที่มีเมตตาและกรุณาต่อบุคลากรภายในองค์กร คือ มีความปรารถนาให้บุคลากรใน องค์กรมีความสุขและพ้นจากความทุกข์

ปรารถนาให้บุคลากรภายในองค์กรได้ทำงานในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต จะให้ความสำคัญกับการนำระบบการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมาใช้ในองค์กรอย่างจริงจัง โดยไม่เห็นว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นภาระของ การประกอบกิจการ การที่บุคลากร และผู้บริหารมีมิตาจิตที่ย่อมยินดีกับชีวิตความเป็นอยู่ในสถาน ประกอบการที่ดีขึ้นของบุคลากรในองค์กร

การพัฒนาสติปัญญาตนของมนุษย์ ให้เข้าใจโลกและชีวิตเพื่อเป็นแนวทาง ปฏิบัติต่อตนเองต่อเพื่อนมนุษย์และต่อโลก ความต้องการมีชีวิตที่ดี ความก้าวหน้าและ อยู่เป็นสุข มนุษย์จึงต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาจิต และปัญญาด้วย คุณธรรมและค่านิยมทางศาสนา ควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุและวิชาการ ที่เนื่องด้วยวัตถุ ด้วยความเจริญอย่างรวดเร็วของวิทยาการและเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์ มีความเจริญก้าวหน้า และอยู่เป็นสุข มีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้นและมีคุณภาพที่ดี ขึ้น เป็นการพัฒนาที่มีคุณค่ายังต่อบุคคลและต่อสังคม คำว่า“พัฒนา”คือการทำให้เจริญ

หลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) หมายถึง ข้อความรู้ที่พรรณนา/อธิบาย/ ทำนาย ปรากฏการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปนิรนัยเป็นหลักหรือกฎ การเรียนรู้ย่อยๆ หรือนำไปใช้เป็นหลักในการจัดกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้นั้นแบ่งออกเป็น 3 แนวคิด คือ พฤติกรรมนิยม พุทธิปัญญานิยม และ คอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งทั้ง 3 แนวคิดนี้เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการจัดการหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

1. พฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

1) การเรียนรู้คืออะไร การเรียนรู้พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) คือ การเรียนรู้ที่สามารถทำได้เมื่อมีการตอบสนองที่เหมาะสม องค์ประกอบที่สำคัญคือ สิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง เช่น การเสริมแรงต่างๆที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ (Winn, 1990)

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร การเรียนรู้พฤติกรรมนิยมเกิดขึ้นได้จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบหรือความถี่การปฏิบัติงานที่สังเกตได้ การสังเกตพฤติกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ในทางปฏิบัติ

3) อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้คือ สิ่งเร้าต่างๆ ทั้งทางชีวภาพและอารมณ์ เช่น แรงจูงใจ เช่น ความตื่นตัว ความกลัว ความโกรธ ความรัก และความต้องการสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต เช่น อาหารและความหิว ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการแสดงผลพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ออกมา (Schunk, 1991)

4) อะไรคือบทบาทของหน่วยความจำ (Memory) บทบาทหน้าที่ของหน่วยความจำคือ เมื่อผู้เรียนมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากๆ ผู้เรียนก็จะสนใจและจดจำสิ่งนั้นๆได้ดี เมื่อเกิดความเข้าใจและจำได้ ก็จะสามารถดึงออกมาใช้ได้ในอนาคต

5) การถ่ายโอนหรือถ่ายโยงความรู้ เกิดขึ้นได้อย่างไร การถ่ายโอนความรู้เกิดขึ้นได้จากการที่เราใช้ความรู้ในรูปแบบใหม่หรือสถานการณ์เช่นเดียวกันกับ วิธีการเรียนรู้ก่อนที่จะสะท้อนออกมาและมีผลต่อการเรียนรู้ใหม่ ในพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ทฤษฎีการถ่ายโอนเป็น ผลมาจากลักษณะทั่วไป สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันช่วยให้พฤติกรรมในการถ่ายโอนข้ามองค์ประกอบทั่วไป ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่ได้เรียนรู้ที่จะยอมรับและแยกประเภทต้นเอล์ม (Elm trees) แสดงให้เห็นถึงการถ่ายโอน เมื่อเขาจัดประเภทต้นเมเปิ้ลโดยใช้กระบวนการเดียวกัน ความคล้ายคลึงกันระหว่าง ต้นเอล์มและต้นเมเปิ้ลจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้และการจัดหมวดหมู่ (Schunk, 1991)

6) แนวทาง/กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะอย่างไร กิจกรรมการเรียนรู้ของพฤติกรรมนิยมเป็นการผลิตผลลัพธ์ที่มีความน่าติดตามและวัดผลได้ในผู้เรียน (วัตถุประสงค์ของพฤติกรรม, วิเคราะห์งาน, การประเมินเกณฑ์อ้างอิง) แบบประเมินผู้เรียนเพื่อจะกำหนดตำแหน่งที่ควรเริ่มต้นการเรียนการสอน (การวิเคราะห์ผู้เรียน)

-เน้นการเรียนรู้จากขั้นตอนในช่วงต้นก่อนที่จะเพิ่มความคืบหน้าของการทำงานที่มีระดับความซับซ้อน มากขึ้น (ลำดับของการนำเสนอการเรียนการสอน, การเรียนรู้)

-ใช้การเสริมแรงที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน (ผลตอบแทนที่จับต้องได้, ข้อเสนอแนะข้อมูล)

-การให้ความหมาย การสร้างและปฏิบัติเพื่อให้แน่ใจว่าการตอบสนองต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ แข็งแกร่ง (ง่ายในการจัดลำดับความซับซ้อนของการปฏิบัติ, การใช้แจ้ง)

2. พุทธิปัญญานิยม (Cognitivism)

1) การเรียนรู้คืออะไร การทำให้เท่าเทียมกันกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องระหว่างสภาพของความรู้มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในความน่าจะเป็นของคำตอบ ซึ่งการ

เรียนรู้เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าภายนอกกับสิ่งเร้าภายใน คือความรู้ความเข้าใจ หรือ กระบวนการรู้คิด

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร ทฤษฎีองค์ความรู้เน้นการเรียนรู้และภายใต้โครงสร้างของจิตที่อยู่ใกล้กับปลายเหตุณวินยา (Hilgard, 1991) การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องมากกว่าการตอบสนอง ทฤษฎีองค์ความรู้มุ่งเน้น แนวคิดของนักเรียน กระบวนการเรียนรู้จะได้รับการจัดเก็บและสามารถเรียกมาใช้ได้ตามต้องการ (Jonassen, 1991)

3) อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ Cognitivism พฤติกรรมนิยมเน้นบทบาทด้านสิ่งแวดล้อมช่วยในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สามารถอธิบายการเรียนการสอน ตัวอย่าง การสาธิต ถือว่าเครื่องมือเหล่านี้เป็นการขึ้นนำการเรียนรู้ของนักเรียนจะเน้นบทบาทในการปฏิบัติที่สามารถแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตาม “งาน” ธรรมชาติของ ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน การเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่กิจกรรมทางความคิดเพื่อในผู้เรียนนำไปสู่การตอบสนองและ กระบวนการคิด สร้างเป้าหมายและกลยุทธ์ของผู้เรียนได้ (Shuell, 1986) ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างความรู้ได้ จึงเน้นการเข้าถึงความรู้และภายในโครงสร้างทางจิต มุ่งเน้นไปในแนวความคิดของนักเรียน กระบวนการเรียนรู้ข้อมูลจะได้รับการจัดเก็บและเรียกใช้ตามสถานการณ์ที่ จำเป็น กระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นวิธีการที่แท้จริงขององค์ความรู้ สามารถเปลี่ยนแปลงผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม (Winne, 1990)

4) อะไรคือบทบาทของหน่วยความจำ บทบาทของหน่วยความจำในกระบวนการเรียนรู้ เมื่อมีข้อมูลจะถูกจัดเก็บไว้ในหน่วยความจำในลักษณะ ที่มีความหมาย นักออกแบบมีความสามารถในการหาข้อมูลที่ดีที่สุดให้แก่ผู้เรียน โดยใช้เทคนิค เช่น การจัดงาน ลำดับขั้น ความสัมพันธ์และการฝึกอบรม ช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่ ๆ ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลหน่วยความจำ เนื่องจากจะถูกรบกวนและป้องกันข้อมูลสูญหายได้ (Duffy and Jonassen, 1991)

5) การถ่ายโอนหรือถ่ายโยงความรู้ เกิดขึ้นได้อย่างไร ตามทฤษฎีองค์ความรู้การถ่ายโอนมีหน้าที่จัดเก็บข้อมูลไว้ในหน่วยความจำ (Schunk, 1991) ผู้เรียนมี ความเข้าใจวิธีการนำความรู้ไปใช้ในบริบทและถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องไปในรูปแบบของกฎแนวความคิด (Duffy and Jonassen, 1991) ความรู้ที่เกิดขึ้นจะมีความเหมือนและแตกต่าง

กันถูกเก็บไว้ใน หน่วยความจำและสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ผู้เรียนต้องเชื่อว่าความรู้จะเป็นประโยชน์ในสถานการณ์จริงได้

6) แนวทาง/กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะอย่างไร ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธปัญญา นิยม มีหลักในการสอนว่าจะต้องเริ่มต้นที่ ปัญหาที่ซับซ้อนและหาวิธีที่สามารถค้นพบคำตอบ หรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง

3. คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism)

1) การเรียนรู้คืออะไร เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการสร้างความรู้ได้มีการเปลี่ยนจากเดิมที่เน้นการศึกษาปัจจัยภายนอกมาเป็นสิ่งเร้าภายใน ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจหรือกระบวนการรู้คิด กระบวนการคิด (Cognitive processes) ที่ช่วยส่งเสริม การเรียนรู้ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในมีส่วนช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องและเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียน แนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) หรือเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ สร้างสรรค์ความรู้นิยมหรือสร้างสรรค์ความรู้นิยม หรือ การสร้างความรู้ โดยหลายทฤษฎีองค์ความรู้ร่วมสมัย เน้นความรู้ความเข้าใจในการสร้างความรู้ และช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบและสร้างสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลใหม่และข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยความจำ นักทฤษฎีได้เริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐาน ข้อสมมติฐาน และเริ่มต้นที่จะนำวิธีการคอนสตรัคติวิสต์มาเป็นแนวทางในการเรียนรู้ และ เข้าใจความรู้ การเรียนรู้ “เป็นฟังก์ชันของวิธีการที่บุคคลสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ของเขาหรือเธอเอง” คอนสตรัคติวิสต์มีรากฐานจากหลายมุมมอง ทั้งปรัชญาและจิตวิทยาของยุคนี้ โดยเฉพาะในยุคของ เพียเจต์, บรูเนอร์และกูดแมน แต่ในปีที่ผ่านมา คอนสตรัคติวิสต์ได้กลับมาเป็นที่สนใจมากยิ่งขึ้นใน หลายสาขาวิชาที่แตกต่างกัน รวมทั้งการออกแบบการเรียนการสอน (Bednar et al., 1995)

2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร คอนสตรัคติวิสต์ไม่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของโลกแห่งความจริง แต่ยืนยันว่าสิ่งที่เรารู้ของโลกเกิดจากการ ตีความจากประสบการณ์ของเราเอง การสร้างการเรียนรู้ความรู้อย่างต่าง ๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง จากประสบการณ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิม มาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้เป็นผลที่เกิดจากการแปลความหมายตามประสบการณ์ของแต่ละ คนการเรียนรู้เกิดจากการลงมือกระทำ (Active learning) การที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำจะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายในสิ่งที่ตนเรียนรู้ที่พัฒนาโดยอาศัยพื้นฐานจากประสบการณ์ตนเอง

การเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมมือ (Collaborative learning) ความหมายในการเรียนรู้เป็นการต่อยอดจากแนวคิดที่หลากหลาย การพัฒนาความคิดรวบยอดของตนเองได้มาจากการร่วมแบ่งปันแนวคิดที่หลากหลายในกลุ่ม และในขณะเดียวกันก็ปรับเปลี่ยนการสร้างสิ่งที่แทนความรู้ในสมอง (Knowledge representation) ที่สนองตอบ ต่อแนวคิดที่หลากหลายนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าในขณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการอภิปราย เสนอความคิดเห็นที่หลากหลายของแต่ละคน ผู้เรียนจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้ของตนด้วย และสร้างความหมาย ของตนเองขึ้นมาใหม่ (Bednar et.al., 1995)

3) อะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ปัจจัยทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญกับคอนสตรัคติวิสต์ เป็นความสัมพันธ์เฉพาะระหว่างผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างความรู้ซึ่งต่างจากทฤษฎีพุทธิปัญญานิยม (Jonassen, 1991) ซึ่งสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยภายนอกที่นำมาเป็นสิ่งเร้าภายใน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย

4) อะไรคือบทบาทของหน่วยความจำ บทบาทของหน่วยความจำคือการตีความข้อมูลอย่างละเอียด "ความเข้าใจได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการใช้งาน และไม่จำเป็นต้องได้ความหมายที่แน่ชัด" (Brown et al., 1989, p. 33) บทบาทของหน่วยความจำมีความสำคัญไม่ได้อยู่ในการให้ความรู้โครงสร้างเหมือนเดิม แต่ให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจ และเข้าใจในสถานการณ์ โดยเฉพาะรวบรวมความรู้จากหลากหลายแหล่งที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่น ออกแบบกิจกรรมที่แตกต่างเพื่อนำไปใช้กับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันออกไป คอนสตรัคติวิสต์เน้นการใช้งานที่มีความยืดหยุ่นกับทุกสถานการณ์ มีการแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ สามารถเรียกขึ้นมาจากหน่วยความจำเพื่อใช้งานได้

5) การถ่ายโอนหรือถ่ายโยงความรู้ (transfer) เกิดขึ้นได้อย่างไร การถ่ายโอนสามารถอำนวยความสะดวกโดยการมีส่วนร่วมในการทำงานจริงที่อยู่ในบริบทที่มีความหมาย ตั้งแต่การทำความเข้าใจจากประสบการณ์ ความถูกต้องของประสบการณ์กลายเป็นสิ่งสำคัญกับความสามารถของ แต่ละบุคคลที่จะใช้ความคิด แนวคิดที่สำคัญในมุมมองคอนสตรัคติวิสต์ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นในสภาพจริง หรือ สะท้อนบริบทของสภาพจริงเสมอ ซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงการเรียนรู้ และจะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของวิธีการ เรียนรู้ โครงสร้างความรู้ของผู้เรียนที่มีความสะดวกในการคิดและการดำเนินการที่เป็นระบบ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

6) แนวทางในการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ จากแนวคิดและทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์เชื่อว่า การเรียนรู้ เป็นกระบวนการสร้างมากกว่ารับความรู้ ดังนั้นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้น ควรมีการสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือทำ เป็นผู้ออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน เป็นผู้สร้าง มากกว่าการที่ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่มีได้หมายความว่าครูจะไม่มีบทบาทใดๆ บทบาทของครูยังคงเป็นสิ่งสำคัญ ในกระบวนการเรียนการสอน เป็นผู้ที่คอยสนับสนุนให้ ผู้เรียนสร้าง ออกแบบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถที่จะแก้ไข ปัญหาต่างๆได้

หลักธรรมพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ ได้แก่

1. เมตตา: ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภคความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

2. กรุณา: ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่ สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิดการเจ็บไข้ความแก่และความ ตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งรวม เรียกว่า กายิกทุกข์ และทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่นเมื่อ ปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

3. มุทิตา: ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยาความ ริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความพึงชานซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่นเห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครู

ชมเชยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษขอล็ก โคลนหรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะเทอะเราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุกตลกเพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

4. อุเบกขา: การรู้จักวางเฉย หมายถึงการวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่วตามกฎหมายแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้นเราควรมีความปรารถนาดีคือพยายาม ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เอนกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีความสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542)

คุณค่าของพรหมวิหารกับการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสมาชิกให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ถือเป็นกระบวนการพื้นฐานที่พบเห็นได้ในทุกสังคม ไม่ว่าสังคมดั้งเดิมหรือสังคมสมัยใหม่ เพียงแต่อาจจะแตกต่างกันไปในรูปแบบการเรียนการสอน ลักษณะผู้เรียนผู้สอนสาระที่สอน สื่อ หรือเทคนิควิธีการต่างๆที่ใช้ ซึ่งแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นอยู่ ถือเป็นบรรทัดฐานทางการศึกษาของสังคมนั้นๆ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญกิจกรรมหนึ่งของ

สังคม เพราะว่าการศึกษาศาสนาสามารถฝึกอบรมสมาชิกให้รู้ระเบียบวัฒนธรรมของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกฝนให้สมาชิกรับค่านิยมและทักษะอันจำเป็นแก่การเป็นสมาชิกของสังคมเพื่อก่อให้เกิด ความรู้ แนวคิด การกระทำในกิจกรรมต่างๆ เพื่อการอยู่รอดเพื่อการอยู่ร่วมกัน และความเจริญก้าวหน้าของสังคม (เนตรชนก โพธารามิก, 2561)

พรหมวิหารมีคุณค่ากับการศึกษาในสังคมไทยอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้สอนในสังคมไทยเมื่อมีพรหมวิหารเป็นคุณธรรมประจำใจทำให้เป็นผู้สอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), 2548) กล่าวคือ ในขณะที่สอนก็สอนด้วยเมตตา คือ มีความปรารถนาดี ให้ลูกศิษย์ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข แต่ขณะที่สอนนั้นถ้าลูกศิษย์มีความทุกข์ ผู้สอนก็มีใจที่ประกอบด้วยกรุณา เช่น เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาที่สอนก็ช่วยอธิบายให้เข้าใจ หรือแม้ว่าผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาอื่นๆ ก็รับฟังให้คำปรึกษาและช่วยหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้ เมื่อลูกศิษย์ประสบความสำเร็จต่างๆ ก็พลอยยินดีด้วย คือ มีใจที่ประกอบด้วยมุทิตา แต่ขณะที่ออกข้อสอบ ตรวจข้อสอบ ก็มีใจที่ประกอบด้วยอุเบกขา คือ ยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลางไม่มีอคติต่อศิษย์ทุกคน

สำหรับผู้เรียนในสังคมไทยนั้นก็มีพรหมวิหารเป็นคุณธรรมประจำใจต่อผู้สอนเช่นกัน กล่าวคือ ในยามปกติ ก็มีใจประกอบด้วยเมตตา คือ มีความปรารถนาดีต่อผู้สอนทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเต็มไปด้วยความสุข แต่เมื่อผู้สอนมีความทุกข์ก็มีใจประกอบด้วยกรุณาต่อผู้สอน ดังจะเห็นได้จากการช่วยงานต่างๆ ของผู้เรียนต่อผู้สอนในสังคมไทย เช่น เมื่อเห็นผู้สอนถืออุปกรณ์การสอนก็เข้าไปช่วยเหลือ หรือการช่วยทำกิจกรรมต่างๆ ของนักศึกษาให้สถานศึกษา เมื่อผู้สอนประสบความสำเร็จต่างๆ ผู้เรียนก็มีใจประกอบด้วยมุทิตา คือ พลอยยินดีด้วย สำหรับสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่สามารถใช้ เมตตา กรุณา มุทิตา ต่อผู้สอนได้ ผู้เรียนก็มีใจที่ประกอบด้วยอุเบกขาต่อผู้สอน เช่น ผู้สอนกระทำผิดกฎระเบียบของสถาบันการศึกษา หรือกระทำความผิดตามกฎหมายต่างๆ ผู้เรียนก็วางตัวเป็นกลาง ปล่อยให้ผู้มีหน้าที่และมีความรู้ความสามารถช่วยกันพิจารณาไป ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าพรหมวิหารเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่ากับการศึกษาในสังคมไทยอย่างมาก กล่าวคือ ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนในสังคมไทยกระทำหน้าที่ต่อกันได้อย่างราบรื่นมีความสุขและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บทสรุป

การจัดการศึกษาในยุคสมัยปัจจุบันที่สำคัญจำเป็นจะต้องนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนรู้แบบสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาของชาติ สำหรับการเรียนการสอนนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนวัตกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับหลักการศึกษาที่สำคัญอื่นๆเพื่อนำใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการปกครองและบริหารตนสำหรับผู้ปกครอง และพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกว่า เป็นธรรมอันประเสริฐ เป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามมีความเป็นอยู่ดีจพรม มี 4 ประการ ทั้งจะเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียนได้อย่างนุ่มนวล ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกกดดัน เก้อเจิน ทั้งผู้เรียนก็จะเปิดใจในการศึกษายิ่งขึ้น ประกอบกับการจัดการศึกษาตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นการเรียนรู้ที่สามารถทำได้เมื่อมีการตอบสนองที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

เนตรชนก โพธารามิก, (2561). *พรหมวิหารกับคุณค่าในสังคมไทย*. วารสารศิลปะการจัดการ. 2(1). 1-10.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2548). *โรงเรียนวิถีพุทธในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2542). *จากสุขในบ้านสู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

Bednar, A.K.; Cunningham, D; Duffy, T.M.; and Perry, J.D. (1995). *Theory into practice: How do we link?*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1989). *Organization Theory and Management: Approach*. New York: John Wiley and Sons.

- Duffy, T. M., & Jonassen, D. H. (1991). "Constructivism: New implications for instructional technology?". *Educational Technology*, 31(5), 7-11.
- Jonassen, D.H. (1991). *Evaluating constructivist learning*. *Educational Technology*, 28 (11), 13-16.
- Schunk. Schunk, D. H. (1991). *Self-efficacy and academic motivation*. *Educational Psychologist*, 26, 207-231.
- Winn, W. (1990). *Some Implications of Cognitive Theory for Instructional Design*. *Instructional Science: An International Journal of the Learning Sciences*, 19(1), 53-69.

ภูมิปัญญาลงแขกเกี่ยวข้าว ประเพณีของชาวนาไทยสืบสานวัฒนธรรม

WISDOM OF RICE HARVESTING TRADITIONS OF THAI FARMERS INHERIT THE CULTURE

¹พระครูวินัยธรรรณนา ญาณวโร ²พระพันธุวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน ³พระเจษฎา โชติธมฺโม

¹Phrakru Winaithorn Wanthana Nanavaro,

²Phra PhanthawatDhammavaddhano and ³Phra Jetsada Chotidhammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹wantanana60@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประเพณีวัฒนธรรมการลงแขกเกี่ยวข้าวในสังคมไทยอีสานในปัจจุบัน ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวหาได้ยากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามชาวอีสานส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีน้ำใจไมตรี ในการทำกิจการงานใดๆ ไม่ว่าจะงานเล็กงานใหญ่จะสำเร็จ ล่วงไปได้ด้วยดีเพราะทุกคนต่างมีน้ำใจให้กันและกัน ช่วยงานกันคนละมือละไม้ใช้เวลาไม่นานงานก็สำเร็จล่วงไปได้สมปรารถนา การลงแขกในภาคอีสานก็คือการบอกกล่าวขอแรงบรรดาญาติสนิทมิตรสหายให้มาช่วยทำงาน งานที่มักลงแขก เช่น การลงแขกทำนา ซึ่งมีการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าว (นวดข้าว) โดยวัฒนธรรมข้าวในทางพระพุทธศาสนา และสังคมไทยมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณกาล การ

¹ ดร. นักวิชาการอิสระ, วัดป่าพุทธญาณรังษี จังหวัดขอนแก่น

² นักวิชาการอิสระ, วัดป่าพุทธญาณรังษี จังหวัดขอนแก่น

³ อาจารย์, หลักสูตรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ปลูกข้าวเป็นวิถีการดำรงชีพตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ข้าวเป็นอาหารที่สำคัญที่สุดของสังคมไทย เป็นสายใย ร้อยความสัมพันธ์ ความสามัคคีต่อกันในสังคม จึงก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับข้าว เพราะคนไทยเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มียุคุณ มีจิตวิญญาณ ดังนั้น พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าวมักจะมี ลักษณะร่วมกันระหว่างความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ จึงเป็นเหตุให้มีพิธีกรรม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการทำนาในสังคมชาวพุทธ เพราะฉะนั้น ในกระบวนการผลิตจะคำนึงถึงธรรมชาติ นึกถึงความเป็นสิริมงคล จึงมีพิธีกรรมวัฒนธรรม ข้าว เมื่อได้ข้าวได้ผลผลิตมาก็จะเอามาแบ่งปันให้ทานกัน เพื่อสร้างความเกื้อกูลในสังคม

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา, ลงแขกเกี่ยวข้าว, ประเพณี, ชวนนาไทย, สืบสานวัฒนธรรม

Abstract

This paper aims to analyze of “Long kaek keaw kao” culture tradition in Thai Esan communities. The long-Kak harvesting tradition is therefore harder to find nowadays. Most of the northeastern people will be a kind person, in any business No matter how big or small the job It will be successful because everyone is kind to each other. Helping each other hand in hand, it didn't take long, the job was accomplished as desired. Visiting in the Northeast is a request for the strength of relatives and friends. to help work Events that are often hung, such as descent into the fields down with rice to harvest. Down to eat rice (threshing). The rice culture in Buddhism and in Thai society is related to Buddhist lifestyle in Thai society since the ancient time. Rice cultivation is essential as it is a path to sustain life until the present days. Rice is the most important food for Thai people. It is the tread that is holding people together and unite them in the society. As for that reason, there are various rice-related rituals since Thai people believe that they owe to the rice and that the rice has soul. Therefore, these rice-related rituals often are a mixture of religion beliefs and ancient beliefs from their ancestors, resulting in having both Buddhist rituals and rice-related rituals in rice cultivation in Buddhist society. The production process is constructed in consideration of

nature and good fortune; and therefore, there are the rice-related rituals. Once the farmers harvest the rice, the produce, they will share that rice among their peers to build support within the society.

Keyword : Wisdom, Rice harvesting Traditions, Thai farmers, Culture

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญของคนไทย รวมทั้งเป็นสินค้าเกษตรที่ส่งออกของประเทศ เป็นพืชดั้งเดิมที่ปลูกกันมานานหลายศตวรรษผูกพันกันมานานกับวิถีชีวิตไทย มีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะชาวไทยที่บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักมานานจนกลายเป็นบ่อเกิดลักษณะต่างๆทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ย่อมต้องขึ้นอยู่กับลักษณะการประกอบอาชีพหลักของกลุ่มชนนั้นๆ ด้วย เพราะลักษณะการประกอบอาชีพหลักจะสะท้อนวัฒนธรรมทุกๆ ด้านของสังคมนั้น ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวนี้เป็นประเพณีไทยที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ ที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสามารถช่วยสร้างความสมัครสมานสามัคคีกันในหมู่บ้านได้อีกด้วย นอกจากนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมและการขับร้องเพลงอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของ ผู้ที่ประกอบอาชีพทำนา ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นประเพณีไทยอีกอย่างหนึ่งของชาวนาไทย ซึ่งนับวันจะหาได้ยากในสภาพปัจจุบัน ชาวนอีสานส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีน้ำใจไมตรี ดังนั้นในการทำกิจการ งานใดๆ ไม่ว่าจะเป็นเล็กงานใหญ่ จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะทุกคนต่างมีน้ำใจให้กันและกัน ช่วยงานกันคนละมือละไม้ใช้เวลาไม่นานงานก็สำเร็จลุล่วงไปได้สมปรารถนา การทำงานแบบนี้ คนอีสานเรียกว่า "ลงแขก" การลงแขกในภาคอีสานก็คือการบอกกล่าวขอแรงบรรดาญาติสนิทมิตรสหาย ให้มาช่วยทำงานนั่นเอง งานที่จะลงแขกกันนั้น อาจจะเป็นงานส่วนรวมหรืองานส่วนตัวก็ได้ สำหรับงานส่วนตัวนั้นส่วนมากมักจะเป็นงานใหญ่สุดกำลังคนในครอบครัวจะทำได้ หรืออาจจะเป็นงานหนักแต่จำเป็นต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว จึงต้องบอกกล่าวให้ญาติพี่น้องเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไปงานที่มักลงแขก เช่น การลงแขกทำนา ซึ่งมีการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าว (นวดข้าว) เป็นต้น นอกจากจะมีประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวแล้ว ยังมีประเพณีลงแขกทำนาด้วยการทำนาเป็นงานหนักและในรอบปีหนึ่งต้องใช้ แรงงานมากถึง 4 วาระด้วยกันคือช่วง

การดำนา การเกี่ยว การตี และเอาข้าวขึ้นเล้า ดังนั้นการทำงาน ทุกๆ ระยะเวลา ชาวนาส่วนมาก จะใช้วิธีการลงแขก อาศัยแรงจากญาติพี่น้องเพื่อนบ้านมาช่วยกัน เมื่อลงแขกในนาตนเสร็จก็ เปลี่ยนไปลงแขกนาของคนอื่นๆต่อไปเป็นการตอบแทน ซึ่งเป็น การแสดงน้ำใจที่มีให้กันและกัน โดยเฉพาะในปัจจุบันลูกหลานคนหนุ่มสาวไปทำงานต่างถิ่น ปล่อยให้พ่อแม่และคนแก่อยู่บ้าน การลงแขกจึงยังมีความจำเป็นสำหรับชาวนา (คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ, 2563)

ปัจจุบันกิจกรรมเหล่านี้ยังพอมิให้เห็นอยู่บ้าง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าว จะมีการบอกกล่าวลูกหลาน ญาติสนิทมิตร สหายให้มาช่วยกันเกี่ยวข้าว ลูกหลานที่ทำงาน ต่างถิ่น ก็จะพากันลงนากลับบ้าน เพื่อมาช่วย ครอบครัวเกี่ยวข้าว อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพ เศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย การลงนากลายวัน อาจส่งผลกระทบต่อนายจ้าง และสุดท้ายก็ส่งผลกระทบต่อแรงงานเอง อาจทำให้ถูกเลิกจ้างได้ ดังนั้นการกลับไปช่วยครอบครัวเกี่ยวข้าวจึงเห็นได้น้อยมากในปัจจุบัน

ความเป็นมาของประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว

ลงแขกหรือ ฮีตลงแขก เป็นวัฒนธรรมประเพณีแห่งความเอื้อเฟื้อและเกื้อกูลกันของ สังคมคนอีสานในอดีต ที่นับวันจะสูญหายไปเนื่องจากระบบเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็น ตัวกำหนด คนไทยในสมัยนี้รู้จักคำว่า ลงแขก ในความหมายที่เป็นการกระทำผิดอาญา แต่สำหรับคนอีสานแล้ว ลงแขก มีความหมายถึงน้ำใจที่ผู้คนในชุมชนมอบให้กัน ในการช่วยเหลือกิจการงานต่างๆให้สำเร็จลุล่วงโดยเร็ว ประเพณีเอามื้อเอาแรงนี้จึงเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน สร้างความสมัครสมานสามัคคี ทำให้งานเสร็จอย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องอาศัยการว่าจ้าง และยังถือเป็นโอกาสที่ทำให้หนุ่มสาวได้รู้จักอุปนิสัยใจคอและพบรักกันได้ อีก ด้วยเนื่องจากชีวิตของเกษตรกรไทยเกี่ยวพันกับอาชีพด้านเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็น การทำนา การทำไร่ ทำสวน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของฟ้าและฝน จะต้องเร่งรีบในการ เพาะปลูก ปักดำ เก็บเกี่ยว ในครอบครัวใดมีแรงงานมากก็จะทำได้เร็วและทันเวลา แต่ ครอบครัวที่มีคนน้อยก็จะทำสำเร็จได้ยาก ณ จุดนี้เองที่ก่อให้เกิดประเพณี ลงแขก เพื่อช่วยเหลือกันด้านแรงงาน ไม่มีค่าจ้างตอบแทนมีเพียงน้ำใจเลี้ยงอาหารข้าวปลาตามแต่จะหาได้ในท้องถิ่น หมุนเวียนกันไปจากครอบครัวหนึ่งสู่อีกครอบครัวหนึ่ง ทำให้กิจการงานสำเร็จ ลุล่วงมีอาหารเพียงพอไม่ขาดแคลน เมื่อเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาสู่ชุมชนพร้อมกับการ

ส่งเสริมให้มีการ ปลุกเพื่อขาย ยุคเศรษฐกิจเงินตราเป็นใหญ่จึงทำให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในอดีต กลายมาเป็นการว่าจ้างแรงงานแทน และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่าง การลง แยก จึงพลอยสูญหายไปด้วย และยิ่งมาถึงยุคสมัยที่ลูกหลานวัยรุ่น นุ่ม-สาวของเราหนี ความแห้งแล้งไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ การทำไร่ไถนาของบรรพบุรุษก็ยิ่งขาดแคลน แรงงานหนัก ก็ได้อาศัยเงินทองที่ลูกหลานส่งมาให้มาจ้างแรงงานในหมู่บ้านใกล้เคียงมาช่วย เหลือ ก็ยิ่งทำให้การลงแยกถูกลืมเลือนเด็ดขาดไปเลย เพราะการช่วยงานต้องมีค่าจ้างตอบ แทน เลี้ยงข้าวปลาอาหารอีก นี่จึงต้องมีการฟื้นฟูและกล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม การลงแยก ให้วนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

ประเพณีการลงแยกเกี่ยวข้าวมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าเกิดขึ้นใน สมัยใดแต่จากหนังสือประชุมกฎหมายประจำศก ของเสถียร ลายลักษณ์ ได้กล่าวถึงการการ ทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ว่ามีกันอย่างแพร่หลายในสมัยช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น จนทำให้ข้าวกลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึง ประเพณีลงแยกเกี่ยวข้าวในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่า “ในทุกๆ ประเทศที่มีที่ดิน เหลือเพื่อมักจะหากรรมกรรับจ้างไม่ค่อยได้ เพราะใครๆ ก็อยากมีไร่นาเป็นของตนเอง เมื่อ เป็นเช่นนี้ชาวนาจึงต้องพึ่งพาอาศัยแรงงานจากเพื่อนบ้าน เมื่อถึงคราวที่จะต้องระดมแรงงาน ทำการที่สำคัญเป็นการเร่งด่วน เช่น การเกี่ยวข้าวเพื่อนบ้านที่ได้รับการขอแรงจะพากันไป ช่วยทำงานโดยไม่คิดค่าแรงเพราะหวังจะได้รับการตอบแทนเช่นเดียวกันกับตอนที่ตนจะ ระดมแรงบ้าง การขอแรงเพื่อนบ้านดังกล่าวเรียกว่า “การลงแยก” การช่วยเหลือกันและกัน ในสังคมชาวนาเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นวัฒนธรรมที่ก่อประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทำให้เกิด ความสามัคคีขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้านและทำให้เกิดความ จงรักภักดีต่อสังคมของตน การลงแยกมิใช่จำเพาะมีแต่ในเมืองไทยยังปรากฏว่ามีอยู่ทั่วไปใน ชุมชนชาวนาที่ขาดแคลนแรงงาน กรรมกรทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นเมืองจีน แยกหรือเมืองฝรั่ง และยังปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้” (ชัย เรื่องศิลป์, 2527) ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ พิทยา ว่องกุล ที่กล่าวถึง ความหมายของการลงแยก ไว้ว่า (พิทยา ว่องกุล, 2542) คำว่า “ลงแยก” หมายถึง การแลกเปลี่ยนแรงงานช่วยเหลือกันในการผลิต โดยที่การลงแยกในภาคอีสาน หมายถึงการบอกกล่าวขอแรงงานบรรดาญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านให้มาช่วยเหลือทางด้าน แรงงานการผลิต เช่นการลงแยกดำนา การลงแยกตีข้าว และการลงแยกเกี่ยวข้าว เป็นต้น ซึ่ง กิจกรรมการลงแยกเกี่ยวข้าวจะเป็นการบอกกล่าวญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง คนภายในชุมชนให้มา

ช่วยเกี่ยวข้าวเพื่อให้งานเสร็จเร็วขึ้น กิจกรรมการลงแขกเกี่ยวข้าวนี้มีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในหมู่บ้าน ซึ่งในอดีต คนไทยอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกันใครทำอะไรที่หนักหนาเกินความสามารถของครอบครัวตน หรือเร่งจะให้งานเสร็จรวดเร็วมักจะไหว่วานขอความช่วยเหลือเพื่อนบ้านหรือถ้าไม่ได้บอกกล่าว เพื่อนบ้านพอรู้ข่าวก็จะแห่มาช่วยเหลือทำงานนั้นไปจนเสร็จโดยเจ้าของงานจะหุงหาอาหารไว้เลี้ยงแขก ซึ่งต่างคนต่างผลิตเปลี่ยนเวียนกันไปช่วยเหลือกันจนงานเสร็จสิ้นลงทั้งหมด วิถีปฏิบัติของคนในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือและพึ่งพากันทางด้านแรงงานบ่งบอกถึงความสมัครสมานสามัคคีของชาวชุมชนในสมัยก่อนเป็นอย่างดีและความสามัคคี การพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกันนี้ เป็นการแสดงออกถึงการมีกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้านผ่านประเพณีวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของคนโบราณที่ได้กล่าวถึงการลงแขกเกี่ยวข้าว ในช่วงปี พ.ศ.2470-2480ว่า “ถ้าหากบ้านใครจะมีงานต่าง ๆ ก็เกี่ยวกันดำข้าว และเกี่ยวข้าว เมื่อถึงเวลาเกี่ยวข้าวบางเจ้าก็ลงแขกเกี่ยวข้าว คนเกี่ยวเป็นสิบบางแห่งเป็นร้อย นา 20 ไร่ เกี่ยววันเดียวหมด (เบญจภาคี เจริญมหาวิทย์, 2562) จะเห็นได้ว่าประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าวเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชนชาวเกษตรกรไทยที่ยึดถือกันมาตั้งแต่สมัยโบราณด้วยเหตุที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อยู่ด้วยกันเหมือนระบบญาติพี่น้อง จึงส่งผลทำให้ชาวชุมชนเกิดความรักใคร่ช่วยเหลือพึ่งพากันโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมของเกษตรกรไทยที่มีความผูกพันอยู่กับอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเพราะเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวเกษตรกรจะมาช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนแรงงานกันเพื่อให้งานเสร็จเร็วด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว

ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวในปัจจุบันนี้แทบจะไม่พบเห็น เนื่องจากเกษตรกรสมัยใหม่นิยมใช้เครื่องทุ่นแรง ใช้เทคโนโลยีในการทำการเกษตรแทนการใช้แรงงานคน เนื่องจากค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยน เมื่อระบบทุนนิยมเข้ามาพร้อมกับกระแสของโลกาภิวัตน์ส่งผลทำให้ค่านิยมของคนในสังคมตามกระแสของชาติตะวันตกแพร่กระจายไปทั่วทั้งในเมืองหลวงและชนบทที่อยู่ห่างไกลกล่าวคือมีการใช้จ่ายแบบฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ไล่ตามกระแสการบริโภคนิยม วัตถุนิยม วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไป จากที่เคยใช้จ่ายอย่างประหยัดเปลี่ยนเป็น ต้องทานอาหารที่หางสรรพสินค้า ตามร้านอาหารที่สวยงามและราคาแพงมาก รูปแบบการแต่งกายก็เปลี่ยนจาก แบบเรียบง่ายไทยๆ มาเป็นการแต่งกายนิยมเลียนแบบตามสื่อกระแส ซีรีส์ต่างๆ ของต่างชาติ ส่วนด้านรูปแบบประเพณีวัฒนธรรมก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่แฝงไว้ด้วยความรักความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

รวมไปถึงการเชื่อฟังผู้อาวุโสก็เปลี่ยนไปเป็น สังคมแบบปัจเจกชน ต่างคนต่างอยู่ เห็นแก่ส่วนรวมน้อย เห็นแก่ส่วนตัวมาก แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เอาวัดเอาเปรียบ แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัวเองโดยหลงลืมชุมชนและไม่เคยนึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และอีกประการที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาเพื่อช่วยในการทุนแรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรม มีการนำนวัตกรรมใหม่เข้ามาใช้ในภาคการเกษตรเช่น รถไถนา รถดำนา รถเกี่ยวข้าวพร้อมอุปกรณ์สีข้าวไปในตัว นวัตกรรมใหม่ดังกล่าวนี้แทบจะไม่จำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานคนเลย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลทำให้แรงงานในภาคการเกษตรต้องอพยพเข้าไปทำงานในโรงงานที่เมืองหลวง และกลายเป็นทาสของแรงงานชีวิตมีแต่การแก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่นเพื่อทำให้ตนเองอยู่รอดในสังคมปัจจุบัน (เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย, 2562)

ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวเป็นประเพณีที่เจ้าของนาจะบอกเพื่อนบ้านให้รู้ว่าจะเกี่ยวข้าวเมื่อใด และเมื่อถึงวันที่กำหนดเจ้าของนาก็ต้องปิกธงที่ที่นาของตนเพื่อให้เพื่อนบ้านหรือแขกที่รู้จะได้มาช่วยเกี่ยวได้ถูกต้อง ทั้งนี้เจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมอาหาร คาวหวาน สุรา บุหรี่ น้ำดื่ม ไว้รองรับด้วยและในการขณะเกี่ยวข้าวก็จะมีการละเล่นร้องเพลงเกี่ยวข้าวระหว่างหนุ่มสาวเป็นที่สนุกสนานและเพลิดเพลิน เพื่อคลายความเหน็ดเหนื่อยได้ ซึ่งในช่วงของการเกี่ยวข้าวเป็นอีกช่วงหนึ่งที่มีความต้องการใช้แรงงานจำนวนมาก ชาวไร่ชาวนามีวิธีระดมแรงงานในกลุ่มเครือญาติหรือเพื่อนบ้านมาช่วยทำงาน เรียกว่า “เอามื้อเอารวัน” หรือ “เอามื้อเอางง” แบ่งการเกี่ยวข้าวเป็น การใช้เคียวเกี่ยวข้าว และการใช้แกระเกี่ยวข้าว จะเห็นได้ว่าประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวนี้เป็นประเพณีไทยที่แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสามารถช่วยสร้างความสมัครสมานสามัคคีกันในหมู่บ้านได้อีกด้วย นอกจากนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมและการขับร้องเพลงอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผู้ที่ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นประเพณีไทยอีกอย่างหนึ่งของชาวนาไทย ซึ่งนับวันจะหาได้ยากในสภาพปัจจุบัน ชาวอีสานส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีน้ำใจไมตรี ดังนั้นในการทำกิจการ งานใดๆ ไม่ว่างานเล็กงานใหญ่ จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะทุกคนต่างมีน้ำใจให้กันและกัน ช่วยงานกันคนละมือละไม้ใช้เวลาไม่นานงานก็สำเร็จลุล่วงไปได้สมปรารถนา การทำงานแบบนี้ คนอีสานเรียกว่า “ลงแขก” การลงแขกในภาคอีสานก็คือการบอกกล่าวขอแรงบรรดาญาติสนิทมิตรสหาย ให้มาช่วยทำงานนั่นเอง งานที่จะลงแขกกันนั้น อาจจะเป็นงานส่วนรวมหรืองานส่วนตัวก็ได้ สำหรับงานส่วนตัวนั้นส่วนมากมักจะเป็นงาน

ใหญ่สุดกำลังคนในครอบครัวจะทำได้ หรืออาจจะเป็นงานหนักแต่จำเป็นต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว จึงต้องบอกกล่าวให้ญาติพี่น้องเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไปงานที่มักลงแขก เช่น การลงแขกทำนา ซึ่งมีการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าว (นวดข้าว) เป็นต้น โดยงานที่จะลงแขกกันนั้นอาจจะเป็นงานส่วนรวมหรืองานส่วนตัวก็ได้ สำหรับงานส่วนตัวนั้นส่วนมากมักจะเป็นงานใหญ่สุดกำลังคนในครอบครัวจะทำได้ หรืออาจจะเป็นงานหนักแต่จำเป็นต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว จึงต้องบอกกล่าวให้ญาติพี่น้องเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไปงานที่มักลงแขก เช่น การลงแขกทำนา ซึ่งมีการลงแขกดำนา ลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกตีข้าวหรือนวดข้าว เป็นต้นปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่พัฒนาขึ้น ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวจึงหาได้ยากขึ้นในปัจจุบัน เพราะชาวนาหลายคนเปลี่ยนมาใช้รถเกี่ยวข้าวในการเก็บเกี่ยวที่ประหยัดเวลา ประหยัดแรงงาน และยังเก็บเกี่ยวผลผลิตได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การเก็บเกี่ยวแต่ละครั้งมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเดิม ดังนั้น การลงแขกจึงเป็นสิ่งที่ประติษฐานเพื่อสร้างความเป็นส่วนรวม ทำให้ปัจเจกและชุมชนสามารถจัดการความเป็นส่วนรวมมิติต่างๆ ด้วยกันได้ ทั้งสภาพแวดล้อม การผลิต การสร้างสังคม ตลอดจนเป็นแหล่งประสบการณ์ ให้การเรียนรู้และสร้างสมภูมิปัญญาไปด้วย (กระทรวงวัฒนธรรม, 2560)

เพราะการทำนาเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาตามบรรพบุรุษ รวมทั้งขั้นตอนต่างๆ ก็ทำกันต่อมาจากสังคมในอดีต และถึงแม้ในปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ทดแทนในหลายๆ ขั้นตอน แต่ชาวนาก็ยังคงใช้วิธีการเดิมเป็นส่วนใหญ่ พร้อมกับนวัตกรรมการสมัยใหม่เข้ามาใช้ร่วมกันด้วย เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพที่ดีขึ้นและปริมาณมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อการดำรงชีพของครอบครัวตลอดไป จากความสำคัญของการทำนาโดยเฉพาะในประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าวที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนอยากจะกล่าวถึงความย้อนหลังกลับไปให้เห็นถึงประเพณีอย่างที่เคยลงแขกเกี่ยวข้าวได้นั้น มีประเพณีเกี่ยวกับข้าวใหม่

ประเพณีเกี่ยวกับข้าวใหม่

กว่าที่ตอนสุดท้าย ข้าวร้อนๆ ในจานตรงหน้าจะถูกจัดการจนคนกินอิ่มแปล้ เส้นทางของข้าวมีเรื่องราวมากมาย ทั้งดิน น้ำ อากาศ แรงกายแรงใจของเกษตรกร ไปจนถึงประเพณี ความเชื่อ และความศรัทธาที่ผู้คนมีต่อข้าว ผืนนา และเทพผู้ปกป้องรักษา ทั้งหมดกลายเป็นเรื่องราวมีค่าที่ทำให้ข้าวแต่ละคำ เป็นมากกว่าอาหารอิ่มท้อง เพราะมีวิถีชีวิตของผู้คน ความ

เคารพนบถน้อมต่อธรรมชาติ และความรื่นเริงยินดีในช่วงเวลาเก็บเกี่ยวความสุขในรอบปี (ศาลานา, 2563)

1. พิธีแรกเกี่ยวข้าว

เมื่อได้เวลาข้าวสุกพร้อมเกี่ยว เจ้าของนาจะต้องหาวันดีเพื่อทำพิธีแรกเกี่ยวเสียก่อนที่จะเริ่มเก็บเกี่ยวทั้งผืนนา และเพื่อเก็บเกี่ยวข้าวไว้เป็นข้าวขวัญ ซึ่งก็คือข้าวมงคลที่ใช้ประกอบในพิธีสู่ขวัญ และเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่ในพานใบทองที่เราเรียกว่าบายศรี (และคิดว่าบายศรีคือเครื่องใบทองนั้น) อันที่จริง คำว่าบาย ภาษาเขมรแปลว่า ข้าว ส่วน ศรี คือสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรือง ใจความสำคัญของบายศรีจึงไม่ใช่พานใบทอง และคือข้าวมงคลที่บรรจุอยู่ต่างหาก

โดยพิธีจะเริ่มด้วยการปลงข้าวขออนุญาตแม่โพสพว่าจะเก็บเกี่ยว และบนบานให้ได้ผลผลิตดี แม่โพสพปกป้องให้ไม่เกิดอันตรายระหว่างการเก็บเกี่ยวด้วย และเมื่อเกี่ยวข้าวขึ้นลอมเรียบร้อยแล้ว จะต้องมีการปลงข้าวที่นิยมทำในวันอังคารหรือวันพฤหัสบดี ก่อนจะนวดข้าวต่อไป

2. พิธีสู่ขวัญข้าว

เพราะเชื่อว่าแม่โพสพช่วยปกป้องรักษาข้าวให้เติบโต จึงเกิดพิธีแห่งความศรัทธาในการเรียกขวัญแม่โพสพสู่ना ในโบราณ พิธีสู่ขวัญหรือทำขวัญข้าวจะทำทั้งหมด 4 ช่วงเวลานั้นคือตอนลงมือไถหว่านครั้งแรก ตอนข้าวเริ่มตั้งท้อง ตอนเก็บเกี่ยวขนข้าวขึ้นลาน และตอนขนข้าวเข้ายุ้งฉาง เพื่อเป็นการบอกกล่าวแม่โพสพเพื่อเรียกขวัญแม่โพสพในช่วงแรกหว่านเรียกขวัญในยามตั้งท้อง เรียกขวัญที่ตกหล่นในตอนนวดข้าว และอัญเชิญขวัญข้าวมาสู่ยุ้งฉาง ซึ่งสิ่งสำคัญที่เราจะเห็นคู่กันเสมอในพิธีสู่ขวัญคือพานบายศรี ไก่ต้ม เหล้า ข้าวเหนียว ข้าวตอกดอกไม้ ชุตหมากพลู บางพื้นที่มีข้าวของที่ผู้หญิงชอบ เช่น แป้งผัดหน้าหรือสีย้อมทาปากด้วย ซึ่งเจ้าของนาบางแห่งจะกล่าวคำสังเวยเอง แต่ในบางบ้าน อาจขอให้ปู่จารย์ของชุมชนมาทำพิธีให้ ในพิธีทำขวัญข้าวในทุกภูมิภาค ไม่ว่าจะเหนือ ใต้ กลาง หรืออีสาน ต้องมีการร้องหรือสวดบททำขวัญข้าว ซึ่งนอกจากจะเป็นการเชิญขวัญแม่โพสพด้วยถ้อยคำที่ไพเราะและเป็นมงคล ยังถือเป็นบันทึกความรู้ท้องถิ่นเพราะมักจะมีส่วนที่บอกเล่าถึงกระบวนการทำนาและซื้อพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอีกด้วย

3. บุญคุณลาน

ส่วนในภาคอีสาน การสวดชัยภูมิจะจัดขึ้นในงานบุญเดือนยี่ที่เรียกว่า ‘บุญคุณลาน’ ซึ่งเป็นวันขนข้าวขึ้นเล่า โดยเริ่มจากทำพิธีย้ายแม่โพสพออกจากลาน โดยนำไปคูณ ไบยอ ยาสูบ หมาก ไข่ ดอกไม้ ธูปเทียนใส่กองข้าวหรือกระต๊อบ ไปวางหน้าลอมข้าวพร้อมน้ำและเขาควย ให้เจ้าของนาตั้งอธิษฐานและดึงข้าวที่ฐานออกมาวาง จากนั้นนำฟางมาหุ้มกองข้าว ปักตาแหลวจากนา แล้วปักไถบนลอมข้าว จากนั้นก็นวดข้าวทั้งกองและประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญให้ข้าวที่นวดเสร็จแล้ว มีต้นกล้วย ต้นอ้อย ตาแหลวปักข้างกองข้าวทั้งสี่มุม พันรอบด้วยสายสิญจน์ นิมนต์พระมาร่วมทำบุญพร้อมกับญาติพี่น้อง และเมื่อจะขนข้าวขึ้นเล่า ต้องนำไບคูณและไบยอไปเสียบที่เสาธงข้าวทุกเสาด้วย เพื่อขอให้ค้าคูณยอยิ่งขึ้นไป พร้อมกับเชิญขวัญข้าวและแม่โพสพขึ้นไปในเล่าด้วย

4. ประเพณีก่อเจดีย์ข้าวเปลือก

อีกงานบุญที่สะท้อนการทำบุญทำทานในวิถีชาวนา คือประเพณีก่อเจดีย์ข้าวเปลือกหรือบุญข้าวเปลือกของชุมชนที่สืบทอดกันมายาวนาน หากเราเคยได้ยินประเพณีขนทรายเข้าวัด ประเพณีก่อเจดีย์ข้าวเปลือกก็อยู่ในแนวคิดเดียวกัน โดยชาวนาจะนำข้าวเปลือกที่เพิ่งเก็บเกี่ยวได้ในกระบุงแล้วมารวมกันก่อเป็นกองเจดีย์เพื่อทำบุญถวายให้กับวัด ตามธรรมเนียมว่าชาวนาจะปลูกข้าวเพื่อไว้ ‘ทำกิน ทำบุญ และทำทาน’ ทำกินก็คือการปลูกกิน เหลือกินก็นำไปขายเพื่อนำเงินมาจับจ่าย ส่วน ทำบุญก็คือการถวายวัด (แต่หากเมื่อถึงหน้าแล้งข้าวหมดก็ยังคงกลับมาขอปันที่วัดได้ ส่วนทำทาน ก็คือการแบ่งปันให้กับคนยากจนเป็นน้ำใจ) ประเพณีนี้จึงไม่เพียงเป็นงานบุญของชุมชนที่ครึกครื้น แต่ยังเป็นวิถีที่ทำให้เราเข้าใจแนวคิดในการอยู่ร่วมกันด้วย

5. ประเพณีตานข้าวใหม่

ช่วงต้นปีในเดือนมกราคม ชาวบ้านในภาคเหนือที่ยังมีอาชีพทำนาจะนำข้าวใหม่ ทั้งข้าวเหนียว ข้าวเจ้า และขนมพื้นบ้านต่างๆ นานาที่ทำจากข้าวใหม่ ทั้งข้าวจี ข้าวหลาม ขนมจ็อก ข้าวเม่า ข้าวต้มมะกะทิ ข้าวต้มใบอ้อย ฯลฯ ไปทำบุญ ใน ‘ประเพณีตานข้าวใหม่’ โดยจะนำอาหารจากข้าวใหม่ไปถวายพระพร้อมกับกับข้าวมากมาย และถือโอกาส ตานขันข้าวถวายอาหารเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วด้วย อีกหนึ่งพิธีในประเพณีนี้คือ ตานข้าวล้านบาตร ที่ชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกและข้าวสารมาเทใส่บาตรจนเต็มล้าน บาตรข้าวเปลือกเรียกว่า เงินคำ ส่วนบาตรข้าวสารเรียกว่าเงินดอย ถือเป็นข้าวที่ถวายให้

พระสงฆ์และสามเณรได้หุงหาเวลาที่ออกไปบิณฑบาตไม่ได้ ไปจนถึงเอื้อเพื่อให้คนยากไร้ด้วยวิธีแบบชุมชนดั้งเดิมที่แบ่งปันแก่กันเสมอ

บทสรุป

พิธีลงแขกเกี่ยวข้าวจะเป็นพิธีการที่ให้ความช่วยเหลือกันในหมู่บ้านเป็นการร่วมมือร่วมใจกัน กินแรงกัน โดยไม่คิดค่าจ้างค่าแรงกัน บางที่เจ้าของที่นาก็จะทำสำรับอาหารไว้รับรองผู้มีน้ำใจ และเมื่อถึงแปลงของผู้ที่มาลงแขกช่วยงานวันถึงเวลาเกี่ยวข้าวก็จะผลัดกันไปช่วยลงแขกเกี่ยวข้าวให้กันประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว โดยเตรียมการจากเจ้าของนาจะบอกเพื่อนบ้านให้รู้ว่าเกี่ยวข้าวเมื่อใด และเมื่อถึงวันที่กำหนดเจ้าของนาจะต้องปักธงไว้ที่นาของตนเพื่อให้เพื่อนบ้านหรือแขกที่รู้จะได้มาช่วยเกี่ยวได้ถูกต้องโดยเจ้าของนาจะต้องจัดเตรียมอาหาร คาวหวาน เครื่องดื่ม ไว้รองรับด้วย และในการขณะเกี่ยวข้าวก็จะมีการเล่นร้องเพลงเกี่ยวข้อมระหว่างหนุ่มสาว เป็นที่สนุกสนานและเพลิดเพลินเพื่อคลายความเหน็ดเหนื่อยได้ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว ซึ่งนับวันหายาก ชาวอีสานส่วนใหญ่เป็นผู้มีน้ำใจไมตรี ดังนั้นในการทำกิจการงานใดๆ ไม่ว่างงานเล็กงานใหญ่ จึงสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีโดยการหมุนเวียนจากครอบครัวหนึ่งไปสู่อีกครอบครัวหนึ่ง ช่วยงานกันคนละมือละไม้ใช้เวลาไม่นานงานก็สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และยังเป็นการสร้างความเป็นส่วนรวม ทำให้ปัจเจก และชุมชนสามารถจัดการความเป็นส่วนรวมมิติต่างๆ ด้วยกันได้ ทั้งสภาพแวดล้อม การผลิต การสร้างสังคม ตลอดจนเป็นแหล่งประสบการณ์ ให้การเรียนรู้และสร้างสมภูมิปัญญาไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว*. https://www.m-culture.go.th/sisaket/ewt_news.
- คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ.(2563). *ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ จังหวัดชลบุรี.
- ชัย เรื่องศิลป์. (2527). *ประวัติศาสตร์ไทย สมัย พ.ศ. 2352-2453 : ด้านเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย, 2562). “ลงแขกเกี่ยวข้าว” ประเพณีวัฒนธรรมที่ถูกกลืนหายจากสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 12(6). 2300-2314.

พิทยา ว่องกุล. (2542). พ่อสุข ชัยชนะ ปราชญ์ชาวบ้านแห่งทุ่งกุลาร้องไห้. *เทคโนโลยีชาวบ้าน*. 11(218). 14-17.

ศาลานา. (2563). สืบสานวัฒนธรรมลงแขกเกี่ยวข้าว ลดต้นทุนแรงงาน.

<https://www.thethaipress.com/2020/27265>.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนววิถีพุทธ
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY FOLLOWING
THE BUDDHIST APPROACH

¹สิรินธรญา จำปารักษ์ และ ²บัญชา จำปารักษ์

¹Sirinya Champarak and ²Bancha Champarak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹ Sirinya_Champarak@Hotmail.Com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนววิถีพุทธตามทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ยึดหลัก มัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่างๆดำเนินชีวิตแบบ พอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี เศรษฐกิจ พอเพียงเป็นปรัชญาหรือแนวคิดโดยมีหลักการและอุดมการณ์ที่ช่วยพัฒนามนุษย์และสังคม ให้มุ่งไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง ไม่โลภมาก มีเหตุผลและไม่ ประมาทเป็นทิศทางการปฏิบัติของชุมชนเป็นเกษตรแนวใหม่ ทำให้ชุมชนพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน โดยเป็นแนวทางของการพัฒนาบนทางสายกลางตามแนววิถีพุทธศาสนาที่สำคัญ

¹ อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

คือ ความสันโดษ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนพากเพียร สติปัญญา ความไม่ประมาทเป็นปัจจัยสำคัญ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง, ทฤษฎีใหม่, ตามแนววิถีพุทธ

Abstract

The aim of this article is to propose sufficiency economy philosophy following the Buddhist approach according to new theory. The mentioned economy is based on moderate living, consumption and utilization through the middle path lifestyle. It is a balance between human life and all surrounding things. The first priority of sufficiency is to have a right livelihood and then develop for a good living. Sufficiency economy is a philosophy or concept with the principle and ideology that helps human and society move towards sustainability through self-acknowledgement, self-reliance, self-sufficiency, reasonability, non-greed and non-negligence. It is a practical guidance of new agricultural approach for communities that leads to sustainable economic development. It is a development guideline depending on the Buddhist middle path approach with crucial elements of seclusion, honesty, patience, tolerance, intellectuality and non-negligence. All these factors lead to the goal i.e. sustainable agricultural development.

Keyword : Sufficiency Economy, New Theory, Following the Buddhist Approach

บทนำ

เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เน้นการพัฒนาประเทศที่ต้องสร้างพื้นฐานความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อนโดยเน้นความหมาย

ของการพอมิพอกินซึ่งปรากฏอีกครั้งในพระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนพรรษาวันพุธที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2517 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรดา พระราชวังดุสิต อันถือเป็นจุดเริ่มต้นของข้อเสนอ “เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy) ที่ชัดเจนในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสพระราชดำรัสที่พระองค์ทรงพระราชทานอย่างชัดเจนเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนพรรษาเมื่อวันศุกร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2541 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรดา พระราชวังดุสิต ซึ่งอธิบายว่า “พอเพียง” คือ 1.พอประมาณ 2.มีเหตุมีผล 3.ไม่โลภมาก 4.ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และต่อมามีทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดลเกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน คำว่าโคกหนองนาโมเดลเป็นหนึ่งในปรัชญาในการออกแบบพื้นที่ ทำการเกษตรตามศาสตร์พระราชา ซึ่งสามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นอย่างเห็นผลเพราะไม่ว่าจะเป็นคนเมืองหรือคนชนบท หากเราเชื่อในวิถีชีวิต การกินอยู่แบบพอเพียงชีวิตตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่หรือตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนววิถีพุทธแล้วมีการลงมือทำให้เกิดขึ้นจริงเท่าเรากำลังสร้างความมั่นคงและยั่งยืนสร้างภูมิคุ้มกันที่ทำให้เราพึ่งพาตนเองได้ จากการสร้างพื้นที่ทำกิน ที่มีอาหาร ที่มีน้ำไว้กินไว้ใช้ และสามารถเข้าถึงพลังงานได้ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ก็จะดีขึ้น ความมั่นคงและยั่งยืนก็ตามมาที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

คำว่า เศรษฐกิจ (Economy) ตามความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปนั้น หมายถึง การจัดการครอบครัว คือมีความชำนาญในการจัดการเรื่องครอบครัว โดยมีเศรษฐกิจนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเศรษฐศาสตร์

(ทับทิม วงศ์ประยูร (2526) ได้กล่าวว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจไว้ในหน้าที่ 1106 ว่า หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน ด้านพระพุทธศาสนา เศรษฐกิจตามความหมายแห่งศัพทเดิมแล้ว หมายถึงกิจกรรมที่ทำให้เกิดความประเสริฐ เพราะคำว่า เศรษฐ ในภาษาสันสกฤต และ เสฏฐ ในภาษาบาลีหมายถึง ประเสริฐ เลิศ ดี ส่วนคำว่า กิจ หมายถึงกิจกรรมหรืออาชีพการงานดังที่ พุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่า

“เศรษฐกิจ ก็คือ กิจที่ประเสริฐที่สุด ในฐานะที่จะทำให้มนุษย์เป็นอยู่กันอย่างผาสุก นี้เรียกว่า โดยหนังสือ”

เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่างๆดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาหรือแนวคิดโดยมีหลักการและอุดมการณ์ที่ช่วยพัฒนามนุษย์และสังคมให้มุ่งไปสู่ความยั่งยืนด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง ไม่โลภมาก มีเหตุผลและไม่ประมาท

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความ

สลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่างๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แม้ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตก สลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่ม สูญหายไป

สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนด ชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการ การต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่ เดิม ต้องถูกกระทบกระเทือน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบทรวมทั้งปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง มิได้มุ่งเน้นเฉพาะภาคการเกษตร แต่ยังครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตการประกอบกิจการของภาคธุรกิจ การค้าระหว่างประเทศ หรือแม้แต่การดำเนินงานของภาครัฐเพื่อที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติภายใต้หลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. ใช้ทางสายกลาง โดยเน้นการดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัดหรือเหิงช้างจนเกินไปมีความพอดีโดยถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลคำนึงถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่จะไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และถ้าเป็น

เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศจะคำนึงถึงความสามารถของชุมชนเมือง ภูมิภาค และประเทศ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

2. ให้ความสำคัญกับความพอประมาณ โดยหลักความมีเหตุผล ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ควรใช้เหตุผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท ใช้สติปัญญาในการพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ไม่หลงไปกับกระแสวัตถุนิยม ซึ่งจะนำไปสู่การใช้จ่ายเกินตัวหรือการใช้จ่ายอย่างไม่คุ้มค่าและขาดประสิทธิภาพ

3. ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีความพอเพียงทั้งในด้านวัตถุ และด้านจิตใจเป็นการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตของตนในประเทศให้รู้จักคำว่าพอ เพื่อจัดความโลภให้น้อยลง จะได้มีความสงบสุขทั้งทางกายและทางใจไม่เป็นคนเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความวุ่นวายให้แก่สังคมส่วนรวม เป็นต้น

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤต

เศรษฐกิจต่อมาภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ แนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง เริ่มได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจากการเกิดวิกฤติด้านเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ถึงปัจจุบันนี้และได้พัฒนาต่อยอดเกิดเป็นแนวคิดทฤษฎีใหม่เรียกว่า โคกหนองนาโมเดล เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมั่นคงยั่งยืน ในชนบทให้มีน้ำกินน้ำใช้ปลูกพืชหมุนเวียนได้ตลอดปีวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชุมชนเกิดประสิทธิภาพด้านเศรษฐกิจมั่นคงยั่งยืน

“เศรษฐกิจพอเพียง”เป็นปรัชญาที่ชี้แนะการดำรงชีวิตอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นไปในการสร้างความ “พออยู่-พอกิน” ความเหมาะสมพอเพียงและพอดี ต่อการดำเนินชีวิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีและยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นมรรควิธีของการเดินสายกลางตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผสมผสานกลมกลืนด้วยมิติทางด้านจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งสงเคราะห์เกื้อกูลพึ่งพากัน

ปรัชญาการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีฐานคิดที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคนในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมของชุมชน โดยการพัฒนาคนให้สามารถพัฒนาความคิดจิตใจให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพ ตามความจำเป็นแห่งชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความแตกต่างจากปรัชญาของเศรษฐกิจตลาด (Market Economy) หรือเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของการสะสมส่วนเกินและให้ผู้ผลิตฝากความหวังไว้กับ “กลไกการค้า” คือ อุปสงค์ และอุปทานในตลาดว่าจะทำหน้าที่ของมันอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่มีอคติ แต่เศรษฐกิจพอเพียง ถือตามคำสอนของพระพุทธเจ้าดังที่ปรากฏในขุททกนิกาย ธรรมบทที่ว่า อตตาทิ อตตโน นาโถ แปลว่า ตนแลตนเป็นที่พึ่งของตน เป็นที่ตั้งแนวความคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีความเห็นว่า คนจำเป็นต้องกิน ต้องบริโภค เพราะฉะนั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของคน ก็คือการผลิต (Production) การผลิตจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญที่สุดของคน ส่วนการค้า การแลกเปลี่ยน หรือการตลาด (Marketion) ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่สำคัญเป็นอันดับรองลงมา ไม่ใช่อันดับแรก ด้วยเหตุนี้ แนวคิดนี้ จึงมุ่งที่จะให้เกษตรกรผู้ผลิตซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถพึ่งตนเองให้ได้ ชุมชนต้องพึ่งตนเองให้ได้ก่อนเป็นเบื้องต้น และในที่สุดสังคมและประเทศจึงพึ่งตนเองได้ เกี่ยวกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจนี้ (สุธี ประศาสน์เศรษฐ, (2557) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “แนวคิดในการพึ่งตนเองมีความหมายทั้งในแง่ที่เป็นจุดหมายอาจถือได้ว่า การพึ่งพาตนเองเป็นความเชื่อหรือปรัชญาชีวิตที่ยึดมั่นในคุณธรรมแห่งการกระทำที่เป็นการใช้ความพยายามของตนเองที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามจุดหมายที่ได้ตั้งไว้ การจะบรรลุถึงการพึ่งพาตนเองนั้นมีปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและ

เศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีแนวพุทธ

พระพุทธศาสนาสอนเน้นความสำคัญให้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยปัญญา จึงเป็นปัญญานิยม มีใช้วัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ดังนั้น ปัญญา จึงจัดเป็นจุดเน้นที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา นอกจากสอนให้มีความฉลาดในการจัดการกับเทคโนโลยีต่างๆ แล้ว ยังสำคัญถึงให้ใช้ปัญญาสามารถควบคุมเทคโนโลยีต่างๆ เหล่านั้นอย่างถูกต้องเป็นประโยชน์อย่างมากที่สุดด้วย ดังพุทธภาษิตในมุลกสูตร แห่งคัมภีร์อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาตว่า ปัญญุตรา สัพเพ ธัมมา แปลว่า ธรรมทั้งปวงมีปัญญาเป็นยิ่ง พระพุทธศาสนาสอนให้มองปัญญาว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ประเสริฐกว่าทรัพย์สินเงินทองของมีค่า เพราะฉะนั้นจะทำอะไรต้องทำให้พอเพียงอย่างทำให้เกินตัว

1. พระพุทธศาสนามองเรื่องการผลิต

การบริโภคและการวิภาค(Distribution) แจกจ่ายโดยไม่จำกัดเฉพาะแต่กิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราหรือกิจกรรมทางการตลาดเท่านั้นแต่มองไปถึงกิจกรรมทุกอย่างในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและเป็นรากฐานของการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ต่อไป (พระธรรมปิฎก) (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2543) ได้กล่าวว่า พระพุทธศาสนามองว่า เศรษฐกิจ หมายถึง จิตที่จะทำให้เกิดความประเสริฐที่สุด ได้แก่ การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ให้เป็นประโยชน์ การทำสิ่งที่มีประโยชน์น้อยให้มีประโยชน์มากนั่นเอง ที่สำคัญคือ พระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ความรู้ที่ไม่แยกโดดเดี่ยวจากความรู้ด้านอื่นๆ ของมนุษย์ กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ยังอาศัยความรู้สาขาอื่นๆ ในระบบความสัมพันธ์ของชีวิตและสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ดังที่พระธรรมปิฎกได้ให้ทัศนะไว้ว่า พระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือจะมองเรื่องเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ซึ่งนอกจากจะมีความเป็นอยู่ที่ดีด้านเศรษฐกิจแล้ว ก็ต้องมีคุณค่าของชีวิตด้านอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะจะมองดูว่า ความเป็นอยู่ที่ดีทางด้านเศรษฐกิจนั้นไปสัมพันธ์กับชีวิตด้านอื่น รวมทั้งด้านจิตใจอย่างไร ส่งเสริมเกื้อกูลกันอย่างไร จะต้องบูรณาการทั้งหมด

การสร้างระบบเศรษฐกิจสังคมที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมฐานะความเป็นอยู่ของคนขึ้นอยู่กับการปฏิบัติ 4 ประการในการดำเนินชีวิต ดังที่ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า

- 1) มีการผลิตอย่างมั่นคง โดยใช้ความรู้ ความสามารถ ความเพียรพยายามโดยเน้นประสิทธิภาพ
- 2) มีการรักษาความมั่นคงนั้นเอาไว้โดยการออมทรัพย์ มีการจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบระบบ
- 3) มีการใช้จ่ายอย่างระมัดระวังเพื่อการบริโภคที่เน้นความพอเพียง
- 4) การผลิตต้องตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นหลัก

2. เศรษฐกิจตามแนววิถีพุทธ

เศรษฐกิจตามแนววิถีพุทธ คำนึงถึงต้นทุนทางสังคมอันเป็นขุมกำลังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ไปสู่ความสงบสุขเรียบง่าย กลมกลืนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและ

ยังยืนยันมั่นคงโดยมองว่าชีวิตต้องการจริงๆ เพียงแค่ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เพื่อดำรงชีวิต

หากจะวิเคราะห์ดูที่พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงชี้แนะทางการพัฒนาประเทศไทยจะเห็นได้ว่า ในเนื้อหาของหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีความมีเหตุผล ความประมาทในการบริโภค ความมีภูมิคุ้มกัน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรอบรู้ ความรอบคอบ และความมีคุณธรรม ได้แสดงถึงรากฐานแก่นแท้จากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ได้แก่ ทิณฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 อย่างได้แก่ คือ

1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานตามหน้าที่อันตนพึงมี

2) อารักสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร

3) กัลยาณมิตตาคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคล ในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ผิดเคืองหรือฟุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดและเก็บออมไว้

ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อเสนอในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยที่พระองค์ได้ทดลองปฏิบัติตามแนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมมาก่อนหน้าที่จะมีพระราชดำรัสในปี พ.ศ.2517 แล้วภายหลังจากที่พระราชดำรัสได้รับการสนองตอบจากรัฐบาลในยุคนั้นเท่าที่ควรพระองค์ได้ทรงศึกษาค้นคว้าหารูปธรรมของรูปแบบที่ปฏิบัติได้จริง รูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การเกษตรทฤษฎีใหม่และได้นำเสนอรูปแบบดังกล่าวต่อพระสภานิกของพระองค์เป็นครั้งแรกเมื่อวันอาทิตย์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2537 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต หลังจากนั้นได้รับสั่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันนี้ต่อเนื่องติดต่อกันทุกปีจนล่าสุดเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ก็ยังทรงมีพระราชกระแสรับสั่งในเรื่องดังกล่าวอันเป็นการแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศตามแนววิถีพระพุทธศาสนา

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐานความพอมีพอเพียงพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อย

เสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไปหากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียวโดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ต่อมามีการพัฒนาโดยต่อมาปัจจุบันมีการพัฒนาโดยการสนับสนุนจากรัฐบาลพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงจากไร่นาสวนผสมมาเป็นโคกหนองนาโมเดลดังกล่าวมาแล้ว

บทสรุป

เศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภค ภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายความถึง การกระเปียดกระเสียจนเกินสมควร หากแต่อาจพุ่มเพอได้เป็นครั้งคราวตามอัตภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้ เศรษฐกิจพอเพียง สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือนเน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม

เอกสารอ้างอิง

ทับทิม วงศ์ประยูร และคณะ.(2541) *มนุษย์กับเศรษฐกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ :

บริษัท ธรรมสาร,

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543), *วิถีใหม่แห่งการพัฒนา: วิทยาลัยการศึกษาลงคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3,

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระบรมราชา 168 องค์ (2542) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จัดพิมพ์
เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5
ธันวาคม พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์,
พระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตโต).(2543) ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม,
สุธี ประศาสน์เศรษฐ (2557) เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยปัญหาเกษตรกรรมและการ
เปลี่ยนผ่านด้านเกษตรกรรม: บทสำรวจเบื้องต้น สืบค้น วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๖๕
<http://dspace.lib.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/3242>
https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html

สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญไทย

RIGHTS AND LIBERTIES OF THE PEOPLE ACCORDING TO THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND

¹สิรินธรญา จำปารักษ์ และ ²บัญชา จำปารักษ์

¹Sirinya Champarak and ²Bancha Champarak

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹Sirinya_Champarak@Hotmail.Com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 28, 2022

บทคัดย่อ

สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของคนเราจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักรู้ และจะต้องไม่ล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นปกติของสังคมที่จะกำหนดสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของบุคคลว่าจะใช้ทำอะไรได้ ตราบเท่าที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น โดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ตลอดจนหน้าที่ของประชาชนคนไทย การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือการห้ามปฏิบัติต่อมนุษย์เยี่ยงสัตว์หรือเยี่ยงทาส เช่น จะนำมนุษย์มาทดลองเหมือนสัตว์ไม่ได้ และจะใช้สิทธิที่ได้รับการรับรองนี้ทำอะไรก็ได้ แต่ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

¹ อาจารย์, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรง ในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

คำสำคัญ : สิทธิและเสรีภาพ; รัฐธรรมนูญไทย

Abstract

Rights, liberties and duties of humans are crucial elements of which the people should be aware and not to violate other people's rights and liberties. It is a normal rule of society to define the rights, liberties and duties of persons that they are able to do whatever they wish provided that it does not cause trouble to others. According to the Constitution of the Kingdom of Thailand, it recognizes that rights, liberties, equality and duties belong to all the Thai people. The recognition of human dignities is the prohibition of treating humans as animals or as slaves, for example, humans cannot be experimented as animals. These recognized rights can always be used as long as they do not harm others. Section 4 of the Constitution refers that human dignity, rights and liberties of the people shall be protected and Section 27 refers that rights and liberties recognized by this Constitution explicitly, by implication or by decisions of the Constitutional Court shall be protected and directly binding on the National Assembly, the Council of Ministers, the Courts, Constitutional organizations and State agencies with respect to the enactment, application and interpretation of all laws.

Keyword : Rights and Liberties, the Thai Constitution

บทนำ

นับแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ได้มีการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและฉบับชั่วคราวมาแล้ว ทั้งสิ้น 20 ฉบับ ซึ่งฉบับที่บังคับใช้ในปัจจุบัน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน 2560 เป็นต้นมา เป็นที่ทราบกันดีว่า รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ สิ่งหนึ่งที่แสดงความเป็น กฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญคือ กฎหมายใดๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทนั้นมิได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหลักการนี้ได้รับรองไว้ตั้งแต่ ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีบทบัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่งรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ว่า“รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้”ความเป็นกฎหมายสูงสุดหรือ Supremacy of Law หมายถึง สภาวะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่ง แสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้นๆว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง ลำดับเช่นนี้อาจ เรียกว่าศักดิ์หรือชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว จะกำหนดให้รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ส่วนกฎหมายธรรมดาในรูปแบบหรือประเภทอื่นๆที่มีชื่อเรียกต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ ข้อบังคับ นั้น จะถือว่าเป็นกฎหมายในชั้นรองลงมา

สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันตินั้น นอกจากจะมีกฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในการ จัดระเบียบแล้ว ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ยังเป็นแนวทางที่ใช้ยึดโยงให้สังคมมีความ มั่นคงเข้มแข็งอีกด้วย เมื่อสังคมมีการพัฒนา เจริญเติบโต และมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กลไก ต่างๆ ที่จะจัดการให้สังคมมีความสงบสุขเกิดขึ้นนั้น จึงต้องมีการพัฒนาตามไปด้วย และสิทธิเสรีภาพ จึงเป็นอีกกลไกหนึ่งในสังคม ที่จะกำหนดว่าสังคมนั้นๆ มีความสุข สงบ และสันติ เพียงใด การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มีการนำมาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 โดยบัญญัติไว้ในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ ของชนชาวสยาม ได้วางหลักไว้อย่างกว้างว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธิใดๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของ พลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความ

สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน”และ “ภายในบังคับแห่ง กฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” แม้ว่าจะวางหลักไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่ในเมื่อไม่มีกฎหมายมารองรับ ในบางเรื่องจึงมีการละเมิดจนเกิดผลเสียต่อ การปกครอง

หลักสิทธิและเสรีภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายความหมาย “สิทธิ” ไว้ว่า “ความสำเร็จ หรืออำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย สิทธิมนุษยชน ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ ให้คำจำกัดความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือ ตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีความเป็นคน เป็นคนเป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีมืด เพศ ภาษา ศาสนา ความ คิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดอื่นๆ เผ่าพันธุ์หรือสังคม ทรัพย์สิน ถิ่นกำเนิดหรือสถานะอื่นๆ เช่น คนเราทุกคนมีสิทธิได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายไม่ว่าที่ไหน เมื่อไร (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 6) คนเราทุกคนเกิดมามีอิสระ เสรีมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเท่าเทียมกันหมด ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง (ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 1) และรัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติรับรอง กำกับและเรียกร้องเมื่อถูกละเมิด สิทธิมนุษยชนไว้ด้วยอย่างชัดเจน

เสรีภาพ เป็นคำที่ถูกใช้เคียงคู่กับคำว่า “สิทธิ” เสมอว่า “สิทธิเสรีภาพ” จนเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน แท้จริงแล้ว คำว่า เสรีภาพ หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่ จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการ ตัดสินใจนั้น และเป็นการตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการ ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่การที่ มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแล้ว แต่ละคนจะตัดสินใจกระทำหรือไม่ กระทำการสิ่งใดนอกเหนือ นอกจากต้องปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ย่อมต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรม ดังเช่น ศิลาจารึกหลักที่ 1 สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช บ่งบอกถึงเรื่องเสรีภาพ

ในการประกอบอาชีพไว้อย่างน่าสนใจว่า“เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้าม้า ค้า ใครจะใคร่ค้าเงือนค้าทอง ค้า

สิทธิและเสรีภาพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบ่งชี้ว่าสังคมหรือบ้านเมืองใด มีความ สงบสุขมีสันติ มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

หลัก“สิทธิและเสรีภาพ” นับว่าเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเป็นสิ่งที่ควบคู่มากับการกำเนิดของรัฐธรรมาณูสำหรับประเทศทั้งหลาย ที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยในโลก เพราะการมีรัฐธรรมาณูนั้นก็ด้วยมีเจตนารมณ์ เพื่อที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนความเสมอภาคของบุคคล ดังจะ เห็นได้จากคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ปี ค.ศ.1789 ข้อ 16 ที่กำหนดว่า“สังคมใดไม่มีการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหรือ ไม่มีการแบ่งแยก การใช้อำนาจอธิปไตย จะถือว่ามิมีรัฐธรรมาณูไม่ได้”และหลักการ ดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ยอมรับกันทั่วไป (บรรเจิด สิงคะเนติ,2547 :42)

แนวความคิดเรื่องการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญ อาจกล่าว ได้ว่าเป็นแนวความคิดที่มาจากตะวันตกเป็นสำคัญ อันเป็นผลมาจากพัฒนาการของ กระบวนการเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ที่อ้างความชอบธรรมของประโยชน์นั้น ๆ ว่าเป็น สิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) โดยมีพื้นฐานในการสนับสนุน ความชอบธรรมในการใช้สิทธิมาจากแนวความคิดเรื่อง“สิทธิธรรมชาติ” ที่สืบเนื่อง มาจาก “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) ในสมัยกรีกและได้พัฒนาแนวความคิด ดังกล่าวจากเดิมที่เป็นเพียงการกล่าวอ้างในบริบททางกฎหมายมาเป็นแนวคิดทาง การเมือง ซึ่งเป็นการกล่าวอ้าง เพื่อเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ อิสรภาพและความเสมอภาค โดยแนวความคิดดังกล่าวได้ปรากฏ อย่างเด่นชัดในงานเขียนของจอห์นลอค (John Locke) ในศตวรรษที่ 17 ที่ได้กลายเป็น ต้นแบบของแนวความคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ในปัจจุบัน(คณะกรรมการศึกษาแนวทางการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร,2549)

สำหรับประเทศไทยแล้ว ในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พุทธศักราช 2475 แนวความคิดทางด้านสิทธิและเสรีภาพตามแนวคิดตะวันตกยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ในประเทศไทยมากนัก ดังนั้น การใช้สิทธิและเสรีภาพในยุคนั้นจึงยังไม่ได้เป็นไปในลักษณะ ของ การรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายเฉกเช่นที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การดำเนิน ความสัมพันธ์ ของบุคคลในสังคมหรือการปฏิบัติตนระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองจะ

ใช้หลักศาสนา และจารีตประเพณีเป็นปัจจัยกำหนด 3 จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พุทธศักราช 2475 และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของประเทศไทย จึงได้นำหลักการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนมาบัญญัติไว้คือ “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา หรือลัทธิใดๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ” และนับแต่นั้นมาในการจัดทำรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะคำนึงถึงหลักการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นประการสำคัญเสมอ

อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาโดยเฉพาะในช่วงก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้น แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับจะได้มี การบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ก็ตาม แต่ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้นยังเป็นปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรค สำคัญของการพัฒนาสังคมและการเมืองไทยมาโดยตลอด เพราะจากสภาพความเป็นจริงแล้ว ปรากฏว่าประชาชนมักจะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เท่าที่ควร เนื่องจากการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพส่วนใหญ่เป็นเพียงการบัญญัติรับรองไว้ ลอยๆ ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งเป็นสภาพปัญหาหลักอันเป็นที่มาของการขยายความคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพพื้นฐาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้กว้างขวางและเป็นจริง กว่าเดิม6 ดังจะเห็นได้จากในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดกรอบในการจัดทำไว้ว่า “...มีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริม คุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น...” และต่อมาเมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สภาร่างรัฐธรรมนูญก็ได้ยึดกรอบดังกล่าว และได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้กว้างขวางขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2553) กล่าวคือ มีการเพิ่มประเภทสิทธิและเสรีภาพให้มากขึ้น กว่าเดิม การทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพง่ายขึ้นกว่าเดิม และการทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพ มีประสิทธิภาพและมีมาตรการคุ้มครองอย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจพิจารณาเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เรื่องสิทธิและเสรีภาพในประเทศไทยได้มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะขยายการให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างกว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ ไปตามบริบทของสภาพสังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนพยายามที่จะจำกัดการกระทำของรัฐหรือผู้ปกครอง ให้มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพให้น้อยที่สุดหรือไม่มีเลย โดยพยายามสร้างบทบัญญัติหรือ หลักการใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น 8 ดังเป็นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 และรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 และในขณะเดียวกันก็นำไปสู่ปัญหาการถกเถียงในหลักการของเรื่องดังกล่าว อย่างกว้างขวางเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในประเด็นปัญหาเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ยังถูกกระทบจากนโยบายของรัฐ ประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับการตีความ และการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ว่า สิทธิและเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่าง แท้จริงหรือที่ควรจะเป็น เป็นต้น

สาระสำคัญของเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ความหมายของคำว่า สิทธิ และ เสรีภาพ คำว่า “สิทธิเสรีภาพ” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “สิทธิ” และคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งแต่ละคำก็จะมีความหมายเฉพาะของตัวเอง กล่าวคือ สิทธิ หรือ สิทธิตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ เขามีสิทธิในที่ดินแปลงนี้ รวมถึงอำนาจที่จะ กระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย (นิติกรวิธีตานนท์ (2553) ให้ความหมายของ สิทธิ (Right) ในความหมายที่เข้าใจกันในระบบกฎหมายทั่วไป หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้หรืออำนาจที่จะกระทำการ ใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย อย่างไรก็ดี เมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมีหน้าที่ (Duty) ความรับผิดชอบตามมาด้วย สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองให้แล้ว อีกบุคคลหนึ่งก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น ในอันที่จะกระทำการหรือ งดเว้นไม่กระทำการใดๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างใดก็ได้ รองศาสตราจารย์มานิต จุมปา ให้ความหมายของ คำว่า สิทธิ (Right) หมายถึง ประโยชน์ ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย

เป็นต้น สิ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดเป็นสิทธิ หมายความว่า รัฐให้สิทธิแก่ประชาชน โดยรัฐมีพันธกรณี (หน้าที่) ที่จะต้องทำให้ประชาชนได้รับสิทธินั้น เปรียบ ประดุจดังรัฐเป็นลูกหนี้ประชาชนเป็นเจ้าหนี้

บรรเจิด สิงคะเนติ ให้ความหมายของ สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญและสิทธิ ตามความหมายทั่วไป หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้ บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วยความหมายของสิทธิที่กล่าวมาข้างต้นเป็น สิทธิ ตามความหมายทั่วไป แต่ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ นั้น ถือว่าเป็น สิทธิตามกฎหมายมหาชน หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย สูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญของตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงในขอบเขตสิทธิของตน ในบางกรณีการรับรองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิตาม รัฐธรรมนูญยังหมายรวมถึง การให้หลักประกันในทางหลักการ ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิ ตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2558 :50)

ส่วน เสรีภาพ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด, เสรีภาพในการนับถือศาสนา, ความมีสิทธิที่จะกระทำการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

1. การรับรองสิทธิเสรีภาพไว้อย่างกว้าง มาตรา 25 วรรคหนึ่ง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็น การเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคล ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำเช่นนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเท่าที่การใช้ สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้น

ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

2. การกล่าวอ้างสิทธิและเสรีภาพ มาตรา 25 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติแม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยก บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิด อาญาของบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

ข้อสังเกต รัฐธรรมนูญฯ 2560 ได้คงหลักการของรัฐธรรมนูญ ฯ2550 ซึ่งได้มีการแก้ไขหลักการเดิม ของรัฐธรรมนูญฯ 2540 ซึ่งเคยกำหนดให้การใช้สิทธิและเสรีภาพต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยแก้ไขใหม่ให้เป็น ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีกฎหมายบัญญัติขึ้นเสียก่อน จึงตัดข้อความเดิมที่เคยบัญญัติว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ในมาตราต่างๆ ออก และบัญญัติ สาระแห่งสิทธิและเสรีภาพไว้ในเนื้อหาของแต่ละมาตราแทน

3. การตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ การตรากฎหมายที่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 26 ต้อง ก) เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ข) ในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติเงื่อนไขว่าการตรากฎหมายนั้นจะต้อง

1) ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

2) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

3) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไม่ได้ รองศาสตราจารย์มานิต จุมปา ให้ความหมายของคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์(Human Dignity) คือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน รัฐต้องปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือน มนุษย์เป็นมนุษย์จะปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนสัตว์หรือสิ่งของไม่ได้(มาตรา 4 วรรคหนึ่ง) ตัวอย่างเช่น สถานสงเคราะห์กำหนดให้หญิงในสถานสงเคราะห์แก้ผ้าเข้าแถวอาบน้ำ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่อ.231/2550 รพท. นำแผ่นป้ายโฆษณาสินค้าและบริการปิดที่กระจกหน้าต่างตุ๊รถโดยสารเพื่อเพิ่มรายได้ของ รพท. แต่ทำให้บดบังทิวทัศน์ไม่

อาจมองกระจกออกไปเพื่อพักสายตาได้การเดินทางโดยรถไฟ ยาวนานหลายชั่วโมงจึงเป็นการทรมานใจและกายอย่างยิ่ง จึงฟ้องขอให้รฟท. ลอกแผ่นป้ายโฆษณา ออกจากกระจกหน้าต่างของตู้รถโดยสาร ศาลปกครองวินิจฉัยว่า “หน้าต่างรถโดยสารมิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกกรรเข้าไปในภายในรถได้ เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่ภายนอกกรรเพื่อให้เกิดความ เพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในกรรและระแวดระวัง ภายนอกกรรที่อาจจะมาจากภายนอกกรรอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่างจึงไม่อาจเรียกได้ว่ารถโดยสาร แต่เป็นรถขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์และต้อง ถือว่าผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะที่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสารเยี่ยงวัตถุซึ่งเป็นการละเมิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสาร” รฟท. ต้องลอกโฆษณาออกให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่ วันที่ศาลมีคำพิพากษา

4) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย ดังนั้น อาจจะมีการหยิบยกขึ้นได้ว่า กฎหมายที่หน่วยงานรัฐเสนอตราขึ้นนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น อาจจะมีการหยิบยกขึ้นได้ว่า กฎหมายที่หน่วยงานรัฐเสนอตราขึ้นนั้น ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ อย่างไรจึงถือว่าเป็น กฎหมายที่สามารถตราขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพตาม รัฐธรรมนูญได้ คำว่า “กฎหมาย” ที่จะสามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้นี้ คือ กฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กร ที่ใช้อำนาจอธิปไตยหรือเทียบเท่า ได้แก่ กฎหมายที่ตราขึ้นในรูปแบบพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติพระราชกำหนด และกฎหมายอื่นที่มีศักดิ์ของกฎหมายในระดับเดียวกัน (เช่น ประกาศคณะปฏิวัติ) กฎหมายที่ไม่ใช่กฎหมายในความหมายของรัฐธรรมนูญ ไม่อาจตราขึ้นมา เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญได้เช่น ไม่อาจออกกระเบียบโดย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตัดสิทธิของบุคคลที่ไม่ไปทำหน้าที่เลือกตั้งได้เพราะรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 มาตรา 68 กำหนดให้ผู้ไม่ไปทำหน้าที่เลือกตั้งต้องเสียสิทธิตามที่ “กฎหมาย” กำหนด “กฎหมาย” ในที่นี้ คือ กฎหมายในความหมายของรัฐธรรมนูญ แต่ระเบียบของคณะกรรมการการ เลือกตั้งไม่ใช่ “กฎหมาย” ในความหมายของรัฐธรรมนูญ จึงไม่อาจออกกระเบียบมาตัดสิทธิของผู้ไม่ไป ทำหน้าที่เลือกตั้ง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 15/2541)

สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง

มาตรา 29 วรคหนึ่ง และโปรดเทียบดูมาตรา 2 ของประมวลกฎหมายอาญา “มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ได้บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อ ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะ ลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ดังนั้น บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญา ต้องเป็นการกระทำความผิดในขณะกระทำนั้น กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย หาก ขณะกระทำนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด จะถือว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดอาญาหาได้ไม่ และเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายให้การกระทำเป็นความผิดในภายหลังจากการกระทำนั้น ก็ไม่อาจ ำ กฎหมายที่บัญญัติในภายหลังนั้นไปใช้บังคับย้อนหลังหาได้ไม่ เนื่องจากขณะกระทำการนั้นยังไม่มี บทกฎหมายใดบัญญัติไว้ให้เป็นความผิด

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำ ความผิดมิได้และจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ คำขอประกัน ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามกฎหมาย เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 ได้วางหลักไว้ว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว จะกระทำได้ ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(5) การปล่อยตัวชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของ เจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล”สิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด อันถือ เป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่าบุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิด อาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การ รับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

บทสรุป

สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญนั้น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนับเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมี บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพเอาไว้ แต่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพยังมีอยู่เป็นประจำทั้งโดย เจตนาและไม่เจตนา และความเข้าใจในเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญยังไม่ตรงกัน ไม่ว่าจะเป็นในหมู่ของประชาชนด้วยกัน หรือระหว่างรัฐกับประชาชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงได้สร้าง กลไกในการตรวจสอบและเยียวยาเพื่อแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพและส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา 25 วรรคสาม บัญญัติ ให้ “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่ประชาชนนั้น ถือว่าเป็นคุณค่าสูงสุดซึ่ง องค์กรต่างๆ ของรัฐทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจ ตุลาการ ก็ตาม ต้องเคารพและให้ความคุ้มครอง อย่าให้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นเพียงคำประกาศ อุดมการณ์ของรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีผลบังคับใช้โดยตรง (Self - executing) แก่องค์กรของรัฐเหล่านั้นเลยทีเดียว สิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ สำหรับใช้เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของตนของ

มนุษย์ กล่าวคือ หากมนุษย์ปราศจากสิทธิและเสรีภาพ เสียแล้ว การกำหนดวิถีชีวิตของคน ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ต้องถูกแทรกแซงจากผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากผู้ปกครองรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร, (2549), “แนวทางการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เรื่อง สิทธิ เสรีภาพ
และหน้าที่ของชนชาวไทย”, กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ณัฐกร วิทิตานนท์, (2553), *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*, กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- บรรเจิด สิงคะเนติ, (2547), “หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตาม
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540”, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ, (2558), *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*,
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- สถาบันพระปกเกล้า, (2553), “สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย”, ฐานข้อมูลการเมืองการ
ปกครอง, [http://www.thaipolitics government.org](http://www.thaipoliticsgovernment.org). (สืบค้นเมื่อวันที่ 25
ธันวาคม 2553).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

แนวทางการสอนภาษาไทยในยุคศตวรรษที่ 21 GUIDELINES FOR THE TEACHING OF THAI LANGUAGE IN THE 21ST CENTURY

¹ประจักษ์ ประสารฉ่ำ, ²ทองคำ เกษจันทร์ และ ³สอาด ภูนาสรณ์

¹Prachong Prasancham, ²Thongkham Ketchan and ²Saard Poonasron

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹Prachong0001@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยในยุคศตวรรษที่ 21 โดยการนำเสนอสมรรถนะที่สำคัญในการเสริมสร้างทักษะ 3R 7C สำหรับผู้เรียน โดยเฉพาะสมรรถนะหลักมาประมวลและจัดหมวดหมู่สมรรถนะสำคัญต่าง ๆ ให้เหลือเพียง 4 สมรรถนะ (Four Cs) มาเป็นฐานในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้นักเรียน ฝึกปฏิบัติสมรรถนะต่าง ๆ อย่างรอบด้านและสมดุล อันจะเป็นการเตรียมนักเรียน ให้มีความพร้อมต่อการเข้าสู่ยุคใหม่ สมรรถนะสำคัญที่ควรนำมาประกอบด้วย 1) การคิดอย่างมี วิจารณญาณ และการแก้ปัญหา 2) การสื่อสาร 3) การร่วมมือร่วมใจ และ 4) การคิดสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรม สมรรถนะเหล่านี้ ครูภาษาไทยสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาไทยให้สอดคล้องกับสมรรถนะเป้าหมายได้หลากหลายกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ คิดและทักษะชีวิต

¹อาจารย์, สตรีศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

²อาจารย์, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

³อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

คำสำคัญ : แนวทาง, การสอนภาษาไทย, ยุคศตวรรษที่ 21

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the teaching of Thai language in the 21st century to bringing the competencies that are important in enhancing 3R 7C skills for learners. In particular, the core competencies are compiled and categorized into four important competencies (Four Cs) to using competencies for designing students' learning experiences. Thai language instruction based on competency-based learning will enhance students' readiness to face the challenges of a new era. The four core competencies are 1) critical thinking and problem solving, 2) communication, 3) collaboration and 4) creativity and innovation. Thai teachers can design many learning activities that relate to these competencies in order to improve student's cognitive and life skills.

Keywords : Guidelines, The Teaching of Thai Language, The 21st century

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรม การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสพการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจัย เทคโนโลยี ตลอดจนการนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจนอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติตลอดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ทักษะที่ต้องฝึกฝนได้แก่ การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์

ชนิดต่าง การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การเขียน การเขียนสะกดคำตามอักขรวิธี การเขียนสื่อสารรูปแบบต่างๆ การเขียนเรียงความ ย่อความ เขียนรายงานจากการวิจัยเขียนตามจินตนาการ เขียนวิเคราะห์ วิจัย และเขียนเชิงสร้างสรรค์ การฟังการดูและการพูด การฟังและดูอย่างวิจารณ์ญาณ การพูดแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก พูดลำดับเรื่องราวต่างๆอย่างเป็นเหตุเป็นผล การพูดในโอกาสต่างๆทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ หลักการใช้ภาษาไทย ศึกษาธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องเหมาะสมเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่างๆและอิทธิพลของภาษาต่างประเทศในภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิดคุณค่าของงานประพันธ์ และเพื่อความเพลิดเพลินการเรียนรู้และทำความเข้าใจบทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกลึกซึ้ง ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

นักการศึกษาและครูไม่ควรที่จะมองข้าม หรือมีความคิดเห็นไปในทำนองที่ว่า เรื่องสมรรถนะหรือทักษะในศตวรรษที่ 21 ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือมีความจำเป็นในกาลข้างหน้า จึงไม่ต้องรีบเร่งรัดพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนเร็วมากนัก แท้ที่จริงแล้ว ความเข้าใจดังกล่าวถือว่าคลาดเคลื่อนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า สมรรถนะและทักษะ ทั้งการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การร่วมมือ และการสร้างนวัตกรรม รวมถึงสมรรถนะและทักษะที่สำคัญอื่นๆ ก็ล้วนแต่เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในสังคมปัจจุบันทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้เรียนไม่ควรได้รับการจัดเตรียม หรือฝึกหัดสมรรถนะหรือทักษะที่จะต้องรอโอกาสใช้ในวันข้างหน้า แต่ควรที่จะได้รับโอกาสในการฝึกฝนควบคู่กับการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ณ ขณะปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “วิชาภาษาไทย” ที่มีเนื้อหาสาระ การเรียนรู้ และกระบวนการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะและทักษะเหล่านั้นเป็นอย่างมาก แนวคิดการใช้สมรรถนะหรือทักษะเป็นฐาน จึงเป็นหลักสำคัญที่ควรนำมาใช้จัดการหลักสูตรและการสอนภาษาไทยเพื่อให้เกิดความมั่นใจและสร้างหลักประกันแก่สังคมได้ว่า ผู้เรียนจะเกิดและดำรงสมรรถนะต่าง ๆ ได้ยาวนาน ซึ่งก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองของการสอนภาษาไทยจากเดิมที่เป็นแต่เพียงกิจกรรม การอนุรักษ์ สืบ

ทอดมรดกทางวัฒนธรรม ไปสู่กิจกรรมส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ การขยายขอบเขตความคิด และการสร้างนวัตกรรม อันจะเป็นคุณทั้งต่อตนเองและสังคมในวงกว้าง

ความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทย

การเรียนรู้ภาษาไทยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้และพัฒนาทักษะพื้นฐานเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจธุระ การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาระบบการคิดวิเคราะห์ วิจัยและสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ทั้งยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย สื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีวิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ความสำคัญ คุณภาพผู้เรียน สาระสำคัญ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลเมืองโลกยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชนที่ประชาชน

ทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนอง การกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความ ต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้เวลา และการ จัดการเรียนรู้เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นหลักสูตรสำหรับการศึกษาใน ระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการ เรียนรู้และประสบการณ์

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนศรัทธา ยึดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างมีความสุข

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร หมายถึง ใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความ เข้าใจความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหา ความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและ สังคม

2. ความสามารถในการคิด หมายถึง รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผลคุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองสังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต หมายถึง ใช้กระบวนการต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันเรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่องทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมรู้จักปรับตัว

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หมายถึง การใช้ความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านของการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

ทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)

ทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อผู้เรียนสำหรับการดำรงชีวิตในยุคของการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน ได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้ และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนดังที่กล่าวแล้วในข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 สถานการณ์โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ 20 และ 19 ระบบการศึกษา ต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ดังที่ วิจารณ์ พานิช (2555) ได้กล่าวถึงทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

สาระวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชา (content หรือ subject matter) ควรเป็นการ

เรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์ โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้

สาระวิชาหลัก (Core Subjects) ประกอบด้วย ภาษาแม่ และภาษาสำคัญของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ การปกครองและหน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือหัวข้อสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้าไปในทุกวิชาแกนหลัก ดังนี้

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก (Global Awareness) ความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy)

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อ ความรู้ด้านเทคโนโลยี

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงานในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ นักเรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญดังต่อไปนี้ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Responsibility) ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C มีดังนี้ (Partnership for 21st Century Skills-P21, 2007)

3R ประกอบด้วย Reading (อ่านออก) (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น)

7C ประกอบด้วย Critical Thinking and Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity and Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork and Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information, and Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing and ICT Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) Career and Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) แต่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและมีสมรรถนะที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น สมาคมการศึกษาแห่งชาติ (National Education Association, 2010) ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้ประมวลและจัดหมวดหมู่สมรรถนะสำคัญต่าง ๆ ให้เหลือเพียง 4 สมรรถนะ ซึ่งเรียกว่า “Four Cs” ทำให้สะดวกต่อการจดจำและนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดเป็น เป้าหมายของการเรียนการสอน สำคัญของแต่ละสมรรถนะสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) หมายถึง การที่บุคคลสามารถให้เหตุผลในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถที่จะคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ได้ว่า องค์ประกอบย่อยของ สิ่งต่าง ๆ นั้นทำงานสัมพันธ์กันในภาพรวมอย่างไร สามารถที่จะตัดสินใจ พิจารณาและวิเคราะห์ ข้อเสนอ มุมมอง ความคิด หรือประเด็นโน้มน้าวต่าง ๆ โดยประเมินจากประจักษ์หลักฐาน ที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ และระบุหรือ ตั้งคำถามที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

2. การสื่อสาร (Communication) หมายถึง ความสามารถของบุคคลใน การที่จะจัดการความคิด ด้วยการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ แล้วใช้การพูด เขียน (วจนภาษา) และการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง (อวจนภาษา) ในหลากหลายรูปแบบ และได้ในหลายบริบท เพื่อสื่อความคิดเหล่านั้นให้ปรากฏ สามารถที่จะฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสารหรือ ความหมายที่แท้จริง รวมถึงเข้าใจค่านิยม เจตคติ และเจตนาของผู้พูด ที่ซ่อนแฝงอยู่ในเนื้อหาของ สิ่งที่ ฟังได้ รวมทั้งสามารถสื่อสารได้หลากหลายตามวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร เพื่อให้

ความรู้ เพื่ออธิบาย เพื่อโน้มน้าวหรือชักชวน และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่าง หลากหลาย เพื่อที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่การสื่อสารของตนเอง

3. การร่วมมือร่วมใจ (collaboration) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคล ที่แสดงให้เห็นความสามารถในการที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยการมีจิตใจที่เปิดกว้าง เป็นผู้รับฟังที่ดี มีจิตที่เคารพความแตกต่างของบุคคลอื่น สามารถที่จะยืดหยุ่นและเต็มใจที่จะประนีประนอม เพื่อที่จะทำให้งานบรรลุตามเป้าหมาย มีความรับผิดชอบและมีค่านิยม ส่วนตัวที่จะอุทิศตน และเสียสละแก่ส่วนร่วม โดยถือว่า ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มและ ต้องรับผิดชอบ ที่จะทำให้อุปกรณ์หรือทีมทำภารกิจได้สำเร็จตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ แม้ว่าตนเองอาจจะต้องได้รับความยากลำบากบ้างก็ตาม

4. การคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม (Creativity and innovation) หมายถึง ความสามารถของบุคคล ที่จะสร้างความคิดใหม่ ซึ่งเป็นนวัตกรรม เพื่อนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ต่างๆ ในการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถที่จะสร้างความคิดใหม่ ๆ ที่มีคุณประโยชน์ ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข และประเมินความคิดเดิมที่ได้เคยคิด ขึ้นมา เพื่อพัฒนาให้เป็นความคิดสร้างสรรค์ขั้นสูงสุด มีใจเปิดกว้าง ยอมรับและตอบสนองต่อ มุมมองความคิดอื่นๆ ที่อาจจะแตกต่างไปจากตน นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถทำความเข้าใจกับสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทจริง รวมถึงข้อจำกัดที่อาจจะ ส่งผลต่อความคิดใหม่ รวมทั้งมองความล้มเหลวว่าเป็นโอกาสของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ สิ่งต่างๆ อาจจะต้องใช้เวลายาวนาน และอาจจะต้องเผชิญอุปสรรคหรือความล้มเหลวในบางครั้ง

สมรรถนะข้างต้น เป็นสมรรถนะหลักที่สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษใหม่ ซึ่งสามารถที่จะกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทย มีพันธกิจที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มี “ความเก่ง” ใน 4 ประการ คือ เก่งสื่อสาร เก่งคิด เก่งคน และเก่งชีวิต กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องสามารถใช้ภาษาเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ รู้จักวิธี การคิดอย่างเป็นระบบ คิดด้วยเหตุด้วยผล มีวิจารณญาณและสามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถอยู่ร่วมและช่วยเหลือสังคม รวมถึงมีความเห็นชอบ ว่าอะไรคือเป้าหมายของชีวิต และการไปสู่เป้าหมายนั้นโดยการรับผิดชอบต่อสังคม และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2555)

เมื่อเป้าหมายของการพัฒนา คือ สมรรถนะและทักษะต่างๆ ช่างต้นชัดเจนแล้ว ครูผู้สอนจึงนำสิ่งเหล่านี้มากำหนดเป็นเป้าหมาย รวมถึงการสร้างเป็นมาตรฐานและจุดประสงค์ การเรียนรู้ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์สำหรับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะต่างๆ ได้อย่างแท้จริง สำหรับแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21

แนวทางใหม่ของการสอนภาษาไทยในยุคศตวรรษที่ 21

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า สมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ สามารถประมวลมาได้ประมาณ 4 สมรรถนะ เมื่อนำมาใช้เป็นหลักในการออกแบบหลักสูตรและการสอน ตามแนวคิดการใช้สมรรถนะเป็นฐาน (Competencies based approach) จึงสามารถนำมาใช้เพื่อกำหนดเป้าหมายหลักของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดสมรรถนะเหล่านั้น นอกจากนี้ จากการกำหนดสมรรถนะหรือทักษะเป็นเป้าหมาย อย่างชัดเจนในลักษณะนี้ จะทำให้ครูผู้สอนสามารถกำหนดสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่จะสอน วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผล ได้อีกด้วย ตัวอย่างแนวทางการนำสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 สมรรถนะมาใช้เป็นฐาน ออกแบบโครงสร้างหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในสถานศึกษา (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2561) ได้ดังนี้

1. สาระการเรียนรู้ ทั้งในด้านความรู้ และด้านทักษะกระบวนการเฉพาะในวิชาภาษาไทย(หลักการใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม หลักการฟัง พูด กระบวนการอ่าน กระบวนการเขียน ฯลฯ) เพื่อพัฒนาสมรรถนะหรือทักษะการสื่อสาร โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ 1) การลงมือปฏิบัติการพูด ฟัง อ่าน เขียน เพื่อสื่อความหมาย ในหลายหลายรูปแบบ 2) การอภิปรายและการนำเสนอ 3) การแสดงบทบาทสมมติ

2. สาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับโลกและการดำรงชีวิต (วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี โลก สิทธิ หน้าที่พลเมือง การอนุรักษ์ ธรรมชาติ ฯลฯ ซึ่งใช้เนื้อหา มาเป็นส่วนหนึ่งของการฝึก ทักษะทางภาษา) เพื่อพัฒนาสมรรถนะหรือทักษะการคิดวิเคราะห์และ การแก้ปัญหา โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ 1) แนวคิดการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 1.1) จำแนก

ข้อเท็จจริงข้อคิดเห็น 1.2) ระบุวัตถุประสงค์ น้ำเสียงและอคติของผู้เขียน 1.3) เชื่อมโยงและอ้างอิงไปสู่ข้อสรุปอื่น 1.4) ประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบการเขียน 1.5) ประเมินหลักฐานข้อสนับสนุนการเขียน 1.6) สร้างข้อสรุปในประเด็นใดประเด็นหนึ่งจากสิ่งที่อ่าน 2) การสืบสอบ 3) การแก้ปัญหา และ 4) การอภิปราย

3. สารการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการประกอบกิจการหรือ ธุรกิจ การเงิน การค้า การผลิต การหาทุน การจัดตั้งและดำเนินธุรกิจ ซึ่งใช้เนื้อหาเป็นส่วนหนึ่ง ของการฝึกทักษะทาง ภาษา) เพื่อพัฒนาสมรรถนะหรือทักษะการร่วมมือร่วมใจ โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ 1) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่) 2) การทำโครงการ 3) การอภิปราย 4) การเรียนรู้ผ่านการให้บริการสังคม (social service learning)

4. สารการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์และประดิษฐ์นวัตกรรม โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ 1) การวิจัยและพัฒนา 2) การประดิษฐ์หรือการสร้างชิ้นงาน 3) การทำโครงการ (รายบุคคลหรือกลุ่ม)

ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยมีเพียงเฉพาะครูที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนเพียงฝ่ายเดียวกลายมาเป็นการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาผสมผสานกับการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่าย ส่งผลให้การเรียนรู้เกิดความสะดวก และมีได้หลากหลายช่องทาง ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ด้วยการอ่าน การฟัง การดู ด้วยการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของอักษรภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสร้างสถานการณ์เสมือนจริง (Virtual Situation) รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายให้สามารถติดต่อสื่อสารได้ อย่างไรชอบเขต ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้ในยุคใหม่เป็นการเรียนรู้จากเนื้อหาไปสู่ความเข้าใจในระดับที่น่าไปใช้ในสถานการณ์จริง กล่าวคือ เรียนรู้เนื้อหาไปพร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์ ในสถานการณ์จริง ผลของการเรียนรู้จึงเป็นในลักษณะของการจำได้ เข้าใจประยุกต์ใช้ วิเคราะห์ ประเมินผล และสร้างสรรค์

สำหรับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในศตวรรษที่ 21 วิธีการสอนที่ให้เท่าทันโลกปัจจุบัน ควรจะเชื่อมโยงกับการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอนให้มากขึ้น ยิ่งสื่อปัจจุบันหาง่ายมาก ดังนั้นเมื่อสื่อหาง่ายมาก สถานศึกษาก็ควรจะสนับสนุนให้ครูได้ใช้สื่ออย่างสะดวกขึ้น จะทำให้ครูจัดการเรียนรู้ต่างๆ ได้ง่ายขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูยุคใหม่ต้องคอยปรับเทคนิคการสอนให้ทันต่อสถานการณ์โลก เปิดรับแนวความรู้สร้างทักษะไป

กับกิจกรรม Workshop โดยส่วนใหญ่การบูรณาการเป็นการบูรณาการเรื่องที่มันใกล้ตัวมากๆ เช่น ข้าว อย่างปัจจุบันนี้หาข้าวหรือหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นค่อนข้างเยอะมาก การที่นำเรื่องใกล้ตัวมาสอนทำให้การเรียนรู้ของเด็กมีความหมายมากขึ้น เด็กก็จะเกิดความเข้าใจ เด็กจะรู้สึกว่าการเรียนไปแล้วมันคือเรื่องที่ใกล้ตัวมากๆ ดังนั้นเราต้องพยายามศึกษาว่ามีอะไรใหม่ๆ มีเกมส์อะไรใหม่ๆ เกี่ยวกับการศึกษาที่นำมาใช้ในห้องเรียนแล้ว ทำให้เด็กเกิดการอยากเรียน ถ้าคาบแรกเราเริ่มจากการใช้สิ่งอะไรแปลกใหม่เหล่านี้ เด็กก็จะรู้สึกว่าการคาบต่อไปครูจะมีอะไรใหม่ๆ มาเล่น ก็จะทำให้เด็กเกิดความอยากรู้จะเรียนรู้ในคาบต่อไป

การใช้ข้าวใช้เหตุผลเป็นสื่อกลางเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะเขาจะเห็นความสำคัญ เพราะบางครั้งเราสอนทบทวนเนื้อหาไป เด็กก็จะคิดว่าเรียนไปท่องจำไปเพื่อสอบอย่างเดียว แต่ถ้าเมื่อไหร่เราหลีกเลี่ยงประเด็นทางสังคม หลีกเลี่ยงประเด็นทางชีวิตประจำวันของเขาขึ้นมา เขาจะเห็นทันทีว่าเรื่องที่เขารับรู้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเขา ดังนั้นเขาจำเป็นต้องรู้ และเด็กก็จะได้รับข้อมูลที่หลากหลาย แต่หนึ่งอย่างที่เราจะต้องบอกเด็กนักเรียนว่าในเมื่อมันมีข้อมูลที่หลากหลายมากมาย การรู้เท่าทันสื่อ การคัดกรองข้อมูลต่างๆ เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น ดังนั้นครูก็ยังคงเป็นคนคอยให้คำแนะนำ หรือว่าคอยกระตุ้น ซึ่งธรรมชาติของเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน บริบทของสถานศึกษาก็ไม่เหมือนกัน สถานศึกษาอยู่ในเมือง สถานศึกษาอยู่ต่างอำเภอ หรือสถานศึกษาที่อยู่ตะเข็บชายแดน บริบทการจัดการเรียนการสอนก็แตกต่างกันไป ที่สำคัญเราต้องดูแลเด็กนักเรียนว่าสามารถรับรู้ข้อมูลได้แบบไหน

การเรียนรู้ในแบบกระบวนทัศน์ใหม่ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาโดยใช้ฐานเทคโนโลยี และกับการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับการสอนในศตวรรษที่ 21 นั้นครูควรเป็นผู้นำที่มีความยืดหยุ่น ร่วมมือ ทำวิจัย รู้สึโสดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนของตนหลายรูปแบบโดยเฉพาะกับผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน จะส่งผลให้การสอนในศตวรรษที่ 21 มีประสิทธิภาพสูงสุด ที่สำคัญมีดังนี้

1. การกระชับหลักสูตร โดยปรับให้สอดคล้องกับการสอนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในสถานการณ์โควิด-19 โดยสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบ หลักสูตรการศึกษาพื้นฐานของไทยในปัจจุบัน เน้นเนื้อหาหนัก ครูจำเป็นต้องใช้เวลาเยอะเพื่อสอนได้ครบถ้วน และไม่เอื้อให้นักเรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) เท่าที่ควร และหากยังใช้หลักสูตรเดิมในการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ครูจะต้องใช้เวลาสอนมากขึ้นเพื่อสอนให้ครบถ้วน การปรับหลักสูตรให้กระชับควบคู่ไปกับจัดลำดับความสำคัญ รวมทั้งผ่อนคลายตัวชี้วัดเรื่องโครงสร้างเวลาเรียนจะสามารถช่วยลดความกดดัน โดยยังคงคุณภาพขั้นต่ำไว้ได้ การกระชับหลักสูตรนั้นโดยเน้นเนื้อหาจำเป็นตามมาตรฐานของแต่ละช่วงวัย

เพื่อให้ครูสามารถนำไปวางแผนการสอนและใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งออกคู่มือหลักสูตรฉบับย่อสำหรับผู้ปกครอง เพื่อสื่อสารให้เข้าใจถึงหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหลักสูตรแกนกลางไทยจัดประเภทตัวชี้วัดแล้ว แต่ต้องเพิ่มความชัดเจนในการสื่อสารแก่ครูและผู้ปกครอง หลักสูตรแกนกลางของไทยกำหนดตัวชี้วัด “ต้องรู้” และ “ควรรู้” ในแต่ละสาระวิชาแล้ว แต่ต้องเพิ่มความชัดเจน โดยระบุเนื้อหาจำเป็นของแต่ละช่วงวัย และเปิดให้ครูมีอิสระในการจัดการเรียนรู้เนื้อหาส่วนอื่นๆ ตามความเหมาะสม

2. เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ ความยืดหยุ่นในการใช้เวลาและการเลือกรูปแบบการเรียนจะทำให้ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคลได้ สนับสนุนให้ครูจัดการเรียนรู้ด้วยแบบผสมผสาน (blended learning) โดยแนะนำการกำหนดจำนวนชั่วโมงการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ ได้แก่ (1) ชั่วโมงเรียนรู้ผ่านจอสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัย โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย (ปัญหาด้านสายตา) และพัฒนาการด้านสังคม (ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น) (2) ชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้านจากการทำใบงาน ชิ้นงาน ค้นคว้าด้วยตัวเอง และ (3) ชั่วโมงที่ครูและนักเรียนทำกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางเปิดให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดชั่วโมงเรียน แต่ก็ยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับโครงสร้างเวลาเรียนที่ค่อนข้างแข็งตัว ดังนั้นหากกระทรวงศึกษาธิการช่วยผ่อนคลายโครงสร้างเวลาเรียนลง และเปิดช่องทางการสื่อสารให้ครูได้สอบถามข้อสงสัย ก็จะช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ครูออกแบบการเรียนรู้อย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังสามารถเปิดให้เอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีความเชี่ยวชาญด้านระบบการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา แลกเปลี่ยนเครื่องมือและเทคนิคใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มทางเลือกที่หลากหลายและเหมาะสมกับเด็กมากขึ้น

3. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ครูจะต้องเตรียมความพร้อมก่อนการสอนแบบใหม่ วิธีการหนึ่งคือ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลังการระบาดของโควิดสิ้นสุดลง ทั้งนี้ควรเริ่มต้นโดยการจัดกลุ่มตัวชี้วัดให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์การระบาด เช่น ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้หน่วยละ 2 สัปดาห์ เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาการประเมินสถานการณ์การระบาด ทั้งนี้ หากครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยให้ร้อยเรียงกันอย่างเป็นระบบทั้งเทอมหรือทั้งปี ก็จะช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพได้ดียิ่งขึ้น และได้พัฒนาทักษะ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต โดยในทางปฏิบัติ การจัดหน่วยการเรียนรู้สามารถจัดตามเนื้อหาหรือตามประเด็นที่น่าสนใจ และยังสามารถบูรณาการข้ามวิชาหรือในวิชาเดียวกัน หลังจากนั้นครูควรกำหนดคำถามสำคัญของแต่ละหน่วย และวางแผนการติดตามการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดด้านความรู้ ทักษะและเจตคติอย่างชัดเจน เลือกสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก และสื่อสารกับพ่อแม่ให้ทราบถึงบทบาทที่จะเปลี่ยนไป

4. ยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนา เพื่อไม่ให้เด็กเสียโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะ เมื่อนักเรียนไปสถานศึกษาตามปกติไม่ได้ ครูกับนักเรียนก็จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันลดลง ทำให้ครูไม่สามารถติดตามพัฒนาการของนักเรียนได้เต็มที่ อาจทำให้ไม่สามารถรู้ปัญหาของนักเรียนได้ทันเวลา โดยเฉพาะความรู้ด้านภาษาและการคำนวณ ซึ่งอาจจะส่งผลเสียต่อการเรียนรู้ระยะยาว การประเมินเพื่อพัฒนาจึงไม่สามารถลดหรือละทิ้งไปได้ทั้งการประเมินเพื่อการพัฒนาของเด็ก เพื่อให้ครูทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก โดยจะสามารถให้ผลสะท้อนกลับกับเด็กและปรับแผนการเรียนรู้ได้ตรงตามสถานการณ์และการประเมินซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ของเด็ก โดยครูเปิดโอกาสให้เด็กย้อนคิดถึงกระบวนการเรียนของตนเอง กระบวนการนี้จะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบและเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น รวมถึงเมื่อเด็กเข้าใจตนเองก็จะเป็นโอกาสที่จะวางแผนการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับผู้ปกครองและครูได้ ซึ่งการประเมินเพื่อพัฒนาจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ (1) มีการเสริมศักยภาพครูในการใช้และออกแบบเครื่องมือประเมิน (2) มีการให้เอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการประเมินเข้ามาร่วมพัฒนาเครื่องมือการประเมินใหม่ๆ และ (3) มีการเปิดเวที (platform) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับผู้เชี่ยวชาญ

5. การประเมินเพื่อรับผิตรีบชอบ สำหรับการประเมินเพื่อรับผิตรีบชอบยังคงควรไว้แต่ควรให้น้ำหนักการประเมินโอกาสทางการเรียนของเด็ก มากกว่าการวัดความรู้ด้วยคะแนนสอบ สถานการณ์ในปัจจุบันทำให้ต้องใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย ดังนั้นคุณภาพการศึกษาที่เด็กจะได้รับในแต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกัน จึงไม่สามารถใช้คะแนนวัดความรู้หรือทักษะแบบเดียวกันเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบได้ มิฉะนั้นก็อาจส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจึงควรปรับเกณฑ์ข้อสอบวัดความรู้ มาสู่การให้น้ำหนักกับตัวชี้วัดที่ไม่ใช่ด้านวิชาการมากขึ้น เช่น อัตราการเข้าเรียนหรืออัตราการออกกลางคัน เป็นต้น โดยการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดเหล่านี้ที่สามารถใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย เพื่อลด

ภาระครู เช่น ใช้ระบบ Google Classroom บันทึกการใช้งาน ซึ่งจะช่วยให้เขตพื้นที่สามารถติดตามและให้การสนับสนุนสถานศึกษาได้ตรงกับความต้องการมากขึ้นด้วย

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นการมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้และพัฒนาทักษะพื้นฐานเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจวัตร การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบกับอาศัยการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายที่ชัดเจน ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ที่จำเป็นในการใช้ชีวิตและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถการใช้ชีวิต การทำงาน ดำรงชีพอยู่ได้กับภาวะเศรษฐกิจในสังคมโลกปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2555). ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21: เส้นชัยที่การศึกษาไทยยังไม่ไปถึง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 40(1). 261-267.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2561). *การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เป็นฐาน*. วารสารครุศาสตร์. 40(1). 171-184.
- พลศักดิ์ หอมสมบัติ และประยูร แสงใส. (2564). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21*. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. 6(3). 825-840.
- วิจารณ์พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษ ที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- National Education Association (NEA). (2010). *Preparing 21st century students for a global society: An educator's guide to the "four Cs."* .
<http://www.nea.org/assets/docs/A-GuidetoFour-Cs.pdf>
- National Leadership Council for Liberal Education and America's Promise.

(2007). *College learning for the new global century*.

[http://www4.uwm.edu/acad_aff/assessment/intranet/Documents/
GERRequirements/leap_execsummary.pdf](http://www4.uwm.edu/acad_aff/assessment/intranet/Documents/GERRequirements/leap_execsummary.pdf)

Partnership for 21st Century Skills-P21. (2007). *Framework for 21st Century Learning*. <http://www.p21.org>.

วิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมในสัมมาอาชีวะของมรรคมืองค์ 8 ANALYSIS OF VALUES AND ETHICS IN THE RIGHT LIFE OF THE NOBLE EIGHTFOLD PATH

¹พระอนันต์ อภินันโท (ผากา) และ ²พระครูปลัดธรรณภัทร อุตตมปญโญ (สงวนศักดิ์)

¹ Phra Anan Adnandho (Phaka), ²Phrakhrupaladthanapat uttamapunyo,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1anan.pha@mcu.ac.th](mailto:anan.pha@mcu.ac.th)

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

สัมมาอาชีวะถือเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตโดยเริ่มที่การพัฒนาจิตใจ พัฒนาตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญา ทำให้คลายความยึดมั่นถือมั่นก่อให้เกิดความสงบกายสงบใจทำให้รู้ยิ่ง และสามารถกระทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ และคุณค่าจริยธรรมของมรรค 8 ได้แก่ คุณค่าทางจริยธรรมต่อบุคคล คือ มีคุณค่าแก่ตนเองทำให้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนเกิดกายสุจริต วาจาสุจริตและมโนสุจริต และมีคุณค่าทางระบบทางสังคม เนื่องจากมรรค 8 คือ การมีสัมมาอาชีวะ เป็นจริยธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักการไม่ละเมิดบุคคลอื่นหรือทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน จึงทำให้มนุษย์มีการเคารพระเบียบ กฎ กติกาในการอยู่ในสังคม หลักสัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมหมวดหนึ่งซึ่งอยู่ในมรรคมืองค์ 8 ที่มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมไปจนถึงการเชื่อมั่นตั้งใจมั่นในการประกอบเลี้ยงชีพหน้าที่นั้นคุณค่าทางจริยธรรมของสัมมาอาชีวะ ยังเป็นฐานในการพัฒนาจริยธรรมในระดับต่าง ๆ

¹ นักวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

² นิสิต, หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

ทั้งด้านการพัฒนาสังคม การเมือง ระบบการปกครอง เศรษฐกิจ และการพัฒนาระบบจริยธรรมให้สูงขึ้นไป เป็นการพัฒนาจากตนเองด้วยการรักษากาย วาจา ใจ ให้ถูกต้องชอบธรรมเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะของการพัฒนาตนตามหลักคุณธรรมจริยธรรมอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: จริยธรรม, สัมมาอาชีวะ, มรรค 8, พระพุทธศาสนา

Abstract

In Buddhism, the right livelihood is considered the middle path that starting with mind development and self-development first. This is a process and method for the follower then wisdom will arise, loosen from the commitment causing peace of mind and become more aware and can cause to the end of suffering also realize the ethical values of the Noble Eightfold path such as ethical values for individuals are self-worth as a supporting factor in other words; good conduct in action, good conduct in words and good conduct in thought. Ethical values for society by the Noble Eightfold path is the right livelihood. It is an ethics that encourages human beings not to offend other people or do not cause other people to suffer causing human beings to respect the rules of living in society. The principle of right livelihood is a section of doctrine which is in the Noble Eightfold path. There is a correlation from the right opinion to the commitment to livelihood. Ethical values for the right livelihood is also a base for ethical development at various levels, including social, political, governance, economic and ethical development. It is the development of one's self through behavior, words, and mind to be righteous. This is a feature of self-improvement in accordance with the principles of integrity and ethics.

Keywords: ethics, right livelihood, eightfold path, Buddhism

บทนำ

หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทานคำสอนของพระองค์ไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกและที่สำคัญพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในโลกที่แนะนำให้มนุษย์ปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้อย่างแท้จริง ด้วยหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ ล้วนแต่เป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งสิ้นและมุ่งเข้าสู่แห่งความเป็นนิพพาน ผู้ปฏิบัติธรรมจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและวิธีการปฏิบัติโดยวิธีใดบ้างนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อจะได้พบกับความสุขอย่างแท้จริง พระปราโมทย์ ปาโมชโช (2551 : 80) กล่าวถึงศีลอันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ไว้ ดังนี้ ก่อนการเจริญสติสิ่งที่จำเป็นและขาดไม่ได้ คือ การรักษาศีล เพราะศีลเป็นเครื่องกั้นไม่ให้ผู้ปฏิบัติตก ไปสู่ความชั่วหยابทางกาย ทางวาจา และเป็นเครื่องนำความสงบร่มเย็นมาสู่จิตใจของผู้ปฏิบัติ อัน เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป ผู้ปฏิบัติที่มีศีลแล้วข้ามขึ้นไปเจริญสมาธิและปัญญาจะมีโอกาส พลาดมากความจริงในการรักษาศีลเริ่มจากตนเอง โดยผู้รักษาศีลต้องมีความตั้งใจจดเว้นจากการกระทำอันมิชอบ ผู้รักษาศีลจะมีศีลได้ด้วยการประพฤติดุปฏิบัติประคับประคองมิให้ล่วงละเมิดรักษาศีลมิให้ขาด หรือต่างพร้อย ด้วยการประคับประคอง กาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของศีล รู้จักยับยั้งชั่งใจ บังคับได้อย่างมั่นคงควบคุม และฝึกอบรมจิตใจให้แสดงออกต่อสิ่งที่มากระทบอย่างเหมาะสม

พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเรื่องศีลไว้เพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมในทุกด้านทางภายนอก คือด้านร่างกาย และทางภายในคือจิตใจด้วยทั้งสองทางนี้จะต้องเกี่ยวข้องกัน หรือมีความสัมพันธ์กันตามแต่เหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกเพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ แต่ทั้งสองต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตหรือสิทธิเสรีภาพที่ตนจะพึงมีพึงได้ และที่สำคัญมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ที่ประเสริฐที่สามารถงดเว้นการกระทำต่างๆ มีการเว้นจากการเบียดเบียนกันเป็นต้นมูลนิตีศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้กล่าวไว้ว่า ศีล มีหลายอย่าง หลายระดับ ทั้ง ศีลที่เรา มักเข้าใจกันทั่วไป คือ การงดเว้นจากการทำบาป ทางกาย วาจา เป็นต้น หนทางของผู้ไกลจากกิเลส, หนทางอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมงคล 8 อันเป็นหนทางอย่างประเสริฐ เพราะทำให้ผู้อบรมบรรลุถึงความเป็นพระอริยเจ้า พ้นจากความเป็นปุถุชน และพ้นจากการเกิดในอบายภูมิโดยเด็ดขาดซึ่ง ประกอบด้วย อริยมรรค 8 ประการแต่ตัวที่เป็นศีล (มูลนิตีศึกษาเผยแผ่พระพุทธศาสนา, 2562) โดยใช้ศีล 5 เป็นมาตรฐานในการดำเนิน

ชีวิตประจำวัน พระครูวินัยธรคุณ จนทสโล (2560: 1) (ศีล เป็นข้อบัญญัติในการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเป็นข้อบัญญัติเบื้องต้น หลังพื้นฐานในการดำเนินชีวิต คนที่ปฏิบัติตาม ศีล บุคคลเหล่านั้นก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งตนเองและผู้อื่น โดยที่ศีลนั้นเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสุด เหมือนกันศีระะ สูงสุดในร่างกายของคน ศีลเป็นสิ่งที่เย็น ไม่มีความเดือดร้อนสำหรับผู้ที่ปฏิบัติ ศีลเป็นเรื่องปกติของคนทั่วไปในการเกิดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต คือการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของคนในสังคม และใช้ศีลเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จะพัฒนาขึ้นไปเป็นปัญหาในระดับสังคมต่อไป พระพุทธศาสนา สอนเรื่องมรรคมีองค์ 8 ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ของทุกสิ่งทุกอย่าง โดยในแต่ละวัน ทุกคนก็จะได้พบกับความสุขความทุกข์อยู่ตลอดเวลา เช่น ดีใจ เสียใจ สุข ทุกข์ สรรเสริญ นินทา แตกต่างกันไป ซึ่งหมายถึงการได้พบเห็นความเปลี่ยนแปลงทาง แนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิตหรือกาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักไม่อ่อนแอ จนถึงกับตกอยู่ได้อ่านาง ความอยากแห่งใจ แต่ก็ไม่แข็งตึงจนถึงกับเป็นการทรมานกายให้เหือดแห้งจากความสุขทางกาย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางดำเนินสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตึง แต่พอเหมาะเช่นสายดนตรีที่เทียบเสียงได้ที่แล้ว คำว่า มรรค แปลว่า ทาง ในที่นี้หมายถึง ทางเดินของใจ เป็นการเดินออกจากความทุกข์ ไปสู่ความเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ซึ่งมนุษย์และเวไนยสัตว์ทั้งหลายหลงยึดถือและประกอบขึ้นไสตนด้วยอำนาจของอวิชชา คือ ความไม่รู้ ซึ่งอริยมรรคมีองค์ 8 หนทางดำเนินไปที่ประกอบพร้อมเพรียงกันเกี่ยวพันกันทุกข้อ ซึ่งย่อลงมาก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องของศีลในมรรคมีองค์ 8 มาวิจย เพื่อให้ได้ทราบถึงปัญหาที่เป็นอยู่ และก็จะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นการลดปัญหาความไม่เข้าใจสภาพตามความเป็นจริงทางชีวิต จึงสมควรที่จะหาแนวทางดับทุกข์ทางกายและใจ โดยนำผลการศึกษาวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา จะทำให้ประชาชนที่ศึกษาแล้วนำไปปฏิบัติตาม ได้รับประโยชน์มีแนวทางหรือหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม เข้าใจในสภาวะของความเป็นจริง การดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว จะมีแต่ความสุขสบาย เมื่อได้นำหลักคำสอนเรื่องมาแก้ไขปัญหาศีลและมรรคในการดับทุกข์

ความหมายและประเภทของสัมมาอาชีวะ

คำว่า“สัมมาอาชีวะ”ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ“สัมมา” และคำว่า“อาชีวะ”คำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ ดี ถูกต้อง ถูกถ้วน สมบูรณ์ จริง แท้พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546 : 329) ส่วนคำว่า “อาชีวะ” หมายถึงอาชีพ การเลี้ยงชีวิตชอบสำหรับชาวพุทธทั่วไปที่เป็นคฤหัสถ์นั้นจะต้องไม่ทำผิดศีลธรรม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน และเบียดเบียนผู้อื่น ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น หลอกลวงผู้อื่นเลี้ยงชีวิต ประจบสอพลอ ปีบบังคับ ทุจริตคอร์ปชั่น เป็นต้น ส่วนสำหรับบรรพชิตหรือนักบวช หมายถึง การแสวงหาลาภในทางที่ไม่ควร เอ้ยปากขอ เป็นคนรับใช้ การแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงินหรือทอง และเดรัจฉานวิชามีประการต่างๆ เช่น วิชาฤกษ์ ฤกษ์ยาม ดูพื้นที่ ดูอวัยวะ เป็นต้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า หมายถึง การเลี้ยงชีวิตชอบ คือเว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกลวง สอพลอ ปีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคนค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะไว้ว่า พระพุทธศาสนามองเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ โดยมุ่งเน้นด้านความต้องการแห่งชีวิตมนุษย์ คือมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย 4 พอเพียงที่จะอยู่เป็นการถือเอาหลัก เพื่อการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ดีกว่า คือการพัฒนาคุณภาพจิตและปัญญา เพื่อความมีชีวิตดีงามและประสบสุขที่ประณีตยิ่งขึ้นไป เพราะฉะนั้นคำว่า สัมมาชีพ มิใช่หมายถึงเพียงแค่การใช้แรงงานให้เกิดผลผลิต แล้วได้ปัจจัยเลี้ยงชีพเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่ทำให้เป็นผู้ควรแก่การได้ปัจจัยบำรุงเลี้ยงชีวิตด้วย เช่น การที่ภิกษุอยู่ในสมณธรรมแล้วได้รับปัจจัย 4 ที่ชาวบ้านถวาย ก็เป็นสัมมาชีพของภิกษุ หรือลูกประพடுத்தินเป็นลูกที่ดีสมควรแก่การเลี้ยงดูของพ่อแม่ ก็พึงนับว่าเป็นสัมมาชีพของลูกแล้ว (พระธรรมปิฎก, 2545)

“สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตที่ชอบ ไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรมเว้นการเลี้ยงชีพเพื่อหาไม่แสวงหาด้วยการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ประกอบอาชีพที่เป็นภัยต่อสังคมและบ้านเมือง จงประสบแต่สัมมาชีพทุกชนิด ไม่ประกอบอาชีพทุจริต ทำให้กายใจสบายไม่ต้องคอยหลบซ่อนๆ จากศัตรูและบ้านเมือง”(ชัยวัฒน์ อุตพัฒนา, 2539)

บุญมี แท่นแก้ว ได้กล่าวไว้ว่า “สัมมาอาชีวะคือ การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง เพื่อให้ชีวิตเป็นอยู่อย่างมีความสุข จึงไม่ควรทำร้ายหรือทำอันตรายต่อชีวิตสัตว์ทุกชนิด การดำเนินชีวิตที่ไม่สร้างหนี้ไม่ทำกำไรแต่เป็นชีวิตที่ยังประโยชน์ เพราะพ้นจากมิจฉาอาชีวะ 5 ประการ การ

โครงการล่อลวง การตลบตะแลง การมอมตบในทางที่ผิดการเอาลาภต่อลาภ”(บุญมี แท่นแก้ว, 2539 : 29)

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การทำงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นนั่นเอง

1. ประเภทของสัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท

1) สัมมาอาชีวะระดับโลกียะ ได้แก่ สัมมาอาชีวะที่เป็นส่วนแห่งบุญให้ผลเป็นอุปถัมภ์การละเว้นมิจฉาชีพ ได้แก่ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ไม่ชอบ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ

2) สัมมาอาชีวะระดับโลกุตตระ หมายถึง การเว้นขาดเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะหากพิจารณาจะเห็นได้ว่าจุดเน้นของพระพุทธศาสนาจะเน้นที่จิตใจ เจตนา อันเป็นการกระทำที่มีเจตนาที่ดี ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นพร้อมทั้งยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป ประโยชน์อันพึงประสงค์ย่อมตกอยู่กับตนเอง ครอบครัว ชุมชนสังคม และธรรมชาติแวดล้อมตลอดจนถึงประเทศชาติอย่างแน่นอน

2. ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ สัมมาอาชีวะ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญมากข้อหนึ่งในมัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางไปสู่ความเป็นอริยบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่ความเป็นอรหันต์เป็นที่สุดแม้ว่าทางสายกลางฟังดูง่ายและเป็นที่เข้าใจกันกว้างๆ โดยคนทั่วไป แต่แท้จริงแล้วมัชฌิมาปฏิปทาก็ยังคงเป็นปัญหามากในทางปฏิบัติ คือเมื่อถึงขั้นปฏิบัติจริงๆต้องประสบกับความยุ่งยากไม่น้อย จำต้องระวังไม่ให้หลงเดินนอกทาง อันเป็นทางแห่งกามสุขขัลลิกานุโยคหรือเป็นทางแห่งอัตตakilมณานุโยค ต้องระมัดระวังด้วยปัญญาอย่างมาก ซึ่งหากจะสรุปความสำคัญของสัมมาอาชีวะแล้วสามารถสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้

1) สัมมาอาชีวะเป็นทางเป็นทางแห่งความสุข : การดำเนินชีวิตของคนเราทุกคนพยายามศึกษาหาความรู้พยายามทำงาน หรือประพฤติปฏิบัติตน เพราะต่างคิดว่าความสุขเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นสิ่งที่เป็ความหวังแห่งความสำเร็จในชีวิตเป็นสิ่งที่ดึงดูดกระตุ้นให้คนเราเกิดความพยายามประพฤติปฏิบัติโดยที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยก็เพราะความต้องการพ้นจากทุกข์ซึ่งในทางพุทธศาสนาความสุขสูงสุดก็คือ พระนิพพานเป็นที่สำคัญดังพุทธพจน์ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคาไหลไปสู่สมุทร บ่าไปสู่สมุทร หลากไปสู่สมุทร แม่น้ำใด ภิกษุก็ฉันนั้น

เหมือนกัน เมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ทำอริยมรรคมีองค์ 8 ให้มาก ย่อมโน้มไปสู่นิพพาน โน้มไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน (ส.ม. (ไทย) 19/97/60)

2) สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องวัดความเจริญของพระพุทธศาสนา : ความเจริญรุ่งเรืองหรือความเสื่อมทางพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะวัดได้จากว่ายังมีผู้ปฏิบัติอยู่หรือไม่ เพราะว่าตราบใดก็ตามที่ยังมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 อยู่ ปริยัติ สัทธรรม ปฏิบัติสัทธรรม และปฏิเวธสัทธรรม ก็ยังมีทรงไว้อยู่ สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ก็ยังมีอยู่ โลกก็จะไม่ว่างจากพระอรหันต์ ดังนั้นก็ชี้วัดได้ว่าศาสนายังมีความเจริญรุ่งเรือง แต่ในทางตรงข้ามกันหากไม่มีผู้ประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ไม่มีปริยัติสัทธรรม ไม่มีปฏิบัติสัทธรรม และไม่มีปฏิเวธสัทธรรม สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ก็ไม่มีอยู่ ในโลกก็จะว่างจากพระอรหันต์ (ที.ม. (ไทย) 10/214/162)

3) สัมมาอาชีวะเป็นอุดมการณ์ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนา : ในระดับสูงสุดสำหรับผู้ประพาศิพรหมจรรย์ มัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ถ้าเรารักพระพุทธศาสนา รักพระพุทธเจ้าต้องจะบูชาพระองค์ ก็ควรบูชาด้วยการประพฤติปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทานี้ เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมาย อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือการทำประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ความเจริญ แก่มหาชน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่สาวกในครั้งที่ส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกว่าธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสด็จ เจริญทำให้ มากด้วยดีโดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คืออะไร คือ... อริยมรรคมีองค์ 8 (ที.ม. (ไทย) 10/185/130)

3. จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ จุดมุ่งหมายหรือคุณค่าของสัมมาอาชีวะ หมายถึง สิ่งทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่ออาชีพที่จะนำมาซึ่งความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และส่งเสริมคุณธรรมให้เจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นเครื่องกระตุ้น ดึงดูด สนับสนุนให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติประกอบอาชีพเกิดแรงจูงใจที่ดีเพราะเมื่อมีเป้าหมายแล้ว ว่าสิ่งที่ดีก็จะมีมากยิ่งขึ้นความอยากที่จะประพฤติปฏิบัติ อยากลืมนรสเป้าหมาย อันเป็นคุณค่าที่ แท้จริงต่อไป

สัมมาอาชีวะเป็นอาชีพและหนทางสังคมที่สมบูรณ์แบบ สัมมาอาชีวะถือเป็นทางสาย กลางในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา การพัฒนาประเทศชาติจะต้องมีลำดับใน การพัฒนาโดยเริ่มที่การพัฒนาจิตใจ พัฒนาตนเองก่อนเป็นอันดับแรก และขึ้นสู่การพัฒนา ครอบครัวยุคการพัฒนาสังคม ในการพัฒนาจิตใจนั้นในทางพุทธศาสนามุ่งไปที่ ปัญญาหรือ มโนกรรม ซึ่งเมื่อพัฒนาแล้วกระบวนการต่างๆก็จะเกิดขึ้นทันทีเหมือนฟันเฟืองที่ตัวหนึ่งหมุน ตัวอื่นๆก็จะหมุนตามทันที ในประเทศที่พัฒนาที่เจริญไม่ว่าจะเป็นสังคมใดก็ตามล้วนต้องการ คนเก่งคนดี มีฝีมือ มีประสบการณ์ เพราะหากมีคนเช่นนี้อยู่แม้เพียงคนเดียวประเทศชาติ สังคม

สรุปว่า เมื่อมีเป้าหมายในการประพฤติปฏิบัติในขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ ในขณะที่ เราปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือเมื่อสัมมาทิฐิเกิดวิธีชีวิต การดำเนินชีวิตของเขาก็ดำเนิน ไปสู่ความดีที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) การพูดที่ถูกต้อง (สัมมาวาจา) การงานก็ถูกต้อง (สัมมากัมมันตะ) อาชีพที่กระทำถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ) ความเพียรความพยายามที่ถูกต้อง (สัมมาวายามะ) การระลึกที่ถูกต้อง (สัมมาสติ) และสมาธิที่ถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) บุคคลก็ได้ชื่อว่า เดินตามทางของอารยชน มุ่งสู่ความอริยะอย่างสมบูรณ์ได้ ซึ่งก็คือเข้าสู่แดนนิพพานอัน เป็นเป้าหมายสูงสุดในการประพฤติปฏิบัติหลักมัชฌิมาปฏิปทานี้และสามารถอยู่ร่วมและ สัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างรู้เท่าทันและรู้ตามความเป็นจริงได้

วิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมของหลักสัมมาอาชีวะในมรรคมีองค์ 8

หลักสัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาปัญญา มีเหตุผล รู้จักคุณและโทษสามารถตรวจสอบและแก้ไขปัญหาของชีวิต การใช้ปัญญาเพื่อพิจารณานั้นมี จุดเริ่มต้นจากการรู้จักคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลโดยตนเอง การปฏิบัติจึงจะนำไปสู่ความ เห็นชอบทางปัญญา คือความเป็นผู้มีวิจาร์ณญาณ อันเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่

จุดหมาย คือประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและสังคม สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนบุญกิริยา สัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องสุจริตนั้นยังเป็นการเกื้อหนุนบุญกิริยาทั้งสามด้านคือ ทานมัย บุญเกิดจากการให้ทาน สีลมัย บุญเกิดจากการรักษาศีลและภาวนามัยบุญเกิดจากการตั้งมั่นเจริญภาวนา สัมมาอาชีวะและมรรคปฏิบัติมีความเกื้อหนุนกัน สัมพันธ์กันโดยเริ่มจากการสร้างความเห็นต่อการเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องก็มีวิธีคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ด้วยความเป็นเหตุเป็นผล คิดละเอียดถึงประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ชัดเจนแล้ว จึงแสดงออกด้วยกายวาจาและการกระทำ นำไปสู่การเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง และเพียรพยายามไปสู่สิ่งที่ถูกต้อง ด้วยการระลึกรู้ในการทำหน้าที่ของตนอย่างมีสติ และมีความตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวในการเลี้ยงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตนั้นเมื่อกระบวนการของมรรคดำเนินไปเช่นนี้ ผู้เลี้ยงชีพชอบย่อมประสบกับความสุขในหน้าที่การงานของตน มีความเบิกบานในการเลี้ยงชีพ ดำเนินชีวิตได้ด้วยความเป็น คุณค่าทางจริยธรรมของสัมมาอาชีวะต่อผู้อื่นและระบบทางสังคม การเลี้ยงชีพชอบมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยความประพฤติดันถูกต้องดีงามทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ละเมิดศีลธรรม ไม่ทำการทุจริตชั่วร้ายใดๆ เป็นผู้มี“หิริโอตตัปปะ” คือ ความรู้สึกละอายและกลัวต่อบาปและความชั่วความรู้สึกนี้จะควบคุมกาย วาจาและใจให้ประพฤติดีแต่สิ่งที่ดีงาม สัมมาอาชีวะเป็นเครื่องสนับสนุนคุณค่าจริยธรรมต่อระบบทางสังคม เป็นเครื่องประกันชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษยชาติ การเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น ส่งผลตั้งแต่การดำรงชีพระดับพื้นฐานทางสังคมคือครอบครัว ก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีปรองดอง ความเข้าอกเข้าใจ ความเห็นใจซึ่งกันและกัน ขยายผลไปสู่ชุมชนที่เอื้ออาทรและกระจายไปสู่ความสงบเย็นของคนในสังคมแม้ว่าการเลี้ยงชีพในสังคมจะมีความหลากหลาย แต่การเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตชอบธรรมที่ถูกต้องทั้งกฎหมายและศีลธรรมจะเป็นหลักประกันการเลี้ยงชีพให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง

หลักในสัมมาอาชีวะจะต้องมีพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสุขทั้งตนเองและบุคคลอื่น เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในสังคมโดยรวม สร้างเสริมความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม ถ้าคนในสังคมเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต จะเป็นการลดปัญหาทางสังคมต่างๆการตระหนักในหน้าที่การงานอันบริสุทธิ์เสมอกันของคนในสังคมย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเย็นเป็นสุขได้ คุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบการเมือง การเมืองปัจจุบันมีปัญหาในเรื่องทุจริตดังปรากฏจากสื่อต่างๆ การทุจริตเกิดจากขาดหลักสัมมาอาชีวะ หลักสัมมาอาชีวะจะมีคุณค่า

ต่อนักการเมืองหากนำไปปฏิบัติจะเกิดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ทำให้ไม่ละเมิดสิ่งที่ผิดกฎหมาย คุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบการปกครอง สัมมาอาชีวะกับคุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบการปกครองนั้น มีความจำเป็นต่อระบบการพัฒนาประเทศโดยรวม เป็นกลไกที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งผู้ที่ปกครองและผู้ที่ถูกปกครอง การปฏิรูปการเมืองการปกครองตามแนวคิด ธรรมาภิบาล คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลภาระหน้าที่ต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองคลองธรรมแนวคิดนี้จะช่วยพัฒนาสังคมทั้งระบบ ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ หลักสัมมาอาชีวะที่มีคุณค่าต่อจริยธรรมทางเศรษฐกิจจะช่วยให้มีความสุขในระดับหนึ่ง คือเมื่อมีเศรษฐกิจดี ก็เป็นปัจจัยเอื้อให้ความเป็นอยู่และกิจกรรมในด้านอื่นๆ ของชีวิตไปได้ด้วย นอกจากนั้นยังเป็นปัจจัยพื้นฐานซึ่งทำให้เกิดความพร้อมในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้นไป ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นก็คือ การมีสัมมาอาชีวะ การที่ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน การมีความซื่อสัตย์ในการทำธุรกิจจะส่งผลให้การลงทุนมีความน่าเชื่อมั่น จึงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นไปในที่ที่ดี คุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรมสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพนั้นมีคุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรมตั้งแต่ระดับต้นหรือระดับมูลฐาน ระดับกลาง และระดับสูง ประกอบด้วยจริยธรรมขั้นมูลฐาน เรียกว่า เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรมชั้นกลางเรียกว่า “กุศลกรรมบถ 10 ประการ จริยธรรมชั้นสูง เรียกว่า อริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ บ้าง เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติทางสายกลาง

1. คุณค่าทางจริยธรรมของสัมมาอาชีวะต่อสังคม

การเลี้ยงชีพขอบมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยความประพฤติดันถูกต้องดีงามทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ละเมิดศีลธรรม ไม่ทำการทุจริตชั่วร้ายใดๆ เป็นผู้มีความรู้สึกละอายและกลัวต่อบาปและความชั่วความรู้สึกนี้จะควบคุมกาย วาจาและใจให้ประพฤติดั่งสิ่งที่ดีงาม และที่ชอบบริสุทธิ์สะอาดจากความชั่วทรามทั้งปวงจริยธรรมทางกายนั้น ไม่ว่าจะเคลื่อนไหวในอริยาบถใด จะมีความสุขสบายเรียบร้อย นุ่มนวล ไม่แสดงกริยากระด้างหยาดคายต่อผู้ใด โดยเฉพาะกับผู้ใหญ่ ผู้เจริญด้วยวัยวุฒิ ผู้มีกริยางดงามย่อมมีเสน่ห์ เป็นที่รักใคร่ของผู้ที่ได้พบเห็นจริยธรรมทางวาจา คือ พูดแต่ถ้อยคำที่สุภาพนุ่มนวล พูดความจริง ไม่ปดเท็จหยาดคาย ไม่พูดส่อเสียด ยุแหย่ ใช้ถ้อยคำต่ำ สบถหรือหยาดคายแต่การพูดคุยกันระหว่างเพื่อนหรือคนคุ้นสนิสนั้นจะพูดคุย หย่าเย้า สนุกสนานกันได้อย่างเสรีภายในขอบเขตควร แต่กับคนทั่วไปควรกล่าวแต่ถ้อยคำสุภาพไพเราะ หวานหู เป็นคำชมที่จริงใจ โดยกล่าวสรรเสริญผู้นั้นได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เขาจะมี

ความรู้สึกที่ดีที่ ความดีของเขาเป็นที่ประทับใจผู้อื่น ผู้ที่มีวาจาอ่อนหวานนุ่มนวล ยิ่งถ้าประกอบด้วยเมตตาแล้ว คำพูดนั้นจะแสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจที่แจ่มใส มีพลัง จะเป็นผู้มีเสน่ห์อย่างมากเป็นที่ติดเนื้อต้องใจของคนที่ได้รู้จักจริยธรรมทางใจนั้นสำคัญที่สุด เพราะใจเป็นกลไกที่ควบคุมและบงการการกระทำทางกายและวาจาของมนุษย์ ผู้มีจริยธรรมทางใจสูงจะแสดงออกให้เห็นได้ทางกายและวาจาเขาจะเกลียดการทุจริตในทุกรูปแบบ และการกระทำอันผิดศีลธรรมใดๆ จิตของเขาจะเปี่ยมด้วยเมตตากรุณาต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยปราศจากอคติคุณค่าทางจริยธรรมต่อผู้อื่นของสัมมาอาชีวะ จึงเป็นการฝึกฝนพัฒนาระบบการดำเนินชีวิตทั้งสามด้าน คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยเว้นจากการประพฤติดิตด้วยทุจริตทั้งสาม นอกจากจะทำให้ตนเองได้รับผลที่ดีแล้ว ยังจะส่งผลดีแก่บุคคลอื่นด้วย จะส่งผลให้ไม่เกิดการเบียดเบียนทำร้ายกันและกันทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน จริยธรรมขั้นพื้นฐานมีในบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนใคร สามารถเลี้ยงชีวิตได้อย่างถูกต้องทำนองคลองธรรม ที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากหลักการเลี้ยงชีพโดยมีจริยธรรมเป็นพื้นฐาน

2. คุณค่าทางจริยธรรมต่อระบบทางสังคม

ระยะเวลาที่ยาวนานที่ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยยึด รูปแบบมากกว่า ความเป็นจริง กลายเป็นวัฒนธรรมที่ฝังลึกและยึดมั่นว่ารูปแบบที่ถือปฏิบัติมาช้านานนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ชอบธรรม เช่น การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง การจัดตั้งรัฐบาล การปกครองภายใต้ระบอบราชาธิปไตย การถือเสียงข้างมาก ตลอดจนการแข่งขันเสรี การลงทุน การผลิต การค้า การตลาด การสื่อสาร และการบริโภค มิใช่เนื้อหาแท้หรือสาระสำคัญ และมีใช่เป้าหมายหลักของประชาธิปไตย จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาการมีรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถป้องกันการปฏิวัติรัฐประหารได้แต่อย่างใด การเลือกตั้งทั่วไปได้พัฒนาการทุจริตกลโกงอย่างซับซ้อนมากขึ้น เป็นที่มาของรัฐบาลที่มีใช่เป็นของปวงชนแต่กลับเป็นแหล่งแสวงผลประโยชน์ของนักการเมือง นักธุรกิจ โดยอาศัยระบบราชการเป็นเครื่องมือ อาศัยเสียงข้างมาก ใช้เสียงประชาชนเป็นข้ออ้างในการสร้างอิทธิพล และการทุจริตคอร์รัปชันอย่างมโหฬารภายใต้กระบวนการการแข่งขันเสรีนับเป็นความโชคร้ายของประเทศไทย ที่ประชาชนผู้มีส่วนสำคัญของสังคม ต่างออกมาร่วมกันรับผิดชอบ ด้วยการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยการสร้างความเป็นกลางให้แก่สังคมนั่นเอง เพราะภาวะของความเป็นกลาง นั้นต้องเข้าข้างสิ่งดี คนดี เพื่อให้เกิดระบบที่ดี คนดี ย่อมสร้างระบบดี คนเลวย่อมสร้างระบบเลว ระบบเลว จะ

คอยกีดกันคนดี ให้ทำได้ยาก ในขณะที่เดียวกันก็จะเปิดช่องทางให้คนเลว ทำเลวได้สะดวก และง่ายขึ้นส่วนระบบดี จะส่งเสริมให้คนดีได้ทำดีมากขึ้น ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ก็จะคอยป้องกันคนเลว ให้ทำได้ยากขึ้น นี่คือนโยบายสร้างสมานฉันท์ที่แท้จริง

ดังนั้น การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม จะต้องช่วยกันออกมาแสดงตัวตนและชี้แจงความถูกต้อง และเป็นธรรมแก่สังคมให้เดินตามแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรมสัมมาอาชีวะเป็นเครื่องสนับสนุนคุณค่าจริยธรรมต่อระบบทางสังคม เป็นเครื่องประกันชีวิตที่ดีที่สุดในมนุษยชาติ การเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น ส่งผลตั้งแต่การดำรงชีพระดับพื้นฐานทางสังคมคือ ครอบครัว ก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีปรองดอง ความเข้าใจเข้าใจ ความเห็นใจซึ่งกันและกัน ขยายผลไปสู่ชุมชนที่เอื้ออาทรและกระจายไปสู่ความสงบเย็นของคนในสังคมแม้ว่าการเลี้ยงชีพในสังคมจะมีความหลากหลาย แต่การเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตชอบธรรมที่ถูกต้องทั้งกฎหมายและศีลธรรม จะเป็นหลักประกันการเลี้ยงชีพให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคง หลักในสัมมาอาชีวะจะต้องมีพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสุขทั้งตนเองและบุคคลอื่น เป็นการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในสังคมโดยรวม สร้างเสริมความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม ถ้าคนในสังคมเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต จะเป็นการลดปัญหาทางสังคมต่างๆการตระหนักในหน้าที่การงานอันบริสุทธิ์เสมอกันของคนในสังคมย่อมส่งผลให้สังคมเกิดความสงบเย็นเป็นสุขได้

3. คุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรม

สัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพนั้นมีคุณค่าต่อการพัฒนาระบบจริยธรรมตั้งแต่ระดับต้นหรือระดับมูลฐาน ระดับกลาง และระดับสูง ประกอบด้วย

- 1) ความเห็นชอบ คือมีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ
- 2) ความดำรงชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ในการไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน
- 3) การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบไม่พูดเพ้อเจ้อ
- 4) การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดินกาม
- 5) การเลี้ยงชีพชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดที่มีโทษ ประกอบอาชีพที่ชอบ

ธรรม

6) ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีเกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

7) การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา หรือความรู้สึกสุขทุกข์ ตลอดจนไม่สุข ไม่ทุกข์ จิต และธรรม รวม 4 ประการ ให้รู้เท่าทันเห็นทั้งความเกิด ความดับ

8) การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบมีสมาธิอย่างแน่วแน่มัสมาอาชีวะ เป็นการเลี้ยงชีพชอบที่สามารถยกระดับจิตใจของบุคคลให้สูงขึ้นไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากระดับพื้นฐานด้วยการไม่เลี้ยงชีพในทางที่ผิด ให้อยู่ในความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การงาน แล้วพัฒนาขึ้นไปสู่หลักกุศลกรรมบถ 10 ด้วยการเฝ้าระวังรักษาไม่ให้ชีวิตดำเนินไปในทางที่ผิด ด้วยการงดเว้นจากการเลี้ยงชีพที่ผิดทั้งสามทางคือทางกาย วาจา ใจ เมื่อเฝ้าระวังและตรวจสอบตนเองด้วยสติอยู่เสมอแล้วว่า การงานที่กระทำอยู่เป็นสิ่งที่สุจริตชอบธรรม ไม่ผิดกฎหมายไม่ผิดศีลธรรม ก็สามารถพัฒนาจิตใจของตนให้พ้นไปจากการยึดติดทรัพย์สินเงินทอง และเข้าใจคุณค่าการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงไม่เดือดร้อน และสามารถสร้างความสุขให้แก่ตนและสังคมได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

(1) สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนกายสุจริต สัมมาอาชีวะเป็นหลักการประกอบอาชีพที่ไม่มุ่งเบียดเบียนผู้อื่น แต่ตรงกันข้ามกลับมุ่งให้ความช่วยเหลือเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่เอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหง แต่คอยสนับสนุนและหิยบิยน การแสดงออกซึ่งการกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของหลักสัมมาอาชีวะถือว่าการกระทำดีทางกายที่เห็นได้ชัด การกระทำที่บ่งบอกว่าเป็นการกระทำที่เป็นกายสุจริต ได้แก่- ไม่เบียดเบียน ไม่สรรเสริญการเบียดเบียนชีวิต ร่างกายของผู้อื่น มีเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข- ไม่ทำความผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ส่งเสริมการทำผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่นเช่น ไม่ขโมย ฉ้อโกง หลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่น มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข- ไม่ทำความผิดทางเพศ เช่น ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่ประพฤติหรือแสดงอนาจารทางเพศ ไม่ขายบริการทางเพศ เป็นต้น- ไม่เสพและไม่ส่งเสริมการเสพลิงมีนเมาทุกชนิดหากพิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว การกระทำดีทางกายหรือกายสุจิตนั้นย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีล 5 และกุศลกรรมบถส่วนที่เป็นกายสุจิต 3 ซึ่งเป็นเหมือนแบบแผนขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะเกื้อหนุนกายสุจิตหรือการเลี้ยงชีพชอบทางกาย

(2) สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนจิตสุจริต สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนการประกอบกิจสุจริต คือส่งเสริมสนับสนุนให้กล่าวคำสัตย์จริง ไม่พูดเท็จ หลอกลวง ตลอดจนการพูดจาไพเราะสุภาพ ให้กำลังใจผู้อื่นที่กำลังเดือดร้อน พุดแต่ในสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะการมีอาชีพที่

สุจริตจะต้องไม่ใช่วาจาเป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์ให้ตนเอง ต้องไม่พูดจาให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน แตกแยกตลอดจนการพูดจาที่จะเป็นการบั่นทอนคุณงามความดีในตน การประกอบวชิที่สุจริตก็คือการงดเว้นจากการผิดหลักของศีล ในข้อ 4 คือ เว้นจากการพูดปด และกุศกรรมบถด้านวิสุจริต สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนมโนสุจริต การประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนหลักสัมมาอาชีวะย่อมจะเป็นการกล่อมเกล่า และพัฒนาจิตใจให้เกิดมโนสุจริต อันได้แก่ ไม่คิดโลภอยากได้ทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นเลี้ยงชีพ และคิดเห็นในทางที่ถูกที่ควรการดำเนินชีวิต สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนการพัฒนาจิต

การเลี้ยงชีวิตด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นหลักการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เพราะเป็นการขัดเกลาคความบริสุทธิ์ทางจิตใจ สามารถส่งเสริมให้เกิดความตั้งมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริต มีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบแบบแผนสามารถสร้างขวัญกำลังใจให้กับตนเองได้เมื่อคราวเหนื่อยยากลำบาก ในขณะเดียวกันการเลี้ยงชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ไม่คดโกงหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สัมมาอาชีวะเกื้อหนุนการพัฒนาปัญญา โดยเฉพาะสัมมาอาชีวะเกื้อหนุนกายสุจริต คือ การประพฤติชอบทางกาย เว้นจากการหาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ไม่เบียดเบียนชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดต่อทรัพย์สินของคนอื่น ในขณะเดียวกันก็มีความสงสารบุคคลอื่นให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก สัมมาอาชีวะในแง่การเกื้อหนุนกายสุจริตจะต้องควบคู่ไปกับการเกื้อหนุนวิสุจริตด้วย ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา คือ การพูดแต่ความจริง ไม่พูดเท็จ พูดเพื่อประสานประโยชน์ เป็นต้น

นอกจากนี้สัมมาอาชีวะยังต้องผสมผสานไปกับการทำความดีทางใจ คือ การคิดดี ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่น คิดเห็นในทางที่ถูกต้องชอบธรรมหลักสัมมาอาชีวะไม่ได้มุ่งเน้นการมีฐานะมั่งมีหรือยากจน แต่มุ่งเน้นวิธีการแสวงหาทรัพย์อย่างไร และใช้จ่ายทรัพย์นั้นอย่างไร รวมไปถึงคุณค่าทางจิตใจและทางปัญญาที่รู้เท่าทัน เข้าใจคุณค่าและประโยชน์ของทรัพย์ มีจิตใจเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของเงิน อันจะทำให้ทรัพย์กลายเป็นเหตุเพิ่มพูนความทุกข์แก่ชีวิต ผู้มีสัมมาชีพจึงเป็นผู้ที่ทำงานแสวงหาทรัพย์ด้วยวิธีการที่ชอบธรรม นำทรัพย์ที่ได้มาใช้เลี้ยงตนเพื่อแบ่งปันผู้อื่น และใช้ทรัพย์ในทางที่เป็นบุญ

บทสรุป

หลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เพราะเป็นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญาญาณ ทำให้คลายความ

ยึดมั่นถือมั่นและบรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้ในมรรคมืองค์ คือแนวทางในการปฏิบัติ หรือแนวทางการดำเนินชีวิตอันจะนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ ความดับทุกข์ สำหรับมรรคเกิดขึ้นโดยมีฐานะเป็นวิธีการที่คนนำเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาตินำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนให้เข้าใจถึงกระบวนการดับทุกข์ คือ เป็นวิธีปฏิบัติของคนที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการธรรมชาติให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติที่ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดังนั้น มรรคจึงเป็นหลักกลางในการประพฤติปฏิบัติตามองค์ประกอบภายในมรรคให้ครบองค์ เพื่อให้ถึงซึ่งเป้าหมายทางแห่งความดับทุกข์นั่นเอง ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมีขณิมาปฏิบัติหรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือมรรค เป็นประมวลหลักความประพฤติปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้ เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือเป็นวิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตจนถึงที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ .(2543). *จริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ผศ.บุญมี แทนแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์พิมพ์*. ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- พระครูวินัยธรคุณ จันทสีโล, (2560). *กระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เชิงพุทธบูรณาการในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต).(2541).*พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ*.พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (2538). (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมยุทศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2503). อริยมรรคทางดับทุกข์. คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ:

ธรรมสภา.

พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช.(2551). หนังสือประทีปส่องธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 13 .กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ธรรมดา.

มูลนิธิศึกษาเผยแผ่พระพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. <https://www.dhammadhome.com>

[7 กุมภาพันธ์ 2562]

พัฒนาการการสื่อสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนในศตวรรษที่ 21

DEVELOP COMMUNICATION AND POLITICAL PARTICIPATION IN PEOPLE'S DEMOCRACY IN THE 21 ST CENTURY

¹พระวิชาญ จูมครอง, ²แก่นเพชร แผงสีพล, ³ชนาธิป ศรีโท,

⁴สุจิตตรา มาลัย และ ⁵ชัยรัช โพธิ์แก้ว

¹Phrawichan Joomkhong, ²Kaenpetch Phaengsipol, ³Chanathip Sritor,

⁴Suchitra Malai and ⁵Chaitawat Pokeam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahakut Wittayalai University, Thailand

⁵awdsxzc784@outlook.co.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 29, 2022

บทคัดย่อ

ประชาชนทุกคนสามารถใช้สิทธิ เสรีภาพ ทั้งด้านการแสดงออก ด้านแสดงความคิดเห็น การใช้ชีวิตอย่างมีอิสระ แต่อยู่ภายใต้ขอบเขตของประชาธิปไตย โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ปัจจุบันมีการแสดงออกได้หลากหลายช่องทาง ผ่านระบบการสื่อสารที่ทันสมัย โดยเฉพาะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการส่งต่อข้อมูลอย่างรวดเร็ว และก้าวหน้าในทุกภาคส่วนของสังคม พัฒนาการของการสื่อสารที่ก้าวหน้าดังกล่าว ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น ทำให้มีการยกระดับของประชาชนในการใช้สิทธิในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการแสดงความ

¹อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

² อาจารย์, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³ อาจารย์.ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴นักวิชาการอิสระ ตัวแทนบริษัทเมืองไทยประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขาอุบลราชธานี

⁵นักวิชาการอิสระ

คิดเห็น การโต้แย้งหรือการสนับสนุนทางการเมือง ผ่านการสื่อสารในยุคเทคโนโลยีในปัจจุบัน รวมไปถึงการชักชวนประชาชนให้ออกมาใช้สิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตยที่ตนเองมีอยู่นับเป็นความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยที่มีอายุขัยได้

คำสำคัญ : พัฒนาการการสื่อสาร, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาธิปไตยศตวรรษที่ 21

Abstract

All people are able to exercise their rights and freedoms in terms of expression. opinion independent living but within the boundaries of democracy without violating the rights and freedoms of others Presently, there are many channels of expression. through a modern communication system especially in information technology, This causes a rapid change in data forwarding. and progress in all sectors of society The development of such advanced communication enables people to participate in politics in a variety of channels This has resulted in an increase in the level of the people in exercising their rights in a more democratic regime. by expressing opinions, controversies or political contributions through communication in today's technology era including persuading people to come out and exercise their rights in their own democratic regime This is unstoppable democratic progress.

Keywords: communication development, political participation, 21st century democracy

บทนำ

การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะสมบูรณ์ได้นั้นต้องส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งระบบ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประชากร ให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้รับไว้

ว่า รัฐต้องมีนโยบายด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน เพื่อให้เกิดพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองคือการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารจากคนหนึ่งไปหาอีกคนหนึ่งหรือคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้อีกกลุ่มหนึ่งเข้าใจ อาจจะมีลักษณะการสื่อสารเป็นแบบการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสารต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ facebook twitter instagram และ tiktok เป็นการสื่อสารทางการเมืองที่เน้นในด้านการโฆษณา ใช้นโยบายที่ทำให้ประชาชนเห็นด้วยคล้อยตามแล้วเลือกตัวนักการเมืองเอง หรือพรรค เพื่อให้เกิดการติดตามผลงานหรือนโยบายที่เข้าถึงง่ายและเข้าถึงอย่างได้หลากหลายช่องทาง

แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร

การสื่อสารมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยการที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดความนึก การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม ทำให้เกิดการรวมตัวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า“องค์การ”เพราะฉะนั้นในแต่ละองค์การ ก็มีการสื่อสารภายใน ที่มีรูปแบบเฉพาะ ซึ่งการสื่อสารนับว่าเป็นสายงานที่สำคัญต่อประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลของการจัดการหรือการบริหารขององค์การ การติดต่อสื่อสารไม่ว่าจะเป็นระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน ระหว่างหัวหน้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาและระหว่างกลุ่มทำงานกับบุคคลภายนอก เป็นไปเพื่อสร้าง ความเข้าใจระหว่างกัน และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนคติและความคิดซึ่งกันและกันในการบริหารงานในองค์การ นำไปสู่ความร่วมมือกันของบุคลากรในองค์กร ทำให้งานเกิดประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีผู้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้ดังนี้

Daniels and Spiker (1994). กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การที่บุคคลสองคนหรือมากกว่าสองขึ้นไปสร้างขึ้นร่วมกันโดยใช้วัจนภาษา (verbal communication) และอวัจนภาษา (nonverbal communication) เพื่อให้เกิดการรับรู้และแปลความหมายนั้น

มุกดา ศรียงค์ (2550). กล่าวว่า การสื่อสาร คือ การถ่ายทอด ข้อมูล ความคิด ความรู้สึก จากผู้หนึ่งไปสู่อีกผู้หนึ่ง ใน หน่วยงาน หรือองค์การการสื่อสารคือการติดต่อสั่งงาน-รับคำสั่ง ระหว่างผู้บังคับบัญชา-ผู้อยู่ใต้ บังคับบัญชา ผู้บริหาร-ผู้ปฏิบัติ หัวหน้าลูกน้อง ทั้งนี้เพื่อผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย เดียวกัน การสื่อสารจึงทำหน้าที่เสมือนเป็นกุญแจสำคัญ ที่ไขไปสู่ความสำเร็จในการทำงานและอาชีพ ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมทั่วไป

เบญจริสา ตันเจริญ (2562) กล่าวถึงการสื่อสารว่า เป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การรับรู้ เรียนรู้ ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกันของบุคลากรทั่วทั้งองค์กรตั้งแต่ระดับนโยบาย ไปจนถึงระดับปฏิบัติการ ทำให้สามารถกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ร่วมกันได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและจะต้องนำมาใช้ให้สอดคล้องกับพื้นฐานขององค์กรทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบการบริหาร ทัศนคติ และค่านิยม รวมทั้งวัฒนธรรมของบุคลากรในองค์กรจึงจะทำให้องค์กร ไปสู่ความสำเร็จได้ การสื่อสาร จึงเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและต้อง นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่องค์กร

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544) กล่าวว่า การสื่อสารประกอบด้วยผู้ส่งสาร ตัวสาร กระบวนการส่งสารและผู้รับสาร ปัญหา อุปสรรคของการสื่อสารที่เกิดขึ้นในองค์กรนั้น เกิดจากการบิดเบือนที่เกิดขึ้นในการสื่อสารนั้น อาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจการบิดเบือนนั้นสามารถเกิดขึ้นในการสื่อสารทุกระดับ นอกจากนั้นภาวะ ในการสื่อสารในด้านปริมาณ และความสลับซับซ้อนของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ช่องทางการส่ง และรับข้อมูลข่าวสารจึงต้องเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม นอกจากนี้บุคลากรในองค์กรสามารถ จัดการกับข้อมูลข่าวสารที่ไม่สลับซับซ้อนได้ดีกว่าข้อความที่สลับซับซ้อน และไม่อาจคาดคะเนได้ ภาวะที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสื่อสารจึงก่อให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร

กิตติมา สุรสนธิ (2544) ได้กล่าวการสื่อสารว่า คือกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์ต่างเหตุการณ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ในด้านจิตวิทยาการสื่อสารนั้น การสื่อสารจะต้องเกี่ยวข้องกับสภาวะทางจิตใจ กับเหตุการณ์ซึ่งแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน และนอกจากจะหมายถึงการสื่อสารด้วยถ้อยคำแล้ว การสื่อสารยังหมายรวมถึงการศึกษาปฏิสัมพันธ์ (interact) และการสื่อสารชนิดต่างๆ ที่เกิดขึ้น ระหว่างสัตว์อีกด้วย

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การสื่อสารมีประโยชน์อย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน ทั้งในแง่ของส่วนบุคคลหรือภาคสังคม ซึ่งประโยชน์ของข้อมูลข่าวสาร ทำให้เราเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของผู้อื่น จากแหล่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิต และในแง่สังคม การสื่อสารทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดเจตนารมย์ วัฒนธรรมทั้งของตนเอง และสังคมอื่น อีกทั้งยังสามารถนำมาปรับใช้สู่คนรุ่นใหม่ ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดการตอบสนองต่อกันอย่างถูกต้องระหว่างบุคคลเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิด และความรู้สึก เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกัน ในระดับของบุคคล สังคม จนถึงระดับโลก ใน

การสื่อสารมนุษย์ย่อมต้องใช้ภาษา ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน หรือแม้แต่การใช้ระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสื่อสารเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อแลกเปลี่ยน ถ่ายทอด ความหมายสิ่งต่าง ๆ ที่ ในการจะสื่อสารกัน

พัฒนาการการสื่อสาร

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของโลกในยุคโบราณจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ นับตั้งแต่ มนุษย์ได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นสังคมขนาดใหญ่ตั้งแต่โบราณนั้น ก็เริ่มมีการสื่อสารเกิดขึ้น ความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารก่อนที่จะมาถึงปัจจุบันนั้น ย่อมมีพัฒนาการมายาวนาน ก่อนที่จะมียุคของการสื่อสารนั้น ยุคโบราณเป็นยุคที่มนุษย์มีการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร กันอย่างจำกัด แต่ได้ผลดีเพราะมีคนจำนวนน้อยการสื่อสารจึงไม่ซับซ้อน ส่วนใหญ่จะสื่อสาร กันด้วยการใช้ท่าทาง หรือแม้กระทั่งการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เช่น การวาดภาพตามผนังถ้ำ มากกว่าการใช้ภาษาในการสื่อสารซึ่งกันและกัน การสื่อสารในยุคนี้เป็นการสื่อสารกลุ่มย่อย เท่านั้น เชื่อว่ายังไม่มีมีการสื่อสารแบบมวลชนเกิดขึ้น ดังนั้นจึงสามารถแบ่งการสื่อสารออกได้ เป็น 3 ยุค ดังนี้ การสื่อสารยุคโบราณ การสื่อสารยุคอุตสาหกรรม การสื่อสารยุค อุตสาหกรรมหรือการสื่อสารยุคใหม่ จะมุ่งเน้นประสิทธิภาพมากกว่าการสื่อสารยุคก่อนหน้า นั้น การสื่อสารในยุคปัจจุบันหรือการสื่อสารยุคโลกไร้สาย เป็นการสื่อสารที่มุ่งเน้นความ สะดวกสบายของผู้ใช้และประสิทธิภาพของข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก (Wanwisa Thuanyod, 2021) ซึ่งจะกล่าวต่อไป

ยุคเครือข่ายสังคม

Social Network คือเครือข่ายสังคมช่องทางแรกที่เกิดขึ้นในฐานะพื้นที่ ติดต่อกันระหว่างผู้คนบนโลก Internet โดยผู้ประกอบการสัญชาติอเมริกันนาม Andrew Weinreich WiFi เครือข่ายไร้สาย IEEE 802.11 WiFi เครือข่ายไร้สาย จุดเริ่มต้นของ WiFi ถือถูกพัฒนาขึ้นที่อเมริกาด้วยความร่วมมือของ NCR Corporation และ AT&T Corporation พลิกโฉมอินเทอร์เน็ตให้สะดวกสบายยิ่งขึ้น MSN Messenger เอ็มเอสเอ็ม เม สเซนเจอร์ โปรแกรมส่งข้อความผ่าน Internet รายแรก ๆ โดย Microsoft Corp ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย Facebook เฟซบุ๊ก กำเนิด Social Network ที่มีผู้ใช้มากที่สุด กว่า 2 ล้านล้าน คน ทั่วโลก โดย Mark Zuckerberg ชาวอเมริกัน ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่

ยกระดับแพลตฟอร์มการติดต่อสื่อสารให้มีศักยภาพและเข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตของผู้คนมากขึ้น Youtube ยูทูบ กำเนิดเว็บไซต์สัญชาติอเมริกัน ที่เปลี่ยนโลกบันเทิงไปตลอดกาล สร้างโดย Steve Chen, Chad Hurley, และ Jawed Karim กำเนิด Twitter ทวิตเตอร์ กระเจิบข่าวยอดนิยมของโลกผลงานของทีมโปรแกรมเมอร์ชาวอเมริกันอย่าง Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone, และ Evan Williams WhatsApp วอทส์แอปป์ โปรแกรมประยุกต์สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่ยอดนิยมอันดับหนึ่งของโลก ที่ใช้ส่งข้อความได้ทั้งภาพและเสียงในหลาย Platform เกิดขึ้นจากน้ำพักน้ำแรงของโปรแกรมเมอร์ชาวยูเครน Jan Koum Instagram อินสตาแกรม Mike Krieger และ Kevin Systrom ได้เปิดตัว Application ถ่ายรูปยอดนิยมที่ทรงอิทธิพลที่สุดแห่งยุคสมัยที่ใครๆ ก็อยากมีตัวตนแบบคนดัง LINE ไลน์ แอปพลิเคชันแชทที่มีมากกว่าการสื่อสาร กำเนิดขึ้นโดย Naver Corporation บริษัทสัญชาติเกาหลี (Wanwisa Thuanyod, 2021)

การสื่อสารยุคดิจิทัล

การสื่อสารดิจิทัลเป็นยุคแห่งคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาท ระบบ Digital เข้ามาแทนที่ สามารถรับส่งสัญญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ และซับซ้อนมากกว่าระบบบอานาล็อก การเปลี่ยนแปลงนี้มีส่วนช่วยให้เทคโนโลยีทั้งหลายพัฒนาต่อไปอย่างก้าวกระโดด ENIAC คอมพิวเตอร์อเนกประสงค์ (1946) คอมพิวเตอร์ดิจิทัลอิเล็กทรอนิกส์อเนกประสงค์เครื่องแรกของโลกถือกำเนิดที่ประเทศอเมริกา โดย John Mauchly และ J. Presper Eckert มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการคำนวณทางทหาร Internet เครือข่ายคอมพิวเตอร์ (1969) ระบบ ARPAnet ถือกำเนิดขึ้น และประสบความสำเร็จในการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างคอมพิวเตอร์เป็นครั้งแรก มีจุดประสงค์ที่จะเพิ่มศักยภาพทางการทหารให้แก่กระทรวงกลาโหม Personal Computer คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (1970) John Blankenbaker ประดิษฐ์ Kenbak-1 คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเครื่องแรกของโลกบุกเบิกวงการคอมพิวเตอร์ให้เข้าสู่ยุคแห่งการสร้างสรรค์คิดค้นอย่างไม่หยุดนิ่ง Email จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (1989) www ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกที่อเมริกา โดย Tim Berners-Lee ชาวอังกฤษ ถือเป็นการเปิดประตูสู่โลกอินเทอร์เน็ตที่มีส่วนเชื่อมโลกทั้งใบเข้าไว้ด้วยกัน (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

AI ปัญญาประดิษฐ์

ยุคความหวังแห่งมวลมนุษยชาติในการสื่อสารออกไปยังจักรวาล ไม่ใช่แค่เรื่องเพื่อฝันอีกต่อไปเมื่อการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้เป็นไปได้อย่างกว้างขวางซึ่งมีส่วนช่วยให้การค้นคว้าและสร้างสรรค์เทคโนโลยีพัฒนาไปได้อย่างไร้ขอบเขต ปัญญาประดิษฐ์จึงอาจเป็นอีกหนึ่งก้าวสำคัญที่ทำให้เราสามารถค้นหาคำตอบของจักรวาลอันกว้างใหญ่ได้ในสักวัน วิวัฒนาการการสื่อสารของมนุษย์ถูกพัฒนาเพื่อทำให้เราเรียนรู้และเข้าใจกันมากขึ้น เมื่อเทคโนโลยีได้พัฒนาขึ้น ขนาดสังคมของเราก็ใหญ่ขึ้น ปัจจุบันได้มีการนำ AI มาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง อาทิเช่น การนำเอา AI ไปประยุกต์ใช้ในงานที่ซ้ำซ้อน ยกตัวอย่างเช่น AI ในกระบวนการผลิตต่างๆ ซึ่งเป็นงานต้องใช้ความปราณีต และ ทำเหมือนเดิมตลอดเวลา(จนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต) การนำ AI มาประยุกต์ใช้จะช่วยเพิ่มผลผลิตและยังลดความผิดพลาดในการผลิต เพราะว่า AI ไม่จำเป็นต้องพักและไม่มีความรู้สึกเหนื่อยล้าอีกทั้งยังไม่มีความรู้สึกเบื่อหน่ายต่องานที่ทำ การนำเอา AI มาพัฒนาผลิตภัณฑ์(product)ที่มีอยู่แล้ว ก่อนจะถึงยุคของ machine learning , product มักจะอยู่ในรูปแบบของโค้ดแต่เพียงอย่างเดียว อยากรู้ได้อะไร มีฟังก์ชันแบบไหน ก็ต้องลงมือทำขึ้นมาเองทั้งสิ้น (hard-code rule) ลองนึกถึง facebook สมัยก่อน ที่เวลาเราอัปโหลดรูปภาพ เราต้องเสียเวลานานั่งแท็กเพื่อนๆทีละคนๆ แต่ปัจจุบัน facebook มี AI ที่ช่วยในการแท็กรูปได้อย่างอัตโนมัติ บัดนี้ AI ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในเกือบทุกอุตสาหกรรม ตั้งแต่ระดับการตลาด(marketing) ไปถึงระดับห่วงโซ่อุปทาน(supply chain) , การเงิน(finance) , การกระบวนการทำอาหาร (food-processing sector) จากผลสำรวจของบริษัท McKinsey พบว่า การให้บริการทางการเงิน (financial services) และการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีล้ำสมัย (high tech communication) เป็นด้านที่มีการใช้ AI เป็นระดับแนวหน้า เมื่อเทียบกับด้านอื่นๆแต่ในทางกลับกันเราสามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยไร้พรมแดนเมื่อมองย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นของเผ่าพันธุ์ คงยากที่จะปฏิเสธว่า การสื่อสารคือกุญแจสำคัญที่พาเราผ่านยุคสมัยมาจนถึงวันที่เราสามารถคิดถึงอนาคตได้มากกว่าฝันถึง トラบใดที่เรายังเชื่อมโยงถึงกันอย่างเหนียวแน่น ต้นไม้แห่งวิวัฒนาการที่ยังรากลึกตั้งแต่อดีตก็ยังคงงอกงามต่อไป (สมาคมโปรแกรมเมอร์ไทย, 2561)

ยุคปัญญาประดิษฐ์นี้กำลังเป็นที่ตื่นเต้นเร้าใจของกลุ่มบุคคลทั่วไป เนื่องจากประหยัดต้นทุน เวลา และเกี่ยวข้องกับวงการธุรกิจทุกขนาด ตลอดจนหน่วยงาน องค์กร

ต่างๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญมากขึ้น ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มบุคคลที่มรการเคลื่อนไหวด้านการเมือง ก็หันมาใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจำลองสถานการณ์สถานการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นที่สนใจและทำให้มีแนวร่วมทางการเมืองที่เป็นคนรุ่นใหม่ซึ่งเกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามารับรู้ และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในปัจจุบัน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นรูปแบบหนึ่ง ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข ซึ่งเป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และ เพื่อประชาชน” โดยรัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมไทยเข้ามามีบทบาทในการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมือง โดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียง ประชามติโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำ และมีผู้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

นรนิติ เศรษฐบุตร (2556). ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดย ตนเอง (Autonomous Participation) และการมีส่วนร่วมซึ่งมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจนโยบายทางอ้อมนอกเหนือจากแต่ละบุคคลโดยตรงแล้ว เรียกว่า การมีส่วนร่วมโดยการถูกระดม (Mobilized Participation) ซึ่งมีผล โดยตรงต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528). ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนตั้งแต่การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมตรวจสอบ โดยใช้ความรู้ความสามารถของ ตนเอง พร้อมกับเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีเช่นกัน

ชนาธิป ศรีโท (2560). ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ประชาชน หรือ พลเมืองในแต่ละรัฐหรือท้องถิ่น ที่ตนอาศัยอยู่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปเลือกตั้งการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์หาเสียงหรือการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นต้น

จรรยา สุภาพ (2514) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมี ในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล และในทางการเมืองเป็นการ มีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาล การแสดงความ คิดเห็นทางการเมือง

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายถึง บุคคลที่สนใจการเมือง มีความเข้าใจการเมือง เชื่อว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง และตัวนักการเมือง และคิดว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตน เป็นคนที่มีความสามารถในการเข้าสังคม และเป็นคนที่มีความหวังในชีวิต

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายไปถึง การให้ความร่วมมือ ซึ่ง ถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมือง นั่นคือการมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุน เป็นทางหนึ่งที่จะลดปัญหาในการปกครองและการบริหาร การให้ ความร่วมมือในการเสียภาษีเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งจะทำให้ไม่เกิด ปัญหา จนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป การมีส่วนร่วม ทางการเมืองคือการที่บุคคลมีการแสดงออกโดยความสมัครใจถึงการให้ความสนใจทางการเมืองโดย เป็นพฤติกรรมที่มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการตัดสินใจหรือการทำงานของรัฐบาล โดยการที่ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำเพื่อมาเป็น ผู้ปกครองและกำหนดนโยบาย

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การที่ประชาชนเคารพในสิทธิเสรีภาพ การแสดงออก เคารพและรับฟังในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทั้งของตนเองและผู้อื่น การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน ที่สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นโอกาสสื่อสารกับรัฐบาลโดยมีเป้าหมายโดยร่วมกัน การดำเนินนโยบายการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่ทุกคนทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เกิดแนวคิดในการตัดสินใจของประชาชนที่จะใช้สิทธิของตนเองในการเลือกผู้ที่จะเข้ามาบริหารประเทศ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนศตวรรษที่ 21

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ประชาธิปไตยกลับถูกตั้งคำถามว่าเป็นแนวคิดที่สร้างแรงบันดาลใจ ความคิดสร้างสรรค์ และเรื่องราวร้องให้กับประชาชนได้อีกหรือไม่ นับตั้งแต่ภูมิทัศน์ทางความมั่นคง เศรษฐกิจ และการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเสรีภาพส่วนบุคคลได้ถูกกลืนหลังจากวิกฤติการณ์ก่อการร้าย ใน ค.ศ. 2001 ต่อมาประเทศใจกลางของระบอบประชาธิปไตยก็ถูกตั้งคำถามต่อการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลก ค.ศ. 2008 ส่วนการปฏิวัติดอกไม้ที่เริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 2011 เป็นต้นมาก็ไม่ประสบความสำเร็จ ในที่สุดได้สร้างปัญหาไร้ลัทธิเหลว การพลัดถิ่น และผู้อพยพไปทั่วโลก และมีอิทธิพลต่อแนวคิดชาตินิยมไปถึงความคลั่งชาติ ในหลายประเทศในโลกตะวันตก ประจักษ์พยานของความถดถอยของระบอบประชาธิปไตยเห็นได้จากรายงาน ประจำปีของ FreedomHouse.org ได้รายงานถึงเรื่องเสรีภาพในโลกว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2005-2018 เป็นต้นมา ว่าสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของประชาชนได้คะแนนลดลงทุกปี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ ประชาธิปไตยของโลกอย่างตกต่ำอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนนับตั้งแต่มีแนวคิดประชาธิปไตยเกิดขึ้นบนโลก (สถาบันพระปกเกล้า ,2564)

วิวัฒน์ชัย ศิริญาณ และชัยรัตน์ มาสอน (2019) กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดการพัฒนาพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) รับผิดชอบตัวเองและพึ่งตัวเองได้ 2) เคารพหลักความเสมอภาค และสิทธิของผู้อื่น 3) เคารพความแตกต่าง 4) เคารพกติกา 5) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม และสามารถสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพได้ประเทศจะมีประชาธิปไตยที่เข้มแข็งมั่นคง และเป็นประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ต้องมีหัวใจสำคัญ ของระบอบประชาธิปไตย 5 ประการคือ 1) หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน 2) หลักสิทธิและเสรีภาพของประชาชน 3) หลักความเสมอภาค 4) หลักการปกครองโดยกฎหมายและหลักนิติธรรม และ 5) หลักการเสียงข้างมาก (Majority rule) ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) โดยในแต่ละหลักการชี้ให้เห็นถึงแนวทางพื้นฐานการปฏิบัติตนของการพัฒนาเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย

โกคิน พลกุล (2561). กล่าวว่า คนรุ่นใหม่ต้องเป็น “เจ้าของอำนาจ” การปรับตัวสู่ยุคใหม่นักศึกษาหรือคนรุ่นใหม่ต้องเลือก และระบุให้ชัดเจนว่าใครจะเป็นเจ้าของอำนาจ

ประเทศ แม้รัฐธรรมนูญไทยระบุไว้ตั้งแต่หลัง ปี 2475 ว่าอำนาจเป็นของประชาชน แต่การยึดอำนาจทุกครั้ง ผู้ยึดอำนาจจะอ้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจ ดังนั้นการก้าวสู่ยุคใหม่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจ ขณะที่ปัจจุบันไทยติดปัญหาการเมืองไม่มั่นคง และการบริหารไม่ต่อเนื่อง ซึ่งการแก้ปัญหาคือแก้ไขเรื่องอำนาจ โดยคนรุ่นใหม่ต้องเลือก จะเป็นเจ้าของอำนาจหรือให้คนอื่นเป็น "เจ้านาย" แล้วตนเองเลือกเป็น "ผู้รับใช้" นอกจากนี้จะต้องเลือกว่าจะเป็นผู้กำหนดการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง หรือจะปล่อยผู้มีอำนาจมาเปลี่ยนเราทั้งนี้สังคมไทยติดกับดัก "อำนาจนิยม" ซึ่งมีความรุนแรงขึ้นมาก จากเดิมคนยึดอำนาจแค่ออกกฎหมายนิรโทษกรรมตนเอง แต่วันนี้การใช้อำนาจเบ็ดเสร็จของรัฐบาลกลายเป็นเรื่องชอบด้วยกฎหมาย

Frangonikolopoulos (2012) กล่าวว่า ในสังคมประชาธิปไตยยุคดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ ไร้ขอบเขต ไร้พรมแดน ไร้ข้อจำกัดของเวลา มีผลต่อการสร้างประชาสังคมอย่างมาก

Papacharissi (2009) กล่าวว่า รูปแบบการวิจารณ์และแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในพื้นที่ภูมิศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่นักเคลื่อนไหวและนักต่อสู้ทางสังคมจำนวนมากเข้าไปแสดงจุดยืนทางความคิดในสื่อสังคมออนไลน์ และสามารถสร้างเครือข่ายของคนที่เห็นพ้องต้องกันได้กว้างขวางและรวดเร็ว รูปแบบประชาสังคมในสื่อดิจิทัลในปัจจุบันจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างแนวร่วม และประชาคมติด่อนนโยบายของรัฐ และมีพลังอย่างมากที่จะสร้างแรงกดดันให้การทำงานของรัฐบาลเนื่องจากเครือข่ายประชาสังคมในสื่อออนไลน์ดึงเอาองค์กรข้ามชาติ และหน่วยงานนอกประเทศเข้ามาสนับสนุน และผลักดันให้รัฐบาลประเทศต่าง ๆ หันมาสนใจและฟังเสียงประชาชนมากขึ้น

Diamond (1997, 1994). กล่าวว่า ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 มีการเคลื่อนไหวทางสังคมประชาธิปไตยที่แตกแขนงไปในหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกร้องสิทธิทางเพศ กลุ่มผู้หญิง กลุ่มแรงงานข้ามชาติ กลุ่มคนด้อยโอกาส ตัวอย่างในสวีเดน มีการเสนอว่าความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มมีรูปแบบและลักษณะที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับคนแต่ละกลุ่มคือสิ่งสำคัญ

Diamond (1994) กล่าวว่าประชาสังคมแบบประชาธิปไตยคือการส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาส รับรู้ แสดงออก และเข้าถึงการทำงานสาธารณะ ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างวัฒนธรรมและพลเมืองประชาธิปไตย (democratic citizenship)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในศตวรรษที่ 21 มีหลากหลายมิติ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ของคนทุกระดับ การณรงค์ให้ประชาชนได้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง รูปแบบการสร้างเครือข่ายทางการเมืองจากในและนอกประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีแต่ทรงพลังด้านความคิดทางการเมืองที่ตรงกัน การส่งเสริมให้พลเมืองรู้จักเคารพกติกาอันเป็นสากล การแสดงออก การเข้าถึงทรัพยากรที่เท่าเทียม ภายใต้วัฒนธรรมหลากหลายโดยไม่มีความขัดแย้ง และการตัดสินใจของผู้นำทางการเมืองที่ปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน ยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้งสิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลมากขึ้นในศตวรรษที่ 21

บทสรุป

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ได้มีการนำเอาการสื่อสารทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของสังคมมากขึ้น ซึ่งการสื่อสารที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัยในระบอบประชาชนเกิดการพัฒนากิจการทางการเมืองที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง เกิดรูปแบบการสื่อสารใหม่ๆ ขึ้นมาอย่างมาก ทำให้ประชาชนได้มีโอกาส ในการรับข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานของภาครัฐมากยิ่งขึ้น ทั้งจากการสื่อสารผ่านดาวเทียม โทรศัพท์มือถือ หรือแม้กระทั่งสื่อออนไลน์ โดยในปัจจุบันช่องทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ ในช่องทางของ ยูทูบ (Youtube) เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) เมสเซนเจอร์ (Messenger) อินสตาแกรม (Instagram) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) ทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิ และมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ด้วยระบบทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นการสื่อสารแบบไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางด้านประชาธิปไตยในการแสดงความคิดเห็นตามสิทธิที่ทุกคนมีอยู่ ผ่านการสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย และสามารถ “ย่อโลกให้เล็กลงบนฝ่ามือเดียว” ทำให้ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสะดวกสบายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ และเป็นการใช้สิทธิทางการเมืองอีกแบบหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย

ประชาชนทุกคนสามารถใช้สิทธิ เสรีภาพ ทั้งด้านการแสดงออก ด้านแสดงความคิดเห็น การใช้ชีวิตอย่างมีอิสระ แต่อยู่ภายใต้ขอบเขตของประชาธิปไตย โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ปัจจุบันมีสื่อการที่ให้พื้นที่การแสดงออกได้หลากหลายช่องทาง ผ่านระบบที่ทันสมัยมากขึ้นเป็นลำดับ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการส่งต่อข้อมูลอย่างรวดเร็วและ

ก้าวหน้าในทุกภาคส่วนของสังคม พัฒนาการของการสื่อสารที่ก้าวหน้าดังกล่าว ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หลากหลายช่องทางมากขึ้น ทำให้มีการยกระดับของประชาชนในการใช้สิทธิในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง หรือการสนับสนุนทางการเมือง ผ่านการสื่อสารในยุคเทคโนโลยีในปัจจุบัน รวมไปถึงการชักชวนประชาชนให้ออกมาใช้สิทธิของตนในระบอบประชาธิปไตยที่ตนเองมีอยู่ นับเป็นความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยที่มีอาจหยุดยั้งได้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา สุรสนธิ. (2544) *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จรรยา สุภาพ. (2514). *หลักรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชนาธิป ศรีโท (2560) *วัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: พิมพ์เศพรินตัง.
- ณรงค์ สีนสวัสดิ์. (2539). *จิตวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์.
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). *ทฤษฎีองค์การ:แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. *การเมืองไทยระบอบหรือคน:การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. สืบค้นเมื่อ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๖ จาก www.kpi.ac.th
- เบญจริสา ตันเจริญ. *กลยุทธ์การสื่อสารภายในองค์กรสำหรับองค์กรขนาดกลางและขนาดเล็ก*.
วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธราดียง. ปีที่ 8. ฉบับที่ 1. มกราคม-มิถุนายน,
หน้า 192-204.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ :สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มุกดา ศรียงค์ (2550). *จิตวิทยาเพื่อการติดต่อสื่อสารและเข้าใจผู้อื่น*. วารสารวิชาการ
ศึกษาศาสตร์. ปีที่ 8. ฉบับที่ 2. เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม, หน้า 11-17.
- โกสิน พละกุล (2561). *การเมืองไทยกับการสร้างคนในศตวรรษที่ 21, การเมืองไทยใน*

- ศตวรรษที่ 21 หนุนประชาชนร่วมกำหนดอนาคต.[https://news.thaipbs.or.th/content/มหาวิทยาลัยมหิดล. \(2559\). การสื่อสารยุคดิจิทัล. จาก https://shorturl.asia/K4LtH](https://news.thaipbs.or.th/content/มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). การสื่อสารยุคดิจิทัล. จาก https://shorturl.asia/K4LtH)
- วัฒนชัย ศิริญาณ และชัยรัตน์ มาสอน (2019). การพัฒนาพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21. <https://so03.tcithaijo.org/index.php/jhusoc/article/view/198707>
- สถาบันพระปกเกล้า (2564). การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 23 ประจำปี 2564 เรื่อง “ประชาธิปไตยในภูมิทัศน์ใหม่” (Democracy in a New Landscape) <https://area5.labour.go.th/attachments/article/331/331-3.pdf>
- สมาคมโปรแกรมเมอร์ไทย.(2561). ปัญญาประดิษฐ์ (AI) <https://www.thaiprogrammer.org/2018/12/whatisai/>
- Bernhard et.al (2015). Bernhard, Michael. (1993).The Origins of Democratization in Poland: Workers, Intellectuals, and Oppositional Politics, 1976-1980. New York: Columbia University Press.
- Botchway, T.P. (2019). Understanding the Dynamics and Operations of Civil Society in the 21st Century: A Literature Review. Journal of Politics and Law, 12(1), 108-121.
- Daniels, T. D., & Spiker, B. K. (1994). Perspectives on organizational communication (3rd ed.). Dubuque, IA: William C. Brown.
- Diamond, L. (1994). Rethinking Civil Society: Towards Democratic Consolidation. Journal of Democracy, 5(3), 4-17.
- Frangonikolopoulos, C.A. (2012). Global civil society and deliberation in the digital age. International Journal of Electronic Governance, 5(1), 11-23
- Papacharissi, Z. (2009). ‘The virtual sphere 2.0: the internet, the public sphere, and beyond’, in Chadwick, A. and Howard, N.P. (Eds): Routledge Handbook of Internet Politics, (pp.230–246). London & New York: Routledge.
- Wanwisa Thuanyod (2021).THINKNET. วิวัฒนาการการสื่อสารของแต่ละยุคแบบเข้าใจง่าย *The Evolution of Communication* จาก <https://www.thinknet.co.th/what-we-do> สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2565

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยุคดิจิทัล PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION IN THE DIGITAL ERA

¹พระปิยะพงษ์ จันทร์ดล, ²ณฐอร เจือจันทร์, ³ชนาธิป ศรีโท,

⁴ก้องพิพัฒน์ กองคำ และ ⁵สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย

¹Phra Piyaphong Chandon, ²Nataon Chuechan, ³chanathip Srito

⁴Kongpipat kongkham and ⁵Surasak Udmuangpia

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahakut Wittayalai University, Thailand

¹Piyapong.25321967@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 29, 2022

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยยุคดิจิทัลเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือที่เรียกว่าดิจิทัลที่สะดวกรวดเร็ว ในการสื่อสาร ประชาชนสามารถรับรู้ และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้อย่างฉับไว ทันเหตุการณ์ และปัจจุบันประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ผ่านสื่อออนไลน์เช่น ช่องทางของยูทูบ (Youtube) เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) เมสเซนเจอร์ (Messenger) อินสตาแกรม(Instagram) และ

¹นักวิชาการอิสระ, ผู้ช่วยเลขานุการสำนักงานวัดแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

² อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

³อาจารย์.ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁴อาจารย์, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

⁵อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ทวิตเตอร์ (Twitter) โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือทางการสื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างไม่จำกัด และสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมุมมองทางการเมืองกับบุคคลอื่นได้โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน ด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยสะดวกและรวดเร็ว การสื่อสารแบบไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารกันของประชาชนมีความรวดเร็วเป็นอิสระมากขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การเมืองยุคดิจิทัล, ประชาชนยุคดิจิทัล

Abstract

Digital democracy is an opportunity for people to express their opinions through electronic media. Also known as digital, it is convenient and fast to communicate. People can recognize and monitor the work of the government quickly, and up to date, and nowadays people can express their opinions more. through online media such as Channels of YouTube, Facebook, Line, Messenger, Instagram and Twitter using media as a tool. Unlimited communication for political commentary. and can talk and exchange opinions, and political views with other people without needing to know each other With modern technology, convenient and fast Wireless communication is linked to information. The communication channels of the people are faster and more independent.

Keywords: political participation, digital politics, digital people

บทนำ

ปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาระบบการติดต่อ และการสื่อสารนั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น เนื่องจากระบบอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีการสื่อสารไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารรวมถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารกันให้เข้าถึงประชาชนทุกคน ทำให้สื่อออนไลน์นั้นเป็นที่นิยมอย่างรวดเร็ว และยังมีการเปิดช่องทางการแสดงออกทางความคิดเห็นให้ประชาชน

หรือผู้คนที่มีความสนใจในข่าวนั้นๆได้แสดงออกความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาข่าว หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ของประชาชนผ่านทางเว็บไซต์ อย่างเช่น เว็บไซต์ข่าวของธุรกิจหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวสารด้านการเมืองอาทิหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ และหนังสือพิมพ์แนวหน้า นั้น อาจเป็นไปในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นทั้งการให้คำแนะนำ และการแสดงความคิดเห็นในมุมต่าง ซึ่งการแสดงความคิดเห็นทางสื่อออนไลน์เหล่านี้สามารถที่จะโต้ตอบกันได้โดยที่บุคคลไม่จำเป็นต้องรู้จักกันเลยแต่บุคคลสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองทางการเมืองกัน และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข่าวทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์อย่างเว็บไซต์นี้เองที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เนื่องจากการได้รับการกระตุ้นจากการโต้ตอบความคิดเห็น และการรู้ถึงมุมมองทางการเมืองที่แตกต่างจากตน ซึ่งการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์นั้นทำให้มีการยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนขึ้นมาโดยอาจเริ่มจากการแสดงความคิดเห็น การโต้แย้ง การสนับสนุนทางการเมือง รวมไปถึง การปลุกระดมประชาชนให้ออกมาใช้สิทธิของตนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถาบันพระปกเกล้า (2545) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นการกระจายโอกาสให้แก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหาร การตัดสินใจ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชน และของชาติ และความเป็นอยู่ของประชาชนโดยมีการให้ข้อมูล ร่วมวางแผน ให้คำปรึกษา ร่วมปฏิบัติแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ชนาธิป ศรีโท (2560) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ประชาชน หรือพลเมืองในแต่ละรัฐ หรือท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การไปเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์หาเสียง หรือการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นต้น

นิยม เวชกามา (2561) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนคร ตามแนวพุทธจิตวิทยา. ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา พุทธจิตวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิงห์คำ มณีจันสุข (2561) การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือของประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนช่วยเหลือระหว่างกัน ด้วยจิตใจ และอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของสังคม

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2544) ให้ความหมายของคำว่า การเมือง คือ กระบวนการตัดสินใจแทนคนในสังคมที่เรียกว่ารัฐ ดังนั้น เมื่อ “การเมือง” ได้ตัดสินใจสิ่งใดในนามสังคม รัฐนั้นไปแล้ว การตัดสินใจนั้นก็ส่งผลให้ทุกคนในสังคมรัฐต้องยอมรับ และปฏิบัติตามนั้น

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2543) ให้นิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ กิจกรรมที่ประชาชนทำเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ประชาชนต้องการ ได้แก่ การปิดถนนการบุกรุกทำเนียบ การเผาหุ่น การเอาขนมเค้กไปป้ายหน้า นักการเมืองการไปเลือกตั้ง ฯลฯ

จากนิยามความหมายสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เป็นกิจกรรมที่ประชาชน หรือพลเมืองในแต่ละรัฐหรือท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจ และสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้นกิจ และเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ประชาชนต้องการ ได้แก่ ไปเลือกตั้ง เป็นต้น เพื่อให้การก้าวไปสู่ยุคที่มีความสร้างสรรค์มากขึ้น

การเมืองยุคดิจิทัล (ออนไลน์)

โลกและสังคมร่วมสมัยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ตลอดมาจนถึงปัจจุบันด้วยแรงขับเคลื่อนสำคัญหลายประการ กระแสการเปิดเสรี และเชื่อมต่อหลายภาคส่วนของหลายสังคม เข้าหากันได้ถูกพัฒนาในหลายมิติ บนเส้นทาง

ต่อเชื่อมของเทคโนโลยีการสื่อสารความสามารถ และความเร็วสูง ซึ่งถูกพัฒนาเร่งความเร็วตลอดจนความซับซ้อนในการเชื่อมต่อขึ้นหลายเท่าตัว เพื่อรองรับทุกกิจกรรมของชีวิตในศตวรรษที่ 21 และยังครอบคลุมลึกลงไปถึงชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง ของผู้คนในสังคมร่วมสมัยของเราอย่างกว้างขวางทั่วถึงไปตามการต่อเชื่อมอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

อัจฉรา รัญติธรรม (2564) ได้ให้ความหมายว่า สังคมออนไลน์จะเปิดให้มีพื้นที่การแสดงออกทางการเมืองมากขึ้นพลังของสื่อสังคมออนไลน์ได้เป็นสื่อกลางของการเคลื่อนไหวสังคมของคนรุ่นใหม่มาสู่การรวมกลุ่มคนที่แตกต่างกันให้มาอยู่ในบทสนทนาร่วมกันเชื่อมโยงข้ามเครือข่ายทางสังคมที่หลากหลาย การสนทนาเกี่ยวกับการเมืองได้สร้างโอกาสขยายเครือข่าย และเอื้อให้ผู้ตื่นตัวทางการเมืองได้เชื่อมต่อกับผู้มีประสบการณ์ด้านอื่นๆ จนเชื่อมไปสู่การชุมนุมประท้วงในพื้นที่จริงการปิดกั้นพื้นที่การเมืองในโลกความจริงผลักดันให้พลเมืองไทยผู้ตื่นตัวทางการเมืองเล็งไปแสดงความคิดเห็นและเคลื่อนไหวในโลกออนไลน์มากขึ้น

สุจิต บุญบงการ (2537) ได้ให้ความหมายว่า การสื่อสารอยู่ในรูปของกระบวนการป้อนกลับข้อมูลข่าวสาร (information feedback process) ในระบบการเมืองทุกระบบ ดังนั้นการกระทำใดๆ เพื่อสื่อสารกลับไปยังรัฐบาล ซึ่งก็รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบต่างๆ ทั้งถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย สันติ หรือรุนแรง เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุน เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลปกป้อง หรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ และสถาบันทางการเมืองต่างๆ

บุญญวันต์ จิตประคอง (2556) กล่าวได้ว่า สังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์อันเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมต่อกันอย่างไร้พรมแดน หรือเป็นสังคมในลักษณะของการพึ่งพา “เทคโนโลยีดิจิทัล” ที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในยุคนี้ โดยเฉพาะการนำอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้เป็นตัวกลาง หรือเครื่องมือในการเชื่อมต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการติดต่อสื่อสารมากขึ้นรูปแบบดังกล่าวจึงมีลักษณะที่เรียกว่า “สื่อใหม่” หรือ “New Media” ที่ผู้ใช้สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารความคิดเห็น หรือจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ นับเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้นในเวทีทางการเมือง และที่สำคัญการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตน ประชาชนจำนวนมากจึงมักใช้ช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด หรือข้อมูลต่างๆ ที่เป็นกระแส

หลักหรือจะเป็นข้อมูลที่นอกกระแส หรือทวนกระแสก็ได้ เช่นเดียวกัน กระบวนการสื่อสารดังกล่าวส่งผลให้เกิดพื้นที่สาธารณะอันเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามครรลองของสังคมประชาธิปไตย

คำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเมืองยุคดิจิทัล (ออนไลน์) หมายถึง การนำเสนอของสื่อสารมวลชนผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนต่อระบบการเมือง สถาบันการเมือง ตัวแสดงทางการเมือง และเพื่อตรวจสอบกลไกการทำงานของรัฐบาล ภายใต้ระบบการเมืองยุคดิจิทัลที่ใช้เครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน ผู้ใช้สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร แสดงความคิดเห็น หรือจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ นับเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้นในเวทีทางการเมือง และที่สำคัญการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตน ประชาชนจำนวนมากจึงมักใช้ช่องทางการสื่อสารเหล่านี้ในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความคิด หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นกระแสหลัก หรือจะเป็นข้อมูลที่นอกกระแส หรือทวนกระแสก็ได้ เช่น เดียวกัน

ประชาชนยุคดิจิทัล

การพัฒนานวัตกรรมนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยการพัฒนาประเทศในขณะเดียวกันได้เกิดกระแสของการให้บริการในรูปแบบใหม่ในยุคดิจิทัลเรียกได้ว่าเป็น “เทคโนโลยีก้าวกระโดด” (Disruptive Technology) ที่ได้รับความนิยมอย่างฉับพลันอันเนื่องมาจากความสามารถในตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในวิถีปัจจุบันโดยเฉพาะกรณีของประเทศไทยหลังการจัดสรรคลื่นความถี่โดยคณะกรรมการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) ที่ให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบไร้สาย อีกทั้งเมื่อราคาของโทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟนในตลาดมีราคาถูกลง คนจำนวนมากเข้าถึงได้มากขึ้น จึงทำให้เกิดการบริการผ่านระบบออนไลน์ที่แพร่หลายอย่างรวดเร็วในสังคมไทย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่ก้าวกระโดดดังกล่าวอยู่ในภาพใหญ่ที่ทางสภาผู้บริหารเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) เรียกว่าเป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (The Fourth Industrial Revolution) ที่ไม่ได้หมายถึงแค่ระบบ และจักรกลอัจฉริยะที่เชื่อมโยงกันได้เท่านั้น แต่มีขอบเขตที่กว้างขวางกว่านั้นมาก การเปลี่ยนแปลงนี้รวมไปถึงสังคมด้านอื่นๆด้วยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

วิวัฒน์ กุศล (2547) กล่าวว่า ภายใต้ "การรู้ดิจิทัล" คือ ความหลากหลายของทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันซึ่งทักษะเหล่านั้นอยู่ภายใต้ การรู้สื่อ (Media literacy) การรู้เทคโนโลยี (Technology literacy) การรู้สารสนเทศ (Information literacy) การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น (Visual literacy) การรู้การสื่อสาร (Communication literacy) และการรู้สังคม (Social literacy) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ 1. การรู้สื่อ (Media Literacy) การรู้สื่อสะท้อนความสามารถของผู้เรียนเกี่ยวกับการเข้าถึงการวิเคราะห์ และการผลิตสื่อผ่านความเข้าใจ และการตระหนักเกี่ยวกับศิลปะความหมาย และการส่งข้อความในรูปแบบต่าง ๆ ผลกระทบและอิทธิพลของสื่อมวลชน และวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมสื่อข้อความถูกสร้างขึ้นอย่างไร และทำไมถึงถูกผลิตข้อความ และสื่อสามารถใช้ในการสื่อสารความคิดของเราเองได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร 2. การรู้เทคโนโลยี (Technology literacy) ความชำนาญในเทคโนโลยีส่วนใหญ่ มักจะเกี่ยวข้องกับความรู้ดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมจากทักษะคอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐานสู่ทักษะที่ซับซ้อนมากขึ้น เช่น การแก้ไขภาพยนตร์ดิจิทัล หรือการเขียนรหัสคอมพิวเตอร์ 3. การรู้สารสนเทศ (Information literacy) การรู้สารสนเทศเป็นอีกสิ่งที่สำคัญของการรู้ดิจิทัลซึ่งครอบคลุมความสามารถในการประเมินสารสนเทศใดที่ผู้เรียนต้องการการรู้วิธีการที่จะค้นหาสารสนเทศที่ต้องการออนไลน์ และการรู้การประเมิน และการใช้สารสนเทศที่สืบค้นได้ การรู้สารสนเทศถูกพัฒนาเพื่อการใช้ห้องสมุด มันยังสามารถเข้าได้ดีกับยุคดิจิทัลซึ่งเป็นยุคที่มีข้อมูลสารสนเทศออนไลน์มหาศาลซึ่งไม่ได้มีการกรอง ดังนั้น การรู้วิธีการคิด วิเคราะห์เกี่ยวกับ แหล่งที่มา และเนื้อหาจำเป็นสิ่งจำเป็น 4. การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น (Visual literacy) การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็นสะท้อนความสามารถของผู้เรียน เกี่ยวกับความเข้าใจ การแปลความหมายสิ่งที่เห็น การวิเคราะห์การเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น และความสามารถในการใช้สิ่งที่เห็นนั้นในการทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวันของตนเองได้ รวมถึงการผลิตข้อความภาพ ไม่ว่าจะผ่านวัตถุ การกระทำหรือสัญลักษณ์การรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ และการสื่อสารในสังคมสมัยใหม่ 5. การรู้การสื่อสาร (Communication literacy) การรู้การสื่อสารเป็นรากฐานสำหรับการคิดการจัดการ และการเชื่อมต่อกับคนอื่น ๆ ในสังคมเครือข่ายทุกวันนี้เด็กๆ และเยาวชนไม่เพียงจำเป็นต้องเข้าใจการบูรณาการความรู้จากแหล่งต่างๆ เช่น เพลง วิดีโอ ฐานข้อมูลออนไลน์และสื่ออื่นๆ พวกเขายังจำเป็นต้องรู้วิธีการใช้แหล่งสารสนเทศเหล่านั้นเพื่อเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนความรู้ 6. การรู้สังคม (Social literacy) การรู้สังคม หมายถึงวัฒนธรรมแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งถูก

พัฒนาผ่านความร่วมมือ และเครือข่ายเยาวชนต้องการทักษะสำหรับการทำงานภายใน เครือข่ายทางสังคม เพื่อการรวบรวมความรู้ การเจรจาข้ามวัฒนธรรมที่แตกต่าง และการ ผสานความขัดแย้งของข้อมูลขณะเดียวกันก็เพื่อใช้เสริมสร้าง ทักษะทางสังคม

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ยุคดิจิทัลมีสำคัญต่อการศึกษา มีการนำเสนอของ สื่อสารมวลชนผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มโอกาสในการแสดงออกทางการเมืองของ ประชาชนต่อระบบการศึกษาระบบการเมืองและอื่นๆ เพื่อตรวจสอบกลไกการทำงานของ รัฐ ภายใต้ระบบการเมืองยุคดิจิทัลที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน หรือช่องทางออนไลน์ช่องทางอื่นที่หลากหลาย ผู้ใช้สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารความ คิดเห็น หรือจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ นับเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีอำนาจมากขึ้นในยุคดิจิทัล และที่สำคัญการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ อินเทอร์เน็ตนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตนประชาชนจำนวนมากจึงมักใช้ช่องทางการสื่อสาร เหล่านี้ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เป็นต้น

บทสรุป

ประชาชนกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารทางการเมืองยุคดิจิทัลในทาง กระบวนการพัฒนาต่างๆ ไม่เว้นแม้แต่ทางการเมืองเพื่อมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความ เข้าใจต่อ เหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น และให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวสาร ทางการเมืองที่มีลักษณะเปิดกว้าง รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ที่สามารถสนับสนุนการมี ส่วนร่วมตัดสินใจทำกิจการสาธารณะของประชาชน ในด้านการเสนอความคิดเห็นทางการเมืองของ คนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองใน แต่ละครั้งไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นครั้งคราว หรือยาวต่อเนื่อง การกระทำนั้นจะมุ่ง ประสงค์ที่จะมีอิทธิพลเกี่ยวกับนโยบายการบริหารงาน และการเลือกผู้นำทางการเมืองทั้ง ระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น เพื่อคัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่าง ๆ ของ รัฐ โดยใช้สื่อออนไลน์ เพื่อเพิ่มโอกาสในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ภายใต้ ระบบการเมืองยุคดิจิทัล โดยใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนนำเสนอข้อมูลข่าวสารความ คิดเห็น หรือจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้เกิดการกระตุ้นปลุกจิตสำนึกของประชาชนให้ รู้จักเห็นคุณค่า รักษา และหวงแหนทรัพยากรภายในประเทศ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน นับเป็นการมีส่วนร่วมพื้นฐานที่สำคัญของระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ประชาธิปไตยยุคดิจิทัล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือที่เรียกว่าดิจิทัลที่สะดวกรวดเร็ว ในการสื่อสาร ประชาชนสามารถรับรู้ และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้อย่างฉับไว ทันเหตุการณ์ และปัจจุบันประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น ผ่านสื่อออนไลน์เช่น ช่องทางของยูทูบ (Youtube) เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) เมสเซนเจอร์ (Messenger) อินสตาแกรม (Instagram) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือทางการสื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างไม่จำกัด และสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นมุมมองทางการเมืองกับบุคคลอื่นได้โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักกัน ด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย สะดวกและรวดเร็ว การสื่อสารแบบไร้สายนั้นได้ทำการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารกันของประชาชนรวดเร็วเป็นอิสระมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2543). “ผมว่าจะไม่ไปเลือกตั้ง ส.ว.” มติชน (24กุมภาพันธ์ 2543) 1-2
- ชนาธิป ศรีโท. (2560). *วัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น
- นิยม เวชกามา. (2561). *รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา*. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- บรรศักดิ์ อวรรณโณ. (2544). *การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย*, กรุงเทพฯ :วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
- บุญญวันต์ จิตประคอง. (2556). *บทบาทของสื่อทางเลือกข้ามพรมแดนในประเทศไทยในกระบวนการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยของพม่า ศึกษากรณีวารสารสาละวินโพลด์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์*. บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระครูอุดมเจติยารักษ์. (2561). *แนวคิดประชาธิปไตยแบบองค์รวม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1* มกราคม มิถุนายน พ.ศ.2561
- มนต์ชัย เทียนทอง. (2545). *เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ผลิตตำราเรียนสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

- วชิรวัชร งามละม่อม. (2559). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วม* วันพุธที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559
- วัฒน์ กุล. (2547). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้*
วิทยาศาสตร์ เรื่อง ดวงอาทิตย์ และดาวบริวาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. (2558). *พลเมืองดิจิทัล* (Digital Citizenship)
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษ*
ที่ 21. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ
- สิงห์คำ มณีจันสุข. (2561). *ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ปีที่*
1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2561
- สิงห์คำ มณีจันสุข. (2561). *ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. ปีที่ 1 ฉบับ*
ที่ 2.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). *การพัฒนาทางการเมืองของไทย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบัน*
ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา รัญธุธรรม. (2564). *ความเป็นพลเมืองทางการเมือง" ในโลกยุคดิจิทัล: กรณีศึกษา*
จำเลยในข้อหาละเมิด ม.112. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 17
ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) 2564

ประเพณีบุญทอดเทียน สืบทอดพระพุทธศาสนา รักษาประเพณีอีสาน

CANDLE FESTIVAL INHERIT BUDDHISM PRESERVE

THE NORTHEASTERN TRADITION

¹พระครูวินัยธรวรรณ ญาณวโร, ²พระพันธ์วัฒน์ ธมมวฑฒโน และ ³เกริก พิสัยพันธ์

¹Phrakru Winaithorn Wanthana Nanavaro, ²Phra Phanthawat Dhammavaddhano
and ³Krerk Phisaiphun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹wantanana60@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเพณีบุญทอดเทียน สืบทอดพระพุทธศาสนา รักษาประเพณีอีสาน เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนามีการสืบทอดประเพณีการแห่เทียนพรรษาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน เป็นประเพณีที่สืบทอดและปฏิบัติต่อ ๆ กันมาต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ การทอดเทียนพรรษาและต้นดอกเงินร่วมกับชาวบ้าน เพื่อรักษาประเพณีอีสานเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ปัจจัยสำคัญของการเกิดขึ้นการดำรงอยู่ของประเพณี ซึ่งยังคงมีอยู่จวบจนอดีตจนถึงปัจจุบัน และแนวคิดสำคัญสามารถโน้มนำให้ประชาชน คือ ความเลื่อมใสและศรัทธาจนทำให้ประเพณีสามารถดำรงอยู่ได้ยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ประเพณี, บุญทอดเทียน, สืบทอด, พระพุทธศาสนา, อีสาน

¹ ดร. นักวิชาการอิสระ, วัดป่าพุทธญาณรังษี จังหวัดขอนแก่น

² นักวิชาการอิสระ, วัดป่าพุทธญาณรังษี จังหวัดขอนแก่น

³ อาจารย์, หลักสูตรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

Abstract

This article aims to study the candle festival inherit Buddhism preserve the northeastern tradition, The candle procession tradition is related to the belief in Buddhism and its inheritance emphasizes relationship between temples and community. It is a tradition that has been passed down and treated for a long time since our ancestors. The candle and the money tree with the villagers to preserve the Isan tradition as a way of life of the people in the community. An important factor of the emergence, existence of traditions which still exists until the past to the present And the key idea that can convince people is the trust and faith that allows the tradition to exist for a long time until the present.

Keywords: Festival, Candle festival, Inherit, Buddhism, The Northeastern

บทนำ

ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา วันเข้าพรรษา เป็นวันสำคัญในพุทธศาสนาวันหนึ่ง ที่พระสงฆ์เถรวาทจะอธิษฐานว่าจะพักประจำอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ตลอดระยะเวลาฤดูฝนที่มีกำหนดเป็นระยะเวลา 3 เดือน ตามที่พระธรรมวินัยบัญญัติไว้ โดยไม่ไปค้างแรมที่อื่น หรือที่เรียกติดปากกันโดยทั่วไปว่าจำพรรษา ("พรรษา" แปลว่า ฤดูฝน, "จำ" แปลว่า พักอยู่) พิธีเข้าพรรษานี้ถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์โดยตรง ละเว้นไม่ได้ ไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตามการเข้าพรรษตามปกติเริ่มต้นนับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี (หรือเดือน 8 หลัง ถ้ามีเดือน 8 สองหน) และสิ้นสุดลงในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือวันออกพรรษา สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการจำพรรษาอยู่ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งตลอด 3 เดือนแก่พระสงฆ์นั้น มีเหตุผลเพื่อให้พระสงฆ์ได้หยุดพักการจาริกเพื่อเผยแพร่ศาสนาไปตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งจะเป็นไปด้วยความยากลำบากในช่วงฤดูฝน

ประเพณีบุญทอดเทียนเป็นประเพณี/พิธีกรรมพระพุทธศาสนาที่ชาวอีสานได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณกาลและได้สืบทอดจากรุ่นมาสู่รุ่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาในสังคมไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่น่าสนใจแสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่มี

ประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของตนเองและตกทอดเป็นสมบัติอันมีค่าของแผ่นดินที่ติดตัวคนไทยมาช้านาน และประเพณีทอดเทียนโคม ซึ่งคำว่า “โคม” หมายถึง การรวมกัน การทอดเทียนเหมือนกับการแห่เทียนจำนำพรรษาของคนภาคกลาง จะแตกต่างกันเล็กน้อยเพราะการทอดเทียนโคม ชาวบ้านจะมาแต่งต้นเทียนช่วยกัน โดยเฉพาะแม่บ้านจะมาช่วยกันพับแมงดา ทำบายศรี เพื่อตกแต่งต้นเทียนให้สวยงามจะทำประมาณ 1-2 วัน นอกจากต้นเทียนแล้วจะมีต้นเงิน คล้ายกับการตั้งกองผ้าป่าจะมีต้นกล้วย และให้ชาวบ้านช่วยกันบริจาคเงินไปติดที่ต้นกล้วย จำนวน 1 ต้น ”

นอกจากมีการจัดแต่งต้นเทียนและต้นเงินแล้ว จะมีการประกวดขบวนแห่ และสวดสรภัญญะ การประกวดขบวนแห่ต้องมีการรำหน้าขบวน เยาวชนกระทั่งผู้สูงอายุจะซ้อมรำ และรำหน้าขบวน ส่วนฝ่ายชายเล่นดนตรี เป่าแคน การซ้อมรำประมาณ 1 สัปดาห์ เมื่อพร้อมกันทั้งหมดแล้วจะนำขบวนแห่ไปที่วัด จากกิจกรรมที่หลากหลายนี้ได้เน้นในเรื่องพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว เป็นการชักจูงลูกหลานให้เข้าวัดอย่างไม่น่าเบื่อ การเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างหมู่บ้าน ความสามัคคีที่เกิดขึ้นกับชุมชน การส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีกิจกรรมร่วมกัน คนในชุมชนมีความเสียสละ มีความสามัคคีเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างหมู่บ้านให้เป็นหนึ่งเดียว โดยมิได้มีการแยกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น จึงเป็นอีกประเพณีหนึ่ง值得ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณี พจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายคำว่า “ประเพณี” ว่า “ขนบธรรมเนียมแบบแผน”

ขนบ คือ ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียม คือ ที่นิยมใช้กันมารวมความแล้ว ประเพณี คือ สิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานเป็นที่ยอมรับและเป็นระเบียบ แบบแผนเดียวกัน หากเป็นอยู่ชั่วขณะแม้จะนิยมประพฤติกันทั่วไปก็ไม่ใช่ประเพณี เป็นแต่แฟชั่น ซึ่ง เป็นความนิยมกันสมัยหนึ่งเท่านั้น พอหมดความนิยมก็เลิกประพฤติปฏิบัติกัน

“ประเพณี” ในความหมายที่กว้าง หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติศีลธรรม ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำการสิ่งต่างๆ ตลอดจนการ

ประกอบ พิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ ความประเพณีของ คนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือ เป็นระเบียบแบบแผน และสืบทอดกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่ตลอดเวลา และกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยคนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย เพราะเป็นการค่อยเปลี่ยนไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว แต่จะ เปลี่ยนไปมาก หรือน้อย ก็แล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ดังนั้น ขนบธรรมเนียมประเพณีก็คือ แนวปฏิบัติซึ่งเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม เป็นพฤติกรรมทางสังคมที่กระทำซ้ำกันมาจนกลายเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ เป็นพฤติกรรม ยึดถือกันมาในสังคมโดยคนรุ่นหลัง เรียนรู้มาจากคนรุ่นก่อน ซึ่งอาจมีการปรับปรุงแก้ไขบ้าง แต่การ เปลี่ยนแปลงก็เป็นไปอย่างช้าๆ ใช้เวลาเป็นปีๆ ซึ่งการประเพณีปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนดังกล่าว นั้น มีทั้งการประเพณีปฏิบัติในระดับบุคคลต่างคนต่างทำ แต่บุคคลแต่ละคนก็ยังปฏิบัติเหมือนกัน และการประเพณีปฏิบัติในระดับสังคม คือการร่วมทำกิจกรรมพร้อมๆ กันในลักษณะพิธีกรรมเป็นการ จัดงานประเพณี เช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นในวาระช่วงเวลาที่สำคัญๆ ของปี เช่น ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานปีใหม่ เทศกาลและงานประเพณีท้องถิ่นต่างๆ เช่น ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีบุญ พระเวทย์ ประเพณียี่เป็ง ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น

ประเพณีอาจจะเป็นเรื่องของความเชื่อที่เหลวไหล ซึ่งเป็นความเชื่อของหมู่คนที่ขาดหลักวิชา แต่ในขณะเดียวกันประเพณีต่าง ๆ ก็เป็นเครื่องบอกถึงความเจริญของชาติต่าง ๆ ได้เป็น อย่างดี เพราะประเพณีแต่ละอันก็เป็นสมบัติคู่กับชาตินั้น เป็นการรักษาความน่าเชื่อถือตามบรรพบุรุษ

ทัศนีย์ ทองสว่าง (2547) ให้ความหมายของประเพณี (Traditional) กับ ขนบประเพณี (Custom) คือความประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ ในหมู่คณะเป็นนิสัย สังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ต้องเอาอย่างบุคคลอื่นๆ ที่อยู่รอบๆ ตน นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงแบบของความ เชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบ แบบแผน และวิธีการกระทำสิ่ง ต่างๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ที่ได้กระทำมาแต่อดีต ลักษณะสำคัญเป็นสิ่งที่ คนเราปฏิบัติ มีการเชื่อถือกันมานานจนกลายเป็นแบบอย่าง ความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกัน มา และยังมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน

ประเพณีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความเชื่อในอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เหนือมนุษย์ ในขณะที่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ ดังนั้นลักษณะเช่นนี้ประเพณีจึงถือได้ว่าเป็นความ ประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือเป็นธรรมเนียมหรือประเพณีแบบแผน (Tradition) และได้สืบทอดต่อกันมาจนเป็นลักษณะเดียวกันและสามารถคงอยู่ได้ เพราะสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและ สามารถผสมกลมกลืนเข้ากันได้ จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตต่อไปได้โดยคนในสังคมที่เป็น เจ้าของประเพณีไม่เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ทุกยุคสมัย เพราะเป็นลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัวว่าจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยแล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม (เสรี พงศ์พิศ, 2553) นอกจากนี้ประเพณีเป็นสิ่งที่มีกันในทุกชาติ ทุกภาษาส่วนลักษณะแตกต่างกันไปจะมาก น้อยเพียงใด ก็แล้วแต่ลักษณะหรือสถานะภาพบางประการแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคม แม้แต่สังคม เดียวกันอาจมีประเพณีที่เหมือนกันและต่างกัน หรือคล้ายกันได้ โดยอาจแบ่งประเพณีตั้งแต่เกี่ยวกับชีวิตในครอบครัวเช่นการเกิด การบวชเรียน การแต่งงาน การตาย ประเพณีเกี่ยวกับการท ำบุญและ สนุกสนานรื่นเริงของส่วนรวม อันเนื่องมาด้วยเทศกาลตรุษสารเช่นสงกรานต์เข้าพรรษา ออกพรรษา อาสาฬหบูชา (ส. พลายน้อย, 2530)

ประเพณีท้องถิ่น หมายถึง นิสัยสังคมของคนไทยในท้องถิ่น ซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาแต่ ดั้งเดิมและมองเห็นในทุกท้องถิ่นทุกภาคของสังคมไทยชนิดของประเพณี แบ่งตามลักษณะของความ เข้มงวด ในการที่จะต้องปฏิบัติตามเป็นเกณฑ์มี 3 ชนิดดังนี้

1. จารีตประเพณี (Mores) ได้แก่ ประเพณีที่สังคมถือว่าใครฝ่าฝืนงดเว้นไม่กระทำตามถือ ว่าเป็น ความผิด ความชั่ว จารีตประเพณีนั้น เกี่ยวข้องกับศีลธรรมของคนส่วนรวมในสังคมและเห็นได้ ในสังคมไทย เช่นการแสดงกตัญญูต่อผู้มีพระคุณโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพ่อแม่ ยามแก่ชรา ถ้าใครไม่ ดูแลสังคมจะลงโทษว่าเป็นผู้มีความอกตัญญู ถือเป็นการชั่วไม่มีใครอยากคบหาด้วย เด็กจะถูกอบรม มิให้ล่วงเกิน พ่อ แม่ ทั้งกาย วาจาและใจ

2. ขนบประเพณี (Custom) บางครั้งเรียกว่าระเบียบประเพณี หมายถึงประเพณีที่สร้างขึ้น เป็นแบบแผนไว้อย่างชัดเจนว่า ควรจะประพฤติปฏิบัติเป็นขั้นตอนกันอย่างไร เช่น ประเพณีการ แต่งงาน ต้องเริ่มตั้งแต่การหมั้นการแต่งงาน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีมากมายสำหรับคู่บ่าวสาวจะต้อง ปฏิบัติ ซึ่งถ้าหากไม่ปฏิบัติตามก็อาจถูกตีสอนินทาให้เกิดความอับอาย

3. ธรรมเนียมประเพณี (Tradition) หมายถึง ประเพณี ที่ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวันไม่มี ระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณีและไม่มีผิดถูกศีลธรรมเหมือนจารีตประเพณี เป็นแต่เพียงว่า เคยมีคนเขาประพฤติปฏิบัติกันมาอย่างไร ก็นิยมปฏิบัติอยู่อย่างนั้น จนเกิดความเคยชิน ผู้ที่ปฏิบัติไม่ เกิดความเดือนร้อน หรือรำคาญที่จะปฏิบัติตาม ถ้าหากมีการฝ่าฝืนธรรมเนียมประเพณีไปบ้างก็ไม่ถือ เป็นเรื่องผิดร้ายแรงอะไรมากนัก นอกจากจะเห็นว่า เป็นผู้เสียมารยาทเท่านั้น ธรรมเนียมประเพณีเป็น เรื่องเกี่ยวกับมารยาทในการยืน เดิน นั่ง นอน ตลอดจนการกิน การพูดจา การแต่งกาย การเข้าสังคม ธรรมเนียมประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ บางอย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งๆ ที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปบ้าง

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม และประเพณีเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่ชุมชน และ ท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฯลฯ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าความ หลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทย ทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยม และความเป็นไทย ในปัจจุบัน วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ น้อย เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด รวมทั้ง ประเพณีและวิถีชีวิตที่ดั้งเดิม ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรม ได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา หากมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีความ แตกต่าง หลากหลายกันในพื้นที่ ไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ฟื้นฟูรวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจทำให้คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมลดน้อยไปจนแทบจะสูญหาย วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมองค์ความรู้ในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพ พื้นที่ ในแต่ละพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาหลากหลาย ควรที่จะได้รับการถ่ายทอดเยาวชนรุ่นหลังสืบไป การอนุรักษ์เป็นหนทางหนึ่งที่ยั่งยืน ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนให้ดำรงอยู่ในท้องถิ่น

จากแนวคิดนี้จะทำให้มองเห็นว่าประเพณีแท้เทียนพรชานัน มีได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีแต่เพียง ประการเดียวแต่ความหมายที่ซ่อนเร้นแอบแฝงอยู่ อาจเป็นความหมายที่สามารถแยกวิเคราะห์ออกมา ให้เห็นอย่างเด่นชัดในประเด็นของศาสนาและบริบทของ

สังคมในเวลานั้น การแสดงประเพณีในรูปแบบพิธีกรรมของประเพณีแห่เทียนพรรษาน่าจะมีความหมายอื่นๆ อีกหลายประการ อาจจะไม่ใช่ ความเชื่อเรื่อง บาปบุญ กุศล ความศรัทธาเพียงอย่างเดียว อาจเป็นการแสดงถึงความสามัคคีในหมู่ คณะ การแสดงออกในความรู้สึกอิสระ และต้องการปลดปล่อยจากความเหน็ดเหนื่อยและวุ่นวายจาก การทำนา เหตุเพราะในช่วงหน้าน้อย อากาศร้อนหรือเตรียมการรับการเปลี่ยนแปลงอากาศและฤดูฝน เพื่อทำนาในเดือนในเดือนถัดไป ในการให้ความหมายเกี่ยวกับประเพณีนั้น แต่เดิมชาวบ้านมีวัฒนธรรมแบบ Residual (ตกค้างมาจากอดีต) อยู่ 2 ลักษณะ คือ ความหวังจะค้าเงิน พระพุทธศาสนาในชุมชน เพื่อความสุขในชีวิตภายหน้าและการแสดงเอกลักษณ์ของหมู่บ้านตนเอง ดังจะเห็นได้จากการตกแต่งรถขบวนแห่ด้วยลักษณะเด่นของหมู่บ้าน

ประเภทของประเพณี

สำหรับการศึกษาประเด็นประเพณีที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของประเพณีไว้หลากหลาย ดังนี้

เสฐียรโกเศศ (2550) กล่าวว่า ความเป็นไปอันเนื่องด้วยการกระทำหรือดำเนินการอย่างใด ๆ เมื่อประพฤติดังอย่างนั้นๆ อยู่บ่อยๆ จนเป็นความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้น นิสัยมีสองอย่างถ้าเป็นพื้นติดตัวมาแต่กำเนิดเรียกว่านิสัยสันดานหรืออุปนิสัย ถ้าเป็นสิ่งที่มาเมื่อภายหลัง ด้วยการเอาอย่างจากคนอื่นซึ่งอยู่แวดล้อมตน และประพฤติเหมือนๆ กันเป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะ เรียกว่านิสัยหรือประเพณี ถ้ากล่าวถึงประเพณีไทย ก็หมายความว่าความถึงนิสัยสังคมของชนชาวไทย ซึ่งได้รับเป็นมรดกตกทอดกันมาแต่เก่าก่อน เรียกว่าประเพณีเดิม หรือประเพณีปรัมปรา คือ เป็นประเพณีที่สืบ ๆ ต่อกันมา

แปลก สนธิรักษ์ (ม.ป.ป.) คำว่า ประเพณี คือ ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมซึ่งเรียกว่า เอกลักษณ์ หรือ พหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การตาย การทำบุญ การรื้อนเร้ง การแต่งกาย เป็นต้น หรือประเพณีที่เรานำของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของเรา เพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งเรียกว่า สัมพัทธนิยม ตามธรรมดาเรื่องของประเพณีนั้น บางอย่างต้องคงรักษาไว้ บางอย่างต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย บางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล

ณรงค์ เส็งประชา (2531) กล่าวว่า ประเพณีเป็นพฤติกรรมของสังคม เป็นการกระทำ กิจกรรมทางสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเพณีเป็นบรรทัดฐาน

เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามความคิดความเชื่อปฏิบัติเพื่อความเจริญแห่งตนและสังคม ประเพณีเป็นผลมาจาก สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เมื่อเกิดปัญหาขึ้น มนุษย์ก็พยายามหาวิธีการแก้ปัญหา แนวปฏิบัติในการแก้ปัญหาทางธรรมชาติของคนในสมัยก่อนๆ มักอาศัยความเชื่อและปฏิบัติต่อความเชื่อในสิ่งนั้นๆ บางครั้งอาจได้ผลก็เลยปฏิบัติกันต่อๆ มา

สร้อยพัฒน์ ต้นสุขเกษม (2543) ได้แบ่งประเภทของประเพณีไว้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว เช่น เรื่องทำขวัญเดือน โขนจุก ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บวช แต่งงานตาย เป็นต้น

2. ประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวมเนื่องด้วยเทศกาล คือ คราวสมัยที่กำหนดขึ้นเป็น ประเพณี เพื่อทำบุญและรื่นเริง เช่น ตรุษจีน สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา ลอยกระทง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่จัดขึ้นในแต่ละจังหวัดในฤดูกาลต่างๆ

3. รัฐพิธีและพระราชพิธี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์พระบรม วงศานุวงศ์ และเป็นประเพณีที่มีการสืบทอดปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานาน โดยที่ส่วนกลาง หรือ กลุ่ม ผู้ปกครองประเทศชาติหรือส่วนภูมิภาคจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบของพิธีกรรมโดยที่ ประชาชนทั้ง ประเทศจะถือปฏิบัติทั้งประเทศ

สรุปได้ว่า ประเพณีคือสิ่งที่ได้ถือและสืบทอดปฏิบัติต่อ ๆ กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้ สืบสมมาอย่างยาวนานผ่านการกระทำสร้างขึ้น ถ่ายทอด และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีก รุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบของความคิด ความเชื่อ และการกระทำ อันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ของทุกคนในชุมชน เป็นลักษณะของการมีแบบแผนความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ร่วมกัน สู่การกำหนด เป็นระเบียบแบบแผนความประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ปรากฏอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินชีวิตที่คนในชุมชน มีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ต่อธรรมชาติ และความสัมพันธ์ต่อเพื่อน มนุษย์ด้วยกัน อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ดงามเหมาะสม เสมือนเป็นบรรทัดฐาน หรือ กลไกควบคุมทางสังคมที่สำคัญของชุมชนอีกทาง

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการสืบสานประเพณีท้องถิ่น

การสืบสานประเพณีท้องถิ่น หมายถึง การรักษาสิ่งที่ดงามไว้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไปโดยใช้กระบวนการหรือวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ประเภทของภูมิ ปัญญานั้นๆ การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่างๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้เพราะ

คุณค่าอันเป็นพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิต สามารถรักษาสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คนในสังคม เดียวกันและกับสังคมอื่นๆ ความสมดุลดังกล่าวยังคงอยู่และถ่ายทอดสืบต่อกันมาบางส่วนอาจหายไป แต่ก็มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นแทน การถ่ายทอดสืบสานมีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถจำแนกออกเป็นวิธีการกว้างๆ ได้ 3 วิธี คือ

1. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้โลกรอบๆ ตัวเอง กิจกรรม การถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทดลองทำหรือเข้าร่วมปรากฏการณ์ ตลอดจนการเล่นปริศนาคำทาย โดยสามารถจัดกิจกรรมได้ ทั้งระดับครอบครัว ชุมชน สังคมท้องถิ่นและโรงเรียน

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มานานพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงานวิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่นจะมีขั้นตอน ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาว วิธีถ่ายทอด ในรูปแบบบันเทิง เช่น สอดแทรกในคำร้องของลิเก ลำตัด โน้รา เพลงบอก หลังตะลุง ภาคใต้ หนังสือ ตะลุงภาคอีสาน (หนังสือประโมทัย) กลอนลำ คำผญา คำสอของภาคอีสาน คำสอนของภาคเหนือ เป็นต้น

3. วิธีการถ่ายทอดโดยผ่านทางสื่อสารมวลชน ในยุคปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าทันสมัยและรวดเร็ว วิธีการถ่ายทอดโดยผ่านทางสื่อสารมวลชนทุก สาขา ไม่ว่าจะเป็น หนังสือเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม และ อื่นๆ จนทำให้เกิดการเลือกสรรรับหรือไม่รับ การถ่ายทอดรูปแบบที่หลากหลายสะดวกต่อผู้บริโภค มากขึ้น

ปรีทีย์ ไวยาชีวะ (2551) ได้กล่าวถึง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาวิธีการต่างๆ ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กับกลุ่มเป้าหมายใด วิธีใด หรือหลายๆ วิธีรวมกัน สรุปได้ดังนี้

1. การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ทำเป็นตัวอย่างแก่คนในครอบครัว ญาติพี่น้องและคนในชุมชนเดียวกัน

2. การคิดร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ อย่างมีเหตุผลเป็นธรรมชาติเปิดโอกาสให้ถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน

3. การสร้างกิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคล ระดับ กลุ่มให้ได้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาอย่างหลากหลายและนำมาพัฒนา กิจกรรมที่กระทำอยู่

4. การบรรยาย สัมมนาหรือเวทีชาวบ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกันอันจะส่งผลให้ สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น

ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ๆ อาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นลายลักษณ์อักษร และแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แบบเป็นลายลักษณ์อักษร นั้น ในอดีตส่วนใหญ่ได้จารึกหรือเขียนใส่ใบลาน หรือสมุดข่อย ที่ชาวบ้านภาคใต้ เรียกว่า บุตดำ บุตขาว ส่วนในปัจจุบันการสื่อสารมวลชน การคมนาคมเทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้าทันสมัยและ รวดเร็ว มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านทาง สื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ เป็นต้น ส่วนแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นดังได้กล่าวมาแล้ว ข้างต้น

รูปการอนุรักษ์ภูมิปัญญา คือ การส่งทอดความรู้ ความเข้าใจ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคล หนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอด คือ 1) ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ อุดมการณ์ต่างๆ 2) ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีการ ตั้งศพ การแต่งกาย เป็นต้น 3) สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่าง สามารถจับต้องได้เช่น ผลผลิตทางศิลปกรรม งานฝีมือ และองค์ วัตถุที่ไม่มีรูปร่างเป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ ความหมายต่างๆ เช่น ภาษา เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาและการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน

การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้สืบทอด ภูมิปัญญาจากผู้รู้ในชุมชน เพื่อให้เยาวชนสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดประมวผล ตลอดจน สนับสนุนให้เยาวชน และชุมชนโดยตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน มีความเข้าใจรากเหง้า ความเป็นวัฒนธรรม แบ่งปัน เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาเรียนรู้วิถีการ ดำรงชีวิต ชุมชนภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่มีมาช้านาน บนพื้นฐานของธรรมชาติที่เกี่ยวพัน สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ดังนั้นการศึกษาในชุมชนทั้ง การศึกษาในระบบโรงเรียนและ

นอกระบบโรงเรียนทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้ทันสมัยขึ้น การศึกษาในรูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จากชีวิต ในชุมชน ตลอดจนแนวปฏิบัติของพิธีกรรมและประเพณีของชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับทราบคุณค่า บ่งบอกความหมาย ความผูกพันกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ใน ท้องถิ่นที่ถูกอบรม ชัดเกล้า จากกระบวนการทางสังคมในท้องถิ่นตนเองได้ถูกสืบทอดไป ทั้งนี้จาก การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนตะวันตก โดยไม่ได้เน้นการเรียนรู้ของวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ทำให้ขาดช่วงช่องการเรียนรู้ในรากเหง้าวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมไป กลับเลียนแบบการเรียนรู้แบบสังคม ตะวันตก การให้ความสำคัญและเน้นการเรียนรู้ในหลักสูตร ของศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้จากภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่ดี มีคุณค่ามีส่วนที่จะทำให้เกิดการ สร้างความเข้มแข็งให้ แก่ชุมชนของสังคมไทยที่มี มายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้

ประเพณีบุญทอดเทียน สืบทอดพระพุทธศาสนา รักษาประเพณีอีสาน

พิธีกรรมของพุทธศาสนิกชนอันเนื่องในวันเข้าพรรษานั้นพุทธศาสนิกชนมีการกระทำ บุญตักบาตรกัน 3 วัน คือวันขึ้น 14-15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 และขนมนิมนต์ทำกัน ในวันเข้าพรรษาได้แก่ ขนมหเทียน และท่านสาธุชนที่มีความเคารพนับถือพระภิกษุวัดใด ก็จัด เครื่องสักการะ เช่น น้ำตาล น้ำอ้อย สบู่ แปรง ยาสีฟัน พุ่มเทียน เป็นต้น นำไปถวาย พระภิกษุวัดนั้น ยังมีสิ่งสักการะบูชาที่พุทธศาสนิกชนนิยมกระทำกันเป็นงานบุญน่า สนุกสนานอีกอย่างหนึ่งคือ "เทียนเข้าพรรษา" บางแห่งจะมีการบอกบุญเพื่อร่วมหล่อเทียน แท่งใหญ่ แล้วแห่ไปตั้งในวัดอุโบสถ เพื่อจุดบูชาพระรัตนตรัยตลอด 3 เดือน การแห่เทียน จำนำพรรษาหรือเทียนเข้าพรรษาจัดเป็นงานเอิกเกริก มีฆ้องกลองประโคมอย่างสนุกสนาน และเทียนนั้นมีการหล่อหรือแกะเป็นลวดลายและประดับตกแต่งกันอย่างงดงาม

มีประเพณีมากมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าจำพรรษาของพระสงฆ์ไทยมาช้านาน เช่น ประเพณีถวายเทียนพรรษา แก่พระสงฆ์เพื่อจุดบูชาตามอารามและเพื่อถวายให้พระสงฆ์ สามเณรนำไปจุดเพื่ออ่านคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในระหว่างเข้าจำพรรษา ประเพณีการ ถวายผ้าอาบน้ำฝน หรือผ้าวัสสิกสาฎก แก่พระสงฆ์ก่อนเข้าพรรษา เพื่อให้พระสงฆ์นำไปใช้ สรงน้ำฝนในพรรษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่พุทธศาสนิกชนไทยถือว่าเป็นงานบุญใหญ่ ประจำปีคือ ประเพณีถวายผ้ากฐิน ที่จัดหลังพระสงฆ์ปวารณาออกพรรษา เพื่อถวายผ้ากฐิน แก่พระสงฆ์ที่จำพรรษาจะได้กรานและได้รับอานิสงส์กฐิน เป็นต้น

เทียนพรรษา เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ชาวพุทธจะยึดถือเป็นประเพณีนำเทียนไปถวายพระภิกษุในเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อปรารภนาให้ตนเองเป็นผู้เฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ประดุจ แสงสว่างของดวงเทียน โดยเทียนพรรษาจะเป็นเทียนขนาดใหญ่และยาวเป็นพิเศษกว่าเทียนชนิดอื่น สำหรับจุดในโบสถ์ตั้งแต่วันเข้าพรรษาจนถึงวันออกพรรษา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525) การทำเทียนพรรษา มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จากการนำรังผึ้งมาต้มเอาขี้ผึ้งไปปั่น เป็นเทียนนำไปถวายพระภิกษุ เอาเทียนเล่มเล็กๆ หลายๆ เล่ม มามัดรวมกันเป็นลำต้นคล้ายกับ ต้นกล้วย หรือลำไม้ไผ่ แล้วนำไปติดกับฐาน ซึ่งการมัดรวมกันแบบนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่นิยมเรียกว่า ต้นเทียน หรือต้นเทียนพรรษา โดยต้นเทียนพรรษาประเภทแรก คือ "มัดรวมติดลาย" เป็นการเอาเทียนเล่มเล็กๆ มามัด รวมกันบนแกนไม้ไผ่ให้เป็นต้นเทียนขนาดใหญ่ แล้วตัดกระดาขเงิน กระดาทองเป็นลายต่างๆ ติดประดับโดยรอบต้นเทียน ต่อมา มีการคิดทำต้นเทียนเป็นต้นเดี่ยว เพื่อใช้จุดให้ได้นาน โดย การใช้ลำไม้ไผ่ที่ทะลุปล้องเป็นแบบหล่อ เมื่อหล่อเทียนเป็นต้นเสร็จแล้วจึงนำมาติดที่ฐาน และจัดขบวนแห่เทียนไปถวายพระที่วัด และการตกแต่งต้นเทียนนั้น เริ่มมีขึ้นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านใช้ขี้ผึ้งลนไฟหรือตากแดดให้อ่อน แล้วปั่นเป็นรูปดอกกลาดวนติดต้นเทียน หรือเอาขี้ผึ้งไปต้มให้ละลาย แล้วใช้ผสมมะละกอ หรือ ผล พักทองนำมาแกะเป็นลวดลาย ใช้ไม้เสียบนำไปจุ่มในน้ำขี้ผึ้ง แล้วนำไปจุ่มในน้ำเย็น แกะขี้ผึ้งออก จากแบบ ตัดและตกแต่งให้สวยงามนำไปติดที่ต้นเทียนการทำเทียนพรรษามีวิวัฒนาการเรื่อยมาไม่หยุดนิ่ง ในปี พ.ศ. 2511 ผู้คนได้พบเห็นต้นเทียนพรรษานาขนาดใหญ่และสูงขึ้น มีการแกะสลักลวดลายในส่วนลำต้นอย่างวิจิตรพิสดาร ใน ส่วนฐานก็มีการสร้างหุ่นแสดงเรื่องราวทางศาสนา และความเป็นไปในสังคมขณะนั้น กลายเป็น ประติมากรรมเทียนพรรษาที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งช่างผู้ริเริ่มในการทำต้นเทียนยุคหลังคือนายอุตสาห์ และ นายสมัย จันทรวิจิตร สองพี่น้อง นับเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน อย่างแท้จริง

ประเพณีแห่เทียนพรรษานั้น เริ่มขึ้นเนื่องจากสมัยก่อนพระภิกษุสงฆ์ไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวบ้านจึงหล่อเทียนต้นใหญ่ขึ้น เพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์จุดให้แสงสว่างในการปฏิบัติกิจวัตรต่างๆ เป็นพุทธบูชาตลอดเวลา 3 เดือน การนำเทียนไปถวายชาวบ้านมักจัดขบวนแห่กันอย่างเอิกเกริกสนุกสนานและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณี ทั้งนี้ นับว่าเป็นงานประเพณีที่รวมความผูกพันของชุมชนท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การที่ชาวบ้านร่วมบริจาคเทียนเอามาหลอม หล่อเป็นเทียนเล่มใหญ่เล่มเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไปในตัว การสรรหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่มีฝีมือทางช่าง มีความรู้ ความ

ชำนาญในเรื่อง การทำลวดลายไทย การแกะสลักลวดลายลงบน ดันเทียน การทำเทียนให้เป็นลายไทย แล้วนำไปติดบนตันเทียน การประดับด้วยผ้าฝ้าย ผ้าไหม ดอกไม้สด ล้วนแล้วแต่เป็นฝีมือของช่างในท้องถิ่น ส่วนการจัดชวนแห่ก็ล้วนแต่ใช้ของพื้นเมือง เช่น เครื่องแต่งกายของขบวนพ็อน จะใช้ผ้าพื้นเมืองเป็นหลัก การพ็อนรำจะใช้ท่ารำที่ดัดแปลงมาจาก วิถีชีวิต การทำมาหากินของชาวบ้าน เป็นท่ารำในรูปแบบของศิลปะท้องถิ่น ดนตรีประกอบก็เป็น เครื่องดนตรีประจำถิ่น ผสมเข้ากับการขับร้องที่สนุกสนานเร้าใจ ทำให้งานประเพณีนี้ยิ่งใหญ่ ประชาชนต่างเฝ้ารอคอย

ศิลปะการพ็อนรำที่นิยมนำมาประกอบการแสดงในขบวนแห่ คือ การรำเชิงต่างๆ เช่น เชิงกระลอ เชิงกระต๊อบ เชิงสวิง เชิงแห่ไข่มดแดง ซึ่งดัดแปลงมาจากการประกอบอาชีพในวิถีชีวิต ประจำวันทั้งสิ้น ดังนั้นงานแห่เทียนพรรษาจึงเป็นงานที่ทำให้คนวัยรุ่นหนุ่มสาวได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดและสัมผัส กับศิลปวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่การเข้าเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือ เป็นลูกมือช่างของทางวัด ในการแกะสลักทำลวดลายตันเทียน คำนวณหาวิธีการทำเพียรพรรษาให้วิจิตรพิสดาร งดงาม แต่ประหยัดการเข้าร่วมในขบวนแห่จะเป็นการผสมผสานระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ เช่น การเล่นดนตรีพื้นบ้าน โปงลาง หรือเป่าแคน จะมีทั้งผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาว ส่วนขบวนพ็อนรำ จะใช้เด็กๆ รุ่นเยาว์ ถึงวัยหนุ่มสาวมากกว่าคนสูงวัย ซึ่งคาดหวังได้ว่า ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น จะสืบทอดต่อไปอีกยาวไกล

จากการศึกษาเกี่ยวกับทำให้ทราบว่า ประเพณีบุญทอดเทียน สืบทอดพระพุทธศาสนา รักษาประเพณีอีสานเป็นการทอดเทียนพรรษาและต้นดอกเงินร่วมกับชาวบ้าน เป็นประเพณีที่สืบทอดและปฏิบัติต่อ ๆ กันมาต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยการแบ่งประเภทของประเพณีไว้ ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว เช่น เรื่องทำขวัญเดือน โคนจุก ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บวช แต่งงานตาย เป็นต้น ประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวมเนื่องด้วยเทศกาล คือ คราวสมัยที่กำหนดขึ้นเป็น ประเพณี เพื่อทำบุญและรื่นเริง เช่น ตรุษจีน สงกรานต์ เข้าพรรษา ทอดเทียน ออกพรรษา ลอยกระทง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่จัดขึ้นในแต่ละจังหวัดในฤดูกาลต่างๆ รัฐพิธีและพระราชพิธี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์พระบรม วงศานุวงศ์ และเป็นประเพณีที่มีการสืบทอดปฏิบัติมาเป็นระยะเวลานาน โดยที่ส่วนกลาง หรือ กลุ่ม ผู้ปกครองประเทศชาติหรือส่วนภูมิภาคจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบของพิธีกรรมโดยที่ประชาชนทั้ง ประเทศจะถือปฏิบัติทั่วประเทศ (พรรณศิริ สอนอัม สาสตร์, 2557)

บทสรุป

ประเพณีบุญทอดเทียน สืบทอดพระพุทธศาสนา รักษาประเพณีอีสานเป็นการทอดเทียนพรรษาและต้นดอกเงินร่วมกับชาวบ้าน เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านสืบสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อให้เกิดภูมิพลังเมือง สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาคมเป็นปึกแผ่น มั่นคง ลูกหลานคนในชุมชนได้สืบทอดและปฏิบัติต่อ ๆ กันมาต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ อันเป็นลักษณะของแบบแผนการดำเนินชีวิต การมีความคิด ความเชื่อ การกระทำ และ ค่านิยมที่เป็นจุดร่วมเดียวกันของทุกคนในชุมชน สู่การกำหนดเป็นระเบียบ แบบแผนการ ประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่สะท้อนถึง คุณค่าทางศีลธรรม และการมีคุณธรรมของตัวบุคคล ทั้งเสมือนเป็นบรรทัดฐานหรือกลไก ควบคุมทางสังคมที่สำคัญของชุมชน โดยเฉพาะกับชนรุ่นหลังในฐานะที่เป็นลูกหลานของ ชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เลี้ยงประชา. (2531). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปรีthy ไวยาชีวะ. (2551) *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่ ในการทำตุ๊กตาล้านนาด้วยวิธีการฉลุลายกระดาษ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แปลก สนธิรักษ์. (2527). *ระเบียบสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2547). *รากฐานแห่งชีวิตวัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สร้อยพัฒน์ ต้นสุขเกษม. (2543). *การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี*. รายงานการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส. พลายน้อย. (2530). *แลไปข้างหน้า*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- เสฐียรโกเศศ. (2550). *พินหนึ่งทิวา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- เสรี พงศ์พิศ. (2553). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : รากฐานการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญา.
- พรณศิริ สอนิมสาตร์. (2557). *ประเพณีหล่อเทียน และแห่เทียนพรรษา*. สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. <http://arts.pnru.ac.th/th/km/tradition-culture/>

คุณลักษณะผู้นำการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล CHARACTERISTICS OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION EXECUTIVE IN THE DIGITAL ERA

¹ทองคำ เกษจันทร์ และ ²กนกอร สมปราชญ์

¹Thongkham Ketchan and ²Kanokorn Somprach

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹Thongkhamket.888999@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดคุณลักษณะผู้นำการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล ต้องมีการพัฒนาทักษะการบริหารให้สอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อจะได้รับมือและออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ซึ่งคุณลักษณะผู้นำการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) พัฒนาความคล่องทางดิจิทัล 2) พัฒนาความสามารถใหม่ๆ 3) เต็มใจทดลอง 4) ทำความเข้าใจว่าเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงสังคมยุคปัจจุบัน และมีผลกระทบต่อการศึกษา 5) ส่งเสริมสภาพแวดล้อมแบบรวมพลัง 6) ไม่ก้าวทันเฉพาะเทคโนโลยีแต่ต้องมีสารสนเทศที่ดีและเป็นปัจจุบัน และนำหลักลักษณะของผู้นำในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร

คำสำคัญ : คุณลักษณะ, ผู้นำ, การบริหารการศึกษา, ยุคดิจิทัล

¹ อาจารย์, หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

² ศาสตราจารย์, ดร., หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept of characteristics of educational administration executive in the digital era. School administrators in the digital age need to develop their administrative skills to facilitate the students and to be ready for and create an appropriate learning management in the present age where technology plays a role in educational management. Characteristics of educational administration executive in the digital era include: 1) become digitalty fluent 2) develop new capabilities 3) willingness to experiment 4) understand how technology is changing today's society and has an impact on education 5) promote collaborative environments and 6) use the information, not just the technology and applying the principles of leadership in Buddhism to be applied in management

Keywords : Characteristics, Educational administration, Executive, The digital era

บทนำ

ยุคดิจิทัล (Digital Era) คือ ยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็วในการสื่อสารการส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ภาพหรือวิดีโอที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา ดังนั้นการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องปรับตัวให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อพัฒนาเยาวชนให้สามารถดำรงอยู่และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ความสามารถของผู้บริหารในการเรียนรู้เข้าใจด้าน ICT สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์และความเป็นผู้นำในการส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาในการนำเทคโนโลยีมาใช้บูรณาการในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งการที่ผู้นำจะสามารถบริหารจัดการองค์กรได้ ต้องเล็งเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำดิจิทัลให้สอดคล้องกับการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์ที่จำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่มีลักษณะเฉพาะหลายอย่างจึงจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่กำหนดไว้การที่จะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบภาวะผู้นำและการเป็นผู้นำที่ดีคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่ดีทางการศึกษาไม่ว่าจะ

เป็นผู้นำในระดับใดจะต้องเป็นคนที่มีความซื่อตรงและมีคุณลักษณะที่สำคัญคือยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารต้องเป็นผู้นำในความดีความถูกต้องเป็นผู้นำในการบริหารเป็นผู้นำทางความคิดมีวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นผู้นำในเชิงนวัตกรรมเป็นผู้นำในการผสมผสานความคิดให้สามารถบูรณาการทางความคิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้องรอบตัวผู้นำในความรับผิดชอบร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาที่มีความกล้าในการเปลี่ยนแปลงกล้าที่จะลงโทษหรือโยกย้ายคนไม่ดีรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่มีความผูกพันและเสียสละเพื่อความสำเร็จของงานเป็นผู้นำทางจิตใจสร้างให้เกิดพลังเกิดแรงบันดาลใจจากผู้ตามให้ได้คำนึงถึงผลผลิตที่ชัดเจนจะต้องไม่เสียขวัญกล้าที่จะเผชิญกับความผิดพลาด และกล้าที่จะเข้าไปค้นหารายละเอียดของความผิดพลาดพร้อมแก้ไขความผิดพลาดนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัลผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนเองคิดหายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการใหม่ ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรและนอกองค์กรประกอบด้วยการมีคุณสมบัติของผู้นำการเปลี่ยนแปลงรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีวิสัยทัศน์ความสามารถทางวิชาการการสื่อสารและเทคโนโลยีการเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์และประกอบการนักสร้างพลังสร้างแรงบันดาลใจเชิงบวกตัวแบบที่ดีและการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลลัพธ์ใส่ใจในเรื่องของศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสมและต้องเข้ามารับบทบาทในการเร่งปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามหลักสูตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับครูผู้สอนส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สูงขึ้นรวมทั้งปรับบทบาทในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ (มัชฌิมา วงษ์จันทร์เพ็ง จินณวัตร ปะโคทั้ง และรัตนะ ปัญญาภา, 2563)

บทความนี้ขอเสนอคุณลักษณะผู้นำการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีความพร้อมทั้งด้านคุณลักษณะที่โดดเด่นมีทักษะทางปัญญาระดับสูงและการบริหารจัดการแนวใหม่ที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล นอกจากนี้ต้องมีเจตคติที่ดี และเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์และความคาดหวังสูง มุ่งสร้างความสำเร็จและมีจิตเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรนวัตกรรมยุคใหม่เป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กร เพื่อปลูกจิตสำนึกทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ให้กับสมาชิกทุกคนในสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้นำ

คุณลักษณะผู้นำ หมายถึงลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นผู้นำ มีนักวิชาการได้ให้ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำไว้ Michell and Larson (1987) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ในการพิจารณาว่าผู้มีภาวะผู้นำหรือไม่ ได้แก่

1. ผู้นำเป็นกระบวนการของการใช้อิทธิพลที่ผู้นำพยายามจะมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม เพื่อให้ มีพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามต้องการโดยมีจุดมุ่งหมายขององค์กรเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่เรื่องของ บุคคลที่พึงมีภาวะผู้นำได้โดยที่ไม่ได้มีการกระทำใด ๆ เป็นกระบวนการ (Process) ให้เกิดอิทธิพลต่อ ผู้อื่น ดังนั้น ผู้นำจากการแต่งตั้ง เช่น ผู้อำนวยการผู้บังคับบัญชา อาจจะมีภาวะหรือไม่มีก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่ามีลักษณะทั้ง 3 ประการหรือไม่ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่แสดงภาวะผู้นำอาจจะเป็นผู้นำแบบทางการ แต่มีองค์ประกอบครบ 3 ประการ

2. มีระดับความถูกต้องของการใช้อิทธิพล ผู้นำนอกจากเป็นกระบวนการแล้ว ผู้นำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ตามยอมให้ผู้นำใช้อิทธิพลต่อตัวเขา ซึ่งโดยทั่วไปก็ต้องพิจารณาถึงระดับความถูกต้องของอิทธิพลที่ใช้ด้วย ไม่เพียงแต่ใช้อำนาจเข้าสู่เชิงเพียงอย่างเดียว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ ถือว่าผู้นำมีภาวะผู้นำได้

3. มีความสำเร็จของจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้นำจะถูกอ้างถึงเมื่อจุดหมายของกลุ่มหรือองค์กรประสบความสำเร็จ ดังนั้น ถ้าหากผู้นำไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวได้ ก็ย่อมหมายถึง ว่าผู้นำไม่ได้แสดงภาวะผู้นำ หรือไม่มีความสามารถในการนำนั่นเอง

คุณลักษณะของผู้นำตามทฤษฎีทางด้านภาวะผู้นำนั้น ได้มีความพยายามกันตั้งแต่ร้อยปีที่แล้วที่จะศึกษาถึงคุณลักษณะ (Traits) ที่สำคัญของผู้นำ โดยมีสมมติฐานว่าผู้นำที่ยิ่งใหญ่และประสบ ความสำเร็จแต่ละคนจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่คล้ายๆ กัน และได้มีความพยายามที่จะศึกษาว่าอะไรคือคุณลักษณะที่ทำให้ผู้นำยิ่งใหญ่

การเป็นผู้นำนั้นนักทฤษฎีบางท่านได้ให้ความเห็นว่า เป็นบุคลิกลักษณะเด่นซึ่งบางคนมีมาตั้งแต่กำเนิด จึงศึกษาเล่าเรียนหรือสอนกันไม่ได้ เช่น มหาบุรุษของโลก นโปเลียน อับราฮัม ลินคอล์น เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ มีบุคลิกลักษณะเด่นเป็นพิเศษกว่าบุคคลธรรมดา นานนับร้อยๆ ปี จึงจะพบสักคน หนึ่งแต่การเป็นผู้นำในลักษณะการบริหารนั้นอาจจะศึกษาหรือฝึกฝนให้มีขึ้นมาได้

Luthans, 1977 อ้างอิงใน เตือนใจ สนุกกุล (2562) กล่าวถึง คุณลักษณะ 4 ประการ ที่มีผลต่อผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. ระดับสติปัญญา (Intelligence) ผู้นำมีสติปัญญาเหนือกว่าระดับสติปัญญาเฉลี่ยของผู้ ตามแต่ผู้นำจะไม่เฉลียวฉลาดสูงกว่าผู้ตามมากนัก เพราะจะได้สื่อสารเข้าใจกัน
2. วุฒิภาวะทางสังคมและความรู้กว้าง การมีภาวะทางอารมณ์คงที่ และมีวุฒิภาวะมีความสนใจกิจกรรมทั่วไปอย่างกว้างขวาง
3. แรงจูงใจภายในและแรงขับมุ่งความสำเร็จ ผู้นำมีแรงขับที่มุ่งความสำเร็จ มุ่งรางวัลจากภายใน (Intrinsic Reward) มากกว่ารางวัลจากภายนอก
4. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การมีทักษะที่ดีต่อผู้อื่น ยกย่องผู้ตาม เห็นอกเห็นใจ รู้จักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและสามารถขอความร่วมมือจากผู้อื่นในการทำงานให้สำเร็จ

สรุปคุณลักษณะของผู้นำต้องมีความเฉลียวฉลาด ผู้นำที่ดีจะต้องมีความสามารถทางด้าน สติปัญญาและคุณภาพทางสมอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำ คนที่มีความเฉลียวฉลาดย่อมโน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติตามได้ง่าย มีการศึกษาอบรมดี การศึกษาก่อให้เกิดความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนประกอบสำคัญของการเป็นผู้นำ ความรู้ย่อมทำให้คนนับหน้าถือตาจะพูดอะไรคนอื่นเขาก็เชื่อฟังและให้การเคารพนับถือด้วย มีความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องมีกำลังใจเข้มแข็งเมื่อตัดสินใจจะทำกิจการใดๆ ไปก็จะต้องมีความเชื่อมั่นว่างานนั้นจะต้องสำเร็จ โดยไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานนั้น เป็นคนมีเหตุผลดี คือ มีความสามารถทางด้านเปรียบเทียบ และการแปลความหมายอย่างมีเหตุผล มีความสามารถที่จะหาเหตุผลต่างๆ จากสาเหตุต่างๆ ได้และสามารถแปลความหมายของสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ให้เป็นภาษาเขียนได้ ความสามารถทางด้านเหตุผลนี้พัฒนาได้ยาก เพราะจะต้องมีความรู้ความสามารถทางด้านภาษา ทักษะ และความรู้ทางด้านวิชาการ ประกอบด้วย มีประสบการณ์ในการปกครองบังคับบัญชาเป็นอย่างดี ในการปฏิบัติงานจะทำให้ผู้นำสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับงานได้ ฉะนั้น ในระยะเริ่มแรกย่อมต้องการผู้นำที่มีประสบการณ์ในทางปฏิบัติงานอย่างกว้างขวางผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติในด้านการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการและการวางแผนพร้อมไปด้วย เพื่อจะได้เลือกทางที่ถูกต้องที่สุดในการดำเนินงานต่อไปมีชื่อเสียงเกียรติคุณ ข้อนี้เกี่ยวข้องกับชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ชาดิกานิด เพราะถ้ามีชื่อเสียงดีมีเกียรติคุณดี ย่อมเป็นที่เคารพ นับถือของคนทั่วไป สามารถเข้ากับคน

ทุกชั้นวรรณะได้เป็นอย่างดี มีสุขภาพอนามัยดี มีความสามารถเหนือระดับความสามารถของบุคคลธรรมดา มีความรู้เกี่ยวกับงานทั่วไปขององค์กร หรือหน่วยงานที่ตนปฏิบัติอยู่ โดยเฉพาะ มีความสามารถเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าที่จะเกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงานให้ได้ทันท่วงที และมีความสามารถคาดการณ์ สามารถทำนายเหตุการณ์หรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า เพื่อหาทางป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์หรือปัญหานั้นเกิดขึ้นได้

ลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา หรือหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการปกครองดูแลและบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ มวลชน สังคมและประเทศชาติอย่างมั่นคง ยั่งยืนตลอดไป ผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม หากผู้นำเป็นผู้รู้เหตุผล หรือรู้จุดมุ่งหมาย จะทำอะไรต้องมีแผนการหรือเป้าหมาย ย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้โดยสวัสดิภาพ การวางแผนงานได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงาน ผลก็คือจะไม่มีข้อผิดพลาด ไม่ติดขัดในการทำงาน หรือในการทำงานเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง งานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ผู้นำเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ ซึ่งพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำไม่น้อย โดยมีคำสอนที่พูดถึงลักษณะคือเครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเป็นผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในสังฆโสภณสูตร จตุกนิบาต (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงถึงลักษณะของผู้นำไว้ดังนี้ ข้อความว่า “ในธรรมวินัยนี้ 1) ภิกษุผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดีแล้วกล้า เป็นพหูสูตร ทรงธรรมปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม 2) ภิกษุณี ฯลฯ 3) อุบาสก ฯลฯ 4) อุบาสิกา ผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดีแล้วกล้า เป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม ภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้แลผู้เฉียบแหลมได้รับคำแนะนำดีแล้วกล้าเป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม” ในพระสูตรนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงลักษณะของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาว่า ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะ 5 ประการคือ 1) เป็นผู้ที่มีปัญญาเฉียบแหลม 2) เป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำดีรวมถึงเป็นผู้มีระเบียบวินัยดี ด้วย 3) เป็นผู้กล้า 4) เป็นพหูสูตร 5) ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควรอย่างเหมาะสม

คุณลักษณะผู้นำการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล

ศูนย์การเรียนรู้ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (Center for the Advanced Study of Technology Leadership in Education: Castle (2009) ได้พัฒนากรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางด้านเทคโนโลยี จากมาตรฐานชาติด้านการใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาของสหรัฐอเมริกา (National Educational Technology Standards for Administrators: NAST-A) ที่ถูกพัฒนาโดยสมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติในปี 2009 และจัดทำขึ้นเป็นแบบประเมินภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา (Principals Technology Leadership Assessment: PTLA) ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (Leadership and Vision) จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการใช้เทคโนโลยีของเขตพื้นที่ การศึกษาหรือในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารควรมีการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนด้านเทคโนโลยีของเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา และมีความพยายามในการดำเนินการเพื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ สถานศึกษา 3) ผู้บริหารควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษาในกระบวนการวางแผนเทคโนโลยีของเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา 4) ผู้บริหารควรจัดทำแผนด้านเทคโนโลยีของเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา และนำมาเปรียบเทียบกับแผนอื่นๆ รวมถึงแผนกลยุทธ์ของเขตพื้นที่การศึกษา แผนพัฒนา สถานศึกษา หรือแผนการจัดการเรียนรู้อื่นๆ 5) ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่มีข้อมูลจากการวิจัยเป็นฐานในแผนการพัฒนาสถานศึกษา 6) ผู้บริหารควรเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการหาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการใช้ เทคโนโลยี (เช่น การศึกษาเอกสารต่างๆ การเข้าร่วมการประชุมที่เกี่ยวข้อง หรือ การร่วมประชุมกับ องค์กรวิชาชีพ)

ด้านที่ 2 การจัดการเรียนการสอน (Learning and Teaching) จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือแก่ครูในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล การวัดผลและประเมินผลนักเรียน 2) ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือแก่ครูในการใช้ข้อมูลจากการวัดผลและประเมินผลของ นักเรียนเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน 3) ผู้บริหารเผยแพร่หรือจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี ให้กับครูและบุคลากร 4) ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ (เช่น เวลา ค่าใช้จ่าย และงบประมาณ) ให้กับครูและบุคลากรที่พยายามแบ่งปันข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการใช้

เทคโนโลยีเพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ 5) ผู้บริหารควรจัดเตรียมและดำเนินการประเมินความต้องการของครูและบุคลากรที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพด้านการใช้เทคโนโลยี 6) ผู้บริหารควรเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ได้พัฒนาวิชาชีพด้านการใช้เทคโนโลยี

ด้านที่ 3 การเพิ่มผลผลิตและการปฏิบัติวิชาชีพ (Productivity and Professional Practice) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพเพื่อการพัฒนาและเพิ่มขนาดการใช้งานด้านเทคโนโลยี 2) ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน (เช่น การวางแผน งบประมาณ การสื่อสารกับผู้อื่น และการรวบรวมข้อมูล) 3) ผู้บริหารควรใช้ระบบการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานในการเข้าถึงข้อมูล ของครูและบุคลากรของสถานศึกษา 4) ผู้บริหารควรใช้ระบบการบริหารจัดการที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐานในการเข้าถึงข้อมูลนักเรียน 5) ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้าน การจัดการศึกษา รวมถึงเพื่อนร่วมงาน ผู้เชี่ยวชาญ นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

ด้านที่ 4 การสนับสนุน การบริหารจัดการและการดำเนินงาน (Support, Management and Operations) จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรสนับสนุนครูและบุคลากรในการเชื่อมต่อและใช้ระบบเทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงาน (เช่น ระบบข้อมูลนักเรียน แบบรายงานผลการพัฒนาคุณภาพนักเรียนรายบุคคล อิเล็กทรอนิกส์ และการบริหารหลักสูตร) 2) ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองความต้องการด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา 3) ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อใช้สนับสนุนความต้องการใช้เทคโนโลยี ของสถานศึกษา 4) ผู้บริหารควรพัฒนา ปรับปรุง อุปกรณ์ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ตามแผนด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา 5) ผู้บริหารควรให้การสนับสนุน จัดหาเทคโนโลยีให้เพียงพอ ทันต่อเวลาและมีคุณภาพสูงเพื่อการใช้งาน 6) ผู้บริหารควรตรวจสอบความพึงพอใจของครูและบุคลากรต่อการดำเนินการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา

ด้านที่ 5 การวัดผลและการประเมินผล (Assessment and Evaluation) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อรวบรวมข้อมูลเพื่อการวัดผลและประเมินผลนักเรียน 2) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการประเมินประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ เทคโนโลยีเป็นฐาน 3) ผู้บริหารควรประเมินระบบการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีเป็น ฐาน เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา 4)

ผู้บริหารควรประเมินประสิทธิภาพในการพัฒนาวิชาชีพตามด้านการใช้เทคโนโลยีตาม ความต้องการของครู 5) ผู้บริหารควรกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพของ คณะครูในสถานศึกษา

ด้านที่ 6 ประเด็นทางสังคม กฎหมายและจริยธรรม (Social, Legal and Ethical Issues) จำนวน 7 ข้อ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารควรดำเนินการให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงและใช้งานเทคโนโลยีในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายเพื่อสร้างความตระหนักถึงประเด็นทางด้านสังคม จริยธรรมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสำหรับครู บุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา 3) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร 4) ผู้บริหารควรกำหนดมาตรการความรับผิดชอบเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยที่เกิดขึ้นบนระบบออนไลน์ 5) ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 6) ผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนรายบุคคล 7) ผู้บริหารควรเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ในห้องเรียนและห้องสำนักงานต่างๆ ของสถานศึกษา

Sieber, Kaganer & Zamora, 2013 อ้างอิงใน ชูติรัตน์ กาญจนธนชัย (2562) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของนักบริหารการศึกษาต้องมีคุณลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาความคล่องทางดิจิทัล (become digitalty fluent) ยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญต่อการเข้าสู่โลกดิจิทัล ตระหนักถึงความจำเป็นความคล่องตัวทางดิจิทัล และการบูรณาการความคิดเชิงดิจิทัลเข้าสู่การบริหารจัดการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสถานศึกษาประจำวัน

2. พัฒนาความสามารถใหม่ๆ (develop new capabilities) กระตุ้นให้นักบริหาร ครูอาจารย์ได้พัฒนาสมรรถนะทางดิจิทัล เพราะยิ่งนักบริหาร ครูอาจารย์ มีความสามารถทางดิจิทัลก็จะยิ่งเพิ่มพูนศักยภาพในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้มีคุณค่ากับสถานศึกษาได้

3. เต็มใจทดลอง (willingness to experiment) ใช้อุปกรณ์เครื่องมือ การใช้สื่อออนไลน์ มัลติมีเดีย (multi-media) เช่น ทวิตเตอร์เพื่อรับรู้อารมณ์สาธารณะ เพื่อรักษามาตรฐานลูกค้า และ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า ซึ่งต้องอาศัยความคล่องแคล่ว กระบวนการที่รวดเร็ว และความ เต็มใจที่จะทำการทดลองสิ่งใหม่

4. ทำความเข้าใจว่าเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงสังคมยุคปัจจุบัน และมีผลกระทบต่อการศึกษาและธุรกิจ ผู้นำจะต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมเศรษฐกิจสังคมอันเป็นผลจากการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีและผลกระทบที่มีต่อวงการศึกษาและธุรกิจทั้งในระดับองค์กรและ ระดับตัวบุคคล

5. ส่งเสริมสภาพแวดล้อมแบบรวมพลัง (promote collaborative environments) ไม่ปล่อยให้หน่วยงานเทคโนโลยีสารสนเทศ แยกออกโดยเดี่ยวหรือปล่อยให้เป็นอย่างไม่มี ความหมาย ดิจิทัลจะต้องแทรกซึมอยู่ในทุกส่วนขององค์กร และมีผลกระทบต่อทุกห่วงโซ่ ของคุณค่า เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ขององค์กรขณะเดียวกันเทคโนโลยี สารสนเทศก็ช่วยส่งเสริมพลังให้นักบริหาร ครูอาจารย์บริหารงานเป็นไปตามเป้าหมายของ สถานศึกษาด้วย ส่งเสริมการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้เสริมเข้ากับเครือข่ายของสถานศึกษา และการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เครือข่ายมัลติมีเดีย (multi-media) อย่างกว้างขวาง เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมการทำงานแบบรวมพลังด้วยความเป็นทีม

6. ไม่ก้าวทันเฉพาะเทคโนโลยีแต่ต้องมีสารสนเทศที่ดีและเป็นปัจจุบันด้วย (use the information, not just the technology) มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้เป็นสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริหารงาน

ในปี 2018 สมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (International Society for Technology in Education (ISTE), 2018) ได้มีการกำหนดมาตรฐานการใช้เทคโนโลยี สำหรับผู้นำทางการศึกษา (ISTE Standards for Education Leaders) โดยพัฒนามาจาก มาตรฐานชาติด้านการใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา (NETS-A) เพื่อเป็นแนวทาง ไม่ใช่เฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางสำหรับให้ผู้นำทางการศึกษาในทุก ระดับได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างแนวทางการเรียนรู้เชิงบวกกับห้องเรียน และโรงเรียน ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การสนับสนุนความเสมอภาคและการเป็นพลเมือง (Equity and Citizenship Advocate) หมายถึง การที่ผู้นำใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความเท่าเทียม การมีส่วนร่วม และการเป็นพลเมืองดิจิทัล ที่สำคัญมีดังนี้ 1) ผู้บริหารจะต้องตรวจสอบว่านักเรียนทุกคนได้รับการจัดการเรียนการสอนและการบริการด้านการศึกษาจากครูและบุคลากรใน สถานศึกษาที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อตอบสนองการจัดการศึกษา เช่น การจ้างบุคลากร ที่มีความรู้ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ลดช่องว่างของการเข้าถึง เทคโนโลยี เป็นต้น 2) ผู้บริหารจะต้องรับรองได้ว่านักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี

และการเชื่อมต่อย่างเท่าเทียมและเพียงพอ เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ที่แท้จริงและน่าสนใจ โดยใช้เทคโนโลยี เครื่องมือดิจิทัลและทรัพยากรดิจิทัล เช่น เพิ่มความเร็วของเครือข่าย สัญญาณอินเทอร์เน็ตและแหล่งข้อมูลออนไลน์ให้พร้อมใช้งานสำหรับนักเรียนทุกคนในโรงเรียน เป็นต้น 3) ผู้บริหารต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่ครูและนักเรียนในการใช้เทคโนโลยี สร้างระบบการวัดผลและประเมินผลออนไลน์สำหรับทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ น่าเชื่อถือและทันเวลา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก ด้วยการใช้ประโยชน์จากกลยุทธ์ออนไลน์ เช่น การระดมทุนทางการศึกษาต่างๆ จากสังคม เป็นต้น 4) ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนส่งเสริมและปลูกฝังพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย มีจริยธรรมและถูกกฎหมาย เช่น การระมัดระวังเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่เผยแพร่ทางออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีที่อยู่ในขอบเขตของจรรยาบรรณวิชาชีพ การปฏิบัติตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายการใช้เครือข่ายออนไลน์ เป็นต้น

มาตรฐานที่ 2 การวางแผนกำหนดวิสัยทัศน์ (Visionary Planner) หมายถึง ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี ที่สำคัญมีดังนี้ 1) ผู้บริหารจะต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแบ่งปันวิสัยทัศน์ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารการศึกษา 2) ผู้บริหารต้องกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ มีการวางแผนเกี่ยวกับวิธีการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา 3) มีการประเมินความก้าวหน้าตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา จัดทำและพัฒนาหลักสูตร ตรวจสอบผลกระทบและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น สร้างระบบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และ แนวทางการเปลี่ยนแปลงของกลยุทธ์ 4) มีการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยใช้เทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น การใช้แบบสำรวจออนไลน์ เป็นต้น มีการวางแผนร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างการมีส่วนร่วมในความสำเร็จและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 5) มีการประชาสัมพันธ์และแบ่งปันความรู้โดยใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ของโรงเรียน จดหมายข่าวออนไลน์ ไฟล์เอกสารต่าง ๆ ที่ต้องการเผยแพร่ เป็นต้น

มาตรฐานที่ 3 การเป็นผู้นำที่เสริมสร้างศักยภาพ (Empowering Leader) หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างวัฒนธรรมที่ครูและนักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในรูปแบบ

นวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ที่สำคัญมีดังนี้ 1) ผู้บริหารต้องเสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการศึกษา โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน กระจายอำนาจในการตัดสินใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีทักษะความเป็นผู้นำและสามารถทำงานร่วมกับฝ่ายบริหารเพื่อกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีการกำกับติดตามและสร้างโอกาสให้ครูและบุคลากรเกิดการเรียนรู้อย่างมีอาชีพ 2) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความเชื่อมั่นและความสามารถของครูและบุคลากรในการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการใช้เทคโนโลยีสำหรับนักเรียน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรม (culture of innovation) ด้วยการให้เวลาและพื้นที่สำหรับการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานของครูและบุคลากรที่ให้ความสำคัญกับการคำนวณความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน การทดลองและการตรวจสอบผลลัพธ์อย่างสร้างสรรค์ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตอบสนองต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล เช่น การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น พัฒนาด้านภาษา เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและการเรียนรู้ส่วนบุคคล เป็นต้น 5) พัฒนาระบบการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้เทคโนโลยี รวมถึงการประเมินที่สะท้อนถึงความสามารถของนักเรียนที่สอดคล้องกับสาขาที่นักเรียนต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

มาตรฐานที่ 4 การออกแบบเชิงระบบ (Systems Designer) หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจัดตั้งบุคลากรในดำเนินการดูแลรักษา ปรับปรุงเทคโนโลยีต่างๆ ให้มีการใช้งานได้อย่าง ต่อเนื่อง ที่สำคัญมีดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำครูและบุคลากรร่วมสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งและเป็นระบบ ในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ได้แก่การพัฒนา ปรับปรุงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (bandwidth) ซอฟต์แวร์ (Software) และแอปพลิเคชันขององค์กรที่เพียงพอและตอบสนองตามความต้องการการใช้งานที่สูงสุดอย่างต่อเนื่องทั่วทั้งองค์กร 2) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบและวางแผนการใช้ทรัพยากรด้านการเงินและด้านบุคลากรสำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีให้เพียงพอและตอบสนองต่อความต้องการที่เป็นปัจจุบันและอนาคต 3) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการวางแผนรับมือล่วงหน้าและการดำเนินการปกป้องความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลและความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การฝึกอบรมครู บุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนหรือรัฐบาลในด้านการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล หรือผู้บริหาร

ควรจะต้องพิจารณาการเลือกใช้เทคโนโลยีจากผู้ผลิตที่ตระหนักถึงความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการปกป้องความเป็นส่วนตัวของข้อมูลให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับอาชญากรรมไซเบอร์ (cybercrime) 4) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างพันธมิตรที่สนับสนุนวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์กับสถานศึกษาอื่น หน่วยงานภาครัฐกิจ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางการเมือง และหรือบริษัทต่างๆ ที่ไม่หวังผลกำไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานของสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 5 การเรียนรู้ร่วมกัน (Connected Learner) หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและพร้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องกับตนเองและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อความเป็นมืออาชีพในการปฏิบัติงาน ที่สำคัญมีดังนี้ 1) ผู้บริหารมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา นำนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอนที่ได้รับการปรับปรุงการใช้ด้วยเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้เชิงวิทยาศาสตร์ที่มีความก้าวหน้าและการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อค้นพบสำหรับครู เพื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียน 2) เข้าร่วมเครือข่ายการเรียนรู้ออนไลน์กับผู้เชี่ยวชาญในด้านอื่น ๆ สู่การเป็นผู้นำทางการศึกษามืออาชีพ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบูรณาการเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานอย่าง สม่าเสมอเพื่อผลักดันให้ครูและบุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ ด้วยการทบทวนการปฏิบัติงาน แรงจูงใจ และผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งนำข้อมูลเหล่านั้นมาวางแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อไป 4) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การรับฟังความคิดเห็น การให้คำปรึกษา การเปิดโอกาสให้ทุกคนในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วม

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจระบบของสถานศึกษา การจัดการนำเทคโนโลยีสู่สถานศึกษา การบูรณาการเทคโนโลยีสู่ห้องเรียน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสถานศึกษาเพื่อทำให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยคุณลักษณะผู้นำการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) พัฒนาความคล่องทางดิจิทัล 2) พัฒนาความสามารถใหม่ๆ 3) เต็มใจทดลอง 4) ทำความเข้าใจว่าเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงสังคมยุคปัจจุบัน และมีผลกระทบต่อการศึกษา 5) ส่งเสริม

สภาพแวดล้อมแบบรวมพลัง 6) ไม่ก้าวทันเฉพาะเทคโนโลยีแต่ต้องมีสารสนเทศที่ดีและเป็นปัจจุบัน และนำหลักลักษณะของผู้นำในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร อันได้แก่ 1) เป็นผู้มีความรอบรู้รอบด้าน 2) เป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำดีรวมถึงเป็นผู้มีระเบียบวินัยดีด้วย 3) เป็นผู้กล้าหาญ 4) เป็นพหุสูตร 5) ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควรอย่างเหมาะสม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต้องมีทักษะการบริหารสถานศึกษาที่โดดเด่น รวมทั้งภาวะผู้นำที่ต่างไปจากยุคอื่น ๆ เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- ชูดิรัตน์ กาญจนธนะชัย. (2562). *ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เตือนใจ สนุกุล. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มัชฌิมา วงษ์จันทร์เพ็ง จินณวัตร ปะโคทั้ง และรัตนะ ปัญญาภา (2563). *คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล*. วารสารบริหารการศึกษา บัณฑิต. 20(1). 83-91.
- Center for the Advanced Study of Technology Leadership in Education: Castle (2009). *Principals Technology Leadership Assessment*.
<http://dangerouslyirrelevant.org/wp-content/uploads/2017/04/PTLA-Packet.pdf>
- Mitchell, T. R., & Larson, J. R. (1987). *People in Organizations : An Introduction To Organization Behavior (3rd ed.)*. New York: McGraw-Hill.
- International Society for Technology in Education (ISTE). (2018). *ISTE Standards for Administrators*. https://id.iste.org/docs/pdfs/20-14_ISTE_Standards-A_PDF.pdf

การถอดรหัสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษา

แขวงหิรัญรูจี กรุงเทพมหานคร

THE DECODING OF PEACEFUL COEXISTENCE IN A
MULTICULTURAL SOCIETY:

A CASE STUDY OF HIRANRUCHY DISTRICT, BANGKOK

¹อารยา วาตะ และ ²ศราววุฒิ ปิ่นทอง

¹Araya Wata and ²Sarawut Pintong

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Silpakorn University, Thailand.

¹araya.wata@gmail.co.th

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 29, 2022

บทคัดย่อ

จากอดีตถึงปัจจุบัน การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกพื้นที่ แขวงหิรัญรูจีเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมเก่าแก่ในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีรากเหง้าจาก 5 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ ไทย มอญ ลาว จีน และมลายู ผลพวงของสงครามในอดีตทำให้เกิดการอพยพเข้ามาในพื้นที่ ทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนความหลากหลายทาง ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และความเชื่อ มามากกว่า 250 ปี เกิดการปะทะสังสรรค์ ผสมผสาน และกลืนกลายทาง วัฒนธรรมตามเวลา แต่ยังเหลือร่องรอยความเป็นตัวตน ทำให้แขวงหิรัญรูจีเป็นพื้นที่ที่มีความมั่งคั่งบนความแตกต่างในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในปัจจุบันแขวงหิรัญรูจียังคงเป็น

¹ นักศึกษา, สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² อาจารย์ ดร., สาขาศิลปะการออกแบบเชิงวัฒนธรรม คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พื้นที่พลวัตร เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ การขยายตัวของเมือง และการมีสถานศึกษาในพื้นที่ ทำให้เกิดการอพยพของคนเพื่อ 2 วัตถุประสงค์หลัก คือ การอยู่อาศัยในคอนโดมิเนียม หรือหอพักเพื่อความสะดวกในการทำงาน และการอยู่อาศัยในหอพักแบบชั่วคราวของกลุ่มนักศึกษา จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันยังคงมีความสำคัญในทุกช่วงเวลา บทความนี้จึงมุ่งเน้นในการศึกษา วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญ และการถอดรหัสเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า ปัจจัยประกอบไปด้วย ความเท่าเทียม ความเคารพ ความเข้าใจ การยอมรับ และการปรับตัว โดยมีความเกี่ยวเนื่องเป็นรหัสที่ใช้เชื่อมปัจจัยทั้ง 5 ให้เกิดเป็นโครงสร้างสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมโดยไม่สูญเสียความเป็นตัวตน

คำสำคัญ : การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สังคมพหุวัฒนธรรม แขวงหิรัญรูจี

Abstract

From the past to the present, migration is a constant occurrence in all areas. Hiranruchy district is the old community on the Thonburi side of Bangkok. It has roots in 5 ethnic groups: Thai, Mon, Laotian, Chinese, and Malayu people. The aftermath of the war in the past led to immigration into the area. For more than 250 years, all groups have coexisted peacefully based on ethnic diversity, ways of life, and beliefs. It has cultural interaction, acculturation, and cultural assimilation over time but still left the trace of identities. That made Hiranruchy district an area that is beautiful in the difference of peaceful coexistence. Nowadays, Hiranruchy district is still a dynamic area because of social change including the expansion of the city and educational institutions in the area. This led to the evacuation of people for two main purposes: for living in a condominium or dormitory for ease of work and living in a temporary dormitory for a group of students. It indicates that learning for coexistence is still important at every moment. Accordingly, the article focuses on the study, analysis of key factors, and decoding for peaceful coexistence in a multicultural society. It was found that the factors consisted of equality, respect, understanding, acceptance, and adaptation with mutual support

which is a code that connects all 5 factors to create a social structure for peaceful coexistence in a multicultural society without compromising identity.

Keywords: Peaceful Coexistence, Multicultural Society, Hiranruchy district

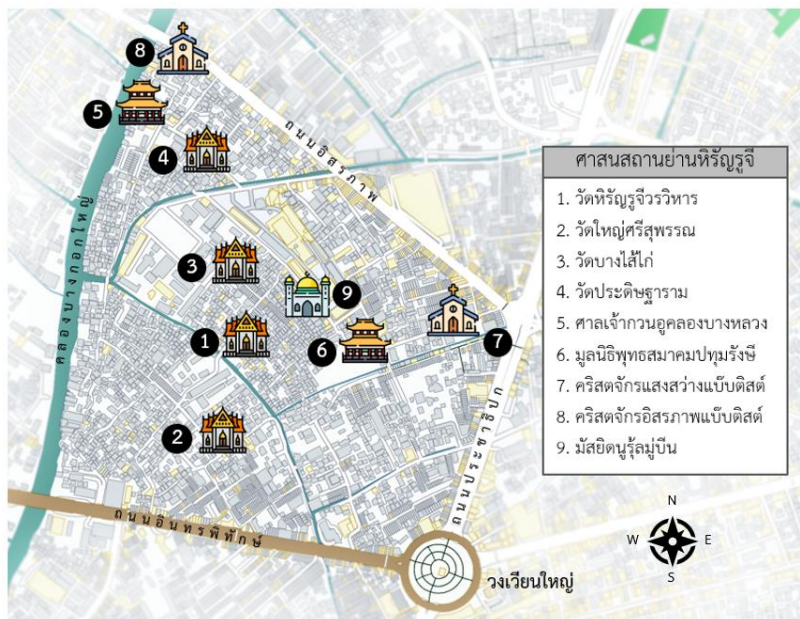
บทนำ

การดำรงชีวิตในสังคมทุกสังคม ย่อมหลีกเลี่ยงความแตกต่างไปไม่ได้ ตั้งแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับสังคม การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม หากพิจารณาจากความแตกต่าง การศึกษาเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงความสงบสุข และสันติในสังคม สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในเป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ และเป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

แนวทางการศึกษา ผู้เขียนมุ่งเน้นการศึกษาในด้านสังคมพหุวัฒนธรรม หลักการในการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง การศึกษาจากตัวอย่างชุมชนที่มีข้อขัดแย้ง และปัญหาที่เกิดขึ้นที่นำไปสู่การแก้ไขเพื่อการอยู่ร่วมกัน การศึกษาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเปรียบเทียบหลักการเหล่านี้เข้ากับการอยู่ร่วมกันในพื้นที่แขวงหิรัญรุจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีรากเหง้าการอยู่ร่วมกันจากการอพยพโยกย้ายของกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ในอดีต จวบจนปัจจุบันการอพยพเปลี่ยนรูปแบบของกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนไทยจากพื้นที่อื่น แต่ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีการย้ายเข้าออกของกลุ่มคนจำนวนมากอยู่ตลอดเวลา มีองค์ประกอบที่มีความแตกต่างกันสูงมาก แต่ยังคงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เป็นพื้นที่ชุมชนต้นแบบที่มีความแตกต่างระหว่างศาสนา และวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมานานนับร้อยปี (สุธาน บัวใหญ่, 2558) นำมาวิเคราะห์ปัจจัยการอยู่ร่วมกัน และถอดรหัสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

พื้นที่แขวงหิรัญรุจี

แขวงหิรัญรุจี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นแขวงที่เล็กที่สุดในเขตธนบุรี มีขนาด 0.691 ตารางกิโลเมตร ในอดีตเป็นพื้นที่สวนผลไม้ และที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ย่านธุรกิจการค้า สถานศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัย ทิศเหนือติดถนนอิสราภาพ ทิศตะวันออกติดถนนประชาธิปไตย ทิศใต้ ติดถนนรอบวงเวียนใหญ่ และถนนอินทรพิทักษ์ ทิศตะวันตกติดกับคลองบางกอกใหญ่ ภายในพื้นที่มีศาสนาสถานที่บ่งบอกถึงความหลากหลายทางความเชื่อ และกลุ่มชาติพันธุ์

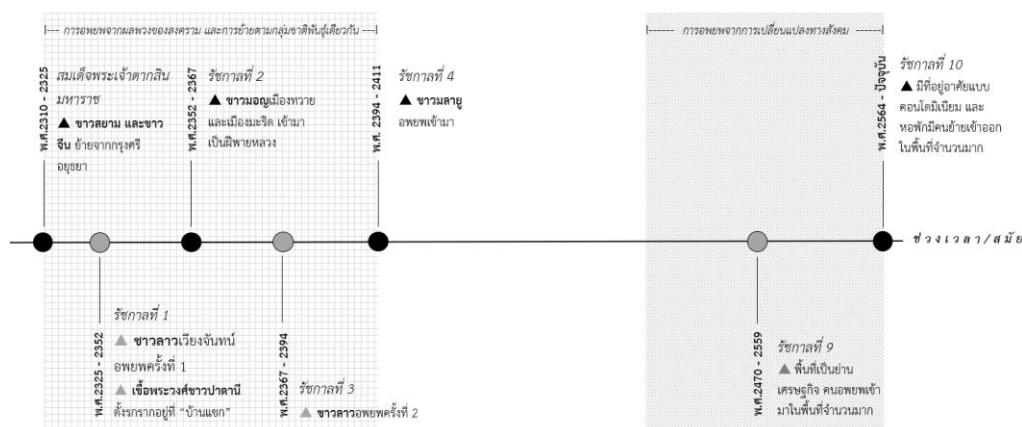

ภาพที่ 1 แผนที่แขวงหิรัญรุจี

ความเป็นมาของแขวงหิรัญรุจี มีลักษณะเป็นพื้นที่พลวัตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตเดิมพื้นที่นี้สันนิษฐานว่า มีกลุ่มคนดั้งเดิมอาศัยอยู่ก่อนที่จะมีการอพยพเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทย มอญ ลาว จีน และมลายู ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง การอพยพย้ายถิ่นฐานในลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ เริ่มต้นในช่วงต้นกรุงธนบุรี โดยมีสาเหตุหลักจาก ผลพวงของสงครามที่ต่อเนื่องทั้งการกวาดต้อน การหนีภัยสงคราม และการโยกย้ายตามกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันที่ตามมาในภายหลัง ซึ่งเริ่มต้นในช่วงประมาณปี พ.ศ.2310 หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ชาวสยาม และชาวจีน ติดตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาที่กรุงธนบุรี บางกลุ่มตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้เนื่องจากพื้นที่ติดคลองบางกอกใหญ่ และใกล้กับพระราชวังเดิม

หลังจากนั้นตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2325 ในสมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงประมาณช่วงปี พ.ศ.2347-พ.ศ. 2411 ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา มีกลุ่มชาวลาว เชื้อพระวงศ์ปาดานี ชาวมอญ และชาวมลายู อพยพเข้ามาในพื้นที่หิรัญรูจีตามลำดับ แต่เดิมในอดีตพื้นที่นี้เป็นที่พักอาศัยของบ้านเจ้านาย ขุนนาง ข้าหลวง สวนผลไม้ และบ้านเรือนของกลุ่มชาวบ้าน

ปัจจุบันการอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของเมือง ความเจริญในพื้นที่เริ่มขึ้น หลังจากการตัดและขยายถนนฝั่งจังหวัดธนบุรีและจังหวัดพระนครในปี พ.ศ.2473 เกิดถนน 3 สาย คือ ถนนประชาธิปไตย ถนนอิสรภาพ และถนนอินทรพิทักษ์ นอกจากนี้แขวงหิรัญรูจียังอยู่ติดกับอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือวงเวียนใหญ่ ซึ่งกลายเป็นพื้นที่ย่านเศรษฐกิจการค้า มีสถานีรถไฟ 3 สถานีอยู่บริเวณใกล้เคียง และมีสถานศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยภายใน และใกล้เคียงจำนวน 2 แห่ง และโรงเรียนจำนวน 4 แห่ง ด้วยการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้คนจำนวนมากอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากทั้งแบบถาวรและชั่วคราว จากรายงานข้อมูลความหนาแน่นของหน่วยงานกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2563 (กรุงเทพมหานคร, 2563) พบว่าจำนวนประชากรต่อพื้นที่มีความหนาแน่นสูง คือ 17,153 คน ต่อตารางกิโลเมตร ที่อยู่อาศัยรอบนอกเป็นอาคารพาณิชย์ ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นลักษณะแบบชุมชนแออัด และประชาชนบางส่วนมีรายได้ค่อนข้างน้อย ดังแสดงในภาพที่ 1 ช่วงเวลาการอพยพย้ายถิ่นฐานในพื้นที่แขวงหิรัญรูจี

ภาพที่ 1 ช่วงเวลาการอพยพย้ายถิ่นฐานในพื้นที่แขวงหิรัญรูจี

สังคมพหุวัฒนธรรม

ทุกสังคมประกอบไปด้วยไปด้วยผู้คนที่มีความแตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง และหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ วิถีชีวิต รวมถึงความแตกต่างทางค่านิยม และรสนิยมส่วนบุคคล

พหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) คือ การอยู่ร่วมกันในสังคม เน้นด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรมในทางนโยบาย เช่น นโยบายของรัฐที่มีต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม การศึกษา และกฎหมาย เป็นต้น (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549) และในทางปฏิบัติ ต่อคนทุกคนอย่างเท่าเทียมด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิความเป็นคนอย่างเสมอภาค การยอมรับความแตกต่างทางภาษา ศาสนา ประเพณี และวิถีปฏิบัติ (ปรกรณ์ สิงห์สุริยา, 2564)

จากการศึกษาความหมายของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม สรุปได้ว่า เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยความแตกต่าง และหลากหลาย และไม่นิยามความเป็นตัวตนหรือวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่ง แต่เลือกใช้การยอมรับในความหลากหลาย เพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบสุข ที่เกิดจากการยอมรับในความแตกต่าง เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และไม่ละเมิดในสิทธิ และเสรีภาพของผู้อื่น

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การศึกษาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีผู้ให้แนวทางและหลักการในหลายรูปแบบ ดังนี้

บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์ (2563) กล่าวว่า แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามแนวพุทธธรรมประกอบด้วย 1) ความรักใคร่ ปาณาณัติต่อกัน 2) การให้เกียรติ และยอมรับซึ่งกันและกัน 3) ความปรองดอง และสมานฉันท์ และ 4) ความอดทนอดกลั้น ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา

กิตติกันตพงศ์ ศรีบัวนำ และคณะ (2562) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในชุมชนเมือง ประกอบด้วย ด้านกาย ได้แก่ การเสียสละ การเคารพกติกาสังคม การยอมรับซึ่งกันและกัน ด้านวาจา ได้แก่ การพูดถูกกาลเทศะ การพูดสร้างสรรค์ และด้าน

ใจ ได้แก่ การทัศนคติที่ดีต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล การปรารถนาดีต่อผู้อื่น และการรักษาความดีของตัวเอง

รัตติยา เหนืออำนาจ และคณะ (2565) ได้วิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติในการพัฒนา กระบวนทัศน์และความเข้าใจทางสังคมพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ กล่าวว่า ควรส่งเสริมแนวปฏิบัติตามหลักบัญญัติ 10 ประการคือ 1) การยึดมั่นในคำสอนของศาสนา 2) การเห็นคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3) การยอมรับและเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น 5) การมีความเสมอภาคและความยุติธรรม 6) การยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ 7) การมีจิตสำนึก จิตอาสา และจิตสาธารณะ 8) การรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ 9) การมีวิจารณญาณ ในพูดและการแสดงความคิดเห็น และ 10) การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

Ali Ahmed Albaqara (2018) กล่าวถึง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สามารถช่วยฟื้นฟู สังคม และช่วยในการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อสมาชิกทุกคนในสังคมได้มีงานทำที่เหมาะสม และมีที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ โดยความอดทน ความรัก ความสงบเป็นกุญแจสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาทางสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ กฎหมายและการเมืองได้

นอกจากนี้ ยังใช้วิธีศึกษาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติที่มีที่มาจากความขัดแย้ง และ ปัญหา โดยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่นำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในชุมชน คือ ความแตกต่างทางฐานะความเป็นอยู่ โดยเฉพาะความยากจน และการแก้ปัญหาเหล่านี้ คือ การใช้ความเกื้อกูลในการสมานความแตกต่างที่นำมาซึ่งความขัดแย้ง ดังนี้

จิรัชยา เจียวีกัก และนพพล แก้วสุวรรณ (2565) กล่าวถึง ความยากจนในชุมชนทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ และการดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด เมื่อรวมกับต้นทุนทางสังคม ทำให้เกิดระบบการช่วยเหลือกันของคนในชุมชนนำไปสู่รูปแบบสวัสดิการชุมชนที่เกิดจากความสัมพันธ์จากการพึ่งตนเองของคนในชุมชน

Leah Nanjala Wakhungu (2016) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางชุมชนย่อย Kiminini ประเทศเคนยา กล่าวถึงสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เกิดจาก ความเหลื่อมล้ำ และความยากจน จากการศึกษาพบว่า การสร้างกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน ทำให้สามารถลดปัญหาความยากจนที่ยั่งยืนได้ และยังสรุปได้ว่าสมาคมศาสนา กลุ่มช่วยเหลือตนเอง และโครงการลดความยากจนเป็น

องค์กรหลักที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมสันติภาพการเพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชน ในพื้นที่ชุมชนย่อย Kiminini ประเทศเคนย่า

ในทรรศนะของผู้เขียน มีความคิดเห็นสอดคล้องกับการศึกษาข้างต้นว่า หากในชุมชนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านฐานะความเป็นอยู่ มีโอกาสทำให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ออาชญากรรม การลักเล็กขโมยน้อย และสามารถเกิดปัญหาที่ขยายเป็นวงกว้างให้กับผู้อยู่อาศัยทุกคนในชุมชนทุกคน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบต่างๆที่เอื้อกับชุมชนเป็นหนทางหนึ่งที่สร้างความสงบสุข และสันติที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันได้

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แขวงหิรัญรุจี

องค์ประกอบทางสังคมแขวงหิรัญรุจี เป็นหนึ่งในย่านชุมชนเก่าแก่ที่มีกลุ่มความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มากที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ประกอบขึ้นจากความหลากหลาย ทั้งชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่อความศรัทธา เนื่องจากการอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนานทำให้เกิดความกลมกลืน ประเด็นความแตกต่างจึงไม่ได้เป็นปัญหาในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในพื้นที่ ในทางกลับกันการอยู่ร่วมกันทำให้เกิดวิถีปฏิบัติเฉพาะตัวของพื้นที่ และเนื่องจากมีปัจจัยด้านรายได้ที่เกี่ยวข้องกับฐานะความเป็นอยู่เข้ามาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของชุมชน จากรายงานของสำนักงานเขตธนบุรี 2562 พบว่าประชากรในแขวงหิรัญรุจีส่วนใหญ่อาศัยอยู่อย่างแออัด บางกลุ่มมีรายได้น้อย และเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาส ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การช่วยเหลือแบ่งปัน การพึ่งพาอาศัยกัน นำไปสู่การเกื้อกูล โดยไม่มีความแตกต่างเป็นข้อแม้ เป็นวิถีปฏิบัติเฉพาะตัวของพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาข้างต้น

รูปแบบการเกื้อกูลกันในชุมชน

1. การเกื้อกูลจากความศรัทธา เป็นรูปธรรมเพื่อการช่วยเหลือกลุ่มคนที่มีฐานะยากจนในชุมชน แกนหลักของการเกื้อกูลคือ กลุ่มศาสนาในพื้นที่ รูปธรรมทางการเกื้อกูล ได้แก่ มูลนิธิกลุ่มแสงเทียน วัดบางไผ่ไก่ (วัดลาว) จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กยากไร้ในชุมชน เป็นโครงการพระสงฆ์ คนหนุ่มสาว กกับการพัฒนาเด็ก โดยมีสถานดูแลเด็กเล็ก มีการจ้างงานในชุมชน และกิจกรรมช่วยเหลือต่างๆทั้งใน และนอกพื้นที่ มูลนิธิสมาคมพุทธปทุมรังษี มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย จัดตั้งคลินิกรักษาโรคโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และกิจกรรมสาธารณะกุศล คริสตจักรแสงสว่าง แบ็บติสต์ มีสถานรับดูแลเด็กเล็กและกิจกรรม

เพื่อช่วยเหลือชุมชน การดำเนินการของกลุ่มศาสนาเป็นรูปแบบตัวกลางในการช่วยเหลือที่มีพื้นฐานจากความศรัทธา โดยมีคนในและนอกชุมชนร่วมบริจาคเงิน และสิ่งของจำเป็นให้แก่มูลนิธิ หรือสละแรงกายเป็นกำลังในการช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำการส่งต่อไปให้กับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

ภาพที่ 2 การเกื้อกูลกันจากความศรัทธา กิจกรรมกลุ่มคริสตจักรแสงสว่างแบ็บติส บริจาคสิ่งของให้มูลนิธิกลุ่มแสงเทียน วัดบางไผ่ไก่อ

หมายเหตุ : จาก <https://www.facebook.com/sangawangchurchbkk>

2. การเกื้อกูลกันจากการอยู่ร่วมพื้นที่ เป็นการเกื้อกูลกันภายใต้จิตสำนึกของการอยู่ร่วมพื้นที่เดียวกัน จะเกิดขึ้นในรูปแบบกิจกรรม เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี เช่น การไปร่วมงานประเพณีของผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา การร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การร่วมกิจกรรมอาสาทำความสะอาดถนนบริเวณหน้าศูนย์พักคอยในช่วงสถานการณ์โควิด 19 บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และวัดบางไผ่ไก่อ

ภาพที่ 3 การเกื้อกูลกันจากการอยู่ร่วมพื้นที่ พระสงฆ์ กลุ่มมอเตอร์ไซค์รับจ้าง และกลุ่มจิตอาสา ร่วมกันทำความสะอาดถนน

3. การเกื้อกูลกันจากคนสู่คน เป็นการเกื้อกูลที่เกิดขึ้นในระดับบุคคล ไม่ได้เกิดขึ้นในรูปแบบกิจกรรม แต่เป็นการเสนอการช่วยเหลือ หรือการให้แบบไม่เจาะจงผู้รับ เช่น การแจกยาสมุนไพร การบริจาคอาหาร เป็นต้น

ภาพที่ 4 การเกื้อกูลกันจากคนสู่คน(ซ้าย) การแจกยาสมุนไพร (ขวา) แม่ค้าชาวมุสลิมแจกอาหารบางส่วนในวันสงกรานต์

การถอดรหัสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

จากการวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมแขวงทิงกูรจี พบว่า ความแตกต่างอันเป็นองค์ประกอบหลักของสังคมพหุวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในพื้นที่เกิดความกลมกลืนจนกลายเป็น ‘ความแตกต่างที่เป็นปกติ’ จนเกิดเป็นวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน ซึ่งพบว่ามีมาจากปัจจัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 5 ปัจจัย ดังนี้

1. ความเท่าเทียม (Equality) คือ การรับรู้ถึงความเท่าเทียมกันในฐานะความเป็นมนุษย์ และสมาชิกในสังคม นำไปสู่การปฏิบัติต่อกันอย่างไม่ยึดถือเอาความแตกต่างเป็นที่ตั้ง
2. ความเคารพ (Respect) คือ การตระหนักรู้ และให้ความสำคัญในสิทธิ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่ต่างต่างกัน โดยไม่ล่วงละเมิด เบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น
3. ความเข้าใจ (Understanding) คือ กระบวนการพัฒนาความคิด และทัศนคติ ในความเข้าใจทางสังคมการอยู่ร่วมกัน เป็นความเข้าใจในความต่างกันของมนุษย์ เกิดจากการเคารพซึ่งกันและกัน จะเกิดความเข้าใจในตัวตน และรับรู้ในความแตกต่างอย่างเป็นปกติ

4. การยอมรับ (Acceptation) คือ กระบวนการรับรู้ เข้าใจ และตระหนักรู้ในความแตกต่าง ข้อดี ข้อเสีย นำไปสู่การตัดสินใจยอมรับความคิด หรือการกระทำ

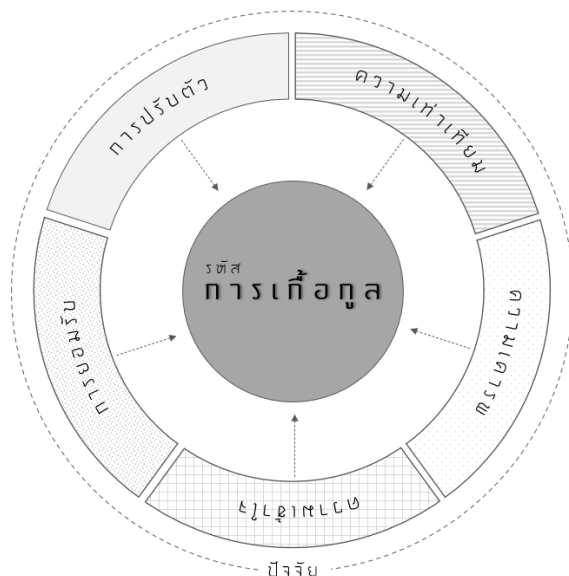
5. การปรับตัว (Adaptation) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อต้องการอยู่รอด ทั้งในระดับบุคคล และสังคม หากในระดับกลุ่มคนที่มีขนาดใหญ่ เมื่อความขัดแย้ง จะหาหนทางในการประนีประนอมและปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน และหากเป็นการปรับตัวที่เกิดจากการยอมรับในการกระทำ อาจนำไปสู่การปฏิบัติตามกันที่สุดในที่สุด

บทสรุป

ความแตกต่างที่เป็นปกติ คือ วิถีปฏิบัติเฉพาะตัวของพื้นที่ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมพื้นที่แขวงหิรัญรุจี ถึงแม้ว่าการเวลาและค่านิยมของสังคมทำให้วิถีวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่ดำรงความเป็นตัวตนของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และศรัทธาของตนเองไว้ได้ และไม่นำมาเป็นตัวกำหนดการแบ่งแยกความเป็นกลุ่มก้อนของสังคมที่อยู่ร่วมกัน ดังนั้นจึงไม่เกิดการเลือกปฏิบัติ โดยการอยู่ร่วมกันประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย คือ 1) ความเท่าเทียม ความเหมือนกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) ความเคารพ การไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน 3) ความเข้าใจ ความตระหนักรู้ในตัวตนของตนเองและผู้อื่น 4) การยอมรับ การรับรู้ เข้าใจในความแตกต่าง และปฏิบัติในสิ่งที่พึงกระทำต่อผู้อื่น 5) การปรับตัว เป็นหนทางที่นำไปสู่การประนีประนอม เมื่อรวมกับความความแตกต่างทางฐานะความเป็นอยู่ ความยากจน และกลุ่มคนด้อยโอกาสในชุมชน ปัจจัยทั้ง 5 นี้ จึงก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล 3 รูปแบบ คือ 1) การเกื้อกูลจากความศรัทธา เป็นระดับองค์กรที่เกี่ยวกับศาสนาในชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม สร้างโอกาสการให้ และการรับ ก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) การเกื้อกูลกันจากการอยู่ร่วมพื้นที่ เป็นกลุ่มคนที่ร่วมกันทำกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาพื้นที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวม และความสามัคคี 3) การเกื้อกูลกันจากคนสู่คน เป็นระดับการเกื้อกูลที่เล็กที่สุด แต่เห็นได้ชัดถึงน้ำใจจากการให้ก่อให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชน

การเกื้อกูล การถอดรหัสแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยความสันติเป็นหัวใจหลักในการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ ปลอดภัย และเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ในพื้นที่ศึกษา เป็นการเกื้อกูลกันแบบไม่แบ่งแยก ก่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง เป็นข้อค้นพบเชิงประจักษ์ โดยมีการปฏิบัติต่อกันตั้งแต่สังคมกลุ่มใหญ่จนถึงระดับรายบุคคล สามารถลดความเหลื่อมล้ำ และนอกจากนี้ยังปรากฏให้เห็นกลุ่มผู้นำ และคนในชุมชนที่ร่วมกันทำกิจกรรม

ต่างๆ ก่อให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยปัจจัยและการถอดรหัสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปัจจัยและการถอดรหัสการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกันตพงศ์ ศรีบัวนำ วีรฉัตร สุปัญญา และกุลธิดา จันทร์เจริญ. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในชุมชนเมือง. วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(3), 46-63.
- จิรัชยา เจียวกีก และนพพล แก้วสุวรรณ. (2565). ความยากจนแรงผลักดันสู่การเป็นสวัสดิการชุมชน. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 12(1), 1-16.
- ปกรณ สึงห์สุริยา. (2564). ทฤษฎีพหุวัฒนธรรมนิยมของชาร์ลส์เทย์เลอร์. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 43(2), 23-38.
- วราห์ โรจนวิภาต. (2559, 27 เมษายน). ย่ำรอยอดีตคลองบางหลวง, มูลนิธิเล็กระไพร วิริยะพันธุ์. <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=188>.

- รัตติยา เหนืออำนาจ, อัครเดช พรหมกัลป์, พระมหาไฉ้ ธมมเมธี และ จริญญาศักดิ์สุนทรเดชา. (2565). *การพัฒนากระบวนการทัศน์และความเข้าใจทางพหุวัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 11(1): 212-226.
- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2549). *แนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)*. สภาวิจัยแห่งชาติ. บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์. (2563). *สันติภาพ: เป้าหมายสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม*. วารสารมจร. ตรีภูมยชัยปริทรรศน์, 4(1), 115-123.
- สุธาน บัวใหญ่. (2558, 17, สิงหาคม). *สี่แยกบ้านแซง ลมหายใจหลายวัฒนธรรม*. นิตยสารสารคดี. <https://www.sarakadee.com/2015/08/17/>.
- สำนักงานเขตธนบุรี. (2562). *โครงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเขตธนบุรี*. <http://www.oic.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)*. เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ Sustainable Development Goals (SDGs) ฉบับเต็ม. หน้า 9-11.
- Albaqara, A. A. (2018). *Point of View Paper Peaceful Coexistence: The Key to the Development of Communities*. International Journal of Inspiration & Resilience Economy, 2(2), 40-40.
- Wakhungu, L. N. (2016). *Factors Influencing Peaceful Coexistence Among the Communities Kiminini Sub County Kenya*. [Master's thesis]. University of Nairobi.

การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา STRATEGIC PLANNING TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATION

¹สันติชูชัย ชำนาญ และ ²มัทนา วังถนอมศักดิ์

¹Santichuchai Chamnan and ²Mattana Wangthanomsak

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Silpakorn University, Thailand

¹thamespsu@gmail.com, ²nong_sunshine@yahoo.com

Received July 12, 2021; **Revised** October 9, 2021; **Accepted** November 30, 2022

บทคัดย่อ

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อเป็นทิศทางในการบริหารสถานศึกษาในอนาคตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดกลยุทธ์และการจัดทำรายละเอียดของแผนกลยุทธ์ โดยการจัดทำแผนกลยุทธ์มีขั้นตอนการจัดทำเช่นเดียวกับการจัดทำแผนโดยทั่วไป คือ การวางแผนจัดทำหรือการเตรียมการก่อนการจัดทำแผน การจัดทำรายละเอียดตามโครงสร้างและองค์ประกอบของแผนกลยุทธ์ระดับสถานศึกษา การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการภายในสถานศึกษา และการประเมินความสำเร็จของแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาท และหน้าที่ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ และการนำกลยุทธ์ของสถานศึกษาไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ โดยมีบทบาทสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์และบทบาทในการบริหารแผนกลยุทธ์ และสำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการคิดและตัดสินใจอย่างรอบคอบเพื่อกำหนด

¹นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

²รองศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนของการเตรียมการ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ และการกำหนดกลยุทธ์พัฒนาคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ : แผนกลยุทธ์; องค์ประกอบของแผนกลยุทธ์ระดับสถานศึกษา; แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

Strategic plans for improving the quality of education have been prepared as a direction for future school management in accordance with the changes that occur. All stakeholders at all levels must participate in planning. Strategic Planning and Strategic Planning The preparation of a strategic plan has the same steps as in the preparation of a general plan, namely planning, preparation or preparation before making a plan. Preparation of details according to the structure and elements of the institutional level strategic plan putting strategies into practice by creating action plans within educational institutions and evaluating the success of the strategic plan School administrators are the ones who play a role. and duties in the preparation of strategic plans and implementing the strategies of educational institutions to achieve success It plays an important role in strategic planning and strategic planning management. And for planning to improve the quality of education, it is a careful thinking and decision making in order to formulate guidelines for improving the quality of education. which includes the steps of preparation study of current conditions problems and needs and formulating strategies for improving the quality of education.

Keywords : Strategic Plans; Elements of the school-level strategic plan; Educational quality development guidelines

บทนำ

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาเป็นแผนการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์และแผนปฏิบัติการหรือรายละเอียดเกี่ยวกับแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อรองรับกลยุทธ์ที่วางไว้ ทั้งนี้การวางแผนเป็น

กระบวนการพิจารณาและตัดสินใจล่วงหน้าถึงจุดมุ่งหมายและแนวทางการปฏิบัติขององค์การ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการที่ต่อเนื่อง มีความสำคัญต่อการบริหารในแง่ของการกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการปฏิบัติงานให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนในอนาคต ช่วยให้ผู้บริหารมีกรอบแนวทางในการกำกับติดตามการปฏิบัติงาน ซึ่งการวางแผนนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบในเชิงกระบวนการอยู่ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ 2) การจัดทำแผน 3) การนำไปปฏิบัติ และ 4) การประเมินแผน ซึ่งแผนทุกระดับจะมีองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่คล้าย ๆ กัน ประกอบด้วย พันธกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ นโยบาย แนวปฏิบัติ ระเบียบ แผนงานโครงการ และงบประมาณ โดยสามารถจำแนกประเภทของแผนโดยใช้เกณฑ์ระยะเวลา สามารถแบ่งประเภทของแผนได้เป็น 3 ลักษณะ (วิจิตร ศรีสะอ้าน และคณะ, 2563) ดังนี้

1. แผนระยะสั้น (short-range plan) ในบางครั้งอาจเรียก แผนปฏิบัติการ (action plan หรือ operational plan) หมายถึง แผนที่กำหนดช่วงเวลาในการดำเนินการไว้ไม่เกิน 1 ปี เป็นแผนของหน่วยงานระดับปฏิบัติ ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบในการนำแผนระยะยาวหรือแผนระยะกลางไปปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีความสอดคล้อง กับแผนระยะกลางและแผนระยะยาว การวางแผนระยะสั้นนี้มักออกมาในรูปของแผนงาน (program) และโครงการ (project) โดยทั่วไปจะเป็นแผนที่ไม่มี ความสลับซับซ้อน มีการกำหนดหน้าที่และผู้รับผิดชอบ ดำเนินการไว้ชัดเจน เช่น แผนปฏิบัติการประจำปี หรือแผนปฏิบัติราชการประจำปี

2. แผนระยะปานกลาง (medium-range plan) เป็นแผนที่กำหนดระยะเวลาดำเนินการระหว่าง 3-5 ปี มักเป็นแผนที่มีกิจกรรมต่อเนื่องจากแผนระยะสั้นแต่ขยายระยะเวลาในการดำเนินการให้ยาวนานกว่าแผนระยะสั้นเพื่อให้การดำเนินการมีความต่อเนื่องและส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ แผนระยะปานกลาง ทางการศึกษา ได้แก่ แผนพัฒนาการศึกษา ระยะ 5 ปี ในปัจจุบันกำหนดให้มีแผนปฏิบัติราชการ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เป็นต้น

3. แผนระยะยาว (long-range plan) เป็นแผนที่ครอบคลุมระยะเวลา 10 ปี หรือ 15 ปี อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น แผนกลยุทธ์ (Strategic plan) หรือแผนแม่บท (master plan) ซึ่งมีความแตกต่างกันตามจุดเน้นของแผน แผนระยะยาวเป็นแผนที่มองไปยังภาพอนาคตที่ยาวไกล โดยที่ต้องคำนึงถึง สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น แนวโน้มของประชากร สภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจทั้งของประเทศและของโลก การวางแผนระยะยาวนี้ เป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้บริหารระดับสูงขององค์การ เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 เป็นต้น

กระบวนการวางแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การวางแผนการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาเป็นการวางแผนระยะปานกลาง ซึ่งหากสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของแผนกลยุทธ์ไว้ว่าสามารถจำแนกองค์ประกอบที่สำคัญออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการกำหนดกลยุทธ์ 2) การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และ 3) การประเมินความสำเร็จของแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการ (ประยงค์ เนาบุตร, 2563) ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการกำหนดกลยุทธ์

ในการวางแผนกลยุทธ์นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมซึ่งเป็นการประเมินสภาพขององค์การโดยเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์มากที่สุด ทั้งนี้ผู้กำหนดกลยุทธ์จะต้องดำเนินการในสองส่วนคือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การ และการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ

1.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การ ผู้ดำเนินการวิเคราะห์จะต้องคำนึงถึงรูปแบบและวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ขององค์การ สำหรับรูปแบบและวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ เพื่อค้นหาจุดแข็ง (strengths) จุดอ่อน (weaknesses) เพื่อให้รู้ตนเอง รู้สภาพแวดล้อมชัดเจนขึ้น การค้นหาโอกาส (opportunities) และอุปสรรค (threats) ช่วยให้ผู้บริหารองค์การทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์การ อีกทั้งมองเห็นถึงผลกระทบต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อองค์การ ในส่วนของการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ขององค์การนั้นเพื่อให้ผู้วิเคราะห์องค์การมองเห็นภาพในอนาคตขององค์การที่ตัวผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานร่วมกันกำหนดขึ้นจากผลของการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน ร่วมกับวัตถุประสงค์ ภารกิจ และค่านิยมขององค์การ ซึ่งเรียกว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ (vision) โดยวิสัยทัศน์ที่ตื้นเขินควรมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความคาดหวัง 2) พันธกิจขององค์การ และ 3) ค่านิยมร่วมขององค์การ ประเด็นต่อมาคือการกำหนดพันธกิจขององค์การ ทั้งนี้ พันธกิจ (mission) ต้องมีความสอดคล้องกับหน้าที่หรือภาระกิจขององค์การทั้งในส่วนของการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ขององค์การที่เป็นหน้าที่หลัก และภาระกิจขององค์การที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ และประเด็นสุดท้ายคือการกำหนดเป้าประสงค์ขององค์การ (organizational goal) ซึ่งเป็นการระบุสิ่งที่องค์การต้องการภายในช่วงระยะเวลาที่กำหนดซึ่งอาจกำหนดเป็นเป้าประสงค์ในระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้

1.2 การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร มีแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์หลายแนวทาง แต่แนวทางที่ได้รับความนิยมและใช้กันเป็นส่วนใหญ่ก็คือ การกำหนดกลยุทธ์โดยใช้เทคนิคแบบสวอท (SWOT) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้กำหนดกลยุทธ์จะต้องดำเนินการโดยการพิจารณาโอกาส และการพิจารณาถึงภัยคุกคามที่สำคัญ กล่าวคือ การพิจารณาโอกาส ต้องดำเนินการหาวิธีในการนำจุดแข็งขององค์กรไปใช้ให้เป็นประโยชน์โดยต้องคำนึงถึงจุดอ่อนควบคู่ด้วย เช่น สถานศึกษามีความพร้อมเรื่องวัสดุอุปกรณ์เฉพาะที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบ แต่ถ้าหากสถานศึกษานั้นมีจุดอ่อนอยู่ที่การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญก็จะทำให้ไม่สามารถใช้จุดแข็งด้านความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ เป็นต้น ส่วนการพิจารณาถึงภัยคุกคามที่สำคัญนั้น เป็นการเสาะหากลยุทธ์ที่สามารถนำเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาใช้ในการหาโอกาสอื่นเพิ่ม เช่น เราใช้ความพร้อมเรื่องวัสดุอุปกรณ์เฉพาะที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้และจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น เพื่อขออัตรากำลังที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเพิ่มเติม เป็นต้น

การกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมตามที่กล่าวมา มีแนวทางในการเลือกใช้กลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสภาพที่เกิดขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ขององค์กร

โอกาส O	อุปสรรค T	จุดแข็ง S	จุดอ่อน W	กลยุทธ์ที่ใช้
มาก	น้อย	มาก	น้อย	ควรใช้กลยุทธ์เชิงรุก (aggressive)/(SO strategy) เพื่อการพัฒนาองค์กรให้บรรลุวิสัยทัศน์
มาก	น้อย	น้อย	มาก	ควรใช้กลยุทธ์การพัฒนาองค์กร หรือกลยุทธ์เชิงปรับ (turnaround)/(WO strategy) เพื่อแก้จุดอ่อน และเพิ่มโอกาสให้มากขึ้น
น้อย	มาก	มาก	น้อย	ควรใช้กลยุทธ์ป้องกันตัว หรือกลยุทธ์เชิงรับ (defensive)/(ST strategy) เพื่อนำจุดแข็งมาใช้ต่อต้านอุปสรรคหรือภัยคุกคาม หรือนำจุดแข็งไปใช้ในการสร้างโอกาสในด้านอื่น
น้อย	มาก	น้อย	มาก	ควรใช้กลยุทธ์การประคอง หรือกลยุทธ์เชิงถอย (retrenchment)/(WT strategy) ลดจุดอ่อนและอุปสรรคให้เหลือน้อยที่สุด

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก “การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์” โดย ดำรงค์ วัฒนา, ใน การจัดทำยุทธศาสตร์ (น.17-23), มมป. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การกำหนดผลสำเร็จที่พึงประสงค์ สามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) ปัจจัยความสำเร็จ (critical success factor-CSF) เป็นแนวทางที่ทำให้บุคลากรและผู้บริหารขององค์การรู้ว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวิสัยทัศน์ขององค์การ และตัวชี้วัดผลงาน (key performance indicator-KPI) เป็นสิ่งที่ใช้แสดงความก้าวหน้าในการบรรลุผลตามปัจจัยความสำเร็จด้วยการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังแสดงตัวอย่างในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างปัจจัยความสำเร็จและตัวชี้วัดผลงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป้าประสงค์	CSF	KPI	เป้าหมาย
การส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ	- ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนในการ สร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามแบบใหม่ทุกรูปแบบ	- ร้อยละของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนในการสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามแบบใหม่ทุกรูปแบบ	85
	- สถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษได้รับการพัฒนาการจัดการศึกษาตามบริบท	- ร้อยละของสถานศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษได้รับการพัฒนาการจัดการศึกษาตามบริบท	80
การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนทุกคน	- การเข้าเรียนสุทธิระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	- ร้อยละของอัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	70
	- ผู้เรียนที่เป็นผู้พิการผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงบริการทางการศึกษา และพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม ตามความจำเป็น	- จำนวนผู้เรียนที่เป็นผู้พิการผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงบริการทางการศึกษา และพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม ตามความจำเป็น	3,315,554
	- ผู้เรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน	- ร้อยละของผู้เรียนที่ได้รับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน	20

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก “สาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน” โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ใน แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2564 - 2565) (น.17-19) , 2564. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

1.3 การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการนำสิ่งที่คิดไปกระทำให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมาย โดยการดำเนินการ คือ การจัดทำแผนปฏิบัติการ และการบริหารแผนงานและโครงการ โดยทั่วไปแล้วมีวิธีในการดำเนินการ ดังนี้

การจัดทำแผนปฏิบัติการ (action plan) จะต้องสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์ในขั้นการกำหนดกลยุทธ์ โดยมีองค์ประกอบและสาระสำคัญของแผนปฏิบัติการประกอบด้วย องค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อแผนปฏิบัติการ 2) ขั้นตอนหลัก 3) โครงการ/กิจกรรม 4) วิธีการหรือแนวทางในการปฏิบัติ 5) เวลาและสถานที่ 6) ความเสี่ยงของขั้นตอนหรือกิจกรรม 7) แผนปฏิบัติการสำรอง 8) งบประมาณ และ 9) ผู้รับผิดชอบ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นเพียงข้อเสนอทั่วไปที่องค์การทางการศึกษาสามารถปรับเปลี่ยน หรือลดทอนจำนวนองค์ประกอบลงได้ตามความเหมาะสม (ประยงค์ เนาวบุตร, 2563) ดังแสดงในตัวอย่าง ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สาระสำคัญเกี่ยวกับแผนงานและโครงการ

ชื่อแผนงาน..... หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....				
เป้าประสงค์		มาตรวัดผลสำเร็จ		
1.		1.		
2.		2.		
3.		3.		
โครงการหรือกิจกรรม				
โครงการหรือ กิจกรรม	ตัวชี้วัดผลสำเร็จ	กำหนดเวลา	ผู้รับผิดชอบ	งบประมาณ
1.				
2.				
3.				

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก “การจัดทำแผนปฏิบัติการ” โดย ประยงค์ เนาวบุตร , ใน ประมวลสาระชุดวิชานโยบาย การวางแผนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (น. 34), 2563. นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การบริหารแผนงานและโครงการดำเนินการเพื่อให้งานแล้วเสร็จตรงตามเวลา โดยใช้ งบประมาณและเกิดผลงานตรงตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ขั้นตอนการบริหารแผนงานและโครงการ ที่สำคัญสามารถจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนบริหารโครงการ ซึ่งเป็นการแปลงสิ่งที่และวางแผนไว้มาเป็นกิจกรรมหรือขั้นตอนการทำงาน โดยต้องมีการวางแผนป้องกันข้อผิดพลาด

ที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่คาดฝัน ซึ่งการวางแผนบริหารแผนงานและโครงการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้สูงขึ้น 2) การควบคุมการบริหารแผนงานและโครงการ ดำเนินการควบคุมเวลา ค่าใช้จ่าย งานและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และ 3) การอำนวยความสะดวกในการบริหารแผนงานและโครงการ ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถในการบริหารอย่างเหมาะสม โดยใช้ภาวะผู้นำ การสื่อสาร การจูงใจ และการประสานงาน เพื่อให้งานตามโครงการบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์, 2562)

1.4 การประเมินความสำเร็จของแผนกลยุทธ์ การประเมินความสำเร็จของแผนกลยุทธ์เป็นการตรวจสอบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่คาดหวังไว้ อีกทั้งยังได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจเพื่อปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ขององค์การให้เหมาะสม สามารถดำเนินการโดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนกลยุทธ์ และการประเมินกระบวนการวางแผนกลยุทธ์

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนกลยุทธ์ มีขั้นตอนที่สำคัญที่ผู้บริหารต้องดำเนินการ คือ การกำหนดผลสัมฤทธิ์และตัวชี้วัดผลสำเร็จของงานที่จะประเมิน การกำหนดกลยุทธ์และแผนการประเมิน การเตรียมการประเมิน การดำเนินการประเมิน การรายงานการประเมิน และการทบทวนการประเมิน ซึ่งการกำหนดผลสัมฤทธิ์และตัวชี้วัดผลสำเร็จของงานที่จะประเมิน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนกลยุทธ์ โดยผู้บริหารจะต้องดำเนินการกำหนดผลสัมฤทธิ์และตัวชี้วัดผลสำเร็จในระดับองค์การ ทั้งนี้จะต้องมีมุมมองในด้านการเงิน ด้านผู้รับบริการ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาขององค์การ ส่วนการกำหนดผลสัมฤทธิ์และตัวชี้วัดผลสำเร็จในระดับบุคคลนั้น ต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดขององค์การ โดยตัวชี้วัดระดับบุคคลต้องไม่มากจนเกินไป ตัวชี้วัดระดับบุคคลต้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน อาจมีความแตกต่างกันบ้างตามระดับของความรับผิดชอบ

การประเมินกระบวนการวางแผนกลยุทธ์นั้น เป็นการตรวจสอบและทบทวนผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของการจัดทำแผน โดยจะต้องดำเนินการตั้งแต่ขั้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการกำหนดวิสัยทัศน์ ขั้นการกำหนดกลยุทธ์ และขั้นการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ สำหรับในขั้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการกำหนดวิสัยทัศน์ดำเนินการโดยการทบทวนและปรับปรุงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม พิจารณาจาก ความสมบูรณ์ ความถูกต้องและความทันสมัยของข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สำหรับการทบทวนและปรับปรุงวิสัยทัศน์ สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ ความสำเร็จหรือภาพฝันที่ต้องการในอนาคต ความเป็นไปได้ของวิสัยทัศน์ และความชัดเจนของข้อความวิสัยทัศน์ ในขณะที่การประเมินกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ต้องดำเนินการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นกับความต้องการและสถานการณ์ขององค์การ ประโยชน์ของกลยุทธ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อีกทั้งต้องพิจารณาว่ากลยุทธ์ที่

กำหนดนั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับองค์การหรือไม่ และการประเมินการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ผู้ประเมินจะต้องทบทวนในประเด็นการเตรียมทรัพยากรบุคคลให้เกิดความพร้อมก่อนนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และการปรับเปลี่ยนระบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น วัฒนธรรมองค์การ การติดต่อสื่อสาร การบริหาร ภาวะผู้นำ (จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2550) เป็นต้น

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาเป็นแผนการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา สำนักทดสอบทางการศึกษานำเสนอรูปแบบและองค์ประกอบของขั้นตอนการจัดทำแผนกลยุทธ์เรียงตามลำดับไว้ คือ 1) รูปแบบและองค์ประกอบของแผนกลยุทธ์ในระดับสถานศึกษา 2) ขั้นตอนการจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา และ 3) การแปลงกลยุทธ์เป็นโครงการและกิจกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

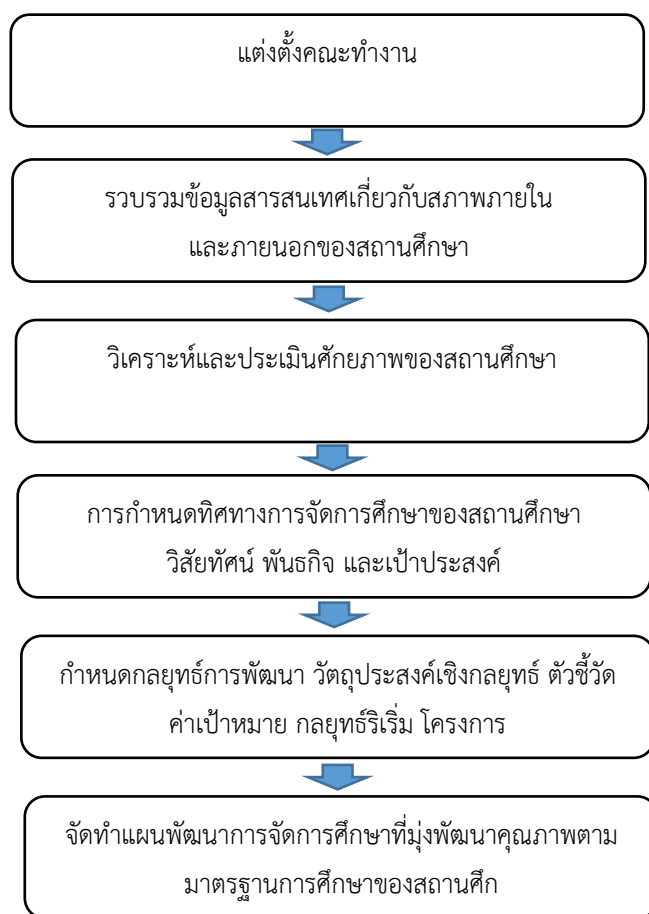
รูปแบบและองค์ประกอบของแผนกลยุทธ์ในระดับสถานศึกษา แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมกันศึกษาสภาพของสถานศึกษา กำหนดทิศทางของสถานศึกษา และ กำหนดกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการจัดทำเป็นเอกสารเพื่อให้ประกอบการจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ประกอบด้วย ภาพรวมของสถานศึกษา สรุปผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทิศทางการจัดการศึกษา การบริหารแผนไปสู่การปฏิบัติ และภาคผนวก โดยจัดทำเป็นตารางสรุปรายละเอียดของแผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี ซึ่งมีองค์ประกอบดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รายละเอียดของแผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่.....								
เป้าประสงค์ที่.....								
วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์	กลยุทธ์ริเริ่ม	โครงการ/กิจกรรม	งบประมาณปีที่ดำเนินการ					ผู้รับผิดชอบ
			2566	2567	2568	2569	2570	
1.								
2.								
3.								

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก “กรอบกลยุทธ์การพัฒนาคูณาภาพการศึกษา ระยะ 5 ปี” โดย สำนักทดสอบทางการศึกษา , ใน การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (น. 48), 2563. กรุงเทพฯ: เอ็น.เอ. รัตนะเทรตติ้ง.

ขั้นตอนการจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษามีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญอยู่ 4 ขั้นตอน ซึ่งสำนักทดสอบทางการศึกษานำเสนอไว้ในคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของสถานศึกษา 2) การกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์) 3) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนา วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย กลยุทธ์ริเริ่ม และโครงการ และ 4) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 :ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

หมายเหตุ. จาก “ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (ระยะ 5 ปี)” โดย สำนักทดสอบทางการศึกษา , ใน การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (น. 23), 2563. กรุงเทพฯ: เอ็น.เอ. รัตนะเทรตดิ้ง.

บทบาทและหน้าที่ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการจัดทำแผนกลยุทธ์ในระดับสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทใน 2 ลักษณะ คือ บทบาทในการวางแผนกลยุทธ์ และบทบาทในการบริหารแผนกลยุทธ์

บทบาทในการวางแผนกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ 1) ในขั้นตอนการวางกลยุทธ์ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทในการเป็นที่ปรึกษา การเป็นนักเจรจาต่อรอง การเป็นผู้ประสานงาน และการเป็นผู้อำนวยความสะดวก 2) ในขั้นปฏิบัติการหรือดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จตามกลยุทธ์ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงบทบาทในการกระตุ้นการเป็นผู้เชื่อมสัมพันธ์และการเป็นนักสื่อสาร

บทบาทในการบริหารแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ผู้บริหารจะต้องแสดงบทบาทในการบริหารโครงการ บทบาทในการบริหารความเสี่ยง และบทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สำหรับบทบาทในการบริหารโครงการนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้เร่งรัดโครงการ เป็นผู้ประสานโครงการและเป็นผู้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะที่บทบาทในการบริหารความเสี่ยง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติตามกรอบการบริหารความเสี่ยง เป็นผู้สร้างเจตคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้ประเมินการบริหารความเสี่ยงใน 2 รูปแบบ คือ การประเมินความเสี่ยงในรูปแบบของผลกระทบ และการประเมินความเสี่ยงในรูปแบบของโอกาสที่อาจเกิดขึ้น เป็นผู้สร้างกลไกด้านทรัพยากรบุคคล และเป็นผู้กำกับติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง และบทบาทสุดท้ายก็คือ บทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์, 2551) ซึ่งผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ คือ 1) ต้องเป็นผู้สร้างความสนใจซึ่งเป็นความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นอยากที่จะยอมรับและยอมเป็นผู้ตาม 2) ต้องสามารถคล้อย เป็นวิธีการที่ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาอธิบายเป้าหมายในอนาคตขององค์การ ซึ่งผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วม อธิบายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบว่า จะช่วยกันปฏิบัติการกิจให้สำเร็จรู่ว่างได้อย่างไร 3) กระตุ้นการใช้ปัญญา เป็นวิธีการที่ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษามุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลง ยั่วผู้ตามให้แก้ปัญหาด้วยวิธีการอย่างใหม่ กระตุ้นการสร้างระบบความคิด เรียนรู้วิธีแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ 4) การมุ่งความสัมพันธ์ เป็นรายคน ผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาจะสนใจผู้ตามแต่ละคนอย่างใกล้ชิด ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ตามซึ่งต้องการจะพัฒนาตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาผู้ตามตามความต้องการความสนใจ และ

ความสามารถ ส่งผลให้การนำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาไปปฏิบัติแล้วประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามต้องการ (Bass, B. M. and Avolio, B. J., 1990)

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผนกลยุทธ์

สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการคิดและตัดสินใจอย่างรอบคอบของผู้บริหารเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนของการเตรียมการ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ และการกำหนดกลยุทธ์พัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับขั้นตอนของการเตรียมการนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการแต่งตั้ง คณะทำงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเตรียมความพร้อมเบื้องต้นสำหรับการวางแผน ขั้นตอนต่อมาคือการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการด้านคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องดำเนินการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งด้านผลผลิต โดยพิจารณาจาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผลการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนของผู้เรียน จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านปัจจัยนำเข้า โดยอาจพิจารณาจาก ตัวนักเรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ หลักสูตร สื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยี งบประมาณ ประเด็นต่อมาดำเนินการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านกระบวนการผลิต ซึ่งสามารถสังเกตหรือรวบรวมข้อมูลสารสนเทศได้จากการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการเรียน การสอน การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพการศึกษา การให้บริการแก่นักเรียน ระบบบริหารจัดการ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและองค์กรภายนอกเพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา หลังจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคจากบริบทของ โรงเรียนโดยดูจาก สภาพเศรษฐกิจ สภาพการเมืองและนโยบายทางการศึกษา สภาพสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม สภาพเทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง แนวโน้ม และความต้องการทางการศึกษา พันธมิตรและองค์การที่เป็นเครือข่ายสนับสนุนคุณภาพการศึกษา และประเด็นสุดท้ายคือการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ทั้งนี้ในการมองคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการดำเนินการตามกลยุทธ์นั้นจะต้องดำเนินการกำหนดเป้าหมายให้ครอบคลุมในเป้าหมาย 3 ประการคือ เป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป้าหมายด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป้าหมายด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน และสำหรับขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาก็คือขั้นการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารจะต้องดำเนินการทบทวนวิสัยทัศน์และพันธกิจด้านคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามบริบทและจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา เช่น กลยุทธ์ด้านการเตรียมความพร้อมและพัฒนาผู้เรียน กลยุทธ์ด้านการพัฒนาครู

และบุคลากรทางการศึกษา กลยุทธ์ด้านการพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการนิเทศภายใน กลยุทธ์ด้านการจัดระบบและกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลยุทธ์การสร้างเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือกลยุทธ์ด้านการพัฒนาระบบการวัด ประเมินผล ซึ่งกลยุทธ์ต่างๆ ข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่สถานศึกษาอาจจะนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ ได้ ทั้งนี้บางสถานศึกษาอาจจะมีจำนวนกลยุทธ์หรือประเด็นกลยุทธ์ที่แตกต่างออกไป ทั้งนี้ขึ้นกับ สภาพและบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาก่อนอื่นต้องรู้ สภาพของสถานศึกษาก่อนว่ามีจุดแข็งมีโอกาสมิจุดอ่อนและมีอุปสรรคด้านใดนั้นหมายถึงต้องมีการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นการหาคำตอบให้กับคำถามที่ว่า “What do we want to be” จากนั้นกำหนดขอบข่ายภาระงานหรือพันธกิจและเป้าหมายเชิงกล ยุทธ์ ซึ่งเป็นเป้าหมายของสถานศึกษาที่เขียนไว้กว้างๆ เพื่อให้บรรลุพันธกิจ จากนั้นสร้างกลยุทธ์ โดยนำปัจจัยจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมาเป็นสารสนเทศ สังเคราะห์เพื่อกำหนดกลยุทธ์การ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจะกำหนดกลยุทธ์ซึ่งประกอบด้วย กลยุทธ์ด้านการพัฒนาระบบที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรใน สถานศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ด้านการเตรียมความพร้อมของ ผู้เรียน ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ด้านการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของทุก ภาคส่วน ด้านการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ จากนั้นนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดย บุคลากรในสถานศึกษาต้องทำงานร่วมกันภายใต้ค่านิยมร่วมที่ว่าทีมคือพลัง อย่างไรก็ตามการ พัฒนาคุณภาพศึกษานั้นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนั้นการจะพัฒนาสถานศึกษาให้มี คุณภาพผู้บริหารต้องเก่งคนเก่งงานผสมผสานความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคนไทย ให้เป็นกำลังสำคัญของชาติมีความสามารถเข้าสู่การแข่งขันในเวทีโลกและนำความเจริญมาสู่ ประเทศชาติต่อไป

บทสรุป

แผนกลยุทธ์จัดทำขึ้นเพื่อเป็นทิศทางการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องกับสภาพ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยสมาชิกภายในหน่วยงานทุกฝ่าย ทุกระดับจะต้องมีส่วน ร่วมในการวางแผน การจัดทำกลยุทธ์และการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อให้กลยุทธ์การ ดำเนินงานที่กำหนดขึ้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งนี้แผนกลยุทธ์มีองค์ประกอบและ กระบวนการในการจัดทำ จำแนกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อนำไปกำหนด เป็นกลยุทธ์การดำเนินงาน การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และการควบคุม

และประเมินกลยุทธ์ และสำหรับการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีขั้นตอนการจัดทำเช่นเดียวกับการจัดทำแผนโดยทั่วไป คือ การวางแผนการจัดทำหรือการเตรียมการก่อนการจัดทำแผน การจัดทำรายละเอียดตามโครงสร้างและองค์ประกอบของแผนกลยุทธ์ระดับสถานศึกษา การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาและการประเมินความสำเร็จของแผนกลยุทธ์

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา บุญยงการ และณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2550). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*.
 หจก.เม็ดทรายพริ้นติ้ง.
- ดำรงค์ วัฒนา. (มมป). *การจัดทำยุทธศาสตร์*. ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ไทรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2551). *การบริหารโครงการ: เอกสารการสอนชุดวิชาการวางแผน
 นโยบาย โครงการและการบริหารโครงการ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประยงค์ เนาวบุตร. (2563). *การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา: ประมวล
 สาระชุดวิชา นโยบายการวางแผนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*.
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน, ทองอินทร์ วงศ์โสธรและเก็จกนก เอื้อวงศ์. (2563). *แนวคิดและหลักการ
 เกี่ยวกับนโยบายและการวางแผน: ประมวลสาระชุดวิชา นโยบาย การวางแผนและ
 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *การจัดทำแผนพัฒนาการจัด
 การศึกษาของสถานศึกษา*. ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตติ้ง
- _____. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2564-2565)*. สำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1990). *Manual for the multifactor leadership
 questionnaire*. Consulting Psychologists Press.

UNDERSTANDING THE COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE (CEFR) AND THE FRAMEWORK OF REFERENCE FOR ENGLISH LANGUAGE EDUCATION IN THAILAND (FRELE-TH): IMPLICATIONS FOR THAILAND'S EDUCATIONAL CONTEXT

¹Kunchalee Lekpetch and ²Joseph Foley

Assumption University, Thailand.

¹kunchalee.lek@gmail.com, ²jfoley@au.edu

Received July 2, 2021; **Revised** October 9, 2021; **Accepted** November 29, 2022

Abstract

Since Thailand is a member of the ASEAN Economic Community (AEC), English plays a vital role in this region for communication (Lekpetch, 2022). To integrate and compete in AEC, the Ministry of Education (MOE) has adapted a version of the Common European Framework of Reference (CEFR, 2001; Lekpetch, 2022) to develop a curriculum, teach, and assess Thai students learning competency. CEFR is a well-recognized framework in European countries. Many countries worldwide have adapted this framework to fit their local context, and Thailand is one of those. To help Thai students improve their English proficiency, in 2017, Thai scholars adapted CEFR as a Framework of References for Languages-Thailand (FRELE-TH). The aim was to establish the proficiency standards: the Common Core State Standards Initiative (CCSSI) and the Common European Framework of References for Languages (CEFRLs) (Hiranburana et al. 2017) so that Thai learners would be able to compete not only within the ASEAN community but globally.

Keywords: ASEAN Economic Community, CEFR, Common Core Standard Initiatives (CCSSI), FRELE-TH, Thailand Education

¹ Graduate School of Human Sciences Assumption University, Thailand Email: kunchalee.lek@gmail.com

² Graduate School of Human Sciences Assumption University, Thailand. Email: jfoley@au.edu

Introduction

Like in other developing countries, the role of English in Thailand is essential. The shift of different areas to digitalization and the influence of technologies in business, education, science, and society's lifestyle have resulted in high demand for English proficiency, especially in Thailand (Lekpetch, 2022). With the economic downturn in Thailand a few years ago, large numbers of Thai companies have gone through mergers, integration, and takeovers by companies from foreign countries. As a result, English is used to communicate, negotiate, and execute transactions between partners. De facto, Thailand has always been a country with one official language, Thai, and Thais are proud to have never been colonized. According to Wiriyachitra (2002), having one language is part of stability. Because of globalization, however, Thai people realize that English is one of the most essential required foreign languages not only for school but to be competitive at work. One of the reasons why many private English institutes in Thailand tend to successfully provide English lessons for working individuals, mainly in productive skills.

According to Wiriyachitra (2002), the English curriculum in Thai universities cannot meet the demands of English used in the workplace. The demands surmise that Thailand tends to be not prepared to help Thais communicate globally. So English language teaching needs to focus on what learners need to know the language for different purposes. The reasons are, firstly, most English lessons are aimed heavily at studying grammar. Since English is a foreign language and Thailand belongs to the expanding circle, Thai people would feel more secure in knowing the rules of the language before using it to avoid any face-losing situation. However, having ability in grammar and vocabulary is not enough to be able to communicate properly and effectively. Secondly, the Thai testing system has failed to reform with the changes in the curriculum. Lastly, students may experience getting negative attitudes toward learning English. Many reasons include vocabulary memorization, incorrect language classroom experience, inability to comprehend the grammar rules, and the washback effect from testing. Since globalization dominates the social, economic, and educational arena, the first important factor that Thai language learners need to consider is to acquire communicative competence, which enables them to communicate successfully and effectively in real-life situations (Lekpetch, 2020).

Effective communication is one of the keys to success and survival. Consequently, the Thai government needs to reform the education system, including teaching the English language, curriculum, teaching, and assessment to maximize its benefits to the country. English has become a medium for communication between countries around the world. Therefore, it is important for non-English speakers, especially those who belong to the expanding circle, such as Thailand, to use the language efficiently and effectively as it is the gateway to a promising future.

CEFR and the European Policy Forum

The Common European Framework (CEFR) was formulated in 2001 to establish an international standard for foreign language education (planning, teaching, learning, and assessing languages) to tailor the needs of the learners both academically and professionally (CEFR, 2001, 2018). Initially, the Common European Framework intends to overcome the barriers to communication among professionals working in the field of modern languages arising from European educational systems (Council of Europe, 2011), designed to be comprehensive and neutral. CEFR views learners as language users and social agents and sees language as a vehicle of communication rather than as a subject to study (CEFR, 2018). The CEFR is a descriptive scheme containing a vertical and horizontal axis. The vertical axis provides "can do" descriptors representing progress in proficiency in 6 levels which are A1 – A2 (a beginner level), B1 – B2 (an intermediate level), and C1 – C2 (advanced level). A horizontal axis describes different activities and aspects of competence. CEFR has become the language proficiency framework used worldwide as it has impacted the whole system of English language learning (Figueras, 2012, as cited in Foley, 2019b).

The goals of the CEFR in its current form are a descriptive, not normative, tool (North, 2014a). However, in many European contexts today, the CEFR descriptors are used in a normative way, like performance standards, or as labels to facilitate score transparency (Fulcher, 2012; O'Sullivan & Weir, 2011; Roever & McNamara, 2006). As a result, such interpretation of score transparency could be why most test developers rely on CEFR descriptors in developing the rating scale, while CEFR is a common heuristic practice (North 2014a, 2014b; Weir, 2005). Since CEFR descriptors are the framework, two different tests can claim that they are in the same CEFR level. However, with the differences in test specifications, it would be unfair to consider them equivalent just because both tests share a CEFR label (Taylor, 2004). Harsch and Martin raised another issue (2012), the specific details should be added to the CEFR descriptors when using it in a rating context. To reach the objectives of the designed test, test developers must add specific details to the CEFR descriptors. The different interpretations of the CEFR descriptors could have happened in this step of test development which can cause the deviation of the two tests from the stated descriptors of each CEFR level. According to different researchers, CEFR descriptors are unclear and inconsistent across levels (Alderson, 2007; Harsch & Rupp, 2011; Papageorgiou, 2010) and also for "descriptive inadequacy." (Fulcher, Davidson, & Kemp, 2011, p.8). Moreover, there are pieces of evidence that the vague and inconsistent CEFR descriptors affect the trained raters when interpreting the same test with specific criteria (Deygers & Gorp, 2015; Lumney, 2002). The test developers' and trained raters' different backgrounds and experiences may also

influence the interpretation of the CEFR descriptor. The last and vital issue of the CEFR framework concerns the rating scale used with the CEFR (Galaczi, Ffrench, Hubbard, & Green, 2011; Harsch & Martin, 2012; Papageorgiou, 2015). Alderson (2007) and Papageorgiou's (2010) those studies are trying to rectify the blurred lines between levels in terms of vagueness and inconsistency of the CEFR descriptors and fitting them into the rating scale. Nevertheless, the study of Deygers and Gorp (2015) showed that the CEFR-based rating scale was constructed repeatedly by raters and did not assure the same understanding of the descriptors, notwithstanding high-inter reliability indices.

According to Foley (2019c), in 2018, the CEFR 2001 version was updated. These include the need analysis, validation of descriptors, the wording used on the descriptors, and the question of sustaining a native norm. The revised version of CEFR (2018) focuses on 'plurilingualism' and mediation. The new scales for language activities are added, defined as plus level, pre-A1 level, and C levels.

Summary of the significant modifications/additions in CEFR 2001-2018:

- developing the illustrative descriptors of second/foreign language proficiency
- to produce versions of CEFR for young learners (7-10\11-15) and sign language
 - to develop more detailed coverage in the descriptors for A1 and the C levels
- complement the original illustrative scales with descriptors for mediating a text
 - mediating concepts, mediating communication
- the provision of descriptors for plurilingual/pluricultural competence
- the removal of any reference to 'native speaker' is being replaced with the speaker of the target language
- The proficiency level of speakers of the target language is not specified and uses the term 'partial' competence, arguing that language users' are fundamentally uneven in different contexts. (Lekpetch, 2020, pp. 36-37)

The CEFR assesses the learners' communicative competence, which is relatively subjective. Using ELP could be one of the significant alternatives to signal learners/users in the right direction to reach their language learning goals. The sole use of statistical analysis interpretation may not be ideal in assessing learners/users' communicative competence because the psychometric assessment is statistically examined and constructed to be objective and unbiased. Since CEFR has been adopted as a guideline to enhance the learners' language ability in many countries, many local proficiency tests tend to employ statistical analysis in mapping those tests to the CEFR. The results from the mapping may not be practical because pieces of evidence from statistical data may not be enough to assess learners'/users' language competence (Foley, 2019a).

According to Trim (2010), CEFR intends for the European Policy Forum as a reflection, communication, and empowerment tool. Develops to facilitate shared understanding for language learning, teaching, and assessment and provide an arena for discussion in language education. A set of references to identify levels of language proficiency, from near-beginners (A1) to a very advanced level (C2) and over a range of skills and areas of use, are designed. These features are an appropriate tool for comparison practices across different contexts in Europe and beyond (Council of Europe, 2011). These do not apply to contexts without interventions and should adapt to local contexts with clear objectives. So, contextual uses should be deliberate interventions in a given environment that can take various forms, apply on different levels, and have different aims. Considering alignment issues with other assessments is essential as there is no single 'best' way to account for the alignment of an examination within its context and purpose (Foley, 2019b; Lekpetch, 2020).

Significantly, the CEFR (2018) version emphasizes that language learning should direct towards enabling learners to act in real-life situations, express themselves, and accomplish different tasks. The action-oriented approach puts the co-construction of meaning (through interaction) at the center of the learning and teaching process. Construction may occur across languages and draw upon users/learners' plurilingual and pluricultural repertoires (translanguaging). CEFR (2018) distinguishes between multilingualism (the co-existence of different languages at the social or individual level) and plurilingualism (the developing linguistic repertoire of an individual user/learner). The fundamental point is that a plurilingual is a single, interrelated repertoire that can combine with general competencies to accomplish tasks. Such tasks might require moving from one language to another or giving an explanation in another language to make sense of what is said or written (Council of Europe, 2020).

English language curriculum reform and the Framework of Reference for English Language Education in Thailand (FRELE-TH)

The English Language Institute (ELI), a branch of the MOE, announced a policy of basing all aspects of English language curriculum reform on the CEFR framework. Consequently, the Framework of Reference for English Language Education in Thailand (FRELE-TH) was developed in April 2014 to enhance the ability of Thais to use English effectively and efficiently. The framework needs to address not only the functions and forms but also the strategies of the language (Hiranburana et al., (2018).

According to Hiranburana et al. (2018):

The adaptation of the CEFR with (+) levels (A1, A1+, A2, A2+, B1, B1+, B2, B2+, C1, C2) to FRELE-TH was a challenge. FRELE-TH

encourages partners, practitioners, and stakeholders in English language education to reflect the actual use of English in context. Communication in real-life situations, the design of curricula, textbooks, course materials, tests, and teacher education need consideration for the development of English standards for professionals and should benchmark according to regional and international standards. (cited in Lekpetch, 2022, pp. 80-81)

Given an emphasis on assessing Thai learners' English proficiency, teachers must understand the language testing process. This valuable source helps language teachers with students' performance evaluation. Improves and adapts teaching plans that place students at the center of the teaching and learning process. On the language learning side, this assessment becomes an important indicator to let learners understand where they are in the language class. That is more to say that when evaluating students, assessment is a great source to motivate students to improve learning rather than just a test (Lekpetch, 2020).

Tests and syllabi found in the context of Thailand tend to be problematic. Firstly, each school uses different texts and materials in the classroom. Although a national syllabus needs to be followed by institutions and teachers, they have the freedom to choose textbooks and other teaching materials. In other words, there is a lack of common consensus on what type of teaching materials recommended by MOE of Thailand an institution can use. Secondly, students who study in Metropolitan Bangkok schools and other significant provinces have more benefits because they have modern teaching facilities than students studying in rural and remote areas. These have caused problems among both teachers and students in teaching and learning English (Lekpetch, 2020). Because of these issues, FRELE-TH adapts a framework with certain specifications for standardized assessments of Thai students' English proficiency and international benchmark standards. Students' performance could be measured, tracked, and calibrated for education and professional purposes (Foley, 2022; Hiranburana et al., 2018).

The latest ranking from the EF English Proficiency Index (2019) has placed Thailand the third-lowest among Southeast Asia for English proficiency, behind Vietnam, the 52nd rank. EF English Proficiency Index (2019), prepared by Swiss-based Education First, Thailand ranked 74th with a score of 47.62, regarded as very low English proficiency. In 2018, Thailand was 64th out of 88 countries and scored 48.54. In 2017, it was 53rd out of 80 countries, scoring 49.7.

It is essential to enhance the English ability of Thai people as the English language is the working language of the ASEAN Economic Community (AEC). Also, with English, people can go across borders to fulfill their social, economic, and

educational purposes. In April 2014, the English Language Institute (ELI), a Ministry of Education (MOE) branch, announced a policy of basing all aspects of English language curriculum reform on the CEFR framework. A local version of the Common European Framework of Reference for Languages-Thailand, FRELE-TH (Hiranburana et al., 2017), published including Evaluation and Accreditation of Quality Language Services (EAQUALS).

The Framework of Reference for English Education in Thailand (FRELE-TH), based on CEFR's inception in 2001, that CEFR does not offer ready-made solutions but can use as requirements of particular contexts (Council of Europe, 2001). To make sure that the derived frameworks are not too high for Thai learners/users to achieve the performance, the FRELE-TH follows the CEFR using the plus (+) levels (A1, A1+, A2, A2+, B1, B1+, B2, B2+) from the Swiss Project (Goullier, 2007 as cited in Hiranburana et al., 2018). FREE-TH offers two scale types to describe the English proficiency level of the learners/users: global scale and illustrative scale.

The global scaling descriptors give an overview of the language proficiency of all levels supported by the illustrative scaling, communicative activities, communicative strategies, and communicative competence.

The communicative activities or "Can Do" descriptors cover reception, interaction, and production. Reception involves listening and reading comprehension. Interaction involves spoken and written interaction, while production involves spoken and written production (Foley, 2019b).

The communicative strategies include the strategies Thai users of English can apply. These include reception strategies in identifying clues and making inferences; interaction strategies in turn-taking, cooperating, and asking for clarification; and production strategies in planning, compensating, monitoring, and repairing (Foley, 2022; Hiranburana et al., 2018).

Communicative language competence refers to the knowledge of Thai users to perform communicative activities in English. Linguistic competence, sociolinguistic competence, and pragmatic competence are among them. Linguistic competence covers 'range'. These are linguistic and vocabulary. Control involves grammatical accuracy, vocabulary, phonological, and orthographic control. Sociolinguistic competence refers to the knowledge and skills needed to cope with the social dimension of language use. Pragmatic competence concerns the language user's knowledge of how messages organize, structured, and arranged. It also focuses on the user's knowledge of the practical use of linguistic resources. Pragmatic competence in this framework includes precision, coherence, and fluency.

The framework also offers examples of language functions, discourse markers, topic, vocabulary range, grammar and some exponents, and micro-skills, all of which are appropriate to English use in the local, regional, and international context of Thai communication. In addition, a word family list based on the Word

Family Framework (West, 2015 as cited in Hiranburana et al., 2018) classified according to the FRELE-TH 10 levels is provided in a separate appendix of the framework.

There are criticisms of the adaptations of the CEFR (Council of Europe, 2001) in Thailand, Malaysia, and Vietnam for the English Language Educational context. The heavy emphasis on the frameworks' proficiency scales set results in excessive focus on testing, the primary tool for raising the competence level in English (Foley, 2019). In addition, the added parts (language functions, discourse markers, topic, vocabulary range, grammar, some exponents, and micro-skills) could prove that the framework still relies heavily on grammatical competence rather than communicative competence. Professional training on how to implement the framework in terms of curriculum and syllabus designing, material developing, teaching, and assessing the course should be provided to the users/learners to achieve the goals of FRELE-TH.

A local version of the Common European Framework of Reference for Languages-Thailand, FRELE-TH (Hiranburana et al., 2017) published, including Evaluation and Accreditation of Quality Language Services (EAQUALS). The FRELE-TH development becomes the springboard for holistic English educational reform rather than a ready-made solution for English language learning. The provided descriptors in both the global scale and illustrative scale framework can interpret and adapt to the local contexts of the learners/users. The notion of the FRELE-TH framework is that the use of English is not limited only to the linguistic knowledge of grammar. However, it covers a range of skills and abilities to enhance language learners/users of English to perform activities in everyday life and promote life-long learning skills. Based on the basic principles in the Vygotskian framework, new learning takes place in a "Zone of Proximal Development (ZDP) of the learner. ZDP can lead to a lifelong learning process since the social context plays an important part at any person's age. The life-long learning process can achieve through mediation, which is called the 'social tool' (people, family, teachers, friends, language, and other semiotic systems (Foley, 2019c; Lekpetch, 2020).

More importantly, the descriptors of the FRELE-TH framework are not ready-made solutions for assessing the learners'/users' English communicative competency. Therefore, they have to be interpreted within Thailand's local context.

FRELE-TH aimed to develop a 10-level reference framework for the English language to best suit the local and international use of English as a medium of communication (Foley, 2019c). There are many criticisms about using FRELE-TH among stakeholders in Thailand's educational system, which in retrospect, was similar to those arising from the original CEFR (2001). A significant issue was on the development and validation of the descriptor Fulcher (2004) and Alderson (2007), while Krumm (2007) questioned why the scales comprised only a minimal for multilingualism (as cited in Foley, 2019c). The current issue that FRELE-TH confronts is the interpretation of the descriptors for each level, including the proposed

cut-off score. As used by the FRELE-TH framework, the scale also needs to be interpreted, while stakeholders can interpret each level of descriptors in their context.

The FRELE-TH framework aims to use the English language for 'communicative purposes' focusing on the Thai context' and on 'Can Do' statements that are illustrative and not prescriptive or exhaustive checklists (Lekpetch, 2020). These 'Can Do' statements guide educators to recognize and identify the ability levels of their students. If available illustrative scales in the CEFR toolkit do not match the context, they can supplement with 'Can Do' statements from other sources or new ones related to the context (Lekpetch, 2022).

FREE-TH and Vygotsky's Zone of Proximal Development (ZDP)

To achieve the 'Can Do' of FRELE-TH, one of the essential theoretical frameworks in social constructivism was developed by Vygotsky in 1962. The study considered that learning occurs within the Zone of Proximal Development (ZDP). In the ZDP, the assistance from adults or peers who are more advanced can guide the learners to achieve what he or they can do today or in the future as a lifelong learning process. Learning is a constant process of moving from the 'inter-psychological (between people) to the intra-psychological (learner himself)' (Lekpetch, 2020). The mediation of the instructions can be formal or informal, as Vygotsky gave credit to both formal and informal environments in helping learners to bridge their actual and potential development (Foley, 2013). The mediation attains language and other semiotic systems in the social environment or significant others, such as the learners' family, teachers, and friends.

Vygotsky's ideas about learning had essential implications for CLT (Foley 2012).

- Readiness to learn: students establish the ZDP with the help of others and move on to another level of understanding.
- Scaffolding: teaching is about providing support structures to help the learners move from one stage of development to the next.
- Spiral Progression: this suggests that learning is not linear. For example, students know how to draft and re-draft to make the writing more effective.

Bachman and Palmer (1997) stated, "the characteristic of individuals that is of primary interest in language assessment is language ability" (p. 61). In other words, language ability means the ability of an individual to use all four language skills of a particular language efficiently. The claim might be the ultimate goal of language learners since the English language tends to be a prestigious language among non-native English learners, especially in the expanding circle of countries. However, such a term as 'language competence' does not mean producing patterns of native-like proficiency. Instead, it should be viewed more as a system for communication that is fluid and flexible.

Advantages and challenges of FRELE-TH

There are some advantages to communicative activities ('can do'). Communication strategies and communicative competence explicitly be used to enhance learners' understanding, specifically in the Thai context. The framework suggests practical strategies regarding teaching assessment. As one of the concerned problems among teachers is teaching strategy; thus, professional development related to teaching and assessing skills could be essential for them (Hiranburana et al., 2018). In the communication strategies part, the teachers (users) can adapt activities regarding reception, interaction, and production strategies in teaching and assessing the lessons. For example, identifying clues and inferences can be helpful for the reception strategy. In contrast, turn-taking, cooperating, and asking for clarification are activities suggested in the interaction strategy. Lastly, planning, compensating and monitoring, and repairing are some of the activities that can be helpful for the production strategy.

FREE-TH framework does provide not only language scaffolding for learners but also cognitive scaffolding. As descriptors in each level are flexible, they can be categorized and integrated appropriately. Accordingly, the framework suggests that scaffolding tasks and materials should reflect on the actual use of English in communication in real-life situations and, thus, can help learners to reach a suggested level. Correspondingly, the suggested tasks and materials need to be well connected to provide scaffolding to the next level. One example of language scaffolding can be the grammar and exponents feature in the B1 level, such as past tenses, adverbs, and comparatives, to support the micro-skills part. For this, learners would be able to produce, in the form of writing or speaking, for example, details about an event, recent trip, experiences, and feeling with details based on reality or imagination (Foley, 2019c).

Then again, like other educational frameworks, in the context of Thailand, the FRELE-TH framework is not free of any challenges. First, it heavily emphasizes language forms and grammar rules. Thus FRELE-TH should look at language learning in discrete points rather than integrated skills. Also, if language learning emphasizes language forms, it would be hard for the learners to develop ZDP in learning.

The second concern is on the descriptors of the FRELE-TH framework. Because of the flexibility of descriptors, learners or teachers might misinterpret the framework concept. For example, in Lekpetch's (2022) study, some teachers found that FRELE-TH is a ready-made solution for teaching and assessing rather than adapting the suggested activities to the requirements of particular contexts. Besides, teachers tend to set heavy emphasis on the frameworks' proficiency scales resulting in excessive focus on testing as the primary tool for raising the competence level of Thai

learners in English. They have viewed FRELE-TH as additional work and encountered difficulty integrating the framework into their teaching, thus, resisting change.

Conclusion

Measuring language ability is subjective and complicated because competency in a language is a multi-dimensional system. Therefore, CEFR and FRELE-TH were built and designed to focus on the role of language in creating the space and conditions for communicating, learning, and collaborating to construct new meaning. Adopting and creating a language competency framework based on CEFR in Thailand (FRELE-TH) is still challenging work. However, many scholars see the potential for implementing FRELE-TH to help foster Thai English competency in the educational systems. Hence, to encourage learners, especially Thai learners, to construct or understand and pass new information appropriately, the measure of competence should be based on real-life communication. It should be data-driven based on what learners actually can do.

References

- Alderson, C. (2007). *The CEFR and the need for more research*. The Modern Language Journal, 91(4) 695-663. Retrieved May 14, 2019, from: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1540-4781.2007.00627_4.x
- Bachman, L. F. & Palmer, A. S. (1997) *Language Testing in Practice*. Oxford: Oxford University Press
- Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Council of Europe, Language Policy Unit: Strasbourg www.coe.int/lang-cefr.
- Council of Europe (2011). Manual for language test development and examining. <https://rm.coe.int/manual-for-language-test-development-and-examining-for-use-with-the-ce/1680667a2b>
- Council of Europe (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Companion Volume with New Descriptors* Council of Europe, Language Policy Programme: Strasbourg www.coe.int/lang-cefr.
- Council of Europe (2020). *European Language Portfolio (ELP)*: Strasbourg <https://www.coe.int/en/web/portfolio/the-language-passport>
- Deygers, B., & Gorp, K. (2015). Determining the scoring validity of a co-constructed CEFR-based rating scale. *Language Testing*, 32(4), 521-541, DOI: 10.1177/0265532215575626
- Education First Standard English (2019). *Test Proficiency Index*. www.ef.cf.com/epi

- Foley, J. (2012). *Second Language Acquisition: Social and Psychological Dimensions*. Bangkok: Assumption University Press.
- Foley, J. (2013). *Unscrambling the Omelette, Second Language Acquisition: Social & Psychological Dimensions*. Bangkok: Assumption University Press
- Foley, J. (2019a). Issues on the initial impact of CEFR in Thailand and the region. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 9. pp. 359-370
- Foley, J. (2019b). Issues on assessment using CEFR in the region. *LEARN Journal*, 12 (2). pp. 28-48.
- Foley, J. A. (2019c). Adapting CEFR for English language education in ASEAN, Japan, and China. *The New English Teacher*, 13(2), 101-101.
- Foley, J. (2022). CLT using CEFR and EIL in Southeast Asia and East Asia in the English language classroom. *RELC Journal*. Volume 53 (1). pp.240-252.
- Fulcher, G. (2012). Scoring performance tests. In G. Fulcher, & F. Davidson (Eds.). *The Routledge handbook of language testing* (pp. 378 – 392). London, England and New York, NY: Routledge.
- Fulcher, G., Davidson, F., & Kemp, J. (2011). Effectiveness rating scale development for speaking tests: Performance decision trees. *Language Testing*, 28(1), 5-29. doi:10.1177/0265532209359514
- Galaczi, E., Ffrench, A., Hubbard, C., & Green, A. (2011). Developing assessment scales for large-scale speaking tests: A multiple-method approach. *Assessment in Education: Principles, Policy, and Practice*, 18(3), 217-237.
- Harsch, C. & Martin, G. (2012). Adapting CEF-descriptors for rating purposes: Validation by a combined rater training and scale revision approach. *Assessing Writing*, 17(4), 228- 250. Retrieved April 15, 2019 from: <https://www.researchgate.net/publication/257483759> DOI: 10.1016/j.asw.2012.06.003.
- Harsch, C., & Rupp, A. (2011). Designing and scaling level specific writing tasks in alignment with CEFR: A test-centered approach. *Language Assessment Quarterly*, 8(1), 1-33. doi:10.1080/15434303.2010.535575.
- Hiranburana, K. Subphadoongchone, P. Tangkiengsirisin, S. Phoochaensoil, S. Gainey, J. Thongsongsi, J. Sumonsriworakun, P. Somphong, M. Sappapan, P, and Taylor, P. (2017). A Framework of Reference for English Language Education in Thailand (FRELE-TH) - based on the CEFR, The Thai Experience. *LEARN Journal*, 10(2), 90-119.
- Hiranburana, K. Subphadoongchone, P. Tangkiengsirisin, S. Phoochaensoil, S. Gainey, J. Thongsongsi, J. Sumonsriworakun, P. Somphong, M. Sappapan, P, and Taylor, P. (2018). Framework of Reference for English Language Education in Thailand - (FRELE-TH) based on the CEFR: Revisited in the English Educational Reform. *PASAA PARITAT JOURNAL*, 33.

- Lekpetch, K. (2020). *An assessment of the rubrics used in second year students' paragraph writing using the FRELE-TH framework*. Unpublished dissertation, Assumption University, Thailand.
- Lekpetch, K. (2022). An assessment of Thai sophomore students' paragraph writing learning outcome using the FRELE-TH framework descriptors. *Language in India* www.languageinindia.com. Vol. 22(3). 78-93.
- Lumley, T. (2002). Assessment criteria in a large-scale writing test: What do they really mean to the raters? *Language Testing*, 19(3), 246-276. DOI: 10.1191/0265532202lt230oa
- North, B. (2014a.). English profile studies. The CEFR in practice (Vol. 4). Cambridge: Cambridge University Press.
- North, B. (2014b.) Putting the Common European Framework of Reference to good use. *Language Teaching*, 47(02), 228-249. doi:10.1017/S0261444811000206
- O'Sullivan, B., & Weir, C (2011). Testing and validation. In B. O'Sullivan (Ed.). *Language testing: Theory and practice* (pp. 13-32). Oxford, England: Palgrave.
- Papageorgiou, S. (2010). Investigating the decision-making process of standard setting participants. *Language Testing*, 27(2), 261-282.
- Papageorgiou, S., Xi, X., Morgan, R. & So, Y. (2015). Developing and validating band levels and descriptors for reporting overall examinee performance. *Language Assessment Quarterly*, 12(2), 153-177, doi:10.1080/15434303.2015.1008480
- Roever, C. & MaNamara, T. (2006). Language testing: *The social dimension*. *International Journal of Applied Linguistics*, 16(2), 242 – 258. DOI: 10.1111/ijal.2006.16issue-2
- Taylor, L. (2004). Issues of test comparability. *Cambridge Research Notes*, 15, 2-5.
- Trim, J. (2012). The Common European Framework of References for Languages and its background: A case of cultural politics and educational influences. In: Byram, M, and Permenter, L (eds). *The Common European Framework of Reference: The globalization of language education policy*. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 14-36
- Weir, C. (2005). Limitations of the common European framework for developing comparable examinations and tests. *Language Testing*, 22(3), 281 – 300. doi:10.1101/0265532205lt309oa
- Wiriyachitra, A. (2002). English-language teaching and learning in Thailand in this. *Thai TESOL Focus*, 15(1), 4-9.

MULTIPLAYER ONLINE ROLE PLAYING GAMES BASED INSTRUCTION AND ITS PEDAGOGICAL IMPLICATION TO ENGLISH LANGUAGE EDUCATION

¹Huang Haiping

Assumption University, Thailand.

903201350@qq.com

Received July 2, 2021; **Revised** October 9, 2021; **Accepted** November 29, 2022

Abstract

Online games are becoming the most popular entertainment in modern societies. It has captivated people of different ages, especially the younger generations and it has been dramatically growing throughout the years. However, online games have negative images among Chinese traditional families and they are viewed with no educational value. Nonetheless, different studies have indicated that online games, such as the Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs) have a good social and educational impact on students' language skills as these allow them to improve their communicative skills using digital spaces, especially the MMORPGs. Because of this, MMORPGs based-instruction becomes a new phenomenon and is regarded as an authentic and innovative form of pedagogy and gaining momentum in the field of English education, especially in the Chinese context. This article aims to analyze online games whether they can be authentic sources for learning and developing language and culture especially English communication skills.

Keywords: Digital space, English language learning, Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs), MMORPGs-based instruction

Introduction

Massively multiplayer online role-playing games (MMORPGs) are becoming a very popular genre of computer games that attract computer gamers enthusiasts worldwide. This relatively new genre becomes a new hub for socializing specifically for players in the virtual environment around the

¹ Graduate School of Human Sciences Assumption University, Thailand Email: 903201350@qq.com

world. MMORPGs are not only viewed as a profitable business for games developers but recently become one of the innovative ways that can be used for education, especially in English education (Achterbosch, Pierce, & Simmons, 2008). According to them, online games are important parts of entertainment with a long history in Chinese culture. With regards to educational purposes, however, many traditional Chinese families perceive online games as consequently harmful, as much, as drugs and alcohol. As a consequence, these online games are viewed as a waste of time and have no educational value (Jiang, 2014).

Literature Review

Roy Trubshaw invented the first MMORPGs in 1979 and it was called Multi-User Domain (MUD). It has then evolved and continued to attract gamers from all around the world. Furthermore, there are multi-platforms of MMORPGs emerging from different gaming companies from all over the globe (Achterbosch, Pierce, & Simmons, 2008; Drachen, & Smith, 2008). The success of MMORPGs was contributed by the rapid advances in gaming technologies and the dramatic expansion of the Internet. Other than social media such as *Facebook*, *Twitter*, *Instagram*, *WeChat*, and *WhatsApp*, MMORPGs also provide gamers to communicate in real-time communication through their avatars and in a more interactive manner as they can convey their expressions through the moving emoticons that are embedded in the games (Isara, 2006; Kongmee et al., 2011b; Peterson, 2010).

However, based on various studies, a few challenges need to be aware of when using MMORPGs. According to Foo and Koivisto (2004) and Yee (2006), online games are built on social interactions especially role-playing games as this depends on group dynamics to be able to defeat their enemies in order to reach the next level of the game. It has also been emphasized that MMORPG is determined by many aspects, such as people, developers' maintenance, and the costing needs. Accordingly, the time that the data takes up which is something to do with the internet data traffic or *effects of latency* is something that needs to be aware of as this determines the delayed actions in the game (Fritsch et al. 2005). Meaning although MMORPGs seem to be promising, many problems need to be resolved to make the games more enjoyable as cheating is inevitable to help other players gain an advantage (Golle & Ducheneaut, 2005). Additionally, account hacking and using them illegally (Chen et al. 2005) were also found, and lastly, counterfeiting documents for illegal means (Chen et al. 2006a; 200b).

All multi-user dimension or multi-user domain (MUDs) originally multi-user dungeon is a multiplayer real-time virtual world which is usually text-based (Kafal & Searle, 2010). It combines elements of role-playing games, player versus players and online chats (Downey, 2014). While role-playing games (RPGs) are games in which players assume the roles of characters in a fictional setting, the massively multiplayer online role-playing games (MMORPGs) are video games that combine elements of role-playing games (RPGs) with the games played by multiplayer online gaming worlds (Achterbosch, Pierce, & Simmons, 2008; Drachen, & Smith, 2008). All of these can be traced back to *Dungeons and Dragons* (D&D or DnD) a fantasy tabletop

role-playing game (RPG) originally designed by Gary Gygax and Dave Arneson. The game can be played with a group of friends where a player leads his/her hero referred to as a 'character' through treacherous dungeons where the only boundary is a player's imagination. Dungeons & Dragons provide a core set of rules and instructions to follow, but within those rules, anything is possible (Cox & Campbell, 1990; Gallear, 2004). When players create their characters, they must make many choices that dictate the tasks they can perform based on their strengths and weaknesses. First, players select a race or species for their character that determines their strengths and weaknesses, based on the outlined role-playing game rules (Achterbosch, Pierce, & Simmons, 2008; Drachen, & Smith, 2008). For example, the human species can be considered well-rounded, whereas, Halflings, due to their small stature, may have more dexterity but less strength. Dexterity and strength are just two of the attributes in Dungeons & Dragons used to determine the outcomes of many events (e.g., to determine how much damage a player will inflict on an enemy, his or her strength score is factored into the equation) (Achterbosch, Pierce, & Simmons, 2008). Dexterity may be used to determine the disabling of a trap, where players roll dice to determine whether the trap was successfully disabled or not. Second, players select one of several predefined classes, which determine what a player's capacities can be. For example, the fighter class is designed for close combat, so according to the Dungeons & Dragons rules a player in the fighter class will be able to wear heavy armor and wield any weapon, as well as have a large number of hit points (Gallear, 2004).

Empirical Results

1. Information Technology, MMORPGs, and Social Constructivism

With the introduction of the internet into people's daily lives, online games, such as MMORPGs, have increasingly become an important platform as a form of people's entertainment and even for making friends. The influence of this digital domain is apparent, especially among younger people (Gee, 2003). With the popularization of the network, they become the new users of online games and they have occupied an important part of their social life. According to the surveys (Gorritz, & Medina, 2000; Isara, 2006; Jaffe, 2011), more than 80 percent of young adults have been exposed to online games, and more than half of them express their love for online games.

On April 20, 1994, China opened the 64K international private line connected to the Internet through Sprint Corporation of the United States. The Internet officially landed in China, further introducing Chinese society to the Internet. On January 23, 2007, the China Internet Network Information Center (CNNIC) released the 19th "Statistical Report on Internet Development in China" and showed that the total number of Chinese Internet users has reached 137 million, accounting for 10.5% of the total population of China. From the perspective of penetration rate, netizen aged 18-24 is the highest, reaching 38.8%; the penetration rate of netizen aged 25-30 is 25.0%, and the netizen under 18 also reach 7.3%. This shows that teenagers are more likely to accept and use the Internet than people of other ages (Li, 2010). The indication is that students especially the younger ones have become the largest group

of Internet users in China and provide an important platform for young people to learn knowledge, exchange ideas, and entertainment.

As of January 2022, the number of Internet users in China reached 1.02 billion, with a penetration rate of 73 percent (CNNIC, 2022). As internet users grow, online games have become an important force in the field of the internet economy. Teenagers under the age of 18 are the largest part of online game users (Jiang, 2014; Li et al., 2021). Role-playing games combined with the speed of the internet, the present games have produced a great attraction to students. Because of these changes, their value, ideology, cultural life, and educational ways are greatly influenced (Euatace et al., 2004; Isara, 2006). According to Chen et al. (2006), proper use of the *Internet* can help young students improve learning, expand interpersonal communication, and enrich their entertainment life.

MMORPGs offer an authentic environment for learning through an authentic virtual world where students have the opportunity to practice their communication skills (Rankin, et al., 2006). The benefits of MMORPGs over single-player games are found in the social interactions that take place between players. These conversations and confrontations take place in a virtual world where every new player starts with the same starting situation. Based on Chotipaktanasook and Reinders (2018), this type of digital interaction allows them to use a wider range of discourse functions compared with classroom interaction. Similarly, enhances their ‘freedom to learn while being away from classroom-related rules... enriches the learning experience, and practices collaborative learning experience’. (Ng, et al., 2022, p.369)

As observed in a study by Yee (2006), gamers or players are often classified as one group. This does not hold into account the diverse composition of the group of gamers. When looking at the different backgrounds of people, it is important to acknowledge that students only comprise a small amount of the whole group. However, when put together in the game, the differences concerning background, race, age, academic levels, nationality, etc. are discarded in service of a game-oriented motivation (Yee, 2006). As Liu and Peng (2009) stated, online players, are regarded as the social backbone and supportive network of a group as players all contribute as much as they can move forward in the game. That means, there is an engagement reflected in the emotional involvement or commitment in a group (Simpson et al., 2018). This is closely built on the idea of social- constructivism (Vygotsky et al., 2021) which sees learning as a social, active, and creative process (Ng, et al., 2022). This principle emphasizes that language is obtained and acquired when people engage in meaningful interaction with each other. Kongmee, et al., (2011) and Strachan, et al. (2016) emphasized that MMORPGs present a safe, fun, informal and effective learning space to support language teaching. Accordingly, communication makes language learning a concrete and authentic as students acquire a broader and deeper vision of the world of which they are a part as they find sanctuary within peer-interest-based communities of practice, maintain meaningful online connections and create the identities needed for successful integration (Przymus et al., 2020). Basically, learning is a process of social interactions and social practices (Paraskeva et al., 2010; Sundqvist, & Wikström, 2015; Sundqvist, 2019). Traditional ways of learning inside the classroom are regarded as internal levels while MMORPGs are regarded as external level and work as a stimulus to help the learners learn a language better (Simpson et al., 2018) as it allows and encourages students to interact while gaining support from others (Zuo, 2016). MMORPGs allow

the learning of language to be realistic and facilitate English language proficiency as learners interact in English while playing the game (Eustace et al., 2004; Isara, 2006; Kongme, et al., 2011; Waters 2007) and learn collaboratively (Sung & Hwang, 2013).

2. Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs) and their Educational Proliferation

Recently, many researchers are carrying out the study on the impact of online games on the language learning process. As MMORPGs require game players to build their characters individually, they need to participate in guilds to accomplish specific tasks and missions which include player-to-player communication. Therefore, this requires cooperation and the exchange of information through language and across different cultures' contexts and backgrounds (Paraskeva et al., 2010). As English is the lingua franca of online games, (Klötzl & Swoboda, 2019), players learn to communicate in English to understand and be understood (Adris, & Yamat, 2018).

An online game as a structured activity can typically engage enjoyment (Yang & Huang, 2013) and be used pedagogically (Lopes et al., 2019). Online games are known to have many rules and functions. According to Gibson (2005), learners have mechanisms to interpret unstable sensory input which helps them to experience a meaningful view of the world. MMORPG-based based instruction is viewed as a source of sensory information that can draw the participants' attention to obtain knowledge and experience that foster interest in learning (Chin-Sheng & Chiou, 2007; Yang & Huang, 2013). MMORPGs are perceived as a potential new domain for teaching and learning (Bytheway, 2015). These pave the ways for foreign or second language learners as innovative and authentic tools for learning based on technological advancement and the digitalization of education (Golonka et al., 2014). This innovative learning environment is dynamic and viewed as the new normal among students who are digitally savvy as these provide enjoyable and interesting learning experiences (cited in Ng et al., 2022). Different studies were conducted by Rahimi and Hosseini (2011), Adris and Yamat (2018), and more recently by Mofareh, (2019) and Xu et al. (2020).

Furthermore, MMORPGs provide gamers with access to theme-based virtual worlds, real-time communication through text chat, opportunities for role-playing, guild membership, status advancement, problem-solving, and content creation. Moreover, they further utilize recent developments in computer technologies. The use of text chat has been supplemented with voice communication tools. Users of MMORPGs are provided with access to rich 2D and 3D virtual worlds that incorporate realistic high-quality graphical interfaces (Foo, & Koivisto, 2004; Isara, 2006; Kongmee et al., 2011a; Peterson, 2010). Accordingly, Sundqvist and Wikström (2015) stated that there is a significant difference between the linguistic benefits generated by MMORPGs when compared to single-player games. Game players who play MMORPGs are generally shown to have acquired more positive linguistic benefits than players of single-player games. Sundqvist and Wikström (2015) believed this can be attributed to the increased level of active participation demanded from the students as MMORPGs offer and often demand active social interactions (Sundqvist, 2019; Tan et al., 2017). Consequently, proffer authentic situations wherein students acquire linguistic input that would otherwise be more difficult to attain authentically in which students acquire linguistic input by practicing the target language (Rankin, et al., 2006). According to Rankin (2016), there is more interaction

between students and speakers of English in online and virtual environments than in real life. Social interactions are paramount when playing online since there are often requirements to join a group for a game's character to progress (Liu & Peng, 2009). Enabling, or forcing, social interactions in virtual situations also provides access to a more diverse audience since it opens the door for both introverted and extroverted people. This further supports the idea that MMORPGs offer a productive learning environment for language students (Yang, & Huang, 2013; Lenhart, et al. 2008).

Discussion

MMORPGs provide an important source to advance the quality of teaching and learning as these allow students to practice their communication skills in English fluently. MMORPGs have some advantages for teaching and learning. Firstly, MMORPGs can be a good source for interactive activities in educational settings that can be important in promoting independent learning. It offers language input that can help not only students but also teachers' language production. Additionally, it fosters cognitive abilities, critical thinking skills and supports collaborative learning that might ease the practice of the four macro skills: listening, and speaking, reading, and writing. In addition, the use of MMORPGs will likely contribute to the affective needs of students and promote learners' autonomy. However, disadvantages have a fair share too as MMORPGs are found containing violence or sexual games. Thus, if students do not have enough skills for computer navigation and without proper assistance, this might lead to finding incorrect information.

Pedagogically, therefore, although countless learning resources can be found by playing online games (MMORPGs), Students must be conscious that looking for the right information in the games needs proper skills or knowledge to apply and use for the English language learning. As well, students need to make sure that they have sufficient literacy to appreciate the usefulness of different pieces of English information when playing online games to fully appreciate what these materials can lead them into. Other than that, *ethical responsibility*, as the internet games (MMORPGs) provide learning materials that help them to ease their learning development. Thus, they need to be aware that they are responsible to acknowledge the sources they use and give credits to authors who are responsible for providing reading or writing materials. For example, video games or any texts found during the games.

As for TEACHERS, they need to be aware of the diverse learning styles of their students so that appropriate online games as part of activities can be selected to generate student interactions that can engage them in learning. Though the internet can provide different learning resources that the teachers need to teach. Teachers, therefore, need to understand that it is not about the MMORPGs alone but their teaching ability that matters most. Teachers need to be aware that MMORPGs as part of teaching tools can be used as additional teaching tools only and can be functional if these are used appropriately. Therefore, for knowing on what type of teaching resources, it still depends on the students' learning ability, the teacher's teaching skills, and the learning objectives of the lessons.

Conclusion and recommendations

Massively Multiplayer Online Role Playing Games (MMORPGs) as part of educational tools are the new domain in English language education, especially in the context of China. To change the perceptions of Chinese people especially those who still believe in the traditional ways of teaching, therefore, needs not only teachers but also institutions to support contemporary and innovative ways to educate students in this digital era. The most important aspect that MMORPGs show is how this can be used as an authentic and innovative way to develop students' language learning skills through collaboration and engagement. After all, learning is social interaction. Thus, using a language to communicate fluently in the digital space regardless of group of peers' language and culture, it can be regarded as the best way to learn the language specifically the English Language as this is used as a lingua franca of MMORPGs.

References

- Achterbosch, L., Pierce, R., & Simmons, G. (2008). Massively multiplayer online role-playing games: The past, present, and future. *Computers in Entertainment (CIE)*, 5(4), 1-33.
- Adris, N. B., & Yamat, H. (2018). Technological Attribution to Spoken English Language Learning Through Massively Multiplayer Online Role-Play Gaming (MMORPG). *International Journal of Engineering & Technology*, 7(4.21), 107-112.
- Bytheway, J. (2015). A taxonomy of vocabulary learning strategies used in massively multiplayer online role-playing games. *CALICO Journal*, 32(3), 508-527
- Chen, V. H. H., Duh, H. B. L., Phuah, P. S. K., & Lam, D. Z. Y. (2006, September). Enjoyment or engagement? Role of social interaction in playing massively multiplayer online role-playing games (MMORPGs). In *International Conference on Entertainment Computing* (pp. 262-267). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Chen, Y. C., Chen, P. S., Hwang, J. J., Korba, L., Song, R., & Yee, G. (2005). An analysis of online gaming crime characteristics. *Internet Research*, 15(3), 246-261.
- Chen, Y. C., Chen, P. S., Hwang, J. J., Korba, L., Song, R., & Yee, G. (2006). An analysis of online gaming crime characteristics. *Internet Research*, 1(3), 246-261.
- Chin-Sheng, W., & Chiou, W. B. (2007). The motivations of adolescents who are addicted to online games: A cognitive perspective. *Adolescence*, 42(165), 179.
- Chotipaktanasook, N., & Reinders, H. (2018). A massively multiplayer online role-playing game and its effects on interaction in the second language: Play, interact, and learn. In *Handbook of research on integrating technology into contemporary language learning and teaching* (pp. 367-389).
- Cox, A. & Campbell, M. (1990). *Multi-user dungeons. Interactive Fantasy 2*, 15-20.
- Downey, S. (2014). History of the (virtual) worlds. *The Journal of Technology Studies*, 54-66.
- Drachen, A., & Smith, J. H. (2008). Player talk—the functions of communication in multiplayer role-playing games. *Computers in Entertainment (CIE)*, 6(4), 1-36.
- Eustace, K., Fellows, G., Bytheway, A., Lee, M., & Irving, L. (2004). *The application of massively multiplayer online role playing games to collaborative learning and teaching practice in schools* [Paper presentation]. Beyond the comfort zone: Proceedings of the 21st ASCILITE Conference, Perth.
- Foo, C. Y., & Koivisto, E. M. (2004, September). Defining grief play in MMORPGs: player and developer perceptions. In *Proceedings of the 2004 ACM SIGCHI International Conference on Advances in computer entertainment technology*, 245-250.
- Gallear, M. (2004). *The computer role-playing game genre*. Geocities. <http://www.geocities.com/TimesSquare/Arena/8461/crpg1.html>

- Gee, J.P. (2003). *What video games have to teach us about learning and literacy*. Palgrave Macmillan.
- Gibson, K. R. (2005). Epigenesis, brain plasticity, and behavioral versatility: Alternatives to standard evolutionary psychology models. *Complexities: Beyond nature and nurture*, 23-42.
- Golonka, E. M., Bowles, A. R., Frank, V. M., Richardson, D. L., & Freynik, S. (2014). Technologies for foreign language learning: a review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*, 27(1), 70-105
- Gorritz, M.C., & Medina, C. (2000). Engaging girls with computers through software games. *Communications of the ACM*, (43)1, 42-49.
- Hung, H. T., Chang, J. L., & Yeh, H. C. (2016, July). A review of trends in digital game-based language learning research. In *2016 IEEE 16th International Conference on Advanced Learning Technologies (ICALT)* (pp. 508-512).
- Isara, K. (2006). *Using massively multiplayer online role playing games (MMORPGs) to support second language learning: Action research in the real and virtual world* [Master Thesis, Northumbria University].
- Jaffe, L. (2011). Games are multidimensional in educational situations. In Bradshaw & B. L. Hultquist (Eds.), *Innovative teaching strategies in nursing and related health professions* (pp. 175-187).
- Jiang, Q. (2014). Internet addiction among young people in China. *Internet Research*, 24(1), 2-20.
- Kabus, P., Terpstra, W. W., Cilia, M., & Buchmann, A. P. (2005, October). Addressing cheating in distributed MMOGs. In *Proceedings of 4th ACM SIGCOMM workshop on Network and system support for games* (pp. 1-6).
- Kafal, Y. B., & Searle, K. A. (2010). Safeguarding play in virtual worlds: Designs and perspectives on tween player participation in community management.
- Klötzl, S., & Swoboda, B. (2019). *Interpersonal positioning in English as a lingua franca interactions*. Routledge.
- Kongmee, I., Strachan, R., Montgomery, C., & Pickard, A. (2011). Using massively multiplayer online role playing games (MMORPGs) to support second language learning: Action research in the real and virtual world.
- Kongmee, I., Strachan, R., Montgomery, C., & Pickard, A. (2011b). *Using massively multiplayer online role playing games (MMORPGs) to support second language learning: Action research in the real and virtual world* [Paper presentation]. 2nd Annual IVERG Conference: Immersive technologies for Learning: virtual implementation, real outcomes, Middlesbrough.
- Kongmee, I., Strachan, R., Pickard, A., & Montgomery, C. (2011a). Moving between virtual and real worlds: second language learning through massively multiplayer online role playing games (MMORPGs). In *2011 3rd Computer Science and Electronic Engineering Conference (CEEC)* (pp. 13-18).
- Lenhart, A., Kahne, J., Middaugh, E., Macgill, A. R., Evans, C., & Vitak, J. (2008). Teens, Video Games, and Civics: Teens' Gaming Experiences Are Diverse and Include Significant Social Interaction and Civic Engagement. *Pew internet & American life project*.
- Li, J., Vinayagamoorthy, V., Williamson, J., Shamma, D. A., & Cesar, P. (2021, May). Social VR: A new medium for remote communication and collaboration. In *Extended Abstracts of the 2021 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 1-6).
- Liu, M., & Peng, W. (2009). Cognitive and psychological predictors of the negative outcomes associated with playing MMOGs (massively multiplayer online games). *Computers in Human Behavior*, 25(6), 1306-1311.
- Lopes, A. P., Soler, M., Caña, R., Cortés, L., Bentabol, M., Bentabol, A., Muñoz, M. D. M., Esteban, A., & Luna, M. (2019). Gamification in education and active methodologies

- at higher education [Paper presentation]. *Proceedings of EDULEARN19 Conference*, Palma.
- Mofareh, A. A. (2019). The use of technology in English language teaching. *Frontiers in Education Technology*, 2(3), 168–180.
- Ng, L. L., Azizie, R. S., & Chew, S. Y. (2022). Factors influencing ESL players' use of vocabulary learning strategies in massively multiplayer online role-playing games (MMORPG). *The Asia-Pacific Education Researcher*, 31(4), 369-381.
- Paraskeva, F., Mysirlaki, S., & Papagianni, A. (2010). Multiplayer online games as educational tools: Facing new challenges in learning. *Computers & Education*, 54(2), 498-505.
- Peterson, M. (2010). Massively multiplayer online role-playing games as arenas for second language learning. *Computer Assisted Language Learning*, 23(5), 429-439.
- Przymus, S. D., Lengeling, M. M., Mora-Pablo, I., & Serna-Gutiérrez, O. (2020). From DACA to Dark Souls: MMORPGs as sanctuary, sites of language/identity development, and third-space translanguaging pedagogy for Los Otros Dreamers. *Journal of Language, Identity & Education*, 1-17.
- Rahimi, M., & Hosseini, S. F. K. (2011). The impact of computer-based activities on Iranian high-school students' attitudes towards computer-assisted language learning. *Elsevier, Procedia Computer Science*, 3, 183–190.
- Rankin, Y. A. (2016, May). Diversity by Design: Female Students' Perception of a Spanish Language Learning Game. In *Proceedings of the 2016 CHI Conference Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems* (pp. 670-679).
- Rankin, Y., Gold, R., and Gooch, B. (2006). *Evaluating interactive gaming as a language learning tool*. In Conference Proceedings SIGGRAPH 2006 Educator's Program, Boston, MA.
- Saha, D., Sahu, S., & Shaikh, A. (2003, May). A service platform for on-line games. In *Proceedings of the 2nd workshop on Network and system support for games* (pp. 180-184).
- Simpson, J. M., Knottnerus, J. D., & Stern, M. J. (2018). Virtual rituals: Community, emotion, and ritual in massive multiplayer online role-playing games—A quantitative test and extension of structural ritualization theory. *Socius*, 4, 2378023118779839.
- Strachan, R., Kongmee, I., & Pickard, A. (2016). Using massively multiplayer role playing games (MMORPGs) to support second language learning: A case study of the student journey. In *Utilizing virtual and personal learning environments for optimal learning* (pp. 87-109).
- Sundqvist, P. (2019). Commercial-off-the-shelf games in the digital wild and L2 learner vocabulary. *Language Learning & Technology*, 23(1), 87-113.
- Sundqvist, P., & Wikström, P. (2015). Out-of-school digital gameplay and in-school L2 English vocabulary outcomes. *System*, 51, 65-76.
- Sung, H., & Hwang, G. (2013). A collaborative game-based learning approach to improving students' learning performance in science courses. *Computers & Education*, 63, 43–51.
- Tan, W. K., Yeh, Y. D., & Chen, S. H. (2017). The role of social interaction element on intention to play MMORPG in the future: From the perspective of leisure constraint negotiation process. *Games and Culture*, 12(1), 28-55.
- Vygotsky, L., John-Steiner, V., Scribner, S., & Souberman, E. (2021). Lev Vygotsky: learning and social constructivism. *Learning Theories for Early Years Practice*, 68.
- Waters, J. K. (2007). On a quest for English. *The Journal*, 34(10), 27-28.
- Xu, Z., Chen, Z., Eutsler, L., Geng, Z., & Kogut, A. (2020). A scoping review of digital game-based technology on English language learning. *Educational Technology Research and Development*, 68(3), 877-904.

- Yamamoto, S., Murata, Y., Yasumoto, K., & Ito, M. (2005, October). A distributed event delivery method with load balancing for mmorpg. In *Proceedings of 4th ACM SIGCOMM workshop on Network and system support for games* (pp. 1-8).
- Yang, S. C., & Huang, C. L. (2013). Using structural equation modeling to validate online game players' motivations relative to self-concept and life adaptation. *Journal of Educational Computing Research*, 49(4), 527-542.
- Yee, N. (2006). The demographics, motivations, and derived experiences of users of massively multi-user online graphical environments. *Presence: Teleoperators and virtual environments*, 15(3), 309-329.
- Zuo, W. (2016). *Why are you satisfied with an online game? Exploring game attractiveness and gaming climate from a socio-technical perspective* [Master's Thesis, University of Oulu].